

УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

Мр Гојко Шетка

**УТИЦАЈ ВРШЕЊА ПОСЛОВА ПОЛИЦИЈЕ НА СПРЕЧАВАЊЕ
КРИМИНАЛИТЕТА**

Докторска дисертација

Крагујевац, 2022. година

UNIVERSITY OF KRAGUJEVAC
FACULTY OF LAW

Mr Gojko Šetka

EFFECT OF POLICING ON CRIME PREVENTION

Doctoral Dissertation

Kragujevac, 2022

<i>I. Аутор</i>
Име и презиме: Мр Гојко Шетка
Датум и место рођења: 19.3.1984. година, Зеница.
Садашње запослење: Виши асистент Факултета безбедносних наука Универзитета у Бањој Луци.
<i>II. Докторска дисертација</i>
Наслов: Утицај вршења послова полиције на спечавање криминалитета
Број страница: 346
Број слика: 73 графикона и 78 табела
Број библиографских података: 309
Установа и место где је рад израђен: Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац
Научна област (УДК): Кривичноправна (351.74:343.85)
Ментор: Проф. др Божидар Бановић, редовни професор Факултета безбедности Универзитета у Београду
<i>III. Оцена и одбрана</i>
Датум пријаве теме: 18.1.2019. године
Број одлуке и датум прихватања докторске дисертације: Одлука бр. IV-02-188/22 од 16.03.2022. године
Комисија за оцену подобности теме и кандидата: 1. Проф. др Божидар Бановић, редовни професор Факултета безбедности Универзитета у Београду; 2. проф. др Снежана Соковић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, и 3. доц. др Вељко Турањанин, доцент Правног факултета Универзитета у Крагујевцу.
Комисија за оцену докторске дисертације: 1. проф. др Горан Илић, редовни професор Правног факултета, Универзитета у Београду, ужа кривичноправна научна област, председник; 2. проф. др Снежана Соковић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, ужа кривичноправна научна област, члан; и 3. проф. др Вељко Турањанин, ванредни Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, ужа кривичноправна научна област, члан.

Комисија за одбрану докторске дисертације:

1. проф. др Горан Илић, редовни професор Правног факултета, Универзитета у Београду, ужа кривичноправна научна област, председник;
2. проф. др Снежана Соковић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, ужа кривичноправна научна област, члан; и
3. проф. др Вељко Турањанин, ванредни Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, ужа кривичноправна научна област, члан.

Датум одбране дисертације:

УТИЦАЈ ВРШЕЊА ПОСЛОВА ПОЛИЦИЈЕ НА СПЕЧАВАЊЕ КРИМИНАЛИТЕТА

Апстракт: У раду се разматра утицај вршења послова полиције на спречавање криминалитета. Циљ ове дисертације је утврђивање квалитета и начина вршења послова полиције, квалитета сарадње између полиције и тужилаштва, те квалитета односа (сарадње) између полиције и грађана, од чега у великој мери зависи вршење послова полиције и ефикасност полиције у спречавању криминалитета. Исто тако, део циља дисертације се односи на прогнозу примене полицијско-обавештајног модела у полицији и његовог утицаја на вршење њених послова, те на спречавање криминалитета. Такође, у дисертацији се настојало доћи до сазнања о свим важним чиниоцима који утичу на ефикасност полиције у погледу спречавања криминалитета, као и да се уоче најзначајнији проблеми у функционисању полиције. Циљ овог рад је усмерен и на унапређење организовања процеса рада у полицији, што би требало довести до ефикаснијег вршења њених послова.

У вези с тим, спроведено је истраживање, где су као инструмент за прикупљање података коришћене две анкете, а укупан узорак је износио 704 испитаника. Резултати до којих се дошло указују на чињеницу да полиција у свом раду није у довољној мери усмерена на обављање њених послова којима се доприноси превенцији криминалитета, те да сарадња између полиције и тужилаштва није на нивоу који је потребан за ефикасно спречавање криминалитета. Исто тако, резултати истраживања су указали на то да поверење грађана у полицију није на задовољавајућем нивоу, те да постоји значајан број фактора који негативно утичу на квалитет вршења послова полиције који се односе на спречавање криминалитета. На крају рада су дата решења (препоручења) за превазилажење уочених проблема, а која би требала допринети ефикаснијем вршењу послова полиције и спречавању криминалитета.

Кључне речи: полиција, послови полиције, полицијска овлашћења, криминалитет, спречавање криминалитета, сарадња, тужилаштво, грађани, организација.

EFFECT OF POLICING ON CRIME PREVENTION

Abstract: This research paper considers the effect of policing on crime prevention. The aim of this dissertation is to determine the quality and manners of police work, the quality of cooperation between the police and the prosecutor's office, and also the quality of relationships (cooperation) between police and citizens, on which policing and police efficiency in crime prevention largely depend. Accordingly, a part of this dissertation's aim refers to presumable application of police intelligence model within the police, its effect on policing, as well as on crime prevention. Also, in this dissertation we tried to distinguish all the important factors that may affect efficiency of the police performance in terms of crime prevention, as well as to identify the most significant problems in police functioning. This paper is also aiming to target improvement of police work process organization, which should lead to more efficient performance of their tasks and duties.

In this regard, a survey was conducted, whereat two questionnaires were applied as a data collection tool, with a total sample of 704 respondents. The survey results indicated that in their work the police were not sufficiently focused on such policing practices contributing to crime prevention, and that cooperation between the police and the prosecutor's office was not at the level required for effective crime prevention. Also, research results indicated that the confidence of citizens in the police was not at a satisfactory level, and that there were a significant number of factors negatively affecting the quality of policing related to crime prevention. At the end of the paper we presented solutions (recommendations) for overcoming of the problems identified, which should contribute to more efficient policing and crime prevention.

Key words: Police, Policing, Police powers, Criminality, Crime prevention, Cooperation, Prosecutor's office, Citizens, Organization.

САДРЖАЈ

ПРВИ ДЕО.....	2
УВОД	2
1. Проблем и предмет истраживања	2
2. Циљеви истраживања	9
3. Хипотетички оквир истраживања.....	10
3.1 Општа хипотеза.....	10
3.2 Посебне хипотезе	10
4. Методолошки оквир истраживања	10
4.1 Методе, поступци и технике истраживања	11
5. Извори података	14
6. Узорак.....	14
7. Научна и друштвена оправданост истраживања	14
ДРУГИ ДЕО	16
ПОЈАМ, ФУНКЦИЈА, ПОСЛОВИ И ОРГАНИЗАЦИЈА ПОЛИЦИЈЕ	16
1. Појам, настанак и историјски развој полиције	16
1.1 Развој полиције кроз различите историјске периоде.....	18
1.2. Историјски развој полиције на простору Босне и Херцеговине.....	25
2. Функција полиције.....	30
2.1. Правни аспекти полицијске функције.....	31
2.2. Принуда као елемент полицијске функције	32
2.3. Социјална функција полиције.....	34
2.4. Управна функција полиције.....	35
2.5. Кривична функција полиције.....	36
2.6. Прекршајна функција полиције.....	38
2.7. Нормативна функција полиције	39
3. Послови полиције	42
3.1. Послови полиције по Закону о полицији и унутрашњим пословима	43
3.2. Послови полиције по Закону о кривичном поступку	46
3.3. Утицај сарадње полиције и тужилаштва на вршење послова полиције	48
3.4. Полицијска овлашћења.....	64

3.5. Угрожавање безбедности полицијских службеника полиције Републике Српске у примени послова полиције.....	77
3.6. Мере унапређења поступања полицијских службеника полиције Републике Српске у примени послова полиције.....	82
3.7. Стандардизација примене полицијских овлашћења у сврху унапређења вршења послова полиције.....	85
4. Организација полиције Републике Српске	87
4.1. Организациона структура МУП Републике Српске	87
4.2. Организација и надлежност униформисане полиције Републике Српске.....	90
4.3. Организација и надлежност криминалистичке полиције Републике Српске.....	94
4.4. Утицај организационе струкутре полиције Републике Српске на вршење послова полиције и спречавање криминалитета	98
4.5. Организовање процеса рада на безбедносном сектору с циљем спречавања криминалитета.....	100
4.6. Одређивање оптималног броја полицијских службеника у сврху ефикасније организационе структуре полиције у спречавању криминалитета	105
4.7. Истраживање о утицају организације полиције на безбедност	112
ТРЕЋИ ДЕО	116
СПРЕЧАВАЊЕ КРИМИНАЛИТЕТА.....	116
1. Надлежност полиције у превенцији криминалитета	116
2. Полицијске мере и радње у превенцији криминалитета	119
3. Криминалистичкопревентивна делатност	122
3.1. Позорничка и патролна делатност на безбедносном сектору у сврху превенције криминалитета.....	124
3.2. Оперативни рад полиције у сврху спречавања криминалитета.....	128
4. Стратешко деловање полиције у функцији превенције криминалитета.....	138
4.1. Планирање превенције криминалитета.....	141
5. Полицијска делатност заснована на раду полиције у зајединци	143
5.1. Актуелно стање у области примене концепта рада полиције у заједници у полицији Републике Српске	147
6. Криминалистичкообавештајна делатност и спречавање криминалитета	151
6.1. Рад полиције заснован на криминалистичкообавештајном моделу и спречавање криминалитета.....	154
6.2. Перспективе увођења полицијскообавештајног модела у полицију Републике Српске	157
7. Репресивна делатност полиције у функцији превенције криминалитета	160

8.	Проблеми у систему спречавања криминалитета	164
8.1.	Проблеми у нормативноправном уређењу	164
8.2.	Проблеми у организацији.....	167
8.3.	Проблеми у управљању и руковођењу	171
8.4.	Проблеми у образовању и обуци.....	181
8.5.	Проблеми мерења успешности превенције криминалитета	186
8.6.	Проблеми финансирања превенције криминалитета.....	188
8.7.	Проблеми који се јављају у пракси услед предузимања превентивних мера полиције које нису засноване на знању и науци	189
9.	Перспектива Evidence-based policingа у спречавању криминалитета	191
10.	Статистички показатељи о превентивним активностима полиције Републике Српске	194
11.	Статистички показатељи о стању криминалитета у Републици Српској	200
	ЧЕТВРТИ ДЕО.....	203
	ПРИКАЗ СТРАНИХ ПОЛИЦИЈСКИХ СИСТЕМА И ЊИХОВОГ НАЧИНА ФУНКЦИОНИСАЊА У СПРЕЧАВАЊУ КРИМИНАЛИТЕТА.....	203
1.	Француска	203
2.	Немачка	207
3.	Велика Британија	213
4.	Сједињене Америчке Државе.....	217
5.	Канада.....	222
	ПЕТИ ДЕО	228
	ИНТЕРПРЕТАЦИЈА РЕЗУЛТАТА ЕМПИРИЈСКОГ ИСТРАЖИВАЊА УТИЦАЈА ВРШЕЊА ПОСЛОВА ПОЛИЦИЈЕ НА СПРЕЧАВАЊЕ КРИМИНАЛИТЕТА.....	228
1.	Полазне претпоставке	228
1.1.	Слика узорка истраживања	230
1.2.	Одговори на анкетна питања	243
	ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА	299
	ЛИТЕРАТУРА.....	317
	ПРИЛОЗИ.....	335

ПРВИ ДЕО

УВОД

1. Проблем и предмет истраживања

Формирањем првих друштвених заједница јавила се потреба за успостављањем реда и правила понашања у њима. Ова потреба је условила да се у друштву неке морају поверити послови који ће се односити на контролу поштовања прокламованих правила и одржавања реда. На овај начин је дошло до формирања првобитних служби које су се старале о реду у заједници. Те службе, по својој функцији и пословима које су обављале у првобитним друштвеним заједницама, подсећају на данашње полицијске организације. Дакле, у првобитним друштвеним заједницама, по тврдњама већине историчара који се баве настанком и развојем полиције, формиране су прве полицијске организације. "Може се рећи да је настанак полиције плод вјечите тежње друштва да, без обзира на његов облик, обезбиди лични и колективни ред, мир и укупну сигурност."¹ Наравно, са развојем друштва и његовом еволуцијом, мењала се и трансформисала улога полиције у друштву. На данашњем стадију друштвеног развоја, полиција представља један од најважнијих државних органа који су неопходни за нормално функционисање сваке државе. "Колики значај полиција има за функционисање сваке државе најбоље се види из чињенице да је управо полиција државни орган који има овлашћења на примјену средстава принуде, док само изузетно ово овлашћење може да се додијели и неком другом органу као што је војска и судска полиција."² Сама ова чињеница указје на важност полиције као државног органа, чији је превасходни задатак очување правног поретка и заштита државе и њених грађана од свих облика и видова угрожавања безбедности.

Међу теоретичарима који се баве дефинисањем појма полиције постоји велики степен сагласности око тога да је прву модерну дефиницију полиције дао енглески аутор Мауби (R. I. Mawby), 1885. године, по којем је полиција "онај део друштвене организације који се непосредно брине око одржавања доброг поретка, односно превенције и откривања повреда тог поретка."³ Игон Битнер (*E. Bittner*) подвлачи да је полиција механизам за беспоговорну дистрибуцију силе, а Карл Клокерс (*C. Klockars*) наглашава да полицију чине институције и појединци којима је држава дала опште овлашћење да користе силу принуде на њеној територији.⁴ Даље, приликом одређивања појма полиције Дејвид Бејли (*David Bayley*) каже да „полицију чине људи које је одређена група овластила да регулишу односе између људи користећи физичку силу“⁵. У сличном контексту и Богољуб Милосављевић одређује појам полиције, јер под

---

¹ Јовичић, Д., Шетка, Г., Организација и надлежност полиције, Факултет за безбједност и заштиту, Бања Лука, 2015. године, стр. 32.

² Јовичић, Д., Организација и надлежност полиције, Факултет за безбједност и заштиту, Бања Лука, 2011. године, стр. 32.

³ R. I. Mawby, *Comparative policing issues: The British and American System in International Perspective*, Unwin Human, London, 1990, p. 2.

⁴ Милосављевић, Б., Наука о полицији, Полицијска академија, Београд, 1997. године, стр. 17.

⁵ D. Bayley, *Patterns of policing – A comparative international analysis*, New Brunswick: Rutgers University Press, 1990, p. 7.

полицијом подразумева "сложени систем професионалног типа који је организован ради одржавања јавног реда и поретка у друштву и који је у те сврхе снабдевен законским овлашћењима и потребним средствима, укључујући и средства принуде".⁶ Међутим, за наш правни систем најприхватљивија је дефиниција која полицију дефинише као орган државне управе чији је превасходни задатак да штити јавни поредак, тј. да извршава послове који се односе на безбедност државе и њених грађана, одржавање јавног реда и мира, превенцију и репресију криминалитета, те извршавање других послова из своје надлежности.⁷

Без обзира на то што се појам полиције различито дефинише и што у свету не постоје две полицијске организације које су организоване на исти начин, у свим друштвима полиција има сличну функцију. Тако Лубе дел Бајл (Loubet del Bayle) дефинише полицијску функцију као "функцију која је поверена одређеним припадницима једне групе да, у име колективитета, спречавају и кажњавају кршење правила која важе у групи, и да, ако је потребно, то чине принудом која укључује и примену силе".⁸ Може се рећи да полиција своју функцију остварује приликом одржавања успостављеног реда и поретка. Дакле, само "одржавање јавног реда и поретка подразумијева активну позицију полиције, која спровођењем адекватних мјера ствара услове за очување и функционисање правног поретка и безбедности државе и њених грађана"⁹. Аналогно овоме, може се извести закључак да остваривање полицијске функције омогућава очување правног поретка у једној држави и заштиту њених грађана. Такође, испуњавање функције полиције доприноси остваривању важних функција државе.

Успешност поступања полиције у пракси (па тако и успешност у погледу спречавања криминалитета) и остваривање њене функције зависи од правилног и ефикасног вршења послова полиције. Послови полиције представљају део полицијске функције, а обављају се кроз примену полицијских овлашћења. Реализацијом полицијских послова остварује се циљ и функција полицијске организације. За реализацију послова полиције неопходно је да држава полицији стави на располагање адекватан и довољан број полицијских овлашћења. Ова тврдња произилази из опште дефиниције полицијског овлашћења под којим се подразумева "правом допуштен и довољан инструментаријум за заштиту државе и њених грађана. Уколико полицијско овлашћење посматрамо са аспекта појединца који га примјењује, онда можемо рећи да је полицијско овлашћење право и дужност овлашћеног службеног лица (полицајца) да у случајевима и на начин предвиђен законом може предузети одређене мјере и радње у извршавању повјерених послова и задатака из надлежности полиције"¹⁰. Дакле, послови полиције и њихово вршење од стране полицијске организације представљају кључни елемент ефикасности полицијског рада. Са аспекта нашег рада, кључно је то да успешност спречавања криминалитета од стране полиције Републике Српске, директно зависи од ефикасног и ваљаног начина примене полицијских овлашћења, или боље рећи од ефикасности полиције Републике Српске у обављању њених послова.

Поред тога што је за ефикасно обављање полицијских послова неопходан адекватан број полицијских овлашћења која ће то омогућити, постоје и многи други фактори који на то имају утицај. Један од важнијих фактора је свакако начин

⁶ Милосављевић, Б., *Op. cit.*, стр. 18.

⁷ Видети: Милетић, С., *Појмовник полицијског права*, друго издање, Службени гласник, Београд, 2001. године.

⁸ J. L. Loubet del Bayle, *Questions sur les origins de la police*, *Proces*, 1984, pp. 15–16.

⁹ Кунић, П., *Управно право – општи и посебни дио*, Правни факултет, Бања Лука, 2001. године, стр. 452.

¹⁰ Јовичић, Д., Шетка, Г., *Op. cit.*, стр. 81.

организовања полиције. Посматрано у контексту нашег рада, на ефикасност (успешност) вршења послова полиције у погледу спречавања криминалитета несумњиво утиче начин организације криминалистичке полиције у Министарству унутрашњих послова Републике Српске. У претходном периоду је учињено неколико нелогичних организационих решења, која су смањила функционалност и ефикасност полиције Републике Српске у области спречавања криминалитета. Узимајући у обзир и укупну организацију полицијског система у БиХ, те начин организовања полицијских структура, може се рећи да и то, у извесној мери, има утицај на спречавање криминалитета у Републици Српској.

Истраживање чији су резултати битни за проблем и предмет ове дисертације проведено је 2015. године под називом "Утицај организације полицијских структура у Босни и Херцеговини на стање безбедности". Испитаници у овом истраживању су били запослени у осам полицијских агенција у БиХ, од којих је већина у статусу овлашћеног службеног лица. У делу резултат истраживања, у интерпретацији резултата на питање: "Да ли овако организоване полицијске структуре у БиХ могу одговорити на најсложеније видове и облике угрожавања безбедности?", наводи се: "конкретно, највећи број испитаника, њих 61,2%, сматра да овако организоване полицијске структуре у БиХ могу само дјелимично одговорити на најсложеније видове и облике угрожавања безбедности. Ако се овом проценту дода и 10,5% испитаника који сматрају да овако организоване полицијске структуре у БиХ нису способне да одговоре на најсложеније видове и облике угрожавања безбедности, онда се изводи закључак да овако организоване полицијске структуре у БиХ нису у могућности да на задовољавајући начин одржавају повољно стање безбедности."¹¹

Пошто криминалитет, поготово његови најтежи и организовани облици, представља један од основних друштвених унутрашњих облика угрожавања безбедности државе и њених грађана, делатност полиције која је усмерена на његово спречавање јесте од суштинске важности за свако друштво. Спречавање криминалитета неопходно је посматрати као комплексан проблем који захтева максимално ангажовање полиције. Стратешка опредељења полиције у погледу спречавања криминалитета имају значајан утицај за ту делатност полиције. Један од проблема који посебно може да допринесе доношењу неадекватних стратешких одлука полиције јесу ситуације у којима се те одлуке заснивају на бази нерелевантних статистичких показатеља. У протеклом периоду сведоци смо константне тежње да се изношењем статистичких показатеља, од стране полиције, покушава створити привид бољег стања у области криминалитета него оно што заправо јесте. Дакле, доношење стратешких одлука полиције у погледу спречавања криминалитета заснованих само на статистичким показатељима полиције јесте погрешно. Оцењивање стања безбедности, па тако и стања криминалитета, само на бази "статистичких показатеља даје резултате само на краћи рок, односно ти показатељи често нису одраз стварног стања безбедности у држави (као ни стања криминалитета), а посебно су у супротности са осећањем безбедности које грађани имају"¹². Ово наглашавамо као посебно битно, јер старатешке одлуке полиције директно усмеравају правац вршења послова полиције у погледу спречавања криминалитета. Такође, стратешке одлуке и планови полиције се требају заснивати на релевантним информацијама, које стварају истиниту слику о стању криминалитета, и морају бити утемељене на научним принципима.

¹¹ Шетка, Г., Утицај организације полицијских структура у Босни и Херцеговини на стање безбједности, Факултет за безбједност и заштиту, Бања Лука, 2016. године, стр. 275–276.

¹² Гађиновић, Р., Корени настанка полиције у модерној држави, НБП – Журнал за криминалистику и право, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2015. године, стр. 77.

Стварање привида о бољем стању криминалитета од стварног стања може да се испоји и у другој негативној форми. Овај привид код грађана изазива губитак поверења у полицију, што за коначан резултат има лошу сарадњу полиције и грађана. Лоша сарадња полиције и грађана несумњиво утиче на смањење ефикасности полиције у обављању њених послова, што се одражава и на спречавање криминалитета.

До послова полиције који се односе на спречавање криминалитета везан је за одредбе Закона о кривичном поступку, тј. сарадњу полиције и тужилаштва. Ове одредбе утичу на то да део своје кривичне функције (самим тим и део послова полиције из ове области) полиција обавља самостално. Према тужилачком концепту истраге који се на нашим просторима примењује од 2003. године, тужилац има велики утицај на обављање послова полиције Републике Српске у складу са Законом о кривичном поступку. "Руковођење и надзор који врши тужилац над радом полиције подразумева активну улогу тужиоца у истрази већ од постојања основа сумње да је извршено кривично дело. Руковођење представља активнији однос тужиоца, уз његово непосредно и активно учешће у планирању и извођењу одређених истражних радњи, анализирање, сумирање итд., а надзор – пасивнији ангажман тужиоца у истрази, у којем тужилац иницијативу и динамику истраге препушта полицији, надзирући њен рад у смислу законитости и ефикасности и помажући јој у том раду. Оно започиње самим планирањем истраге и траје током целе истраге, кроз примену одговарајуће стратегије и тактике, примерене околностима сваког појединачног случаја, уз обавезу полиције да обавештава тужиоца о свим предузетим активностима."¹³ Дакле, сасвим је јасно да без сарадње полиције и тужиоца нема ни могућности да се реализују послови полиције које она обавља у складу са Законом о кривичном поступку. Ово имплицира да је спречавање криминалитета од стране полиције Републике Српске скоро незамисливо без сарадње полиције са тужилашвом.

Важан сегмент сарадње полиције и тужилаштва, тј. њиховог заједничког рада, представља "проблем руководеће улоге тужиоца над полицијом у пракси који је условљен одређеним околностима које му онемогућавају да у потпуности оствари своју руководећу улогу. Оперативни рад полиције и поседовање великог броја информација о криминалитету, свакако представља реалан показатељ да тужилац нема могућност да у сваком тренутку буде надређен полицији. Пријаве за кривична дела, углавном се и подносе полицији, или полиција оперативном делатношћу долази до почетне сумње. Полиција не ограничава своју делатност само на прве мере по сазнању за кривично дело, већ самостално предузима и даље оперативно-тактичке мере и радње, истражујући и месецима без знања тужилаштва, чиме узима право да одлучује о моменту предаје поступка на знање тужилаштва".¹⁴ Да постоје проблеми у овој сарадњи, а самим тим и у погледу спречавања криминалитета, несумњиво је јасно из анализе званичних статистичких показатеља Тужилаштва БиХ. "Анализирајући посматране податке у периоду од 2010. до 2016. године, може се закључити да су тужилаштва укупно запримила 217.096 пријава, од чега је у 148.998 случајева наређена истрага, што значи да је 68.071 или 31,36% (скоро једна трећина) пријава одбачено као неосновано и уопште није наређено покретање истраге. Даље, иако је истрага наређена у 148.998 случајева,

---

¹³ Митровић, Д., Гајић, Г., Ефикасност кривичног законодавства у сузбијању криминалитета са акцентом на тужилачки концепт истраге, У: Зборник радова "Криминалистичко-кривично процесне карактеристике истраге према Закону о кривичном поступку у протеклој деценији", Интернационална асоцијација криминалиста, Бања Лука, 2012. године, стр. 252.

¹⁴ Илић, Б., Бановић, Б., Полиција и нова решења у Законику о кривичном поступку, У: Зборник радова "Нова решења у казненем законодавству Србије и њихова практична примена", Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Београд, 2013. године.

она није резултирала подизањем оптужнице у 35.780 или 24,01% случајева (скоро једна четвртина). Однос изречених пресуда у односу на подигнуте оптужнице је такав да је пресуда за 9.398 или 9,05% мање у односу на то колико је подигнуто оптужница. Овај распон и није толико забрињавајући колико је забрињавајући податак ако се упореде пријаве и изречене пресуде у посматраном периоду или наређене истраге и изречене пресуде. Ако посматрамо те показатеље, онда се дође до податка да је пресуда за 45.178 или 30,32% мање у односу на наређене истраге, или их је за 113.276 или 52,18% мање у односу на пријаве које су запримила тужилаштва (значи процесуира се само једна половина)."¹⁵

Даље, проблем вршења послова полиције у контексту спречавања криминалитета неопходно је сагледати са аспекта кадрова и кадровске политике у полицијској организацији, затим кадрова који руководе организацијом, стручне оспособљености руководиоца и полицијских службеника, правилног распоређивања послова унутар организације, поштовања субординације и координације у полицијској организацији, међуполицијске сарадње (како на националном, тако и на међународном плану), материјално-техничке опремљености, начина функционисања линија рада које су надлежне за спречавање криминалитета, утицаја политике на полицијску делатност итд. Сагледавање и проучавање ових фактора је важно за проблем овог истраживања јер може дати одговор на питање начина вршења послова полиције, као и одговор на питање о актуелном нивоу ефикасности полиције у погледу спречавања криминалитета и утицају вршења послова полиције на спречавање криминалитета.

Узимајући у обзир истраживање које је проведено од стране Факултета за безбедност и заштиту 2014. године, а чији је назив био "Перцепција јавности о стању безбедности и повјерење према субјектима безбедности", јасно је да постоји сумња грађана у ефикасност полиције. У делу извештаја о истраживању стоји: "Више од половине испитаника из Републике Српске сматра полицију само дјелимично ефикасном у сузбијању криминалитета уопште (58% испитаника од укупног броја). Даље, 27% испитаника сматра полицију ефикасном у сузбијању криминалитета, док 15% сматра полицију неефикасном."¹⁶ Ови резултати нам директно указују на постојање проблема у погледу сузбијања криминалитета у Републици Српској.

У суштини се проблем истраживања у овој дисертацији односи на:

- Анализу послова полиције Републике Српске који се примењују у погледу спречавања криминалитета;
- Сагледавање правне регулативе која се односи на послове полиције;
- Анализу стања у области спречавања криминалитета;
- Сагледавање организације и начина функционисања линија рада које су у полицији Републике Српске задужене за обављање послова полиције у погледу спречавања криминалитета;
- Анализу остваривања функција полиције Републике Српске са нагласком на остваривању кривичне функције;
- Анализу сарадње полиције и тужилаштва у погледу вршења послова полиције и спречавања криминалитета;

---

¹⁵ Шетка, Г., Јовичић, Д., Сарадња полицијских агенција и тужилаштва у БиХ, У: Зборник радова "Полиција и правосудни органи као гаранти слободе и безбедности у правној држави", Криминалистичко-полицијска академија и Фондација Ханс Зајдел, Том 2, Београд, 2017. године, стр. 55–56.

¹⁶ Перцепција јавности о стању безбједности и повјерење према субјектима безбједности – извјештај о истраживању, Факултет за безбједност и заштиту, Бања Лука, 2013. године, стр. 44.

- Сагледавање негативних утицаја погрешне кадровске политике на ефикасно деловање полиције у погледу спречавања криминалитета;
- Анализу утицаја политике на обављање послова полиције, те сагледавање тог утицаја у погледу спречавања криминалитета;
- Анализу потенцијалног утицаја полицијско-обавештајног модела на рад полиције Републике Српске и обављање послова полиције у контексту спречавања криминалитета;
- Анализу унутрашњих чинилаца који негативно утичу на обављање послова полиције, тј. на функционисање полиције и руковођење у полицији (корупција у полицији, незаконит рад, каријеризам и др.).

Претходна разматрања су указала на сложеност проблема овог истраживања. Предмет овог рада је опредељен његовим насловом и односи се на утицај вршења послова полиције на спречавање криминалитета, а у овој дисертацији тај утицај је сагледан са посебним освртом на полицију Републике Српске.

Идеја ове дисертације је реализована тако што се егзактно и на научној основи истражило и утврдило на који начин и у којој мери вршење послова полиције утиче на спречавање криминалитета, као и то да се тај утицај сагледао са посебним освртом на полицију Републике Српске. До реализације ове идеје се дошло непосредним опажањем, анализом доступних докумената, правне регулативе и извештаја, као и истраживањем које је засновано на анкетирању запослених у полицији Републике Српске.

Дакле, кроз овај рад се истражио квалитет обављања послова полиције и њихов утицај на спречавање криминалитета, као и допринос сарадње полиције и тужилаштва у погледу наведеног. Даље, истраживање се односило на ефикасност и функционалност полиције Републике Српске у погледу спречавања криминалитета, као и начина њене организације који има знатан утицај на њену ефикасност. Такође, наша настојања су ишла у правцу идентификације свих негативних фактора који имају утицај на ефикасно обављање полицијских послова, с циљем давања предлога за њихово отклањање. Поред наведеног, дужну пажњу смо посветили перспективи увођења полицијско-обавештајног модела у рад полиције Републике Српске и његовом утицају на обављање послова полиције и спречавање криминалитета.

С циљем лакшег разумевања самог предмета истраживања, издвојени су и дефинисани следећи појмови: послови полиције, функција полиције, полицијска овлашћења, надлежност, криминалитет, спречавање криминалитета, Република Српска, ентитет, полиција Републике Српске.

Послови полиције – "представљају део функције полицијске организације чијим обављањем се остварује циљ њеног постојања. Полицијски послови представљају део унутрашњих послова које обавља полиција, применом полицијских мера и радњи и полицијских овлашћења."¹⁷

Функција полиције – "реч функција (лат. *functio* – вршење) значи деловање, делатност, рад, радња, позив, служба, вршење посла или неке дужности, рад својствен неком органу. Функција означава и активност коју неко врши као званични представник неког органа или организације. Аналогно овом тумачењу, полицијску функцију бисмо

---

¹⁷ Субошић, Д., Организација и послови полиције, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2017. године, стр. 111.

могли одредити као деловање полиције у пракси приликом обављања њених редовних послова."¹⁸

Полицијска овлашћења – "примјеном ових овлашћења од стране полиције и њених припадника кроз вршење послова полиције остварује се заштита уставног и јавног поретка, личне, имовинске и друге сигурности. Дакле, појмовно се полицијска овлашћења могу одредити као правом допуштен и довољан инструментаријум за заштиту државе и њених грађана. Ако полицијско овлашћење посматрамо са аспекта појединца који га примјењује, можемо рећи да је полицијско овлашћење право и дужност овлашћеног службеног лица (полицајца) да у случајевима и на начин предвиђен законом може предузети одређене мјере и радње у извршавању повјерених послова и задатака из надлежности полиције."¹⁹

Надлежност – "или компетенција се може посматрати вишеструко, али најчешће она подразумева следеће: утврђен оквир вршења власти неког органа у склопу једне организације, скуп конкретних права и дужности свих органа једне организације или заједнице, основ за овлашћења и њихов израз и скуп."²⁰

Криминалитет – "је укупност свих злочина у одређеном времену и простору. За разлику од злочина, он је масовна појава. Најчешће се дели на примарни и секундарни. Примарни криминалитет је вршење кажњивог дела (или појављивање пред органима формалне социјалне контроле) први пут, док је секундарни поновно вршење дела (одн. појављивање пред наведеним органима). У другом случају ради се о криминалитету повратника. Док је примарни криминалитет проузрокован деловањем различитих друштвених и психичких чинилаца, код секундарног значајан утицај има и процес социјалне контроле (реакција на примарно дело) који може имати улогу појачивача (амплификатора), ређе узрока оваквих дела."²¹

Спречавање криминалитета – "подразумева предузимање великог броја мера од стране свих субјеката социјалне контроле, првенствено полиције, у циљу опште и специјалне превенције криминалитета. Спречавање криминалитета може бити ефикасно само уколико у њему учествује целокупна друштвена заједница која своје деловање усмерава на оклањање свих друштвених фактора који доводе до вршења кривичних дела."²²

Република Српска – "је јединствен и недељив уставно-правни ентитет. Самостално обавља своје уставотворне, законодавне, извршне и судске функције. Један је од два равноправна ентитета Босне и Херцеговине."²³

Ентитет – "(енгл. Entity) – (лат. Entitas – бити) вуче корен из средњовековног латинског језика, (лат. Esse – бити), што значи бити, постојати, егзистирати, оно што јесте само по себи. У српски језик не улази спонтано, преко употребе која је потекла у народу путем природне генезе језичког ширења, већ овај израз улази у српски језик путем јавних медија који у немогућности да пренесу најважније вести онога доба, везане за потписивање Дејтонског мировног споразума, прибегавају посрбљавању термина из

¹⁸ Видети: Стевановић, О., Субошић, Д., Мијалковић, С., Одбрамбена функција полиције као садржај наука одбране, у: Војно дело, вол 64., бр. 2., Министарство одбране Републике Србије, Универзитет одбране у Београду – Институт за стратегијска истраживања, Београд, 2012. године, стр. 225-226.

¹⁹ Талијан, М., Аранђеловић, Д., Велимировић, Д., Организација и послови униформисаних припадника полиције, Виша школа унутрашњих послова, Београд, 2001. године, стр. 315.

²⁰ Јовичић, Д., Организација и надлежност полиције, Факултет за безбједност и заштиту, Бања Лука, 2008. године, стр. 33.

²¹ Игњатовић, Ђ., Криминологија, Номос, Београд, 1996. године, стр. 8.

²² Кнеpper, P., Criminology and Social Policy, Sage Publications Ltd., London, 2007., pp. 53.

²³ Симовић, М., Дмичић, М., Устав Републике Српске – шесто издање, Графомарк, Бања Лука, 2005. године, стр. 11.

енглеског језика. У политичком језику америчке дипломатије термин (енгл. Entity) означава самоодређено државотворно тело и карактер државности предметног бића, национални идентитет, затим народну, културну, историјску, језичку и религијску посебност, право на самоодређење."²⁴

Полиција Републике Српске – "Министарство унутрашњих послова Републике Српске је јединствен републички орган и своје послове и задатке врши на целој територији Републике Српске."²⁵

Предмет истраживања је просторно ограничен на територију Босне и Херцеговине. Уже посматрано, предмет истраживања се може ограничити на територију ентитета – територију Републике Српске.

Временско одређење предмета истраживања обухвата период од 2009. године до 2019. године.

Овако формулисан предмет истраживања подразумева мултидисциплинарни приступ, пошто садржи питања која су подједнако интересантна за већи број друштвених наука (криминалистичких, правних, безбедносних, политиколошких, социолошких и сл.).

2. Циљеви истраживања

Научни циљ ове дисертације усмерен је ка научној дескрипцији, са елементима класификације и научног обавештења о квалитету и начину вршења послова полиције у погледу спречавања криминалитета, као и квалитету сарадње између полиције и тужилаштва, од чега у великој мери зависи вршење послова полиције и ефикасност полиције у спречавању криминалитета, док би се део научног доприноса дисертације огледао и научној прогнози примене полицијско-обавештајног модела у полицији Републике Српске и његовог утицаја на вршење послова полиције и спречавање криминалитета. Такође, научним циљем ове дисертације би се омогућило научној и стручној јавности да са на адекватан начин упозна са горе наведеном проблематиком. Даље, ова дисертација би допринела повећању фонда научних сазнања у области полицијских, криминалистичких и правних наука.

Практични циљ овог рада је да се добијена теоријска сазнања о квалитету вршења послова полиције и спречавању криминалитета, као и квалитету и проблемима у сарадњи полиције и тужилаштва, те сазнања о другим важним чиниоцима који утичу на ефикасност полиције у спречавању криминалитета искористе за унапређење ефикасности полиције Републике Српске у спречавању криминалитета. Такође, практични циљ овог рада је усмерен на унапређење организовања процеса рада у полицији и ефикаснијег спречавања и контроле криминалитета. Поред наведеног, циљ рада се огледа и у другим практичним могућностима које се односе на заштиту основних људских права и слобода, унапређење безбедности Републике Српске и свих њених грађана и слично. И на крају, један део практичног циља овог рада би се односио на рационално и егзактно указивање на нека, прецизнија и ефикаснија, законска решења, која би се првенствено односила на стварање бољих предуслова за успешнији рад полиције у пракси.

---

²⁴ Википедија слободна енциклопедија, доступно на: [http://sr.wikipedia.org/sr/Ентитет_\(политика\)](http://sr.wikipedia.org/sr/Ентитет_(политика)), преузето: 17.4.2018. године.

²⁵ Члан 2. став 1. Закона о полицији и унутрашњим пословима, Службени гласник Републике Српске, број 57/16.

3. Хипотетички оквир истраживања

Полазећи од става да је хипотеза условљена дефинисаним предметом и научним циљем истраживања, садржај опште и посебних хипотеза засниваће се на претпоставкама о постојању одређених појава, чинилаца и веза обухваћених предметом истраживања.

3.1 Општа хипотеза

С обзиром на постављене циљеве, у овом раду поћи ћемо од следеће опште хипотезе: Квалитетно вршење послова полиције доприноси спречавању криминалитета, а зависи од законите и ефикасне примене полицијских овлашћења, начина организације и функционисања полиције, сарадње између полиције и тужилаштва, сарадње између полиције и грађана, те унутрашњих и спољашњих фактора који директно утичу на ефикасно вршење послова полиције.

3.2 Посебне хипотезе

1. Полиција Републике Српске није у довољној мери усмерена на обављање послова полиције којима се доприноси превенцији криминалитета;
2. Сарадња између полиције и тужилаштва у Републици Српској није на нивоу који је потребан за ефикасно спречавање криминалитета;
3. Поверење грађана у полицију Републике Српске није на задовољавајућем нивоу;
4. Тренутни начин организације полиције Републике Српске утиче, у довољној мери, на ефикасно вршење послова полиције и спречавање криминалитета;
5. Постоји значајан број фактора који негативно утичу на квалитет вршења послова полиције Републике Српске и спречавање криминалитета;
6. Увођење полицијско-обавештајног модела у полицију Републике Српске омогућава ефикаснији начин вршења послова полиције и спречавање криминалитета.

4. Методолошки оквир истраживања

Начин истраживања као део научне замисли се састоји из метода, инструмената, техника и обухвата појаве. Посматрани утицај вршења послова полиције на спречавање криминалитета јесте сложен процес и изучаваће се и пратити компаративном анализом постојећих аналитичких података, као и на основу података добијених коришћењем метода истраживања. Дакле, приликом реализације постављеног научног циља ове дисертације биће употребљене адекватне научне методе ради проучавања постојећих теоријских и практичних сазнања.

4.1 Методе, поступци и технике истраживања

Истраживање ћемо реализовати применом одређених метода научног сазнања, које су комплементарне предмету и циљу истраживања, односно нивоу научног сазнања који желимо постићи. Комплексност и карактер нашег предмета истраживања и постављени циљеви усмеравају нас да у раду користимо комбинацију општих научних метода, посебних научних метода, појединачних (емпиријских) метода и метода решавања оперативних проблема. За ово комплексно научно истраживање користићемо следеће методе:

Метод анализе садржаја. Метод анализе садржаја користиће се за проучавање научне и стручне литературе, тј. публикација које се са различитих аспеката баве пословима полиције, спречавањем криминалитета и радом полиције Републике Српске. Кориштењем овог научног метода извршиће се анализа домаће правне регулативе која се односи на послове полиције, полицијска овлашћења, организацију и функционисање полиције, а такође ће бити анализирани документи који се односе на спречавање криминалитета. Анализом садржаја теоријских извора који се односе на стратешке и правне аспекте послова полиције и спречавања криминалитета, прикупљаће се подаци о општим теоријским ставовима у погледу вршења послова полиције и спречавања криминалитета. Прикупљени подаци омогућавају знања која су потребна да се предмет истраживања опише и класификује. Исто тако, анализом научне и стручне литературе доћи ће се до сазнања о сарадњи између полиције и тужилаштва у погледу спречавања криминалитета, као и утицају појединих фактора који су битни за функционалност полиције и њену ефикасност у спречавању криминалитета. Део литературе која ће бити предмет поменуте анализе налази се у прелиминарном попису литературе. И на крају, поменутим анализама потврдиће се или оповргнути један део хипотетичког оквира истраживања, односно доћи ће се до верификованих информација о појединим сегментима утицаја вршења послова полиције на спречавање криминалитета.

Компаративни метод. Компаративни метод ће се примењивати у циљу сагледавања основних сличности и различитости теоријског и нормативног третирања послова полиције и спречавања криминалитета, са посебним освртом на полицију Републике Српске. Такође, поред наведене компарације коју условно можемо назвати унутрашњом компарацијом, спољашња компарација ће бити кориштена при уочавању сличности и разлика са начином вршења послова полиције и спречавања криминалитета у неким државама у свету, тј. проучавања начина вршења послова полиције, организације, функционисања и деловања полиције у свету у спречавању криминалитета.

Статистички метод. Статистички метод користиће се за формирање статистичких серија, обраду података, анализу обрађених података и приказивање резултата истраживања о појединим питањима која утичу на вршење послова полиције и примене полицијских овлашћења, ефикасност полиције у спречавању криминалитета, сарадњу полиције и тужилаштва у спречавању криминалитета, као и друге факторе од којих зависи успех у полицијском раду и ефикасно деловање полиције у спречавању криминалитета. Такође, статистички метод користиће се за приказивање појединих статистичких показатеља који указују на стање криминалитета у Републици Српској, ефикасности полиције Републике Српске у спречавању криминалитета и у анализи извештаја о раду Министарства унутрашњих послова. Дакле, наведени метод ће бити кориштен за класификацију квантитативних показатеља који су у посредној и непосредној вези са вршењем послова полиције и спречавањем криминалитета.

Статистички метод ће бити кориштен приликом утврђивања броја кривичних дела која су извршена на територији Републике Српске у периоду који ће бити одређен временским оквиром овог истраживања. И на крају, статистички ће се обрадити подаци прикупљени анкетним упитником.

На основу ових показатеља дошло би се до битних закључака о ефикасности полиције у обављању послова полиције, ефикасности полиције у спречавању и контроли криминалитета, стању криминалитета у Републици Српској, стању у области сарадње полиције и тужилаштва, те уочавању и дејству фактора који имају велики утицај на вршење послова полиције и спречавање криминалитета. На овај начин би се постигао увид у начин вршења послова полиције, ефикасност полиције у спречавању криминалитета, оцену анкетираних у погледу ставова и вредновања вршења послова полиције, утицају полиције на спречавање криминалитета, као и ефикасности полиције Републике Српске у погледу спречавања криминалитета. Поред метода дескриптивне статистике, користиле би се корелационе статистичке технике, технике утврђивања тенденција, као и технике утврђивања статистички значајних разлика између одговора испитаника с обзиром на њихова идентификациона обележја. По потреби ће се примењивати и друге статистичке технике, у зависности од природе и квантитета прибављених података, а у циљу провере хипотеза и теоријских ставова који ће бити обрађени у раду.

Индуктивно-дедуктивни метод. Индуктивно-дедуктивни метод користиће се за извођење закључака о утицају нормативних и практичних чинилаца на вршење послова полиције и ефикасност полиције у спречавању криминалитета. Такође, ова метода ће наћи своју примену у закључним разматрањима, тј. примењиваће се у извођењу закључака о утицају вршења послова полиције на стање криминалитета са посебним освртом на полицију Републике Српске.

Метод прогнозирања. Метод прогнозирања користиће се за формирање предлога и прогноза у закључним разматрањима и односиће се на прогностику будућих законских и подзаконских решења која утичу на вршење послова полиције, ефикасност полицијског деловања, спречавање криминалитета, сарадњу полиције и тужилаштва и отклањање фактора који негативно утичу на функционалност полиције Републике Српске.

Метод студије случаја. Методом студије случаја извршићемо критичко сагледавање поступања полицијских службеника у вршењу послова полиције и примени полицијских овлашћења. Применом овог метода извршена би била анализа поступања полиције у појединачним догађајима, на основу чега би се указало на проблеме који се испољавају у полицијској пракси, а који се манифестују у недовољној ефикасности полиције у њеном раду и спречавању криминалитета. Дакле, овом методом извршиће се критичко сагледавање начина рада полиције, тј. вршења послова полиције, као и ефикасности и функционалности полиције Републике Српске у појединим случајевима. Применом овог метода извршиће се проучавање конкретних случајева, на основу чега ће се доћи до одређених закључака у циљу решавања конкретних проблема.

Метод класификације. Метод класификације у дисертацији ће се користити за одређивање логички и методолошки правилних места појмова и термина при дефинисању основних појмова у раду.

Историјски метод. Приликом сагледавања историјског редоследа догађаја користиће се историјски метод. Примена историјског метода била би у функцији хронолошког описивања оних околности које су довеле до негативних фактора који утичу на функционалност полиције Републике Српске, на вршење послова полиције и спречавање криминалитета.

Остали методи. У истраживању ће, према потреби, бити кориштени и посебни научни методи, као што су: анализа, синтеза, упоредноправни метод, апстракција и генерализација.

Анкетирање. Анкетирање као једна од техника метода испитивања користиће се за прикупљање података о предмету истраживања, тј. за добијање ставова испитаника о постојећем начину вршења послова полиције, утицају вршења послова полиције на спречавање криминалитета, о превенцији и стању криминалитета у Републици Српској, функционалности и ефикасности полиције Републике Српске у погледу спречавања криминалитета, постојању негативних фактора који утичу на рад полиције и спречавање криминалитета, сарадњи полиције и тужилаштва, као и поверењу грађана у полицију.

Анкета. Као инструмент за прикупљање података (инструмент истраживања) у раду ће се користити два анкетна упитника. У анкетама ће бити предложена Ликертова петодообна скала са понуђеним одговорима.

Првом анкетом бисмо анкетирали запослене у полицији Републике Српске. Њихово анкетирање би се делом односило на иста или слична питања као што је то случај с грађанима, док би се један део питања односио на то да се изјасне о начину вршења послова полиције, утицају вршења послова полиције на спречавање криминалитета, утицају организације и начина функционисања полиције на спречавање криминалитета, сарадњи са тужилаштвом Републике Српске, увођењу полицијско-обавештајног модела у полицију Републике Српске, као и негативним факторима који утичу на рад полиције и спречавање криминалитета.

Другом анкетом бисмо анкетирали грађане у погледу њихових ставова везаних за стање криминалитета у Републици Српској, ефикасности полиције Републике Српске у спречавању криминалитета, професионалности у вршењу послова полиције, сарадњи између полиције и грађана и поверењу грађана у полицију.

Упоређивањем одговора припадника полиције и грађана дошли бисмо до утврђивања сличности или разлика у перцепцијама ове две категорије испитаника. Такође, оваквим начином испитивања бисмо добили више поткатегорија испитаника, што би смо искористили за компарацију и успостављање корелација између добијених одговора од стране различитих подгрупа испитаника. На основу спроведених анкетирања дошли бисмо до корисних сазнања о предмету истраживања, те би се на основу њих потврдиле или оповргле поједине хипотезе. Наравно, на овај начин бисмо створили претпоставке за потврђивање или оповргавање опште хипотезе овог рада.

Ставови полицијских службеника запослених у полицији Републике Српске се такође морају узимати као значајан репер у оцени вршења послова полиције, спречавању криминалитета, те функционалности и ефикасности полиције. Њихови ставови се морају уважавати јер они поседују практична знања и искуство у обављању послова полиције и спречавању криминалитета, те познају све релевантене чињенице и околности које су битне за ово истраживање.

Грађани су свакодневно у контакту са полицијом, налазе се са њом у интеракцији на различите начине, а од њихове сарадње са полицијом зависи и степен оперативности полиције. Такође, од перцепције стања криминалитета од стране грађана делом зависи и степен сарадње са полицијом, што представља битан услов за спречавање криминалитета. Имајући у виду све наведено, може се закључити да ставови грађана представљају значајан репер у оцени рада полиције Републике Српске у вршењу њених послова, спречавању криминалитета и сарадњи између полиције и грађана.

5. Извори података

Сви извори података биће примењени комплементарно, чиме се могу искористити предности и умањити недостаци сваког појединачног приступа. Искусвена евиденција за ово истраживање створена је из постојећих доступних извора података. Такође, за ово истраживање биће кориштени подаци из новостворених, а за ово истраживање посебно креираних извора.

Подаци прикупљени методом анализе садржаја и студије случаја биће комбиновани са статистичком методом и посебним научним методама и чиниће искусвену грађу, која ће се користити у поступку закључивања и верификације хипотеза.

У истраживању ће се користити постојећа научна и стручна литература из области унутрашњих послова (организације и надлежности полиције), криминалистике, кривично-процесног права и безбедности; статистички подаци (годишњи и периодични извештаји, статистички извештаји и други доступни статистички подаци); нормативна документа (домаћи и страни законски и подзаконски акти); часописи, електронске публикације с интернета; подаци добијени током предвиђеног истраживања (резултати истраживања, анализе, закључци).

6. Узорак

Узорак у овом истраживању чинили су припадници Министарства унутрашњих послова Републике Српске и грађани Републике Српске. Испитаници су били одабрани на основу методе случајног одабира испитаника.

Укупан узорак је износио 704 испитаника. Структура узорка се састојала од: 351 припадника Министарства унутрашњих послова Републике Српске и 353 грађана.

За први упитник, који је био намењен запосленима у полицији, настојало се да у структури узорка учествују запослени са свих нивоа полицијске организације (локалног, регионалног и републичког) и свих регионалних центара (из свих десет полицијских управа: Бања Лука, Добој, Бијељина, Приједор, Источно Сарајево, Требиње, Зворник, Градишка, Фоча и Мркоњић Град).

За други анкетни упитник, који је био намењен грађанима, у структури узорка се настојало да буду заступљени грађани из места у којима се налазе седишта регионалних центара полиције (полицијских управа).

7. Научна и друштвена оправданост истраживања

Оправданост рада, како теоријска тако и практична, налази се првенствено у актуелности проблематике. Поред тога, планирано истраживање има научну и друштвену оправданост, јер ће допринети научној верификацији одређених појава.

Суштина научне оправданости испољава се у проширивању и верификовању проучених специфичних питања и чињеница у погледу спречавања криминалитета

путем вршења послова полиције, са посебним освртом на полицију Републике Српске. Истраживање ће продуковати нова знања из области спречавања криминалитета на нивоу научне дескрипције и класификације. Дакле, прикупљањем, сређивањем, обрадом и класификацијом планираних података, дошло би се до нових сазнања и одређеног броја предлога *de lege ferenda*, путем којих би научна, стручна али и сва остала јавност добила јасан увид у поменути проблематику, што свакако даје једну добру полазну основу другим истраживачима у будућим проучавањима и анализама.

Сазнања добијена овим истраживањем могу се укључити у наставне планове и програме и уџбенике Факултета безбедносних наука у Бањој Луци, Криминалистичко-полицијске академије и Факултета безбедности у Београду, правних факултета и других сродних образовних установа, првенствено у оквиру предмета Организација и надлежност (послови) полиције, Криминалистика, Рад полиције у заједници, Полицијско право, Безбедносни менаџмент и слично. Такође, сазнања добијена овим истраживањем могу се користити у едукацији и усавршавању овлашћених службених лица.

Друштвена оправданост истраживања је у уској вези са научном оправданошћу истраживања. Друштвени значај и друштвена оправданост истраживања огледа се у следећем: добијеним резултатима истраживања стекла би се потпунија и јаснија слика о спречавању криминалитета у Републици Српској, затим би се указало на квалитет вршења послова полиције и њихов допринос спречавању криминалитета. Даље, овде би се указало и на неке чиниоце који директно утичу на квалитет обављања послова полиције, што директно утиче на спречавање криминалитета, па би се у складу са тим дали јасни предлози за отклањање евентуалних недостатака у пракси.

Такође, истраживање би указало на квалитет сарадње између полиције и тужилаштва у Републици Српској у погледу спречавања криминалитета, а указало би и на значај ове сарадње у погледу вршења послова полиције. Део резултата и предлога овог истраживања би се свакако односио на повећање квалитета ове сарадње, што би као коначни резултат дало велики допринос спречавању криминалитета. Даље, рад би указао на неке проблеме организационе природе који утичу на ефикасност полиције Републике Српске у спречавању криминалитета, тако да би резултати овог рада (истраживања) могли послужити за решавање ових проблема, што би допринело ефикаснијем раду полиције у пракси. И најзад, рад би говорио о перспективама увођења полицијско-обавештајног модела у полицију Републике Српске, те би сагледао све бенефите и недостатке овог модела у погледу вршења послова полиције и спречавања криминалитета.

Закључци, решења, препоруке и предлози до којих би се дошло у овом раду могу послужити доношењу адекватнијих законских и подзаконских решења која би се односила на послове и овлашћења полиције, њену организацију и делокруг рада. Исто тако, закључци, препоруке, решења и предлози могу послужити руководству полиције за превазилажење практичних проблема у раду, а све у циљу ефикаснијег и успешнијег функционисања полиције. И на крају, резултати овог рада могу послужити за разумевање нових процеса и начина стратегијског и оперативног деловања (рада) полиције у погледу спречавању криминалитета.

ДРУГИ ДЕО

ПОЈАМ, ФУНКЦИЈА, ПОСЛОВИ И ОРГАНИЗАЦИЈА ПОЛИЦИЈЕ

1. Појам, настанак и историјски развој полиције

Успостављање и развој полицијских организација у директној је корелацији са настанком и развојем људске цивилизације. Без анализе историјског развоја полиције није могуће исправно схватити њену улогу у данашњем друштву, а ни дефинисати појам полиције. Ма колико се разликовала тумачења историчара који су се бавили еволуцијом полицијских организација, на крају се ипак дође до једног јединственог закључка, а то је: полиција (полицијска организација) је настала као плод вечите тежње друштва да се заштити од негативних утицаја.

Према већем броју теоретичара еволуирање појма полиције може да се изрази релацијом *polis – politeia – politia*.²⁶ Речи *polis* и *politeia* су карактеристичне за античке полисе. Оне су се употребљавале у значењима која су различита и знатно шира од савременог поимања ових речи.²⁷ У Атини и другим државама старе Грчке реч *polis* је означавала град-државу. Од тог појма је изведен појам *politeia*, а контекст његовог значења се односио на уставно уређење, устав, управу и управљање државом. По схватању великог броја историчара, Римљани су од те речи створили појам *politia*.²⁸ С друге стране, постоје схватања која негирају везу између термина полиција и античког појма *politia*. По тим схватањима, појам полиције се везују за француску реч *police*. Ипак, у савременом значењу реч полиција јавља се тек у XVI веку, у време владавине француског краља Франсоа I.²⁹ Термин полиција се употребљавао кроз историју развоја људског друштва и државе у различитим контекстима. Примера ради, у "Француској XIV века, у немачким и неким другим државама тог и новијег времена, полицијом се означавала укупна државна делатност, а у ужем смислу посебно уређен државни поредак. Француски филозоф Монтеѕкје је говорио да подела трију власти представља добру полицију, а неки други мислиоци тог времена, као што су Русо, Монтењ, Бекон и други, под полицијом су подразумевали систем власти, напредну владу, цивилизовано уређење државе. За нације које су цивилизоване, односно имају уређену државу, говорило се да су полицизоване."³⁰ У сваком случају, термин полиција у ширу употребу у европским државама улази тек у XVII и XVIII веку, означавајући рационалну државну организацију, дакле читаву државну управу.³¹

Историчари енглеског говорног подручја тврде да је термин полиција у енглески језик преузет из француског. Овај термин је у шеснаестом веку, у енглеском језику,

²⁶ Јовичић, Д., Улога полиције Републике Српске у имплементацији Дејтонског мировног споразума, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2005. године, стр. 14.

²⁷ Мојовски, Т. Ц., Кулић, Ж. В., Прилог расправи о појму полиције, полицијске професије и право политичког организовања припадника полиције, У: Часопис "Култура полиса", посебно издање бр 2, Нови Сад, 2012. године, стр. 38.

²⁸ Милосављевић, Б., Ор. cit, стр. 3.

²⁹ Бабовић, Б., Полиција у светском поретку, НЕА, Београд, 1997. године, стр. 16.

³⁰ Милосављевић, Б., Ор. cit, стр. 4.

³¹ Пена, У., Нови концепт рада полиције у заједници и његова имплементација у БиХ, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2006. године, стр. 19.

коришћен као синоним за политику (у смислу комонвелта или организоване државе). Даље, у осамнаестом веку, термин полиција је почео означавати прописе о дисциплини и контроли заједнице, као и цивилну управу и јавни ред. Прва званична употреба речи полиција, која се може довести у блиску везу са значењем данашњег термина, у историји Велике Британије, десила се у Шкотској 1714. године, када је краљица Ана за унутрашњу управу појединих подручја, задужила "комесаре из полиције". Међутим, неки други историчари тврде да је термин полиција у Шкотској означавао нешто сасвим друго, тачније, појавио се као термин који је био у наслову разних прописа у контексту врсте злочина "дела против полиције" (*offences against the police*). Даље се тврди да статутарни закон Шкотске, који је објављен 1757. године, садржи посебно поглавље под насловом полиција. То поглавље чине одредбе које се односе на регулисање неких међусобних односа у друштву и правила понашања припадника локалне заједнице.³²

Схватања о појму полиције су се мењала с развојем друштва. У феудалним државама се под појмом полиције сматрала унутрашња управа и сви унутрашњи државни послови осим војске и судства. Диференцијацијом државних функција на посебне ресоре, дошло је до сужавања појма полиције, који је почео да поприма данашње схватање. Појам полиције је почео да се везује за државни ресор који је био задужен за одржавање реда у друштву. Крајем XIX века долази до коначног одвајања полицијске функције од послова осталих ресора унутрашње управе. Полиција је у овом периоду почела да обавља послове одржавања јавног реда и мира и сузбијања криминалитета.³³ Појам полиције је почетком XX века у тадашњем Совјетском Савезу, а касније и другим земљама "народне демократије" замењен термином "милиција". Термин милиција се користио и на нашим просторима од завршетка Другог светског рата па све до распада бивше СФР Југославије (1991. године). Корен термина милиција потиче из латинског језика (*militia*). Под латинским појмом *militia* подразумева се народна војска, наоружани народ (за разлику од редовне или стајаће војске). У Лексикону страних речи и израза М. Вујаклије, наведено је како се овај термин најчешће односио на војске оних држава које нису имале сталну, редовну или стајаћу војску. Дакле, овај термин се односно на повремене компоненте оружаних снага.³⁴

Пошто у доста земаља постоје различити задаци и организациони модели полиције, одређивање појма полиције које би било прихватљиво у свим данашњим друштвима је практично немогуће. Практично је немогуће идентификовати битна заједничка обележја. Ако се анализира организација полиције у неким земљама, може се доћи до закључка да је унутар стандардног облика полиције, као органа централне власти, могуће и постојање једне или више различито организованих полицијских агенција, као и мешовите војно-полицијске организације или организације са специфично комбинованим полицијским пословима и пословима који нису изворно полицијски него спадају у ванредни делокруг полиције. Наведено је битно ради схватања комплексности појма полиције и одређивања тог појма у нашем правном систему.³⁵

---

³² Legarre, S., The historical background of the police power, Journal of Constitutional Law, Vol. 9., str. 749-751., доступно на: http://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1250&context=jcl&seid=1&referer=http%3A%2F%2Fwww.google.ba%2Fsearch%3Fq%3Dhistorical%2Bdevelopment%2Bof%2Bpolice%26ie%3Dutf-8%26oe%3Dutf-8%26rls%3Dorg.mozilla%3Aen-US%3Aofficial%26client%3Dfirefox-a%26gws_rd%3Dcr%26ei%3D9iKpU7X6Du210QWn9oCIDA#search=%22historical%20development%20police%22, претражено: 7.6.2019.

³³ Иветић, С., Миладиновић, А., Јавна безбједност, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2013. године, стр. 39.

³⁴ Субошић, Д., Ор. cit, стр. 15.

³⁵ Шетка, Г., Ор. cit, стр. 42.

Функција и организација полиције се приликом дефинисања појма полиције углавном стављају у први план. Обе ове категорије су еволуирале заједно са развојем појма полиције кроз различите историјске епохе. Данас, у организационом смислу, под полицијом подразумевамо државни орган са свим његовим организационим елементима (организационим јединицама од којих је изграђен), а под појмом полиције у функционалном смислу, подразумевамо све послове и функције које обавља полиција у смислу вршења државне власти, који јој омогућавају извршавање послова из њене надлежности (остваривање безбедности државе и грађана и обезбеђивање и заштиту загарантованих људских права и слобода).³⁶ "У нашем правном систему полиција би се могла дефинисати као орган државне управе чији је превасходни задатак да штити јавни поредак, тј. да извршава послове који се односе на безбедност државе и њених грађана, одржавањем јавног реда и мира, превенцијом и репресијом криминалитета, те извршавањем других послова из своје надлежности."³⁷

1.1. Развој полиције кроз различите историјске периоде

Постоје нека схватања која говоре о томе да је, када је реч о настанку и развоју полиције, потребно нагласити да је полиција као апарат принуде настала заједно са државом и приватним власништвом.³⁸ Овом тврдњом жели се истаћи да је од самог настанка државе било неопходно да се, неке од њених тела, повери одржавању реда и могућност примене принуде према свима онима који нису спремни на добровољно потчињавање утврђеном друштвеном поретку и успостављеним правилима понашања. Изнета констатација полицију детерминише и у функционалном (садржај делатности) и у организационом смислу (постојање посебне организације).³⁹ Међутим, постоји и схватање које говори о томе да настанак полиције представља плод вечите тежње и потребе друштва за успостављањем реда и апсолутног мира. Потреба за одржавањем реда у једном друштву јавила се већ при формирању првих људских заједница. "Вебер саму појаву полиције објашњава нарастањем потреба друштва за редом и заштитом и његовом тежњом ка апсолутном миру; све то уздиже полицајца на степен "представника Бога на земљи"."⁴⁰ Дакле, могло би се рећи да управо та потреба за успостављањем реда и правила понашања у једном друштву представља извор легитимитета полиције.

Теоретичари тврде да се прве контуре данашњих полицијских организација називају у време апсолутистичких монархија. У то доба дошло је до диференцирања државних функција и сврставања појединих функција тадашње државе у надлежност посебне службе (полиције). Значајан догађај у апсолутистичким монархијама догодио се настајањем камералистике⁴¹, у почетку као политичке дисциплине. Брига о томе да се полиција добро организује била је у интересу државе, јер је у њену надлежност била

³⁶ Милосављевић, Б., *Op. cit.*, стр. 23.

³⁷ Битем, Д., Бојл, К., *Увод у демократију*, Креативни центар, Београд, 1997. године, стр. 64.

³⁸ Спахић, Т., *Развој националних полиција у Европи*, CUP Printing company, Сарајево, 2012. године, стр. 85.

³⁹ Пушељић, М., Магушић, Ф., *Управа и полиција*, У: часопису "Полиција и сигурност", Министарство унутарњих послова Републике Хрватске, број 3–4, Загреб, 2008. године, стр. 215.

⁴⁰ Ђурић, М., *Социологија Макса Вебера*, Напријед, Загреб, 1987. године, стр. 393.

⁴¹ Камералистика је наука о државним финансијама и привреди. Камералистима, представницима модерне државне привреде, чији је циљ био раст државних прихода (кнежеве "касе" или "коморе") у средишту занимања било је богатство државе, а не благостање грађана. (цитирано према: Пушељић, М., Магушић, Ф., *Управа и полиција*, У: часопису "Полиција и сигурност", Министарство унутарњих послова Републике Хрватске, број 3–4, Загреб, 2008. године, стр. 216.)

стављена брига о привреди, како би се што више прихода слило у државну касу. Дакле, у овом периоду полиција је у опису послова имала старање о укупној привредној делатности у друштву, па је била изузетно важна за властодршце.

По Ричарду Лундману, формални развој полиције настао је кроз три развојне фазе. Прва фаза подразумева "неформалну полицију", где сви чланови друштва равномерно деле одговорност за пружање заштите и одржавање реда у друштву. Друга фаза, "прелазна полиција", јавља се када поједини чланови друштва неформално добијају поједине полицијске функције. Ова фаза служи као прелаз у "формалну полицију", где одређени чланови заједнице преузимају формалну одговорност за заштиту друштва. Лундман сугерише да историја полиције укључује прелазак са неформалног облика полиције на формални облик полиције. Заиста, како су друштва еволуирала од "механичких друштава"⁴² до "органичких друштава", друштвена контрола је постала сложенија. Еволуцијом механичких у органичких друштава јавила се потреба за специјализацијом службе које су се бринуле о обезбеђењу јавног реда у друштвеним заједницама. Ово је условило настанак првих форми полицијских снага у друштвима. Шепард наводи да су се, временом, органичких друштва развила и да су условила настанак држава, а каснијом диференцијацијом државних функција и влада. Државу је дефинисао као "плод политичког деловања која (држава) има признат ауторитет за употребу и одржавање монопола на употребу силе, унутар јасно дефинисаних надлежности", док владу означава као "политичку институцију државе, која користи организацију, бирократију, и регулише формалност друштвене интеракције. Даље, он сматра да успостављање полиције у формалном смислу почиње прерастањем органичких друштава у државе и успостављањем владе унутар државе."⁴³

Све промене које су се одвијале на путу развоја друштава, а с тим у вези и распадање појединих заједница, као и раздвојеност појединаца кроз односе који су се одвијали у тим процесима, биле су основни разлог који је подстицао идеју за формирање једног новог заштитног механизма. У том смислу, заједница се од најранијих времена, а касније у облику својих система и институција појављује као главни носилац регулације системског легитимног утицаја на понашање људи према унапред постављеним критеријима, а имала је различите форме деловања кроз разне историјске ситуације.⁴⁴

Битна фаза у развоју полиције, као и у целокупном диференцирању управе и управних функција, наступила је оног тренутка када су државе схватиле да рат престаје бити једини начин развоја државе. Дакле, државе постају свесне да треба јачати државне функције и државну управу. У складу са раздвајањем појединих државних функција дошло је до диференцијације функције сигурности, из које се издвајају послови полиције, тј. принудног одржавања друштвеног уређења и његове одбране од напада, као и борба против свих облика насилног противдруштвеног понашања, и послови правосуђа који се односе на решавање секундарних сукоба интереса и спорова између појединих држављана и њихових друштава.⁴⁵

---

⁴² Шепард "механичким друштвима" сматра првобитна друштва чији чланови деле слична уверења и вредности, али задовољавају своје основне потребе самостално, док под "органичким друштвима" подразумева друштва на већем степену развоја и организације, чији су чланови зависни једни од других и чије задовољавање потреба је међузависно, а све је резултат специјализације друштвених функција.

⁴³ Shepard, R. E., Police: History, Encyclopedia of Crime and Justice, доступно на: <http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-3403000181.html>, претражено: 14.7.2018. године.

⁴⁴ Маслеша, Р., Полиција – организација и функционисање у демократском друштву, Факултет криминалистичких наука, Сарајево, 1999. године, стр. 15–16.

⁴⁵ Пусић, Е., Наука о управи, Школска књига, Загреб, 2002. године, стр. 84.

У античком периоду појавили су се први видови полицијских организација. У том периоду долази до стварања првих држава, тј. долази до прерастања преддржавних друштвених облика у античке државе. Ове државе јавиле су се у четвртном миленијуму пре нове ере и зачете су у долинама великих река (Нила, Еуфрата, Инда, Ганга, Тигра, Хоангхоа и Јангцејанга). У овим државама је власт била строго хијерархијски успостављена, а на врху се налазио владар који је сматран потомком бога. Он је руководио свим државним функцијама. Тако су Сумерци у трећем миленијуму пре нове ере имали управника двора кога су називали мајордомус, а који је обнашао улогу главног управног функционера. У мирнодобским условима у Сумеру војска је обављала полицијске послове.⁴⁶ Дакле, поред владара високи дворски чиновници су били задужени за обнашање највиших државних функција.

Први писани подаци о службама које су обављале полицијске послове могу се пронаћи у архивској грађи која говори о Египту око 3.500 година пре нове ере.⁴⁷ Тамо је у време владавине фараона највиши државни чиновник био управник двора (*вати*). Њему су у том послу помагала два помоћника (један за горњи, а други за доњи Египат). Највиши државни чиновник је истовремено обављао више функција: истовремено је био законодавац и судија, шеф полиције, руководио је целокупном јавном управом и јавним радовима. Даље, Египат је био подељен на провинције (*номе*), а њима је управљо номарх. Сваки номарх је у својој провинцији имао једног службеника који је био задужени за полицијске послове (вођење истрага, одржавање реда, стање сигурности, а интересантно је навести податак да је био задужен и за послове целата).⁴⁸ У руралним подручјима Египта полицијске снаге су биле задужене за заштиту пољопривредника од пљачкаша, али су и обављале послове у вези са скупљањем пореза. Према свима онима који су покушавали избећи плаћање пореза примењивала се физичка сила.⁴⁹

У античкој Грчкој прве службе за одржавање реда јављају се у петом веку пре нове ере. Историјске чињенице и писани трагови указују на то да су се прве полицијске снаге почеле формирати и издвајати као посебна служба у граду-држави Атени. Та тзв. прва служба за одржавање реда била је формирана од 300 скитских робова који су били надлежни за: контролу гужве на градским трговима, обезбеђење јавних састанака, одржавање реда, спровођење затвореника, а помагали су и у хапшењу оних који су чинили преступе.⁵⁰ Након петог века пре нове ере, према једним историјским изворима, у грчким градовима-државама службе за одржавање реда су: одржавале ред у заједници, контролисале и одржавале хигијену, старале се о заштити морала, надзирале јавна окупљања и вршиле надзор над странацима. Међутим, по другим изворима, након настанка градова-држава, послове одржавања реда обављали су робовласници, док су их касније наследили у том послу телохранитељи владара. Иако се наводи да су владари постали свесни да ће у држави настати хаос уколико не буде успостављена служба задужена за одржавање реда, никада није успостављена јака полицијска служба. Значајан број историчара тврди да је управо одсуство званичних форми полицијских снага довело до пропасти градова-држава.

---

⁴⁶ Видети: Зекавица, Г. Р., Постанак државе и први облици полицијске организације у старом веку, у: НБП – Журнал за криминалистику и право, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2018. године, стр. 7-8., доступно на: <https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/0354-8872/2018/0354-88721801001Z.pdf>

⁴⁷ Јурина, М., Јурковић, С., Пушељић, М., Елементи организације полиције, Министарство унутрашњих послова Републике Хрватске, Загреб, 1999. године, стр. 43.

⁴⁸ Пусић, Е., Ор. cit, стр. 43–44.

⁴⁹ Маслеша, Р., Ор. cit, стр. 21–22.

⁵⁰ Tsolakidou, S., The Police in Ancient Greece, доступно на: <http://greece.greekreporter.com/2013/05/30/the-police-in-ancient-greece/>, претражено: 21.4.2018. године.

У старом Риму полиција је била изузетно важна за функционисање целокупне империје. Једноставно, тако велики систем као што је била Римска империја, захтевао је озбиљну полицијску службу, која је морала обезбедити несметано функционисање свих државних органа у сваком делу римске државе. У почетку стварања римске државе, одржавање јавног реда и мира било је у надлежности судија и приватних лица која за то нису примала накнаду, док су касније војну и полицијску улогу преузели центуриони који су се налазили на челу центурија (области).⁵¹ Даље, тврди се да су се полицијски послови почели професионално обављати, уз одређену накнаду за оне који су се бавили одржавањем јавног реда и мира, око 27. године пре нове ере.⁵² Други извори тврде да је полиција била војнички организована, а у самој организацији и начину вршења полицијских послова разликују се две фазе. У првој фази кључну улогу су имали едили, који су били задужени за одржавање реда и мира, безбедност путева, борбу против пожара и одржавање свечаности.⁵³ Они су се бирали међу плебејцима и патрицијима, а имали сву своје помоћнике, те робове као полицијску јединицу. У њихове послове, поред наведених, убрајали су се и: надзор и контрола рада пијаца, снабдевање храном, суђења, доношење прописа.⁵⁴ Друга фаза развоја полицијске службе у античком Риму започела је реформама Октавијана Августа. Он је створио професионалну службу која је била одвојена од других државних служби. Главни полицијски орган био је градски префект, који је, поред полицијских послова, обављао судску функцију и старао се о градским комуналним службама.⁵⁵ Префекту су помагали шефови римских квартава који су називани куратори. Они су у кварталима били задужени за одржавање реда. Како се мењала власт и историјске прилике у античком Риму, тако су се мењали и облици полицијских организација, а у складу са тим и надлежности полиције. Тако је император Трајан оформио полицијску службу за откривање злочина, која је касније прерасла у тајну полицију. Тајна полиција је временом попримала обресе личне владарове полиције за одмазду и кажњавање неистомишљеника. Полицији старог Рима узор је била полиција старих Египћана, с тим што је модел римске полиције представљао прави пример развијене, модерне и озбиљне полиције. Римљани су формирали прве професионалне јединице за истраге које су се називале фрументари. Њихов основни посао је био откривање извршилаца криминалних радњи, а бавиле су се преношењем и праћењем порука између високих државних службеника, те надгледањем расподеле жита сиромашном становништву.⁵⁶ Важно је нагласити да су истражне јединице за свако убиство сачињавале детаљан записник са подацима о имену жртве, начину, времену и месту извршења, као и подацима о средству извршења (оружју или оруђу). Део записника се обавезно односио на податке о сведоцима, саучесницима, украденим

---

⁵¹ Champion, J. D., Rush, E. G., Community policing, Office of public affairs Embassy of USA, Sarajevo, 2003., pp. 23.

⁵² Roberg, R., Crank, J., Kuykendall, J., Police and Society, Office of public affairs Embassy of USA, Sarajevo, 2004., pp. 37.

⁵³ Едил (lat. aedilis, од aedes = "храм") био је назив за једног од магистрата (државних службеника) у Римској републици. Половина од укупног броја едила бирала се из редова плебејаца, док се друга половина бирала међу патрицијима, и они су називани културним едилима (*aediles curules*) (доступно на: <http://sh.wikipedia.org/wiki/Edil>, претражено: 14.4.2019)

⁵⁴ Шарац, М., Лучић, Д., Римско приватно право, стр. 35, доступно на: https://intranet.pravst.hr/dokumenti/rimsko_privatno_pravo_knjiga.pdf, претражено: 17.7.2020. године.

⁵⁵ Зекавица, Г. Р., Оп. cit, стр. 9-10.

⁵⁶ Champion, J. D., Rush, E. G., Оп, cit., pp. 24.

стварима итд. Овај протокол (записник) се заједно са извршиоцем убиства достављао истражним органима.⁵⁷

Након распада Римског царства, у средњем веку, настају државе са феудалним друштвеним уређењем. Феудализам настаје као производ сукоба индоевропских племена са античком римском цивилизацијом. У феудализму се моћ заснивала на привредном статусу у друштву, односно на поседовању земље. Примат у друштву заузима владар, одмах уз њега битну улогу је обнашала црква. Владар је верност оних који су му служили, награђивао земљишним поседима. Целокупном државном управом су управљали управник двора и дворски апарат који је био образован за те намене. Ово је период у коме развој полиције почиње да стагнира. Полицијске послове, на својим поседима, обављали су феудалци. Активности полиције су усмераване на заштиту владара, заштиту феудалаца на феудима, те очување владајуће елите на власти.

Период феудализма обележили су непрестани сукоби између феудалаца. Мотив за те сукобе било је освајање нових феуда. Безбедност поретка је одржавана уз употребу грубе силе и принуде. Као што је већ речено, војска и полиција своје деловање су усмеравале у правцу очувања владајуће елите. У том периоду црква је развијала јединствену полицијску организацију која је била судско-полицијски заштитник феудалног система у целини. Таква улога цркве је егзистирала до појаве апсолутистичких монархија. Црква је преко своје инквизиције проводила терор у име земаљско-божије државе. Према поданицаима, уз помоћ војних и полицијских снага, предузимане су репресивне мере принуде у примитивној форми. Дакле, према неистомишљеницима су примењиване најгрубље физичке и психичке методе принуде. Канонски закони дозвољавали су сурово мучење, понижавање и уништавање људи.⁵⁸

У доба феудализма у Француској су постојале полиција феудалаца и полиције краљевих гувернера, војвода и краљевих судија. Полицијске снаге краљевих достојанственика су биле у форми наоружане пратње – стражара, и превасходно су се бринуле о спровођењу краљевих наређења. Дакле, у овом периоду разликовала се полиција феудалаца од тзв. краљеве полиције, као и градске полиције. За разлику од Француске, у Енглеској су се лордови (земљопоседници) бринули о друштвеном реду и миру. За то су именовали посебна лица која су њима била одговорна за одржавање друштвеног поретка, а који се одржавао у краљево име. Када су Нормани извршили инвазију на Енглеску, систем за одржавање поретка допуњен је увођењем шерифа (посебних краљевих службеника) који су били задужени за службе безбедности и надзор над њима. Винчестерским статутом из 1285. године уведена је обавеза именовања од по два сеоска полицајца – констабла на сваких сто породица. Полицијске послове су обављали у име краља.⁵⁹

Након епохе феудализма прелази се у нову епоху у којој долази до стварања апсолутистичких монархија. Њиховим стварањем долази до промена које се односе на функцију полиције у тадашњем друштву. У том периоду монарх је био носилац свих државних функција и све одлуке које је доносио правдао је државним разлогом (чинио их је за добро државе и народа). Монарх је располагао правом полиције (*ius politię*), што му је давало могућност да предузима све мере које су по његовом мишљењу биле

⁵⁷ Јовичић, Д., Улога полиције Републике Српске у имплементацији Дејтонског мировног споразума, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2005. године, стр. 17.

⁵⁸ Маслеша, Р., Полиција и друштво, 2008. године, стр. 14, доступно на: <http://cerovic.files.wordpress.com/2014/02/policija-i-drustvo-skripta.pdf>, претражено: 24.7.2019. године.

⁵⁹ Bayley, D., Patterns of Policing – A Comparative International Analysis, Rutgers University Press, New Brunswick, 1990., pp. 25–52.

потребне за просперитет заједнице.⁶⁰ У ово време целокупно управно деловање се означавало појмом полиција. С обзиром на начин рада полиције и злоупотребу административног апарата од стране монарха, у том времену је створен термин полицијска држава. Постоји доста дефиниција полицијске државе, а ми ћемо навести само две. Професор Драгомир Јовичић каже да: "полицијска држава означава, пре свега, посебну форму државе у којој фактички влада полиција, односно у којој полиција и управни апарат нису подвргнути закону, него напротив, делују арбитарно, невезани законом".⁶¹ С овом констатацијом сагласно је и виђење професора Радослава Гаћиновића, који наводи да је: "полицијска држава синоним за девијацију улоге полиције у друштву, па се остваривање те улоге претвара у доминацију полиције која постаје одлучујући чинилац политичког живота".⁶² Према томе, полицијска држава подразумева посебан политички режим који се огледа у злоупотреби полиције од стране властодржаца, а која се користи за обрачун са политичким неистомишљеницима. Сажето посматрано, овај посебан политички режим се огледа у: "самовољи власти, која је пре свега оличена у извршно-управним органима; управној, а посебно полицијској контроли штампе, скупова, састанака; "систему" полицијског прислушкивања и ухођења грађана; израженом одсуству снаге правних правила која су битна за уставноправну државу."⁶³

Послије периода апсолутистичких монархија наступа раздобље правне државе. Многе ствари су се из корена промениле. Правна држава представља сушту супротност апсолутистичким монархијама. Пре свега, у правној држави закони имају обавезну снагу *erga omnes*, тј. закони и други правни акти који се доносе подједнако се односе и примењују како на оне који их доносе (представници власти), тако и на оне на које се односе (грађане). Држава је везана сопственим правом, што, наравно, захтева да се делатност државних органа заснива на закону и законито донесеним прописима. У организацији државне управе, правне државе, основни принцип је подела власти на судску, извршну и законодавну.⁶⁴ У правној држави се променила и делатност полиције, која се почела заснивати на новим методама рада. Контролна делатност је успостављена над радом свих државних органа, па тако и полиције. Поступање полиције се почело одвијати само у јасним законским оквирима.⁶⁵ У правној држави полиција штити подједнако интересе и грађана и политичке елите. Такође, дошло је до промене перцепције полиције, тако да она више није подразумевала целокупну државну управу, него је перципирана као државни орган задужен за заштиту грађана и државе од унутрашњих опасности.

Када већ говоримо о раду полиције у оквиру законских прописа, сматрамо да је неопходно објаснити дискреционо право одлучивања којим полиција располаже у свом раду. Како је због природе полицијске делатности њу немогуће ограничити законским прописима, полицији је остављена могућност дискреционог права одлучивања (дискреционе оцене). Ако се дискреционо право посматра са колективног аспекта, онда се оно тумачи као избор једне од две или више законом прописаних могућности за доношење одлука од стране оних који управљају (руководе) полицијском

---

⁶⁰ Милосављевић, Б., *Op. cit.*, стр. 73.

⁶¹ Јовичић, Д., *Организација и надлежност полиције*, Факултет за безбједност и заштиту, Бања Лука, 2008. године, стр. 28.

⁶² Гаћиновић, Р., *Моделі савремених полицијских организација*, У: *Часопис за неговање демократске политичке културе "Култура полиса"*, бр. 18, Култура – Полис, Нови Сад, 2012. године, стр. 236.

⁶³ Јовичић, Д., *Улога полиције Републике Српске у имплементацији Дејтонског мировног споразума*, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2005. године, стр. 20.

⁶⁴ Кунјић, П., *Управно право (општи и посебни дио)*, Правни факултет, Бања Лука, 2001. године, стр. 449.

⁶⁵ Шетка, Г., *Op.cit.*, стр. 54.

организацијом. Дакле, ради се о ситуацијама у којима они који управљају полицијом доносе одлуке које ће у будућности утицати на рад и поступање целокупне полицијске структуре. Уколико се дискреционо право одлучивања у полицији посматра са индивидуалног аспекта, тј. са становишта практичне примене полицијских овлашћења од стране полицијског службеника и његовог поступања у пракси, онда њега треба схватити као избор једног од више понуђених законских решења за решавање конкретне ситуације.⁶⁶

У демократским и слободним друштвима, тј. данашњим савременим условима, полиција је "услужни сервис" грађана и друштва, и задужена ја да штити подједнако, без разликовања – дискриминације, све грађане и друге људе који законито бораве на територији једне државе. Јасни, прецизни и применљиви закони у складу са међународним инструментима о заштити људских права, као и делотворни механизми контроле и надзора над радом полиције, како унутар тако и ван полиције, основни су предуслови за њено функционисање у демократском друштву. Надаље, припадници полиције морају бити пажљиво одабрани у погледу својих људских и психо-физичких квалитета, максимално обучени и увежбани за обављање тешких и одговорних задатака на професионалан и етички коректан начин.⁶⁷

У свим полицијама света, данас, посебан акценат се ставља на контролу законитости у раду полиције. Успостављени су многобројни механизми за контролу рада полиције. Унутар полицијских организација постоје посебне организационе јединице које су задужене за контролу законитости рада полиције. Грађани имају могућност да својом представком (притужбом) на рад полиције покрену поступак контроле законитости рада полиције, тј. покрену поступак оцене законитости употребе и примене полицијских овлашћења (најчешће средстава принуде). Реч је, дакле, о непланираним, а обавезним контролама, у којима се по свим принципима и формама контроле утврђује основаност представке, односно законитост и правилност употребе полицијског овлашћења (средстава принуде).⁶⁸ Поред унутрашњих видова контроле рада полиције, постоје многобројни формални и неформални спољашњи контролни механизми. Дакле, у савременим условима рад полиције се одвија на транспарентан начин и изложен је многобројним контролним механизмима.

Посебна обавеза полиције у савременим условима је поштовање и очување загарантованих грађанских права и слобода. Арбитрарно поступање и прекорачење полицијских овлашћења трајно нарушавају углед полиције међу грађанима. Ова чињеница је јако битна у погледу спречавања криминалитета и о њој ће бити више речи у наставку овог рада. У демократским друштвима превентивно деловање полиције је најважнији сегмент укупне делатности полиције.

На крају, ако желимо укратко описати целокупан историјски развој полицијских организација, можемо закључити да је полиција имала значајну улогу у свим епохама развоја цивилизације. У различитим историјским периодима јој је увек додељивана слична улога, а та улога се односила на очување реда и поретка унутар друштва. Развојем друштва и државног апарата дошло је до диференцијације државних функција, што је допринело да полиција прерасте у државни орган са јасно дефинисаним делокругом послова који се односе на очување унутрашњег реда и мира у једној држави и на заштиту

⁶⁶ Шетка, Г., Дискреционо право одлучивања у полицији, Часопис "Безбједност, полиција, грађани", МУП Републике Српске, бр. 3–4/11, Бања Лука, 2011. године, стр. 376.

⁶⁷ Вучинић, Б. Н., Људска права, безбедност заједнице и сигурност појединца, У: Људска права за неправнике, Филозофски факултет Свеучилишта у Загребу, Загреб, 2013. године, стр. 103.

⁶⁸ Шетка, Г., Спољашња формална контрола рада полиције, Часопис "Безбједност, полиција, грађани", МУП Републике Српске, бр. 3–4/10, Бања Лука, 2010. године, стр. 576.

загарантованих грађанских права и слобода. Данашњи степен друштвеног развоја, као и многобројни актуелни облици и видови угрожавања безбедности условили су да полиција у својој надлежности има велики број различитих и разноврсних задатака.

1.2. Историјски развој полиције на простору Босне и Херцеговине

Територија данашње Босне и Херцеговине је кроз историју била често изложена утицају великих освајача. Као засебна област Босна се први пут помиње у спису византијског цара Константина Порфирогенета "О управљању Царством", где постоји наслов који слови: "О Србима и земљи у којој сада станују". У поменутом спису набрајају се насељена места у Србији и у области Босна која је тада обухватала тзв. Врхбосну, односно горњи ток истоимене реке око данашњег града Сарајева.⁶⁹ Историјски извори нас упућују на закључак да је значајан извор начина организације полиције на простору Босне и Херцеговине био Душанов Законик. До тада су се у овој области примењивали преводи византијских и црквених закона, те обичајно право. Душанов законик из 1349. године садржао је одредбе које су регулисале област одржавања јавног реда. Градски поглавар (кефалија) је био назначајнији стручни орган који се старао о јавној безбедности, а посебно о безбедности на путевима.⁷⁰

По окончању овог периода прво је уследила окупација турских власти (од XV века), а потом аустроугарских (од 1878. године до краја Првог светског рата). Што се тиче развоја управно-полицијског апарата у Босни и Херцеговини, треба споменути период аустроугарске владавине. У том периоду поменути државни апарат се развијао кроз два раздобља: војне управе (1878–1882) и (de jure) грађанског система власти, уведена после гашења херцеговачког устанка 1882. године (1882–1918). Почетни облици жандармеријско-полицијске службе од 1878. године били су: сержански корпус (3091 жандарм), пандурски збор (952 пандура) и заптија (338 полицајаца).⁷¹

У Босни и Херцеговини све до краја XIX века није постојала државна полиција, већ су полицијске послове обављале тзв. општинске полицијске страже. Године 1878. аустроугарска власт је именовала владиног повереника у Сарајеву, коме је била подређена Управа града Сарајева. Ова управа је имала скроман полицијски апарат од 40 стражара и подофицира. Што се тиче општинских полицијских стража, оне су, поред редовне рејонске службе, вршиле и ноћно патролирање. Важна трансформација у организацији полиције се десила 1898. године, када је општинска полиција трансформисана у државну полицију и тако постала део државне управе. Тада је у Сарајеву успостављена полицијска организација по узору на бечку полицију. Државна полицијска стража у Сарајеву се налазила под управом Владиног повереника, кога су постављале директно власти из Беча. Даље, 1916. године у Сарајеву је формирана Полицијска дирекција, чије је људство сваке године пролазило кроз тромесечно стручно оспособљавање, слушајући предавања полицијских и судских чиновника. Након што је успостављена Државна полицијска стража, власти из Беча су приступиле организовању органа Државне полицијске страже у другим градовима Босне и Херцеговине. Органи Државне полицијске страже у другим градовима у БиХ били су подређени Полицијској

⁶⁹ Доступно на: http://sr.wikipedia.org/sr/Босна_у_средњем_веку, претражено: 7.6.2019. године)

⁷⁰ Видети: Богдановић, Б., Два века полиције у Србији, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, Београд, 2002. године.

⁷¹ Видети: Богдановић, Б., *Op. cit.*, стр. 64–79.

дирекцији у Сарајеву, па је, сходно томе, сарајевска дирекција преименована у Полицијску дирекцију за БиХ.⁷²

Када је 1918. године успостављена Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца, формирана је влада те државе, а један од ресора било је Министарство унутрашњих послова. То министарство било је врховна и надзорна власт свим управно-полицијским властима и органима Краљевине СХС, а самим тим и полицији у Босни и Херцеговини. Након доношења Видовданског устава из 1921. године приступило се уређењу полицијског система на јединствен начин у целој земљи. С обзиром на локалне и политичке прилике у Босни и Херцеговини, а на захтев великих жупана и среских начелника, успостављене су 32 јединице државне страже. Полицијска дирекција за Босну и Херцеговину (са седиштем у Сарајеву) је управљала поменутиим јединицама. У погледу вршења својих редовних дужности, јединице државне страже потпадале су под локалну власт. Ове јединице су обележене називима: "Команда одјела државне полицијске страже" и "Раздел државне полицијске страже". Команде одела налазиле су се у седишту великих жупана и било их је пет, и то у: Бањој Луци, Сарајеву, Мостару, Травнику и Тузли. Раздели Државне полицијске страже били су подређени Команди одела у својој жупанији, преко које су били повезани са Полицијском дирекцијом у Сарајеву. У даљем развоју и реформи полицијских снага у новонасталој држави, Полицијска дирекција за БиХ је преименована у Управу полиције. Припадници стража су били разврстани на: пешадијски одред (стражари пешаци за рејонску надзорну службу), затим коњички одред (полицијска коњица), бициклички и саобраћајни одред (саобраћајна полиција).⁷³ У каснијем развоју полицијских снага у Краљевини СХС извршено је више реформи полиције.

Полицијске снаге Краљевине СХС су након окупације почетком Другог светског рата замењене окупационим снагама или су биле принуђене да делују под окупационим режимом. Касније је партизански покрет отказао легитимитет свим органима власти Краљевине СХС и започео је изградњу својих органа власти. Отуда између полиције Краљевине и полиције у новој Југославији не постоји никакав континуитет. У другој половини 1944. године се образују јединице полиције под називом *народна милиција*. Након окончања рата и успостављања Демократске Федеративне Југославије формирано је Министарство унутрашњих послова у оквиру кога је образована Главна управа народне милиције која је била задужена за опште руковођење народном милицијом. После овога уследило је неколико реформских фаза државне управе, па тако и полицијских снага. Свака од тих фаза (уставних промена) доносила је извесне промене у погледу начина организовања и функционисања органа унутрашњих послова. Кључна одлика свих поменутих фаза уставних промена односила се на перманентну децентрализацију државне власти, тако да су федералне јединице у свакој новој реформи проширивале своју надлежност у области унутрашњих послова.⁷⁴

Последње уставне промене, пре избијања рата на простору бивше СФРЈ, десиле су се 1990. године. Овим променама је дошло до трансформације Републичког секретаријата унутрашњих послова у Министарство унутрашњих послова БиХ. Полиција у БиХ је била организована на три нивоа. На локалном нивоу полицијске послове обављале су станице јавне безбедности, док су на регионалном нивоу полицијске послове обављали центри служби безбедности. Центар служби безбедности обједињавао је сектор јавне и сектор државне безбедности. На републичком нивоу

⁷² Талијан, М., Божовић, Б., Зачеци и почетни период полицијске службе у Босни и Херцеговини, Часопис "Полиција, безбједност, грађани", МУП Републике Српске, бр. 1/05, Бања Лука, 2005. године, стр. 10–13.

⁷³ Исто, стр. 14–16.

⁷⁴ Милосављевић, Б., *Op. cit.*, стр. 114–116.

налазило се Министарство унутрашњих послова БиХ са својим унутрашњим организационим јединицама у седишту. Оно је било централни републички орган надлежан да преко својих организационих јединица прати укупно стање јавне и државне безбедности. Ратни сукоби 1992. године су довели до распада описаног полицијског система и до формирања две посебне полицијске организације, које су своје функционисање наставиле у ратним околностима.

1.2.1. Настанак полиције Републике Српске

Почетак сукоба у Босни и Херцеговини довео је до настанка полиције Републике Српске, за чији се званичан датум настанка сматра 4.4.1992. године, када су у Сокоцу постројене прве полицијске јединице ове полицијске организације. Формирана је Влада Републике Српске која је подразумевала и формирање Министарства унутрашњих послова Републике Српске. Након формирања МУП-а Републике Српске било је јасно да полиција мора наставити са обављањем полицијских послова на територији под контролом Срба. Како су на тој територији остала само два центра служби безбедности, од ранијих девет, приступило се формирању центара служби безбедности на поменутој територији. Тако су настали центри са седиштем у Бијељини, Српском Сарајеву и Требињу, а од раније су наставили са функционисањем центри у Бањој Луци и Добоју. За потребе координације и извршавања полицијских послова у МУП Републике Српске основане су неопходне линије рада у седишту Министарства у Палама. Након формирања МУП-а Републике Српске, предузете су мере за планско и организовано развијање службе. Упориште за овакав приступ било је у Закону о унутрашњим пословима Републике Српске, који је донесен у априлу 1992. године, а којим је јасно дефинисана организација и надлежност полиције Републике Српске. На основу овог закона, по линијама рада које су формиране самим оснивањем Министарства, донесени су потребни подзаконски акти који су омогућили да линије рада функционишу на законит начин, тј. да послове из свог делокруга обављају на професионалан и законит начин. Већ у новембру месецу 1992. године Министарство је било организовано до тог нивоа да је по свим линијама рада могло да прати извршавање послова и задатака од најнижег до највишег нивоа. Упоредо са развојем Министарства, вршено је кадровско попуњавање припадницима полиције.⁷⁵

Током 1992. и 1993. године одвијао се процес успостављања развијања основних и унутрашњих организационих јединица МУП-а Републике Српске. Наведени процес био је успешан, о чему најбоље сведочи чињеница да је полиција Републике Српске већ 1993. године била у стању да прати стање криминалитета, јавног реда и мира, безбедности саобраћаја и друге унутрашње послове на територији за коју је имала стварну и месну надлежност. До краја 1995. године МУП Републике Српске је наставио са својим развојем и неопходним организационим променама. Закључење мира у Босни и Херцеговини Министарство је дочекало као респектабилна институција са потпуно формираном инфраструктуром, како организационом тако и кадровском. У то време полиција Републике Српске је имала 12.000 припадника.⁷⁶

Процес трансформације полицијских снага у БиХ отпочео је по окончању ратних сукоба. Анекс 11. Дејтонског мировног споразума овластио је ИПТФ (IPTF – International Police Task Force) да изврши реорганизацију полиције у БиХ. Документ под

⁷⁵ Ловичић, Д., Настанак и развој Министарства унутрашњих послова Републике Српске, Часопис "Безбједност, полиција, грађани", МУП Републике Српске, бр. 1/05, Бања Лука, 2005. године, стр. 22–23.

⁷⁶ Исто, стр. 25.

називом План реорганизације полиције у БиХ донесен је јуна 1997. године, а детаљније је разрађен документима под називима Принципи реорганизације полиције у Републици Српској и Принципи реорганизације полиције у Федерацији БиХ. Крајњи циљ мисије УН-а и ИПТФ-а је био да се кроз акредитацију полицијских структура озваничи да су полицијске структуре у БиХ, под мисијом ИПТФ-а, достигле међународно признате стандарде у обављању полицијских послова.⁷⁷

Међународна заједница је кроз процес реорганизације полицијских структура у БиХ настојала ући у све поре функционисања полиције. Утицала је у великој мери како на функционалност полицијских структура, тако и на обликовање организационих структура полицијских агенција. Цели процес је дао значајан допринос унапређењу ентитетских министарстава унутрашњих послова, те је дошло до приближавања њиховог модела организације моделу организације полиције у неким европским земљама. Овај процес је завршен на крају мандата мисије УН-а у БиХ доделом акредитације ентитетским министарствима унутрашњих послова, што је значило да су она достигла међународно признате стандарде у обављању полицијских послова.⁷⁸

Иако су добијањем акредитација полицијске структуре у БиХ требале завршити свој процес трансформације, међународна заједница се није задовољила тиме. Она је утицала на формирање полицијских агенција на нивоу БиХ, иако су по Уставу БиХ унутрашњи послови у надлежности ентитета (о подели надлежности по Уставу БиХ у области унутрашњих послова говорићемо у наредном поглављу). Прва полицијска агенција која је формирана на заједничком нивоу била је Државна гранична служба БиХ (тј. данашња Гранична полиција БиХ). Успостављањем ове полицијске агенције дошло је до класичног преноса надлежности са ентитета на ниво заједничких институција БиХ. "Прве иницијативе о преносу надлежности у области безбједности кренуле су од стране Савета за имплементацију мира, који је на састанку у Мадриду 1998. године донео закључак да захтева да почетни састав граничних служби БиХ почне с радом на одабраним најважнијим граничним прелазима до 1. октобра 1999. године."⁷⁹ Почетком 1999. године Канцеларија Високог представника (ОХР) упутила је Председништву БиХ иницијативу за формирање Државне граничне службе БиХ. Ова иницијатива је прихваћена и конкретизирана на начин да је председништво БиХ основало Дирекцију, чији је задатак био да изради одговарајућу законску регулативу за успостављање наведене службе. Међутим, иако је закон убрзо припремљен, био је одбијен неколико пута због политичких неслагања. Због немогућности усвајања закона у редовној парламентарној процедури, високи представник је прогласио и наметнуо Закон о ДГС БиХ. Тако је Државна гранична служба успостављена на основу Закона о Државној граничној служби, који је донео високи представник 13. јануара 2000. године.⁸⁰ Ово је био рецепт за касније успостављање осталих полицијских агенција на новоу БиХ, чиме је дошло до преноса надлежности са ентитета на заједничке институције у области унутрашњих послова. Све новоформиране полицијске агенције организационо су смештене у Министарство безбедности БиХ, које је формирано на нивоу БиХ 2003. године. У оквиру овог министарства данас се налазе агенције: Гранична полиција, Државна агенција за истраге и заштиту (СИПА), Дирекција за координацију полицијских тела, Служба за послове са странцима, Агенција за школовање и стручно

⁷⁷ Јовичић, Д., Шетка, Г., *Op.cit.*, стр. 149–152.

⁷⁸ Јовичић, Д., *Op.cit.*, стр. 28–29.

⁷⁹ Каран, С., Институције Босне и Херцеговине у области безбједности уставноправни оквир, Часопис "Безбједност, полиција, грађани", бр. 3–4/10, Бања Лука, 2010. године, стр. 345.

⁸⁰ Хаџовић, Д., Кржалић, А., Ковачевић, А., Преглед стања у области полиције у Босни и Херцеговини, Центар за сигурносне студије, Сарајево, 2013. године, стр. 11.

усавршавање кадрова, Агенција за форензичка испитивања и вештачења, Агенција за полицијску подршку. Формирање ових агенција на нивоу заједничких институција означило је завршетак, барем за сада, реформе полицијских структура у БиХ. Ако се анализира шта је постигнуто, види се да је формирано седам нових агенција које се налазе на нивоу заједничких институција, да је извршен додатни пренос дела унутрашњих послова са ентитета на тај ниво, да је дошло до усложњавања полицијски систем у БиХ, као и то да су финансијска издвајања за полицијски систем у БиХ постала још већа и захтевнија, те да је резултат свега додатно оптерећење буџета.⁸¹ Дакле, данас је место полиције Републике Српске у полицијском систему БиХ такво да она представља полицијску агенцију која има своју стварну и месну надлежност на целој територији Републике Српске. О делокругу и организацији полиције Републике Српске биће више речи у наставку овог рада.

1.2.2. Подела надлежности у области унутрашњих послова према Уставу БиХ

Устав БиХ представља саставни део мировног споразума, којим је окончан рат на просторима БиХ. Он је један од анекса (делова) мировног споразума. "Његова правна судбина је специфична, због тога што он по начину доношења јесте део акта међународног права, али је по важењу и примени акт домаћег права. Субјекти међународног права који су постигли међународно-правни споразум и октроисали устав као његов део су подарили право институцијама новостворене државе да самостално мењају тај устав. Да је Устав БиХ остао типичан акт међународног права, то не би било могуће, јер не постоји међународноправни акт којег једнострано може мењати законодавни орган државе која није ни учествовала у његовом доношењу."⁸² Иако се након извршене анализе уставних одредаба Устава БиХ долази до закључка да је он специфичан, до сада у компаративној савременој уставности непознат модел, ипак се може, након анализе, констатовати да у БиХ постоји принцип поделе власти.⁸³ Тај принцип нам говори да су у БиХ надлежности подељене између ентитета и заједничких институција БиХ. Од настанка БиХ, питање поделе надлежности је посебно значајно. Међутим, временом је питање поделе надлежности у области безбедности постало једно од најбитнијих. Ово питање се у политичким оквирима детерминише као "последња одбрана" елемената државности, тј. последња одбрана егзистенције ентитета.⁸⁴

Како смо већ рекли, у БиХ је присутна подела надлежности између институција БиХ и ентитета. У том погледу примењује се претпоставка надлежности у корист ентитета. То значи да су надлежности које припадају заједничким институцијама таксативно набројане у члану III тачка 1. Устава БиХ⁸⁵. За разлику од тога чланом III

---

⁸¹ Шетка, Г., Јовичић, Д., "Организација полицијског система у Босни и Херцеговини", Зборник радова са међународне научне конференције "Дани Арчибалда Рајса", Том 3, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2017. године, стр. 68.

⁸² Марковић, Г., Устав Босне и Херцеговине, Зборник радова "Увод у политички систем БиХ – изабрани аспекти", Сарајевски отворени центар и Фондација Конрад Аденауер, Сарајево, 2009. године, стр. 61.

⁸³ Дмичић, М., Федерални елементи уставноправног уређења Босне и Херцеговине као сложене државе, Годишњак Правног факултета у Бањој Луци, бр. XXVII–XXVIII, Бања Лука, 2007. године, стр. 150–151.

⁸⁴ Каран, С., Надлежност институција Босне и Херцеговине у области безбједности – политички и уставноправни аспекти, Часопис "Безбједност, полиција, грађани", МУП Републике Српске, бр. 1/08, Бања Лука, 2008. године, стр. 104.

⁸⁵ Ради се о следећим надлежностима: спољна политика; спољнотрговинска политика; царинска политика; монетарна политика; финансирање установа и међународних обавеза БиХ; политика и прописи за усељавање, избеглице и азил; провођење кривичних закона на међународном плану и између ентитета,

тачка 3.а. Устава БиХ прописује да све надлежности које по Уставу БиХ нису изричито додељене институцијама БиХ припадају ентитетима.⁸⁶ Дакле, Устав БиХ је прихватио концепт таксативног набрајања надлежности заједничких институција (позитивна енумерација), док је све остало, што у Уставу није изричито наведено, генералном клаузулом стављено у надлежност ентитета као државноправних јединица. Самим тим је Уставом БиХ недвосмислено одређено да област унутрашњих послова спада у надлежност ентитета.⁸⁷

Поред таксативно набројаних надлежности институција БиХ, Устав БиХ познаје и посебну категорију додатних надлежности, које нису познате у теорији поделе надлежности федерације и федералних јединица. Наведено омогућава да се надлежности институција БиХ могу проширити по питањима о којима се сложе ентитети. Дакле, то значи да ентитети споразумно могу пренети део својих надлежности у надлежност институција БиХ. Управо ово је искориштено за иницирање првих преноса надлежности са ентитета на институције на нивоу БиХ, у области безбедности (унутрашњих послова), покренуто од стране међународне заједнице. У Синтри 1997. године је Савет за имплементацију мира иницирао пренос надлежност када је почео заговарати идеју о увођењу јединственог система регистрације возила на подручју целе БиХ, иако регистрација возила спада у надлежност ентитетских министарстава унутрашњих послова. Касније се тај процес одвијао кроз успостављање појединих полицијских агенција на нивоу заједничких институција, чиме је изузет велики обим послова ентитетских полиција у корист безбедносних институција (полицијских агенција) на нивоу БиХ.⁸⁸

2. Функција полиције

Функције полиције неопходно је анализирати како би се разумео проблем истраживања који је дефинисан у методолошком делу ове дисертације. Кроз анализу функција полиције јасно ће се видети какав је потенцијал полиције у погледу спречавања криминалитета. Такође, биће сагледане све функције полиције које она обавља и биће направљен својеврстан увод у послове полиције чији утицај сагледавамо у погледу спречавања криминалитета.

Полицијска функција се може различито посматрати и дефинисати у теоретском смислу, али се њена суштина састоји у обављању послова полиције који за циљ имају очување унутрашње безбедности државе. Такође, може се рећи да се под функцијом у организационом смислу подразумева скуп свих послова који се обављају са истим циљем. При томе, сви ти послови могу бити различити. Дакле, за сврставање послова по функцијама није битна њихова сродност по садржају, него по циљу.⁸⁹ Даље, корен речи функција се веже за латински израз *functio* – вршење, а означава деловање, делатност, рад, радњу, позив, службу, вршење посла или неке дужности, рад својствен неком органу. Може се рећи да термин функција означава и активност коју неко предузима као

укључујући ту односе са Интерполом; увођење и рад средстава за међусобне и међународне комуникације; регулисање саобраћаја између ентитета; контрола ваздушног саобраћаја.

⁸⁶ Сахацић, М., Природа политичког система у Босни и Херцеговини, У: Зборник радова "Увод у политички систем БиХ – изабрани аспекти, Сарајевски отворени центар и Фондација Konrad Adenauer, Сарајево, 2009. године, стр. 19.

⁸⁷ Кунић, П., Тенденције у имплементацији Дејтонског споразума, у: Годишњак правног факултета, број 24, Бања Лука, 2000. године, стр. 92.

⁸⁸ Каран, С., Ор. cit., стр. 105–106.

⁸⁹ Субошић, Д., Ор. cit., стр. 99.

званични представник неког органа или организације. У том смислу полицијску функцију бисмо могли одредити као деловање полиције у пракси приликом обављања њених редовних (полицијских) послова.⁹⁰

"Одређивању појма полицијске функције може се приступити на више начина и тако се могу добити појмови различите садржине и значаја. Тако се, на пример, за полазиште може узети законски израз полицијске функције, тј. попис задатака полиције садржан у прописима или, насупрот томе, тај попис узети само као индикатор, а суштину полицијске функције тражити у пракси полицијског деловања. Први приступ пре води детаљној енумерацији (набрајању) законских задатака полиције у појединим земљама, него појму који би нам открио суштину стварне улоге полиције у друштву и систему власти. Оваквим нормативним приступом се не може добити одговор на питање о појму полицијске функције, јер се она "не може разумети ако се посматра само у терминима чисте легалности".⁹¹ Амерички прагматизам суштину полицијске функције настоји да открије у пракси полицијског поступања. У његовом приступу се тежи набрајању (енумерацији) и описивању свега што полиција реално ради и, затим, извођењу закључака на основу уопштавања праксе. "Као пример таквих покушаја може се навести следеће набрајање полицијских "функција": превенција и сузбијање криминалитета који угрожава живот и/или имовину, помоћ физички угроженим лицима, заштита уставних права грађана, превенција проблематичних ситуација до ескалације, регулисање саобраћаја..."⁹² Дакле, очигледно је да се полицијска функција може различито дефинисати и перципирати, али се њена суштина састоји у обављању послова полиције који доприносе очувању унутрашње безбедности државе и очувању јавног реда у друштву. С обзиром на врсте послова којим се полиција бави, можемо рећи да постоје следеће функције полиције: социјална, нормативна, управна, прекршајна и кривична.

2.1. Правни аспекти полицијске функције

Пре излагања о појединим функцијама полиције, неопходно је објаснити правни аспект полицијске функције. Дакле, сва важна питања у вези са полицијском функцијом и њеним вршењем имају не само друштвени и политички већ и свој правни израз. Пре свега, правним прописима се детаљно утврђује садржина полицијске функције, односно делокруг и надлежност полиције, њена овлашћења, правила за поступање полиције у пракси, утврђују се принципи организовања полиције, регулишу се односи полиције са другим органима и субјектима у друштву, утврђују се мерила и процедуре за вршење контроле над радом полиције итд. Дакле, нема ниједног питања у вези са полицијском функцијом и њеним остваривањем у пракси које није на одређени начин регулисано правом, тј. које нема правни карактер.⁹³ Према овоме, најзначајнији део полицијске функције у ствари јесте њен правни аспект, јер он прецизно одређује полицијску функцију.⁹⁴

Вршењем послова из своје надлежности, полиција доприноси остваривању различитих правних функција државе (управне, судске и законодавне). Вршењем

⁹⁰ Видети: Кунић, П., Управно право – посебни дио, Правни факултет, Бања Лука, 2008. године.

⁹¹ Labuet del Bayle, J. L., Police et Societe, Presses de l' Institut d' Etudes de Toulouse, Toulouse, 1989., pp. 11.

⁹² Cox, S. M., Police: Practices, Perspectives, Problems, Allyn and Bacon, Boston, 1996., pp. 63.

⁹³ Милосављевић, Б., *Op. cit.*, стр. 187.

⁹⁴ Шетка, Г., Допринос функција полиције остваривању правне функције државе, Зборник радова са међународног научног скупа: Кривично законодавство између праксе и прописа и усклађивање са европским стандардима, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Милићи, 2017. године, стр. 320.

послова из кривичне и прекршајне области она доприноси спровођењу судске функције државе, затим вршењем управне функције полиција доприноси спровођењу извршне функције државе, док вршењем нормативне функције полиција доприноси спровођењу законодавне функције државе.⁹⁵

Правно регулисање полицијске функције је последица потребе државе да прецизно подели задатке између њених (државних) органа, како би се тачно знало који је државни орган надлежан за који посао. Прецизним дефинисањем функција појединих државних органа остварује се успостављање јасних оквира за државну интервенцију у индивидуалним и друштвеним односима. Поред наведеног, омогућава се ефикасна заштита основних права и слобода од евентуалних повреда злоупотребима у вршењу власти појединих државних органа, као и спровођење контроле друштва над радом државе и њених органа.⁹⁶

Према професору Петру Кунићу, уз одлике које полиција има као орган државне управе, полиција има и додатна обележја која су везана за специфичну природу и карактер послова и делатност коју она обавља. Та њена обележја су битно различита од обележја делатности других органа државне управе. Према њему, једна од специфичности додатних обележја произилази из чињенице о заштити општег интереса који се у активностима полиције манифестује кроз заштиту безбедности државе и њених грађана. Потом он сматра да део специфичних обележја полиције произилази из активности полиције, која, у односу на друге органе државне управе, располаже овлашћењима да непосредно примењује физичку принуду. Затим, полиција се у односу на друге органе државне управе третира као делимично оружани орган. Исто тако он сматра да специфично обележје полиције у односу на друге органе државне управе означавају различити правни режими којима је подвргнута активност полиције, а који су резултат њене делатности (обавља велики број различитих послова). И на крају, он као обележје полицијске активности у односу на друге органе државне управе, наводи тајност рада полиције која је карактеристична за њен тзв. оперативни рад који је у великом делу тајан (конспиративан).

2.2. Принуда као елемент полицијске функције

Да би се принуда схватила и објаснила као елемент остваривања полицијске функције, потребно је прво рећи нешто о принуди институционалног облика. Према професору Драгомиру Јовичићу, циљ сваке државе јесте задржавање политичке и економске власти. Из тог разлога држава је прокламовала основне вредности и прописала санкције за њихово непоштовање. Држава је одредила органе који ће у њено име и за њен рачун, ако треба, и када се испуне предвиђени услови, примењивати средства принуде. Принуда која се врши у име државе има правни карактер (тј. карактер принуде дозвољене правом) и разликује се од недозвољене или противправне принуде која се законом забрањује или кажњава. Под принудом подразумевамо употребу силе (физичке или психичке) ради постизања неког циља. Тај циљ се, дакле, остварује савладавањем туђе воље.⁹⁷

Као што се из наведеног може видети, реч је о принуди коју у име државе врши полиција, која је, у ствари, од стране државе за то овлашћен државни орган. Једно од битнијих обележја државе је управо то да полиција представља организацију која

⁹⁵ Кунић, П., Ор. cit., стр. 60.

⁹⁶ Милосављевић, Б., Ор. cit., стр. 187–189.

⁹⁷ Јовичић, Д., Ор. cit., стр. 98–99.

располаже монополном физичке принуде. На основу тог монопола она може принудом, када другим средствима није у могућности, да штити своје интересе и вредности које жели да заштити. Ако се анализира историјска еволуција друштва, може се запазити видљив прогресиван процес у коме је држава извршила монополизацију легитимног насиља. У наведеном процесу се шире овлашћења друштва за контролу над употребом насиља (избегавање обрачуна, двобоја, крвне освете итд.), уводи се контрола поседовања и употребе оружја, регулише право на самоодбрану итд. Тим путем држава израста у организацију са монополном над средствима физичке принуде.⁹⁸ Дакле, принуда омогућава полицији да, када је то потребно, уз њену примену оствари своју функцију у друштву. Специфичност полицијских послова захтева у појединим ситуацијама примену принуде, па је из тог разлога држава полицији доделила могућност употребе принуде. Из наведених разлога оправдано се сматра да принуда представља елемент полицијске функције.

Поред правног обележја полицијске функције, треба нагласити још један важан сегмент полицијске функције, а то је њен принудни карактер. За разлику од других државних органа, ниво принуде који примењује полиција у свом раду (приликом остваривања својих функција) доста је већи и израженији. Иако сви државни органи управе врше државне управне задатке иза којих стоји претња државном принудом, они немају велику могућност њене стварне примене, за разлику од полиције. За разлику од свих других органа државне управе, само полиција има овлашћења за непосредну примену мера физичке принуде. Дакле, полиција има овлашћење да, у случају потребе, примењује физичку принуду како би принудним путем обезбедила спровођење управних аката. Овакву могућност немају други органи државне управе, него у појединим ситуацијама морају тражити асистенцију полиције.⁹⁹

У практичном поступању полиције принуда се примењује у ситуацијама у којим полицијски службеници на други начин не могу спречити вршење кривичних дела или прекршаја, заштитити свој живот или живот других лица од непосредне претње смрћу или наношења тешке телесне повреде, спречити бекство лица које је извршило кривично дело или прекршај, да би одбили напад од себе, другог лица или објекта који се обезбеђује од стране лица које је учинило или чини кривично дело или прекршај, те да спрече самоповређивање учинилаца кривичних дела или прекршаја које су лишили слободе, као и да изврше одређену службену радњу у вези са спречавањем и откривањем кривичних дела или прекршаја, а коју не би били у могућности извршити без употребе принуде. Из наведеног се изводи закључак да је немогуће замислити обављање полицијских послова, у нашем правном систему, без употребе принуде, те да је она неопходна за остваривање потпуне улоге полиције у кривичном и прекршајном поступку у нашој земљи.¹⁰⁰ Иако принуда представља значајан инструментариј у делатности полиције, то не значи да она представља примарно обележје полицијске функције. Није исправно схватити да полиција служи само да би примењивала принуду. Управо део полицијских послова који се односи на спречавање криминалитета, као и спречавање вршења других недозвољених радњи, јасно нам говори да постоји доста послова које полиција реализује у пракси, а приликом којих се примарно не подразумева примена принуде.

⁹⁸ Видети: Милетић, С., *Полицијско право*, Полицијска академија, Београд, 2003. године.

⁹⁹ Милосављевић, Б., *Op. cit.*, стр. 209-210.

¹⁰⁰ Шетка, Г., *Op. cit.*, стр. 69.

2.3. Социјална функција полиције

Према теоретичарима англосаксонске социологије, социјална контрола подразумева скуп активности којима се контролишу понашања грађана, као и свих организација које су битне за постојање државе. Поједностављено говорећи, социјална контрола подразумева скуп радњи и процеса којима се усмеравају и усклађују појединачна понашања грађана са утврђеним друштвеним нормама и правним поретком. На овај начин се обезбеђује несметано функционисање правног, друштвеног и политичког система једне државе. Полиција представља незаобилазан механизам у провођењу социјалне контроле у свакој држави. Према неким теоретичарима, социјална контрола коју врши полиција огледа се у два њена вида: спољашњем и унутрашњем. Спољашњи вид социјалне контроле полиције односи се на интервенцију полиције према појединцима (грађанима) када њихово понашање није усклађено са правним нормама. За разлику од тога, унутрашњи вид социјалне контроле подразумева деловање полиције унутар своје организације. Дакле, унутрашњи вид социјалне контроле полиције се односи на личну дисциплину њених запослених чије понашање није у складу са правним нормама и правилима полицијске струке. "Значи, полиција се у области вршења социјалне контроле појављује као орган који има посебна овлашћења, добијена од друштва у циљу превенције и репресије као одговора на повреде правних правила које је друштво усвојило и учинило их обавезним за све. Какве ће бити реакције на повреде устаљених и прописаних норми понашања, зависи од сваког конкретног случаја. Оне могу бити различите, и крећу се од давања савета и упозорења до предузимања најоштријих репресивних мера из надлежности полиције."¹⁰¹

Свака држава тежи томе да се њени грађани понашају у складу са њеним правом. Да би то постигла, држава има могућност да некога принуди да нешто учини, не учини или трпи, како би њен закон био извршен. Ради се о организацији са монополном принуде у друштву.¹⁰² Тај монопол принуде држава је пренела на полицију, те на тај начин полицији омогућава остваривање њене улоге у вршењу социјалне контроле.

У систему социјалне контроле полицијска функција се може схватити као посебно овлашћење дато полицији као средство за превенцију и репресију због повреда одређених прописаних правила понашања у заједници. У испуњењу ове своје функције полиција се снабдева правним средствима како би била способна да испуњава своје задатке. Између осталих средстава која јој стоје на располагању, јесте и могућност примене мера физичке силе (принуде), као крајњег средства за случај потребе да се и на тај начин изврши корекција недозвољених понашања.¹⁰³

"Гледиште о полицијској функцији као посебном овлашћењу у систему социјалне контроле и о полицији као форми или институцији тог система води нас закључку по коме је полицијска функција типична социјална функција."¹⁰⁴ Механизми социјалне контроле, који су на располагању полицији, усмерени су на негативну социјалну контролу и зато је полиција од државе добила могућност примене принуде. Дакле, у фокусу социјалне активности полиције налазе се негативна понашања појединцима, тј. понашања која нису у складу са друштвено прихватљивим нормама. Управо из ових

¹⁰¹ Иветић, С., Миладиновић, А., *Op. cit.*, стр. 44.

¹⁰² Шетка, Г., Ђукић, П., *Принуда као елемент препознатљивости полицијске функције са освртом на позитивноправна рјешења у Републици Српској*, Правне теме, 9/2017, Нови Пазар, 2017, стр. 74.

¹⁰³ Пена, У., *Рад полиције у заједници и његова имплементација са посебним освртом на БиХ*, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2006. године, стр. 56.

¹⁰⁴ Милосављевић, Б., *Op. cit.*, стр. 131.

разлога се каже да је социјална контрола полиције везана за негативну контролу.¹⁰⁵ Међутим, део социјалне активности полиције се односи на укључивање полиције у већи број социјалних активности унутар друштвене заједнице, чиме се тежи изградњи бољих међусобних односа са грађанима. Ова активност полиције је значајна јер омогућава полицији бољу сарадњу са грађанима и долазак до информација које су значајне у превентивном раду полиције.

2.4. Управна функција полиције

Кроз целу историју евидентан је константан пораст управних задатака државе и њеног апарата. Повећање регулативне улоге државе узроковано је укупним развојем друштва. Међутим, тек у другој половини двадесетог века дошло је до снажнијег пораста капацитета за управљање јавним пословима. Значајан број ових послова до новијег времена није сматран пословима од интереса за друштво, те се држава и није мешала у те послове. Како су и ови послови (социјално старање, екологија, телекомуникације, економски и други послови) ушли у круг јавних послова, држава је преузела њихово уређивање. Преузимањем нових јавних послова држава је имала потребу да јача регулативне инструменте за управљање овим пословима.¹⁰⁶ Као последица наведеног дошло је диференцирања управних унутрашњих послова који су стављени у надлежности полиције.

Полиција представља државни орган који је задужен како за контролу јавних послова, тако и за управљање појединим управним пословима. У вршењу управних послова полиција је овлашћена од стране државе да може користити принуду, како би могла да штити безбедност државе, као и општи интерес свих чланова заједнице.

Ради схватања управне функције полиције потребно је разликовати извршење судских одлука којима се заснива управноправни однос од одлука којима се заснива кривичноправни, односно прекршајни однос. Код управноправног односа принудно се извршава диспозиција, а код кривичноправних и прекршајноправних односа се принудно извршава санкција.¹⁰⁷ Поједностављено речено, код управног акта полиција принуду примењује у ситуацијама када је дошло до повреде диспозиције управног акта, нпр. чим полиција донесе управни акт о забрани одржавања неког јавног скупа, уколико дође до повреде диспозиције тог акта, полиција има могућност да примени принуду и омогући извршење диспозиције управног акта који је донела.¹⁰⁸

Специфичност управне функције полиције у односу на њене друге функције произилази из санкција схваћених у ужем смислу, тј. мера које државни органи предузимају према прекршиоцу диспозиције. Специфично је то што се санкције примењују на саму полицију у односу на њене управне акте (мењање, укидање и поништавање управног акта и др.), као и припаднике полиције који врше овлашћење према одређеним субјектима. У процесу "демократизације" полиције у последња два десетлећа, све су чешћи случајеви да се санкције примењују према полицији као институцији и према појединцима, припадницима полиције, што у претходном периоду није био чест случај. Те санкције су управноправне, кривичноправне или прекршајноправне (дисциплинска и материјална одговорност, односно кривична и прекршајна одговорност). Такође, могу бити примењене и у односу на субјекте према

¹⁰⁵ Видети: Рађеновић, О. М., Право посебних управних поступака, Правни факултет, Бања Лука, 2009. године.

¹⁰⁶ Кунић, П., Управно право, општи и посебни дио, Правни факултет, Бања Лука, 2001. године, стр. 456.

¹⁰⁷ Кунић, П., *Op. cit.*, стр. 61.

¹⁰⁸ Милетић, С., *Op. cit.*, стр. 73-74.

којима полиција и њени припадници врше овлашћења (присиљавање субјекта да лично изврши радње на које је обавезан, одузимање предмета, и сл.), што свакако и спада у полицијску делатност и што се неретко примењује од стране полиције. И те санкције, дакле, могу бити управноправне, али и прекршајноправне.¹⁰⁹

Део управне активности полиције представља извршавање њених и одлука других државних органа (мисли се на одлуке других државних органа, нпр. инспекције, који нису у могућности да спроведу своје одлуке без подршке полиције). Пошто је у многим управним актима неопходно принудо извршење, у њима се полиција појављује као орган који путем физичке принуде обезбеђује спровођење тих аката, а ту улогу има и у поступку извршења судских одлука. Обављањем активности из своје надлежности полиција помаже остваривању управне функције државе, али због свог широког делокруга деловања у укупном државном систему, полиција остварује и друге функције државе, као што су нормативна, кривична и прекршајна.¹¹⁰

2.5. Кривична функција полиције

Полиција кроз превенцију криминалитета, те откривање и сузбијање криминалне активности извршилаца кривичних дела испуњава своју веома битну функцију – кривичну. Професор Душко Модли наводи да је за "откривање (проналажење) и утврђивање кривичних дела примарно и фактички одговорна полиција кроз своју кривичну активност. Овлаштена службена лица су дужна да самостално и активно делују на правовременом сазнању за кривичне догађаје, односно за кривична дела."¹¹¹ Дакле, кривична функција полиције се може сагледати кроз активности полиције у погледу превенције криминалитета, хватања и привођења правди учинилаца кривичних дела и обезбеђивања доказа за успешно покретање и вођење кривичног поступка. Из поменутих активности полиције може се закључити да полиција "својим радом доприноси остваривању судске функције у кривичним стварима"¹¹². Допринос остваривању судске функције полиција даје кроз вршење једног броја својих, међусобно сродних, задатака (групе послова, тј. кривичне активности) који су јој законом поверени од стране државе. Из тог разлога што полиција даје допринос (а не у потпуности остварује) судској функцији, кривична функција полиције садржински (квалитативно) се сматра "делимичном" с обзиром на то да полиција само (једним делом) доприноси остваривању судске правне функције државе, док је носилац те функције државе суд који одлучује у "кривичним стварима". По овом обележју разликује се кривична од управне функције која је "потпуна", јер код управних ствари полиција и започиње и завршава управну активност. Дакле, полиција предузимањем активности у погледу испуњавања своје кривичне функције и није у могућности да донесе правни акт у конкретној кривичној ствари, којим би одредила правило понашања правног или физичког лица, него она даје свој допринос остваривању кривичне функције другог државног органа (мисли се на суд), који ће на основу активности полиције донети правни акт (пресуду) којим ће се одредити понашање односног субјекта (правног или физичког лица).¹¹³

¹⁰⁹ Јовичић, Д., Јавна безбједност, Бања Лука, 2011, стр. 205.

¹¹⁰ Милетић, С., Ор. cit., стр. 74.

¹¹¹ Модли, Д., Органи унутрашњих послова у примјени члана 154. ЗКП, Министарство унутрашњих послова Хрватске, Загреб, 1990.

¹¹² Кунић, П., Управно право – посебни дио, Правни факултет у Бањој Луци и Факултет за безбједност и заштиту, Бања Лука, 2008. године, стр. 62.

¹¹³ Пена, У., Ор. cit., стр. 60.

У превенцији и репресији криминалитета огледа се "спољашња манифестација" кривичне активности полиције. Полиција настоји да у својој пракси има већи ниво превенције него репресије. Међутим, кривична дела се врше и поред најбоље превенције, па је за остваривање судске правне функције државе у "кривичним стварима" важна активност полиције која се односи на откривање кривичних дела и њихових учинилаца. "Са изузетком релативно ретких случајева "самопријављивања" учинилаца кривичних дела и затицања учинилаца на месту извршења кривичног дела, непоходно сазнање и откривање кривичног дела манифестује се подношењем извештаја о предузетим мерама и радњама (раније кривичне пријаве) и, по потреби, допунским предузимањем одређених радњи ради припреме оптужења, односно покретања кривичног поступка. При томе, откривање кривичног дела је претежно фактичко, а подношење извештаја о откривању учиниоца претежно правно поступање."¹¹⁴

За остваривање кривичне функције полиција примењује полицијска овлашћења која су утврђена Законом о кривичном поступку. У та овлашћења спадају радње доказивања (претресање стана, других просторија и лица, привремено одузимање предмета, посебне истражне радње и друга), чијом применом полиција прикупља доказе неопходне за успешно покретање и вођење кривичног поступка.

У Републици Српској и БиХ је од 2003. године у примени тужилачки концепт истраге који подразумева да полицијски службеници своје радње у истрази предузимају по одобрењу тужиоца и уз његов надзор. Законом је предвиђено да истрага подразумева активности предузете од стране тужиоца и овлаштеног службеног лица у складу са Законом о кривичном поступку, укључујући прикупљање и чување изјава и доказа. Руководилац целе истраге је тужилац и он издаје наредбе и упутства овлашћеним службеним лицима. "Тужилачки концепт истраге подразумева да тужилац има право и дужност да одмах по сазнању да је учињено кривично дело предузме потребене мере у циљу његовог откривања и спровођења истраге, проналажења осумњиченог, руковођења и надзора над истрагом, као и ради управљања активностима овлашћених службених лица везаних за проналажење осумњиченог и прикупљање изјава и доказа."¹¹⁵

Ради потпуног сагледавања и разумевања кривичне функције полицијских структура у БиХ, неопходно је навести и то да улога овлашћених службених лица у истражном поступку има одређених специфичности које произилазе из чињенице да овлаштена службена лица делују не само у истражном поступку, на бази постојања основа сумње да је извршено кривично дело, него је њихов рад углавном регулисан и другим прописима, изузев Закона о кривичном поступку, односно њихове делатности нису искључиво истражног, него су и оперативног карактера. Активности оперативног карактера представљају редовне делатности овлашћених службених лица (припадника полицијских агенција у БиХ) у оквиру њихових редовних службених дужности превенције, контроле, обавештавања и прикупљања информација. Неретко тај оперативни рад резултира доласком до сазнања да је извршено кривично дело. Дакле, никада се не сме занемарити важност тзв. оперативног рада овлашћених службених лица, који у односу на истражни поступак има карактер својеврсног преткривичног поступка. Моменат у коме, вршећи своје редовне активности, овлаштена службена лица дођу до сазнања да постоје основи сумње да је учињено кривично дело, представља гранични моменат од ког се овлаштена службена лица почињу понашати у складу са

¹¹⁴ Иветић, С., Миладиновић, А., *Op. cit.*, стр. 47.

¹¹⁵ Симовић, М., Симовић, М., *Кривично процесно право – треће измијењено и допуњено издање*, Факултет за безбједност и заштиту, Бања Лука, 2009. године, стр. 315–316.

одредбама ЗКП, односно то је моменат од којег ЗКП одређује даље поступке овлашћених службених лица.¹¹⁶

2.6. Прекршајна функција полиције

У теорији се сматра да је прекршајна функција полиције самостална и независна од преосталих функција (кривичне, управне и нормативне), те да се она остварује вршењем активности (обављањем групе послова) полиције која се односи на спречавање прекршаја, евидентирање прекршаја; идентификовањем учинилаца прекршаја; њиховим проналажењем и привођењем надлежним органима; прикупљањем доказа о почињеном прекршају; покретањем прекршајног поступка (прекршајним налогом и захтевом за покретање прекршајног поступка); појављивањем на усменом претресу у функцији "тужиоца" и кажњавањем за одређене прекршаје (у случајевима када је то законом дозвољено путем прекршајног налога). Уопштено сагледавајући прекршајну функцију полиције, може се рећи да остваривањем своје прекршајне активности полиција доприноси судској правној функцији државе у прекршајним стварима или, по неким схватањима – извршној правној функцији државе. Прекршајна функција полиције изводи се из прописа које у свом раду примењује полиција и над чијом применом она врши надзор. Овде се углавном мисли на законе којима су прописани и утврђени: прекршаји у случају повреде одговарајућих одредаба закона (диспозиције садржане у тим одредбама), санкције (казне као основне санкције, а заштитне мере као допунске санкције) и услови за изрицање санкција. Прекршајна улога полиције се изводи и из закона који регулишу прекршајну материју, а који истовремено одређују овлашћења полиције.¹¹⁷ Дакле, улога полиције у прекршајном поступку је проширена (у односу на кривични поступак), у законом одређеним случајевима, на могућност да полиција учиниоце прекршаја санкционише и одреди им санкцију за њихово противзаконито понашање.¹¹⁸

Полицијска пракса познаје ситуације у којима се прекршајна и кривична функција полиције врше истовремено, односно проводе у оквиру једне активности. Дакле, дешава се да полиција у пракси приликом спровођења мера и радњи остварује истовремено обе функције (нпр. предузимањем полицијских мера и активности превенције и сузбијања вршења кривичних дела истовремено се као резултат добија и превенција и сузбијање вршења прекршаја). Такође, уколико је полиција успешна у превенцији прекршаја, може се сматрати да даје допринос превенцији кривичних дела, јер нису ретки случајеви у којима је повод за извршење кривичног дела био раније извршени прекршај.

Уколико се проводе истовремено прекршајна и кривична активност полиције, оне ипак, опет, у правном смислу, представљају две различите активности. Наиме, једна се врши на основу кривичнопроцесних и полицијских прописа који су основа за спречавање (превенцију) и сузбијање (репресију) кривичних дјела, а друга се врши на основу прекршајнопроцесних и полицијских прописа који су основа за спречавање (превенцију) и сузбијање (репресију) прекршаја.

¹¹⁶ Група аутора, Кривична област – истражни поступак, Модул 1, Високи судски и тужилачки савјет БиХ, Сарајево, 2006. године, стр. 36.

¹¹⁷ Шетка, Г., *Op. cit.*, стр. 77.

¹¹⁸ Шетка, Г., Јовичић, Д., Начела кривичног и прекршајног поступка за поступање полиције Републике Српске, CIVITAS, 8(2), Нови Сад, 2018, стр. 116.

2.7. Нормативна функција полиције

Остваривањем своје нормативне функције, полиција даје допринос остваривању законодавне функције државе, јер она подразумева доношење прописа у појединим областима које су у надлежност полиције стављене законом или уредбом. Када се говори о доношењу прописа, онда се превасходно мисли на доношење правилника, наредби и упутстава. Доношење подзаконских прописа од стране полиције подвргнуто је посебном поступку који је у правилу уређен пословником законодавног или извршног органа, односно актом државне управе. Контролу законитости ових аката врше надлежни уставни судови.¹¹⁹

Колики значај за остваривање законодавне функције државе има нормативна функција полиције, јасно говори чињеница да она кроз своју нормативну функцију остварује две најважније ствари за право, тј. њена делатност је усмерена на стварање права које не постоји (доношењем правилника, наредби и упутстава из своје надлежности) и примене права које постоји (примена већ донесених правних норми које се односе на рад полиције).¹²⁰ Стварање права, од стране полиције, подразумева доношење великог броја значајних прописа, нижих по правној снази од закона, који служе као обавезујући прописи у вршењу полицијских послова. У пракси се практично врши провера остваривања циљева због којих су донете те правне норме и, с тим у вези, каква је улога тих норми у пракси, тј. да ли су донесене норме одговарајуће или нису и да ли их треба мењати и у ком смислу. Наведено указује на јасну потребу да полиција буде укључена од самог почетка у процес стварања норми којима се регулише област њеног деловања.¹²¹

Остваривање нормативне функције полиције Републике Српске се одвија кроз два облика: учествовање у доношењу закона и доношење подзаконских аката. Учешће у доношењу закона се огледа у томе да Министарство унутрашњих послова Републике Српске, наравно из своје области, припрема нацрт закона који упућује Влади Републике Српске. Влада разматра нацрт закона и, уколико усвоји предлог, упућује га у скупштинску процедуру на усвајање. Ако се предлог усвоји у скупштинској процедури, тј. ако за њега гласа већина посланика Народне скупштине Републике Српске, сматра се да је закон донесен. Даље, подзаконским прописима, МУП Републике Српске, конкретизује извршење појединих одредби закона, и то на основу посебног (специјалног) законског овлашћења. То специјално законско овлашћење подразумева ситуацију у којој се у закону дефинише да ће примена појединих законских одредби детаљније бити уређена правилником или неким другим подзаконским актом, који ће донети МУП Републике Српске.¹²²

На крају излагања о полицијским функцијама сматрамо да треба нешто да кажемо о битности тог излагања за нашу тему докторске дисертације. Сматрамо да је претходно разматрање битно за ову докторску дисертацију због закључака који произилазе из њега. Сама спознаја да се остваривањем полицијске функције доприноси остваривању појединих државних функција, јасно указује на неопходност перманентног и потпуног остваривања функција полиције у свакој држави и друштву. Остваривањем полицијских функција, гледано са аспекта утицаја вршења послова полиције на спречавање криминалитета, долазимо до закључка да полиција свој утицај на спречавање криминалитета управо испољава кроз остваривање полицијских функција. Остваривање

¹¹⁹ Кунић, П., *Op. cit.*, стр. 64.

¹²⁰ Шетка, Г., *Op. cit.*, стр. 324.

¹²¹ Јовичић, Д., Шетка, Г., *Op. cit.*, стр. 58.

¹²² Шетка, Г., *Op. cit.*, стр. 324.

полицијских функција у пракси се манифестује кроз вршење послова полиције и примену полицијских овлашћења, чиме се суштински и остварује утицај на спречавање криминалитета. Можемо рећи да поједине полицијске функције директније утичу на спречавање криминалитета (као што су кривична и прекршајна функција), док остале имају мањи директан утицај од поменутих. Свакако да утицај и других полицијских функција није безначајан. Ако анализирамо социјалну функције полиције, онда чак можемо закључити да се суштина полицијског (укупног) рада испољава кроз вршење ове функције (уопштено посматрано).

Кроз разматрање о полицијским функцијама уочили смо да је држава схватила важност функција полиције за функционисање целокупног државног апарата, па сходно томе је полицији поверила могућност примене принуде у циљу остваривања њених функција. На тај начин је држава полицији омогућила да буде ефикасна у обављању њених послова и у ситуацијама у којима је за њихово извршење неопходна примена принуде. Са аспекта нашег рада, принуду можемо схватити као специјалну меру превенције, која може имати утицај на спречавање криминалитета приликом вршења послова полиције.

Из схватања социјалне функције полиције као надзорне функције којом полиција врши надзор над понашањем група и појединаца, као и усклађивање њиховог понашања са важећим правним нормама, можемо извести закључак да се вршењем послова полиције доприноси превентивном аспекту социјалне функције. Наравно, кроз социјалну функцију полиција даје допринос и репресивном аспекту ове функције, међутим, он није у примарном фокусу нашег рада. Значај социјалне функције се огледа и у томе што се њеним остваривањем утиче и на контролу понашања свих запослених у полицији, чиме се испуњава важан предуслов за деловање полиције у погледу спречавања криминалитета. Под наведеним подразумевамо деловање на појединце који се противзаконито понашају унутар службе, тј. деловање на оне који злоупотребљавају своју функцију и положај, те који својим противзаконитим и неприхватљивим деловањем угрожавају нормално функционисање полицијске организације. Не треба занемарити ни утицај који непрофесионално и неодговорно понашање полицијских службеника може имати на односе са грађанима. Тај однос је кључан за део оперативних сазнања која полицији омогућавају ефикасно деловање у области спречавања криминалитета. Дакле, остваривање социјалне функције полиције је несумњиво значајно за ефикасно вршење полицијских послова, чиме се даје допринос спречавању криминалитета.

Даље, као што смо раније видели, управна функција полиције сматра се потпуном, пошто се у управном поступку доносе управни акти који се директно примењују на конкретан случај и одређују понашање односног правног или физичког лица. Ова функција омогућава несметано деловање органа унутрашњих послова (полицијских агенција), али и даје могућност полицији да кроз своје управне акте превентивно делује на потенцијалну ескалацију нарушавања јавног реда и мира, као и извршавање кривичних дела која су повезана са поменутих деловањем. Наравно, поменуто представља само један сегмент којим се доприноси, кроз остваривање управне функције, спречавању криминалитета. Постоје и други сегменти којима се доприноси, кроз ову функцију полиције, спречавању криминалитета. Такође, значајно је напоменути да полиција остваривањем управне функције доприноси и извршавању одлука других државних органа (инспекције, судови), који нису у могућности да спроведу своје одлуке без подршке полиције. Пошто је у многим управним актима потребно принудно извршење, полиција се појављује као орган који путем физичке принуде обезбеђује спровођење тих аката – пружањем асистенција. Пружање асистенције полиције је од

пресудног значаја за примену знатног броја управних аката других државних органа, чиме се, у одређеном сегменту, доприноси и спречавању кривичних дела која су повезана са спречавањем извршења тих аката, као и нападом на извршенике аката других државних органа. Из свих поменутих разлога, остваривање управне функције полиције је било значајно обрадити у оквиру ове дисертације, те сагледати њену суштину и допринос вршењу послова полиције, као и утицај на спречавање вршења кривичних дела.

Најдиректнији допринос спречавању криминалитета полиција свакако даје кроз остваривање кривичне функције полиције. Овај закључак се изводи из чињенице да се део кривичне функције полиције директно односи на превенцију криминалитета. Видели смо да се приликом дефинисања кривичне функције каже како се под њом подразумева предузимање радњи полиције које се односе на спречавање криминалне активности лица. Свака полицијска организација тежи да у свом деловању има већи ниво превенције него репресије. Превентивно деловање полиције се огледа, како у примени мера и радњи које имају превентивни карактер, тако и у извршавању послова полиције који за циљ имају превенцију криминалитета. У својој пракси полиција примењује поједина полицијска овлашћења која имају претежно превентивни карактер, чиме свакако даје потпун и конкретан допринос спречавању криминалитета. Иако кривична функције није потпуна због тога што она не резултира доношењем правних аката којима се одређује понашање правних и физичких лица, за ову дисертацију то није од великог значаја. У овом случају кључно је то да се део кривичне функције односи на спречавање вршења кривичних дела. Део нашег будућег излагања и истраживања ће се управо и односити на то деловање полиције. Као посебан (занимљив) сегмент остваривања кривичне функције истиче се однос полиције и тужиоца, с обзиром на специфичности њиховог односа у тужилачком концепту истраге. Овај однос има несумњив утицај на рад органа унутрашњих послова, а рефлектује се и на превентивно деловање полиције. Такође, део кривичне функције полиције се огледа (реализује) у оперативном раду полиције, који има значајну улогу у спречавању криминалитета. Управо кроз оперативни рад, који полицији оставља могућност самосталног деловања кроз примену полицијских овлашћења која су прописана тзв. полицијским законодавством, полиција има могућност да део кривичне функције остварује самостално кроз своје оперативно деловање у пракси. У оперативном раду полиције, делом, до изражаја долази и однос полиције са грађанима, чиме долазимо до закључка да је социјална функција полиције важна, те се њено остваривање одражава и на друге функције полиције којима се даје допринос спречавању криминалитета. Ниво оперативности полиције директно је зависан од поменутог односа, који се у пракси покушава унапредити на различите начине. О овом односу и његовом унапређењу, такође ће бити више речи у наредном излагању.

Како се део послова полиције, у оквиру прекршајне функције, односи на спречавање прекршаја, можемо раћи да се остваривањем те функције полиције такође доприноси спречавању криминалитета. Ово сматрамо стога што је у пракси изражена веза између извршења прекршаја и кривичних дела, јасније речено, прекршајна активност појединаца често зна бити повод (узрок) криминалне активности. Дакле, честе су ситуације у полицијској пракси у којима је до извршења кривичног дела дошло услед претходне прекршајне активности лица. Из тог разлога се може закључити да превентивна активност полиције у области прекршаја има истовремено утицај и на спречавање криминалитета. Такође, део прекршајне функције полиције се односи на пружање асистенција другим државним органима, на њихов захтев, када они нису у могућности самостално остварити своју улогу у прекршајном поступку. Овим полиција,

слично као у управном поступку (поред тога што омогућава државним органима остваривање њихове улоге у прекршајном поступку), даје свој допринос у спречавању вршења потенцијалних кривичних дела која су у вези са нападом и онемогућавањем обављања службене дужности запослених у другим државним органима.

Када се изврши анализа нормативе функције полиције, може се закључити да се ова функција огледа у примени права (примени донесених правних норми које се односе на рад полиције) и стварање права, које подразумева доношење подзаконских акта (као и учествовање у доношењу закона), којима се детаљније регулише полицијско деловање у пракси. Са нашег становишта, нормативна функција је значајна јер се њоме стварају претпоставке за деловање полиције у погледу спречавања криминалитета. Исто тако, стварањем права, кроз нормативну функцију полиције (мислимо на део права које се односи на превентивна полицијска овлашћења) стварају се претпоставке за вршење послова полиције којима се директно утиче на спречавање криминалитета. Све ово нам указује на важност нормативне функције за ову докторску дисертацију.

3. Послови полиције

У претходном излагању смо уочили и спознали полицијску функцију – функције. Да би полицијске функције могле бити остварене, а кроз њих и неке важне државне функције, држава је у надлежност полиције ставила механизме помоћу којих полиција остварује своју функцију у друштву. Послови полиције представљају кључни механизам за остваривање полицијске функције.

Према ставу теорије "полицијски послови су део функције полиције чијим обављањем се остварује циљ њеног постојања. Према једном другом гледишту, полицијски послови су део унутрашњих послова које обавља полиција, применом полицијских мера и радњи и полицијских овлашћења."¹²³ Дакле, полицијски послови се реализују кроз полицијске мере и радње и полицијска овлашћења.

Са аспекта вршења послова полиције, полицијским мерама се могу сматрати активности полиције које су усмерене на спречавање негативних друштвених појава (прекршаја, кривичних дела) и на стварање услова да до таквих последица и појава не дође. Велики део послова полиције има карактер превентивних мера које полиција предузима у својој пракси. Управо због тога у полицијској пракси и теорији изузетно чест појам су полицијске мере или њима сличан појам – безбедносне мјере, мере полиције и сл. Под овим појмом, односно појмовима, ипак се подразумевају доста шире активности од наведених. Тако се полицијским мерама сматрају различити садржаји који се односе на рад полиције. Честе су и информације о томе да полиција предузима потребне мере у одређеном случају (чак би се могло рећи да у актуелном тренутку полиција, макар на нашим просторима, искључиво саопштава без упуштања у конкретизацију да су предузете "одговарајуће" мере), а чак се и у полицији издају наређења (налози) да се у конкретном случају предузму потребне мере, без прецизирања о којим се мерама ради. Ово указује на то да се под полицијским мерама подразумевају све правно могуће мере, односно све потребне мере које је неопходно применити у конкретном случају. У том смислу, појам полицијске мере користи се као општи за означавање свих овлашћења која полиција примењује и задатака које полиција извршава или у конкретном случају треба да примени, односно изврши да би обавила послове из своје надлежности. Према томе, полицијске мере се могу дефинисати као организовано

---

¹²³ Субошић, Д., *Op.cit.*, стр. 111.

и планско спровођење активности, тј. извршавање скупова задатака, односно скупа послова полиције на очувању и (или) унапређењу безбедности, при чему се разликују појавни облици (спољашња манифестација) безбедносних мера и правне форме у којима се те мере предузимају.¹²⁴

Није ретка ситуација да се под полицијским мерама подразумева и само део тих мера, а што је одређено по различитим критеријумима (специфичан садржај или друга карактеристика). Критеријуми су, наравно, релевантни и за саму делатност полиције (примена непосредне физичке принуде, тајност у обављању дела послова и др.). У зависности од тога који критеријум примењује полиција, разликују се и полицијске мере, тако да оне могу бити интервентне мере и неинтервентне мере, што зависи од тога да ли се ради о мерама којима се задире у нечије право или о мерама којима се то не чини. У прве спадају сва полицијска овлашћења, изузев упозорења, пошто се полицијским овлашћењима често најдиректније задире и у основна људска права и слободе, док су друге сва тзв. фактичка поступања полиције. То су сва неинтервентна и слична поступања полиције која (по правилу) не производе правне последице, као што је давање савета грађанима, пружање обавештења лицу које је у непознатом месту, обавештавање родбине жртве у случају несреће и друго. Ова поступања се могу сматрати фактичким, јер за њих није потребан изричит правни основ, већ је довољан разлог који произилази из саме делатности полиције.¹²⁵

У полицијској пракси доста ређе се користи појам полицијске радње од појма полицијске мере. Иако нису ретке ситуације да се сусрећемо са појмовима – радње органа унутрашњих послова, радње полиције или службене радње полиције и слично. Сам појам – полицијске радње је, по свему судећи, изведен из појма процесне радње, који је карактеристичан за процесно законодавство, тј. за кривични, прекршајни и управни поступак. Ти су поступци у нашем правном систему уређени важећим Законом о кривичном поступку, Законом о прекршајима и Законом о управном поступку.¹²⁶ Дакле, за полицијске радње можемо рећи да су то радње које полиција предузима у пракси приликом остваривања своје улоге у неком од поступака (кривичном, прекршајном или управном), а које предузима у складу са прописима којима је регулисано њено процесно поступање.

3.1. Послови полиције по Закону о полицији и унутрашњим пословима

У обављању своје делатности полиција Републике Српске примењује око сто законских и подзаконских аката. Међутим, темељним законима за њену делатност се сматрају Закон о полицији и унутрашњим пословима, Закон о кривичном поступку и Закон о прекршајима. Поменути законима се одређује већина послова и задатака које обавља полиција Републике Српске, а такође се одређује и процесна улога полиције у кривичном и прекршајном поступку. Из поменутих законских решења произилази већина полицијских овлашћења на основу којих полиција обавља послове полиције, чиме у коначници испуњава своју функцију.

Највећи део послова полиције Републике Српске одређен је Законом о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске (Службени гласник Републике Српске,

¹²⁴ Милетић, С., Основи јавне безбедности – послови и начин рада, Виша школа унутрашњих послова, Земун, 2004. године, стр. 110.

¹²⁵ Јовичић, Д., *Op. cit.*, стр. 233.

¹²⁶ Јовичић, Д., Шетка, Г., Јавна безбедност, Факултет безбедносних наука, Бања Лука, 2020. године, стр. 218.

број 57/16 и 110/16). Овим законом су дефинисани оперативно-стручни послови, који суштински представљају полицијске послове, и остали унутрашњи послови који се налазе у надлежности полиције. Дакле, према члану 5. Закона о полицији и унутрашњим пословима, послови полиције Републике Српске су оперативно-стручни послови којима се обезбеђују:

- 1) заштита уставног поретка од насилног угрожавања и промена, те безбедност Републике Српске у складу са законом,
- 2) заштита живота и лична безбедност,
- 3) људска права и слободе,
- 4) заштита свих облика својине,
- 5) спречавање вршења кривичних дела и прекршаја,
- 6) откривање кривичних дела и прекршаја,
- 7) проналажење, лишавање слободе и предаја извршилаца кривичних дела и прекршаја надлежним органима,
- 8) одржавање јавног реда и мира,
- 9) заштита личности и објеката који се посебно обезбеђују,
- 10) идентификација лица, предмета и трагова криминалистичко-техничким методама,
- 11) безбедност и контрола саобраћаја на путевима и безбедност у другим областима саобраћаја,
- 12) пружање помоћи ради отклањања последица којима се угрожава безбедност лица или имовина у већем обиму,
- 13) пружање помоћи другим органима,
- 14) право на јавно окупљање грађана у складу са законом,
- 15) контрола промета експлозивних материја и запаљивих течности и гасова,
- 16) заштита од пожара,
- 17) контрола превоза опасних материја и
- 18) контрола кретања наоружања и војне опреме.

Како се може видети из наведеног законског одређења овим законом је дефинисана већина послова полиције. Део послова полиције који се односи на спречавање криминалитета одређен је управо овим законом. Исто тако, већина полицијских овлашћења која полиција примењује у својој пракси за остваривање своје функције, прописана је овим законом.

У складу са нашом темом дисертације: утицај вршења послова полиције на спречавање криминалитета, појаснићемо који се то полицијски послови директно односе на спречавање криминалитета.

Полицијски послови који се односе на заштиту уставног поретка од насилног угрожавања и промена, те безбедност Републике Српске у складу са законом подразумевају превентивне активности полиције чији је циљ заштита наведених вредности, као и предузимање репресивних мера и активности према лицима која су својим делањем довела до угрожавања. У погледу заштите ових вредности, тј. спречавања вршења кривичних дела којима се ове вредности угрожавају, полиција Републике Српске предузима мере и радње како би дошла до сазнања и релевантних информација о угрожавању поменутих вредности, а након тога, полиција предузима неопходне мере и активности (проводи оперативно-тактичке мере и радње и примењује полицијска овлашћења) у циљу заштите вредности.

Заштита живота и лична безбедност и заштита свих облика својине суштински се огледа у предузимању активности полиције у циљу превенције криминалитета, односно

примени превентивних мера полиције кроз: а) вршење полицијских послова и примену полицијских овлашћења, позорничку и патролну делатност, рад на безбедносном сектору, појачани надзор и локалну контролу, као и кроз предузимање осталих оперативно-тактичких мера и радњи које имају превентивно дејство и којима се може доћи до сазнања о планирању и припремању извршења кривичних дела и о њиховим потенцијалним извршиоцима, односно до других безбедносноинтересантних обавештења; б) спровођење сопствених програма и пројеката (рад полиције у локалној заједници, секторски начин рада, примена позорничке делатности, програм криминалистичке контроле, процена јавне безбедности - предузимање, дакле, низа активности које се огледају у систему мера и надзирању криминалних средина, објеката и лица са циљем спречавања криминалитета, као и других програма у циљу заштите живота грађана и њихове имовине; и в) остваривање заједничких активности и сарадње са другим државним органима и недржавним субјектима на подизању степена безбедности грађана (нпр. спречавање наркоманије, насиља у породици, корупције, спречавање просјачења и других девијантних појава).¹²⁷

Спречавање вршења кривичних дела и прекршаја представља суштинску делатност полиције која се манифестује у деловању полиције у претпољу криминалитета (предделиктно поступање полиције). Предделиктно поступање полиције огледа се у активностима полиције које су усмерене на осујећивање покушаја учинилаца кривичних дела у њиховим намерама да изврше кривично дело. Ове активности полиције се састоје од низа полицијских активности које за циљ имају спречавање вршења кривичних дела. Такође, предделиктно деловање полиције прожето је другим превентивним мерама и радњама јавне безбедности које се односе на спречавање вршења прекршаја, нарушавања јавног реда и мира и друго. Тим мерама и радњама полиције спречава се наступање штетних последица по безбедност грађана, али и јавне безбедности у целини.

Одржавање јавног реда и мира суштински представља активности полиције које су усмерене на спречавање нарушавања јавног реда и мира, као и поновно успостављање претходно нарушеног јавног реда. Ове активности полиције имају велики значај јер уколико је полиција ефикасна у спречавању нарушавања јавног реда и мира, она активно доприноси спречавању вршења кривичних дела, као и последица које могу настати у случају да је јавни ред и мир нарушен у већем обиму. Одржавање јавног реда и мира је свакодневна активност полиције која се обавља кроз перманентно вршење позорничке и патролне делатности на безбедносном сектору, те других активности које полиција примењује на безбедносном сектору, а које су усмерене на одржавање јавног реда и мира.

Пружање помоћи у случају опасности је обавеза полиције која се огледа се у предузимању активности од стране полиције како би грађане заштитила од опасности, те својим поступањем омогућила заштиту грађана од непосредне претње по њихову безбедност.

Заштита личности и објеката који се посебно обезбеђују је значајна активност полиције која доприноси спречавању кривичних дела, јер кроз редовна, посебна и ванредна обезбеђења, полиција спречава вршење кривичних дела која су усмерена на личности и објекте које је неопходно посебно обезбеђивати.

Безбедност и контрола саобраћаја на путевима и безбедност у другим областима саобраћаја представља послове полиције који се односе на одржавање безбедности саобраћаја на путевима. Регулисање саобраћаја обухвата поступање којим се постиже

---

¹²⁷ Милетић, С., Југовић, С., Право унутрашњих послова, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2009. године, стр. 212.

несметано и безбедно одвијање, боља и сигурнија проточност саобраћаја на одређеном подручју, а према процењеној потреби. Контрола саобраћаја обухвата организовано, планирано и усмерено обављање послова ради остваривања безбедности саобраћаја, односно контролу возача и других учесника у саобраћају, контролу возила, превоза лица и терета и контролу сигнализације и стања путева. Пружање помоћи учесницима у саобраћају на путевима представља услужну функцију полиције, кроз давање савета, информација, одговора на питања и сл. Надзор у саобраћају полиција врши у односу на друге субјекте од којих зависи стање безбедности саобраћаја (ауто-школе, сервиси за технички преглед возила и др.).¹²⁸ Ова активност полиције је од велике важности, јер кроз ову делатност полиција може да спречи вршење кривичних дела у области саобраћаја, али исто тако може да дође до сазнања о потенцијалним извршиоцима кривичних дела, те да их спречи у намери да изврше кривично дело.

Пружање помоћи ради отклањања последица којима се угрожава безбедност лица или имовина у већем обиму је посао полиције који посебно да изражава долази у последњих неколико година. У циљу вршења ових послова, полицијски службеници предузимају мере и радње којима доприносе спречавању угрожавања безбедности лица и њихове имовине у ситуацијама угрожавања елементарним непогодама и другим ванредним околностима. У оквиру ових послова, полицијски службеници предузимају мере којима спречавају кривична дела над имовином лица која су евакуисана са угрожених подручја.

Право на јавно окупљање грађана подразумева активности полиције, тј. предузимање низа мера и радњи којима она врши обезбеђење јавних скупова. Активности полиције у погледу вршења ових послова прописане су Законом о јавном окупљању Републике Српске (Службени гласник Републике Српске, број 118/08), којим је прописано да послове заштите личне и имовинске сигурности учесника јавног скупа и других грађана, одржавање јавног реда и мира, безбедности саобраћаја и друге послове који се односе на обезбеђивање јавног скупа обавља Министарство унутрашњих послова Републике Српске. Закон је у надлежност полиције ставио контролу свих јавних окупљања на територији Републике Српске, одобравање одржавања јавних окупљања, као и спречавања окупљања која нису организована у складу са законом.

3.2. Послови полиције по Закону о кривичном поступку

Законом о кривичном поступку су прописана правила поступања органа који учествују у кривичном поступку (судови, тужилаштво, полиција и други органи). Ова правила требају обезбедити и обезбеђују да нико невин не буде осуђен, а да се учиниоцу кривичног дела изрекне кривична санкција под условима које предвиђа Кривични закон Републике Српске.¹²⁹

Поред закона о Полицији и унутрашњим пословима, за рад полиције и остваривање послова из њене надлежности, као и тему ове дисертације, веома значајан је Закон о кривичном поступку. Законом о кривичном поступку су одређени послови полиције које она врши у складу са овим законом, уређен је однос полиције и тужиоца у тужилачком концепту истраге и прецизно је одређена улога полиције у кривичном поступку.

¹²⁸ Милетић, С., Коментар Закона о полицији, Службени гласник, Београд, 2009. године, стр. 48.

¹²⁹ Симовић, М., Практични коментар Закона о кривичном поступку, Правни факултет, Бања Лука, 2005. године, стр. 11.

Полицијске радње у кривичном поступку треба да омогуће полицији да по службеној дужности, по сопственој иницијативи или у законом утврђеном односу са тужиоцем или судијом за претходни поступак, допринесе циљевима кривичног поступка. Доказивање кривичног дела и обезбеђивање присуства учиниоца кривичног дела у поступку, као највећи изазови у томе, падају превасходно на терет полиције. Пошто је код нас на снази тужилачки концепт истраге, то подразумева да је тужилац тзв. шеф полицији у сваком конкретном предмету (истрази). У тужилачком концепту истраге тужилац је тај који руководи истрагом, а нарочито у сложеним случајевима (где је забрањена казна затвора преко пет година), и само изузетно може пренети своја овлашћења на полицију (што је у пракси постало готово правило). Међутим, на полицији је велики терет прикупљања доказа у кривичном поступку у смислу предузимања радњи којима се обезбеђују докази за успешно вођење и покретање кривичног поступка. Полазећи од тих дужности треба оцењивати да ли су радње за чије је предузимање полиција овлашћена Законом о кривичном поступку такве да омогућавају остваривање прокламованих циљева тог поступка. Позивање грађана и прикупљање обавештења од њих, као прва од полицијских радњи, вишеструко је условљена решењима која обухватају: само писани позив, назнаку разлога позивања и својства у коме се лице позива, принудно довођење само у случају неодазивања и, ако је у позиву било упозорено, ограничено време разговора на најдуже четири часа, могућност поновног позивања само због другог кривичног дела, забрану принудног довођења због истог кривичног дела, обавезно сачињавање службене белешке или записника и читање позваном лицу, обавезу уношења стављене примедбе у ту белешку, односно записник, искључивање могућности да се та белешка користи као доказ у кривичном поступку, обавезу да се та белешка достави тужиоцу уз извештај о откривању кривичног дела. Ако се овим условима дода да није изричито утврђена обавеза грађанина да пружи обавештење полицији, нити је изричито искључено право на адвоката, може се оправдано поставити питање откуд у овом законском решењу толико страха од полиције. На неки начин се може рећи да су сузбијање криминалитета и циљеви кривичног поступка стављени у други план.¹³⁰ Наравно, ово нам јасно указује на комплексност положаја полиције који она има у кривичном поступку, као и њену одговорност за успешно окончање кривичног поступка. Од успешности извршавања послова полиције у кривичном поступку директно зависи (доприноси се) специјална превенција криминалитета (спречавање криминалитета).

Основни послови полиције Републике Српске, које она обавља у складу са Законом о кривичном поступку, јесу у ствари радње доказивања, чијом применом полиција обезбеђује доказе за успешно покретање и вођење кривичног поступка. Дакле, послови полиције у складу са Законом о кривичном поступку јесу:

- претресање стана, просторија и лица,
- привремено одузимање предмета и имовине,
- испитивање осумњиченог,
- саслушање сведока,
- увиђај и реконструкција и
- вештачење.¹³¹

¹³⁰ Јовичић, Д., Шетка, Г., *Op. cit.*, стр. 186.

¹³¹ Закон о кривичном поступку Републике Српске, Службени гласник Републике Српске, број 53/12, 91/17, 66/18 и 15/21).

Поред наведених послова полиције, приликом провођења истраге, припадници полиције могу предузимати и следеће мере и радње:

- прикупљати потребне изјаве од лица,
- извршити потребан преглед превозних средстава, путника и пртљага,
- ограничити кретање на одређеном простору за време потребно да се обави одређена радња,
- предузети потребне мере у вези са утврђивањем идентитета лица и предмета,
- расписати потрагу за лицем и стварима за којима се трага,
- у присуству одговорног лица претражити одређене објекте и просторије државних органа, јавних предузећа и установа
- обавити увид у одређену документацију, као и предузети и друге потребне мере и радње.¹³²

3.3. Утицај сарадње полиције и тужилаштва на вршење послова полиције

Компаративном анализом теоријских ставова и релевантних законодавстава могу се издвојити три модела уређења односа између главних субјеката претходног кривичног поступка. Први модел, попут енглеског, полицији препушта ислеђење и почетак кривичног гоњења осумњиченог. Други модел заступљен је у законодавствима Италије и Немачке, а карактерише га заједничко деловање тужилаштва и полиције у ислеђењу и кривичном гоњењу. Трећи модел постоји у Француској и земљама које су прихватиле њен модел претходног поступка, а карактеристичан је по расподели овлашћења између полиције, тужилаштва и истражног судије.¹³³

Руководећа улога јавног тужиоца у континенталним законодавствима манифестује се на начин да не постоји ниједна радња коју јавни тужилац не може сам да предузме, док поједине радње може искључиво да предузме јавни тужилац. Са друге стране, нема овлашћења које је стављено у искључиву надлежност полиције, односно нема радњи које полиција може самостално да предузима без надзора или контроле јавног тужиоца. Овакво уређење односа полиције и тужиоца има за последицу да се полиција, приликом спровођења претходног поступка, појављује првенствено као извршни орган, функционално потпуно подређен тужиоцу. Таква процесна овлашћења дају могућност јавном тужиоцу да нареди полицији да предузме процесну радњу коју је, иначе, она надлежна да изврши по службеној дужности или да јој делегира овлашћење за предузимање одређене процесне радње.¹³⁴

Тужилац као кривичнопроцесни субјект има најдужи процесни континуитет јер се појављује у свим фазама поступка – од предистражне, па све до подношења ванредних правних лекова против правноснажних судских одлука. Тужилац у кривичном поступку поседује широка законска овлашћења.¹³⁵

---

¹³² Видети: Симовић, Н. М., Практични коментар Закона о кривичном поступку Републике Српске, Висока школа унутрашњих послова, 2005. године, стр. 371-389.

¹³³ Илић, Г. П., Бановић, Б., Полиција и нова решења у Законнику о кривичном поступку, У: Нова решења у казненом законодавству Србије и њихова практична, Београд, 2013. године, стр. 102.

¹³⁴ Бановић, Б., Међусобни односи и компетентност органа предистражног поступка, У: Правна држава и стручност процесних субјеката као инструмент супротстављања криминалитету, зборник радова, Правни факултет Крагујевац и Ханс Зајдел фондација, Крагујевац, 2015. године, стр. 83.

¹³⁵ Шире у: Бановић, Б., Својство овлашћеног тужиоца према Законнику о кривичном поступку, У: Годишњак Факултета безбедности, Факултет безбедности, Београд, 2016. године, стр. 233-249.

Концепт тужилачке истраге у кривичном поступку БиХ датира из 2003. године. Посматрано с аспекта низа нових законских решења у области кривичног поступка, тачније, његова законска регулатива, представља најкрупнији захват у босанскохерцеговачком кривичнопроцесном законодавству од доношења Закона о кривичном поступку из 1953. године. Ослањајући се првенствено на домаћу правну теорију и праксу из области кривичног процесног права, творци законског текста сматрали су да је овим законом потребно уградити одређене новине које одражавају признате међународне стандарде и принципе у овој области, а ради побољшања ефикасности поступка и јачања заштите права и слобода лица која учествују у поступку, посебно оних против којих се води поступак. Искуства европских земаља показују да су скоро све земље реформисале претходни кривични поступак тако што су увеле тужилачку истрагу, са већим или мањим учешћем полиције у његовом спровођењу.¹³⁶

Истрага је фаза претходног поступка коју спроводи тужилац против одређеног лица, због постојања основа сумње да је извршило кривично дело. Оно што даје „адверзијални печат“ целокупном новом систему кривичног поступка, као својеврсне „кривичне парнице“ са снажно наглашеном акузаторношћу сваке фазе поступка, садржано је у улози тужиоца у којој је он једна од странака у поступку, са овлашћењима да гони учиниоце кривичних дела. При томе, законодавац му препушта и даје одговорност за целокупан поступак откривања и расветљавања кривичних дела и њихових учинилаца на тај начин што истрагу у потпуности ставља у овлашћење и дужност тужиоца, ограничавајући судску интервенцију у истрази само на случајеве у којима истрага, односно поједине радње које се спровode у истрази производе или могу да произведу такве последице којима могу бити нарушена или ограничена нека од основних људских права и слобода.¹³⁷ У односу на раније стање, улога суда, тужиоца и овлашћених службених лица се по новом закону драстично изменила, као уосталом и сама садржина појма истраге.¹³⁸ Један од најважнијих сегмената кривичноправног реаговања на све видове и облике криминалитета је свакако сарадња између полиције и тужилаштва. Свака уређена друштвена заједница као приоритетан задатак мора имати развој ових тела кривичноправне реакције као и стварање услова за њихову успешну сарадњу. Сарадња полиције и тужилаштва постала је кључно и готово једино средство у пружању отпора криминалним активностима. О овој чињеници говори и један прост увид у кривичнопроцесне законе, у којима се јасно може уочити колика је улога ових тела понаособ, као и у међународној сарадњи. Јасно је видљиво да нити тужилаштво може без полиције, нити полиција може без тужилаштва, односно да они чине један јединствен систем деловања у супротстављању криминалитету.¹³⁹ Дакле, сарадња између полиције и тужилаштва је један од кључних фактора који доприноси спречавању криминалитета и откривању кривичних дела и њихових учинилаца. Ако сарадња полиције и тужилаштва закаже, онда то несумњиво доводи до смањења ефикасности полиције и тужилаштва у спречавању и откривању кривичних дела. Законом о кривичном поступку је предвиђено да тужилац руководи истрагом, врши надзор над радом овлашћених службених лица, као и да постоји обавеза да полицијски службеници

¹³⁶ Бејатовић, С., Нове тенденције у науци кривичног процесног права и кривичнопроцесно законодавство Србије, Ревизија за криминологију и кривично право, год. 46, бр. 3/2008, Београд, 2008. године, стр. 4.

¹³⁷ Тегелтија, М., Тужилачка истрага, Безбједност–Полиција–Грађани, бр. 1–5/2005, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2005. године, стр. 162.

¹³⁸ Симовић, М., *Op. cit.*, стр. 372.

¹³⁹ Фалцић, А., Јањић, М., Сарадња тужиоца и ОСЛ полицијских агенција са аспекта ефикасности откривања и доказивања кривичних дјела према закону о кривичном поступку БиХ, Правне теме, бр. 3/2014, Сјеница, 2014. године, стр. 59.

чим дођу до сазнања да постоје основе сумње да је извршено кривично дело о томе обавесте тужиоца (у року од 24 часа ако се ради о кривичном делу за које се може изрећи казна затвора 5 година и тежа, или у року од седам дана ако се за кривично дело може изрећи казна затвора до 5 година). Међутим, овлашћена службена лица у току свог оперативног рада могу предузимати оперативно-тактичке мере и радње без надзора тужиоца и имају пуну слободу у свом деловању (наравно мисли се само на слободу деловања у погледу надзора од стране тужиоца). Ово напомињемо јер уколико однос полиције и тужилаштва закаже, сасвим извесно долази до инертности у раду полиције и полицијски посао се почиње сводити на пуко испуњавање форме без квалитетног рада. Исто тако, у случају када однос полиције и тужилаштва није на потребном нивоу, губи се партнерски однос између полиције и тужилаштва, те уместо да они раде заједно – буду партнери у послу, они постају, на неки начин, супротсављене стране што доводи сигурно до лоших заједничких резултата у погледу спречавања и откривања кривичних дела.

Да би било јасније о чему говоримо, треба навести следеће: "полиција има могућност да, у оквиру својих компетенција, одлучује потупно независно од тужилаштва како да користи своје персоналне и друге ресурсе и одређује тежишне тачке у оквиру борбе против криминала. На тај начин свесно, или несвесно, могу бити знатно отежане могућности тужилаштва да оствари руководећу улогу у оним областима криминала или оним случајевима који се од стране полиције не сматрају приоритетним. Прикупљање и обрада података у оквиру оперативне полицијске делатности не остаје без утицаја на баланс моћи између тужилаштва и полиције. Власт полиције над подацима означава се као један од главних разлога за информационо преимућство полиције у односу на тужилаштво. Пријаве за кривична дела углавном се и подносе полицији, или полиција оперативном делатношћу долази до почетне сумње. Полиција не ограничава своју делатност само на прве мере по сазнању за кривично дело, већ самостално предузима и даље оперативно-тактичке мере и радње, истражујући и месецима без знања тужилаштва, чиме узима право да одлучује о моменту предаје поступка на знање тужилаштва."¹⁴⁰

Важно је имати на уму и чињеницу да тужиоци, у већини случајева, не располажу адекватним општим криминалистичким знањима, а још мање специјализованим, услед чега је тужилаштво упућено на криминалистичке полицијске компетенције. Само криминалистичка полиција може компетентно, преко специјалиста у својим редовима, да одреди врсту, редослед и начин предузимања појединих, поготово неформалних, радњи. Тужилаштво се вишеструко ограничава на контролу веродостојности резултата добијених од криминалистичке полиције, значи на контролни надзор истражних активности полиције. Руководећа улога, међутим, подразумева и иницијативу, а не само контролу, што у домаћој, али и иностраној пракси често изостаје.¹⁴¹

Међутим, законодавац је предвидео да део послова полиције које она обавља у складу са ЗКП-ом, у великој мери зависи од односа полиције и тужилаштва. Већина тих послова се обавља под надзором и уз одобрење тужиоца (за поједине полицијске послове је неопходно да тужилац поднесе захтев за издавање наредбе или овласти полицијског службеника да он може поднети захтев суду). Уколико се изгуби партнерски однос између полиције и тужилаштва, то се одмах рефлектује на ефикасност у реализацији послова полиције који су прописани Законом о кривичном поступку. Можемо слободно

¹⁴⁰ Бановић, Б., *Op. cit.*, стр. 84–85.

¹⁴¹ Шире у: Бановић, Б., Место и улога полиције у сузбијању тешких облика криминала, Зборник радова: „Тешки облици криминала“, Будва, 2004. године, стр. 65–84.

рећи да приликом извршавања послова полиције у складу са ЗКП-ом, полиција, користећи своја знања из криминалистике, оперативно-тактичким мерама и радњама обликује истрагу и ставља се, у практичном смислу, у улогу једног од главних чинилаца кривичног поступка. Полиција вршењем својих послова у истрази спроводи доказне радње, чиме прибавља доказе за успешно покретање и спровођење кривичног поступка. Дакле, уколико полиција нема адекватну сарадњу са тужилаштвом, целокупни исход кривичног поступка се доводи у питање.

Колико је за истрагу важно деловање полиције, тј. вршење полицијских послова од којих зависи прибављање доказа за успешно покретање и вођење кривичног поступка, најбоље показују искуства из праксе која указују на чињеницу да су тужиоци у БиХ више склони улози надзора над радом полицијских службеника у оквиру истраге, него непосредном руковођењу.

Дакле, тужиоци су формално странка у кривичном поступку која може истражну радњу увиђаја изузетно поверити овлашћеном службеном лицу. У пракси, стање је такво да се „изузетно“ претворило у „најчешће“. То значи да тужиоци ређе излазе на лице места и пропуштају прилику да на лицу места током вршења увиђаја траже да полицијски службеници изврше одређене радње које они сматрају неопходним. Ово се потврђује податком да је полиција у Источном Сарајеву у 2012. години извршила 1.247 увиђаја, од чега самостално 1.199 или 96,4% и са тужиоцем 48 или 3,84%. Јасно је да тужиоци најчешће руководе надзирањем, те због оваквог става полиција и даље има практично највећу одговорност за исход истраге. Делом је и разумљиво, јер полиција је као орган једина у потпуности опремљена, бројчано припремљена и кадровски оспособљена да проводи готово све истражне мере и радње.¹⁴² Наведени проценат се ни данас није променио, те је однос приликом вршења увиђаја између полиције и тужилаштва остао на претходном нивоу. Дакле, тужилаштво углавном припаднике полицијских агенција у БиХ овлашћује да увиђај врше без њиховог присуства.

Интересантно је нагласити да иако полиција у Републици Српској има снажну улогу у истрази, њој није дато право да самостално проводи истрагу и покреће кривични поступак. Наведено право имају само тужиоци, и они су надлежни да покрећу, обустављају и не спроводе истрагу. Уколико је полиција незадовољна у неком од случајева у пракси, она може само да упути приговор. Приговор је једини механизам којим се полиција може служити да би исказала своје неслагање у појединим случајевима.

3.3.1. Грешке и проблеми који се јављају у сарадњи полиције и тужилаштва

Према одредбама Закона о кривичном поступку БиХ, ЗКП РС, ЗКП ФБиХ, ЗКП Брчко дистрикта, од активности полицијских агенција и тужилаштва, као и њихове сарадње, зависи стање безбедности у целокупној БиХ. Однос полиције и тужилаштва је доста специфичан и протекли период, почев од 2003. године, изнедрио је већи број проблема, који директно лошије утичу на резултате поменутих субјеката. Многобројне едукације, заједничке радне групе, као и посебни акти о сарадњи полиције и тужилаштва, само су неке од активности које су предузимане у протеклом периоду, како би се побољшала сарадња и отклонили проблеми у функционисању.¹⁴³

¹⁴² Фалцић, А., Јањић, М., *Op. cit.*, стр. 61.

¹⁴³ Шетка, Г., Вуковић, М., Поповић, П., Резултати рада полицијских агенција и тужилаштва у Босни и Херцеговини као показатељ њихове стручности, Зборник радова са научног скупа: Супротстављање савременим облицима криминалитета – анализа стања, европски стандарди и мере за унапређење, том 3, Криминалистичко-полицијска академија и фондација „Ханс Зајдел“, Београд, 2015. године, стр. 71.

Бројна истраживања показала су да извесност казне, има највећи одвраћајући утицај на криминалитет¹⁴⁴, а да вероватноћа изрицања пресуде и тежина казне у значајној мери одвраћају од криминалитета¹⁴⁵. Дакле, ове чињенице указују на то да је главни задатак субјеката овлашћених за откривање и гоњење учинилаца кривичних дела обезбеђивање услова за изрицање пресуде (треба да ураде све да изрицање пресуде учиниоцу кривичног дела буде што извесније). Како смо раније видели, до пресуде може доћи само уколико постоји адекватна сарадња између полиције и тужилаштва и уколико је полиција довољно ефикасна у обављању послова полиције које врши у складу са Законом о кривичном поступку. Такође, учили смо да је успешност полиције у обављању њених послова по ЗКП делом условљена нивоом сарадње између полиције и тужилаштва.

Ефикасно спречавање и расветљавање кривичних дела и исто тако вођен кривични поступак основни су предуслови остваривања генералне превенције криминалитета. Квалитетно вођен предистражни поступак, а касније и истрага, који би требало да, прибављањем квалитетних доказа које је неопходно презентовати суду, постојање основне сумње подигну на ниво оправдане сумње (основане сумње), по природи ствари, требало би да резултира ефикасним вођењем главног кривичног поступка и примереним санкцијама које би требало да одражавају и количину друштвеног прекора за друштвено опасно понашање које је лице коме се изриче изазвао.¹⁴⁶ Међутим, да би полиција вршењем својих послова допринела ефикасном спречавању и расветљавању кривичних дела, неопходно је спознати и отклонити проблеме који се јављају у сарадњи полиције и тужилаштва, а који директно утичу на ефикасност вршења послова полиције. Пракса је у протеклом периоду показала низ проблема који се јављају у односу полиције и тужилаштва.

Неки од недостатака који су идентификовани у досадашњем функционисању истраге у односу полицијских службеника и тужилаца односе се на несарадњу полицијских службеника и тужилаца у истрази, а огледају се и у непоштовању или делимичном поштовању законских одредби. Што се тиче полицијских службеника, у великом броју случајева они се труде да испоштују само форму, а не да се баве суштином, па се тако тежи само достављању извештаја надлежним тужилаштвима, јер се сматра да је предмет решен у тренутку његовог достављања тужилаштву (важно је само доставити извештај и очистити кривични уписник, без обзира на то да ли ће се касније испоставити да прикупљени докази нису довољни за осуђујућу пресуду, наведена ситуација касније проузрокује фрустрације на обје стране).¹⁴⁷

У фази истраге, у протеклим годинама, испоставило се да полицијски службеници најчешће праве следеће грешке:

- Иако је предвиђено обавезно обавештавање тужиоца (одмах или у року од 24 сата) о извршеном кривичном делу за које је прописана казна затвора преко пет година, у пракси се дешава да полицијски службеници не обавесте одмах тужиоца о том кривичном делу;

---

¹⁴⁴ Шире у: Pogarsky, G., Identifying “deterable” offenders: implications for research on deterrence, *Justice Quarterly*, No. 19, Vol 3, 2002, pp. 431-452.

¹⁴⁵ Phillips, L., Votey, L. H., *Crime Control in California*. The Journal of Legal Studies, No. 4, Vol 2, 1975, pp. 329.

¹⁴⁶ Бановић, Б., Ефикасност надлежних државних органа у откривању и гоњењу учинилаца кривичних дела насилничког имовинског криминалитета, У: Безбедност, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, број 3/2019, Београд, 2019. године, стр. 76.

¹⁴⁷ Шетка, Г., Вуковић, М., Поповић, П., *Op. cit.*, стр. 76.

- Приликом потврђивања отпужнице или код изјашњења о кривњи, судови не прихватају доказе које су прибавила овлаштена службена лица, ако у преамбули, односно у уводу за такву процесну радњу предузету у складу са одредбама ЗКП-а, не постоји прецизно наведено у акту да је радња предузета „уз сагласност тужиоца“, односно „по налогу тужиоца“. Иако су дужни да у складу са упутством о поступању и сарадњи овлаштених службених лица и тужиоца у провођењу радњи доказивања у току истраге, а које је донео министар унутрашњих послова Републике Српске, сачине кратку службену забелешку о обавештењу тужиоца и овлаштењима, односно одобрењима које је дао тужилац за спровођење радње доказивања, полицијски органи често пропусте њено сачињавање;

- У кривичном поступку дефинисана су права и обавезе странака у поступку и суда. Истичемо нарочито значајне грешке у поступку које су биле актуелне у 2008. години, након промена у ЗКП-у. Полиција је често пропуштала прилику да поучи осумњиченог на могућност кориштења његове изјаве дате пред овлашћеним лицима у кривичном поступку пред судом, и без његове сагласности. Да би се током поступка пред судом тужилац могао позвати и користити овим правом, то право мора бити изричито наведено у записнику о узимању изјаве од осумњиченог, и то онако како у закону гласи, јер у противном суд неће дозволити да се тужилац користи овим правом;¹⁴⁸

- Приликом саслушања колега – полицијских службеника, сведока извршења кривичног дела, тражи се убрзање и олакшање узимања изјаве и да оне би одступале у битним деловима чињеничног стања, односно интерпретација затеченог, врши се "soru-paste" за више изјава;¹⁴⁹

- Даље, одредбе члана 150. ЗКП-а РС налажу да се сведоци саслушавају појединачно и у одсуству других сведока. Полицијски службеници често приликом изјава узетих од више лица поводом истог догађаја, изјаве преписују, не трудећи се чак ни да то учине мање уочљивим;

- Приликом лишења слободe не поштују се права лица лишеног слободe у погледу обавештавања чланова његове породице, па би се могло десити да адвокат тражи одбацивање прибављених материјалних доказа овом приликом, с обзиром на то да су прибављени кршењем људских права лица лишеног слободe;

- Проблеми се јављају и приликом претресања стана, других просторија и лица на основу усменог одобрења од стране судије за претходни поступак, а на основу сагласности тужиоца (у ситуацијама у којима постоји опасност од одлагања). Проблеми се манифестују у виду недостављања накнадног захтева судији за претходни поступак за одузимање предмета који нису обухваћени првобитном наредбом за претрес, а који су пронађени и одузети. Овај пропуст доводи до тога да се одузети предмети не могу користити као докази у кривичном поступку, уколико се од суда у року од 72 сата не добије накнадно одобрење за одузимање ових предмета;

- Код документовања привремено одузетих предмета, за предмете се не наводе прецизно идентификационе карактеристике предмета (нпр. ИМЕИ број телефона, број шасије путничког моторног возила или серијски број неког предмета итд.), па се овакви докази оспоравају у току даљег кривичног поступка. Дешава се да се у записнику о увиђају не описује где су пронађени предмети који се привремено одузимају. Такође, често се претресање врши без присуства два сведока, док се у записнику евидентира присуство измишљених сведока;

¹⁴⁸ Група аутора, Кривична област – истражни поступак, Модул III, Високо судско и тужилачко вијеће БиХ, Сарајево, 2006. године, стр. 57.

¹⁴⁹ Васиљевић, Р., Саламадија, М., Улога полиције у тужилачком моделу истраге, У: Безбједност, Полиција, Грађани, МУП Републике Српске, број 1-2/2015, Бања Лука, 2015. године, стр. 188.

- Иако је ЗКП-ом предвиђено да отварање и преглед привремено одузетих предмета и документације врши тужилац уз обавезно обавештавање браниоца лица од кога су предмети одузети, као и судија за претходни поступак, забележене су честе ситуације у којима је полиција самостално вршила ове радње, па је отварањем и прегледањем привремено одузетих предмета на овај начин те доказе чинила неупотребљивим у кривичном поступку;

- Приликом обезбеђења лица места дешавају се пропусти који се огледају у томе да полицијски службеници не евидентирају сва лица присутна на месту извршења кривичног дела, као ни лица која су касније, или за време вршења увиђаја, приступила месту извршења кривичног дела. Такође, у више наврата сами полицијски службеници који врше обезбеђење лица места до доласка увиђајне екипе не поступају у складу са правилима службе, те улазе у простор који треба да буде обезбеђен до доласка увиђајне екипе и на тај начин врше мењање изгледа места извршења кривичног дела и уништавају трагове;

- Дешава се и то да полицијски службеници подносе захтеве за предузимање одређених мера и радњи без претходне консултације са тужиоцем, затим да се предложи предузимање посебних истражних мера и радњи без детаљних података о томе против кога ће се предузети, као и ко ће, када и на који начин предузети поменуте посебне истражне мере и радње, а забележени су случајеви да полицијски службеници у току провођења посебних истражних радњи подстрекавају на извршење других кривичних дела. У вези са посебним истражним радњама уочавају се велики пропусти у вођењу и сачињавању обавезне пратеће документације.¹⁵⁰

- У чл. 159 ЗКП-а РС (и аналогним члановима ЗКП-а БиХ, ЗКП-а ФБиХ и ЗКП-а БД) предвиђено је вршење увиђаја од стране стручног лица криминалистичко-техничке струке с циљем проналаска, обезбеђења и описивања трагова.¹⁵¹ У пракси, приликом извођења ове радње од стране полицијских службеника долази до одређених неправилности током обезбеђења и изузимања трагова, као нпр. изузимање ДНК трагова (стављање у најлонске врећице уместо у папирне, стављање више трагова у исту врећицу где долази до мешања ДНК узорака, као и накнадно чување у безусловним просторијама), у неким случајевима пронађени трагови се фотографишу и изузму, али се не фотографишу уз размерник и на тај начин се онемогућава даље вештачење (трагови стопала и обуће);

- У току истраге дешава се да полицијски службеници изузимају снимке видео-надзора са објекта физичких или правних лица без наредбе надлежног суда и без издавања потврде о привременом одузимању предмета лицима од којих је материјал одузет, што касније доводи до немогућности да се ти материјали користе као доказ на главном претресу.¹⁵²

Када се говори о грешкама или лошој пракси тужилаца, онда се може рећи да се негативности огледају у следећем:

- За једноставније истраге и за кривична дела за која је прописана казна затвора до пет година, тужилац може овлашћеним службеним лицима дати шира овлашћења, али када се ради о извршењу тешких кривичних дела (за кривична дела за која је прописана казна затвора преко пет година), тужилац је дужан да проводи истрагу у тиму са овлашћеним службеним лицима. Тако формиран тим у пракси треба да функционише јединствено, свако у оквиру својих надлежности и могућности. Врло су ретки случајеви

¹⁵⁰ Кулић, Д., Овлаштено службено лице као субјекат истраге у кривичнопроцесном законодавству Босне и Херцеговине, Правна ријеч, Правни факултет, бр. 15/2008, Бања Лука, 2008. године, стр. 373–401.

¹⁵¹ Група аутора, *Op. cit.*, стр. 83.

¹⁵² Шетка, Г., Вуковић, М., Поповић, П., *Op. cit.*, стр. 78.

у којима се формирају тимови, а рад се заснива углавном на индивидуалном деловању и ентузијазму полицијских службеника;

- Евидентан је однос који се заснива на наредбодавној улози тужилаца без јасних објашњења и јасних захтева према полицијским службеницима, као и ниподаштавању полицијских службеника;

- Такође, тужилац је дужан да сва оперативна сазнања која је добио од овлашћених службених лица подведе под законске оквире и прописе, те да на тај начин заједничким радом и разменом података оствари циљ истраге. Тужилац и овлашћена службена лица морају бити у сталном контакту путем телефона, усмено и писаним поднесцима, те свакодневно сагледавати стање истраге и провођење даљих истражних радњи. Између тужиоца и овлашћених службених лица мора да се оствари однос међусобног поштовања и уважавања, јер се само тако може доћи до бржег и ефикаснијег окончања истраге. Многобројни примери у пракси нам показују управо супротно, да је комуникација лоша или да она не постоји, да тужиоци полицијским службеницима често буду недоступни за комуникацију, да нема међусобног поштовања у потребном обиму итд.;

- Закон предвиђа да је тужилац обавезан да присуствује увиђају, док је остављена могућност да у изузетним случајевима увиђај могу обавити полицијски службеници по одобрењу тужиоца. Изузетак је у пракси постао правило, па тако тужиоци најчешће овласте полицијске службенике да врше увиђај уместо њих. Овакав начин рада ствара алиби тужиоцима за све пропусте који се десе у току увиђаја. На основу тога, они касније правдају свој неуспех у истрази, пребацујући одговорност на полицијске службенике и оптужујући их за нестручан рад;

- Забележени су и случајеви када тужиоци неће да заприме предмет (извештај) који им полиција прослеђује, ако је он написан против лица која су утицајна у друштву;

- Често се тужиоци не уносе у свој посао, него се све заснива на томе да кажу полицијским службеницима: „предузми све потребне мере и радње у складу са законом“, без детаљног упуштања у појединости које је потребно утврдити и образлагања начина на који нешто треба урадити (ово може бити индикатор и лошег познавања начина прикупљања доказа од стране тужилаца);

- Недовољна ангажованост од стране тужиоца постоји и у фази самог планирања истраге, где се он не укључује или се укључује само површно, без уласка у меритум ствари, као и избегавање достављања одређених наредби у писаној форми. Избегавање достављања наредби у писаној форми омогућава тужиоцима стварање алибија у случајевима када истрага не крене у жељеном правцу и избегавање одговорности ако се нешто учини од стране полицијских службеника што ће наштетити истрази.¹⁵³

Наведене грешке које чине полицијски службеници и тужиоци, стварају озбиљне проблеме у сарадњи између полиције и тужилаштва. Кључни проблем је тај што наведене грешке узрокују лошу сарадњу и смањење нивоа поверења између полиције и тужилаштва. Нажалост, наведене грешке директно утичу на смањење ефикасности обављања послова полиције што има директан утицај на квалитет прикупљених доказа и избегавање одговорности лица која су извршила кривична дела. Дакле, можемо закључити да је неефикасно поступање полиције и тужилаца у току истраге условљено грешкама у раду и лошом сарадњом.

Узроци наведених грешака које смо описали су разноврсни. Део тих узрока се односи на нестручан и некомпетентан рад тужилаца и полицијских службеника, некада и преоптерећеност у послу, површноост у обављању радних задатака, а и неке друге

---

¹⁵³ Исто, стр. 78-80.

негативне факторе, пре свега корупцију у полицији и тужилаштву, утицај политике на рад полиције и тужилаштва, непрофесионално поступање појединих припадника полиције и тужилаштва, мањкавости у систему образовања, пропусте у селекцији и одабиру кадрова за рад у полицији и тужилаштву и слично.

Да би у пракси дошло до ефикаснијег обављања послова полиције који су прописани Законом о кривичном поступку, као и да би дошло до боље сарадње између полиције и тужилаштва, неопходно је да се отклоне у што скоријем периоду узроци који доводе до грешака у њиховом раду. Међутим, пошто се код нас проблеми не решавају системски, скептични смо у погледу отклањања наведених узрока у скорије време.

Када је реч о проблемима који се јављају у сарадњи полиције и тужилаштва, неопходно је рећи да је један озбиљнији проблем у сарадњи чињеница да је број тужилаца недовољан да би се испунила улога коју су тужиоци добили у кривичном поступку увођењем тужилачког концепта истраге. Као што смо раније рекли, тужиоци су ти који руководе истрагом и под чијим се руковођењем и надзором предузимају све потребне мере и радње на спречавању и откривању кривичних дела и њихових извршилаца. Међутим, ако знамо да у Републици Српској имамо 89 поступајућих тужилаца, а да на нивоу једне године имамо око 15.000 предмета, онда је и лаику јасно да тужиоци, и поред најбоље воље, уз висок ниво стручности, не могу физички испратити толики број предмета. Ако знамо да притом и нема потребне политичке воље, онда је јасно да то представља огроман проблем у остваривању квалитетног кривичног прогона према учиниоцима кривичних дела. Таква је ситуација кад је у питању број поступајућих тужилаца и у кантонима Федерације БиХ и Дистрикту Брчко, па је евидентно да је изузетак, по којем тужилац може пренети овлашћења на полицију да може предузимати одређене мере и радње у истрази, у ствари постао правило. Такође, досадашња пракса тужилачке истраге је показала да припадници полиције имају, с обзиром на специфичност свог образовања, али и професионалног искуства, много већи ниво криминалистичких знања од тужилаца, па и то неретко ствара проблеме у односу тужилаштва и полиције. Ови проблеми се огледају у томе да припадници полиције имају прилику да „изманипулишу“ тужиоце те да често издејствују да истрага иде у правцу који они трасирају, а да тужилац у ствари буде само логистика, односно да оно што полицајци предлажу, он само покрива потребним одлукама. То се, наравно, одражава на квалитет у раду. Свакако да овде може бити и јесте проблем у укупним односима тужилаштва и полиције и евидентирање кривичних дела. Наиме, јавна је тајна да полицијске организације, ради приказивања повољнијег стања криминалитета у смислу већег процента укупне расветљености кривичних дела, не евидентирају сва кривична дела, него чекају да дође до расветљавања кривичног дела, па да га онда проведу кроз кривични уписник. Ово често раде и под притиском политике, зарад веће ефикасности, али то свакако није добро и производи дугорочно негативне последице, јер проток времена онемогућава квалитет у истрази.¹⁵⁴

---

¹⁵⁴ Шетка, Г., Јовичић, Д., Сарадња полицијских агенција и тужилаштва у Босни и Херцеговини, Зборник радова са научног скупа: "Полиција и правосудни органи као гарант слободе и безбедности у правној држави", том 2, Криминалистичко-полицијска академија и фондација „Ханс Зајдел“, Београд, 2017. године, стр. 57–58.

3.3.2. Статистички показатељи о сарадњи полиције и тужилаштва – анализа

С обзиром на наведене чињенице које се односе на сарадњу полиције и тужилаштва, као и улогу ових субјеката коју остварују у кривичном поступку, неопходно је сагледати и статистичке показатеље који нам могу дати јасну слику о томе. Као што смо видели, полицијски службеници имају значајна процесна овлашћења која ефикасном применом треба да обезбеде квалитативно прогресивнији утицај на повећање ефикасности у расветљавању кривичних дела, што је један од суштинских задатака полиције који проистиче из њене реактивне функције и обављања послова полиције у складу са Законом о кривичном поступку. Успешност у томе декларише и њену ефикасност, а она подразумева обезбеђење квалитетних извора доказа и, на бази тога, ефикасно процесуирање учинилаца кривичних дела. Постојање дефинисаног облигаторног узајамног хијерархијског односа између органа који учествују у откривању и гоњењу учинилаца кривичних дела омогућава њихово кохерентно функционисање које за циљ има добро стање у области криминалитета. Њихов однос омогућава оперативну независност у мери у којој је то пожељно, али и потпуно партнерски однос када је то неопходно. Резултати хармоничне сарадње између полиције и тужилаштва врло су видљиви преко смањења или повећања стопе криминалитета.¹⁵⁵ Такође, резултати сарадње између полиције и тужилаштва сасвим се јасно виде кроз број поднесених пријава од стране полиције тужилаштву, те број покренутих истрага на основу тих пријава. Или, другачије речено, овај однос је најједноставније сагледати кроз број одбачених пријава од стране тужилаштва.

Прво, да сарадња између полиције и тужилаштва у БиХ није на адекватном нивоу, видљиво је из анализе званичних статистичких показатеља Тужилаштва БиХ о стању криминалитета.

Како бисмо могли додатно аргументовати неке од проблема у сарадњи тужилаштва и полиције, употребили смо извештаје о раду Тужилаштва БиХ за период од 2010. до 2015. године. Из предметних показатеља се може, простом рачунском операцијом одузимања, доћи до броја случајева у којима су тужилаштва у БиХ одбацила као неосноване извештаје које су им поднеле полицијске агенције у БиХ. Поменути податак најбоље илуструје колико су у погледу спречавања криминалитета и откривања учинилаца кривичних дела ефикасне полицијске агенције у БиХ. Може се чак рећи да податак говори и о квалитету односно неквалитету рада полицијских агенција. Наравно, с друге стране, то јасно говори и о нивоу на коме се налази сарадња између тужилаштва и полицијских агенција.¹⁵⁶ Анализирајући посматране податке, можемо закључити да су тужилаштва у БиХ за период од 2010. до 2015. године укупно запримила 217.096 пријава, од чега је у 148.998 случајева наређена истрага, што значи да је 68.071 или 31,36% (скоро једна трећина) пријава одбачено као неосновано и уопште није наређено покретање истраге. Даље, иако је истрага наређена у 148.998 случајева, она није резултирала подизањем оптужнице у 35.780 или 24,01% случајева (скоро једна четвртина). Број изречених пресуда у односу на подигнуте оптужнице је такав да је пресуда за 9.398 или 9,05% мање у односу на то колико је подигнуто оптужница. Овај распон и није толико забрињавајући колико је забрињавајући податак ако се упореде пријаве и изречене

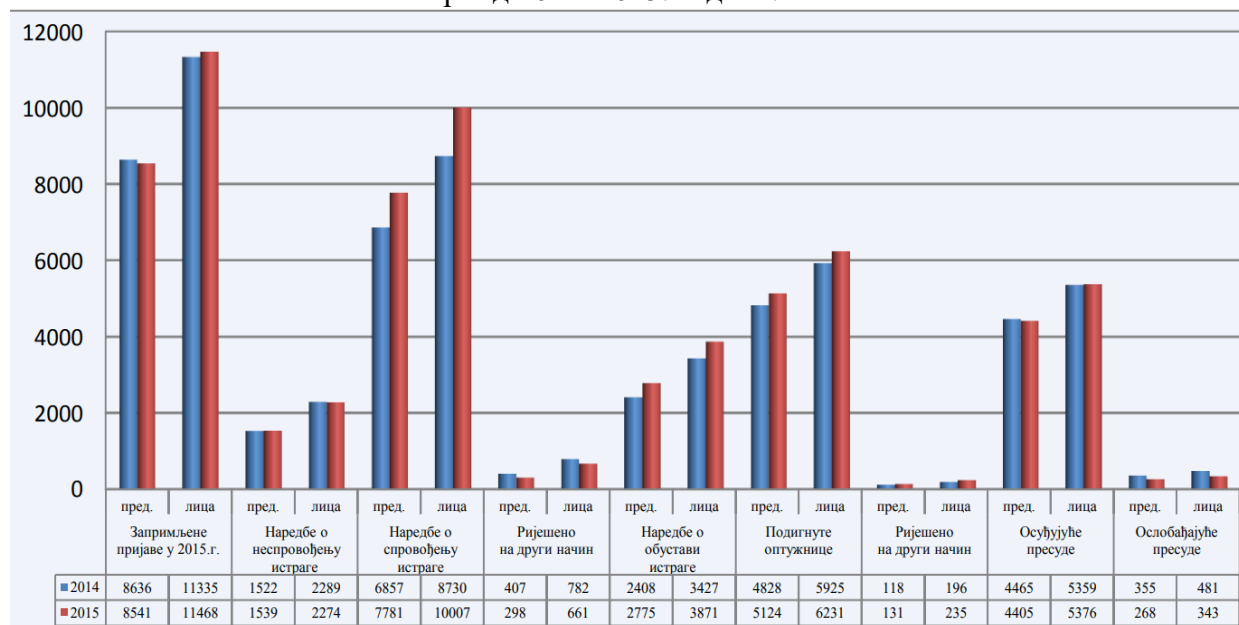
¹⁵⁵ Бановић, Б., Ефикасност надлежних државних органа у откривању и гоњењу учинилаца кривичних дела насилничког имовинског криминалитета, У: Безбедност, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, број 3/2019, Београд, 2019. године, стр. 78.

¹⁵⁶ Шетка, Г., Полицијски систем БиХ између своје функционалности и нефункционалности, Зборник радова са међународног научног скупа: "Дани Арчибалда Рајса", Криминалистичко-полицијска академија, том 2, Београд, 2016. године, стр. 195.

пресуде у посматраном периоду или наређене истраге и изречене пресуде. Ако посматрамо те показатеље, онда се дође до податка да је пресуда за 45.178 или 30,32% мање у односу на наређене истраге, или их је за 113.276 или 52,18% мање у односу на пријаве које су запримила тужилаштва (значи процесуира се само једна половина). Ови подаци упућују само на закључак да је стање криминалитета недопустиво лоше и рад полицијских агенција и тужилаштва, као и њихова међусобна сарадња, налазе се на незадовољавајућем нивоу. У овом контексту треба напоменути да је број одбачених пријава (извештаја) од стране тужилаштва (у односу на укупни број пријава које им подносе полицијске агенције) недопустиво велики. Ово се може тумачити или лошим и нестручним радом полицијских агенција, или забрињавајућим стањем у тужилаштвима. Податак о броју подигнутих оптужница на основу наређених истрага говори о слабој сарадњи између тужилаца и полицијских службеника, а може бити и индикатор лошег рада тужилаца, јер су од момента издавања наредбе за спровођење истраге они одговорни за њен успех, пошто руководе сваком конкретном истрагом. Поготово је недопустиво да само половина укупног броја пријава поднесених тужилаштвима доживи крајњи судски епилог. То је поражавајући податак, који указује на слабости у раду полицијских агенција и тужилаштва, као и на слабости у њиховој међусобној сарадњи.¹⁵⁷

Након наведене анализе, упустићемо се у анализу статистичких показатеља који ће нам дати јасну слику о сарадњи полиције Републике Српске и тужилаштва у Републици Српској. Анализираћемо званичне статистичке показатеље Тужилаштва БиХ за период од 2014. године до 2018. године, пошто су за наведени период јавно доступни ти подаци. За 2019. годину још нема јавно доступних показатеља. У наведеном периоду, посматрали смо статистичке показатеље који се у извештајима означавају као стање криминалитета које је евидентирано кроз рад тужилаштва у Републици Српској, тачније преглед процесних одлука у тужилаштву у Републици Српској.

Графикон број 1. преглед процесних одлука у тужилаштву у Републици Српској за период 2014–2015. године.¹⁵⁸

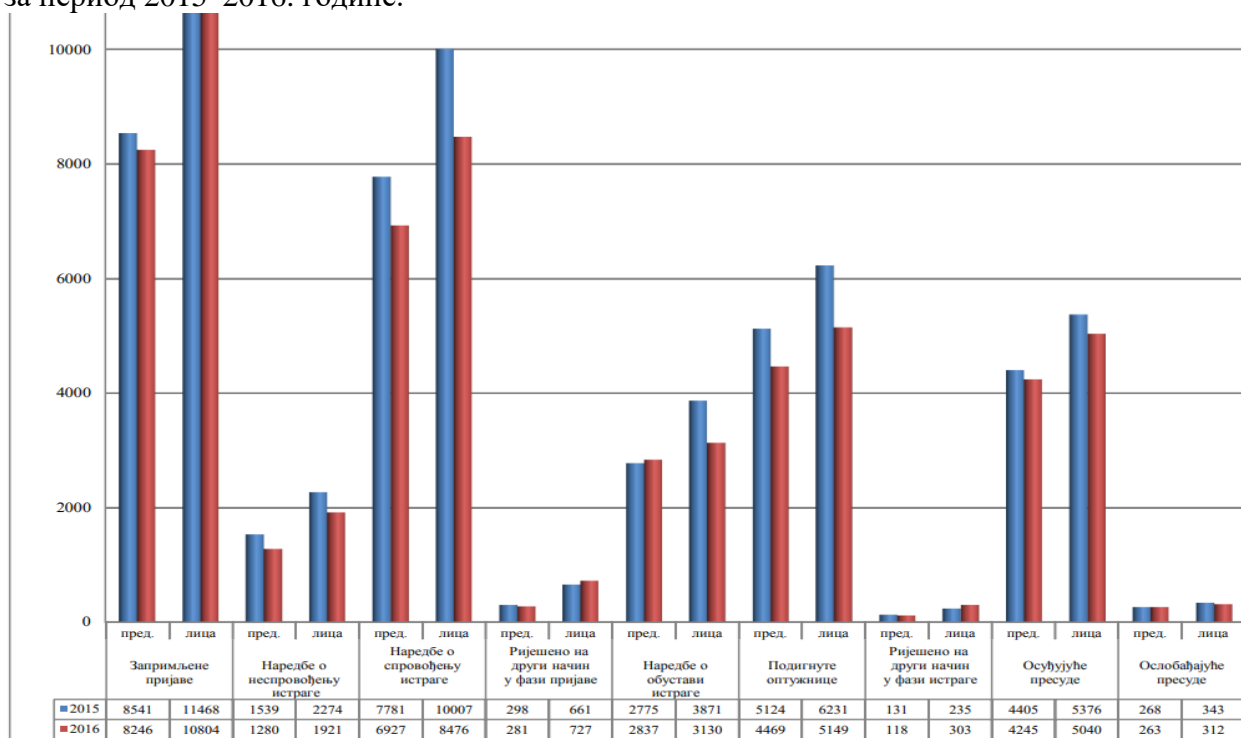
¹⁵⁷ Шетка, Г., Јовичић, Д., Оп. cit., стр. 58.

¹⁵⁸ Доступно на: http://www.tuzilastvobih.gov.ba/files/docs/izvjestaji/INFORMACIJA_2015_-finalna_verzija__srp_fin.pdf, претражено: 11.4.2020. године, стр. 85.

Према наведеним подацима видимо да је 2014. године МУП Републике Српске поднео тужилаштвима у Републици Српској 8.636 пријава против 11.335 лица. Од наведеног броја пријава, њих 1.522 су одбачене и уопште није наређено спровођење истраге. Процентуално гледајући, 17,6% пријава је одбачено од стране тужилаштава у Републици Српској и нису произвеле никакве последице по пријављена лица (2.289 пријављених лица нису имала никакве последице што су пријављени од стране полиције). Међутим, на основу ових пријава, након провођења истраге, подигнуто је 4.828 оптужница, што, ако се процентуално сагледа, представља свега 55,9% у односу на поднете пријаве. Може се рећи да је 55,9% пријава резултирало подизањем оптужнице. Даље, у 2014. години је од стране судова изречено 4.465 осуђујућих пресуда, што представља 51,7% у односу на поднесене пријаве. Дакле, поднесене пријаве од стране полиције Републике Српске у 2014. години су резултирале осуђујућом пресудом у 51,7% случајева.

У 2015. години поднета је тужилаштвима 8.541 пријава. У посматраној години, у односу на поднете пријаве, у 1.539 случајева није наређено спровођење истраге. То нам говори да је 18% пријава одбачено као неосновано. У овом периоду подигнуте су 5.124 оптужнице, што нам говори да је 60% пријава, након провођења истраге, резултирало подизањем оптужнице. У 2015. години је суд, на основу поднетих пријава, донео 4.405 осуђујућих пресуда, што нам говори да је 51,6% пријава од стране полиције Републике Српске доживело судски епилог у коме су пријављена лица за учињено кривично дело претрпела извесну санкцију. Суд је у овој години изрекао осуђујуће пресуде за 5.376 лица.

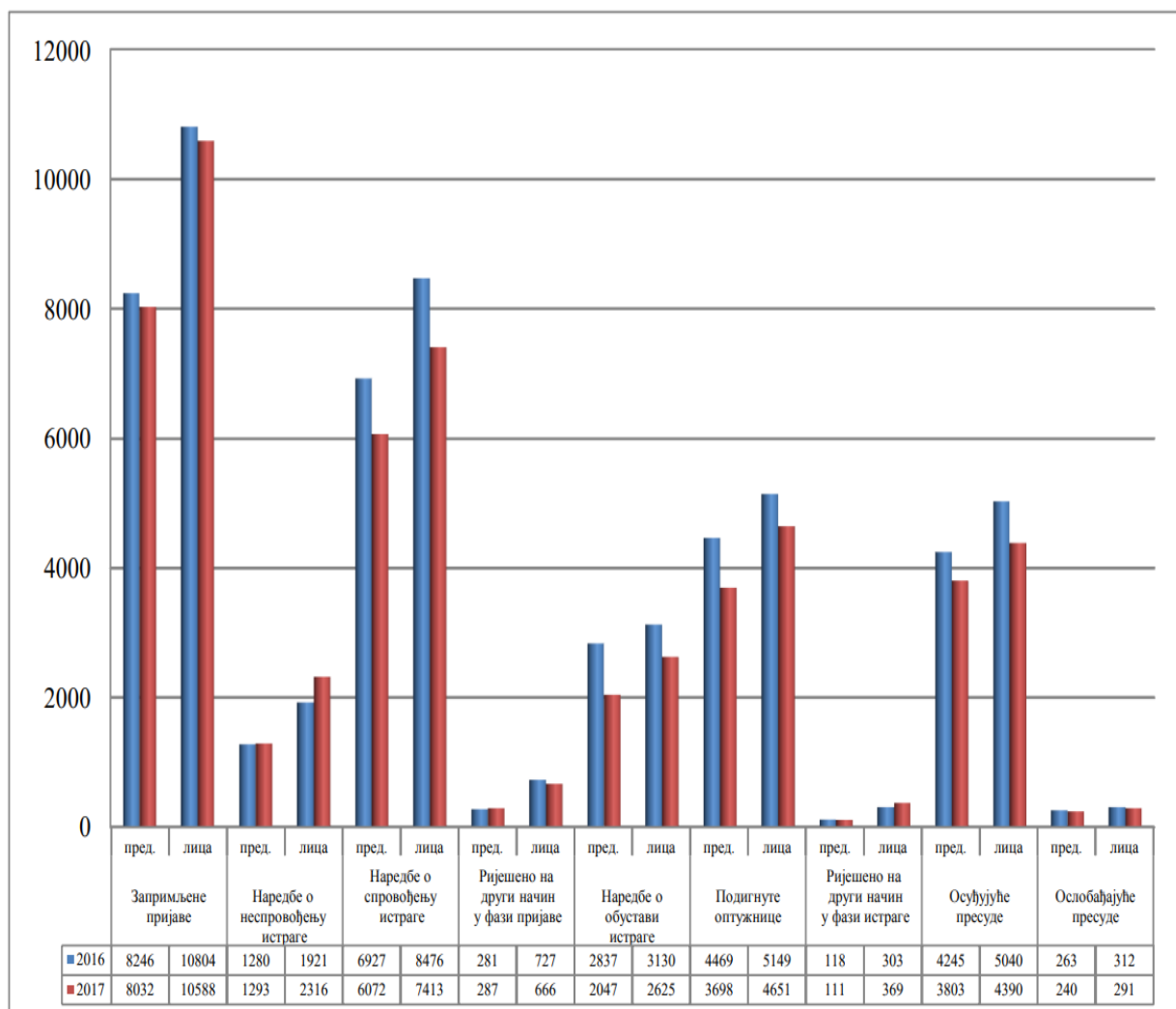
Графикон број 2. преглед процесних одлука у тужилаштву у Републици Српској за период 2015–2016. године.¹⁵⁹

¹⁵⁹ Доступно на: http://www.tuzilastvobih.gov.ba/files/docs/Informacija_2016-_Finalno_srp_S.pdf, претражено: 11.4.2020. године, стр. 76.

Анализирајући преглед процесних одлука у тужилаштву Републике Српске за 2016. Годину, видимо да је полиција Републике Српске поднела 8.246 пријава против 10.804 лица. На основу тог броја поднетих пријава тужилаштво је донело у 1.280 случајева наредбу о неспровођењу истраге, што нам говори да је тужилаштво одбацило 15,5% поднетих пријава. У односу на 2014. и 2015. Годину, ова година је успешнија. Пошто је наређена и проведена истрага у 6.927 случајева, подигнуто је 4.469 оптужница. Дакле, 54,2% оптужница је резултирало подизањем оптужнице. У 2016. години је од стране суда донето 4.245 осуђујућих пресуда, што нам, статистички посматрано, говори да је 51,5% поднетих пријава доживело позитиван судски епилог, те да је на основу поднетих пријава у овој години правоснажним судским пресудама осуђено 5.040 лица.

Графикон број 3. преглед процесних одлука у тужилаштву у Републици Српској за период 2016–2017. године.¹⁶⁰

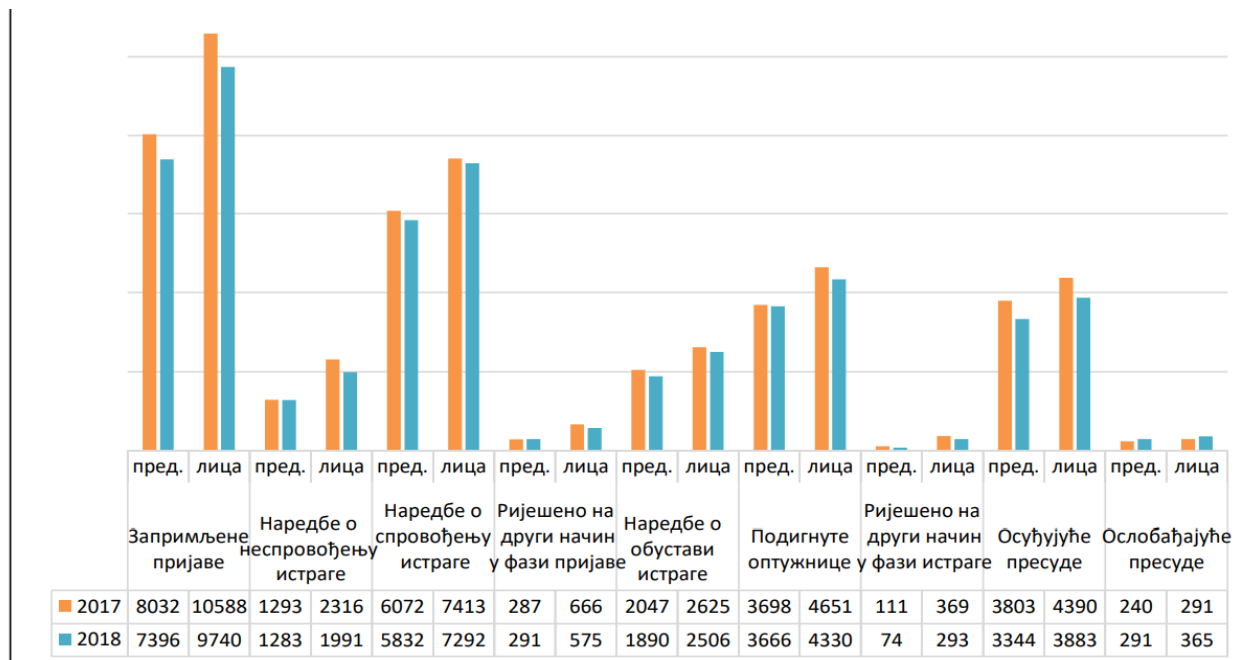

Наредне, 2017. године, полиција Републике Српске је поднела тужилаштву 8.032 пријаве, од чега су њих 1.293 или 16,1% одбачене. Након што су наређене 6.072 истраге против 7.413 лица, подигнуто је 3.698 оптужница, што нам показује да је 46,1% пријава резултирало подигнутим оптужницама против 4.651 лица у односу на 10.588

¹⁶⁰ Доступно на: http://www.tuzilastvobih.gov.ba/files/docs/izvjestaji/Informacija_2017-srpski_.docx.pdf, претражено: 11.4.2020. године, стр. 78.

пријављених лица. Суд је у 2017. години донео 3.803 осуђујуће пресуде против 4.390 лица. Дакле, статистички посматрано у 2017. години, свега је 3.803 пријаве резултирало доношењем осуђујуће пресуде, што представља свега 47,3% од укупног броја пријава поднетих у овој години.

Графикон број 4. преглед процесних одлука у тужилаштву у Републици Српској за период 2017–2018. године.¹⁶¹

Посматрани период ћемо закључити подацима из 2018. године, у којој је полиција Републике Српске поднела тужилаштву 7.396 пријава против 9.740 лица. Тужилаштво, у односу на наведени број пријава, истрагу није покренуло у 1.283 случаја, што нам показује да је, процентуално посматрано, 17,3% пријава одбачено. Након што је у 5.832 случаја наређено спровођење истраге против 7.292 лица, подигнуто је 3.666 или 49,6% оптужница. Дакле, у односу на претходну годину дошло је до благог раста од неколико процената, али је задржан тренд из 2017. године, у којој је број подигнутих оптужница више негодупло мањи у односу на поднете пријаве. У 2018. години су судови донели 3.344 осуђујуће пресуде, чиме су осуђена 3.883 лица. Податак о осуђујућим пресудама из ове године нам говори да је осуђујућих пресуда, у односу на поднесене пријаве полиције, мање за 4.052 или за 45,2%. У 2018. години, као и у претходној 2017. години, настављен је забрињавајући процентуални пад у односу поднетих пријава и осуђујућих пресуда које су донесене на основу тих пријава, а након провођења истраге, подизања оптужнице и изношења прикупљених доказа на главном претресу.

У табели број 1. се налазе сумирани подаци за све године посматраног периода 2014–2018, које смо појединачно анализирали у претходном излагању. Ово ће нам омогућити да извучемо закључке о нивоу сарадње између полиције Републике Српске и тужилаштва у Републици Српској.

¹⁶¹ Доступно на: http://www.tuzilastvobih.gov.ba/files/docs/izvjestaji/Informacija_2018-final_srp.pdf, претражено: 11.4.2020. године, стр. 68.

У табели број 1. – сумирани подаци за период 2014-2018. о процесним одлукама у тужилаштву Републике Српске.

Година	Запримљене пријаве	Наредбе о неспровођењу истраге	Подигнуте оптужнице	Осуђујуће пресуде
2014.	8.636	1.522	4.828	4.465
2015.	8.541	1.539	5.124	4.405
2016.	8.246	1.280	4.469	4.245
2017.	8.032	1.293	3.698	3.803
2018.	7.396	1.283	3.666	3.344
Укупно	40.851	6.917	21.785	20.262

Након што смо сумирали резултате о процесним одлукама у тужилаштвима Републике Српске за период 2014–2018. године, можемо видети да је у овом периоду поднесено укупно 40.851 пријава од стране полиције Републике Српске. У посматраном периоду тужилаштва су, наредбом о неспровођењу истраге, одбацила 6.917 или 16,9% пријава. Након што су тужилаштва наредила спровођење истраге, и након што су полицијски службеници применили радње доказивања (извршили послове полиције у складу са Законом о кривичном поступку) под надзором тужиоца, подигнуто је укупно 21.785 оптужница. Из овога видимо да је оптужница у односу на поднете пријаве од стране полиције мање за 19.066 или 46,7%. У посматраном периоду су донесене 20.262 осуђујуће пресуде. Дакле, поредећи број поднетих пријава тужилаштвима са бројем донетих осуђујућих пресуда, долазимо до податка да је осуђујућих пресуда за 20.589 или 49,6% мање у односу на поднете пријаве.

Ако се изврши компарација просечних статистичких показатеља полиције Републике Српске са просечним статистичким показатељима полицијског система БиХ, може се доћи до занимљивих гледишта. Следствено овоме, процентуално просечно полицији Републике Српске тужилаштво одбаци 16,9% пријава, док је тај просек полицијског система БиХ већи и износи 31,36%. Ово нам указује на чињеницу да тужилаштва полицији Републике Српске одбацују далеко мање пријава него што је то просек полицијског система БиХ, те је можемо сматрати успешнијом. Међутим, занимљиво је видети да након проведене истраге, тужилаштва на основу поднетих пријава од стране полиције Републике Српске подигну 53,3% оптужница (у односу на поднете пријаве), док је просек полицијског система БиХ 75%.

Када је реч о омеру донесених осуђујућих пресуда и поднесених пријава, просек полиције Републике Српске је такав да је осуђујућих пресуда, просечно, за 49,6% мање у односу на поднете пријаве, док тај просек полицијског система БиХ износи 52,2%. Узимајући у обзир све показатеље и поређења која смо изнели, можемо закључити да полиција Републике Српске, по овим показатељима, дефинитивно има проблеме у сарадњи са тужилаштвом БиХ, али истовремено можемо закључити да су ти проблеми мањи у односу на остале полицијске агенције у Босни и Херцеговини. Пре свега, полиција Републике Српске има просек од око 16% одбачених пријава од стране тужилаштва, што је мање од просека полицијског система БиХ, али је опет так просек знатно већи од стандарда који износи 3%. Дакле, проблеми и грешке које смо раније

наводили су очигледно евидентни у пракси и утичу на сарадњу између полиције и тужилаштва.

Даље, према подацима које смо изнели у анализи, можемо довести у питање ефикасност полиције Републике Српске у вршењу послова полиције по Закону о кривичном поступку, јер је, просечно гледајући, свега 53,3% пријава резултирало подизањем оптужнице након проведених радњи доказивања. Исто тако може се закључити да или полиција није довољно ефикасна у вршењу послова полиције, или тужилаштво није вешто и ефикасно у руковођењу радњама доказивања, јер изнети податак нам говори да у истрази тужилаштво и полиција, у скоро половини случајева, не прикупе довољно доказа за подизање оптужнице. Ово стварно представља забињавајући показатељ. Међутим, позитивно је то што су у 93% случајева подигнуте оптужнице резултирале осуђујућом пресудом. Ово нам указује на то да када се тужилаштво одлучи за подизање оптужнице, онда је скоро па извесно доношење осуђујуће пресуде. Међутим, овај податак у свим извештајима Тужилаштва БиХ се дефинише као: "јакো добар квалитет рада који се заснива на изузетно добрим проценама у доношењу одлуке о подизању оптужнице од стране тужилаца".¹⁶²

Колико су суштински тужилаштва у својој процени успешна, те колико је рад полиције успешан, као и на коју врсту (првенствено мислимо на тежину) кривичних дела је рад тужилаштва и полиције усмерен, најбоље се може можда сагледати из анализе структуре санкција које су изречене пресудама донесеним од стране суда. У овој анализи ћемо сагледати однос укупног броја донесених пресуда, у периоду 2015–2018. године, и санкција које су одмерене од стране суда осуђеним лицима. Користићемо се извештајима Тужилаштва БиХ, који се у једном свом сегменту баве структуром санкција које су изречене пресудама, у делу у коме се говори о стању криминалитета у Републици Српској.¹⁶³ Према доступним подацима, у табели број 2. – је приказана структура санкција које су изречене на основу осуђујућих пресуда од стране судова у Републици Српској.

Табела број 2. – структура санкција које су изречене пресудама од стране судова у Републици Српској за период 2015–2018.

Година	Осуђујуће пресуде	Казна затвора	Новчана казна	Условна осуда	Судска опомена и ослобађајућа пресуда
2015.	4.405	726	1.030	2.616	33
2016.	4.245	672	1.013	2.525	35
2017.	3.803	628	1.028	2.100	47
2018.	3.344	505	1.002	1.808	29
Укупно	15.797	2.531	4.073	9.049	144

У посматраном периоду 2015-2018. године судови у Републици Српској су донели укупно 15.797 осуђујућих пресуда. У структури изречених санкција казна

¹⁶² Доступно на: http://www.tuzilastvobih.gov.ba/files/docs/izvjestaji/Informacija_2018-final_srp.pdf, претражено: 15.4.2020. године, стр. 63.

¹⁶³ Доступно на: <http://www.tuzilastvobih.gov.ba/?opcija=sadrzaj&kat=12&id=36&jezik=s>, претражено: 17.4.2020. године.

затвора је изречена 2.531 пут, што процентуално представља 16,1% од броја осуђујућих пресуда. Новчана казна је изречена 4.073 пута, или процентуално у 25,8% случајева. Највећи број осуђујућих пресуда се односи на условне осуде, којих је изречено 9.049, тј. процентуално посматрано условна осуда је изречена у 57,3% случајева. И на крају, судска опомена и ослобађајућа пресуда је изречена у 144 случаја, што процентуално износи 0,8% случајева. Ако имамо у виду да казна за учињено дело представља: законом предвиђену репресивну меру која се у циљу сузбијања криминалитета примењује према учиниоцу кривичног дела на основу одлуке суда након спроведеног кривичног поступка"¹⁶⁴, можемо се оправдано питати каква је то казнена политика судова, каква је то ефикасност полиције и тужилаштва у откривању и прикупљању доказа, те која се порука тиме шаље друштву? Такође, као сасвим логично се намеће следеће питање: да ли се тужилаштво и полиција у довољној мери баве тежим кривичним делима и колико су успешни у прибављању доказа за тежа кривична дела, када је казна затвора изречена у само 16,1% осуђујућих пресуда. Ова анализа нам даје повод и за следеће размишљање: ако полиција и тужилаштво у току свог заједничког рада успеју прикупити доказе за само половину пријава поднесених од стране полиције Републике Српске, дакле само око 50% пријава полиције доживи судски епилог у смислу изрицања осуђујуће пресуде, те ако се казна затвора у тим осуђујућим пресудама изриче у само 16% случајева, о каквој се ефикасности полиције и тужилаштва може говорити? Сматрамо да нам ови подаци јасно указују на евидентне проблеме у сарадњи између полиције и тужилаштва, доводе у питање ефикасност полиције и тужилаштва, те нам јасно говоре о ефикасности тужилачког концепта истраге у нашем систему. Зашто размишљамо на овај начин? Једноставно јер на анализиране показатеље треба додати тамну бројку криминалитета, која сигурно није безначајна, што би у коначном збиру дало још лошије показатеље. Такође, каква се то порука оваквом ефикасношћу државних органа и благом казном политиком судова шаље грађанима, ако знамо да њихово заједничко деловање и њихова ефикасност у обављању послова треба да одвраћа потенцијалне учиниоце кривичних дела од њиховог чињења, као и да оствари значајан утицај на јачање морала и учвршћивање обавезе поштовања закона.

3.4. Полицијска овлашћења

Сам термин "овлашћење" има различито значење, било да говоримо о нашем или страним језицима. Примера ради, у француском језику овај термин се означава изразима: "attribution", "procuration", "pouvoir", "mandat", док се у енглеском језику исто тако употребљава више израза: "power to attorney", "mandate", "authority", "permission", "licence".¹⁶⁵ Дакле, термин овлашћење је доста широк појам. За разлику од овог појма, појам правно овлашћење је прецизно дефинисан. Правно овлашћење представља могућност одређеног понашања правног субјекта које правни поредак штити. Правно овлашћење се даје правном субјекту да би он могао остварити неки интерес чије остварење држава сматра да треба обезбедити правом. Правно овлашћење и правна обавеза представљају основне елементе (делове) правног односа. С обзиром на однос субјекта правног овлашћења према интересу који он тим својим правним овлашћењем остварује, постоје две различите врсте правног овлашћења – субјективно право и

¹⁶⁴ Стојановић, З., Коментар Кривичног законика, ЈП "Службени гласник", Београд, 2009. године, стр. 178.

¹⁶⁵ Јовановић, Ј., Тодоровић, С., Речник правних термина, Савремена администрација, Београд, 2004. године, стр. 195.

надлежност.¹⁶⁶ Субјективно право представља правно овлашћење субјекта права ради заштите сопственог интереса, док надлежност представља вршење права, субјекта права, у интересу другог, а не у свом интересу. Дакле, док субјективно право има карактер приватног права, надлежност обједињује овлашћења и дужности (правна овлашћења и обавезе).¹⁶⁷ Из овога нам је сасвим јасно да је за полицијска овлашћења важна надлежност јер кроз дефинисање надлежности одређују се права и дужности полиције.

Пошто свака држава има улогу да својим грађанима и институцијама гарантује и, наравно, обезбеди повољан безбедносни амбијент, она то чини кроз примену полицијских овлашћења од стране полиције. То подразумева да органи унутрашњих послова (полицијске агенције) и овлаштена службена лица располажу таквим овлашћењима која се односе на непосредно извршавање закона у области безбедности и заштите која немају неки други органи. Значи, применом ових овлашћења од стране полиције и њених припадника кроз вршење полицијских послова остварује се заштита уставног и јавног поретка, личне, имовинске и друге сигурности грађана. Дакле, пошто је једна од основних делатности полиције обезбеђивање унутрашње безбедности државе и њених грађана, неопходно је истаћи да је то могуће само уколико полиција поседује овлашћења којима може ограничити људска права и слободе оних који својим противзаконитим радњама угрожавају права и слободе других грађана, те уколико угрожавају правни поредак. Држава је и постала правна категорија, у правом смислу те речи, управо онда када је на себе преузела улогу решавања сукоба између појединаца и група, а полиција је највидљивији државни орган који има веома важну улогу у решавању тих сукоба.¹⁶⁸

Полицијска овлашћења се могу појмовно одредити као правом допуштен и довољан инструментаријум за заштиту државе и њених грађана. Међутим, ако полицијско овлашћење посматрамо са аспекта појединца који га примењује, можемо рећи да је полицијско овлашћење право и дужност овлашћеног службеног лица (полицајца) да у случајевима и на начин предвиђен законом може предузети одређене мере и радње у извршавању поверених послова и задатака из надлежности полиције. Важан сегмент полицијских овлашћења представља могућност примене средстава принуде. Уколико не би постојало овлашћење за употребу средстава принуде, а нарочито у случајевима непосредног угрожавања уставног и јавног поретка, живота и имовине људи, свака друга накнадна интервенција путем неких других државних органа резултирала би неуспехом и не би била целисходна.¹⁶⁹

Полицијским овлашћењима се третирају различите конкретне ситуације, па се подразумева да међу њима постоје одређене разлике. Овлашћења полиције можемо разликовати по томе да ли су изразито полицијска или нису изразито полицијска по својој природи и карактеру. Ако би било потребно да се и појмовно разликују, типична полицијска овлашћења би се могла означити и само као "полицијска овлашћења", а преостала као "овлашћења полиције". И у нашем правном поретку, као у правном поретку других земаља, "полицијска овлашћења" припадају само полицији, док поједина од "овлашћења полиције", од земље до земље, могу бити и у надлежности других органа.

---

¹⁶⁶ Бачанин, Н., О јавним овлашћењима, У: Правни систем Србије и стандарди Европске Уније и Савета Европе, књига III, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу – Институт за правне и друштвене науке, Крагујевац, 2008. године, стр. 3.

¹⁶⁷ Шире у: Димитријевић, М., Симић, М., Ђорђевић, С., Увод у право, Правни факултет Крагујевац, Крагујевац, 2006. године, стр. 269–274.

¹⁶⁸ Шетка, Г., Јовичић, Д., *Op. cit.*, стр. 112–113.

¹⁶⁹ Јовичић, Д., Шетка, Г., *Op. cit.*, стр. 82.

То се у првом реду односи на поједина административна (управна) овлашћења, као што су код нас овлашћења полиције да издаје одређене исправе, одобрења или дозволе.¹⁷⁰

У обављању послова из своје надлежности полиција располаже само законом утврђеним овлашћењима која може да примењује једино под условима и на начин који је прописан. Средства и услови за полицијску интервенцију прописани су у складу са уставом, тако да је мера за утврђивање овлашћења полиције ограничена уставним решењима. Томе су следствене и правне могућности полиције за обављање послова који су јој законом стављени у надлежност. Другим речима, домашај деловања полиције у обављању послова полиције опредељен је домашајем њених овлашћења. Ова ограниченост полицијске делатности представља, поједностављено речено, баланс између државне принуде и индивидуалних права. У том балансу држава је обавезна и (органиченом) принудом да обезбеди остваривање тих индивидуалних права.¹⁷¹

У погледу вршења послова полиције и њиховог утицаја на спречавање криминалитета полицијска овлашћења имају примарну улогу. Од ефикасности полиције у примени полицијских овлашћења зависи и ефикасност обављања послова полиције. Наравно, то се онда рефлектује на утицај вршења послова полиције у погледу спречавања криминалитета. Што је полиција ефикаснија у примени полицијских овлашћења, ефикаснија је у вршењу послова полиције и спречавању криминалитета. За спречавање криминалитета су од посебне важности превентивна полицијска овлашћења. Кроз извршавање превентивних полицијских овлашћења, извршавају се превентивни (неинтервентни) послови полиције. Сама сврха вршења превентивних послова полиције има циљ да утврди евентуална угрожавања безбедности, тј. да делује у смислу одвраћања потенцијалних извршилаца прекршаја и кривичних дела од њиховог извршења.

3.4.1. Врсте полицијских овлашћења

Услови и начин примене полицијских овлашћења, као и то које врсте овлашћења се могу применити одређује се законским и подзаконским прописима, и то превасходно тзв. полицијским законодавством. Међутим, не треба заборавити да су значајна и овлашћења која предузимају припадници полиције, предвиђена и процесним законодавством. Ако говоримо о овлашћењима полиције Републике Српске, треба истаћи да је највећи број полицијских овлашћења прописан Законом о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске (Службени гласник Републике Српске, број 57/2016, 110/2016, 58/2019 и 82/2019), који у члану 29. ставу 1. прописује да полицијски службеници, у извршавању послова из своје надлежности могу предузимати следећа овлашћења:

- давање упозорења и издавање наређења,
- легитимисање, провера и утврђивање идентитета лица и идентификација предмета,
- прикупљање обавештења,
- позивање лица и обављање разговора,
- привођење, спровођење и довођење лица,
- потрага за лицима и предметима,

¹⁷⁰ Талијан, М., Аранђеловић, Д., Велимировић, Д., *Op. cit.*, стр. 315.

¹⁷¹ Милетић, С., *Op. cit.*, стр. 112.

- привремено ограничење слободе кретања,
- преглед лица, предмета и превозних средстава,
- противдиверзиони преглед,
- привремено одузимање предмета,
- привремено коришћење туђих превозних и комуникационих средстава,
- надзор и снимање јавног места,
- употреба силе и
- заступање пријава.

Поред наведених овлашћења, полицијски службеници приликом извршавања послова из своје надлежности могу вршити и тестирање одређених лица помоћу полиграфа.

Као што смо већ рекли, одређен број полицијских овлашћења произилази из одредаба других законских прописа, као што су Закон о кривичном поступку, Закон о јавном реду и миру, Закон о прекршајима итд. Од свих наведених закона, као посебно важан се истиче Закон о кривичном поступку, којим се регулише кривично-процесна област, јер се њиме дефинишу овлашћења која полицији омогућавају да врши лишење слободе, преглед и претресање стана и других просторија, као и претресање лица, привремено одузимање предмета и низ других овлашћења. Овим овлашћењима полиција прикупља доказе за успешно покретање и вођење кривичног поступка.

Ако се сагледа сама суштина полицијских овлашћења, као и начин примене овлашћења, онда се она могу поделити на превентивна и репресивна. За нас су у овом раду значајна превентивна полицијска овлашћења, јер њиховом применом полиција превасходно остварује свој утицај у погледу вршења послова полиције којима се утиче на спечавање криминалитета.

3.4.2. Превентивна полицијска овлашћења

Превентивна полицијска овлашћења доприносе реализацији непосредне превентивне активности полиције, која се реализује применом појединих полицијских овлашћења. Применом превентивних полицијских овлашћења на терену остварује се укупна превентивна делатност полиције. Треба нагласити чињеницу да се превентивна полицијска овлашћења свакодневно примењују у пракси. Њих примењују полицијски службеници који су у свакодневном контакту са грађанима, те они морају полицијска овлашћења примењивати на адекватан и законит начин, у ситуацијама када је то оправдано и неопходно за извршавање полицијских задатака (у овом случају када је то неопходно за остваривање превентивног деловања). Сматрамо да примена полицијских овлашћења у оквиру делатности полиције на нивоу полицијске станице, представља једану од кључних ствари за успешно сузбијање и спречавање криминалитета. Иако је у последње време рад полиције на општинском (локалном) нивоу неправедно запостављен, сматрамо да је за спречавање криминалитета управо поступање полиције на локалном нивоу од великог значаја. Ово ће се најбоље илустровати кроз објашњење појединих превентивних полицијских овлашћења, о којима ће више речи бити у наставку излагања. Дакле, најважније подручје полицијског деловања, и примене превентивних полицијских овлашћења, представља безбедносни сектор, који чини део станичног подручја једне полицијске станице.

Имајући у виду наведена полицијска овлашћења, која у свом раду примењује полиција Републике Српске, можемо рећи да у превентивна полицијска овлашћења спадају:

- давање упозорења и издавање наређења,
- легитимисање, провера и утврђивање идентитета лица и идентификација предмета,
- прикупљање обавештења,
- позивање лица и обављање разговора,
- привођење, спровођење и довођење лица,
- привремено ограничење слободе кретања,
- потрага за лицима и предметима,
- преглед лица, предмета и превозних средстава,
- противдиверзиони преглед,
- привремено одузимање предмета,
- надзор и снимање јавног места.

3.4.2.1 Давање упозорења и издавање наређења

Ово полицијско овлашћење има превентивни карактер јер полицијски службеници упозоравају лица онда када оцене да ће својим понашањем или извршењем, односно пропуштањем дужне радње, довести у опасност себе или друга лица. Такође, полицијски службеник је дужан да упозори лице чак и онда када се очекује да би то лице могло учинити или изазвати друго лице да учини прекршај или кривично дело. Исто тако, упозорење се издаје и у ситуацијама када постоје околности које угрожавају личну безбедност упозораваног лица, живот или имовину, као и због разлога постојања неке опште опасности. Из описане суштине упозорења, јасно се може видети да ово полицијско овлашћење има широку примену у полицијској превентивној пракси и да се њиме може доста утицати у погледу превенције вршења законом забрањених радњи. Постоје делатности полицијског рада у којима се упозорења доста често примењују. По статистикама, највећи број упозорења полицијски службеници издају у области безбедности саобраћаја. Међутим, сматра се да је упозорење, као полицијско овлашћење, увек заступљено у свакој доброј полицијској политици.

Треба напоменути чињеницу да, по начелу опортунитета, дискреционо је право полицајца да ли ће, када и у којим случајевима применити меру упозорења. Међутим, ова слобода није без ограничења, пошто дужност давања упозорења произилази из законом утврђене обавезе органа унутрашњих послова и овлашћених службених лица да врше послове безбедности, а пре свих да предузимају потребне мере и радње на спречавању незаконитих појава и понашања.¹⁷²

Како је мера упозорења обавезујућа и често примењива у полицијској пракси, неопходно је да упозорења буду законита, сврсиходна, правремена и реално извршива. Иако упозорење произилази из правног основа високог нивоа општости и сматра се најблажим полицијским овлашћењем, оно мора бити на закону засновано. Исто тако, да би мера упозорења била сврсиходна, неопходно је да упозорење буде дато правремено, пошто се садржајем и начином усмерава на предочавање могућег наступања штетне последице због чињења или пропуштања неке радње. Дакле, упозорење се даје пре наступања штетне последице. Упозорење нема своју сврху

---

¹⁷² Амићић, Г., Ћибих, Д., Полицијска тактика, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2011. године, стр. 99.

уколико није реално извршиво, што значи да полицајац мора да води рачуна о томе да ли је упозорење које је издао могуће извршити.¹⁷³

Мера упозорења има велики значај у обављању полицијске делатности на безбедносном сектору. Ова мера омогућава полицијским службеницима непосредно извршавање полицијских задатака и делатности, које омогућавају непосредну превенцију у полицијској пракси. Мера упозорења има значајан утицај на превентивну делатност полиције на безбедносном сектору. Такође, ова мера може послужити полицији за изградњу добрих односа са грађанима који нису склони вршењу недозвољених радњи. Мислимо на ситуације када полицијски службеници, у складу са дискреционим правом и законском могућности, имају могућност да уместо репресије над учиниоцем недозвољене радње, лицу изрекну меру упозорења, уместо санкције. Неретко су такве ситуације у пракси резултирале доласком до значајних оперативних информација које су од значаја за рад полиције.

Други део овог полицијског овлашћења се односи на издавање наређења. Наређење се односи на велики број питања из области безбедности, а може бити усмерено на предузимање одређених мера и радњи или уздржавање од вршења одређених активности. Издавање наређења има велику примењивост у раду полиције и значајно је за превентивну активност полиције. Издавање наређења представља меру која наступа након издавања упозорења, а пре примене полицијских овлашћења која имају репресивни карактер. У полицијској превентивној делатности се издавањем наређења могу спречити штетне последице недозвољених радњи. Према актуелним законским прописима који се односе на ово полицијско овлашћење, прописано је да се наређења издају усмено и писмено. У складу са Законом о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске, наређења се могу издавати грађанима, правним лицима и одговорним лицима у државном органу из следећих разлога: заштите живота и личне безбедности лица и имовине; заштите имовине од уништења, оштећења и отуђења; у случајевима опште опасности проузроковане елементарним непогодама; одржавања јавног реда и мира, односно успостављања нарушеног јавног реда и мира; онемогућавања приступа или задржавања у простору или објекту где то није дозвољено; спречавање приступа личностима, објектима и просторима који се посебно обезбеђују; заштите уставом утврђеног поретка; спречавања извршења кривичних дела и прекршаја, откривања, проналажења и хватања извршилаца кривичних дела и прекршаја; вршења контроле и регулисања саобраћаја. Из овако широко постављеног законског оквира, јасно је да полицијски службеници меру издавања наређења могу често примењивати и њоме утицати на спречавање вршења недозвољених радњи грађана.

За разлику од мере упозорења, наређења се издају након што је започета одређена радња, односно након што је дошло до пропуштања дужне радње. Наређена мјера је обавезујућа за онога на кога се односи, а дужност поступања по наређењу јаче је изражена него код упозорења, будући да је у питању директива, а не указивање. Смисао издатог наређења од стране полицијског службеника се огледа у спречавању противправности и постизању тог циља без принуде. Некада се, да би ова мера била ефикаснија, у полицијској пракси практикује и стављање у изглед примене средстава принуде над лицем коме се наређење издаје. Ово се врши у циљу постизања што већег нивоа ефикасности.

Када се говори о издавању наређења, неопходно је рећи да се не ради о управним или сличним актима, већ, напротив, о *lex specialis* полицијском овлашћењу, мерама и

---

¹⁷³ Исто, стр. 100.

радњама, са интервентно неодложним извршењем и допуштеним могућностима употребе средстава силе (принуде) у случају отпора, супротстављања, односно неизвршења наређења.¹⁷⁴

Иако је ово полицијско овлашћење практично саздано од два засебна полицијска овлашћења, законодавац је одредио да оно буде дефинисано као једно. Због свог карактера и обима примењивости у пракси, представља једно од значајних превентивних полицијских овлашћења са израженим превентивним карактером. Овим полицијским овлашћењем, уз уважавање закона и начела дискреционог одлучивања, полицијски службеници имају значајне могућности деловања у погледу спречавања вршења недозвољених радњи, као и спречавања штетних последица које могу настати по грађане и укупни друштвени систем извршењем кривичних дела и прекршаја.

3.4.2.2 Легитимисање, провера и утврђивање идентитета лица

Једно од полицијских овлашћења којим се полицијски службеници служе у сврху спречавања кривичних дела представља легитимисање, провера и утврђивање идентитета лица.

Легитимисање представља оперативно-тактичку меру и радњу која се примењује у циљу утврђивања истовестности лица (ради провере идентитета лица). У правилу се легитимишу сумњива и непозната лица, а постоје одређене ситуације у којима се легитимишу и позната лица. Позната лица се легитимишу у ситуацијама када је потребно узети податке за прекршајни налог (или захтев за покретање прекршајног поступка) или подношење извештаја о откривању кривичног дела. Затим, када се проводе посебне мере безбедности, као што су рације у одређеним обектима, и тада се легитимисање врши по наређењу старешине који води акцију. Позната лица се легитимишу и у ситуацији када то основано траже представници других државних органа, нпр. припадници инспекцијских служби.¹⁷⁵

Закон о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске је поред легитимисања предвидео и утврђивање идентитета лица. Према члану 33. Закона о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске, законодавац је предвидео да се утврђивање идентитета лица примењује према лицу које не поседује идентификациони документ на основу кога се може извршити провера његовог идентитета, или уколико постоји сумња у веродостојност тог документа (сумња да је документ фалсификован).

У смислу превентивног деловања полиције и спречавања вршења кривичних дела и прекршаја, утврђивање идентитета лица се у пракси врши у ситуацијама када: лице треба лиштити слободе; привести или довести у службене просторије; спровести у просторије другог надлежног државног органа; лице прети другим лицима (угрожава њихову безбедност), угрожава имовину, као и када прети да ће угрозити објекте који се обезбеђују; утврђује се идентитет за лице које се прегледа или претреса или ако се над лицем предузимају друге мере и радње; које се затекло у простору где се врши рација и његов идентитет је неопходно утврдити; за које постоје основи сумње да је извршило кривично дело или прекршај; када постоји сумња да се лице налази на објављеним потрагама (лице за којим се трага); када се лице затекло на месту извршења кривичног дела или прекршаја; када полицијски службеник процени да је утврђивање идентитета

¹⁷⁴ Јовичић, Д., *Op. cit.*, стр. 74.

¹⁷⁵ Скакавац, З., *Криминалистика тактика*, Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад, 2021. године, стр. 134.

неопходно из безбедносних разлога; када лице без оправданог разлога прикупља информације о лицу и објекту који се посебно обезбеђују.

У наведеним ситуацијама, полицијски службеници у пракси идентитет лица могу утврдити на више начина. Пре свега, ако се деси оваква ситуација идентитет се може утврдити уз помоћ познатих¹⁷⁶ и поузданих¹⁷⁷ сведока. Међутим, ако утврђивање идентитета лица у појединим ситуацијама није могуће извршити на овај начин, утврђивање идентитета лица у таквим ситуацијама се врши коришћењем података из евиденција (нпр. провера боравишта или пребивалишта грађана), методама и средствима криминалистичке технике, медицинским и другим одговарајућим вештачењима. Исто тако, у погледу утврђивања идентитета лица Министарство унутрашњих послова Републике Српске је овлашћено да јавно објави фото-робот, цртеж, фотографију, снимак или опис лица чији је идентитет неопходно утврдити. Легитимисање и утврђивање идентитета лица се не може вршити без ваљаног основа.

Када се узме у обзир целокупно разматрање о овом полицијском овлашћењу и у којим ситуацијама се све може применити легитимисање, провера и утврђивање идентитета лица, видимо да је полицијским службеницима остављена доста широка могућност примене овог полицијског овлашћења у циљу спречавања вршења кривичних дела. Ово полицијско овлашћење је од великог значаја за рад полицијских службеника на безбедносном сектору и примену како непосредне¹⁷⁸ тако и посредне¹⁷⁹ криминалистичке превенције. Применом овог полицијског овлашћења полицијски службеници имају могућност значајног утицаја на провођење превентивне делатности приликом вршења позорничке и патролне делатности на безбедносном сектору.

3.4.2.3. Прикупљање обавештења

Ради спречавања кривичних дела или прекршаја полицијски службеници могу од грађана тражити обавештења, те се у складу са тим грађани могу позивати у службене просторије Министарства унутрашњих послова. Лица која се позивају нису дужна давати обавештења, осим у случајевима када би тиме починила кривично дело, на шта их полицијски службеници упозоравају.¹⁸⁰

Законодавац је у Републици Српској у погледу овог полицијског овлашћења, у члану 35. Закона о полицији и унутрашњим пословима (Службени гласник Републике Српске, број 57/16 и 110/16) предвидео да полицијски службеник има овлашћење да, у складу са законом, прикупља обавештења од лица за које је вероватно да би могло дати обавештења о: 1) кривичном делу или прекршају, починиоцу или о другим важним

---

¹⁷⁶ Познати сведоци су они сведоци које полицијски службеници лично познају.

¹⁷⁷ Поуздани сведоци су лица која поседују идентификациона документа на основу којих се може утврдити њихов идентитет, те која су спремна да гарантују да су подаци које је дало о себи лице без идентификационог документа, тачни.

¹⁷⁸ Непосредна криминалистичка превенција представља скуп мера у односу на фазу која претходи извршењу криминалне радње и у односу на све стадијуме извршења кривичног дела, али и у погледу трајног деликта стања, као што је ношење лажног имена. Шире у: Крстић, О., Криминалистичка превенција и прогностика, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2005. године, стр. 94.

¹⁷⁹ Посредна криминалистичка превенција врши пресецање ситуација, прилика и околности које доводе до угрожавања јавне безбедности, а у оним ситуацијама у којима су полицијски службеници принуђени да таква стања толеришу, омогућава им да држе ситуацију под контролом. Шире у: Крстић, О., *Op. cit.*, стр. 95.

¹⁸⁰ Вуковић, С., Превенција криминала, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2017. године, стр. 224.

околностима у вези са кривичним делом или прекршајем и 2) околностима од значаја за извршавање других послова из надлежности Министарства.

Из овог нам је јасно да кроз прикупљање обавештења, у погледу спречавања кривичних дела, полицијски службеници могу прикупљати важне информације о свим стадијумима извршења кривичног дела, склоностима извршилаца, начину њиховог рада и организовања, криминогеним срединама, криминогеним жариштима, околностима које погодују и које доводе до извршења кривичног дела, и друге информације које су значајне за криминалистичкопревентивну делатност органа унутрашњих послова.

3.4.2.4. Позивање лица и обављање разговора

Полицијски службеници, на основу овлашћења која произилазе из Закона о полицији и унутрашњим пословима, Закона о кривичном поступку и Закона о прекршајима, могу позивати грађане и са њима обављати разговоре. Ово овлашћење полиције се употребљава у циљу успешног обављања послова и задатака јавне безбедности, као и ради спречавања вршења кривичних дела и прекршаја.

У погледу спречавања вршења кривичних дела полицијско овлашћење позивање се користи ради прикупљања информација које су корисне за превентивни рад полиције. Позивањем се прикупљају информације на основу којих полиција може да делује у претпољу криминалитета и утиче на спречавање вршења кривичних дела и прекршаја. Позивање се врши ради обављања информативних разговора са лицима за која се претпоставља да могу дати информације оперативно-криминалистичког карактера, а уколико постоји оправдана и основана процена, могу се позивати и лица која нису из криминалног миљеа. Лица која нису из криминалног миљеа се обично позивају када се основано може претпоставити да познају неке важне информације или чињенице које су битне за превентивну делатност полиције.

Полиција Републике Српске може позивати лица на основу одредаба Закона о полицији и унутрашњим пословима, тачније на основу члана 36. којим је предвиђено да се лица се могу позивати ради: прикупљања обавештења, давања обавештења и упозорења и издавања наређења.

Прикупљање обавештења у погледу спречавања вршења кривичних дела се углавном односи на прикупљање свих информација које су битне за: спречавање и откривање кривичних дела, информација о свим околностима и чињеницама које су битне за превентивну делатност полиције, као и обављање других послова полиције који су у вези са превентивном делатношћу.

Позивањем грађана ради прикупљања обавештења се фактички прикупљају сазнања од грађана, чиме се олакшава полицијска превентивна делатност. Међутим, треба имати на уму да је позивање алтернатива, те да припадници полиције могу и требају по обавештења ићи према грађанима. Такође се не сме изгубити из вида да грађани полицији обавештења дају добровољно. Дакле, полицијски службеници с грађанима треба да успоставе добре односе, који ће се заснивати на међусобном поверењу, како би грађани полицији самоиницијативно давали што више информација које су корисне за спречавање вршења кривичних дела.

3.4.2.5. Привођење, спровођење и довођење лица

Ово полицијско овлашћење често користе полицијски службеници у пракси приликом реализације полицијских послова и задатака. У погледу спречавања вршења кривичних дела и превентивне делатности полиције, највећи утицај има део овог полицијског овлашћења које се односи на привођење лица.

Иако се некада реализација и примена овог полицијског овлашћења схвата као рутинска, неопходно је у његовој примени да полицијски службеници буду пажљиви и примењују га у складу са основним начелима полицијске службе. Такође, неопходно је да воде рачуна о безбедносним аспектима вршења овог полицијског овлашћења.

Према тренутним законским прописима, полицијски службеник може у службене просторије Министарства унутрашњих послова, без писменог налога надлежног органа, привести лице: чији је идентитет потребно утврдити, када нема другог начина; за којим је расписана потрага; и које се не одазове позиву за разговор, ако је у позиву било упозорено да ће у случају неодржавања бити приведено.¹⁸¹

Из правног основа за примену привођења, учачамо да ово полицијско овлашћење омогућава полицији да реализује нека друга полицијска овлашћења (као што су позивање лица, обављање разговора, утврђивање идентитета). Суштински, ово полицијско овлашћење се може посматрати као инструмент за реализацију полицијских овлашћења која имају значајан утицај на спречавање вршења кривичних дела.

Када се говори о довођењу лица, онда треба истаћи првенствено да полицијски службеници ову радњу врше на основу: писмене наредбе коју издаје овлашћени орган или налога надлежног органа по закључку о довођењу. И ову полицијску радњу можемо означити као инструмент за извршење других овлашћења, само не полиције, него других државних органа у оквиру примене мера генералне превенције.

Иако се ово полицијско овлашћење може посматрати као инструмент за извршење других мера и радњи, ипак његов допринос је значајан у погледу укупног рада полиције који је усмерен на спречавање вршења криминалитета, јер омогућава реализацију послова полиције који имају директан утицај на превентивну делатност.

3.4.2.6. Привремено ограничење слободе кретања

Коришћењем овог полицијског овлашћења полицијски службеници реализују значајан део полицијских послова којима се на директан начин утиче на спречавање вршења кривичних дела. Ово полицијско овлашћење се користи у складу са Законом о полицијским службеницима, тј. у ситуацијама када је неопходно ограничити слободу кретања лица на одређеном простору или у одређеном објекту ради: спречавања извршења кривичних дела; проналажења и лишења слободе учинилаца кривичних дела; проналажења и лишења слободе лица за којим се трага; проналажења предмета и трагова који могу послужити као доказ у кривичном или прекршајном поступку; и обезбеђењаштићених личности, објеката или простора.

Као што се из самог законског основа може видети, применом овог полицијског овлашћења се може директно и у конкретним случајевима, кроз интервенцију полиције,

---

¹⁸¹ Члан 37. став 1. Закона о полицији и унутрашњим пословима (Службени гласник Републике Српске, број 57/16 и 110/16).

утицати на спречавање вршења кривичних дела, а истовремено и послати порука потенцијалним извршиоцима кривичних дела да одустану од своје намере.

Приликом примене овог полицијског овлашћења треба имати у виду да привремено ограничење слободе кретања може трајати само до остварења циља због којег се примењује ово полицијско овлашћење. Значајан део полицијских послова који се реализују у пракси у циљу спречавања вршења кривичних дела и прекршаја, реализује се управо кроз примену овог полицијског овлашћења.

Значајан део примене овог полицијског овлашћења се односи на привремено ограничавање слободе кретања и задржавање на одређеном простору или у одређеном објекту, у случајевима угрожавања безбедности изазваним елементарним непогодама или епидемијама, као и у другим случајевима угрожавања безбедности лица и имовине док такво угрожавање траје. Како би полицијски службеници били ефикаснији у реализацији органичења слободе кретања у поменутих случајевима, и како би ефикасније могли утицати на спречавање кривичних дела и спречити угрожавање безбедности грађана у ванредним ситуацијама, законодавац је предвидео могућност да, уколико то околности захтевају, простор или објекат испразне и спрече приступ до њих.

3.4.2.7. Потрага за лицима и предметима

Прописивањем полицијског овлашћења потраге за лицима и предметима, законодавац је полицији омогућио његову примену у погледу репресије и превенције вршења кривичних дела. Са аспекта спречавања вршења кривичних дела, ово полицијско овлашћење има значајну примену у полицијској пракси, што је лако уочљиво из самог правног основа овог полицијског овлашћења.

Полицијски службеници су овлашћени да спроводе мере потраге за лицима и предметима. Потрага се покреће за лицем чији је нестанак пријављен или које се тражи у складу са законом. Надлежна организациона јединица Министарства унутрашњих послова службено оглашава потрагу објавом или расписом о трагању. Објава се расписује ради: утврђивања боравишта или пребивалишта лица; проналаска несталог лица; утврђивања идентитета лица за које идентитет није могуће утврдити на други начин; прикупљања података, проналаска или одузимања предмета који су у вези са кривичним, прекршајним или другим поступком, односно предмета који су нестали; прикупљања података о предметима који су пронађени; и утврђивања идентитета пронађеног леша.¹⁸² Дакле, ово полицијско овлашћење полицијски службеници употребљавају у сврху спречавања кривичних дела, када се тај циљ може остварити провером утврђивања боравишта или пребивалишта. Исто тако, део правног основа који се односи на утврђивање идентитета лица, омогућава полицијским службеницима коришћење овог полицијског овлашћења у сврху спречавања вршења кривичних дела.

За разлику од објаве, распис о трагању се расписује у два случаја, и то: за лицем за које постоје основи сумње да је извршило кривично дело или прекршај и за лицем које може дати обавештења о кривичном делу или прекршају. Јасно је из правног основа да распис о трагању у полицијском раду може дати свој допринос у сузбијању криминалитета. Угавном се то односи на ситуације у којима се објава расписује за лицем које може дати обавештења која се могу корисити за спречавање потенцијалних кривичних дела. Није реткост у пракси да се од лица које даје информације о извршеном

---

¹⁸² Шире: Жарковић, М., Криминалистичка тактика, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2009. године, стр. 192-200.

кривичном делу могу добити и информације о припремању извршења неких других кривичних дела.

3.4.2.8. Преглед лица, предмета и превозних средстава

Како би спречили извршење кривичних дела и прекршаја, полицијски службеници приликом свог поступања у пракси врше преглед лица, предмета која прегледана лица носе са собом, као и преглед превозних средстава којима се користе прегледана лица. Ове радње полицијски службеници примењују на основу Закона о полицији и унутрашњим пословима, којим је прописано полицијско овлашћење преглед лица, предмета и превозних средстава. То полицијско овлашћење се користи ради спречавања вршења кривичних дела, јер су чести примери у пракси да је управо на овај начин полиција успела осујетити потенцијалне извршиоце кривичних дела у њиховој намери.

Када је реч о прегледу лица, треба имати на уму чињеницу да полицијски службеник може извршити увид у садржај одеће и обуће лица. О овоме се мора водити рачуна јер ако полицијски службеник прегледу приступа на другачији начин, улази у друго полицијско овлашћење – претресање лица. У пракси се лица могу прегледати када се процени да је то "неопходно ради проналажења лица, предмета и трагова који могу послужити као доказ за успешно вођење кривичног, прекршајног или другог поступка, као и из других безбедносних разлога"¹⁸³. Управо део правног основа који се односи на друге безбедносне разлоге нас упућује на коришћење овог полицијског овлашћења у сврху спречавања вршења кривичних дела.

Поред прегледа лица у сврху проналаска потенцијалних извршилаца кривичних дела, полицијски службеници из истих разлога могу вршити и преглед предмета којима се користе, или носе са собом лица која се прегледају. Тај преглед предмета обухвата увид у доступне унутрашње и вањске отворене просторе на предмету, или које корисник предмета својом вољом учини доступним полицијском службенику.

Уколико се прегледано лице користи неким превозним средством, на основу поменутог овлашћења полицијски службеници у сврху спречавања вршења прекршаја могу да изврше преглед тог превозног средства. За разлику од прегледа лица, преглед превозног средства ограничен је на слободно доступне унутрашње и вањске делове, односно просторе који су отворени или које корисник превозног средства својом вољом (својим материјалним радњама) учини доступним полицијском службенику. Када се десе ситуације да су прегледом превозног средства откривени трагови и предмети кривичног дела или је потребно насилно отварање или растављање превозног средства, преглед се обуставља и започиње се са вршењем претресања превозног средства, што подразумева наредбу за претресање од надлежног суда (судије за претходни поступак).

3.4.2.9. Противдиверзиони преглед

Ради заштите безбедности људи и имовине може се вршити противдиверзиони преглед, а све у циљу спречавања вршења кривичних дела. Суштина противдиверзионог прегледа представља преглед просторија, објеката, средстава или других предмета у циљу откривања експлозивних средстава или направа како би се спречио напад таквим средствима, тј. спречило извршење кривичних дела коришћењем поменутих средстава.

---

¹⁸³ Члан 42. став 1. Закона о полицији и унутрашњим пословима (Службени гласник Републике Српске, број 57/16 и 110/16).

Полицијски службеници имају могућност да када пронађу сумњиви предмет или направу, прво неутрализују, а након тога транспортују на предвиђено место за одлагање таквих предмета и направа. Такође, уколико околности дозвољавају, сумњиве предмете и направе, након предузетих неопходних безбедносних мера, посебно обучени и опремљени полицијски службеници могу уништити на лицу места, ако не постоји други начин отклањања непосредне и озбиљне опасности по безбедност људи и имовине.

Када је то неопходно, у циљу примене овог полицијског овлашћења, полицијски службеник може да испразни простор или објекат који прегледа, а може и да спречи приступ до њих.

3.4.2.10. Привремено одузимање предмета

Ово полицијско овлашћење је прописано Законом о кривичном поступку Републике Српске, као и Законом о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске.

Предузимајући полицијско овлашћење привремено одузимање предмета, у складу са одредбама Закона о кривичном поступку, полицијски службеници прикупљају доказе за успешно покретање и вођење кривичног поступка. Дакле, применом овог полицијског овлашћења, у складу са Законом о кривичном поступку, одузимају се предмети који могу да послуже као доказ у кривичном поступку, као и они предмети који се по Кривичном закону Републике Српске могу одузети мером безбедности одузимања предмета, а то су предмети који су употребљени, намењени или су настали извршењем кривичног дела.

Привремено одузимање предмета се углавном врши по наредби суда, коју издаје судија за претходни поступак. Када постоји опасност од одлагања, ово полицијско овлашћење се врши без наредбе суда. Када је реч о опасности од одлагања, пракса је издефинисала став да опасност од одлагања постоји ако постоји опасност да ће предмети бити уништени, уклоњени, сакривени или измењени, те да могу изгубити своја идентификациона својства. Пошто се ради о непоновљивој радњи, законодавац је оправдано предвидео могућност привременог одузимања без наредбе у таквим случајевима.

Поред наведене примене овог полицијског овлашћења по ЗКП-у, привремено одузимање предмета се може извршити и на основу члана 44. става 1. Закона о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске. У складу са овим законом полицијски службеници могу извршити привремено одузимање предмета: када је то неопходно ради заштите јавног реда и мира и безбедности; те који је у поседу лица које је лишено слободе и које тај предмет може употребити за самоповређивање, напад на друго лице или бекство; и ако је то одређено другим законом.

Одредбе овог законског решења полицији дају могућност за примену овог полицијског овлашћења у циљу спречавања вршења кривичних дела. Дакле, у складу са овим законом полицијски службеници одузимају предмете од лица како би спречили извршење кривичних дела. У смислу одредаба Закона о полицији и унутрашњим пословима, ако лице одбије да добровољно преда предмете које од њега треба одузети, одузимање се извршава принудно.

За привремено одузете предмете одговара лице које их је одузело, док их не преда на чување надлежном органу. Привремено одузети предмети се по правилу депонују у суду или суд на други начин обезбеђује њихово чување. Пошто судови немају одговарајући простор за депоновање, у правилу се одузети предмети чувају код

полиције. Из тог разлога је врло битно водити рачуна о документацији која прати предмете приликом премештања с једног места на друго, односно предаје органима међусобно. Исправно вођење ове документације у ствари представља ланац одговорности.

На крају, можемо закључити да се ово полицијско овлашћење може користити у сврху спречавања кривичних дела. Привременим одузимањем предмета полицијски службеници у пракси врше непосредне мере превенције, тј. привременим одузимањем предмета полицијски службеници у пракси често могу спречити извршење кривичног дела, тј. спречити угрожавање безбедности грађана, као и отклањање опасности по њихов живот и телесни интегритет.

3.4.2.11. Надзор и снимање јавног места

У циљу предузимања мера за спречавање вршења кривичних дела и прекршаја, полиција у својој пракси може примењивати надзор и снимање јавног места.

Надзор и снимање на јавним местима је полицијско овлашћење које постаје све актуелније, због развоја технике и њених могућности, а остварује се вршењем трајног акустичног и видео снимања, као и фотографисања јавних места ради спречавања и откривања кривичних дела и прекршаја, као и обављања других полицијских послова.

Полицијски службеници ово полицијско овлашћење примењују када постоји опасност да ће приликом јавног окупљања доћи до угрожавања живота и здравља људи или имовине. Када постоји оваква претпоставка, на основу објективних околности или прикупљених оперативних информација, полицијски службеник је овлашћен да може извршити аудио-визуелно снимање и фотографисање јавног скупа. Главни разлог предузимања овог полицијског овлашћења је превенција вршења кривичних дела и прекршаја, тј. одвраћање потенцијалних извршилаца кривичних дела и прекршаја од њиховог чињења.

Занимљиво је истаћи да се ово полицијско овлашћење може применити у ситуацијама када се примењују друга полицијска овлашћења или полицијски послови, у циљу контроле и надзора над радом полиције, као и анализе вршења полицијских послова.

3.5. Угрожавање безбедности полицијских службеника полиције Републике Српске у примени послова полиције

Полицијски службеници су, током извршавања свакодневних послова, пре свега послова сузбијања криминалитета, одржавања јавног реда и мира, контроле и регулисања саобраћаја на путевима, контроле преласка државне границе и кретања у граничном појасу, често изложени различитим облицима угрожавања њихове безбедности. Полицијски послови обављају се на различите начине, један број њих обавља се без било каквих интервенција према грађанима, док други захтевају полицијску интервенцију, односно примену полицијских овлашћења. У највећем броју случајева полицијске интервенције окончавају се без угрожавања личне безбедности припадника полиције и без употребе средстава принуде. Међутим, један број

полицијских интервенција окончава се чињењем кривичних дела на штету полицијских службеника, односно угрожавањем њихове личне безбедности.¹⁸⁴

Полицијске интервенције углавном подразумевају примену полицијских мера и радњи и полицијских овлашћења у циљу обављања полицијског посла. Приликом вршења полицијских интервенција у пракси, поготово оних које подразумевају употребу средстава принуде, лична безбедност полицијских службеника је угрожена. Међутим, у пракси су забележени и случајеви у којима је лична безбедност полицијских службеника озбиљно угрожена у ситуацијама када су полицијски службеници примењивали полицијска овлашћења првенствено превентивног карактера (забележени су случајеви напада ватреним оружјем на полицијске службенике приликом легитимисања лица). Дакле, ризик по безбедност полицијског службеника постоји и у ситуацијама када полицијски посао не захтева, нужно, примену средстава силе, него се ради о примени превентивних полицијских овлашћења.

Полицијски службеници су у највећем броју случајева у којима су учињена кривична дела на њихову штету поступали законито и тактички правилно. За разлику од овог поступања, један број учињених кривичних дела на штету полицијских службеника узрокован је неправилним избором начина примене полицијских овлашћења. Полицијски службеници на тај начин доприносе сопственој виктимизацији, коју узрокује више фактора, од којих су најзначајнији: 1) ниво обучености полицијских службеника у избору начина примене полицијских овлашћења; 2) непрепознавање испуњености законских услова за примену одређеног овлашћења, па и овлашћења у виду употребе средстава принуде; 3) непостојање стандардних оперативних процедура у примени полицијских овлашћења.¹⁸⁵

Како би се спречиле последице по полицијске службенике, неопходно је да приликом сваке интервенције полицијски службеници воде рачуна о доста фактора који могу допринети њиховој виктимизацији. Како је свака појединачна полицијска интервенција индивидуална, тако и њен исход зависи од великог броја фактора и околности под којим се полицијска интервенција врши. Приликом полицијских интервенција, полицијски службеници морају имати у виду следеће ствари: процену ситуације у којој треба извршити полицијску интервенцију, профил лица над којим се примењује полицијска интервенција (његове склоности ка нападу на полицијске службенике, да ли влада борилачким вештинама, да ли је раније угрожавало безбедност полицијских службеника, да ли је склоно вршењу кривичних дела итд.), околностима самог догађаја у коме се врши полицијска интервенција, простору у коме се врши полицијска интервенција, броју учесника у догађају, бројности, обучености и саставу групе полиције која врши интервенцију, временским околностима у којима се предузимају полицијске мере и радње, правилан одабир законом допуштених полицијских овлашћења којима се безбедно може извршити полицијски посао, правилно тактичко поступање приликом примене полицијских овлашћења итд. Све ово је од велике важности за спречавање угрожавања личне безбедности полицијских службеника приликом вршења полицијске интервенције.

Чест узрок виктимизације полицијских службеника у вршењу полицијских интервенција, представља недовољно познавање правног основа за употребу средстава принуде, као и недовољно познавање начина (тактике) примене појединих средстава принуде. Управо ове две ствари у пракси чест су узрок напада на полицијске

¹⁸⁴ Милидраговић, Д., Угрожавање безбедности припадника полиције у извршавању полицијских послова, У: Часопис Безбедност, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, број 3/2015, Београд, 2015. године, стр. 200.

¹⁸⁵ Исто, стр. 201.

службенике. Исто тако, погрешна процена ситуације за примену средстава принуде, често за резултат има угрожавање личне безбедности полицијских службеника.

Аутори Славиша Вуковић и Саша Мијалковић наводе да су у пракси забележене полицијске интервенције у којима су полицијски службеници својим поступцима и неадекватним проценама и изборима тактике у примени полицијских овлашћења допринели сопственој виктимизацији. До тога је превасходно долазило због неуважавања фактора као што су: 1) ниво безбедносне културе припадника полиције (као фактора од општег утицаја на исход предузетих овлашћења); 2) процена доношења одлука за примену овлашћења (укључујући првенствено безбедносну процену); 3) избор тактике (начина) поступања приликом примене овлашћења, и 4. однос полиције и грађана, што је утицало да припадници полиције допринесу сопственој виктимизацији.¹⁸⁶

За разлику од њих, аутор Драган Милидраговић сматра да узроке доприноса полицијских службеника сопственој виктимизацији треба тражити у нивоу стручне оспособљености полицијских службеника у решавању тактичких ситуација и у непостојању стандарда (процедура) за примену полицијских овлашћења.¹⁸⁷

Поред свега наведеног, сматрамо да су полицијски службеници полиције Републике Српске у свом раду суочени са урожавањем њихове личне безбедности приликом вршења полицијских интервенција. Такође, изнета запажања о доприносу полицијских службеника њиховој виктимизацији сматрамо правилно уоченим, те делимо мишљење неведених аутора.

3.5.1. Статистички показатељи о угрожавању безбедности припадника полиције

У сврху анализе угрожавања безбедности полицијских службеника Републике Српске приликом употребе полицијских овлашћења, тражили смо званичне податке за период од 2009–2019. године од Министарства унутрашњих послова Републике Српске. Тражене податке смо добили, а достављени су нам актом број: С/М-4-052-2188/20 од дана 12.8.2020. године. На основу достављених података дошли смо до показатеља који су наведени у табели број 3.

Табела број 3. – број напада на полицијске службенике МУП Републике Српске за период 2009–2019. године.

Година	Униформисана полиција	Криминалистичка полиција	Укупно
2009.	88	6	94
2010.	85	3	88
2011.	82	3	85
2012.	71	7	78

¹⁸⁶ Вуковић, С., Мијалковић, С., Допринос припадника полиције сопственој виктимизацији, Зборник радова "Угрожавање безбедности припадника полиције, узроци, облици и мере заштите", Полицијска академија, Београд, 2003. године, стр. 291.

¹⁸⁷ Милидраговић, Д., *Op. cit.*, стр. 206.

2013.	63	1	64
2014.	54	1	55
2015.	48	1	49
2016.	37	2	39
2017.	33	2	35
2018.	50	10	60
2019.	38	3	41
Укупно	644	37	681

Анализирајући податке које смо презентовали у табели број 3, уочавамо да су униформисани припадници полиције, приликом обављања послова полиције и примене полицијских овлашћења, чешће изложени нападу од стране грађана него припадници криминалистичке полиције. У посматраном периоду од 2009. до 2019, године, извршен је укупно 681 напад на припаднике полиције Републике Српске. Од наведеног броја случајева, униформисани припадници полиције су нападнути 644 пута, док је на припаднике криминалистичке полиције Републике Српске извршено 37 напада. Ово нам јасно указује на чињеницу да су у посматраном периоду униформисани припадници полиције били изложенији нападу грађана, а разлоге можемо тражити у начину вршења послова полиције, надлежностима униформисаних припадника полиције, сталном присуству на безбедносном сектору и константној интеракцији са грађанима, перцепцији грађана да се ради о мање битном делу састава полиције и нижеранжираним полицијским службеницима, мање обученим полицијским службеницима итд. Наравно, не треба заборавити ни разлоге које смо у претходном излагању наводили као кључне у виктимизацији полицијских службеника, тачније њиховом личном доприносу сопственој виктимизацији.

Узимајући у обзир да полицијски службеници, у чијој се надлежности налази примена послова полиције опште надлежности, немају перманентан рад на увежбавању тактика и техника примене полицијских овлашћења, онда се као један од разлога напада на њих, у наведеном броју случајева, може узети процена доношења одлука за примену полицијских овлашћења, као и избор тактике примене полицијских овлашћења. Ако се на ово дода и то да у полицијским агенцијама у БиХ нема усвојених и устаљених стандарда (процедура) за примену полицијских овлашћења, онда је сасвим јасно да је један од разлога напада на полицијске службенике у обављању послова полиције процена, начин и тактика приликом примене полицијских овлашћења. Наведена тврдња нам указује на то да се виктимизација полицијских службеника може довести у везу са нивоом стручне оспособљености полицијских службеника у решавању тактичких ситуација.

Сматрамо да број напада на полицијске службенике директно зависи и од односа полиције и грађана, те да је тај однос утицао на то да се грађани одлучују за нападе на полицијске службенике. Сматрамо да доношењу одлуке код грађана да изврше напад на полицијске службенике једним делом доприноси релативно блага казнена политика према грађанима који су напали полицију. Такође, општи друштвени амбијент у коме су многе друштвене вредности доживеле девалвацију, свакако треба узети у обзир као један од разлога. Исто тако, негативни примери непрофесионалног и криминалног понашања

појединих полицијских службеника, као и неадекватно поступање у појединим ситуацијама, формирају код грађана лошу слику о запосленим у полицијским агенцијама, и то може бити један од фактора који доприносе виктимизацији полиције.

Табела број 4. – разлози и поводи напада на полицијске службенике МУП Републике Српске за период 2009–2019. године.

Разлози и поводи напада	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Укупно
Приликом успостављања нарушеног ЈРМ	40	43	39	27	22	25	19	15	7	13	11	261
Приликом асистенције	0	0	1	1	1	1	0	1	0	0	0	5
Приликом обезбеђења	0	0	0	2	1	1	1	0	0	1	0	6
Приликом рег. и контроле саобраћаја	14	13	15	11	7	4	6	4	6	8	8	96
Приликом спровођења	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Приликом задржавања	2	1	0	0	1	0	1	1	0	2	0	8
Приликом легитимисања	7	5	6	5	4	2	5	2	4	9	3	52
Приликом претреса лица	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Приликом претреса стана	1	1	1	1	0	0	0	0	0	1	0	5
Приликом лишења слободе	8	7	12	10	14	8	10	8	7	14	9	107
Приликом крим. обраде	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	2
Остало	21	17	10	19	14	14	7	8	10	12	9	141

Када се сагледају подаци који се односе на разлоге и нападе на полицијске службенике у периоду 2009–2019. године, закључујемо да постоје одређени послови полиције који су више ризични од других. Највећи број напада на полицијске службенике десио се приликом успостављања нарушеног јавног реда и мира. Приликом вршења тог посла, у посматраном периоду, десио се 261 напад на полицијске службенике, што представља око 38,4% од укупног броја напада. Даље, у посматраном периоду десио се 107 напада на полицијске службенике приликом лишавања слободе лица, што представља 15,7% од укупног броја напада на полицијске службенике. Према доступним подацима, трећу, најризичнију делатност, посматрано са аспекта броја напада на полицијске службенике, представља контрола и регулисање саобраћаја, јер се приликом вршења ове делатности десио 96 напада, што представља 14,1% од укупног броја напада. У посматраном периоду, приликом легитимисања лица десио су се 52 напада на полицијске службенике, што процентуално представља 7,6%. Поред наведеног, забележено је и 8 напада на полицијске службенике приликом задржавања лица, 6 напада приликом вршења послова обезбеђења, по 5 приликом пружања асистенције и приликом претреса стана и других просторија.

Имајући у виду тему дисертације, анализирани подаци нам указују на то да су полицијски службеници изложени нападу и када обављају послове полиције (примењују

полицијска овлашћења) којима се утиче на спречавање вршења кривичних дела. Посебно треба истаћи два податка, а то је да се веома често дешавају напади на полицијске службенике приликом легитимисања лица и вршења контроле и регулисања саобраћаја. Дакле, полицијски службеници често су изложени нападу лица и када обављају послове полиције који имају превасходно превентивни карактер, тј. када покушавају спречити вршење кривичних дела. Овакви подаци нам говоре у угрожености полицијских службеника приликом спречавања вршења кривичних дела, али и о томе да треба пронаћи и анализирати узроке и поводе који доводе до угрожавања безбедности полицијских службеника. У времену које је испред нас неопходно је предузети адекватне мере које би допринеле томе да се смањи број напада на полицијске службенике, али и да се предупредне и спрече околности које доводе до виктимизације полицијских службеника у Републици Српској.

3.6. Мере унапређења поступања полицијских службеника полиције Републике Српске у примени послова полиције

Како би се смањио број напада на полицијске службенике приликом вршења послова полиције, неопходно је донети мере које би утицале на унапређење поступања полицијских службеника. Када се прочитају научни и стручни радови који говоре о узроцима виктимизације полицијских службеника, те када се анализира тренутно стање у обуци и пракси полиције, може се закључити да постоји доста фактора који отежавају поступање полицијских службеника. Да би полиција била ефикаснија у свом поступању, неопходно је отклонити факторе који оптерећују рад полиције. Уколико постоји доста фактора који доприносе неефикасном поступању полицијских службеника, онда то сигурно има и велики утицај на вршење послова полиције који се односе на спречавање криминалитета.

Један од кључних фактора који доприносе повећаном степену виктимизације полицијских службеника у пракси, и који утиче на ефикасност у примени послова полиције, јесте ниво и начин обучености полиције. Пре свега, да би обука полицијских службеника била адекватна, неопходно је да процес обуке буде јасно организован, да се тачно знају организационе јединице које су задужене за стручно оспособљавање. У полицији Републике Српске, у организационом смислу, егзистирају две сличне организационе јединице које се баве стручном обуком запослених, а то су: Управа за полицијску обуку и Центар за обуку. У погледу стручног усавршавања, у организационом смислу, велику нејасноћу представља ситуација у којој истовремено постоје организационе јединице које се практично баве истим послом. Тако је у Управи за полицијску обуку успостављена унутрашња организациона јединица (Јединица за стручну обуку), а у Центру за обуку њој слична организациона јединица – Јединица за обуку. Ако се анализирају надлежности ових унутрашњих организационих јединица, лако се може закључити да су њихове надлежности скоро идентичне, тј. односе се на стручно и специјалистичко оспособљавање полицијских службеника и других запослених у Министарству унутрашњих послова. Овај индикатор нам одмах указује на потенцијални проблем у нејасној организацији стручног оспособљавања, што представља озбиљан проблем који може довести до сукоба надлежности. Даље, поред наведеног, у пракси се често дешава да се на специјалистичке обуке шаљу исти полицијски службеници, јер руководиоци унутрашњих организационих јединица, некада, у томе виде прилику да се ослободе присуства полицијских службеника са којима имају проблеме. Такође, у пракси се, због обима послова и оптерећености

полицијских службеника редовним активностима, на специјалистичке обуке шаље мали број људи (рекли бисмо неадекватан број), што доводи у питање сврсисходност стручног усавршавања. Исто тако, кадрови који се баве обуком у полицијским агенцијама, не би смели бити распоређени на та радна места по казни или стицајем околности што у некој од реорганизација за њих није било места у неким другим организационим јединицама. Од оних који су по казни, или из нужде, распоређени на радна места која служе обуци полицијских службеника, не може се очекивати да адекватно раде тај посао. Наравно, не може се очекивати ни да кадрови без адекватних образовних квалификација управљају обуком полицијских службеника, што се неретко дешава у пракси. Поред наведеног, у пракси се често дешава да обука која се проводи (план и програм обуке) није у складу са захтевима и потребама праксе, што онда чини бесмисленим обуку полицијских службеника. Све ово су озбиљни проблеми и девијације које имају директан утицај на квалитет поступања полицијских службеника у пракси.

Као мере унапређења за решавање ових проблема би се могле истаћи: једноставан и јасан начин организације стручног усавршавања запослених; адекватан план обуке кроз који морају пролазити сви запослени (а не веома често исти појединци); приликом дефинисања плана и програма обуке неопходно је уважавање захтева праксе; обука полицијских службеника треба да се реализује уз већу примену научних метода; неопходно је да се за обуку запослених одаберу адекватани кадрови (који ће се на својим радним местима налазити захваљујући својим образовним и стручним компетенцијама, а не по казни или из неких других разлога); неопходно је код руководиоца развити свест о значају организационих јединица које се баве обуком – да их престану сматрати "казненим одељењима"; да се усагласе планови обуке са редовним активностима запослених, као би обукама могао присуствовати адекватан и неопходан број запослених; едукацију запослених не треба проводити да би се само задовољила форма, него да би се суштински унапредило поступање и ефикасност запослених у вршењу њихових задатака.

Начин вођења кадровске политике може имати велики утицај на поступање полицијских службеника. Погрешан одабир кадрова, њихова неадекватна обука, распоређивање на неадекватна места, напредовање без основа (само на основу протекције), имају значајан негативан утицај на све полицијске организације, што се свакако манифестује и на поступање полицијских службеника. Сведоци смо да се у пракси дешавају девијације у поступању и понашању полицијских службеника. Када се анализирају узроци који доводе до таквог понашања, долазимо често до закључка да је затајила кадровска политика. Ова веома одговорна и важна делатност, у полицијским агенцијама, често не прати на адекватан начин развој кадрова током професионалне каријере полицијских службеника. Исто тако, одабир полицијских кадрова је често под утицајем политике и протекције. У последње време све се више своди на протежирање подобних и оних који напредују захваљујући протекцијама и ургенцијама. Један од проблема у кадровској политици, који има директан утицај на полицијско поступање, представља свакако и распоређивање кадрова на радна места која им према њиховим стручним и образовним квалификацијама не припадају. Све наведено има директан утицај на начин вршења послова полиције од стране полицијских службеника.

Сматрамо да би наведене проблеме решиле следеће мере: планирање људских ресурса (установити број кадрова који ће отићи из полицијске агенције, а истовремено планирати који профили кадрова ће бити потребни, планирати која знања, способности и вештине будући кадрови требају поседовати, као и временски период у коме се кадрови требају обезбедити); неопходно извршити селекцију и регрутовање нових кадрова без протекције; кадровима који се примају у полицијску агенцију обезбедити

адекватну социјализацију и стручну обуку; увести и пратити перманентно стручно оспособљавање запослених; систематизацију радних места вршити по стварним потребама, а не по захтевима личне природе и интересима појединаца; кадрове распоређивати на радна места која им припадају сходно њиховим образовним и стручним квалификацијама; успоставити мерила за напредовање у полицијској служби и спречавати напредовање на основу протекције; предузети мере које ће кадровску политику ослободити утицаја особа из политичког миљеа.

Недостатак безбедносне културе код појединих полицијских службеника представља проблем у пракси који директно доприноси неадекватном поступању полицијских службеника у примени послова полиције. Овај проблем се огледа у недостатку адекватног нивоа безбедносне културе код полицијских службеника. Део полицијских службеника нема образовање кроз које је стекао знања која су неопходна како би се код припадника полиције развио адекватан ниво безбедносне културе. Такође, недостатак безбедносне културе доводи до недостатка позитивних ставова запослених о потреби да се заштите они сами, њихове колеге и грађани од разних облика и видова угрожавања безбедности. Исто тако, недостатак безбедносне културе доводи до непознавања облика и носилаца угрожавања безбедности, што у пракси доводи до непоступања у ситуацијама када је то неопходно, а што за резултат обично има угрожавање безбедности, како полицијских службеника тако и грађана. И на крају, неадекватан ниво безбедносне културе доприноси и непоштовању начела за остваривање надлежности полиције (пре свега начела конспиративности, законитости итд.).

Као мере које би унапредиле тренутни ниво безбедносне културе код припадника полиције требало би предузети: континуиране обуке полицијских службеника којима се развија свест о безбедносној култури; инсистирање руководиоца на радним састанцима на подизању нивоа безбедносне културе; увођење процедура у рад полицијских службеника којима би се подизао ниво безбедносне културе.

Сматрамо да би ефикаснијем поступању полицијских службеника приликом вршења послова полиције велики допринос дало унапређење знања и вештина у примени полицијских овлашћења. Обуке које би допринеле ефикаснијој примени полицијских овлашћења у решавању полицијских задатака, сматрамо изузетно важним. Унапређење ефикасности у примени полицијских овлашћења би допринело ефикаснијем вршењу послова полиције, а истовремено и смањило ниво виктимизације полиције. Такође, сматрамо да би унапређењу знања и вештина у примени полицијских овлашћења допринела и стандардизација примене полицијских овлашћења. Стандардизациојм би се избегле девијације које се дешавају у полицијској пракси. Најбољи пример да се девијације дешавају је Извештај о раду Министарства унутрашњих послова Републике Српске за 2020. годину где се наводи: "У току 2020. године, на основу спроведених унутрашњих поступака по представкама, пријавама и захтјевима, дисциплински тужиоци су на даље поступање запримили 80 извјештаја против 111 полицијских службеника, за које су поднијели захтјеве за покретање дисциплинских поступака, због основа сумње да су почили теже повреде радне дужности. На основу запримљених предмета, спроведен је првостепени дисциплински поступак и донесена су 62 првостепена рјешења којима је обухваћено 75 полицијских службеника. Изречене су сљедеће дисциплинске мјере: престанак радног односа за седам полицијских службеника, новчана казна за 52 полицијска службеника, ослобађајућа одлука за 14 полицијских службеника и за два полицијска службеника је

утврђена дисциплинска одговорност, без изрицања дисциплинска мјера."¹⁸⁸ Наравно, треба бити опрезан приликом стандардизације у смислу да се мора водити рачуна о сложености и непредвидивости ситуација у којима се може наћи полицијски службеник приликом вршења послова полиције. У том погледу, стандардизација би требала бити уведена на начин да прецизира поступање полиције, али не да се њеним увођењем онемогући или ограничи поступање полицијским службеницима. Ово наглашавамо јер смо сведоци да се, у неким ситуацијама, увођење нових стандарда и процедура у полицијским агенцијама претвара у своју сушту супротност, као и да се новине често претварају у класично испуњавање форме, без суштинског делања.

3.7. Стандардизација примене полицијских овлашћења у сврху унапређења вршења послова полиције

Међународни правни стандарди у откривању и доказивању кривичних дела подразумевају постојање одређених међународноправних механизма, који прописују успостављање услова у области поступања полиције у откривању и доказивању кривичних дела. Они обухватају непосредну и практичну комуникацију између држава, применом различитих облика сарадње, који зависе од сваког конкретног случаја. Међународни правни стандарди откривања и доказивања кривичних дела од стране полиције могу се посматрати у неколико видова. Прво, ради се о међународним правним документима, које доносе различити међународноправни субјекти. Друго, међународни правни стандарди могу се посматрати и кроз активности међународних организација које се баве откривањем и доказивањем кривичних дела, односно сузбијањем различитих облика криминалитета. Треће, међународни правни стандарди укључују и кривичноправну сарадњу између држава у откривању и доказивању кривичних дела. Општеприхваћени правни стандарди изражени су, пре свега, у Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода и одлукама Европског суда за заштиту људских права.¹⁸⁹

Исто тако, међународни полицијски стандарди су део међународних правних норми у склопу Уједињених нација. Прецизније говорећи, ради се о препорукама државама чланицама ради хармонизације кривичног права и полицијског поступања. Ови стандарди представљају стандарде ефикасног полицијског поступања и заштите људских права. Прописи, којима је прописан законит рад полиције, морају уважавати стандарде поштовања људских права, начелно прописаних конвенцијама, препорукама и декларацијама међународних организација, УН, Савета Европе и струковних полицијских организација. Према међународним стандардима полицијски службеници морају бити едуковани о значају заштите људских права и значају заштите права особа према којима поступају, при доношењу одлука о примени полицијских овлашћења.¹⁹⁰ Дакле, стандардизација примене полицијских овлашћења се превасходно односи на заштиту основних људских права и слобода грађана над којима се примењују полицијска овлашћења. Такође, стандардизацијом се настоји увести начин примене полицијских овлашћења који је у складу са међународним стандардима.

¹⁸⁸ Извештај о раду Министарства унутрашњих послова Републике Српске за 2020. годину, стр. 18.

¹⁸⁹ Бајичић, В., Полиција као субјекат откривања и доказивања кривичних дела и међународни правни стандарди у поступању, У: Безбједност, Полиција, Грађани, часопис Министарства унутрашњих послова Републике Српске, број 1–2/16, Бања Лука, 2016. године, стр. 91.

¹⁹⁰ Кесић, Т., Међународни стандарди поступања полиције у кривичним стварима, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2014. године, стр. 34.

Поред наведених мотива стандардизације примене полицијских овлашћења која се односе на заштиту основних људских права и слобода, према неким предлозима, циљ стандардизације може бити и повећање ефикасности вршења послова полиције. Овај циљ би било могуће остварити успостављањем јединствених процедура за примену полицијских овлашћења приликом вршења послова полиције. Поменута стандардизација би се могла увести кроз детаљну разраду примене полицијских овлашћења у подзаконским актима, како би се примена полицијских овлашћења у пракси учинила лакшом за полицијске службенике. Овде се мисли на то да се подзаконским актом опише јасно примена полицијских овлашћења. Међутим, ту се суочавамо са неколико проблема, који су вероватно и разлог због чега стандардизација, у овом погледу, још није уведена. Пре свега, немогуће је предвидети све потенцијалне ситуације у којима се може применити једно полицијско овлашћење. Међутим, сматрамо да садашњи подзаконски акти не дефинишу на јасан начин примену полицијских овлашћења. Подзаконска регулатива, у погледу наведеног, требала би бити квалитетнија.

Дискреционо право одлучивања у примени полицијских овлашћења је тренутно замена за стандардизацију, али претпоставља довољан ниво теоретских и практичних знања полицијског службеника, како би могао правилно да поступи приликом доношења одлуке у таквим ситуацијама. Међутим како се у пракси често дешавају пропусти у примени полицијских овлашћења, може се закључити да је неопходно радити на обуци полицијских службеника како би имали ниво знања неопходан за правилну примену полицијских овлашћења. Такође, тренутно непостојање стандардизације у примени полицијских овлашћења се своди на знања претпостављених који су задужени за правдање употребе средстава силе (од стране полицијских службеника). Дакле, садашње стање је такво да надређени имају у својим рукама процену да одреде да ли је неки полицијски службеник правилно применио полицијско овлашћење. Њима би се стандардизацијом олакшао посао, али и запосленима који су део контролних механизма унутар полицијске агенције, који су задужени за контролу примене полицијских овлашћења и законитог поступања полиције.

У погледу стандардизације постоји мишљење професора Бранислава Симоновића, који сматра да је: "Професионална полиција је она која испуњава претходно јасно дефинисане стандарде и поступке у складу са својим процедурама, који су производ дефинисане најбоље националне праксе у одређеној области полицијског рада. Стандарде полицијског поступања, односно процедуре у поступању доносе специјализована тела, односно независна тела или националне комисије састављене искључиво или претежно од полицајаца професионалаца.¹⁹¹ Уколико би стандардизација примене полицијских овлашћења, уз уважавање специфичности полицијског рада које смо навели, била уведена на бази овог размишљања, сигурно би дала резултате у пракси и допринела би ефикаснијем вршењу послова полиције. Наравно, уколико би стандардизација допринела ефикаснијем вршењу послова полиције, директно би имала и утицај на ефикаснију улогу полиције у спречавању вршења кривичних дела.

Овом приликом неопходно је сагледати и гледиште професора Данета Субошића који сматра да процедуре обављања оперативно-стручних послова представљају поступке или технике полицијских службеника, којима они у зависности од заузетих

---

¹⁹¹ Симоновић, Б., Стандардизација и акредитација као један од начина професионализације полиције и криминалистичке службе, У: часопис "Безбедност", Министарство унутрашњих послова Републике Србије, број 1–2/2009, Београд, 2009. године, стр. 240.

полазишта и коришћених средстава остварују резултате, односно циљеве због којих полицијска организација и постоји. Наведене процедуре обухватају технолошки зависне фазе рада полицијских службеника, које уједно представљају стандард, тј. минимум квалитета њиховог рада. Систем процедура, њихово доношење, ажурирање и други аспекти сагледавања квалитета рада полицијских службеника представљају полицијску стандардизацију. Процедуре обављања оперативно-стручних послова морају да буду усклађене са принципима полицијског рада. Поред тога, наведене процедуре формулишу се и ажурирају у зависности од степена развоја полицијске теорије и праксе. Последица тога је чињеница да стандардизација обављања оперативно-стручних послова представља један од основних конституенаса полицијске праксе, теорије и доктрине. Полицијске послове је тешко стандардизовати, јер представљају стратегијску, најопштију категорију полицијског рада. Стога је потребно да они буду стандардизовани посредством задатака.¹⁹²

4. Организација полиције Републике Српске

Полиција Републике Српске представља јединствен републички орган који послове из своје надлежности обавља на целој територији Републике Српске. "Ширина, разноврсност и сложеност полицијских задатака, велики обим послова и број људи потребних за обављање тих послова, уз специфична обележја начина извршавања полицијских задатака, појављују се као главни моменти од утицаја на сложеност организационе структуре модерне полицијске организације."¹⁹³ Поред ових елемената од којих несумњиво зависи организациона структура полицијске организације, у Босни и Херцеговини, правно-политички систем у великој мери је утицао на обликовање полицијског система. Чак се може рећи да су специфични политички односи, оптерећени мешањем страног фактора, имали пресудни значај. Поменути утицај је имао своје рефлексије како на организациону структуру полиције Републике Српске тако и на њене надлежности.

Исто тако, правни основ организације представља један од кључних елемената који поседује свака полицијска организација. Приликом формирања полицијског система и полицијских агенција (као делова полицијског система) мора се водити рачуна да сви делови (као и сам полицијски систем) буду основани у складу са уставом и законом. Дакле, правни основ за њихово оснивање и функционисање мора бити усклађен са правним нормама које егзистирају у једном друштву.¹⁹⁴ У том погледу, полиција Републике Српске поседује неспоран правни основ за своје оснивање и функционисање, што се за полицијске агенције на нивоу заједничких институција БиХ не може тврдити.

4.1. Организациона структура МУП Републике Српске

Свака организација, укључујући и полицију, упркос разликама у активностима и циљевима, суочава се са питањима формирања организационих јединица. Главне недоумице се односе на то: које организационе јединице формирати, како оне треба да

¹⁹² Субошић, Д., *Op. cit.*, стр. 113.

¹⁹³ Милосављевић, Б., *Op. cit.*, стр. 429.

¹⁹⁴ Jovicic, D., Setka, G., *Legal aspects of Police organization in Bosnia and Herzegovina*, In: Thematic conference proceedings of International scientific conference "Archibald Reiss Days", Volume II, University of Criminal Investigation and Police Studies, Belgrade, 2019, pp. 82.

буду међусобно повезане, које методе и средства обезбеђују обједињено планирање, усмеравање, координацију и њихову контролу, како успоставити систем одговорности и друга питања унутрашње организације и функционалности.¹⁹⁵ Дакле, формирање и успостављање организационих јединица у једној полицијског организацији представља изузетно важан и значајн посао, од чијег исхода зависи функционалност и ефикасност полицијске организације.

У смислу организационе структуре, у полицији Републике Српске (Министарству унутрашњих послова Републике Српске), успостављене су (и егзистирају) основне организационе јединице и унутрашње организационе јединице. Када је реч о основним организационим јединицама, оне се деле на: основне организационе јединице у седишту Министарства и основне организационе јединице ван седишта Министарства.

Законом о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске (Службени гласник Републике Српске, број 57/16) и Правилником о организацији и систематизацији радних места у Министарству унутрашњих послова Републике Српске прописане су основне организационе јединице у седишту Министарства, и то: Служба министра, Кабинет министра, Служба за заштиту интегритета и законитости у раду, Полицијски одбор, Директор полиције, управе (Управа полиције, Управа криминалистичке полиције, Управа за организовани и тешки криминалитет, Управа за борбу против тероризма и екстремизма, Управа за обезбеђење личности и објеката, Управа за полицијску подршку, Управа за информационо-комуникационе технологије, Управа за правне и кадровске послове, Управа за материјално-финансијске и имовинске послове, Управа за полицијску обуку), Специјална антитерористичка јединица и Центар за обуку. Једина основна организациона јединица ван седишта Министарства је полицијска управа, као регионални ниво организације. Ових управа има десет. Потребно је нагласити да, иако се налазе на истом нивоу хијерархије, директору полиције су подређене и одговорне Управа полиције, Управа криминалистичке полиције, Управа за организовани и тешки криминалитет, Управа за обезбеђење личности и објеката и Управа за борбу против тероризма и екстремизма.

Поред наведених основних организационих јединица, у Министарству постоје бројне унутрашње организационе јединице које егзистирају у оквиру неке од основних организационих јединица као део њихове укупне организационе структуре. Унутрашње организационе јединице у седишту Министарства су: Биро, Дежурни оперативни центар, јединице, одељења, одсеци и тимови. Ван седишта Министарства, у оквиру полицијских управа као основних организационих јединица, егзистирају следеће унутрашње организационе јединице: полицијске станице, сектори, одељења, јединице, оперативна дежурства, одсеци, групе, тимови и станична одељења полиције. Све наведене основне и унутрашње организационе јединице налазе се у међусобној хоризонталној и вертикалној повезаности, при чему је у потпуности јасна позиција сваке од њих.

У погледу територијалне организације полиције Републике Српске, можемо рећи да је она организована на три нивоа: централном (републичком), регионалном и општинском (локалном).

На централном (републичком) нивоу полицијске послове обавља Министарство у седишту, са својим основним и унутрашњим организационим јединицама, које смо раније навели. Министарство је централизован орган и има надлежност на целој територији Републике Српске. "Министарство преко својих организационих јединица у

---

¹⁹⁵ Милетић, С., *Op. cit.*, стр. 224.

седишту прати и анализира стање јавног реда и мира, криминалитета, те обједињује, планира, усмерава и контролише рад нижих организационих јединица. Дакле, координира и усмерава рад свих организационих јединица, врши надзор и контролу над законитошћу у раду како организационих јединица у седишту тако и ван седишта, као и надзор и контролу обављања полицијских послова и осталих унутрашњих послова који олакшавају извршавање укупне делатности Министарства".¹⁹⁶

На регионалном нивоу у Републици Српској полицијске послове обављају полицијске управе, и то Бања Лука, Добој, Бијељина, Источно Сарајево, Требиње, Приједор, Зворник, Градишка, Мркоњић Град и Фоча. Према Правилнику о унутрашњој организацији и систематизацији радних места у Министарству, полицијска управа на подручју за које је надлежана организује и непосредно врши: послове спречавања и откривања кривичних дела и проналажења и хватања њихових учинилаца; праћење стања безбедности саобраћаја на путевима и регулисање саобраћаја и контроле над возилима, возачима и другим учесницима у саобраћају; врши пратњу међународних возова у Републици Српској, као и осталих возова на којима је безбедносна проблематика посебно изражена; врши послове одржавања јавног реда и мира; обавља инспекцијски надзор у области заштите од пожара и надзор над прометом и ускладиштењем експлозивних материја, запаљивих течности и гасова; врши послове и задатке управног решавања у управним стварима унутрашњих послова за чије је решавање потребно спроводити посебан испитни поступак (осим за послове који су у надлежности Министарства у седишту); прати, усмерава, усклађује рад и пружа стручну помоћ полицијским станицама и другим организационим јединицама у свом саставу у смислу обављања оперативно-стручних послова и одговорна је за њихов рад; формира функционално јединство и аналитички прати и процењује стање безбедности на подручју за које је надлежна; обезбеђује извршавање послова интерног информисања и статистичког извештавања и информисања надлежних органа; обавља послове инспекцијског надзора по Закону о агенцијама за обезбеђење лица и имовине и приватне детективске делатности; врши одређене материјално-финансијске, техничке и опште послове, а обавља и друге послове и задатке из свог делокруга.

На општинском (локалном) нивоу, послове полиције обављају полицијске станице. Иначе, у надлежности полицијских станица на општинском нивоу је вршење послова и задатака који се односе на непосредну заштиту личне и имовинске сигурности грађана, предузимање оперативних и других мера на спречавању и откривању кривичних дела привредног и општег криминалитета из надлежности основних судова и проналажење и хватање њихових учинилаца, одржавање јавног реда и мира, регулисање саобраћаја на путевима и контрола над возилима и возачима и другим учесницима у саобраћају на регионалним и локалним путевима, непосредно учествовање у реализацији саобраћајно-васпитних активности других субјеката и организовање васпитно превентивне активности у области безбедности саобраћаја, обезбеђење лица места ради несметаног вршења увиђаја, надзирање примене закона и других прописа о оружју и муницији, превозу, преносу и употреби оружја, експлозивних материја и запаљивих течности и гасова, о пријављивању пребивалишта и боравишта грађана, остваривање сарадње са другим органима на станичном подручју, те обављање и других послова из своје надлежности. Полицијска станица аналитички прати стање и кретање јавног реда и мира, криминалитета и саобраћаја, реализује програме редовне обуке полицијских службеника, обрађује и подноси захтеве за покретање прекршајног поступка, израђује аналитичко-информативне и друге материјале о стању и проблемима

---

¹⁹⁶ Шетка, Г., *Op. cit.*, стр. 125.

јавне безбедности на станичном подручју, остварује сарадњу са другим органима и организацијама на станичном подручју, непосредно врши послове и задатке из свог делокруга у условима ванредних прилика, прати и усмерава рад на имплементацији рада полиције у заједници и обавља и друге послове из своје надлежности. У појединим полицијским станицама су формирана станична одељења полиције (СОП), која полицијске послове обављају у појединим месним заједницама које се налазе на територији одређене општине.¹⁹⁷

Послове полиције којима се доприноси спречавању кривичних дела врше припадници униформисане и криминалистичке полиције Републике Српске. Ради потпуног сагледавања утицаја вршења послова полиције на спречавање криминалитета, анализираћемо организацију и надлежност униформисане и криминалистичке полиције.

4.2. Организација и надлежност униформисане полиције Републике Српске

Униформисана полиција Републике Српске је у складу са територијалном организацијом МУП-а Републике Српске организована у три нивоа: републичком, регионалном и локалном. Специфично за организацију униформисане полиције је то што се тренутно послови униформисане полиције на централном нивоу обављају у оквиру две управе, што раније није био случај. Међутим, у складу са територијалном организацијом, на републичком нивоу се налази Управа полиције, која обавља највећи број послова униформисане полиције у МУП-у Републике Српске. Поред ње, део послова униформисане полиције обавља и Управа за обезбеђење личности и објеката.

У надлежности Управе полиције јесте да прати, усмерава и усклађује рад полицијских управа, полицијских станица, жандармерије и јединица полиције у обављању послова униформисане полиције. Поред овога, наведеним организационим јединицама Управа полиције пружа стручну помоћ у извршавању послова и задатака из њиховог делокруга, прати стање јавне безбедности из делокруга полиције и налаже мере за његово унапређење. Такође, Управа остварује увид у стање безбедности саобраћаја на путевима и безбедност превоза експлозивних и других опасних материја и с тим у вези предузима одговарајуће мере. Управа полиције врши праћење и обраду прекршаја евидентираних радарским системима, а организује и учествује у вршењу ванредних и посебних обезбеђења. Такође, Управа полиције врши инспекцијски надзор и контролу над радом полицијских управа, полицијских станица и јединица полиције. Исто тако, учествује у припреми законских и других прописа којима се регулишу послови и задаци, организација, поступање и друга питања која се односе на рад полиције. Полицијска управа, с обзиром на своје надлежности, несумњиво утиче на начин вршења послова полиције, првенствено, својим инструктивним деловањем, усмеравањем, координирањем и усклађивањем рада нижих организационих јединица, а велики допринос даје и контролом законитости рада и вршењем инспекцијског надзора. Такође, свој допринос вршењу послова полиције и спречавању криминалитета, Управа полиције даје иницирањем и доношењем стратешких докумената који за циљ имају спречавање вршења кривичних дела и прекршаја.

Послове из своје надлежности Управа полиције обавља преко своје две унутрашње организационе јединице: Јединице опште полиције и Јединице полиције за безбедност саобраћаја. Јединица опште полиције је надлежна да прати, усмерава и

---

¹⁹⁷ Видети: Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у Министарству унутрашњих послова Републике Српске, Бања Лука, 2018. године.

усклађује рад сектора/одељења полиције у полицијским управама, полицијских станица опште надлежности, јединица полиције и жандармерије, те да врши надзор и контролу над њиховим радом. У складу са проведеним контролним активностима наведених организационих јединица, налаже им потребне мере које треба да спроведу у циљу отклањања уочених недостатака у свом раду. Такође, пружа им инструктивну стручну помоћ у вршењу послова и задатака из њихове надлежности, а посебно у ситуацијама када реализују послове у погледу сложенијих ванредних и посебних обезбеђења. Јединица прати стање јавног реда и мира и предлаже мере за његово унапређење, а у посебним ситуацијама размењује и податке са националним фудбалским информативним тачкама у другим државама у циљу спречавања насиља на фудбалским утакмицама и сличним приредбама високог ризика. Дакле, уопштено говорећи, преко ове унутрашње организационе јединице Управа полиције руководи полицијом опште надлежности.¹⁹⁸

Друга унутрашња организациона јединица Управе полиције јесте Јединица полиције за безбедност саобраћаја. Она у Управи полиције прати рад и врши инспекцијски надзор и контролу над радом полицијских станица за безбедност саобраћаја, станичних одељења саобраћајне полиције и других полицијских станица које врше контролу и регулисање саобраћаја. У овој области полицијских послова Јединица врши надзор над провођењем прописа, изучава околности и услове који погодују саобраћајним несрећама и прекршајној и кривичној делинквенцији и усмерава активности полиције ка побољшању безбедности саобраћаја и превентивном деловању. Јединица даје сагласност за ванредне превозе на путевима, води рачуна о материјално техничком опремању саобраћајне полиције и обавља и друге послове из своје надлежности. Треба нагласити да се у оквиру ове Јединице налази Полицијска станица за обраду саобраћајних прекршаја, која је надлежна да врши преузимање и обраду фотографија прекршаја евидентираних радарским системима. Такође, ова полицијска станица је надлежна да врши потребне провере са циљем утврђивања идентитета починилаца прекршаја и да предузима потребне мере и радње у циљу санкционисања учинилаца почињених прекршаја.¹⁹⁹

Карактеристично за Управу полиције је то да један део својих послова она обавља на начин да прати и проучава стање безбедности и даје одређена стручна усмерења и инструкције нижим организационим јединицама, док други део својих послова обавља непосредним ангажовањем на терену (од самог планирања преко директног извршавања послова и задатака).

Од основних организационих јединица у седишту Министарства, део послова униформисане полиције врши Управа за обезбеђење личности и објеката. У надлежности ове основне организационе јединице налазе се послови полиције који се односе на непосредну организацију и обављање послова посебног обезбеђења личности и објеката који се према одлуци Владе или решењем министра посебно обезбеђују. Такође, ова управа остварује увид у стање заштите и безбедности лица која се обезбеђују, те налаже предузимање одговарајућих мера у циљу њихове боље заштићености. Ова основна организациона јединица је надлежна да прати, усмерава, пружа стручну помоћ и усклађује рад својих унутрашњих организационих јединица, полицијских управа, полицијских станица и јединица жандармерије у извршавању послова посебног обезбеђења личности и објеката. Управа прати стање безбедности

¹⁹⁸ Јовичић, Д., Шетка, Г., *Op. cit.*, стр. 174.

¹⁹⁹ Видети: Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у Министарству унутрашњих послова Републике Српске, Бања Лука, 2018. године.

личности и објеката који се посебно обезбеђују и налаже мере за његово унапређење. Према Правилнику о организацији и систематизацији радних места, у саставу Управе за обезбеђење лица и објеката се налазе: Јединица за заштиту, Јединица за оперативну подршку, Оперативно дежурство и Јединица жандармерије.²⁰⁰

Послове униформисане полиције на регионалном нивоу обављају унутрашње организационе јединице полицијске управе. Иначе, полицијске управе прате, усмеравају, усклађују рад и пружају стручну помоћ полицијским станицама, као и другим организационим јединицама у свом саставу. Полицијске управе обезбеђују функционално јединство и аналитички прате и процењују стање јавне безбедности на свом подручју. Од унутрашњих јединица које обављају послове униформисане полиције, у оквиру полицијских управа, издвајају се: Оперативно дежурство, Сектор/Одељење полиције, Јединица жандармерије, Полицијска станица за интервенције, Полицијска станица за безбедност саобраћаја и полицијске станице опште надлежности.

Оперативно дежурство прати стање безбедности на подручју полицијске управе, а у циљу решавања сложенијих безбедносних ситуација, руководи и организује поступање оперативних организационих јединица полицијске управе. Један од задатака ове организационе јединице јесте благовремено, потпуно и тачно извештавање начелника полицијске управе и његовог заменика, других руководних радника и Дежурног оперативног центра МУП-а о догађајима од значаја за подручје које оперативно покрива полицијска управа. Поред наведеног, ова организациона јединица прати и налаже мере за успешно провођење усмерених акција, редовних, ванредних и посебних обезбеђења на свом подручју. Исто тако, она руководи и усмерава рад дежурних служби полицијских станица у оквиру ПУ о значајнијим догађајима, извршеним кривичним делима и прекршајима, и стара се о изradi дневних и других извјештаја.

Сектор полиције задужен је да води рачуна о законитом и стручном раду полицијских станица и јединица полиције на подручју полицијске управе, те да с тим у вези усмерава и синхронизује превентивно-оперативни рад полицијских станица и јединица полиције. Важну улогу остварује у праћењу и усмеравању рада полицијских станица у вршењу њихових послова и задатака који се односе на одржавања јавног реда и мира. Уколико у пракси дође до тежих и сложенијих случајева нарушавања јавног реда и мира, саобраћајних незгода и других безбедносних догађаја у којима су животи људи и материјална добра угрожени у већем обиму, сектор полиције непосредно на терену учествује у решавању ових догађаја. У области безбедности саобраћаја прати стање безбедности на путевима, усмерава и координира рад полицијске станице за безбедност саобраћаја. Такође, припрема аналитичко-информативне материјале из свог делокруга. Уколико се деси да грађани поднесу представке које се односе на поступање и рад запослених у полицијским станицама и јединицама полиције, Сектор учествује у провери навода из поднесених представки грађана. Сектор полиције учествује у вршењу ванредних и посебних обезбеђења. Такође, у надлежности Сектора се налазе послови који се односе на послове и задатке у области организовања, кадровске попуње, руковођења и командовања полицијским станицама и јединицама полиције у условима теже нарушене безбедносне ситуације.²⁰¹

У складу са последњим изменама Правилника о организацији и систематизацији радних места у МУП-у Републике Српске, дотадашње организационе јединице под

---

²⁰⁰ Исто.

²⁰¹ Исто.

називом Јединица за подршку, преименоване су у Жандармерију. Надлежности јединица Жандармерије у полицијским управама су да у складу са уставом и законом извршавају посебне послове и задатке у циљу очувања безбедности грађана и њихове имовинске сигурности на подручју полицијске управе. На основу наредбе начелника Управе полиције, јединица Жандармерије, по потреби, може бити ангажована и на подручју друге полицијске управе. Послови јединице Жандармерије се превасходно односе на извршавање сложенијих безбедносних задатака. У погледу пружања помоћи криминалистичкој полицији учествују у блокади и претресу терена у циљу проналажења и хватања извршилаца кривичних дела, проналажења жртава, трагова и предмета кривичних дела, као и лишењу слободе лица која су склона нападу на полицијске службенике. Припадници ове јединице врше послове одржавања јавног реда и мира на јавним скуповима, и његовом успостављању када је нарушен у већем обиму, а пружају и подршку редовним полицијским снагама у извођењу полицијских акција са високим ризиком. Такође, јединица Жандармерије пружа подршку посебном обезбеђењу личности и објеката, помаже у извршењу сложенијих асистенција, а врши и заштиту личне и имовинске безбедности грађана у случајевима елементарних непогода ширих размера.

Полицијска станица за интервенције је успостављена само у Полицијској управи Бања Лука. Она је задужена за послове одржавања јавног реда и мира на јавним скуповима, и његовом успостављању када је нарушен у већем обиму и када постоји чињење прекршаја са елементима насиља. Припадници ове ПС пружају помоћ редовним полицијским снагама у извођењу сложенијих полицијских акција и у обезбеђењу одређених личности и објеката. Запослени у овој ПС се ангажују ради блокаде и претреса терена у циљу проналажења и хватања извршилаца кривичних дела и предмета за којима се трага, као и ради лишења слободе лица и њиховог спровођења, у ситуацијама када се основано очекује пружање отпора. Такође, потреба за ангажовањем припадника ове ПС се јавља у пружању помоћи редовним полицијским снагама у сложенијим асистенцијама, заштити личне и имовинске безбедности грађана у случајевима елементарних непогода ширих размера. Месна надлежност ове полицијске станице се односи на територију Града Бања Лука.

Полицијска станица (станично одељење полиције) је, може се слободно констатовати, темељна полицијска организациона јединица у Републици Српској која постоји у свакој општини, а врши послове и задатке који се односе на: непосредну заштиту личне и имовинске сигурности грађана; предузима оперативне и друге мере на спречавању и откривању кривичних дела привредног и општег криминалитета из надлежности основних судова и проналажењу и хватању њихових учинилаца; одржавању јавног реда и мира; регулисању саобраћаја на путевима и контроли над возилима и возачима у погледу поштивања законских прописа и општих аката из области безбедности саобраћаја. Са нивоа ове организационе јединице се по потреби врши пратња међународних возова у Републици Српској, као и осталих возова на којима је безбедносна проблематика посебно изражена. Она непосредно учествује у реализацији саобраћајно-васпитних активности других субјеката и организује васпитно-превентивне активности у области безбедности саобраћаја. У надлежности ПС је и обезбеђење места извршења кривичног дела ради несметаног вршења увиђаја, вршење надзора над применом закона и других прописа о оружју и муницији, превозу, преносу и употреби оружја, експлозивних материја и запаљивих течности и гасова. Пошто своју функцију остварује по правилу на општинском ниову, води бригу о пријављивању пребивалишта и боравишта грађана, врши надзор и увид у евиденције књига гостију у организацијама које пружају услуге смештаја, послове јавних скупова, те послове

кретања и боравка странаца. Такође врши забрану растурања забрањених штампаних гласила и незаконите употребе других средстава јавног информисања и масовног комуницирања. Пружа помоћ државним органима, јавним предузећима и другим субјектима у вршењу јавних овлаштења, учествује у отклањању последица насталих по лица и имовину услед елементарних непогода и хаварија, аналитички прати стање и кретање јавног реда и мира, криминалитета и безбедности саобраћаја. Обрађује и подноси захтеве за покретање прекршајног поступка, израђује аналитичко-информативне и друге материјале о стању и проблемима јавне безбедности на станичном подручју, остварује сарадњу са другим органима и организацијама на станичном подручју, непосредно врши послове и задатке из своје надлежности у условима ванредних прилика и обавља и друге послове. Треба нагласити да се полицијске станице и станична одељења полиције могу налазити у седишту полицијске управе и ван седишта полицијске управе, те да то зависи од стварних потреба и организације сваке конкретне полицијске управе.²⁰²

Полицијска станица за безбедност саобраћаја на подручју полицијске управе обавља послове и задатке регулисања саобраћаја и контроле над возилима, возачима и другим учесницима у саобраћају на путевима у погледу придржавања закона и других прописа и општих аката из области и безбедности саобраћаја. Полицијски службеници ПС за БС врше пратњу одређених личности, вредносних пошиљки, експлозивних материја, запаљивих течности и гасова и ванредних превоза, затим врше увиђаје саобраћајних незгода на путним правцима које покрива ПС за БС. Такође, у својој надлежности имају спровођење мера контроле и регулисања саобраћаја у ванредним и посебним обезбеђењима, учествују у проналажењу отуђених моторних возила, хватању извршилаца кривичних дела. Непосредно на терену остварују контролу кретања корисника одређених моторних возила и према њима предузимају прописане мере.

4.3. Организација и надлежност криминалистичке полиције Републике Српске

С обзиром на тренутну организацију криминалистичке полиције Републике Српске, можемо рећи да је она организована на три нивоа, у складу са територијалном организацијом полиције Републике Српске, док су на централном нивоу послови криминалистичке полиције подељени између три основне организационе јединице. Исто тако, послови криминалистичке полиције се на локалном нивоу обављају у оквиру полицијских станица, али у полицијским станицама нема посебне унутрашње организационе јединице криминалистичке полиције. Дакле, територијална организација криминалистичке полиције је таква да послове криминалистичке полиције на републичком нивоу врше: Управа криминалистичке полиције, Управа за организовани и тешки криминалитет и Управа за борбу против тероризма и екстремизма. На регионалном нивоу послове криминалистичке полиције обављају сектори (одељења) криминалистичке полиције у оквиру полицијских управа. И на крају, на локалном нивоу послове криминалистичке полиције обављају полицијске станице (без посебно успостављених унутрашњих организационих јединица чији се задаци односе на послове криминалистичке полиције).

Послови Управе криминалистичке полиције се односе на обраду најсложенијих кривичних дела, послове контроле, надзора и инструктивног усмеравања рада свих

---

²⁰² Јовичић, Д., Шетка, Г., *Op. cit.*, стр. 201.

организационих јединица криминалистичке полиције на пословима сузбијања и откривања кривичних дела у области општег криминалитета, привредног криминалитета и високотехнолошког криминалитета. Служећи се посебним оперативним пословима, средствима и методама, Управа се бави спречавањем, откривањем и сузбијањем општег криминалитета почињеног од стране криминалних група, организованог криминалитета и корупције, као и најтежих облика привредног криминалитета. Управа предузима посебне истражне радње у складу са Законом о кривичном поступку у циљу спречавања наведених видова криминалитета. Такође, Управа врши надзор над законитости рада организационих јединица на пословима сузбијања и откривања кривичних дела, те предлаже мере у циљу унапређења рада. Надлежност ове управе је да прати, проучава и анализира стање, кретање и појавне облике криминалитета и примену криминалистичко-техничких метода, као и да усмерава рад других организационих јединица на пословима спречавања криминалитета. Део послова Управе криминалистичке полиције се односи и на припрему подзаконских прописа којима се регулише рад и поступање полиције на сузбијању криминалитета. Управа је надлежна да остварује потребну сарадњу са другим државним органима, те да објављује – расписује потернице и објаве за починиоцима кривичних дела. Послове из своје надлежности обавља преко својих унутрашњих организационих јединица, а то су: Јединица за општи криминалитет и Јединица за привредни криминалитет.²⁰³

Јединица за општи криминалитет врши надзор, контролу и инструктивни рад над законитошћу рада полицијских управа и полицијских станица на спречавању и откривању општег криминалитета, а исто тако и предузима мере и радње на откривању и расветљавању кривичних дела из области општег криминалитета. Прати и проучава стање, кретање и појавне облике општег криминалитета, усмерава и координира активности полицијских управа на спречавању и откривању овог облика криминалитета. Обавља послове контроле, надзора и инструктивног усмеравања рада нижих организационих јединица.

Јединица за привредни криминалитет предузима мере и радње са циљем откривања, сузбијања и спречавања најтежих облика кривичних дела из области привредног криминалитета и корупције. Надлежна је за организовање и непосредно учествовање у одређеним акцијама спречавања привредног криминалитета и корупције. У циљу спречавања ових облика криминалитета она проучава, сагледава и предлаже програме стручног усавршавања, координира рад са нижим организационим јединицама Министарства и остварује сарадњу са другим државним органима. Врши послове прикупљања, систематизовања и обраде документације неопходне за спровођење финансијских истрага у циљу идентификовања и откривања имовине стечене извршењем кривичног дела. У погледу наведеног утврђује начин стицања имовине и њен пренос од стране осумњиченог на повезана трећа лица. Такође, у свом раду је надлежна за доказивање очигледног несразмера између имовине одређених лица и њихових законитих прихода, а све у складу са одредбама Закона о одузимању имовине стечене извршењем кривичног дела. Ова јединица врши и послове који се односе на откривање кривичних дела прања новца.

Превасходни задатак Управе криминалистичке полиције треба бити да прати, проучава и анализира стање криминалитета у Републици Српској, те да на основу тога реагује на адекватан начин, пре свега инструктивно, у правцу решавања конкретних

---

²⁰³ Видети: Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у Министарству унутрашњих послова Републике Српске, Бања Лука, 2018. године.

појавних облика. Међутим, у садашњој организацији, Управа се све више појављује у улози непосредног вршења разних врста послова сузбијања и откривања кривичних дела преко својих унутрашњих организационих јединица. Пракса треба да покаже да ли се постиже већи ниво ефикасности у обављању послова криминалистичке полиције ако Управа већим делом ради "кабинетски", користећи искуство својих кадрова који налажу адекватне мере нижим организационим јединицама, или је ипак боље да Управа преузима улогу органа који непосредно извршава већи обим посла. Такође, сматрамо да је оснивањем Управе за организовани и тешки криминалитет и Управе за борбу против тероризма и екстремизма, изузет значајан обим послова из надлежности ове Управе, те да је, на један начин, дошло до стварања паралелних линија рада за спречавање криминалитета у полицији Републике Српске. Мислимо да ово у пракси може произвести одређене проблеме у функционисању полиције и интерперсоналним односима полицијских службеника задужених за спречавање криминалитета у Републици Српској.²⁰⁴

Управа за организовани и тешки криминалитет представља новину у организационој структури полиције Републике Српске. Надлежности Управе за организовани и тешки криминалитет јесу да врши надзор и контролу над законитошћу рада организационих јединица унутар Управе и унутрашњих организационих јединица изван седишта Министарства (организационих јединица у полицијским управама). Она врши послове спречавања, откривања и спровођења непосредних истрага кривичних дела утврђених Законом о сузбијању корупције, организованог и најтежих облика привредног криминалитета. Прати и анализира стање безбедности и појаве које погодују настанку и развоју организованог и тешког криминалитета и корупције. У циљу откривања кривичних дела из своје надлежности, предузима посебне истражне радње у складу са Законом о кривичном поступку. У домену посебних истражних радњи, а посебно у области прикривених истражилаца остварује међународне контакте са другим безбедносним службама у региону, земљама Европске уније и шире, с циљем размене прикривених истражилаца који се ангажују на подручју Републике Српске и у другим земљама. Такође, учествује у легендирању прикривених истражилаца и пружа им логистичку подршку. Остварује међународне контакте са безбедносним службама других земаља с циљем размене информација у вези са откривањем кривичних дела из своје надлежности. Врши криминалистичко-обавештајно прикупљање података за лица која се доводе у везу са извршењем кривичних дела организованог криминалитета, корупције и најтежих облика привредног криминалитета. Пружа стручну помоћ полицијским управама, надзире обављање послова у том подручју, учествује у изради нормативних аката, извештаја и других стручних материјала. Послове из своје надлежности обавља преко: Јединице за организовани криминалитет и дроге, Јединице за посебне послове и Јединице за оперативну аналитику.

Део послова криминалистичке полиције обавља Управа за борбу против тероризма и екстремизма. Ова линија рада, у погледу територијалне организације полиције Републике Српске, има своје организационе јединице на републичком нивоу (Управа) и регионалном нивоу (одељења за борбу против тероризма, екстремизма и за истраживање ратних злочина у полицијским управама). Управа за борбу против тероризма и екстремизма врши обраду кривичних дела из области тероризма и екстремизма као и ратних злочина и кривичних дела по међународном хуманитарном праву. Обавља послове контроле, надзора и инструктивног усмеравања рада свих организационих јединица МУП-а Републике Српске надлежних за рад по наведеним

---

²⁰⁴ Јовичић, Д., Шетка, Г., *Op. cit.*, стр. 178.

кривичним делима уз подршку криминалистичко-обавештајних анализа, криминалистичко-техничких метода и средстава и посебних оперативних послова. Такође, Управа врши надзор над законитошћу рада тих организационих јединица, предлаже мере, одређује рокове, одређује обавезе полицијских управа у области контроле наложених мера, а све с циљем превенције, откривања и расветљавања кривичних дела из области тероризма и екстремизма итд. Послове из своје надлежности реализује преко своје две унутрашње организационе јединице: Јединице за борбу против тероризма и екстремизма и Јединице за превенцију и аналитику. Преко *Јединице за борбу против тероризма и екстремизма* се прикупљају обавештајна сазнања и докази у вези са кривичним делима против уставног уређења, ратних злочина и кривичних дела по међународном хуманитарном праву. Затим се предузимају мере и радње на откривању и доказивању наведених кривичних дела, као и проналажењу њихових учинилаца. Јединица прати и анализира стање безбедности и појаве које погодују настанку и развоју тероризма. *Јединица за превенцију и аналитику* обавља послове прикупљања обавештајних сазнања и доказа у вези са кривичним делима против уставног уређења, КД ратних злочина и кривичним делима по међународном хуманитарном праву, као и о другим кривичним делима. На основу прикупљених сазнања врши процену и анализу прикупљених података, а на основу тога планира мере и радње које је неопходно предузети да би се спречиле активности из области тероризма и екстремизма.²⁰⁵

На регионалном нивоу послове криминалистичке полиције обавља Сектор (одељење) криминалистичке полиције, који непосредно на подручју полицијске управе предузима оперативне и друге мере на спречавању и откривању најсложенијих кривичних дела привредног криминалитета, тешких облика злоупотреба јавних овлашћења, проневера, превара у служби, организованог вршења кривичних дела корупције, фалсификовања службених исправа, недозвољеног држања и стављања у промет оружја и муниције, кривичних дела убистава, разбојништва, силовања извршених по непознатом извршиоцу, тешких дела из области имовинских деликата, тешких облика фалсификовања вредносних папира и новца. Предузима активности на евидентирању и документовању ратних злочина, неовлашћене производње, стављања у промет и омогућавање уживања опојних дрога. Организује оперативно-потражну делатност и примењује мере појачаног надзора због проналажења и хватања учинилаца наведених кривичних дела. Прати стање, кретање и појавне облике криминалитета на подручју полицијске управе. Полицијским станицама пружа стручну помоћ (некада и учествује у извођењу одређених акција) у спречавању и откривању кривичних дела из њихове надлежности. Послове из своје надлежности Сектор криминалистичке полиције врши преко: Одељења (одсека) за спречавање општег криминалитета, Одељења за организовани криминалитет и дроге, Одељења (одсека) за привредни криминалитет, Одељења за имовинске деликте, преваре и фалсификате и Одељења (одсека) криминалистичке технике и ПДЗ.²⁰⁶

На локалном нивоу послови криминалистичке полиције обављају се у оквиру полицијских станица. Занимљиво је истаћи да у полицијским станицама нема унутрашње организационе јединице која обавља ове послове (нпр. одсек или група криминалистичке полиције, како је то раније било). Дакле, у полицијским станицама постоје инспектори криминалистичке полиције и криминалистички полицајци, који

²⁰⁵ Видети: Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у Министарству унутрашњих послова Републике Српске, Бања Лука, 2018. године.

²⁰⁶ Исто.

обављају послове криминалистичке полиције и којима, по линији рада, руководи заменик командира полицијске станице за послове криминалитета. Досадашња искуства показују да ова организациона промена није рационална и да у пракси само створа одређене нејасноће које резултирају смањењем ефикасности у раду. У сваком случају, заменик командира за криминалитет руководи радом криминалистичке полиције у полицијској станици, организује и прати извршавање њихових послова и задатака, те усклађује рад униформисане и криминалистичке полиције. Такође, он врши послове који се односе на стање и појаве у области криминалитета, стара се о законитости у примени полицијских овлашћења, прати стање у области криминалитета, непосредно руководи и учествује у акцијама на спречавању и откривању криминалитета које се организују у полицијској станици, а обавља и друге послове које му одреди непосредни руководилац.²⁰⁷

4.4. Утицај организационе структуре полиције Републике Српске на вршење послова полиције и спречавање криминалитета

Да би испунила своју важну улогу у друштву, полиција мора бити добро организована. Њена организациона структура мора одговарати стварним потребама друштва. Организациона структура полиције је динамична категорија, која да би била сврсисходна, неопходно је да буде усклађена са променама у друштву. Свака организација мора бити заснована на одређеним принципима и мора имати заједничке кључне елементе.²⁰⁸ Полиција Републике Српске има све неопходне елементе за њено несметано функционисање, што је јасно видљиво из њене организационе структуре. За разлику од осталог дела полицијског система БиХ, она има јасну месну и стварну надлежност, чему је прилагодила своју организацију. Међутим, последњим изменама организације и успостављањем нових организационих јединица, сматрамо да су се беспотребно десиле организационе промене које у пракси могу негативно утицати на ефикасност вршења послова полиције. Пре свега, овде мислимо на успостављање организационих јединица које практично значе поделу одређених линија рада у полицији Републике Српске и стварање паралелних линија рада. Исто тако, непостојање посебне организационе јединице криминалистичке полиције на локалном нивоу (у полицијским станицама), негативно утиче на ефикасност рада полиције на терену.

Ефикасност полицијског система повезана је са степеном усклађености његове организационе структуре са околином (релативно стабилном или турбулентном). Пол Валери је једном рекао: "Ако је држава јака, мрзи нас. Ако је држава слаба, пропадамо". Сврха организационе структуре сваког полицијског система, као и полицијских агенција које чине полицијски систем, је постизање мисије, циљева и задатака полицијског система. Организациона структура треба да омогући полицијској организацији брз одговор на безбедносне изазове, ризике и претње, те да полиција буде ефикасна у вршењу својих послова. Ефикасно функционисање полиције доприноси остваривању дефинисаних циљева полиције, постизању жељених резултата полицијске агенције уз минималан утрошак људских, материјалних и техничких ресурса.²⁰⁹

²⁰⁷ Шире у: Јовичић, Д, Шетка, Г., Оп. cit., стр. 193–200.

²⁰⁸ Jovicic, D., Setka, G., Op. cit., pp. 82.

²⁰⁹ Пушељић, М., Јелински, М., Полицијски системи – остваривање полицијске функције кроз структуру, Министарство унутрашњих послова Републике Хрватске, Загреб, 2007. године, стр. 7–8.

Тренутна организациона структура полиције Републике Српске производи одређене последице у погледу вршења послова полиције. Пре свега, подела две основне линије рада, униформисане и криминалистичке полиције, на више засебних линија рада у пракси није допринела ефикаснијем вршењу послова полиције. Напротив, створен је изванредан конкурентски однос између линија рада и полицијских службеника. Такође, створен је неприродан однос потчињени-надређени на истом нивоу организационе структуре. Тај однос је још очитији на терену, посебно на нижим нивоима организационе структуре. Припадници полиције који своје послове врше у оквиру новонасталих линија рада криминалистичке полиције, на терену се понашају суверено и своје послове обављају без консултација и координације са локалним полицијским структурама. На терену се то манифестује на начин да нпр. припадници Управе за тешки и организовани криминалитет проводе своје акције на подручју полицијске станице без знања руководиоца у тој полицијској станици. Дакле, овакава организациона структура полиције и начин функционисања у пракси је допринео да се све ради супротно неким основним принципима за остваривање надлежности полиције (принцип познавања лица и територије, принцип координације и сарадње, те друга начела за остављавање надлежности полиције). На описани начин, због непознавања лица и територије, често активности припадника полиције који долазе са централног нивоа, немају велики успех, тј. често долази до пропуста у вршењу послова полиције. Посебно треба нагласити да није упутно да се ради на нечијем терену, а да матична полицијска организација не буде укључена у тај рад. На овакав начин се није могло радити ни у социјализму, када је на сцени био једнопартијски систем и јединствена полицијска организација у целој држави, а не данас у тренутним околностима.

Даље, усложњавање организационе структуре полиције Републике Српске, које се пре свега огледа у формирању већег броја организационих јединица на регионалном и централном нивоу, није допринело ефикаснијем вршењу послова полиције. Прво, новоформиране организационе јединице на регионалном нивоу (полицијске управе) су у потпуној супротности са организацијом правосуђа. Пракса је да регионална организација полиције буде усклађена са регионалном организацијом правосуђа, а сада је то нарушено у Републици Српској, пошто тренутно постоје четири регионалне полицијске управе више у односу на окружне судове и окружна тужилаштва. Друго, значајан број полицијских службеника са локалног нивоа је повучен са безбедносног сектора и уместо да послове полиције врши на терену, почео их је обављати "канцеларијски". Дакле, самњен је број непосредних извршилаца полицијских послова на терену, а полицијски систем је постао гломазнији и неекономичнији (скупљи). На овај начин организација полицијске структуре утиче директно на ефикасност вршења послова полиције на терену, али и на степен ефикасности полиције у погледу спречавања криминалитета. Тврдимо да постоји утицај овакаве организационе структуре на ниво ефикасности полиције у спречавању криминалитета, јер је оваква организациона структура (на претходно описани начин), несумњиво смањила степен оперативности полиције (оперативни рад је значајно угрожен).

Актуелна организациона структура полиције Републике Српске је условила и зависност локалног нивоа полицијске организације од републичког и регионалног нивоа. Доста одлука које су доношене на локалном нивоу одлучивања (у полицијским станицама) су преузете на више нивое, а и тамо су подељене између неколико различитих инстанци и линија рада. Већи број успостављених организационих јединица на вишим нивоима је у пракси допринео тромости система одлучивања, која евидентно утиче на ажурност у поступању полиције.

Велика мањкавост организационе структуре полиције Републике Српске представља непостојање посебне организационе јединице криминалистичке полиције у оквиру полицијских станица. Организационо решење које тренутно функционише на начин да припадницима полиције који обављају послове криминалистичке полиције руководи заменик командира за криминалитет, није дало адекватне резултате у вршењу послова полиције. Ово сматрамо јер се у пракси дешава да су послови криминалистичке полиције на локалном нивоу маргинализовани, а оперативни рад сведен на најмању могућу меру. Такође, превентивни рад криминалистичке полиције је сведен на низак ниво, што је свакако директна последица лошег оперативног рада на терену. Криминалистичка контрола терена је озбиљно угрожена оваквим начином организације криминалистичке полиције на локалном нивоу. У појединим полицијским станицама, рад криминалистичких полицајаца и криминалистичких инспектора се усмерава на вршење увиђаја саобраћајних незгода са тежим повредама и већом материјалном штетом, док се рад на спречавању и откривању других врста кривичних дела занемарује. Организациона структура у овом погледу је директно утицала на вршење послова полиције и ефикасност рада полиције на терену.

Непостојање посебне организационе јединице криминалистичке полиције у полицијским станицама је допринело и томе да се контролна активност полиције не проводи у погледу ове линије рада. Инспекцијски надзор се врши само из Управе полиције и он се односи и на припаднике криминалистичке полиције, док се занемарује надзор и контрола од стране Управе криминалистичке полиције. Ако се на то дода и потчињени однос, некоординација и лоша размена информација са припадницима Управе за тешки и организовани криминалитет и Управе за спречавање тероризма и екстремизма, онда се може слободно рећи да тренутна организациона структура полиције Републике Српске негативно утиче на ефикасност вршења послова полиције од стране полицијских службеника на локалном нивоу.

4.5. Организовање процеса рада на безбедносном сектору с циљем спречавања криминалитета

Организовање процеса рада на безбедносном сектору представља један од кључних фактора за успешно вршење послова полиције, што директно доприноси спречавању криминалитета. Да би полицијска организација била ефикасна у спречавању криминалитета, неопходно је да на основном (локалном) нивоу полицијске организације процес рада буде ефикасно и хармонично организован.

Делатност полиције, било репресива или превентивна, у свом највећем делу везана је за терен (безбедносни сектор), односно остварује се непосредно на терену, пошто је то место где се и манифестују безбедносни проблеми. Управо то значи да се велики део полицијске делатности (превентивана и репресивана) се остварује на подручју полицијских станица које оперативно покривају подручје локалних заједница. Дакле, припадници полиције на локалном нивоу се први сусрећу са великим бројем безбедносних проблема и разних противзаконитих догађаја, а тек када неки случај превазиђе њихове могућности и надлежности, укључује се виши ниво полицијске организације. За успешно деловање полиције, неопходно је познавати територију, лица и безбедносну проблематику на простору који оперативно покрива једна полицијска станица. Познавање поменутих параметара је битно и у случајевима када се у решавању безбедносних проблема, на подручју једне полицијске станице, укључују виши нивои

полицијске организације. Немогуће је замислити функционалну полицијску организацију без ефикасног и функционалног локалног нивоа полицијске организације, који је свакодневно на терену у непосредном контакту са грађанима и конкретним проблемима.²¹⁰ Дакле, организација процеса рада у полицијским станицама је од кључне важности за успешан рад једне полицијске агенције. Исто тако, од организације процеса рада и деловања полиције на безбедносном сектору зависи спречавање криминалитета.

Позорничка и патролна делатност су полицијске делатности кроз које, поред осталих, полиција долази до сазнања која су неопходна за успешно и ефикасно оперативно деловање полиције на терену. Безбедносни сектор, као део станичног подручја једне полицијске станице, представља „основно место” полицијског рада где се обављају све полицијске делатности. Уколико дође до занемаривања поменутих делатности на безбедносном сектору, немогуће је замислити да полицијска организација може бити ефикасна у превенцији и репресији криминалитета.²¹¹ Нажалост, у последње време све се мање пажња поклања овим делатностима, што сигурно оставља последице на вршење послова полиције. Једноставно, делатност полиције која је усмерена на спречавање криминалитета и вршење послова полиције у том контексту немогуће је замислити без успешног и добро организованог (систематског) рада полиције на безбедносном сектору.

Организовање процеса рада на безбедносном сектору треба бити успостављено на начин да се зна прецизна подела рада између униформисане и криминалистичке полиције, али исто тако и успостављена размена информација и координација рада на терену. У организовању процеса рада на безбедносном сектору значајну улогу мора имати вођа безбедносног сектора, који треба бити информисан о свим активностима које се предузимају на безбедносном сектору, а за чије је стање безбедности он одговоран. Вођа безбедносног сектора мора поседовати адекватна стручна знања, искуство, познавати лица и територију, како би могао успешно обављати своје послове.

Систематски и предан рад полиције на безбедносном сектору омогућава остваривање криминалистичке контроле која доприноси спречавању криминалитета. Криминалистичка контрола представља делатност полиције која се састоји у праћењу и проучавању криминалитета и других друштвено штетних појава на безбедносном сектору, ради стварања претпоставки за брзо и ефикасно деловање полиције у погледу предупредивања криминалних активности, или ако се већ десе, у откривању појединачних кривичних дела и њихових извршилаца. Такође, криминалистичка контрола на безбедносном сектору је усмерена на организовано и планско надзирање криминогених средина, објеката и догађаја, односно лица склоних криминалном и девијантном понашању. Да би уопште било могуће остварити криминалистичку контролу на безбедносном сектору, неопходно је да се позорничка и патролна делатност несметано, организовано и континуирано извршавају. У циљу остваривања превентивне делатности полиције на безбедносном сектору, предузимају се све полицијске мере и радње чија је сврха спречавање вршења свих незаконитости од стране лица у чијем понашању се може претпоставити криминално понашање. Ради испуњавања овог циља неопходно је да полиција на безбедносном сектору, поред надзора одређених лица и криминогених средина прикупља сва обавештења и информације које указују на појединачна преткриминална стања и понашања. Да би полиција могла доћи до ових сазнања, неопходно је да има добру сарадњу са грађанима. Без добре сарадње са

---

²¹⁰ Шетка, Г., Позорничка и патролна дјелатност у функцији превенције криминалитета на безбједносном сектору, У: Годишњак Факултета безбедности, Факултет безбедности, Београд, 2018. године, стр. 467–468.

²¹¹ Исто, стр. 468.

грађанима и информаната у криминогеним (криминалним) срединама, немогуће је замислити ефикасну превентивну делатност полиције. Владање оперативним информацијама о стању на безбедносном сектору, поготово оним које су битне за превентивну делатност полиције на сектору, везано је за сазнања и лична запажања униформисаних припадника полиције. Ова запажања и сазнања се углавном односе на поједине опасне појаве или преткривична сазнања која прете да се претворе у криминална понашања. Униформисани припадници полиције, по правилу, требали би да уочавају такве ситуације и да се по њиховом предлогу предузимају превентивне мере у односу на одређена лица чије је држање криминогено, раније осуђивана лица, условно отпуштена, као и лица носиоце одређених социјално-патолошких појава (алкохоличари, наркомани, коцкари, скитнице, проститутке и сл.).²¹²

Оперативни рад полиције на безбедносном сектору је од кључног значаја за спречавање криминалитета. Из тог разлога, приликом организовања рада полиције на безбедносном сектору неопходно је да се то ради на начин који омогућава ефикаснији оперативни рад. Облици и начини оперативног деловања припадника полиције на безбедносном сектору се огледају у личном ангажовању полицијских службеника на следећем: праћењу и анализи безбедносне ситуације на сектору; правилној примени оперативно-тактичких мера и радњи у спречавању кривичних дела и прекршаја и отривању кривичних дела и прекршаја после њиховог извршења, као и њихових извршилаца; стварању оперативних веза, у складу с овлашћењима и плановима оперативне делатности; коришћењу разних докумената, извештаја и информација којима располажу сви органи унутрашњих послова; остваривању конкретних безбедносних задатака по упутствима руководиоца јединице полиције или у сарадњи са овлашћеним радницима линијских служби безбедности; сарадњи са грађанима и пружању стручне и друге помоћи из области безбедности итд. Да би се наведени послови полиције могли ефикасно обављати на безбедносном сектору, као и да би се ефикасно могла вршити криминалистичка контрола терена, неопходно је да полицијски службеници дужи временски период обављају полицијске послове на истом безбедносном сектору.²¹³ Дакле, приликом планирања и организовања процеса рада на безбедносном сектору неопходно је водити рачуна о устаљености припадника полиције на истом безбедносном сектору дужи период. Ово представља један од основних фактора за успешан рад полиције на безбедносном сектору.

Процес рада на безбедносном сектору треба бити организован тако да секторски рад припадника полиције треба бити усклађен са радом свих линија рада у оквиру једне полицијске станице, односно потребно је обезбедити чврсту акциону кохезију свих оперативних линија рада које своје активности проводе на подручју полицијских станица. Оперативна кохезија у овом смислу подразумева јединствено деловање секторских полицајаца и оперативних линија рада, заједничко организовање послова, провођење заједничких оперативних акција, дневну размену информација, као и координацију и сарадњу приликом предузимања оперативно-тактичких мера и радњи на подручју једне полицијске станице (или једног безбедносног сектора). Све наведено треба да се рефлектује кроз складан однос приликом обављања полицијских делатности на безбедносном сектору.

---

²¹² Кривокапић, В., Превенција криминалитета, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2008. године, стр. 223.

²¹³ Шире: Гаћеша, Д., Оперативни рад полиције на безбједносном сектору, Удружење дефендолога Републике Српске, Бања Лука, 2001. године.

4.5.1. Проблеми у организовању процеса рада који утичу на степен спречавања криминалитета

Приликом организовања процеса рада у организационим јединицама полиције, могу се десити проблеми који утичу на ефикасност полиције у њеном раду, а самим тим и на ефикасност у спречавању криминалитета. Највећи проблем у организовању процеса рада је нејасна подела послова или стварање паралелних линија рада на истом нивоу хијерархије једне организације. Ово је проблем који у практичном поступању полиције прави велике нејасноће и директно утиче на ефикасност полиције. Пре свега, често се као последица лоше поделе послова јавља сукоб надлежности и ситуације у којима се организационе јединице сматрају ненадлежним за своје послове (што се најчешће дешава када се ради о неком сложеном случају) или се више организационих јединица сматра надлежним за исти случај (када се ради о неком једноставном и лако решивом кривичном делу). Када је реч о спречавању криминалитета, лоша подела рада између организационих јединица доводи до тога да се пребацује одговорност за лош превентивни рад са једне организационе јединице на другу. Такође, нејасна и сложена организација послова онемогућавају систематично вршење послова полиције на терену и провођење планских активности у погледу спречавања криминалитета. Дакле, услед лоше поделе послова између организационих јединица долази до великих проблема у практичном поступању полиције што се огледа у честом сукобу надлежности и инертном (тромом) поступању припадника полиције, које се своди на испуњавање форме, а не суштинско деловање у спречавању криминалитета и откривању учинилаца извршених кривичних дела. У прилог овој тврдњи нам говори део резултата проведене анкете где су се полицијски службеници оценили да тренутна организација криминалистичке полиције не доприноси довољно ефикасности полиције у погледу спречавања криминалитета. На овакав начин се изјаснило 67,81% испитаника, те изнело да би се тренутни начин организације криминалистичке полиције требао мењати.

У пракси се тренутно дешава да нејасна организација процеса рада у појединим организационим јединицама (првенствено мислимо на полицијске станице) доводи до ситуација у којима се припадници полиције баве пословима за које нису стручно оспособљени. Ово узрокује многе проблеме у пракси, а поготово када дође до главног претреса у кривичном поступку, када бранилац лако оспори доказе које је прикупио полицијски службеник са неадекватним стручним образовањем (првенствено мислимо на ситуације у којима је за обављање појединих полицијских послова неопходно проћи додатну обуку и добити уверење о стручној оспособљености – нпр. уверење о стручној оспособљености за вршење увиђаја саобраћајних незгода). Тренутно криминалистички инспектори врше увиђаје саобраћајних незгода уместо полицијских службеника који су завршили курс за вршење увиђаја саобраћајних незгода и који имају искуство у вршењу тих послова. Ово често доводи на суду до проблема, јер доста предмета буде оспорено када се сазна да је увиђај саобраћајне незгоде вршио полицијски службеник који нема адекватну стручну оспособљеност. Овакав начин рада полиције је условила Инструкција о вршењу увиђаја саобраћајних незгода донесена 2019. године, гдје се у тачки 5. наводи да криминалистички инспектор може вршити увиђај²¹⁴.

Рад криминалистичке полиције у неким полицијским станицама је сведен на администрацију (вођење евиденција, заступање пријава, писање многобројних извештаја надређеним организационим јединицама итд.), тако да изостаје оперативни

---

²¹⁴ Видети: Инструкција о вршењу увиђаја саобраћајних незгода, Министарство унутрашњих послова Републике Српске, Бања Лука, 2019. године.

рад на безбедносном сектору. У таквој ситуацији се не могу очекивати резултати рада полиције како у погледу спречавања криминалитета, тако ни у погледу откривања извршених кривичних дела.

Проблеми у организовању процеса рада се дешавају и када поједине организационе јединице немају адекватан број запослених. Када се то деси, а у задње време често се дешава таква ситуација у пракси, тешко је организovati нормалан сменски рад на терену. Поред наведеног, недовољан број запослених доводи до тога да поједина радна места нису попуњена. Постоји значајан број полицијских станица у којима су упражњена места вође безбедносног сектора, што доприноси недостатку комуникације и координације између запослених у полицијским станицама. Исто тако, недостатак вође безбедносног сектора у пракси узрокује проблеме у вршењу криминалистичко-оперативне превенције, поготово оперативне контроле криминогених жаришта и криминогених лица. Такође, уколико се проводи нека превентивна активност или друга криминалистичка делатност од стране сектора криминалистичке полиције или управа, захтевају се информације од полицијских станица, за поједине безбедносне секторе, где се због недостатка вође безбедносног сектора дешава да оне буду ускраћене за њима битне информације. Дакле, недостатак вође безбедносног сектора узрокује доста проблема у пракси и доводи до лошег увида у стање криминалитета и укупне безбедности на сектору. Такође, недостатак вође безбедносног сектора онемогућава координацију оперативног рада на терену. Да су присутни проблеми недостатка полицијских службеника у организационим јединицама потврдили су нам и полицијски службеници у проведеном истраживању. Они су приликом изношења својих ставова о број полицијских службеника у њиховим организационим јединицама се изјаснили тако да: њих 32 или 9,12% сматра да у њиховој организационој јединици има довољан број запослених полицијских службеника за нормално обављање послова полиције, 14 или 3,99% испитаника није имало став по овом питању, а 305 или 86,89% испитаника сматра како у њиховој организационој јединици нема довољан број запослених полицијских службеника за нормално обављање послова полиције.

Рад криминалистичке полиције, у последње време, организован је тако да се већим делом одвија у канцеларији а не на терену. На овај начин оперативни рад је скоро занемарен, као и изграђивање позитивних релација са грађанима, тј. онемогућена је већина претпоставки које морају бити испуњене да би се могао очекивати успешан оперативни рад на терену. Једноставно, на овакав начин се полицији стварају велики проблеми у раду у погледу спречавања и откривања кривичних дела. један од показатеља оваквог стања је и резултат који смо добили у истраживању на постављено питање полицијским службеницима када смо их питали колико они месечно (у просеку) поднесу криминалистичко-обавештајних извештаја. Њих 85% се изјаснило да у току месеца поднесе мање од 5 криминалистичко-обавештајних извештаја.

Исто тако, поред ограниченог присуства полиције на терену, на однос полиције и грађана, великим делом, утиче и изражена репресивна активност полиције. Актуелан је тренд у коме је пажња полиције усмерена првенствено на кажњавање грађана у погледу безбедности саобраћаја. Сведоци смо великог броја полицијских акција које су, у блиској прошлости, биле усмерене само на кажњавање грађана за учињене прекршаје у саобраћају. Од полицијских службеника се често тражи да за једну смену донесу одређен број прекршајних налога, што их ставља под притисак, али и наводи на масовно кажњавање грађана, а при томе им се не оставља ни довољно времена за оперативни рад. Наравно, није нам намера да овом приликом говоримо како преступнике не треба кажњавати, него указујемо на чињеницу да се мора водити рачуна о обиму репресије која се предузима према грађанима, пошто је тренутна ситуација довела до тога да

грађани одбијају размену информација са полицијским службеницима, јер осећају велики отпор према полицијским службеницима. Полицијске службенике посматрају првенствено као некога ко жели да им по сваку цену изрекне неку казну, а не некога ко жели да се бави спречавањем криминалитета, те их заштитио у одређеним ситуацијама када им је угрожена безбедност. Опредељеност полиције ка репресији према грађанима потврђују и резултативеденог истраживања. На постављено питање колико се често у организационој јединици у којој су запослени испитаници (полицијски службеници) примењују програми превенције појединих облика криминалитета, имамо да се њих 68,94% изјаснило како се ретко или никада не проводе програми превенције. Овакво стање су у истраживању потврдили и грађани јер се скоро 80% њих изјаснило да нема сазнања о томе да полиција у њиховој локалној заједници проводи програме превенције криминалитета.

Стиче се утисак да је процес рада тренутно, значајним својим делом, усмерен на приказивање што бољих статистичких показатеља који се односе на стање криминалитета. То свакако није добро, јер ако се рад полиције већином фокусира на што боље статистичке показатеље, онда стваран рад полиције на терену изостаје. Такође, уколико је фокус полиције усмерен на боље "статистичко стање", онда неминовно долази до занемаривања ефикасног вршења послова полиције и спречавања криминалитета. Да је рад полиције организован једним делом на овакав начин, можда најбоље говоре показатељи које смо раније износили, а који се односе на велики број одбачених пријава полиције од стране тужилаштва, тј. тренд у коме тужиоци након поднесене пријаве од стране полиције нису реаговали издавањем наредбе за спровођење истраге, него су ту пријаву одбацили као неосновану. Дакле, део пријава се не подноси тужилаштву након праве анализе, прикупљања свих информација и доказа, те разјашњавања свих битних околности, него само да би се поднео извештај тужилаштву о предузетим мерама и радња, и да би полиција одмах извршила и квалификацију кривичног дела, те га сматрала (у статистичком смислу) решеним. Наравно, овакав начин рада ствара лажну слику о стварном стању криминалитета и доводи до привида о великом нивоу ефикасности полиције у вршењу њених послова. У погледу спречавања вршења кривичних дела оваква пракса такође има негативне конотације, јер пажњу полиције усмерава у погрешном правцу и чак говори о томе да превентивна делатност полиције није ни потребна. Као потврду оваквог става можемо навести, опет резултате нашег истраживања, у коме смо полицијске службенике питали да нам кажу да ли сматрају да евиденције, које се воде у полицији, дају праву слику о стању криминалитета. На ово питање полицијски службеници, њих 255 или 72,65% испитаника је изразило став да евиденције о броју расветљених кривичних дела које се воде у полицији, не дају праву слику о стању криминалитета, јер се не воде исправно.

4.6. Одређивање оптималног броја полицијских службеника у сврху ефикасније организационе структуре полиције у спречавању криминалитета

Свака организација, без обзира на њену делатност, за потребе вршења својих послова одређује кадровски оквир који може да на адекватан начин проведе у дело основни циљ због којег је основана. Наравно да је интерес организације да тај оквир не буде прегломазан, али он не сме бити ни недовољан, ако ће то имати негативну рефлексију на испуњавање основне функције организације. У зависности од делатности конкретне организације, број њених припадника може да се повећава или смањује. У

савременим условима када су полицијске организације у питању, број припадника полиције у већини земља је у порасту. Пораст броја запослених, дакле, представља једну од маркантних тенденција које прате развој полицијске организације, подједнако као и пораст трошкова. И ова тенденција, значи, има карактер универзалне тенденције, јер је евидентна у свим земљама. Може се рећи да је ова тенденција део једне шире појаве – сталног развоја државног апарата и других капацитета за управљање јавним пословима.²¹⁵ Безбедносна проблематика која се усложњава у протеклим годинама, такође захтева већи број полицијских службеника у полицијским агенцијама, како би оне могле одговорити на све безбедносне изазове.

Насупрот наведеним разлозима који утичу на потребу за повећањем броја полицијских службеника, због високих финансијских издатака које изискује полиција као неопходна државана служба, свака држава настоји да са што мање полицајаца (одмах и са мањим утрошком финансијских средстава) оствари потребну безбедност. Број полицајаца, према броју становника, као полазном критерију за формирање полицијског апарата, различит је од државе до државе.²¹⁶ Многе државе број полицијских службеника дуго су чувале као поверљив податак, па из тог разлога није био јавно доступан. Поред броја становника који се узима као полазни основ за одређивање броја полицијских службеника, уважавају се и неки други критеријуми о којима ће бити више речи у наставку овог рада.

Организовање процеса рада у оквиру полицијских организација, директно је зависно од броја извршилаца (полицијских службеника). Без довољног броја полицијских службеника, немогуће је организовати успешан рад полиције на терену. Недовољан број полицијских службеника проблеме прави и приликом прављења распореда рада, што на крају има утицај на укупну делатност полиције. Ово напомињемо јер "распоред рада и издавање радних налога је претварање сложеног задатка одржавања повољног стања безбедности на подручју полицијске станице у јасне и логичке задатке појединих полицијских службеника, полицијских тимова или група, полицијских јединица или више њих. Сложеност дневног организовања рада произлази из захтева за усклађивање целокупног оперативног састава у испуњавању непосредних полицијских послова и задатака произашлих из дневно планираних и новонасталих околности, планираних активности с основа различитих хијерархијских нивоа полиције и поштовања људских и радних права сваког запосленог."²¹⁷

Руководство полицијске станице мора испунити два основна задатка: а) рационално и сензибилно управљати радним процесима у свом окружењу и б) испунити унутрашње организацијске захтеве, решавати конфликтне ситуације те одржавати повољну климу у радном окружењу.²¹⁸ Ове основне задатке је немогуће испуњавати без довољног броја запослених.

Организациона структура једне полицијске организације може бити изузетно устројена, али без довољног броја полицијских службеника нереално је очекивати да може бити ефикасна у обављању послова полиције и спречавању криминалитета.

Узимајући у обзир све наведено, може се закључити да се одређивање оптималног броја полицијских службеника налази у директној вези са ефикасним

²¹⁵ Милосављевић, Б., *Op. cit.*, стр. 495–496.

²¹⁶ Гаћеша, Д., Полиција, надлежност, организација, руковођење, Удружење дефендолога Републике Српске, Бања Лука, 1998. године, стр. 199.

²¹⁷ Лабаш, Д., Краљ, Д., Штрк, Д., Организирање као функција управљања у полицијској постаји, У: Полиција Сигурност, година 28, број 3., Загреб, 2019. године, стр. 355.

²¹⁸ Barthel, C., Heidemann, D., Dienststellenentwicklung – die Aufgabe des Höheren Polizeivollzugsdienstes. In: Stierle J., Wehe D., Siller H. (eds) *Handbuch Polizeimanagement*, Springer Gabler, Wiesbaden. 2017, pp. 224.

обављањем послова полиције и спречавањем криминалитета. Ово тврдимо на основу чињенице да је за адекватан оперативни рад један од кључних фактора сигурно адекватан број полицијских службеника. Уколико полицијска организација нема довољан број полицијских службеника на терену, онда се не могу ни очекивати адекватни резултати рада. Једноставно, немогуће је замислити да се без довољног броја полицијских службеника на терену може остваривати успешна криминалистичка контрола терена. Такође, ниво оперативности полицијских службеника се једним својим делом налази управо у директној корелацији са бројем полицијских службеника који послове полиције врше на безбедносном сектору. Неадекватан број полицијских службеника, логично, негативно утиче на ефикасност полиције у вршењу послова полиције, што, између осталог, доводи и до смањеног степена ефикасности полиције у погледу спречавања криминалитета.

4.6.1. Критеријуми за одређивање броја полицијских службеника

Број полицијских службеника у некој земљи зависи од више фактора, односно критеријума. У теорији и пракси преовладава став да је прво потребно у једној полицијској организацији да се, уважавајући све кључне факторе и специфичности једне земље, одреди број полицијских службеника на најнижем хијерархијском нивоу (у случају полиције Републике Српске, то би био локални ниво – полицијске станице), а да се касније одређује број полицијских службеника на вишим нивоима. Када се одреди неопходно потребан број полицијских службеника у свим организационим јединицама, онда се сабирањем пројектованог броја у свим организационим јединицама добије укупан број полицијских службеника у једној полицијској агенцији. Приликом одређивања неопходног броја полицијских службеника за успешно вршење послова полиције, треба узимати у обзир релевантне критеријуме. Основни критерији за одређивање броја полицијских службеника готово су идентични у свим земљама, с тим да се не смеју запоставити специфичности сваке земље понаособ. Дакле, најважнији критеријуми за одређивање броја полицијских службеника јесу: бројност становника (ово је обично полазни основ), јер су за овај критериј најчешће везани и сви остали (развијеност привреде, саобраћајне мреже, густина насељености становништва на одређеном подручју итд.). Густина насељености најбољи је показатељ квалитета неког подручја (тамо где су услови за живот добри, тамо се народ и задржава); површина територије у квадратним километрима (разуђеност територије); пораст броја становника (ова појава захтева и раст броја полицијских службеника); урбанизованост неког подручја (увећање броја објеката од важности за друштво); социјална хетерогеност; национална хетерогеност становништва; евентуално постојање колективног насиља; стање безбедносне проблематике, изражено у бројности и структури, односно степену друштвене опасности извршених кривичних дела, прекршаја против јавног реда и мира, саобраћајних незгода итд.²¹⁹

Један од релевантнијих фактора за одређивање укупног броја полицијских службеника на једном подручју представља укупан број становника. Дакле, уколико се на одређеном подручју налази знатан број становника, онда је неопходно да на том подручју буде ангажован већи број полицијских службеника. Без обзира на то што се у

---

²¹⁹ Јовичић, Д., Шетка, Г., Број припадника полиције у односу на број становника – политичко и/или полицијско питање, У: часопису Безбједност, Полиција, Грађани, Министарство унутрашњих послова Републике Српске, број 2/09, Бања Лука, 2009. године, стр. 62.

последње време инсистира на све већој примени техничких достигнућа у раду полиције, једноставно је за успешан рад полиције у примени њених послова неопходан довољан број полицијских службеника. Чим се на неком подручју налази већи број становника, то подручје има и сложену безбедносну проблематику и вршење послова полиције је комплексније, те захтева укључивање већег броја полицијских службеника. Такође, миграције становништва и масовно насељавање неких подручја, захтевају повећање броја полицијских службеника. Дакле, већи број становника у неком подручју (граду, општини, месту) условљава сложене безбедносно стање, што вршење послова полиције на том подручју чини захтевнијим у сваком погледу. Да би се превазишло такво стање и полиција била ефикасна у примени послова полиције, неопходно је да на том подручју буде ангажован већи број полицијских службеника у складу са бројности популације која живи у предметном географском подручју.

Наредни важан фактор који има утицај на одређивање потребног броја полицијских службеника је површина територије једног географског подручја (града или општине). Ако посматрамо овај фактор са аспекта полицијске станице, онда можемо рећи да се географска површина коју захвата станично подручје једне полицијске станице мора узети као обавезни фактор приликом одређивања броја полицијских службеника који је потребан за несметано вршење послова полиције на том станичном подручју. Свакако да су уз овај фактор од велике важности и други (урбанизација подручја, број становника, сложеност безбедносне проблематике, укупна популација итд.), али овај фактор мора бити уважаван приликом одређивања неопходно потребног броја полицијских службеника за вршење послова полиције у једној полицијској станици. Дакле, ако неко станично подручје заузима велико (површински) географско подручје које уједно чини то станично подручје доста разуђеним, онда је неопходно да на том подручју буде ангажован већи број полицијских службеника (наравно, под условом да је цело подручје полицијске станице насељено значајним бројем становника).

Приликом дефинисања броја полицијских службеника на неком подручју, као важном предуслову за успешно обављање послова полиције, неопходно је водити рачуна о социјалној хетерогености становништва. Број полицијских службеника треба бити усклађен са овим фактором на начин да у полицијским структурама буду заступљене све социјалне категорије друштва предметног подручја, наравно, уколико је то практично изводљиво. У подручјима где је посебно изражена национална хетерогеност становништва, а поготово у подручјима где су међуљудски односи трајно поремећени догађајима из прошлости (нпр. ако се на том подручју десио сукоб између етничких група које живе на том подручју), социјална хетерогеност становништва од великог је значаја за одређивање броја полицијских службеника. Приликом одређивања броја полицајаца у таквим срединама треба водити рачуна и о заступљености припадника појединих етничких заједница у полицији на том подручју. Ово је важно из разлога да би грађани и у таквим подручјима имали потпуно поверење у полицију која делује у њиховој заједници. Босна и Херцеговина је најбољи пример да је поменути фактор важан, пошто је на основу тога фактора (наравно, и осталих промена које су се десиле у друштву) дошло до повећања броја припадника полиције у односу на предратни период.²²⁰

Полазиште покушаја да се доведу у везу колективно насиље и јачина полицијских снага чини тврдња да су полицијске снаге расле знатно брже тамо где је било више колективног насиља, тј. социјалних немира, побуна, народног незадовољства и сличних

---

²²⁰ Јовичић, Д., Шетка, Г., *Op. cit.*, стр. 63–64.

појава. Пошто је полиција у рукама владе, односно социјалне елите коју влада репрезентује, јачање полиције би имало за сврху одбрану интереса елите. Ти интереси представљају одржавање постојећег политичког и социјалног стања против којег је колективно насиље и усмерено. Тако би следило да је колективно насиље, пре него пораст општег криминалитета и раста броја становника, било одлучујући разлог за јачање полиције. Као пример се може узети Канада, где се бројност полиције удвостручила после радничких немира 1919–1920. године, затим Шпанија, где је полицијски апарат нагло повећан током ере колективног насиља у периоду 1931–1933. година, повећан је број полицајаца и у Републици Ирској по стицању независности 1922. године, у Малезији после тероризма гериле 1970–1971. године итд.²²¹ Наведени разлог је сигурно утицао и на повећање броја полицијских службеника у Босни и Херцеговини у односу на предратни период, јер је период након окончања рата у БиХ карактеристичан по томе што је обиловао напетом стању између народа који живе у БиХ, лошим социјалним статусом становништва, немирима приликом обнављања појединих објеката итд. Такође, у том периоду се одржавао већи број скупова високог безбедносног ризика, што је захтевало и ангажман већег броја полицијских службеника. Појединим јавним окупљањима је присуствовало и неколико хиљада незадовољних грађана, а та окупљања су често доводила до масовног угрожавања јавног реда и мира.

Стање безбедносне проблематике изражено у бројности и структури, односно степену друштвене опасности и бројности извршених: кривичних дела, прекршаја против јавног реда и мира, саобраћајних незгода и друго, представља један од најважнијих параметара за одређивање броја полицајаца. Земље са вишом стопом криминалитета би требале да имају јаче полицијске снаге од земаља у којима је стопа криминалитета нижа, наравно, уколико су земље које се пореде међусобно једнаке или бар сличне по другим показатељима (броју становника, величини територије, степену урбанизације итд.).²²² Дакле, један од кључних критеријума за одређивање укупног броја полицијских службеника је стање безбедности које се манифестује у броју извршених кривичних дела и прекршаја у једној држави.

Начин организације полицијских структура у једној земљи има такође утицај на број припадника полиције. Величина (гломазност) полицијског апарата (број полицијских агенција које чине полицијски систем), број хијерархијских нивоа који су успостављени у полицијском систему, те број линија рада које су успостављене, директно утичу на број полицијских службеника у једном полицијском систему.

Може се закључити да постоји више фактора који се морају уважавати приликом одређивања укупног броја полицијских службеника у једној полицијској агенцији, полицијском систему. Исто тако, да би полицијска агенција била ефикасна у вршењу послова полиције, неопходно је да има адекватан (неопходно потребан) број полицијских службеника. Дакле, без адекватног броја полицијских службеника нема ни ефикасног вршења послова полиције, а самим тим ни ефикасног спречавања криминалитета. Из овог разлога потребно је да сви фактори који утичу на одређивање броја полицијских службеника у једној полицијској агенцији буду уважавани приликом систематизације радних места у једној полицијској организацији.

---

²²¹ Милосављевић, Б., *Op. cit.*, стр. 503.

²²² Исто, стр. 500.

4.6.2. Број припадника полиције као полицијско, односно политичко питање

Питање броја припадника полиције у некој земљи веома је значајно питање, пре свега са аспекта вршења основне полицијске функције, а то је остваривање потребног нивоа безбедности. Да би полицијска организација могла грађанима и друштву у целини гарантовати потребан ниво укупне личне, имовинске и целокупне безбедности, она мора да има, поред свих других претпоставки, и неопходно потребан број припадника. Дакле, са аспекта професионалних потреба полиције, ово је приоритетно питање. Како организовати вршење свакодневних полицијских послова, рецимо позорничко-патролну делатност, ако немате довољан број припадника полиције? Знамо случајеве из блиске прошлости, када је у питању наша полиција, да због непотребног ангажовања у већем обиму на пословима обезбеђења одређених личности, често није било довољно припадника полиције који су морали бити ангажовани на пружању услуга грађанима и решавању елементарних полицијских послова. У условима настанка нових појавних облика угрожавања безбедности, ширења лепезе нових криминалних појава, свакако да је потребно повећавати број припадника полиције који ће се супротстављати тим новим безбедносним изазовима. Значи, број припадника полиције је важно професионално, тј. полицијско питање, од кога зависи успешно испуњавање основне улоге полиције. Уз питање саме организације полиције, која се разликује од земље до земље, уско је везано питање броја припадника полиције, дакле, кадровско питање, као и питање стручности, тј. питање кадровске структуре унутар полиције. Само довољан број припадника полиције, уз одговарајућу структуру стручне спреме, пружа довољан ниво гаранције да ће полиција успешно одговорити свим безбедносним изазовима савременог доба.²²³

Уз констатацију да је то важно професионално питање, свакако је неспорна и констатација да је питање броја припадника полиције веома важно политичко питање. Питање бројности припадника полиције има важне политичке конотације, како у стабилним системима, тако, чини се и више, у земљама које су оптерећене различитим проблемима. То се наравно односи на Босну и Херцеговину, која је оптерећена бројним проблемима, почевши од транзиције која је, као коренита промена друштвено-економског система, са собом донела бројне девијације које условљавају потребу за знатно енергичнијим реаговањем на њих од стране државе, што се посебно односи на полицијски апарат. Босна и Херцеговина, нажалост, има и многа друга оптерећења која немају остале земље које су прошле кроз транзицију, а ти проблеми огледају се у лошој економској ситуацији и политичкој нестабилности, уз додатно изражену националну нестабилност. Стога мислимо да је у процесу акредитације одобрени број припадника полиције требао (морао) остати на нивоу утврђеног и од стране УН-а одобреног, што је за Републику Српску износило 6.268 овлаштених припадника полиције, а за Федерацију Босне и Херцеговине 9.580. Међутим, у Републици Српској је у међувремену дошло до смањења овог броја за око 1.100 припадника, а у Федерацији Босне и Херцеговине је тај број још увек на истом нивоу. Уколико је и постојала политичка одлука да се тај број смањи до садашњег нивоа, мишљења смо да је то свакако била погрешна одлука, а то ће време сигурно показати. Зашто погрешна? Па више је разлога за ову тврдњу, а први међу њима је свакако стварање неповољнијег положаја за припаднике српског народа у укупном учешћу у вршењу ових значајних послова на нивоу Босне и Херцеговине. Значи, смањење броја припадника полиције само на једној страни, а да то нико није тражио, није логично. Није логично да се тај процес одвија једнострано, јер је довео до тога да је процентуално много мањи број припадника у полицијским структурама БиХ

²²³ Јовичић, Д., Шетка, Г., *Op. cit.*, стр. 68.

из реда српског народа у односу на националну структуру, кад се говори о заступљености конститутивних народа. Рецимо, у Белгији је веома битно да ли је однос припадника појединих конститутивних народа подједнако изражен и у саставу полиције. То је важно политичко питање и са аспекта ефикасног вршења полицијских послова, пошто је Влада та која утврђује усвајањем Правилника о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у МУП-у Републике Српске потребан број припадника полиције, јер не може бројчано недовољан полицијски апарат гарантовати успешно вршење ове значајне државне делатности. Остаје само да закључимо да би овом питању у наредном периоду требало доста осетљивије приступати и свакако не би требало ићи у правцу смањења броја систематизованих радних места у Правилнику, макар се фактичко стање, тј. број припадника полиције и смањивао. А никако не би требало да се овај процес проводи а да не буду истовремено обухваћене и све остале полицијске структуре у Босни и Херцеговини, при чему се мора водити рачуна да у полицијским агенцијама у БиХ мора бити изражена процентуална заступљеност конститутивних народа у складу са процентуалним односом броја становника Босне и Херцеговине.²²⁴

4.6.3. Недовољан број полицијских службеника и њихово неефикасно ангажовање

Организација рада у организационим јединицама полиције на локалном нивоу мора одговарати потребама безбедности људи и имовине на одређеним подручјима, као и обавези непосредног, конкретног и хитног поступања свуда где је потребно. Основни захтев који се поставља пред командира полицијских станица јесте да обављање полицијских послова организује тако да полицијски службеници буду "на правом месту у право време", спремни да заштите живот и имовину грађана. Недовољан број људи и материјално-техничких средстава не само да отежава обављање задатака из области превенције и репресије криминалитета, већ и смањује брзину изласка на место догађаја, што је нарочито важно у ситуацијама када се од полицијских службеника очекује да прекину извршење кривичног дела које је у току и тиме спрече наступање последица, пруже помоћ жртви и лише слободе извршиоце. Исто тако, брзина изласка на место догађаја је пресудна за очување чињеничног стања (предмета и трагова) али и за безбедност полицајаца у ситуацији када треба пружити помоћ колегама у интервенцији. Поред тога, оптималан број полицијских службеника омогућава остваривање основних права из радног односа, као што је право на недељни одмор, што утиче на квалитет рада и мотивацију запослених. Због тога је потребно да се за подручје полицијске станице одреди (систематизује) оптималан број полицијских службеника и обезбеди добра попуњеност систематизованих радних места.²²⁵

Међутим, у ситуацији када се због финансијских (буџетских) ограничења не може повећати број полицијских службеника, организовање њиховог рада у складу с принципима ефикасности и ефективности постаје примарни задатак руководиоца полицијске организације. Ако жели да оствари оптималну покривеност подручја за које је надлежна организациона јединица полиције, њен руководиоца мора да пронађе оптималан однос између величине територије (узимајући у обзир њене географске,

²²⁴ Исто, стр. 69.

²²⁵ Milidragović, D., Milić, N., Banović, B., Motivators in the work of police officers, in: Thematic conference proceedings of international significance: Archibald Reiss days, Vol. 2, Academy of criminalistic and police studies, Belgrade, 2017, pp. 67–68.

саобраћајне, демографске и друге карактеристике) и ресурса којима располаже у датом тренутку, како би остварио максималну брзину изласка позорника и/или патроле на место догађаја.²²⁶

Поред наведених захтева, потребно је остварити и задовољавајућу учесталост обилазака станичног подручја, као и уједињено радно оптерећење полицијских службеника, због чега руководиоци у полицији често прибегавају интуицији и искуству. Интуиција и искуство представљају субјективне чиниоце у процесу одлучивања, који, иако нису *a priori* погрешни и имајући у виду комплексност окружења у којем се остварује полицијска функција, често нису довољан гарант квалитетног одлучивања односно ваљане одлуке. У савременим условима се све више инсистира на примени системског, научног приступа у одлучивању.²²⁷ У ситуацији када не постоји обавеза стручног усавршавања руководиоца (на пример, курсеви за руководиоце), који се на та места често распоређују иако су неадекватног образовног профила, не преостаје им ништа друго него да своје одлуке заснивају на интуицији и искуству. Такође, због честих промена руководиоца и непостојања доброг система каријерног напредовања, на руководећа места долазе службеници који имају мање од десет година радног стажа, што доводи у питање утицај претходног искуства.²²⁸

4.7. Истраживање о утицају организације полиције на безбедност

У претходним излагањима смо уочили јасан утицај организације полиције на вршење послова полиције и спречавање криминалитета. Тим поводом смо изнели запажања о томе на који начин организација полиције, као и организовање процеса рада, утичу на ефикасно вршење послова полиције и спречавање криминалитета. У протеклом периоду су извршена истраживања која говоре о утицају организације полиције на стање безбедности. Дакле, резултати таквих истраживања најбоље потврђују наше тврдње и становишта која заступамо. На овом месту ћемо навести део резултата истраживања које је проведено у оквиру израде докторске дисертације под називом: Утицај организације полицијских структура у Босни и Херцеговини на стање безбедности. Истраживање је проведено 2015. године, а интересантно је са тог аспекта што је свих 740 испитаника представљало запослене у полицијским агенцијама у БиХ. Такође, кроз истраживање су обухваћени сви организациони нивои полицијског система.

Једно од питања на које су испитаници у поменутом истраживању одговарали било је: "Адекватна организација полиције доприноси ефикасном вршењу полицијских послова?" Из одговора на ово питање добијени су резултати по којима 675 испитаника или 91,3% сматра да адекватна организација полиције у великој мери доприноси ефикасном вршењу послова полиције, док је само 7 испитаника, или њих 0,9% сматрало да адекватна организација полиције нема никакав утицај на ефикасно вршење послова полиције.²²⁹ Из овога нам је недвојбено јасно да адекватана организација полицијске

²²⁶ Милић, Н., Актуелни проблеми организације и функционисања полицијске испоставе, у: Право и форензика у криминалистици, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2010. године, стр. 121.

²²⁷ Милић, Н., Субошић, Д., Решавање локацијских проблема у функцији оптимизације ангажовања полицијских ресурса, у: зборник радова "Структура и функционисање полицијске организације: традиција, стање и перспективе", том 2., Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2013. године, стр. 248.

²²⁸ Милидраговић, Д., Милић, Н., Резултати и проблеми полиције опште надлежности у сузбијању криминала, у: Журнал за криминалистику и право, бол 24, број 1, Криминалистичко-полицијски универзитет, Београд, 2019. године, стр. 76.

²²⁹ Шетка, Г., *Op. cit.*, стр. 256.

организације (агенције) има велики утицај на ефикасно вршење послова полиције, а самим тим и на спречавање криминалитета кроз вршење послова полиције.

За нас је интересантно у овом истраживању и питање које је гласило: "Колико стање безбедности у БиХ зависи од организације полицијских структура?". На ово питање испитаници су одговорили да је једино могуће утврдити апсолутну корелацију између стања безбедности и организације полицијских структура. Дакле, 204 испитаника или 27,6% се изјаснило да стање безбедности у БиХ зависи апсолутно од организације полицијских структура, док 369 или 49,9% испитаника сматра да стање безбедности у великој мери зависи од организације полицијских структура.²³⁰ Ако полицијске структуре нису организоване на адекватан начин, оне не могу остварити повољно стање безбедности, што одмах код грађана изазива неповерење у такве полицијске структуре. Када грађани изгубе поверење у полицију, то се неминовно одражава на смањење степена оперативности полиције, а што има велики утицај на вршење послова полиције у погледу спречавања криминалитета. Дакле, начин организације полицијских структура има утицаја на ефикасност полиције у вршењу послова полиције и спречавање криминалитета.

"Да ли перцепција грађана о укупном стању безбедности зависи од начина организовања полицијских структура?" је било једно од питања. Питање је занимљиво из разлога што начин организовања полиције може некада бити и фрустрирајући за грађане, уколико они, када траже заштиту својих права од полиције, наиђу на многобројне процедуралне препреке које су директна последица начина организовања полиције. Несумњиво је да тада перцепција грађана зависи управо од начина организовања полиције, јер је остваривање (заштита) њихових права управо условљено процедуралним проблемима. Наведено утиче на укупну перцепцију грађана о стању безбедности, па уколико су проблеми са којима се грађани сусрећу израженији, они утолико имају негативнији став о стању безбедности. Дистрибуција одговора испитаника на поменуто питање је потврдила претходно размишљање, јер је 592 испитаника или 80% мишљења да перцепција грађана о укупном стању безбедности зависи од начина организовања полицијских структура.²³¹

Интересантни су и резултати који су добијени из одговора на питање: "Да ли политика утиче на постављање руководиоца у полицијским агенцијама?" Од руководиоца у једној полицијској агенцији зависи начин на који ће бити организован процес рада, да ли ће нека полицијска агенција бити функционална, колико ће бити успешна и ефикасна у свом раду, на који ће се начин остваривати контрола рада полицијских службеника која се одвија кроз процес руковођења и остале ствари које су од суштинске важности за функционисање полицијске агенције. Из свих ових разлога руководиоци би требало да су изабрани на основу њихових стручних квалификација, резултата рада и искуства које поседују у раду у полицијским агенцијама. Утицај политике на вођење кадровске политике у полицијским агенцијама има апсолутно негативне последице по функционалност и ефикасност полицијских агенција. Политички утицај на кадровску политику подразумева, између осталог, довођење подобних кадрова (а не стручних) на руководећа радна места. У таквим околностима ретко долазе до изражаја стручни и квалификовани радници, који имају богато искуство и завидне резултате рада. Политички подобни кадрови подразумевају и беспоговорно извршавање захтева од стране политичких елита, те стварање предуслова да се полиција може користити за остваривање њихових циљева. Испитаници, њих 663 или 89,6%

---

²³⁰ Исто, стр. 274.

²³¹ Исто, стр. 279-280.

сматра да политика директно утиче на постављање руководиоца у њиховим полицијским агенцијама. Резултат је забрињавајући, јер ово омогућава велики утицај политике на рад полиције, остваривање политичких циљева и захтева кроз поступање полиције, заштиту појединаца који су блиски политичким елитама и све остале негативности које могу наступити у таквим околностима.²³²

Једно од интересантних питања из овог истраживања је свакако питање: "Сматрате ли да у вашој полицијској агенцији постоје кадрови који су неправилно одабрани за послове полицијских службеника?". Резултати до који се дошло овим истраживањем су забрињавајући, јер указују на лоше стање кадрова у полицијским агенцијама. Негативности које може проузроковати лоше стање кадрова су многобројне, а углавном се свде на негативан утицај на стање безбедности. Укупно 83,9% испитаника тврди да у полицијској агенцији, у којој су запослени, постоје кадрови који су неправилно одабрани за послове полицијских службеника. Ово значи да постоји изванредан број полицијских службеника, у целокупном полицијском систему БиХ, који по својим карактеристикама не заслужују да обављају поверене им послове. Поготово је негативно то што 32,7% испитаника тврди да је већина запослених, у њиховој полицијској агенцији, неправилно одабрана за послове полицијског службеника. Ово су резултати који су недопустиво лоши.²³³

Што се тиче одговора на питање које је гласило: "У коликој мери неправилно одабрани кадрови, који раде у полицијским агенцијама, могу утицати на неефикасност у раду полиције?", испитаници су својим одговорима потврдили утицај неправилно одабраних кадрова на неефикасан рад полиције. У току овог истраживања дошло се до закључка да у полицијским агенцијама постоји знатан број погрешно одабраних кадрова за обављање послова полицијских службеника. На овај начин су се створиле негативне претпоставке које доводе до угрожавања функционалности полицијских агенција. Поменуто стање нам указује на чињеницу да ће се наведене негативности у полицијским агенцијама манифестовати у дужем периоду. О томе колико неправилно одабрани кадрови који раде у полицијским агенцијама, могу утицати на неефикасан рад полиције, испитаници су се изјаснили на следећи начин: њих 427 или 57,7% сматра да они утичу на неефикасан рад полиције у великој мери, затим 286 или 38,6% испитаника сматра да је тај утицај на неефикасност полиције знатан, док је само 3,7% испитаника мишљења да тај утицај не постоји или је незнатан. Једноставно је закључити да неправилно одабрани кадрови, који раде у полицијским агенцијама, имају директан негативан утицај на ефикасност рада полицијских агенција и ефикасност целокупног полицијског система БиХ. Наведено за директну последицу има негативан утицај на одржавање повољног стања безбедности у БиХ.²³⁴

С обзиром на то да смо спомињали проблем који се односи на довољан број запослених (полицијских службеника) као један од важних предуслова за успешно обављање полицијских послова и спречавање криминалитета, навешћемо резултате истраживања који се односе на питање: "По вашем мишљењу, поседује ли ваша полицијска агенција довољан број полицијских службеника за извршавање послова из своје надлежности?". Нефункционалност и неефикасност полицијске организације (полицијског система) може бити условљена недовољним бројем запослених у полицијској агенцији (полицијском систему). Овај фактор је од великог значаја, јер је немогуће очекивати да се постижу прокламовани циљеви у раду ако постоји недостатак

---

²³² Исто, стр. 283.

²³³ Исто, стр. 285.

²³⁴ Исто, стр. 289.

људских ресурса. Управо запослени представљају један од основних елемената организације, без кога нема њеног функционисања. Стање у полицијским структурама у БиХ није најбоље када се узму у обзир резултати до којих смо дошли. Већина испитаника, њих 435 или 58,8%, сматра да полицијска агенција у којој су запослени, нема довољан број полицијских службеника за извршавање послова из своје надлежности. Ово указује на озбиљан проблем, јер то практично значи да полицијске агенције, због недовољног броја запослених, нису у могућности да организују своју делатност (рад на терену), као ни да ефикасно врше послове из своје надлежности.²³⁵

---

²³⁵ Исто, стр. 291.

ТРЕЋИ ДЕО

СПРЕЧАВАЊЕ КРИМИНАЛИТЕТА

1. Надлежност полиције у превенцији криминалитета

Превенција криминалитета је једна од незаобилазних активности на пољу супротстављања криминалитету.²³⁶ Под превенцијом подразумевамо две ствари. Прво, превенција значи интервенцију. Деловати превентивно значи интервенисати на одређен начин и одређеним средствима. Основ за разумевање термина превенција, садржан је у префиксу – пре. То значи да када говоримо о превенцији, мислимо на такав концепт друштвене интервенције који се реализује пре него што се нежељене појаве манифестују. Превенцијом криминалитета сматрамо употребу свих расположивих средстава и мера усмерених на спречавање појављивања неког од облика криминалитета. Дакле, превенција криминалитета представља спречавање вршења кривичних дела и других девијантних понашања. Она истовремено подразумева и ангажовање свих субјективних друштвених чинилаца на предузимању читавог система мера и радњи у циљу отклањања како посредних, тако и непосредних, објективних и субјективних чинилаца, тј. услова и узрока криминалног, односно преступничког понашања појединаца или друштвених група. Овако схваћена дефиниција превенције криминалитета је неспорно тачна, али је уједно веома опширна, уколико темељно анализирамо проблем превенције у досадашњој криминалнополитичкој пракси.²³⁷

Превенција криминалитета (злочина) се односи на напоре који се предузимају у циљу спречавања злочина или кривичних дела у првом степену – пре него што је дело почињено. Дакле, основи циљ превенције представља покушај спречавања појаве – будућег кривичног дела. Сматра се да је кључна разлика између спречавања криминала и контроле криминала у томе што се превенција одвија ван граница формалног правосудног система.²³⁸ У једном од првих научних покушаја да се превенција криминала разликује од контроле криминала, Петер Лејнс (Peter Lejns) заступао је следећи став: "Ако је друштвено деловање мотивисано кривичним делом које се већ догодило, ми се бавимо контролом, али ако се кривично дело само предвиђа, онда се бавимо превенцијом".²³⁹

Превенција криминалитета као функција обухвата активности различитих субјеката који предузимају превентивне мере. У спровођењу општих мера превенције учествују сви друштвени и државни органи, почевши од: породице, школе, омладинске организације, органа социјалне заштите, друштвене организације и законодавних органа. Полиција представља државни орган којем је законом у надлежност стављено превентивно деловање – спречавање (превенција) криминалитета. У прилог томе говори чињеница да је законска обавеза и дужност органа унутрашњих послова да спречавају и откривају кривична дела, да проналазе и хватају њихове учиниоце и да их предају

²³⁶ Кораћ, Х., Ивановић, Р.А., Беговић, А., Превенција криминалитета, Универзитет у Новом Пазару, Београд, 2010. године, стр. 33.

²³⁷ Кривокапић, В., Превенција криминалитета теоријско-криминалистички приступ, Nade design, Београд, 2008. године, стр. 44.

²³⁸ Welsh, C. V., Farrington, P. D., Crime Prevention and Public Policy, In: The Oxford Handbook of Crime Prevention, 2012, доступно на: <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780195398823.001.0001/oxfordhb-9780195398823-e-1>, претражено: 11.10.2020. године.

²³⁹ Welsh, C. V., Pfeffer D. R., Reclaiming Crime Prevention: A Revisionist American History, In: School of Criminology and Criminal Justice, Northeastern University, 2011, pp. 22.

надлежним органима. Дакле, у самом закону је наглашена улога органа унутрашњих послова у спречавању криминалитета. Органи унутрашњих послова своју превентивну делатност остварују предузимањем разноврсних мера и радњи.²⁴⁰

Постоје аутори који говоре о томе да се "под превенцијом криминалитета подразумева употреба свих мера и средстава за мобилизацију појединаца, друштвених група, организација и институција, усмерених на спречавање оних појава које нису у складу са кривичним законодавством, а које по својој суштини наносе штету појединцима, друштвеним групама или друштву у целини. У складу са тим тумачењем, циљ превенције јесте да се спречи обављање криминалне радње".²⁴¹ У складу са овим, можемо рећи да се превентивна активност полиције односи на предузимање мера полиције у циљу спречавања обављања криминалне радње, али не само криминалне радње, него и сваке друге законом забрањене радње којом се угрожава безбедност.

У оквиру полицијске делатности издвајају се две значајне групе послова које чине превентивну, односно, репресивну активност полиције. Прва група послова обухвата спречавање (превенцију) криминалитета и других деликата. Начини превентивног деловања су различити, али се у свим земљама користи ефекат одвраћања (заstraшивања), који се постиже присуством полиције на улицама, патролама, мерама посебног надзора, контролом поштовања прописа о оружју и муницији, експлозивним и другим опасним материјама, идентификационим и путним исправама. У неким земљама, превенцијом се сматра и надзирање потенцијалних делинквената и повратника, упозоравање и заштита коју полиција пружа могућим жртвама кривичних дела, сачињавање и реализација програма намењених заштити грађана од криминала. У основи, ова група послова у већини земаља одговара групама послова које се у нашем правном поретку односе на заштиту безбедности грађана (живота, личне и имовинске безбедности) и на спречавање (превенцију) криминалитета.²⁴²

Друга група послова обухвата сузбијање (репресију) криминалитета и других деликата. Посебно је борба против криминалитета карактеристична за ангажовање полиције у већини земаља. Дужност полиције – да примени закон и спречи криминалитет – врши се њеним ангажовањем у истрагама чији је циљ да се открију кривична дела, да се прикупе докази и да се утврде и пронађу извршиоци. У неким земљама, полиција је овлашћена да лиши слободе и привремено задржи неко лице без одлуке суда, а у другим није. Законска решења су различита, али основни задатак је исти. Полиција врши истрагу, односно, поједине истражне радње да би извршиоци кривичних дела могли бити осуђени, тј. прикупља доказе за успешно покретање и вођење кривичног поступка. Зависно од концепта истраге који се примењује у кривичном поступку, полиција поменуте радње предузима самостално или поступа по налозима и упутствима правосудних органа. У неким земљама, полиција учествује и у кривичном гоњењу, а понегде изриче и казнене санкције (новчане казне). У суштини, ова група послова, иако има одређених разлика у садржају активности зависно од земље, у потпуности одговара групи послова сузбијања (репресије) криминалитета које обавља полиција и у нашем правном поретку.²⁴³

Превентивна активност (деловање) полиције је захтевна и сложена активност, која подразумева велику посвећеност, систематичан и плански рад на терену. Међутим,

²⁴⁰ Кораћ, Х., Ивановић, Р.А., Беговић, А., *Op. cit.*, стр. 35.

²⁴¹ Џунић, Б., Превентивне активности у циљу спречавања и сузбијања криминалитета са освртом на стратегијски оквир Републике Србије, У: *Право – теорија и пракса*, број 7–9/2018, Нови Сад, 2018. године, стр. 59–60.

²⁴² Јовичић, Д., *Op.cit.*, стр. 208.

²⁴³ Милетић, С., Талијан, М., *Op.cit.*, стр. 108.

веома дискутабилно питање у погледу превентивне активности полиције на терену представља мерење превентивних активности (превентивног рада). Док су с једне стране, сви послови полиције мерљиви, с друге стране једино је тешко, па чак и упитно, како "измерити" активности полиције у погледу превенције. Зато се ово деловање мора заснивати на што поузданијој процени укупног стања у области у којој се жели деловати превентивно (ако је у питању превенција неке области криминалитета, онда је потребна квалитетна криминалистичка прогноза) и што делотворнијој и флексибилнијој, дакле, примереној конкретной ситуацији, реакцији полиције на вероватноћу нашоња штете. Од развоја превентивног деловања полиције, у највећој мери зависи и њена флексибилност у будућности. За поуздано предвиђање и превенцију, потребно је обезбедити концентрацију утемељених информација (података и сазнања) и њихову обраду, дистрибуцију корисницима и заштиту на једном мјесту. То је целисходно са гледишта полицијске праксе која треба да користи фактичку доминацију полиције у односу на друге органе у домену доласка до информација. За разлику од тужилаштва, судова и других органа, полиција има организовано целодневно стално дежурство, примењује криминалистичка средства и методе, користи бројне сараднике, информаторе, базе података и друго. Само добро организован превентивни рад полиције омогућава плански осмишљено, рационално и ефикасно извршавање превентивно-репресивних (мешовитих) задатака полиције. То од полиције захтева да непрекидно буде приправна и оспособљена за заштиту бројних правних добара, а нарочито за спречавање и сузбијање кривичних дела и прекршаја и предузимање мера ради прогона њихових извршилаца. Ово нам јасно говори да је свако савремено друштво витално заинтересовано да заустави криминал и ограничи његов обим на условно толерантан минимум. У остварењу овог циља, дакле, неопходно је комбиновано деловање полиције, што укључује и превенцију и репресију противправних понашања. При томе, наравно, треба тежити да обим превенције буде што већи у односу на обим репресије, јер то у крајњем контексту повећава ниво прихваћености који грађани имају према полицији, што опет значи да већи ниво превенције утиче и на већи ниво легитимитета полиције. Уколико би превентивну делатност полиције посматрали као функцију полиције, онда би ту функцију могли третирати као превентивни део кривичне, прекршајне и управне функције полиције, које се остварују вршењем одговарајућих (делова) активности полиције на спречавању наступања штетне последице, као што је спречавање кривичних дела, спречавање прекршаја и спречавање незаконитости појединачних управних аката у управном поступку. С друге стране, репресивну функцију полиције чине репресивни делови кривичне, прекршајне и управне функције полиције који се остварују вршењем одговарајућих (делова) активности полиције на сузбијању штетних последица за које је полиција надлежна. Ово подразумева предузимање конкретних активности на сузбијању кривичних дела, прекршаја као и незаконитих појединачних управних аката и то *post festum*, односно, након извршеног кривичног дела, прекршаја или повреде појединачног управног акта.²⁴⁴

Имајући у виду све што смо навели, можемо рећи да је надлежност полиције Републике Српске у превенцији криминалитета јасно дефинисана законским актима из којих произилазе њене основне функције. Кривична функција полиције се управо једним својим делом односи на спречавање вршења кривичних дела, али се вршењем и других функција полиције доприноси спречавању криминалитета на посредан начин.

Законом о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске, законодавац је експлицитно превенцију криминалитета дефинисао као једну од надлежности (послова)

---

²⁴⁴ Исто, стр. 109.

полиције тиме што је, између осталог, у члану 5. овог закона навео да је један од оперативно-стручних послова полиције спречавање вршења кривичних дела. Ово можемо посматрати као то да је законодавац одредио спречавање криминалитета као посебан посао полиције. Међутим, не треба previdети чињеницу да се обављањем неких других послова полиције значајно утиче на спречавање криминалитета. Полиција кроз вршење послова који се односе на заштиту уставног поретка, заштиту живота и личне безбедности, као и заштиту људских права и заштиту свих облика својине у великој мери доприноси спречавању криминалитета. Вршењем наведених послова, које реализује кроз предузимање низа планираних мера и радњи на терену, полиција великим делом утиче на спречавање вршења кривичних дела у погледу наведених вредности које се штите од стране полиције. Исто тако, кроз одржавање јавног реда и мира, као и спречавање вршења прекршаја, полиција често предупредује појединце који би вршењем престапа из поменутих области своју противправну активност могли усмерити на вршење кривичних дела. Заштитом одређених личности и објеката полиција спречава вршење кривичних дела према личностима које обнашају важне државне функције и обављају важне државне послове. Кроз контролу и регулисање саобраћаја, као и кроз контролу промета експлозивних течности и гасова, те контролу кретања наоружања и опреме, полиција доприноси спречавању значајаног броја противзаконитости које погодују извршењу кривичних дела. Пракса је потврдила многе случајеве у којима је полиција, обављајући поменуте послове, предупредила извршење кривичних дела, те тако директно допринела спречавању вршења криминалитета.

Поред оперативно-стручних послова, може се рећи да и део осталих унутрашњих послова које обавља полиција има утицаја на превенцију криминалитета. Пре свега мислимо на управноправне послове који се односе на издавање путних исправа, личне карте, возачке дозволе, пребивалиште и боравиште грађана, држање и ношење оружја и муниције. Није тешко закључити да вршењем наведених осталих унутрашњих послова из своје надлежности, полиција директно доприноси спречавању вршења криминалитета, јер обављањем послова из области управноправних послова може доћи до информација које указују на криминалну активност лица, могу се утврдити поједине чињенице и околности које указују на припремање извршења кривичног дела, тј. намеру да се кривично дело изврши.

2. Полицијске мере и радње у превенцији криминалитета

Са аспекта вршења полицијских послова, мерама се могу сматрати активности полиције које су усмерене на спречавање негативних друштвених појава (кривичних дела и прекршаја) и на стварање услова да до таквих последица и појава не дође. Велики део послова полиције има карактер превентивних мера. Управо због тога у полицијској пракси и теорији изузетно чест појам су полицијске мере или њима сличан појам - безбедносне мере, мере полиције и сл. Под овим појмом, односно, појмовима, ипак се подразумевају доста шире активности од наведених. Тако се полицијским мерама сматрају различити садржаји који се односе на рад полиције. Честе су и информације о томе да полиција предузима потребне мере у одређеном случају (чак би се могло рећи да у актуелном тренутку полиција, макар на нашим просторима, искључиво саопштава, без упуштања у конкретизацију да су предузете "одговарајуће" мере), а чак се и у полицији издају наређења (налози) да се у конкретном случају предузму потребне мере, без прецизирања о којим се мерама ради. Ово указује да се под полицијским мерама могу подразумевати све правно могуће мере, односно, све потребне мере за разрешавање

конкретних случајева у пракси. У том смислу, појам мере користи се као општи за означавање свих овлашћења која полиција примењује и задатака које полиција извршава или у конкретном случају треба да примени, односно, изврши да би обавила послове из своје надлежности. Према томе, као полицијске мере, односно, безбедносне мере означимо организовано и планско спровођење активности, тј. извршавање скупова задатака, односно, скупа послова полиције на очувању и (или) унапређењу безбедности, при чему се разликују појавни облици ("спољашња манифестација") безбедносних мера и правне форме у којима се те мере предузимају.²⁴⁵

С обзиром на то да ли мере које предузима полиција садрже непосредну физичку принуду или не, можемо разликовати *принудне мере* и *беспринудне мере*. Под том принудом се подразумева карактеристична полицијска принуда, као део укупне принуде која је компонента државе и права, јер је држава та која има монопол физичке принуде, а у доброј мери га реализује управо преко полиције. Карактеристична је по непосредности, тј. примени законског овлашћења и без претходно донетог управног акта. Због специфичности полицијског посла, а потребе за истовременим деловањем, нема простора да се чека доношење управног акта да би се, на пример, спречило кривично дело у случају затицања на лицу места. Принуда се сматра најнепосреднијим изразом државне власти и најоштријим обликом задирања у права грађана, али и неопходном за заштиту безбедности људи и имовине. Пошто је власт фактички друштвени однос у коме једна страна издаје заповести, а друга је дужна да по тим заповестима поступа под претњом физичке принуде коју извршава држава, јасно је да нема функционисања власти без могућности коришћења принуде. У примени мера којима полиција настоји да спречи недозвољена понашања, она настоји да примењује мере које не подразумевају употребу принуде. Али без обзира на све, важно је имати на уму да постоји разлика између мера принуде (примене) и средстава принуде (употребе). За полицијску принуду (физичку и оружану) неопходан је законски основ и разлог, односно, најдоследније поштовање принципа сразмерности (забране прекомерности) за и при примени мера и употреби средстава принуде. Мере принуде представљају део непосредне физичке принуде (поред средстава принуде) и саставни су део одређених законских овлашћења полиције. Посматрано са гледишта "управне функције" полиције, мере принуде се примењују (а средства принуде употребљавају) при вршењу "управних радњи" у циљу непосредне реализације општих и појединачних заповести садржаних у законима, другим прописима и појединачним актима. Шире посматрано, мере принуде су и део кривичне и прекршајне активности полиције. На пример, према одредбама Закона о кривичном поступку, принудно довођење осумњиченог је овлашћење које полиција има ако се осумњичени није одазвао позиву у коме је било назначено да неодазивање позиву повлачи принудно довођење. Ово се овлашћење може реализовати само под условом да се осумњичени налази на месту или простору где је могуће ући без наредбе суда или испуњења других законом утврђених услова (за улазак у туђи стан и друге просторије без наредбе суда; за задржавање или за лишавање слободе лица за које постоје основи суње да је извршило кривично дело).²⁴⁶

Када говоримо о мерама и радњама које полиција користи у свом раду, можемо их посматрати с обзиром на неке њихове специфичности или сврху због које се примењују. Део полицијских мера и радњи се користи у сврху прикупљања обавештења с циљем спречавања кривичних дела. Тако, кроз непосредно полицијско опажање, опсервирање на јавним и другим за приступ доступним местима, пре основа сумње да је

²⁴⁵ Милетић, С., Талијан М., Оп. cit., стр. 119.

²⁴⁶ Јовичић, Д., Шетка, Г., Оп. cit., стр. 147–148.

извршено кривично дело или прекршај, ради провере добијених обавештења полицијски службеници могу примењивати меру која се односи на надзор и снимање јавних места опремом за аудио и видео снимање и фотографисање, уз јавно саопштавање своје намере. Дакле, постоје мере које полиција предузима када постоје информације да би могло доћи до евентуалног угрожавања, у сврху провере информација које је добила у свом оперативном раду. Даље, природа појединих мера и радњи које полиција користи у свом раду је таква да се њима, са аспекта значаја за спречавање криминалитета, ограничава одређена слобода грађанима (ограничавање слободе кретања). Исто тако, постоје мере и радње које подразумевају примену принуде у сврхе спречавања кривичних дела када полиција пружа помоћ ради омогућавања безбедног извршења аката државног органа, правног или физичког лица са јавним овлашћењима и овлашћеног правног или физичког лица у поступку вансудског намирења када се очекује отпор. Овде се ради о примени мера асистенције која се често јавља у полицијској пракси, а која доприноси остваривању улоге других државних органа у прекршајном или управном поступку. У полицијској пракси се примењује и део мера и радњи које се односе на заштиту оштећеног или другог лица које је дало или може дати важне податке за кривични поступак, или лице које је са њима у вези, ако им прети опасност од учиниоца кривичног дела или других лица, док за то постоје оправдани разлози.²⁴⁷

Природа полицијских послова захтева у великом обиму тајност, што се нарочито односи на оперативне послове, па тако можемо разликовати тајне мере и јавне мере, зависно од тога да ли се мере спроводе тајно (прикривено) или не. Тајност у раду полиције је неопходна с обзиром на основно својство односа између деликта и његовог откривања и сузбијања и, конкретније, да полиција за кривично дело по правилу сазнаје иако је учинилац предузео све мере да не буде откривен. Тајност рада полиције у том делу њене активности је, дакле, неопходан услов њене успешности. Једно од битних начела у раду полиције у том смислу је и начело конспиративности, које се, нажалост, у периоду иза нас у трајању од двадесетак и више година не поштује ни приближно потребама полицијских послова. Нове стратегије борбе против организованог криминала, све развијеније и многобројније тајне полицијске мере и тенденција (неопходног) проширивања оперативног рада на превентивну борбу против кривичних дела, увећавају, по природи ствари, значај тајности у раду полиције на овим и сродним пословима. Као орган државне управе, полиција је у обавези да чува податке који представљају тајну (државну, службену, војну, пословну), а у оквиру службене тајне и податке степеноване као строго поверљиво, поверљиво и интерно.

Комплексност полицијских послова утиче на то да постоје и полицијске мере које се састоје из унапред утврђених поступака који чине целину мере. Комбиноване полицијске мере подразумевају више појединачних аката. Тако, мера блокаде одређеног простора, поред затварања свих прилаза том простору и онемогућавања напуштања тог простора без одобрења полиције, подразумева и легитимисање лица којем ће се одобрити напуштање тог простора, а у случају покушаја напуштања тог простора без одобрења, и употребу физичке снаге или другог средства принуде. У свом превентивном раду полиција примењује значајан број комбинованих мера. Исто тако, поред комбинованих полицијских мера које су засноване на формалним прописима, неопходно је разликовати неформалне комбиноване полицијске мере. Под овим мерама подразумевамо оне мере које често нису експлицитно нормиране нити морају бити. То су и разне "неформалне мере", на пример, контакт полиције са сазивачем јавног скупа

---

²⁴⁷ Вуковић, С., Превенција криминалитета, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2017. године, стр. 220–221.

одговорним за одржавање реда на том скупу, пропагандне и друге криминалистичко-превентивне мере информисања становништва ради боље самозаштите од кривичних дела, или информисање становништва у случајевима ванредних ситуација.²⁴⁸

Превентивна активност полиције је свеобухватна и изузетно актуелна, а укључује све мере и радње којима полиција спречава наступање било какве штетне последице по безбедност, док репресивна активност обухвата мере којима се сузбијају (отклањају, ублажавају) штетне последице. Ову разлику понекад није лако уочити. Можда је добра илустрација област послова који се односе на регулисање и контролу саобраћаја и контролу возача и возила на путевима. Ове послове обављају униформисани припадници саобраћајне полиције и том приликом они штите и личну и имовинску безбедност учесника у саобраћају, али комплементарно с тим, и неповредивост правног поретка чијим се поштовањем такође остварује безбедност саобраћаја на путевима. Законом утврђена контрола саобраћаја, возача и возила обухвата овлашћења и превентивног и репресивног карактера којима се обезбеђује заштита и од општих и од конкретних угрожавања. На различитост ових послова исправно је указивати и приликом примене овлашћења како би возач знао да ли је заустављен због превентивне контроле саобраћаја, због свог или туђег прекршаја или кривичног дела, или из других разлога. То је интерес и полиције, будући да се тако обезбеђује потпуност у примени овлашћења и у обављању послова – од превентивних до репресивних. Закључујемо да саобраћајна патрола може применити овлашћења и у сврху опште превенције и у сврху прогона конкретних противправних радњи, што су сасвим различите групе и врсте послова полиције (превентивни и репресивни послови). Такође, посао опште превенције може прерасти у једној (истој) фактичкој ситуацији у посао сузбијања (репресије) прекршаја или кривичних дела, али такав (репресиван) може да буде и од самог почетка примене овлашћења. Иако се могу уочити теоријски приступи који сматрају да ће превенција искључити репресију, из овога видимо да су превенција и репресија неминовне и да се углавном допуњују.²⁴⁹

3. Криминалистичкопревентивна делатност

Превентивна делатност органа унутрашњих послова, као систем енергичних, непосредних, сасвим одређених мера против наступања или развијања сметњи које угрожавају јавни ред и поредак, које теже за тим да до наступања друштвено опасних стања и дела ни не дође, обухвата: непосредну превенцију, која представља скуп мера у односу на фазу која претходи извршењу кривичног дела у односу на све стадијуме извршења кривичног дела (набављање ватреног оружја, експлозива, отрова, средстава за производњу лажног новца); и посредну, којом се врши пресецање ситуација, прилика и околности које доводе до угрожавања јавне безбедности и њихова контрола (нпр. упознавање са слабостима у делатности привредних субјеката, непостојање контроле над пословањем итд.). Иако је не треба поситовећивати са уклањањем узрока криминала уопште, криминалистичка превенција коју спроводи полиција и други државни органи треба да буде повезана са социјалном превенцијом криминала. Полиција кроз вршење својих послова на терену и предузимањем мера и радњи у циљу спречавања незаконитих понашања, долази до великог броја информација, које би требала искористити за иницирање појединих мера социјалне политике, која је усмерена на превенцију

²⁴⁸ Милетић, С., Основи јавне безбедности – послови и начин рада, Београд, 2004, стр. 112.

²⁴⁹ Јовичић, Д., Пилиповић, В., Јавна безбедност, Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад, 2017. године, стр. 267.

недозвољених понашања.²⁵⁰ Дакле, полиција кроз своју превентивно-оперативну делатност требала би да део информација искористи у сврху иницирања доношења мера социјалне превенције, чиме би дала свој шири допринос спречавању криминалитета.

У полицијској пракси криминалистичка превенција се најпотпуније реализује у систему криминалистичке контроле.²⁵¹ Криминалистичка контрола представља систем оперативно-тактичких мера и радњи које предузимају органи унутрашњих послова и који има за циљ да се ови органи упознају и буду у току са разним друштвено штетним појавама, криминогеним факторима у интересантним срединама и имају увид у кретања одређене категорије лица. Основ за криминалистичку контролу представља постојање опште сумње да би се у одређеној средини, на одређеном месту или од стране одређене категорије лица могла вршити кривична дела.²⁵²

Криминалистичка контрола, условно речено, усмерена је ка криминалитету као масовној појави, у циљу спречавања и откривања кривичних дела и њихових учинилаца. Она се заснива на праћењу и изучавању криминалитета и других друштвено опасних стања и појава, као и носилаца таквих појава. Из тих разлога требало би је усмерити само на оне облике криминалитета и других друштвено опасних појава, које се једино делатношћу криминалистичке контроле могу спречити и сузбити.²⁵³

Услов за предузимање криминалистичке контроле јесте постојање опште сумње која се темељи на криминалистичком искуству (познавању криминалистичке методике разних врста кривичних дела, криминолошких и криминалистичких типологија делинквената, прогнозе развоја криминалитета) да би одређене појаве, места и лица могли садржати криминални набој (поседовати услове или узроке за настанак кривичних дела). У моменту предузимања криминалистичке контроле у односу на неки од наведених објеката, органи унутрашњих послова не располажу индицијама да постоји било какво криминално понашање, већ полазе искључиво од опште сумње да би на одређеним местима могла да се врше одређена кривична дела, да би одређена лица могла да врше кривична дела, односно да одређене друштвене појаве садрже потенцијални криминални набој. Криминалистичка контрола се врши трајно и непрекидно на основу опште сумње, и оквиру ње се трага за основама сумње које указују на то да се можда у одређеној средини и да одређена лица врше кривична дела.²⁵⁴ Поред тога што се у оквиру криминалистичке контроле трага за основама сумње да нека лица врше кривична дела, управо то трагање полицији омогућава долазак до информација да се припрема извршење кривичних дела и прекршаја. Управо та сазнања полицији омогућавају да делује у тзв. претпољу криминалитета, где она својим деловањем може на најефикаснији начин да предупреди извршење кривичних дела и других недозвољених радњи. Из овог разлога, криминалистичка контрола је од изузетне важности за превентивни рад полиције на терену.

Дакле, остваривање криминалистичке контроле је немогуће замислити без константног предузимања полицијских мера и радњи на безбедносном сектору, добре

---

²⁵⁰ Шире у: Водинелић, В., Криминалистика, откривање и доказивање – теоретски и практични криминалистички и доказни проблеми – I том, Факултет за безбедност и општедруштвена самозаштита, Скопје, 1985. године, стр. 299–302.

²⁵¹ Алексић, Ж., Шкулић, М., Жарковић, М., Лексикон криминалистике, Дигитал Дизајн, Београд, 2004. године, стр. 46.

²⁵² Бановић, Б., Специфичности криминалистичке контроле и криминалистичке обраде кривичних дела привредног криминалитета, У: зборник радова: "Сузбијање криминалитета", Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, 2004. године, стр. 177.

²⁵³ Исто, стр. 179.

²⁵⁴ Симоновић, Б., Пена, У., Криминалистика, Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву, Источно Сарајево, 2010. године, стр. 115.

сарадње са грађанима, високог нивоа оперативности полиције, сарадње и размене информација између полицијских агенција. Посебно треба истаћи рад полиције на безбедносном сектору, о коме ће бити више речи у наредном излагању. Међутим, на овом месту, још једном желимо скренути пажњу на евидентне проблеме у пракси у погледу организовања и тренутног начина функционисања полицијске службе на терену, зависности (несамосталности) основног полицијског нивоа (локалног) у раду од виших инстанци, недостатак довољног броја запослених за вршење ефикасне делатности полиције приликом вршења послова полиције итд. Све ово напомињемо јер је након излагања о криминалистичкој контроли сасвим јасно колико проблеми о којима смо причали раније, сада "упадају у очи" када се сагледа њихов значај за вршење послова полиције на терену у погледу спречавања криминалитета.

3.1. Позорничка и патролна делатност на безбедносном сектору у сврху превенције криминалитета

Безбедносни сектор представља део станичног подручја једне полиције станице, или, у географском смислу посматрано, део територије једне месне заједнице, на коме полиција обавља послове из своје надлежности. На безбедносном сектору се обављају сви полицијски послови који су значајни за превенцију и репресију криминалитета. Мишљења смо да основу полицијског поступања и њене ефикасности, у сваком полицијском систему, чини њен рад на безбедносном сектору. Безбедносни сектор је место где полиција стиче свој углед код грађана или га губи, место где се реализују сви планови полиције у превенцији и репресији криминалитета, место где све полицијске замисли и планови доживљавају своје оживотворење и показују своју сврсисходност и исправност, место где полицијски рад доживљава свој успех или неуспех, као и место где се стварају предуслови за успешно вршење послова полиције. Посебно треба истаћи чињеницу да је безбедносни сектор место на коме полицијски службеници стварају своју базу за прикупљање информација које су од кључне важности за спречавање криминалитета. Дакле, да би полиција била ефикасна у погледу вршења својих послова, велику пажњу треба посветити секторском начину рада.

Највећи део, ако не и целокупна превентивна делатност полиције, може се реализовати само кроз велики ниво оперативности полиције на безбедносном сектору. Ефикасно супротстављање криминалитету уопште, па и његовим савременим облицима, подразумева изналагање и примену разноврсних мера које се, само условно, и више у смислу једне теоретске анализе, могу поделити на оне којима се оживотворују настојања заједнице да "ante delictum" реагује и предупреди криминални акт (превентивне), а уколико то не успе, да "post delictum" реагује преко правосудних органа и кроз примену кривичних или других санкција на конкретно криминално понашање, па и криминалитет као масовну појаву (репресивне).²⁵⁵ Дакле, ефикасно супротстављање криминалитету је незамисливо без ефикасног поступања полиције на безбедносном сектору, који представља главно место збивљања свих безбедносних проблема.

Како смо у претходном излагању већ објаснили криминалистичку контролу, сада треба још само додати да се, у односу на безбедносни сектор, превенција криминалитета најпотпуније реализује управо у систему криминалистичке контроле. У том смислу се

---

²⁵⁵ Жарковић, М., Бановић, Б., Кривично законодавство као инструмент сузбијања трговине људима, У: Зборник радова "Савремене тенденције класичне репресије као инструмент сузбијања криминалитета", Универзитет Синергија, Бијељина, 2010. године, стр. 204.

подразумева делатност полиције која се састоји у праћењу и проучавању криминалитета и других друштвено штетних појава на безбедносном сектору, ради стварања претпоставки за брзо и ефикасно деловање полиције у погледу предупређивања криминалних активности, или, ако се већ десе, у откривању појединачних кривичних дела и њихових извршилаца. Такође, криминалистичка контрола на безбедносном сектору је усмерена на организовано и планско надзирање криминогених средина, објеката и догађаја, односно лица склоних криминалном и девијантном понашању. Да би уопште било могуће остварити криминалистичку контролу на безбедносном сектору, неопходно је да се позорничка и патролна делатност несметано обављају. У циљу остваривања превентивне делатности полиције на безбедносном сектору предузимају се све полицијске мере и радње чија је сврха спречавање вршења свих незаконитости од стране лица у чијем понашању се може претпоставити криминално понашање. Ради испуњавања овог циља, неопходно је да полиција на безбедносном сектору, поред надзора одређених лица и криминогених средина (као и објеката), прикупља сва обавештења и информације које указују на појединачна преткриминална стања и понашања. Да би полиција могла доћи до ових сазнања неопходно је да има добру сарадњу са грађанима. Без добре сарадње са грађанима и информаната у криминогеним (криминалним) срединама, немогуће је замислити ефикасну превентивну делатност полиције.²⁵⁶ Владање оперативним информацијама о стању на безбедносном сектору, поготово оним које су битне за превентивну делатност полиције на сектору, везано је за сазнања и лична запажања униформисаних припадника полиције. Ова запажања и сазнања се углавном односе на поједине опасне појаве или преткривична сазнања која прете да се претворе у криминална понашања. Униформисани припадници полиције, по правилу, требало би да уочавају такве ситуације и да се по њиховом предлогу предузимају превентивне мере у односу на одређена лица чије је држање криминогено, на раније осуђивана лица, условно отпуштена, као и лица носиоце одређених социјално-патолошких појава (алкохоличари, наркомани, коцкари, скитнице, проститутке и сл.).²⁵⁷

Позорничка и патролна делатност представљају основни начин превентивно-репресивног обављања послова полиције, с циљем одржавања јавног реда, спречавања вршења кривичних дела и прекршаја, хватања њихових извршилаца и пружања помоћи грађанима на безбедносном сектору.²⁵⁸ Позорничка и патролна делатност су од великог значаја за превентивни рад полиције. Аналогно томе, можемо закључити да су ове делатности од суштинске важности за оперативни рад припадника полиције. Дакле, кроз позорничку и патролну делатност се омогућава присуство полиције на безбедносном сектору, као и оперативни рад, што значи да се начело превентивног деловања, скоро у потпуности, остварује кроз ова два вида полицијске делатности.

Рад полиције на безбедносном сектору (кроз позорничку и патролну делатност) посебно је значајан за превенцију криминала, јер омогућава упознавање грађана који живе и раде на том подручју и упознавање прилика и околности које утичу на стање безбедности. На сектору је значајно остварити сарадњу са грађанима, њиховим удружењима, васпитно-образовним установама, установама социјалне заштите, здравственим установама и другим субјектима локалне заједнице који могу помоћи полицији да ефикасније спречава и сузбија кривична дела.²⁵⁹

²⁵⁶ Шетка, Г., Позорничка и патролна делатност у функцији превенције криминалитета на безбедносном сектору, У: Годишњак Факултета безбедности, Факултет безбедности, Београд, 2018. годне, стр. 471-472.

²⁵⁷ Кривокапић, В., Превенција криминалитета, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2008. године, стр. 223.

²⁵⁸ Субошић, Д., *Op. cit.*, стр. 191.

²⁵⁹ Вуковић, С., *Op. cit.*, стр. 229.

Позорничко-патролна делатност у функцији остваривања превенције криминалитета може се изразити на више начина. Кроз ову делатност на безбедносном сектору полиција може радити на изграђивању позитивних релација са грађанима, што свакако може донети многобројне бенефите за превентивни рад полиције. Поред поменутог, кроз ову делатност полиција може да делује у претпољу криминалитета, уколико свој рад усмери на решавање проблема у локалној заједници (на безбедносном сектору). Изграђивање позитивних релација између полиције и грађана представља најшири облик полицијског ангажовања у друштву. Облици сарадње и изграђивање позитивних релација са грађанима су многобројни и, поред усмерења на тзв. општу јавност, стратегијски треба да се фокусира пре свега на циљне групе које су од посебног интереса за превентивне стратегијске циљеве друштвене заједнице.²⁶⁰ Такође, вршењем позорничке и патролне делатности, полиција фокус свог деловања може усмерити на посебне групе грађана и на такав начин развити потребан ниво поверења са грађанима. Управо кроз позорничку и патролну делатност могу се на безбедносном сектору непосредно остваривати превентивни стратегијски циљеви полицијске организације. Исто тако, већина проблема у локалној заједници може се уочити кроз позорничку и патролну делатност (непосредан рад полиције на безбедносном сектору), што сасвим јасно указује на велики значај позорничко-патролне делатности у превенцији криминалитета.

Делатност полиције на безбедносном сектору обухвата низ активности, међу којима су, на првом месту, обиласци позорничких и патролних рејона. Обиласци су усмерени на места где се најчешће врше кривична дела или прекршаји, или се испољавају социопатолошке појаве, као и у односу на лица према којима је предузета мера појачаног надзора, односно криминалистичка контрола. Такође, кроз ове обиласке полицијски службеници на безбедносном сектору могу уочавати проблеме (који могу условити извршење кривичног дела) и деловати у претпољу криминалитета, како би спречили извршење кривичних дела. У вези са превентивним деловањем полиције на безбедносном сектору кроз позорничку и патролну делатност, јесте и планирање конкретних задатака полиције. Задаци који се врше на позорничком и патролном рејону се планирају у складу са степеном опасности криминалног испољавања на одређеном делу станичног подручја. Ово је важно имати у виду јер је пракса показала да се криминална активност преноси са позорничких и патролних рејона где је израженија активност и присуство полиције, на оне рејоне где је полицијска активност мање изражена. Ово значи да планирање и интензивирање позорничке и патролне делатности у погледу времена, места и учесталости, те опасности од криминалних појава, на станичном подручју, треба да буде у корелацији са актуелном безбедносном проблематиком.²⁶¹

Позорничку и патролну делатност на безбедносном сектору треба посматрати у контексту актуелних друштвених дешавања, степена друштвеног и технолошког развоја, друштвених девијација итд. Ово говоримо из разлога што је данас тешко очекивати да позорничка и патролна делатности буде максимално функционална и ефикасна у превенцији криминалитета уколико се она заснива на традиционалним принципима. Данашње друштвене прилике, поготово професионализација и софистицираност у сфери вршења кривичних дела, неминовно захтевају да припадници полиције поседују многобројне специјализоване вештине и знања. Пошто ово није реално очекивати, неопходно је да полицијски службеници на терену имају помоћ

²⁶⁰ Симоновић, Б., Криминалистика, Правни факултет, Крагујевац, 2004. године, стр. 104.

²⁶¹ Шетка, Г., *Op. cit.*, стр. 474.

специјализованих линија рада унутар полицијске агенције, као и да буду додатно едуковани за препознавање и уочавање преткриминалних радњи. Овај проблем се апострофира јер је данас могуће извршити припремање озбиљног кривичног дела, као и само његово извршење на безбедносним секторима који су добро "покривени" припадницима полиције. "Припадници полиције данас не могу успешно обављати своје послове и задатке без стицања и сталног ажурирања и усавршавања релевантних знања, вештина и навика."²⁶²

Позорничка и патролна делатност спадају у најважније и најмасовније делатности које обављају органи унутрашњих послова, па је утолико значајнији организациони и функционални оквир у коме се данас стварају услови за њихово вршење. Наиме, секторски начин вршења послова подразумева сарадњу службе унутрашњих послова са грађанима, месним заједницама, радним организацијама и другим субјектима. Такав начин рада треба да допринесе бољем усмеравању службе на активност, потпунијем "покривању терена" и рационалнијем коришћењу расположивих снага, као и већој оријентацији на остваривање превентивног учинка приликом вршења позорничке и патролне делатности.²⁶³

"Специфичну улогу у реализовању позорничке и патролне делатности имају позорници (као, уосталом, сви остали овлашћени радници органа унутрашњих послова) који морају да прикупе податке о свом рејону не само када наступи нека од очигледних преткриминалних ситуација, него и раније. Прикупљање обавештења од грађана, један је од основних метода јер може да пружи најбоље резултате у превенцији криминалитета, наравно, под условом добре оперативне покривености позорничког и патролног рејона. Што непосреднији контакт грађанин-позорник, заснован на узајамном поверењу, треба да укључи што више позорника у живот и рад у месној заједници и да им омогући да се детаљно информишу о испољавању разних социопатолошких појава и другим девијацијама. Међутим, одговорност и обавеза позорника у таквим случајевима јесте да не занемари своју дужност, да провери шта је нечије лично мишљење и утисак, а шта право стање и реална појава. Јер, и добронамерни грађани могу бити у заблуди."²⁶⁴ Управо сегмент добре информисаности чини најважнији сегмент у спречавању криминалитета на безбедносном сектору који се реализује кроз позорничку и патролну делатност. Из овог разлога, неопходно је апострофирати важност односа позорник-грађанин, али и обавезу позорника да препозна праву информацију коју добије од грађана. Вршење позорничке и патролне делатности на безбедносном сектору, у сврху сузбијања криминалитета, од стране полицијских агенција у БиХ, "је значајно посматрати са спекта концепта рада полиције у заједници. Ово сматрамо јер овај концепт дефинитивно није дао жељене резултате у полицијском систему БиХ, јер грађани очигледно немају довољно поверења у полицијске структуре."²⁶⁵ Наведену констатацију можемо оправдати тиме што тренутно у већини полицијских агенција у БиХ уопште више нема систематизованих радних места која су била предвиђена за полицијске службенике који су били задужени за провођење овог концепта. Такође, наведено се може узети као негативан фактор који сигурно утиче на ефикасност полицијских

---

²⁶² Кешетовић, Ж., Бановић, Б., Радовић, И., *Образовање и обука за безбедност пред новим изазовима*. У: *Годишњак Факултета безбедности, Факултет безбедности, Београд, 2017. године*, стр. 98.

²⁶³ Кривокапић, В., *Превенција криминалитета, Полицијска академија, Београд, 2002. године*, стр. 81.

²⁶⁴ Кривокапић, В., *Op.cit.*, стр. 221.

²⁶⁵ Јовичић, Д., Шетка, Г., *Перспектива полицијско-обавјештајног модела у полицијском систему Босне и Херцеговине*, У: *Зборник радова „Усаглашавање правне регулативе са правним тековинама Европске уније – стање у Босни и Херцеговини и искуства других”*, Истраживачки центар Бања Лука, Бања Лука, 2018. године, стр. 256.

агенција у БиХ у погледу спречавања криминалитета. Наравно, није тешко закључити да се то рефлектује и на квалитет вршења позорничке и патролне делатности. Разлог слабог поверења грађана БиХ у полицијске структуре можда можемо тражити у великом утицају политике на рад полиције.

Када сагледамо све претходно наведено, изводи се закључак да су у директној корелацији начин и ефикасност вршења позорничке и патролане делатности са ефикасношћу полиције у превенцији криминалитета. Тврдња се заснива на чињеници да многи сегменти који утичу на спречавање криминалитета зависе од начина вршења и ефикасног обављања позорничке и патролне делатности на безбедносном сектору.

Вршењем позорничке и патролне делатности полиција остварује непосредан утицај у погледу спречавања криминалних понашања на безбедносном сектору, док са друге стране, кроз вршење ових делатности локалне полицијске структуре остварују посредни утицај на стратешке одлуке полицијске агенције које се односе на превенцију криминалитета. У погледу стратешких одлука, првенствено мислимо на то да се на основу резултата полиције до којих се долази кроз ове делатности прикупљају релевантне информације на основу којих би се и требале доносити стратешке одлуке полицијских агенција, а са друге стране, реализација стратешких одлука на терену о превенцији криминалитета се значајним делом и реализује кроз вршење ових делатности на безбедносном сектору. Просто говорећи, превенција криминалитета је условљена делатношћу полиције на терену, јер немогуће је до потребних сазнања о превенцији криминалитета доћи (узрока и услова који погодују настанку криминалитета) без адекватног секторског рада полиције. Исто тако, јасно је да су информације кључан елемент који утиче на оперативни капацитет полицијских агенција, а оне се могу сазнати само перманентним и преданим радом на терену и у комуникацији са грађанима. Проблем који се јавља у полицијском систему Босне и Херцеговине у погледу секторског деловања полицијских агенција је више него очигледан. У појединим агенцијама делатност полиције на безбедносном сектору је немогуће остваривати, јер оне уопште не поседују локалне полиције структуре, док је код других агенција изражено успостављање организационих јединица које се налазе на вишим хијерархијским нивоима, а занемаривање нижих територијалних (локалних) организационих јединица.²⁶⁶

3.2. Оперативни рад полиције у сврху спречавања криминалитета

Оперативни рад представља систем криминалистичких и посебних доказних мера и радњи које се припремају и/или реализују у складу са начелом тајности, а чији је циљ прикупљање чињеница, оперативних и доказних информација, које ће указати на постојање сумње да се планира или да је кривично дело извршено, на кривицу лица која су извршила кривично дело, праћење стања и појава у безбедносно интересантним објектима и просторима. Предмет оперативног рада су информације које чине оперативни материјал настао употребом доступних извора информација, оперативних веза, оперативно-тактичких и техничких мера и радњи у циљу прикупљања информација, доказног и оперативног значаја. Оперативни материјал чине извештаји, оперативне информације, службене белешке, и други акти полиције који се односе на

---

²⁶⁶ Шетка, Г., *Op. cit.*, стр. 478.

конкретну криминалну појаву, догађај, кривично дело, учиниоца и организовану криминалну групу.²⁶⁷

Према једном другом схватању, криминалистичка оперативна делатност представља неформалну делатност органа унутрашњих послова, што значи да она није ограничена строгим условима и формом коју Закон о кривичном поступку прописује за истражне радње и радње на главном претресу. Ово зато што се органи унутрашњих послова налазе на првој линији борбе против криминала, где се од њих очекују брзина и ефикасност у деловању, које не смеју бити спутане формалним ограничењима (тромашћу и спорашћу које су својствене за кривични поступак). Оперативна делатност органа унутрашњих послова спроводи се у складу са начелом техничко-тактичке слободе и темељи на примени криминалистичких средстава, оптималних начина поступања, тј. криминалистичких радњи и криминалистичких мера које изналази наука криминалистика и које су потврђене у криминалистичкој пракси. При избору, осмишљавању, комбинацији и примени криминалистичких оперативних радњи и мера, органи унутрашњих послова имају слободу, јер се примат даје ефикасности. Међутим, лимитирани су уставним и законским ограничењима којима се штите слободе и права људи и грађана. Оно што је по закону изричито забрањено тужиоцу у кривичном поступку, може се сматрати да није дозвољено ни овлашћеним службеним лицима органа унутрашњих послова у оквиру криминалистичке оперативне делатности (примена силе, изнуђивање исказа, мучење, шиканирање итд.).²⁶⁸

Међутим, како год дефинисали и разумели оперативни рад полиције, несумњиво је то да он у великој мери доприноси спречавању криминалитета. Без оперативног рада полиције на терену, немогуће је замислити превентивну полицијску делатност. Допринос мера и радњи које у свом свакодневном раду примењује криминалистичка и униформисана полиција је од великог значаја за укупан оперативни рад полиције на терену у сврху спречавања криминалитета. Из овог разлога је неопходно да постоји добра сарадња између различитих линија рада у оквиру једне организационе јединице која послове из своје надлежности обавља на истој територији. Поред наведеног, за успешан оперативни рад неопходна је размена информација и сарадња између организационих јединица које се налазе на различитим организационим нивоима исте полицијске организације, али и међуполицијска сарадња и размена информација између полицијских агенција у једном полицијском систему, као и размена информација и сарадња на међународном нивоу.

Када се говори о доприносу оперативног рада спречавању криминалитета, неопходно је истаћи да се велики део ове активности полиције одвија кроз оперативну контролу. "Оперативна контрола подразумева скуп оперативних превентивних мера и радњи којима се прикупљају обавештења у циљу спречавања вршења кривичних дела, контроле лица и група склоних вршењу кривичних дела, као и праћења догађаја и активности које могу указати на припрему или планирање вршења кривичних дела, односно на различите облике манифестације остварене имовинске користи од извршеног кривичног дела у безбедносно интересантним фирмама, објектима и просторима. Под безбедносно интересантним објектом подразумева се објект или место где се припремају и врше кривична дела или прекршаји од стране више лица, док се под безбедносно интересантним простором подразумева место где се окупљају безбедносно интересантна лица, продају или размењују предмети кривичног дела или се манифестује

²⁶⁷ Ђурђевић, З., Радовић, Н., Криминалистичка оператива, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2015. године, стр. 57.

²⁶⁸ Симоновић, Б., Пена, У., Криминалистика, Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву, Источно Сарајево, 2010. године, стр. 115.

корист прибављена вршењем кривичних дела, односно испољавају друге индиције које указују на криминалну или другу недозвољену делатност појединаца или група.²⁶⁹

С обзиром на то да оперативна контрола има конкретан предмет, мере и радње оперативне контроле морају бити тачно одређене, укључујући и полицијске службенике који ће их реализовати. Према томе, планом контроле неопходно је разрадити реализацију свих мера и радњи, укључујући и улогу полицијских службеника криминалистичке полиције, секторских радника, начин ангажовања оперативних веза, врсте информација и начин њиховог прикупљања из отворених и затворених извора. Основ успешне контроле је сарадња и координација рада полицијских службеника укључених у контролу, нарочито из различитих линија рада.²⁷⁰

Ради провођења адекватне оперативне контроле неопходно је да постоји план за њено спровођење, који се састоји од неопходних елемената. Сваки план оперативне контроле треба да садржи: 1) предмет контроле (лице, група склона вршењу кривичних дела, фирма, објект, простор); 2) задатак и циљ оперативне контроле (провера опште сумње, праћење стања и догађаја у безбедносно интересантним фирмама, објектима и просторима); 3) податке о предмету контроле (зависе од врсте предмета контроле): *лице* (биографија, извод из казнене и других евиденција (евиденција о оружју), писане кривичне пријаве (подаци о средству и начину извршења, саучесницима), подаци о месту пребивалишта (с ким живи и где), запослења, списак сродника, лица са којима се дружи – везе из криминалне средине (биографије, фотографије) са идентификацијом степена и природе њихових међусобних односа); *група* (организација и начин функционисања, разлог формирања, чланови (име и презиме, старост, пол, образовање, професија, запосленост, осуђиваност – кривична дела и прекршаји), место сваког члана у структури групе са задацима које најчешће извршава, место пребивалишта или боравишта сваког члана групе, место окупљања, начин комуникације, повезаност са другим групама и лицима из преступничке средине, начин решавања конфликтних ситуација, и други релевантни подаци); *фирма* (врста регистроване делатности, место регистрације, број запослених лица, структура запослених лица, дијаграм повезаности свих лица и њихових послова, дијаграм обављања делатности); *објект и простор* (прегледан списак лица која долазе, која су већ осуђивана као и других проблематичних особа за које се процењује да могу постати извршиоци криминалних радњи, лица под појачаним надзором, запослена лица и сл.); 4) мере и радње у оквиру контроле са конкретним лицима задуженим за њихову реализацију; 5) начин координације и сарадње у предузимању мера и радњи; и 6) начин обраде података до којих се дошло предузимањем мера и радњи, израда аналитичких докумената о могућим криминалним активностима.²⁷¹

Број оперативних мера и радњи које се могу користити у оперативној контроли, ограничен је и он не обухвата ниједну доказну радњу за чију примену су потребне основе сумње а не општа сумња. Дакле, суштина оперативног рада полиције се огледа у криминалистичко-обавештајном раду који се односи на прикупљање информација од лица из криминалног миљеа (оперативних веза) и грађана (који желе да сарађују са полицијом). Велики значај у реализацији и обради материјала прикупљеног у оперативној контроли има криминалистичка аналитика.

²⁶⁹ Ђурђевић, З., Радовић, Н., Криминалистичка оператива, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2015. године, стр. 60.

²⁷⁰ Исто, стр. 62.

²⁷¹ Кривокапић, В., Крстић, О., Криминалистичка тактика II, Полицијска академија, Београд, 1999. године, стр. 307.

Суштина оперативног рада се састоји у доласку до квалитетних оперативних информација које полицији омогућавају њену делатност која је усмерена на спречавање криминалитета. "Оперативна информација представља извор сазнања у вези са кривичним делом, односно она садржи податке који указују на то да је извршено кривично дело које се гони по службеној дужности, тј. да постоји вероватноћа о његовом извршењу."²⁷² Даље, у погледу спречавања кривичних дела, с обзиром на то шта се подразумева под оперативном информацијом, прикупљање већег броја оперативних информација на терену од стране полицијских службеника, гарант је успешног спречавања криминалитета. Оперативне информације је неопходно проверавати на терену, кроз доступне изворе, како би се потврдила њихова аутентичност и како би могле послужити за планирање оперативне делатности полиције.

Важан сегмент криминалистичко-превентивне делатности полиције се односи на прикупљање информација које су битне за превенцију криминалитета, али истовремено, анализа и проучавање прикупљених информација од стране криминалистичко-обавештајне службе елементарни су предуслови за доношење закључака о предузимању адекватних превентивних мера и акција.²⁷³ Ово нам указује на потребу управљања полицијским структурама кроз криминалистичко-обавештајни модел, о коме ће више бити речи у наставку ове дисертације.

Суштински, оперативни рад полиције који се реализује на терену даје велики допринос спречавању криминалитета. Немогуће га је замислити без провођења оперативне контроле и прикупљања довољног броја оперативних информација. Исто тако, немогуће је да полиција буде успешна у оперативном раду на терену ако не поседује информанте у криминалним срединама и ако нема успешну сарадњу са грађанима (мисли се на оне грађане који су спремни поделити своје информације и сазнања о безбедносно интересантним појавама и лицима са полицијом). Такође, оперативни рад може дати пуни допринос спречавању криминалитета ако се криминалистичко-обавештајна делатност спроводи плански и систематично, те уколико се врши озбиљна провера и анализа информација прикупљених са терена. Све наведено захтева предан и напоран рад полиције на терену, те садејство различитих линија рада у оквиру полицијске организације.

3.2.1. Сарадња са грађанима у функцији оперативног рада

Из досадашњих излагања могли смо видети колико је значајна сарадња између грађана и полиције у погледу спречавања криминалитета. Превентивна делатност полиције практично је незамислива без сарадње полиције и грађана. У складу са тим, оперативни рад полиције је немогуће замислити без високог нивоа сарадње између полиције и грађана.

Симоновић и Пена тврде да постоје "четири основне врсте полицијске превентивне и репресивне делатности полиције: 1) изграђивање позитивних релација између полиције и грађана; 2) полицијски рад усмерен на проблеме у локалној заједници; 3) криминалистичка контрола и 4) криминалистичка обрада."²⁷⁴ У складу са нашом темом, пажњу ћемо обратити на изграђивање позитивних релација између полиције и грађана, те на полицијски рад који је усмерен на проблеме у локалној

²⁷² Бошковић, М., Матијевић, М., Криминалистика оператива, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2007. године, стр. 48.

²⁷³ Крстић, О., *Op. cit.*, стр. 96.

²⁷⁴ Симоновић, Б., Пена, У., *Op. cit.*, стр. 115.

заједници. Сматрамо да на овакав начин полиција може успоставити ефикасну сарадњу са грађанима.

Могло би се рећи да је један од најширих облика полицијског ангажовања у друштву изграђивање позитивних релација између полиције и грађана. Управо овај облик полицијског ангажовања у друштву треба да обезбеди изграђивање поверења грађана у полицију, као и формирање одговарајућих облика сарадње између полиције и грађана. Поменуто треба да допринесе великом протоку информација на релацији грађани-полиција, што за резултат треба имати ефикасније остваривање контроле и превенције криминалитета, као и других друштвено опасних појава које могу погодovati настанку криминалитета или умањити квалитет живота грађана и осећај њихове сигурности. Није реално очекивати да полиција буде ефикасна у спречавању криминалитета без тесне сарадње са грађанима, као и друштвеним институцијама. "Облици сарадње и изграђивање позитивних релација између полиције и грађана су многобројни и поред усмерења на тзв. општу јавност, стратегијски треба да се фокусирају, пре свега, на циљне групе које су од посебног интереса за превентивне стратегијске циљеве друштвене заједнице. На пример, значајно је: изграђивање позитивних релација са младима, јер се млади појављују и као жртве и као учиниоци кривичних дела (превенција малолетничке делинквенције, превенција наркоманије итд.). Позитивне релације са грађанима остварују се посредством медија, имплементацијом полицајца у суседству или школског полицајца са дефинисаним задацима, одржавањем редовних састанака у оквиру месних заједница, организовањем едукативних превентивних курсева, саветовањем потенцијалних жртава, појачаним надзором итд. На тај начин грађани се упућују на бољу сарадњу са полицијом, повећава се међусобна размена безбедносних информација, и ниво отпорности грађана према потенцијалним криминалним угрожавањима; грађани су боље информисани како да се понашају када се кривично дело догоди (обезбеђење трагова, остваривање правне заштите, психолошка помоћ итд.).²⁷⁵ Уколико се полиција у довољној мери и капацитету не посвети изграђивању позитивних релација са грађанима, тешко се може очекивати значајна размена информација које имају значај за оперативни рад полиције. Дакле, неопходно је да полицијски службеници на безбедносном сектору, део својих активности усмере на изграђивање позитивних релација са грађанима, али да би они имали успеха у својим стремљењима, потребно је да цела полицијска организација овоме приступа системски, те да инсистира на овој делатности. Неопходно је да овај приступ буде проткан у свим плановима полицијске делатности на терену. Само системски приступ полиције изградњи позитивних релација са грађанима, перманентно деловање полицијских службеника на терену у овом правцу, може обезбедити ниво сарадње са грађанима који може довести до квалитетније размене информација на релацији грађани-полиција, што практично значи и успешнији оперативни рад полиције.

Полицијски рад усмерен на проблеме представља опредмећење проактивног криминалистичког приступа и фокусирања полицијске и криминалистичке стратегијске делатности на претпоље криминалитета. Овај приступ може довести до успешне сарадње полиције и грађана и подизања нивоа поверења грађана у рад полиције. Концепт реактивне криминалистичке делатности који је подразумевао ангажовање репресивних институција тек након извршења кривичног дела, у светским оквирима показао се као неуспешан. Данас преовладава схватање по коме организовано супротстављање криминалитету треба да почне још у претпољу криминала. Полиције развијених земаља своју делатност усмеравају на уочавање проблема у друштву који могу довести до

---

²⁷⁵ Исто, стр. 116.

криминала или других друштвеноштетних појава, и различитим мерама или у сарадњи са другим институцијама покушавају да их реше пре него што дође до њихове ескалације.²⁷⁶ Решавање проблема у заједници подразумева да је фокус рада полиције усмерен у правцу проблемски оријентисаног рада, односно, пажња се мора усмерити на узроке и проблеме који доводе до криминала и других девијантних понашања. Проблемски оријентисан рад треба да карактерише следеће: он мора постати стандардни оперативни метод полицијског рада, а не рад везан за појединачне случајеве; мора се одвијати на свим полицијским нивоима, а не само од стране руководиоца или специјалиста; рад мора бити од практичног значаја (мора давати резултате); треба да укључи сарадњу полиције и других агенција и институција односно свих релевантних субјеката система; треба да инкорпорира, увек када је то могуће, утицај заједнице и њену партиципацију у систем заштите, уз подељену одговорност за стање безбедности.²⁷⁷

Кључна улога у изграђивању позитивних релација са грађанима у сврху ефикаснијег оперативног рада је ипак непосредни однос полицијских службеника на терену и грађана. Наравно да системски приступ од стране полиције има велики значај, али без посредног односа и деловања полицијских службеника на терену у сврху изградње бољих односа са грађанима, остаје само неоставрена тежња полиције, стремљење руководства, а стратегије које се доносе у овом погледу само слово на папиру без практичне примене. Уколико суштински полицијски службеници на терену не предузимају мере и активности у погледу изградње бољих релација са грађанима, те своје понашање не ускладе са овим, висок степен сарадње са грађанима и њихово поверење је немогуће постићи.

3.2.2. Поверење грађана у рад полиције

Висок ниво поверења грађана у полицију представља основу за успешан оперативни рад полиције, али говори и о добром стању у једном друштву. Иначе, поверење грађана у институције државе значајан је показатељ доброг општег стања државног апарата. "Поверење које грађани имају у полицију суштински представља извор легитимитета који они дају полицији. Такође, ниско поверење у полицију сматра се одразом лоше ситуације у друштву уопште, било међу самим грађанима или између грађана и институција. Поверење у друштву уопште, а самим тиме и поверење у полицију постало је веома важно у данашње модерно време због бројних ризика који се стално појављују. Развојем технологије, друштва, проширивањем избора у готово сваком сегменту живота појединца, повећао се и број ризика за добробит особе и друштва. Управо из тог разлога повећаних ризика који нас окружују, људи морају имати поверења у некога или нешто како би се успешно суочавали са свакодневним проблемима."²⁷⁸ Полиција се може посматрати као један од државних органа који својим радом може изгубити или задобити поверење грађана. Поверење или неповерење грађана у полицију се може објаснити као последица понашања полиције, тј. њеног законитог и рационалног понашања у пракси, као и одлука донесених од стране полиције које имају утицај на живот грађана. Према неким размишљањима, поверење грађана у

²⁷⁶ Исто, стр. 117.

²⁷⁷ Шире у: Ђукић, Б, Шетка, Г., Ђукић, П., Аспекти безбједности у локалним заједницама у Републици Српској, Европски дефендологија центар, Бања Лука, 2015. године, стр. 133–134.

²⁷⁸ Andreescu, V., Keeling, D. G., Explaining the public distrust of the police in the newest European Union Countries, In: International Journal of Police Science and Management, 2012, Vol. 14 (3), pp 231.

рад полиције (или полицију уопштено) заснива се на очекивању грађана, тј. на резултатима које грађани очекују да полиција оствари у свом раду. Ипак, важно је нагласити како је поверење, односно неповерење грађана у полицију условљено бројним факторима, од којих је најбитније субјективно искуство појединца који је имао контакт са полицијом. Ту до изражаја долазе, с једне стране, његова субјективна очекивања од полиције, његови захтеви, и с друге стране, деловање полиције као реакција на његов захтев, као и резултат рада полиције који је последица његовог захтева (испуњавање или неиспуњавање захтева појединца).²⁷⁹

Поверење је само по себи веома комплексан појам, а један од начина поделе и појашњавања поверења је раздвајање "стратегичког поверења" од "моралног поверења". "Стратегијско поверење" подразумева наше очекивање како ће неко/нешто деловати, док "морално поверење" обухвата наше мишљење како би неко/нешто требао деловати. Главна разлика између ова два концепта поверења лежи у чињеници да морално поверење не произлази из претходног искуства појединца, те је углавном стабилно кроз дужи период. Морално поверење је основ за оште поверење у друштво, као и државне институције једне друштвене заједнице. У складу са наведеним, могу се разликовати појединци који генерализују поверење (који верују да готово сви људи деле сличне вредности и да се готово свима може веровати, без обзира на то што су различити од њих), те они који верују само особама које припадају њиховој групи (људи који имају специфично поверење).²⁸⁰

Пошто се поверење грађана у полицију сматра комплексним друштвеним односом, теоретичари су покушали дати прецизан став о овом односу кроз два модела. У литератури се могу наћи описана два основна модела поверења у полицију. У складу са тим говори се да постоје експресивни и инструментални модел поверења у полицију. Експресивни модел полази од тезе како поверење грађана у полицију, уопштено говорећи, не зависи од њихове личне перцепције и осећаја да је стопа криминалитета "изван контроле", већ да зависи од њихове перцепције друштвене кохезије, социјалне контроле и климе која влада у друштву. Уколико грађани доживљавају своју заједницу и друштво у којем живе као дезинтегрисану средину, тада ће њихово поверење у полицију бити нарушено, без обзира на стварну стопу криминалитета у тој заједници (која може бити и задовољавајућа и прихватљива). Дакле, поверење у полицију условљено је перцепцијом грађана о ступњу социјалне кохезије "општег реда" у друштву. Грађани на припаднике полиције гледају као на "чуваре реда" и представнике заједнице, а обраћају им се ако се друштвене норме крше, те очекују да ће они реаговати и разрешити проблеме. По овом моделу, полиција је уједно и симболично и практично средство реконструкције друштвеног реда. За разлику од овог модела, инструментални модел почива на тези да страх од криминалитета нарушава поверење грађана у полицију, правосудни систем и државне институције уопштено говорећи. Уколико имамо ситуацију да је појединац анксиозних погледа на криминалитет и потенцијалну његову виктимизацију од криминалитета, његово поверење у полицију ће бити знатно смањено и он ће се приклонити веровању да је само кроз репресивни начин рада могуће ефикасно решавати друштвене проблеме. Његово поверење ће се директно везати за репресивне резултате рада полиције. Полиција по овом моделу има инструменталну улогу – заштитити грађане, односно пружити грађанима осећај безбедности и личне сигурности.

²⁷⁹ Hudson, J., Institutional trust and subjective well-being across the EU, In: KYKLOS, 2006, Vol. 59 (1), pp. 46.

²⁸⁰ Brown, B., Benedict, W. R., Perceptions of the Police: past findings, methodological issues, conceptual issues and policy implications, In: Policing: An International Journal of Police Strategies & Management, 2002, Vol. 25 (3), pp. 551.

Како би повећала поверење грађана у своје деловање, полиција се треба усмерити на редуковање и уклањање страха грађана од криминалитета, те на мењање нетачних уверења грађана о криминалитету путем различитих облика едуковања јавности, као и различитим афирмативним публикацијама о деловању полиције у друштвеној заједници.²⁸¹

Из свега што је претходно наведено може се закључити да поверење грађана у полицију зависи од перцепције грађана о стању у друштву, односно перцепције социјалне кохезије, као и страха од криминалитета. "Перцепција криминалитета и јавног реда значајно утиче на осећај безбедности (сигурности) грађана и њихову перцепцију полиције. Објективна стопа криминалитета се готово и не спомиње као предиктор поверења грађана у полицију. Напротив, истиче се како криминалитет код грађана изазива осећај неспокојства и несигурности, те самим тиме умањује њихово поверење у државне институције, али опадањем стопе криминалитета се не повећава поверење јавности у полицију. С обзиром на то да перцепција коју грађани имају о криминалитету често не одговара стварном стању криминалитета у друштву, важна су истраживања којима ће се разјаснити који фактори утичу на ту перцепцију и самим тим на поверење у полицију. Осим социјалне кохезије и страха од криминалитета, важним факторима поверења у полицију показала су се обележја самих грађана попут пола, старосне доби, степена образовања, економског статуса, места у којем живе, претходна виктимизација, лично искуство у контакту с полицијом и сл.²⁸²

Можемо тврдити да је процес изградње поверења грађана у рад полиције тежак и мукотрпан посао. То је процес који захтева доста времена, а специфичан је по томе што се тај однос лако може угрозити непрофесионалним и непримереним понашањем појединаца који су запослени у полицији. Исто тако, перцепција коју грађани имају о полицији зависи од доста субјективних и објективних околности на које, мисли се на део околности, полиција има делимичан или никакав утицај. Може се чак рећи да укупно стање у друштву има пресудан утицај на перцепцију грађана о полицији. Уколико је та перцепција негативна, изградња поверења на релацији полиција – грађани захтева велико ангажовање полиције у погледу превазилажења таквог стања. Проблем за полицију додатно представља то што и након агнажовања полиције у превазилажењу наведеног проблема, нема гаранције да ће ниво поверења у полицију достићи висок степен. На нашим просторима се утицај политике на рад полиције сматра једним од, ако не и кључним фактором који негативно утиче на поверење грађана у рад полиције. Прецизније говорећи, утицај политике на оперативни рад полиције представља један од кључних фактора који доводе до губљења поверења грађана у рад полиције. Као што је познато, лакше је задобити нечије поверење, него доћи у ситуацију да градите поверење код некога ко је то поверење изгубио. Тренутна ситуација у БиХ нам указује да су значајним делом грађани изгубили поверење у државне институције, па тако и полицију, због утицаја политике на њихов рад. Несавесно и непрофесионално понашање запослених у полицији додатно оптерећује поверење грађана у полицију и чини га све више бременитим, те ситуацију доводи до безнадежног стања.

Тренутно стање поверења грађана у рад полиције на овим просторима можда најбоље илуструју резултати истраживања која су проведена у оквиру пројекта испитивања јавног мњења "Ставови грађана о полицији". Истраживање је проведено

²⁸¹ Шире у: Jackson, J., Bradford, B., Crime, policing and social order: on the expressive nature of public confidence in policing, In: The British journal of sociology, 2009, Vol. 60 (3), pp 493-521.

²⁸² Шире у: Боровец, К., Стратегија полиције у заједници и њезин утицај на страх од криминала, перцепцију криминалитета и јавног нереда у Хрватској – докторска дисертација, Свеучилиште у Загребу, Едукацијско – рехабилитацијски факултет, Загреб, 2012. године.

2016. године под покровитељством Европске уније, а извештај је објављен у оквиру пројекта "Пулс интегритета и поверења у полицију на западном Балкану". У истраживању је учествовало седам организација из цивилног сектора из свих земаља западног Балкана. Извештај о стању у БиХ је публикувао Центар за сигурносне студије из Сарајева.

"Резултати истраживања показују да највећи број испитаника сматра да полиција у БиХ делује најмање као сервис грађана. О томе сведочи уверење нешто више од половине испитаника (51%), што је мање за 16% у односу на резултате истраживања из 2015. године. Ипак, једна трећина испитаника има супротно уверење и сматра да полиција у БиХ највише делује као сервис грађана, и то је најчешће бирани одговор у опцији понуђених одговора. Код ове врсте одговора интересантним сматрамо став испитаника да полиција у БиХ више делује као средство за заштиту интереса политичких партија (28%), него као средство за заштиту интереса Владе (26%). Најмање бирани одговор је да полиција највише делује као средство за заштиту интереса људи у врху полиције (12%)."²⁸³ Из наведеног резултата може се закључити да половина грађана мисли како полиција није сервис грађана, тј. да њена примарна улога није да пружа услуге безбедности грађанима, него да служи за заштиту интереса политичких партија и људи на власти. Оваква перцепција сигурно није позитивна и има негативан утицај на ефикасно поступање полицијских агенција у БиХ.

Истим истраживањем грађани БиХ, укључујући и неке друге земље западног Балкана, потврдили су став да они мисле како политика утиче на оперативни рад полиције. У складу са овим, грађани Србије, Босне и Херцеговине, Албаније и Македоније су на питање да ли сматрају да политичари утичу на оперативни рад полиције јединствено одговорили и рекли да су уверени у то. Чак 68% верује да такав утицај постоји, док свега 26% испитаника сматра да такав утицај не постоји. Овај став је посебно био изражен међу испитаницима у Босни и Херцеговини, где се њих 72% изјаснило да овај утицај постоји.²⁸⁴ Ово нам очигледно указује на чињеницу да поверење грађана у полицију у Републици Спској и Босни и Херцеговини није на адекватном нивоу, нивоу који гарантује ефикасно поступање полиције у вршењу послова полиције и спречавању криминалитета.

Из овог истраживања потребно је апострофирати и оцену корумпираности полиције од стране грађана. "Оцена о корумпираности полиције се заснива на перцепцији распрострањености корупције унутар појединих организационих делова полиције. Тако испитаници перципирају саобраћајну полицију као најкорумпирану организациону јединицу полиције (66,6%) и граничну полицију (57,5%). Занимљиво је да испитаници перципирају најближе сараднике министара унутрашњих послова као трећерањане код којих је корупција најраспрострањенија, 55%. Забрињавајући је податак да више од једне трећине испитаника сматра да је корупција распрострањена у свих седам делова полиције које су оцењивали (гранична полиција, специјалне јединице полиције, управни послови – издавање личних документа, саобраћајна полиција, полиција задужена за јавни ред и мир, криминалистичка полиција и најближи сарадници министра унутрашњих послова)."²⁸⁵ Наведени резултати су више него забрињавајући, јер грађани изношењем оваквих ставова указују на широко распрострањену корупцију у полицијским структурама у БиХ. Може се чак говорити о томе да је перцепција грађана

²⁸³ Кржалић, А., Ставови грађана о полицији, Резултати истраживања јавног мњења за БиХ, Центар за сигурносне студије, Сарајево, 2016. године, стр. 11.

²⁸⁴ Шетка, Г., Утицај политике на функционалност полицијских агенција у Босни и Херцеговини, У: Годишњак Факултета безбедности, Факултет безбедности, Београд, 2017. године, стр. 505.

²⁸⁵ Кржалић, А., *Op. cit.*, стр. 15.

БиХ о корупцији у полицијским структурама досегла степен системске корупције. Дакле, намеће се закључак да они сматрају како је корупција распрострањена у свим деловима полицијског система и како је досегла степен системске корупције. Оваква перцепција од стране грађана о нивоу корупције полиције, демотивише грађане у погледу сарадње са полицијом, губи се смисао за сарадњу, а истовремено се развија велико неповерење на релацији грађани – полиција. Управо све што смо поменули има негативне рефлексије на изграђивање неопходног сарадничког потенцијала у редовима грађана, што полицији у великој мери отежава посао и чини је мање ефикасном у обављању полицијских послова и спречавању криминалитета.

Поред наведеног, навешћемо и део резултата два истраживања која су проведена 2014. и 2015. године, а чији су узорак чинили испитаници из редова запослених у полицији Републике Српске и испитаници из редова грађана. Истраживање које је проведено 2014. године рађено је за потребе израде докторске дисертације др Борислава Ђукића, под називом: Аспекти безбедности у локалним заједницама у Републици Српској, док је друго истраживање проведено 2015. године и рађено је за потребе објављивања рада на научном скупу који је одржан у организацији Факултета за безбедност Скопље, под називом: Утицај организације полиције Републике Српске на практичну примену концепта рада полиције у заједници, коаутора др Борислава Ђукића и др Гојка Шетке.

Једно од питања у овим истраживањима је гласило: "Да ли мислите да је искључен утицај политике на рад полиције?". "Став испитаника-грађана о питању утицаја политике на рад полиције је такав да више од половине испитаника, односно 50,42% сматра да је тај утицај скоро потпун (да политика има у потпуности утицај на рад полиције), док 26,67% испитаника сматра да је само делимично искључен утицај политике у односу на рад полиције (дакле, да је утицај политике делимичан), док 11,25% испитаника сматра да је утицај политике на рад полиције искључен у већој мјери, и на крају, 7,08% испитаника сматра да је утицај политике на рад полиције искључен у потпуности. Када су у питању испитаници из редова полиције, највише испитаника, њих 46,25%, мишљења је да је тај утицај скоро потпун (политика у потпуности утиче на рад полиције), 31,25% испитаника је мишљења да је тај утицај само дјелимично искључен (да је утицај политике на рад полиције евидентан, али да је заступљен у неким случајевима), 15% испитаника је мишљења да је утицај искључен у већем обиму, а само 7,50% испитаника сматра да је утицај у потпуности искључен. Може се закључити да је став испитаника из обје категорије о овом питању такав да преовладава перцепција значајног утицаја политике на рад полиције, што се у теорији сматра посебно ограничавајућим фактором у приближавању полиције заједници и изградњи односа поверења и сарадње полиције и грађана."²⁸⁶

У контексту наше теме занимљиво је навести и резултате поменутих истраживања који су добијени од стране испитаника на питање које је гласило: "Да ли мислите да ефикасност полиције зависи од сарадње са грађанима?" "Изјашњавање испитаника по наведеном питању указује на чињеницу да највећи број грађана мисли да ефикасност рада полиције делимично зависи од сарадње са грађанима (47,08%), док 45,83% сматра да ефикасност рада полиције у потпуности зависи од сарадње са грађанима. Само 6,25% испитаних грађана сматра да ефикасност полиције не зависи од

---

²⁸⁶ Шетка, Г., Димовски, З., Ђукић, П. Перцепција односа полиције и грађана у контексту безбједности заједнице, У: Безбједност, полиција, грађани, Министарство унутрашњих послова Републике Српске, бр. 2/17, Бања Лука, 2017. године, стр. 157.

сарадње полиције и грађана."²⁸⁷ "Када су у питању испитаници из редова полиције, њих 51,25% има став да ефикасан рад полиције у потпуности зависи од сарадње са грађанима, 38,75% испитаника сматра да делимично зависи, а само 10% испитаника сматра да ефикасност полиције не зависи од сарадње са грађанима. Компарацијом одговора испитаника у посматраним истраживањима, може се закључити да код испитаника из обе категорије преовладава став да сарадња полиције и грађана у већој мери доприноси ефикасности полиције у раду, односно да постоји висок ниво свести о међузависности ефикасног рада полиције и добре сарадње са грађанима."²⁸⁸ Овим се свакако потврђују и наша размишљања о важном утицају поверења грађана у полицију, као једном од кључних фактора за ефикасно вршење послова полиције у контексту спречавања криминалитета, која смо раније изнели.

4. Стратешко деловање полиције у функцији превенције криминалитета

Етимолошки, корен речи стратегија, према литератури, потиче од старогрчке речи *стратегос* и дословно значи "вођење војске" (грч. *стратос* - војска, *аго* - водити, *стратегос* - војсковођа). Временом је изгубљено то првобитно значење, и користи се да би се означило поступање усмерено ка остваривању одређеног циља након дужег планирања. Појмови стратегија и тактика уско су повезани. Оба означавају исправно коришћење одређених средстава у времену и простору, при чему се (врло поједностављено речено) стратегија односи на циљ, а тактика на начин како остварити постављени циљ. Сврха сваке стратегије јесте да обезбеди план и акцију како би постојеће знање и ресурси били искоришћени за ефективно спровођење задатих циљева.²⁸⁹ Стратегија на прегледан начин показује природу и утицај савремених извора несигурности (изазова и претњи безбедности), у првом реду организованог криминалитета и корупције, те начина, поступака и средстава којима се безбедност као инструментална људска вредност достиже, чува и унапређује.²⁹⁰

У литератури преовладава схватање по коме је за успешно сузбијање криминалитета неопходан целовит приступ који подразумева стратешки приступ овом проблему. Стратегија сузбијања криминалитета је учење о остваривању криминално-политичких и правних захтева за превентивно и репресивно сузбијање криминалитета путем опсежних, планираних, интерно и екстерно координираних поступака и дугорочно планираних мера и активности које имају тежиште на ефективности. Планирање треба да има увид у будући развој и ризике, да представља флексибилну реакцију у односу на оно шта се планира, те да има увид у материјалне и персоналне ресурсе којима се располаже, те увид у криминално-политички контекст и правне оквире. Стратешко планирање полицијске делатности представља глобални приступ у оквиру кога се анализирају поједине врсте криминала, услови и узроци који их

²⁸⁷ Ђукић, Б., Шетка, Г., Ђукић, П., Значај субјеката неформалне социјалне контроле у функцији безбједности локалних заједница, У: зборнику радова са научног скупа "Субјекти система безбједности у остваривању безбједносне функције државе, Факултет за безбједност и заштиту, Бања Лука, 2015. године, стр. 192.

²⁸⁸ Шетка, Г., Димовски, З., Ђукић, П., Оп. cit., стр. 158.

²⁸⁹ Steffensmeier, J. D., Organized Crime in Pennsylvania: A Decade of Change, Pennsylvania Crime Commission, Printed In the Commonwealth of Pennsylvania, Harrisburg, 1990, pp. 82.

²⁹⁰ Мијалковић, З., Вуковић, С., Стратегијска документа као основа за дефинисање стандарда и процедура за превенцију и сузбијање савремених проблема националне безбедности, У: Супротстављање савременом организованом криминалу и тероризму I, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2011, стр. 3.

продукују, поједини типови криминалаца, као и постојеће мере контроле и сузбијања криминалитета, како би се уочиле опште закономерности, тенденције, а све с циљем отклањања, изналажења нових превентивних решења, повећања ефикасности сузбијања, откривања и доказивања кривичних дела. Планирање сузбијања криминалитета на стратешком нивоу посматра појаву као целину, или у оквиру појединих врста криминалитета, типова учинилаца, услова који продукују криминалитет или мера које се предузимају на његовом сузбијању.²⁹¹

Стратегија за превенцију криминалитета треба бити усклађена са другим стратегијама које се доносе у једној држави како би се избегло преклапање активности и усложњавање делатности државних органа. Ову стратегију је неопходно ускладити са општијим стратегијама, као што су стратегија националне безбедности, затим стратегијама које се односе на поједине облике криминалитета и стратегијама које су усмерене ка отклањању фактора ризика. Усаглашавање стратегија различитог нивоа општости обезбеђује ефикаснију координацију и јединство у поступању државних и недржавних субјеката. У супротном, независно постављени циљеви могу оптеретити реализаторе већег броја стратегија. Према периоду на који се односе, стратегије могу бити краткорочне, средњорочне и дугорочне, могу се односити на поједине облике криминала, рзличите нивое државне организације, односно географско подручје. Искуство из Финске показало је да стратегије опште превенције криминала нису увек биле прилагођене превенцији свих облика криминала, посебно оних који нарочито наносе штету друштву, какав је криминал корпорација. Из тог разлога неопходно је партнерско деловање више субјеката који се баве превенцијом одређеног облика криминалитета.²⁹²

Стратегија деловања полиције у превенцији криминала представља део шире стратегије превенције криминала, али и део криминалистичке стратегије која представља подручје научног истраживања које се бави планирањем и применом криминалистичких активности за расветљавање, контролу и спречавање криминала на глобалном нивоу, узимајући у обзир криминално-политичке и правне оквире, као и начело ефикасности.²⁹³

Криминалистичка стратегија, која се користи у раду полиције, представља младу криминалистичку дисциплину која је развијена у Немачкој, а која је усмерена на спречавање и сузбијање криминалитета. Криминалистичка стратегија се првенствено односи на проучавање појединих облика криминалитета, тако што проучава криминалитет на одређеном географском подручју и деловање појединих криминалних група. Такође, она анализира и проучава постојеће методе и средства која се користе у супростављању криминалитету ради утврђивања општих законитости и тенденција развоја појединих облика криминалитета. Предмет њеног интересовања су и везе између појединих кривичних дела, профила учинилаца одређене врсте кривичних дела и њихове повезаности са појединим криминалним групама и организацијама. Исто тако, криминалистичка стратегија тежи проналажењу слабости у организовању и реализовању криминалних активности одређених криминалних група, које би полиција могла искористити ради њиховог неутралисања. С друге стране, криминалистичка стратегија открива и отклања системске слабости у полицијској организацији, нормативноправној регулативи и криминалистичкој делатности ради побољшања ефикасности у спречавању и сузбијању криминалитета. Криминалистичка стратегија се може класификовати као:

²⁹¹ Пена, У., *Op. cit.*, стр. 203.

²⁹² Tombs, S., Whyte, D., *The Shifting Imaginaries of Corporate Crime*, In: *Journal of White Collar and Corporate Crime*, Vol. 1(1), 2020, pp. 16–23.

²⁹³ Dvoršek, A., *Kriminalistična strategija*, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, 2008, pp. 22.

генерална (објекат анализе су сви учиниоци и сва кривична дела на одређеном подручју, као и све методе и средства за контролу криминалитета на том подручју) и оперативна (објекат анализе су групе кривичних дела, групе учинилаца и поједине методе у контроли криминалитета).²⁹⁴

Као и остале земље у регији, Европској унији и свету уопште, Босна и Херцеговина већ више година усваја и доноси политичко-програмске документе безбедности као што су стратегије за борбу против организованог криминалитета, тероризма, прања новца, корупције и др. Такви политичко-програмски документи за све субјекте система безбедности одређују стратешке и магистралне правце активности који требају бити у служби "заједничког добра". Веће министра БиХ је у протеклом периоду усвојило три стратегије (стратешка документа), и то: Стратегију за борбу против организованог криминала и корупције (за период 2006–2009), Стратегију БиХ за борбу против организованог криминала (период 2009–2012) и Стратегију за борбу против организованог криминала у БиХ (период од 2014. до 2016). Поред наведеног, Веће министра БиХ, свесно сложености борбе против дрога, посветило је значајну пажњу развоју законодавства и мера, као и сарадњи на регионалном и међународном плану у супротстављању криминалним групама које су укључене и у неке конкретне облике организованог криминала. С тим циљем донета је Државна стратегија надзора над опојним дрогама, спречавање и сузбијање злоупотребе опојних дрога у БиХ (за период 2009–2013) и акциони планови.²⁹⁵ Поред поменутих стратегија и стратешких докумената, донесена је од стране Вијећа министара БиХ Стратегија за борбу против организованог криминала и корупције (за период 2017–2020), а донесена је и Стратегија за борбу против корупције и акциони план за провођење Стратегије за борбу против корупције, од стране Агенције за превенцију корупције и координацију борбе против корупције у БиХ. Када је реч о Републици Српској, Влада Републике Српске донела је Стратегију борбе против корупције у Републици Српској од 2018. до 2022. године, као и Стратегију за сузбијање насиља у породици Републике Српске (2014–2019), те Оквирни акциони план за спровођење Стратегије за сузбијање насиља у породици Републике Српске (2014–2019).

Када погледамо који су стратешки документи донесени у протеклом периоду у БиХ, а који се примењују тренутно, видимо да неке посебне стратегије за спречавање и превенцију криминалитета нема у БиХ и Републици Српској, па самим тим полиција Републике Српске нема посебан стратешки документ који се односи на спречавање криминалитета. Дакле, постоје само стратегије које се односе на поједине облике и видове криминалитета. Сматрамо да ово није добро, јер како смо могли видети, стратегија треба представљати, пре свега, систематско и детаљно сагледавање проблема са више различитих аспеката, те понудити правце које треба следити у раду, како би се проблем превазишао. С обзиром на то да не постоји посебна стратегија која се односи на превенцију криминалитета, може се извести закључак да стратешко деловање у овом правцу тренутно није присутно у пракси. Тешко је замислити успешно спречавање криминалитета без стратешког приступа, јер се онда рад полиције своди на *ad hoc* мере које дају тренутне резултате, док дугорочни резултати изостају. Исто тако, можемо са сигурношћу тврдити и да је примена науке у погледу спречавања криминалитета искључена, јер чим нема стратешког приступа спречавању криминалитету, онда нема ни

²⁹⁴ Dvoršek, A., Relations between criminal investigation strategy and police management, In: Varstvoslovje, Vol 3-4 (8), 2006, pp. 236.

²⁹⁵ Кицо, А., Стратешки документи у супротстављању организованом криминалу као пријетњи безбједности Босне и Херцеговине, У: Безбједност, Полиција, Грађани, година XI, број 3–4/15, Министарство унутрашњих послова Републике Српске, Бања Лука, 2015. године, стр. 212–213.

научног приступа решавању проблема, пошто није могуће коришћење науке у решавању појединих проблема ако се проблем не сагледава свеобухватно и не проучава у одређеном периоду уз коришћење адекватних научних метода. Сматрамо да непостојање научног приступа у превенцији криминалитета од стране полиције није добро, пошто једино коришћењем науке у решавању овог проблема и доношењем стратегије за спречавање (превенцију) криминалитета, могу се постићи дугорочни позитивни резултати.

Да би уопште могло доћи до доношења стратегије неопходно је да постоји политичка воља, у ствари, одлучност и смелост свих који имају власт да се супротставе криминалу, а подразумева се независност и самосталност полицијске, тужилачке и судске делатности у оквирима предвиђеним уставом и одговарајућим законским прописима, те међусобна и узајамна сарадња свих субјеката у чијој надлежности је сузбијање криминала. Нажалост, на нашим просторима у претходном периоду се показало да су поједини учиниоци кривичних дела уживали одговарајући степен заштите због припадности политичким организацијама.²⁹⁶ Политичку вољу би требало посматрати као један од најважнијих фактора, на нашим просторима, који опредељује рад државних органа, па самим тим и доношење стратегија у погледу спречавања (превенције) криминалитета. Опште је познато да без повољног политичког амбијента нема ни успешног полицијског рада, као ни рада других државних органа.

Сматрамо да стратешко деловање полиције има смисла само ако се донесе општа стратегија за спречавање криминалитета у условима повољног политичког амбијента, који ће омогућити полицији несметано деловање у пракси. Такође, након донесене стратегије неопходно је да се изврши релевантно и сврсисходно стратегијско и тактичко планирање које мора бити компатибилно и засновано на реалним показатељима и околностима. Исто тако, стратегија, као и планирање за спровођење стратегије, треба бити засновано на науци и научним принципима.

Поред наведеног, основним предусловима за доношење и спровођење стратегије се може сматрати ефикасно поступање полиције у вршењу њених послова (складно организовано вршење послова полиције на безбедносном сектору), развијена сарадња између различитих линија рада у једној полицијској агенцији, развијена међуагенцијска, регионална и међународна полицијска сарадња, ефикасно и рационално организован полицијски систем, системски приступ у борби против криминалитета, изграђене позитивне релације између полиције и грађана, ефикасно вршење послова полиције на безбедносном сектору, висок ниво оперативности полиције, који пре свега подразумева поседовање адекватног сарадничког потенцијала у редовима грађана, довољан ниво криминалистичко-обавештајних информација и други фактори.

4.1. Планирање превенције криминалитета

Планирање превенције криминалитета се заснива на доношењу одређених програма за превенцију криминалитета од стране полицијских агенција. Програмима се одређује редослед реализације постављених циљева за одређени период, дакле у складу са циљевима се утврђује редослед активности које се предузимају у погледу спречавања криминалитета. Приликом планирања активности одређују се носиоци активности, расоложиви материјално-технички, људски и остали ресурси у једној полицијској агенцији, као и нека друга питања која је плановима неопходно конкретизовати.

---

²⁹⁶ Пена, У., *Op. cit.*, стр. 207.

Програми који се доносе с циљем спречавања криминалитета се разликују у зависности од облика криминалитета на који се односе, кривичних дела и фактора ризика на чије спречавање су усмерени. У пракси је могуће пронаћи случајеве где се стратегије и програми за спречавање криминалитета поистовећују, али треба правити разлику између ових докумената јер програме, за разлику од стартегија, не усвајају носиоци највиших функција у систему спречавања (превенције) криминалитета. На основу програма приступа се планирању како би се ближе уредио начин остваривања активности из програма и постизање конкретних циљева, односно начин утицаја на конкретне факторе, ризичне и заштитне. Поред тога, плановима се одређују конкретне активности које треба предузети, просторни и временски оквир за деловање, субјекти који ће их примењивати, начин коришћења ресурса, сарадње и координације између учесника у реализацији плана, начин контроле и евалуација постигнутих резултата. Да би се план у пракси могао остварити, тј. да би био реално остварив и примењив, неопходно је да у доношењу плана учествују субјекти који ће у пракси имплементирати (учествовати у примени) план. Приликом доношења плана потребно је ангажовати оне који имају највише практичног искуства, који најбоље познају предметну проблематику, који имају адекватне резултате у раду у погледу спречавања криминалитета, као и који познају проблеме у пракси које је неопходно решити. Оваквим приступом се избегавају компликације приликом израде плана и његово преамбициозно дефинисање, које може у великој мери негативно утицати на ентузијазам приликом реализације плана. Уз наведено, треба водити рачуна да трајање планирања не умањује мотивацију учесника у реализацији и требало би дозволити, када околности то дозвољавају, да се планирање делом врши у току реализације плана на основу повратних информација са терена.²⁹⁷ Колико често полиција планира и проводи програме превенције, најбоље нам говоре резултати истраживања које смо провели. Већина испитаника, полицијских службеника је запослена на локалном нивоу полицијске организације, што је битно јер се имплементација свих програма превенције криминалитета одвија управо на локалном нивоу. У односу на ово питање полицијски службеници су изнели следеће ставове: њих 33 или 9,40% се изјаснило да се програми превенције појединих облика криминалитета у њиховој организационој јединици примењују свакодневно, њих 76 или 21,65% је рекло да се програми превенције примењују често, док је 207 или 58,97% полицијских службеника изнело став да се програми превенције криминалитета примењују ретко у њиховој организационој јединици, а њих 35 или 9,97% је заступало став да се програми превенције никада не примењују у организационој јединици у којој су они запослени. Сличне ставова по питању примене програма превенције су изнели и грађани који су анкетирани у току истраживања. Интересовало нас је да ли су они некада чули да је полиција примењивала неке програме превенције криминалитета у месту у коме они живе. Као резултат смо добили то да свега 22,1% грађана чуло да је полиција некада проводила програме превенције у месту у коме живе. Из овога је више него јасно да полиција тренутно није довољно посвећена планирању превенције криминалитета.

Поменути планови су оперативног значаја, и за разлику од њих постоје стратешки планови, који се заснивају на дефинисаној визији развоја и правцима рада једне организације, те мисији и визији једне организације. Стратешки планови једне полицијске организације, поред дефинисане мисије и циљева, требају дефинисати тренутно стање организације, расположиве ресурсе, ограничења или проблеме који спречавају рад организације, програме за постизање циљева, реалне временске оквири и потребе за стручним усавршавањем (школовањем). У изради стратешких планова

---

²⁹⁷ Palmiotto, M., *Community Policing: A Police-Citizen Partnership*, Routledge, New York, 2011, pp. 232.

неопходно је да буду укључене организационе јединице полиције које се баве прикупљањем, праћењем и анализом релевантних информација о стању криминалитета, као и оне организационе јединице које врше анализу свих показатеља о раду полиције, које анализирају и предвиђају стварне потребе полиције за њено будуће деловање у пракси, те које предлажу правце развоја и деловања полиције.²⁹⁸

5. Полицијска делатност заснована на раду полиције у заједници

У последњој деценији двадесетог и у првим годинама двадестпрвог века почели су се у свету појављивати нови концепти рада полиције у заједници који представљају покушаје превазилажења класичног (реактивног) приступа. Најзначајнији од њих су: 1) полиција у заједници или рад полиције усмерен ка заједници; 2) рад полиције усмерен на проблеме у заједници (проблемски оријентисан рад полиције); 3) концепт безбедне заједнице; 4) концепт стратешког рада полиције (приступа или планирања). Као интеграција рада полиције усмереног ка заједници и рада полиције усмереног ка проблемима у заједници, појављује се концепт рада полиције у суседству. Поред наведеног, у литератури се рад полиције у заједници (Community Policing) и рад полиције усмерен ка заједници (Community Oriented Policing) користе као синоними. Имају исто значење и указују на основну стратешку оријентацију полиције ка заједници и грађанима. Наведени појмови садрже у себи фундаменталну идеју да полиција може остваривати свој легитимитет постојања једино тако што ће бити усмерена ка заједници, односно ка грађанима. Из тога произилази читав низ стратегија и пројеката којима је циљ приближавање полиције и заједнице, тј. операционализовање и практично стварање идеје. Једино на тај начин полиција може бити саставни елемент демократских структура друштва. Успостављање и одржавање заједничког поверења централни је циљ и кључна компонента овог концепта. Главна идеја овог концепта се односи на то да полиција препозна потребу за кооперацијом са заједницом и да је операционализује кроз низ практичних активности, како би се мобилисали и ујединили ресурси заједнице, предузела координирана и заједничка активност полиције и осталих субјеката заједнице, подигао се ниво безбедности у заједници и у крајњем исходу унапредио квалитет живота.²⁹⁹

Корднер (Cordner) дефинише community policing кроз идентификацију четири главне димензије: филозофске, стратешке, тактичке и организационе. Свака од наведене четири димензије садржи три кључна елемента. *Филозофска димензија* подразумева пажљиво разматрање ставова грађана од стране полиције (*citizen input*) приликом креирања политике и доношења одлука које се односе на локалну заједницу, ширење функција полиције уместо концентрације на контролу криминалитета и бригу о локалним потребама грађана (*personal service*). *Стратешка димензија* подразумева реоријентацију операција полиције са патролирања возилима на интеракцију лицем у лице са грађанима, усмеравање одговорности припадника полиције на одређено географско подручје и наглашавање превентивног и проактивног деловања. *Тактичка димензија* обухвата позитивну интеракцију припадника полиције са грађанима, партнерство у откривању проблема локалне заједнице и решавању проблема. Посебно је интересантна последња *организациона димензија*, у којој се издвајају три елемента

²⁹⁸ Исто, стр. 233–234.

²⁹⁹ Симоновић, Б., Рад полиције у заједници (Community Policing), Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2006. године, стр. 39–43.

кључна за успех програма *community policing* – руковођење, структура и информисање.³⁰⁰

У погледу овог концепта, и одређења његовог назива, интересантно је одређење појма заједница. У литератури западних земаља овај термин (заједница), у контексту назива рад полиције у заједници, дефинишу као парадигму која донекле разликује једног појединца од другог, на основу порекла сваког појединца, социјализације, образовања и опште перцепције друштва. Иако можемо наћи дословну дефиницију заједнице (која укључује карактеристике групе људи који деле одређене демографске и социо-економске особине и заједништво), наша индивидуална перцепција се увелико разликује у односу на појам заједнице. Неки о заједници мисле као о стамбеној четврти, док је други доживљавају као град, округ или регион. Етничке, културне и расне групе често се позивају на себе као заједнице (латиноамеричка, афроамеричка или азијскоамеричка заједница) и групе са заједничким интересима заједништво сматрају заједницом (пословном, академском или заједнице за спровођење закона). Поред тога, становници једног географског подручја или стамбеног насеља понекад сматрају и називају се заједницом, чак и именујући своју заједницу, без обзира на то да ли је то општина или други облик политичке поделе. Тако, појам који људе повезује као заједницу лежи у њиховој колективној перцепцији. Заједница може бити хеуристичка и донекле органска структура – двосмислена до те мере да двосмисленост доводи до знатне расправе у вези са радом полиције у заједници. Међутим, додавање речи заједница полицијској служби, по неким ауторима је неопходно јер се жели истаћи да је заједница важан ресурс у одређивању циљева у спречавању криминалитета и култивисању подршке заједнице. Заједница мора бити операционални циљ полицијске делатности, и самим тим утицај на доношење одлука о приоритетима мора бити од значаја за читаву структуру полицијске организације.³⁰¹

Концепт рада полиције у заједници се заснива на успостављању и одржавању поверења између полиције и грађана, што уједно представља основу партнерства са заједницом. Полиција треба да препозна потребу за кооперацијом са заједницом. Полицијски рад усмерен ка заједници значи да полиција не сме да буде усмерена ка владајућој партији (владајућој структури друштва). Не сме да буде слуга ових структура, јер тада неће имати легитимитет, неће остварити пун капацитет подршке грађана, неће бити демократски елемент друштва.³⁰²

Ако се сагледају студије које су проведене у досадашњем периоду, у нашој земљи и иностранству, а које су се односиле на проблематику рада полиције у заједници, може се рећи да рад полиције у заједници: повећава интеракцију између полиције и заједнице (било директно кроз сарадњу или једноставно кроз консултације); покушава да обезбеди стручне и одговорне полицајце који познају своју област деловања; омогућава заједници веће учествовање у одређењу полицијских приоритета; повећава доношење одлука на најнижем рангу полицијске службе; поново враћа легитимитет полиције у очима јавности; допушта етосу социјалне службе да преовлађује, тј. да безбедност заједнице

---

³⁰⁰ Милидраговић, Д., Организација и делатност полиције опште надлежности у превенцији и репресији криминалитета – докторска дисертација, Правни факултет у Крагујевцу, Крагујевац, 2014. године, стр. 123., према: Cordner, G.W., *Community policing: elements and effects*, in Alpert, Waveland Press, Prospect Heights, IL, (1998), pp. 54.

³⁰¹ Flynn W. D., *Defining the "Community" in Community Policing*, Monograph, 1998, pp. 4-6, доступно на: defining-the-community-in-community-policing-1998.pdf (policeforum.org), претражено: 11.11.2020. године.

³⁰² Симоновић, Б., Теоретски и практични аспекти имплементације полиције у заједници, Београд, Виша школа унутрашњих послова, 2005. године, стр. 72.

има приоритет; и даје предност решавању проблема заједнице над реактивном применом закона.³⁰³

Ако се посматрају основни конституенси рада полиције у заједници, могу се издвојити четири основна: консултовање, прилагођавање, мобилизација и проблемски оријентисан приступ.

Полиција сваке земље која чврсто жели да унапреди своје деловање на подручју превенције криминалитета, мора константно развијати класичне и уводити нове механизме за сарадњу са друштвеном заједницом, тј. консултовати се са заједницом. У сарадњи са друштвеном заједницом полиција треба да успостави приоритете и одреди адекватну стратегију спречавања савремених облика криминалног испољавања. У пракси, то значи успостављање приснијег контакта са људима и веома честе састанке са одређеним друштвеним групама.³⁰⁴ Такође, то подразумева и оснивање разних већа и удружења. На пример, у Великој Британији је од 1984. године основано више од две стотине саветодавних већа грађана на нивоу локалних заједница при свим полицијским станицама. Ова већа имају и улогу у организовању саветодавних скупова на којима се од стране полиције врши едукације грађана о условима, узроцима и појавним облицима криминалитета, а све у циљу подизања нивоа безбедносне културе грађана.³⁰⁵ Функција саветодавних већа се огледа и у томе да грађани преко њих могу директно изразити своје незадовољство радом полиције. Мора се признати да изражавање незадовољства радом полиције с друге стране веома лоше утиче на расположење, односно мотивисаност за рад припадника органа унутрашњих послова. Међутим, грађани имају пуно право да искажу своје мишљење о проблемима у превенцији одређених облика криминалитета. Углавном су грађани заинтересовани за то шта се, заиста, догодило у решавању конкретних случајева, шта је полиција предузела поводом разјашњавања конкретног криминалног догађаја, као и то да ли је било неких пропуста приликом спровођења криминалистичке обраде.³⁰⁶

Када је реч о прилагођавању, неопходно је да полиција своје деловање у заједници прилагоди проблемима конкретне заједнице. Овај приступ нам говори о томе да је погрешно претпоставити да све локалне заједнице имају исте проблеме, напротив, сваку локалну заједницу је неопходно засебно посматрати, анализирати њене проблеме и рад полиције прилагодити проблемима ове локалне заједнице. Дакле, потребно је да активност полиције на једном локалном подручју буде прилагођена и усмерена потребама и захтевима конкретне локалне заједнице. Из ових разлога локалне полицијске структуре би требале имати значајну слободу у свом деловању које је усмерено на локално подручје које оперативно покривају. Уз овакав приступ се може рад полиције на терену прилагодити потребама локалне заједнице. Концепт рада полиције у заједници подразумева прилагођавање делатности полиције свакој локалној заједници, уз уважавање проблема једног локалног подручја (подручја које оперативно покрива једна организациона јединица на локалном нивоу), што треба да доведе до усмеравања традиционалног начина деловања полиције уз уважавање новог концепта полицијског деловања у локалној заједници.

Прилагођавање је неопходан фактор који утиче на стварање партнерства између полиције и заједнице. Рад полиције усмерен ка заједници подразумева остваривање

³⁰³ Ratcliffe, J., *Intelligence Led Policing*, Willan publishing, Devon, 2008, pp. 68.

³⁰⁴ Коларић, Х., Ивановић, Р. А., Беговић, А., *Превенција криминалитета*, Универзитет у Новом Пазару, Београд, 2010. године, стр. 110.

³⁰⁵ Alpert, G., Piguero, A., *Community policing: Contemporary readings*, Prospect Heights, Waveland Press, 1998., pp. 28.

³⁰⁶ Mikulan, M., *Preprečujmo kriminal skupaj*, Mihelač, Ljubljana, 1997, str. 42.

високог нивоа партнерства и заједнице и полиције. Постизање партнерства између полиције и заједнице представља стратешки циљ полицијског рада и заснива се на томе да грађани (или њихови представници), заједно са полицајцима овлашћеним за њихову заједницу, дефинишу безбедносне потребе и проблеме и утичу на доношење полицијских одлука које се тичу њихове безбедности. У оквиру партнерских односа, грађани заједно са полицијом одређују стратешке приоритете будуће полицијске делатности на основу претходно дефинисаних безбедносних потреба заједнице. На тај начин се полиција чврсто повезује са заједницом, и постаје не само безбедносни сервис заједнице, већ њен нераскидив део. Полиција остварује партнерске односе са грађанима посредно преко њихових овлашћених представника (нпр. у оквиру савета за безбедност, форума за безбедност или разних комисија) или непосредно у оквиру директних комуникација са грађанима. У науци се истиче да партнерство полиције и заједнице мора у потпуности да укључује све релевантне субјекте локалне заједнице: расне, етничке, верске и економске групе грађана дате заједнице. Партнерство подразумева уједињење ресурса и идеја у повећању безбедности у локалној заједници, на општу добробит свих грађана.³⁰⁷

Мобилизација подразумева да концепт рада полиције захтева, у супротстављању криминалитету, неопходно мобилисање и укључивање свих расположивих ресурса локалних заједница. Према томе, један од кључних задатака полиције јесте пружање помоћи у руковођењу и стручној подршци за побољшање превентивног рада на локалном подручју. Полиција мора осигурати изразу и спровођење стратегије спречавања криминалитета мобилишући све субјекте да активним укључивањем дају свој допринос у превенцији криминалитета. Под субјектима у смислу превенције криминалитета подразумевамо како појединце (обичне грађане), тако и друштвене групе (етничке, верске, националне и сл.), организације (политичке, невладине, финансијске и др.) и институције (васпитно-образовне и сл.). Мобилизација ресурса подразумева и рад са жртвама криминалитета. Конкретно, треба охрабрити жртве криминалитета да учествују у кривичним поступцима као сведоци, посебно када се ради о латентним облицима криминалитета (корупција, привредни криминалитет, компјутерски криминал, сексуални деликти, насилнички криминалитет у породици и сл.). Мотивацијом жртава криминалитета да сарађују са органима првосуђа, повећава се могућност успешног окончања кривичног поступка, тј. доношења правилне судске одлуке и кажњавања злочинаца. На тај начин се превентивно делује на могуће учиниоце сличних злочина, подиже се морал у друштву и поверење грађана према државним институцијама.³⁰⁸

Сам приступ решавању безбедносних проблема захтева опсежно истраживање, прикупљање података и адекватну анализу безбедносних изазова ризика и претњи у одређеној локалној заједници, те доношење одговарајуће стратегије за њихово отклањање. Суштина проблемски оријентисаног приступа јесте да се код припадника полиције развије способност уочавања услова и узрока који погодују настанку неког безбедносног проблема у локалној заједници и даље усмеравање активности на отклањање тог проблема.³⁰⁹

Полицијска делатност заснована на концепту рада полиције у заједници претпоставља висок степен сарадње између полиције и грађана који се заснива на поверењу грађана у полицију и њиховим партнерским односима. Планирање полицијске

³⁰⁷ Симоновић, Б., *Op. cit.*, стр. 44.

³⁰⁸ Коларић, Х., Ивановић, Р. А., Беговић, А., *Op. cit.*, стр. 112–113.

³⁰⁹ Исто, стр. 114.

делатности у локалној заједници се врши на основу уочених проблема конкретне локалне заједнице, као и уз уважавање сугестија грађана којима се за такво деловање (сугерисање) оставља могућност кроз заједничке састанке саветодавних тела (форум или веће за безбедност).

Део концепта рада полиције у заједници полицијске активности усмерава на изграђивање позитивних релација са грађанима и делом мења начин рада полиције на безбедносном сектору. Ова промена се односи на остваривање контакта са грађанима кроз имплементацију тзв. контакт полицајца, који на безбедносном сектору, обављајући своју свакодневну делатност, треба да има изграђену сарадничку мрежу у виду грађана којима верује (и који њему верују), те који му на основу изграђеног међусобног поверења достављају информације које су значајне за превентивну делатност полиције. Такође, полицијска делатност заснована на раду полиције у заједници, подразумева и омогућавање грађанима да дају сугестије полицији у вршењу полицијске делатности, да полицијску делатност усмеравају на потенцијалне проблеме који могу проузроковати настанак криминалитета, као и да грађани, на неки начин, кроз партнерски однос са полицијом имају могућност давања сугестија полицији у њеном раду.

Овај концепт је од велике важности за спречавање криминалитета јер је рад полиције првенствено усмерен на њено проактивно поступање у претпољу криминалитета. Применом овог концепта полицијска делатност се усмерава на конкретне проблеме чијим би се отклањањем могло спречити настајање услова који погодују (условљавају) појаву криминалне делатности. Практично, кроз овај концепт, полицијска делатност постаје делатност у коју је укључена шира друштвена заједница, практично сви друштвени субјекти, који могу дати свој допринос ефикаснијем деловању полиције у погледу спречавања криминалитета. Рад полиције на безбедносном сектору, кроз овај модел, треба да се унапреди и омогући полицији већи степен оперативности, као и већи степен ефикасности у вршењу послова полиције, што треба да гарантује успех у погледу превенције криминалитета.

5.1. Актуелно стање у области примене концепта рада полиције у заједници у полицији Републике Српске

Након што смо сагледали на који начин се применом концепта рада полиције у заједници усмерава полицијска делатност у пракси, те колико тај концепт рада полиције може допринети спречавању криминалитета, неопходно је сагледати актуелно стање у овој области у Републици Српској.

Према званичним подацима, са имплементацијом концепта рада полиције у заједници у Босни и Херцеговини се кренуло 2004. године тако што су покренута два пилот пројекта у две локалне заједнице, у Приједору у Републици Српској и у Жепчу у Федерацији БиХ. Примарна идеја је била испитивање примењивости овог концепта у пракси, у поменутих општинама, а након тога постепено ширење концепта на друге делове БиХ. У складу са тим активностима је 2007. године дошло до доношења Стратегије за рад полиције у заједници у БиХ под мониторингом међународне заједнице.

Неопходно је навести да су се, пре увођења концепта рада полиције у заједници у Босни и Херцеговини и Републици Српској, очекивали потенцијални проблеми. "Проблеми у имплементацији новог концепта рада полиције у заједници у БиХ и Републици Српској могу се сагледати кроз проблеме у организовању полицијских структура у БиХ. Један од најчешћих проблема који отежава успостављање партнерских односа са грађанима јесте отуђеност и неповерење између самих грађана. Успостављање

партнерских односа отежава и неспремност и необученост грађана за решавање проблема. Проблеми у организационој структури полицијских агенција у БиХ и Републици Српској, који отежавају имплементацију новог концепта рада, углавном се односе на ставове припадника полиције, приступе у процени ефикасности рада полиције, примену проблемски оријентисаног приступа и саму организациону структуру полицијских агенција. Као кључни проблеми у полицијским организацијама за имплементацију стратегије јављају се и критеријуми на основу којих се процењује ефикасност рада припадника полиције од стране њихових руководилаца. Поред наведеног, ако дође до запостављања или неуспостављања на потребном нивоу партнерског односа са грађанима, довешће се у питање цела имплементација пројекта.³¹⁰ Судаћи према стању у пракси, у којој у већини локалних заједница не постоје саветодавна тела грађана која сарађују са полицијом, као и с обзиром на ишчезавање примене концепта рада полиције у заједници у актуелној полицијској пракси, а ова два елемента требају представљати исходиште партнерских односа полиције и грађана, можемо рећи да партнерски односи између полиције и грађана у Републици Српској нису успостављени на потребан начин. Самим тим, стратешки циљ концепта рада полиције у заједници није остварен.

Исто тако, на почетку увођења овог концепта рада полиције се тврдило да његова имплементација у БиХ и Републици Српској зависи од, условно, два фактора: прилагођавања полицијске организације и прихватања пројекта од стране заједнице. Прилагођавање полицијске организације подразумева организационо и функционално прилагођавање полицијских организација у БиХ за успешну имплементацију новог концепта рада полиције. У првом реду се мисли на реорганизовање полицијских структура, тако да ће оне у БиХ и Републици Српској добити децентрализован систем организације, који је првенствено фокусиран на рад полиције у локалној заједници. Такође, паралелно са тим, неопходно је усвајање стратегије *community policing* од стране припадника полиције, што је важан услов за њену имплементацију у непосредној пракси. Ако су испуњена ова два услова, онда се може отпочети са успешним сачињавањем конкретних програма и начина имплементације новог концепта рада полиције у заједници.³¹¹ У пракси су се десиле следеће ствари: део БиХ који инсистира на централизацији полицијских структура, исполитизовао је неопходне организационе промене (које су биле потребне за увођење новог концепта рада полиције), те је под тим велом настојао извршити реорганизацију полицијских структура у БиХ. Тенденција се односила на пренос надлежности са ентитетског нивоа на ниво заједничких институција БиХ, у области полицијских послова. Пре свега, заговарала се централизација полицијских структура, иако концепт захтева децентрализацију полиције. Затим, наведена тежња има и свој други аспект, јер процес централизације полиције (пренос надлежности са ентитета на ниво заједничких институција у области послова полиције) представља успостављање полицијских структура мимо одредаба Устава БиХ. Међутим, овоме се тежило јер је то проверен рецепт који је, уз помоћ међународне заједнице, у ранијем периоду резултирао успостављањем полицијских агенција на нивоу заједничких институција супротно одредбама Устава БиХ. У том процесу се покушао искористити и међународни мониторинг за остваривање ових настојања. Наведено је довело до политизације целокупног процеса и делимичне одбојности према концепту од стране припадника полиције Републике Српске. Поред овога, није се у потпуности успело са усвајањем стратегије *community policing* од стране припадника полиције. Превише је

---

³¹⁰ Пена, У., *Op. cit.*, стр. 16.

³¹¹ Исто, стр. 17.

концепт представљан као стран, најчешће је за означавање концепта и коришћена реч *community policing*, навођени су примери са међународног нивоа који нису имали никакве сличности са домаћим приликама (историјским наслеђем, културом, традицијом, правним системом итд.), што је концепт удаљавало од припадника полиције, а делимично се концепт и приказивао као једини начин исправног поступања полиције, што је код дела полицијских службеника изазивало револт (можда боље рећи неприхватање услед револта), јер су ово схватили као указивање на то да су до тада све радили погрешно у свом послу.

Препреку у приближавању концепта рада полиције у заједници полицијским службеницима, представљало је и инсистирање на томе да грађани буду партнери у обављању послова полиције. Ово гледиште су прихватили и они који су на нашим просторима преферирали и протезирали овај концепт. Концепт је представљан на начин да је то полицијско деловање које подразумева партнерски однос између полиције и грађана, а чија се суштина огледа у остављању могућности да грађани заједно са полицијом предузимају (бивају укључени) одређене мере и радње које проводи полиција. Као најчешћи пример је навођено то што у појединим западним земљама грађани учествују у мешовитим патролама, тј. заједно са полицијом обављају патролну делатност на безбедносном сектору. Било је и гледишта, од стране оних који су се бавили процесом проучавања и увођења овог концепта рада, да грађане треба посматрати као равноправне партнере у остваривању безбедности у једној локалној заједници, тј. да су грађани подједнако одговорни за стање безбедности у једној локалној заједници (локалној заједници у којој живе) као и организациона јединица полиције која делује у тој локалној заједници. Овакав став је код великог дела научне заједнице, као и припадника полиције, произвео озбиљан ниво одбојности према концепту и велику дозу скепсе.

Међутим, ради потпуног сагледавања стања у овој области, треба рећи да је након провођења пилот пројекта у општини Приједор, пројекат рад полиције у заједници, у року од неколико година, имплементиран у полицију Републике Српске. Наравно, као што је то пракса на нашим просторима, имплементација је рађена под мониторингом међународног фактора. Резултат имплементације је био тај да је овај концепт уведен као нови концепт вршења послова полиције у Министарству унутрашњих послова Републике Српске. У пракси је то значило да су у организационој структури, првенствено на локалном нивоу (полицијским станицама) Правилником о организацији и систематизацији радних места успостављена нова радна места (полицајац за "РПЗ" – рад полиције у заједници). Ови полицијски службеници су у оквиру својих организационих јединица били задужени за примену концепта рада полиције у заједници. На вишим нивоима организационе структуре су такође успостављена радна места која су суштину деловања полицијских службеника усмеравала на примену концепта рада полиције у заједници. Планирање и вршење редовних активности полиције на безбедносном сектору је подразумевало (барем је тако писало, а колико се примењивало, то је питање) вршење послова полиције у складу са принципима новог концепта рада. Инсистирало се на делатности контакт полицајца, успостављена је функција школског полицајца, а у погледу консултовања са заједницом, оформљени су форуми за безбедност грађана у појединим локалним заједницама (као саветодавна тела).

Дефинитиван крај концепта рада полиције у заједници, као нове филозофије полицијског поступања, у полицији Републике Српске је означен након десетак година његове активне примене, када је 2017. године у Правилнику о организацији и систематизацији радних места у МУП-у Републике Српске, дошло до потпуног

изостављања (укидања) радних места која су у свом називу имала одредницу "рад полиције у заједници". Од целокупног концепта је остало формално извештавање у месечним извештајима полицијских станица, које се своди увек на неколико реченица – боље рећи фраза без суштинске вредности.

Општи је став научне и стручне јавности да је концепт рада полиције у заједници довео до запостављања рада полиције на безбедносном сектору, те да је имао негативан утицај на начин и ефикасност обављања позорничке и патролне делатности, првенствено у смислу традиционалног вршења полицијских послова. Значи, имали смо у пракси комбинацију два концепта (традиционални и рад полиције у заједници), што је, наравно, имало негативне последице за укупан рад полиције.

Пошто се показало да рад полиције у заједници није концепт вршења полицијских послова који може у нашем правном и полицијском систему да да потребне резултате, од њега се у потпуности одустало, а иако је све ово време на сцени био присутан рад полиције на безбедносном сектору, кроз позорничку и патролну делатност, сада је овом традиционалном концепту само дат јачи интензитет. Дакле, као што је пракса показала, прецењен је концепт рада полиције у заједници, те о том начину вршења полицијских послова на терену, макар у нашем правном систему, не би требало више трошити ни време ни средства. Као што смо већ навели, он је споран и са правног аспекта, пошто улога остваривања безбедности припада држави, па се не може делити са другим субјектима друштва, нити се на њих може преносити одговорност за стање безбедности.³¹²

И на крају, ефекте утицаја концепта рада полиције заједници у погледу сарадње са грађанима у Републици Српској, можемо сагледати кроз одговоре испитаника у поменутом два истраживања о којима смо раније говорили и чија је компарација рађена. "У погледу унапређења сарадње полиције и заједнице у протеклих десет година, 32,08% испитаника (грађана) сматра да је она само делом боља, 23,75% испитаника сматра да је на истом нивоу као и раније, 18,33% сматра да је очигледно боља, 15,42% сматра да је лошија него пре десет година, а 9,58% испитаника не зна, односно нема став о овом питању. Када се ради о сарадњи полиције и локалне заједнице из угла припадника полиције, највећи број испитаника, њих 37,50%, мишљења је да је она очигледно боља него пре десет година, али с друге стране чак 26,25% испитаника је мишљења да је она лошија него пре десет година. Уз чињеницу да 23,75% испитаника сматра да је сарадња само делимично боља него пре десет година, очито је да мишљења испитаника иду у правцу да концепт полицијског деловања у пракси није доживео евалуацију у потребној мери и да се не одвија у жељеном правцу. Може се закључити да код овог питања постоје одређене разлике у перцепцији грађана и припадника полиције о питању сарадње у протеклих десет година. Нарочито су очите разлике када је у питању опција да је сарадња очигледно боља, што сматра чак 37,50% припадника полиције наспрам 18,33% грађана. С друге стране, већи број испитаника из редова полиције сматра да је сарадња лошија него пре десет година, и то њих 26,25%, за разлику од грађана којих се тек 15,42% изјаснило за наведену опцију. Очито да постоје одређени ограничавајући фактори који неповољно делују на бољу сарадњу полиције и заједнице.³¹³ Као што резултати истраживања показују, јасно је да концепт рада полиције у заједници није значајно утицао на унапређивање сарадње између полиције и грађана.

³¹² Јовичић, Д., *Op. cit.*, стр. 25–27.

³¹³ Шетка, Г., Димовски, З., Ђукић, П. *Op. cit.*, стр. 159–160.

6. Криминалистичко-обавештајна делатност и спречавање криминалитета

Дефинисање криминалистичког обавештајног рада није могуће одвојити од дефинисања обавештајног рада. Означавајући обавештајни рад у првом реду како тајно прикупљање, обраду и достављање поверљивих података преко коришћења недозвољених средстава, одређујемо га на традиционалан начин. Као резултат оваквог опредељења, могуће је дати сложенију дефиницију обавештајног рада у институционалним и демократским оквирима.³¹⁴ Обавештајни рад представља организовано прикупљање поверљивих информација и података о стању и активностима у другим државама, групама, организацијама или појединцима, систематизујући, анализирајући и достављајући ове информације и податке до других државних институција које су их наручиле и имају потребу за њима, а са циљем остварења безбедносних интереса у заштити сопствених објеката који су угрожени различитим видовима ризика и претњи. Прикупљање информација се врши различитим методама: тајним методама, прикривеним методама и легалним методама.³¹⁵

За разлику од обавештајног рада, може се рећи да криминалистичко-обавештајни рад: "у основи представља производ аналитичког процеса који оцењује информације прикупљене са различитих извора, интегрирајући релевантне информације у једну целину и производећи закључак или процену у вези с неким кривичним феноменом, а при томе употребљавајући научни приступ решавању проблема применом анализе. На основу тога криминалистичко-обавештајни рад је синергијски производ усмерен обезбеђивању сигурног правца у односу на спровођење закона и доношењу одлука у вези с комплексним криминалом, криминалним организацијама, криминалним екстремистима и тероризмом".³¹⁶

Према схватању професора Симоновића и Пене, криминалистички обавештајни рад је полицијска (истражна) делатност и нов приступ (филозофија) у раду криминалистичке полиције, који подразумева изградњу система и стварање правних, организационих, кадровских, техничких могућности и претпоставки којима ће се осигурати стандардизовано, континуирано (јавно и потајно) прикупљање безбедносно интересантних података, као и њихово вредновање, анализирање и прослеђивање с циљем подршке процесу одлучивања и деловања у сузбијању криминалитета на свим нивоима.³¹⁷

Криминалистичко-обавештајна делатност, тј. обавештајно истраживање, заснива се на криминалистичко-обавештајном раду и представља скуп активности службе за криминалистичко-обавештајне послове и прикривеног истражитеља, које су, уз примену свих расположивих оперативно-тактичких мера и радњи полиције, усмерене на систематско прикупљање сазнања која се односе на одређену инкриминисану појаву, догађај, лице и организоване криминалне групе, за чију обраду је неопходан дужи период. Оператива контрола може бити успостављена у односу на лице, објекат или простор у односу на које постоје индиције да су повезани са организованим

³¹⁴ Андонов, О., Станковић-Пејновић, В., Криминалистичко-обавештајни рад – теоријски и практични приступ савременог рада полиције, У: Војно дело, број 3., Министарство одбране Републике Србије, Београд, 2014. године, стр.150.

³¹⁵ Мијалковић, С., Trash Intelligence као метод обавештајно-безбедносног рада, у: часопису Безбедност, број 1/15, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, Београд, 2015. године, стр. 7.

³¹⁶ Masse, T., O'Neil, S., Rollins, J., Information and Intelligence (Including Terrorism) Fusion Centers, Science Publishers, Inc., New York, 2008., pp. 82.

³¹⁷ Симоновић, Б., Пена, У., Op. cit., стр. 100.

криминалитетом, корупцијом и другим тешким облицима кривичних дела која имају тенденцију понављања.³¹⁸

У практичном смислу, криминалистичко-обавештајни рад полиције подразумева: извођење тајних криминалистичко-обавештајних опсервација; примену криминалистичко-обавештајне оперативне технике; извођење тајних криминалистичко-обавештајних операција; непосредну обавештајну анализу; вођење и непосредан рад са криминалистичко-обавештајним изворима; координацију јединица полиције на пословима превенције, криминалистичких и других истраживања свих облика криминалних делатности; непосредан рад на равоју и едукацији ресурса; непосредну координацију међународне полицијске сарадње из области криминалистичко-обавештајних делатности и др.³¹⁹

Уважавајући све наведене ставове и схватања може се рећи да криминалистичко-обавештајна делатност полиције има велики практични значај за спречавање криминалитета. Ова делатност полиције представља једну од суштинских делатности криминалистичке полиције (службе), која може имати велики утицај на спречавање вршења кривичних дела. Криминалистичко-обавештајна делатност, пре свега треба да буде адекватно и перманентно успостављена (заступљена) на локалном нивоу (безбедносним секторима којима је покривено целокупно подручје полицијске станице). Ово сматрамо, јер се на локалном нивоу манифестују бројне индиције разноврсних форми криминалне делатности које, уколико се правовремено уоче, идентификују и анализирају, могу послужити као основ за предузимање неопходних мера и радњи којима се може спречити вршење кривичних дела. Дакле, уочавање оваквих индиција омогућава полицији да, на локалном нивоу, делује у претпољу криминалитета и спречи извршење планираних кривичних дела. За наведени процес је кључна улога припадника криминалистичке службе, тј. њихова посвећеност криминалистичко-обавештајном раду на безбедносном сектору. Потребно је да они уочавају индиције разноврсних форми криминалне делатности, правилно их интерпретирају, документују и проследи надлежним организационим јединицама на даљну анализу.

У погледу превенције криминалитета, посебно је важно уочавање индиција које се испољавају пре извршења кривичног дела, јер су оне од суштинског значаја за превенцију криминалитета. Уочавање оваквих индиција захтева способност, виспреност, искуство, посвећеност и преданост у послу припадника криминалистичке службе. Такође, ова активност захтева добру организацију вршења послова криминалистичке службе на територији коју оперативно покрива једна полицијска станица. Поред ових индиција, за превенцију криминалитета је битно и уочавање криминалних индиција које се испољавају за време и после извршења кривичног дела. Прикупљање ових индиција је значајно за превенцију криминалитета, јер се њиховом анализом могу утврдити закономерности, околности и узроци који погодују вршењу (настанку) кривичних дела, тако да оне омогућавају деловање у погледу неутралисања узрока и околности које погодују настанку криминалитета. Дакле, припадници полиције који обављају послове криминалистичке полиције на локалном нивоу, као и униформисани припадници полиције кроз вршење своје позорничке и патролне делатности, могу ефикасно уочити факторе ризика који погодују настанку криминалитета, те тиме допринети ефикасној превенцији криминалних активности.

³¹⁸ Симоновић, Б., Пена, У., *Op. cit.*, стр. 101.

³¹⁹ Манојловић, Д., Стевановић, Д., *Одреднице и исходишта криминалистичко-обавештајне службе*, У: *Безбедност*, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, вол. 49, број 1, Београд, 2007. године, стр. 82.

Поред наведеног, активно могу доприносити успешној и ефикасној криминалистичко-обавештајној делатности.

Криминалистичко-обавештајна делатност полиције има за циљ благовремено, квалитетно и свеобухватно обавештење о појавама и догађајима у окружењу које могу бити од одређеног утицаја на безбедносно стање. Модел подразумева проактивно деловање према најатрактивнијим криминалним организацијама и срединама, настојећи да учини истрагу превентивном. Састоји се у ненаметљивом праћењу и регистравању појава из окружења, с циљем информативног обухватања криминалне појаве и криминалне организације у целини и обезбеђивања доказа за будући кривични поступак.³²⁰

Кроз вршење криминалистичко обавештајне делатности, полицијски службеници на безбедносном сектору, применом опсервације и прегледом, могу открити места на којима се одвијају разне криминалне активности. Таква сазнања могу послужити као полазна основа за специјално осматрање, праћење, снимање и надзор таквих места, контролисане испоруке, ангажовање прикривеног истражиоца и друге мере. Исто тако, кроз ову делатност полицијски службеници могу да уочавају са ким сумњива лица успостављају контакте, с ким се друже, која возила користе, где се најчешће састају, које су то криминогене средине у којима се најчешће крећу. У овој делатности полиције посебно место заузимају информације које полицијски службеници прикупљају од стране својих оперативних веза (информаната). Информације од оперативних веза су од великог значаја за превентивну полицијску делатност. Међутим, поред тога што су поменута обавештења значајна за криминалистичко-обавештајну делатност која је усмерена на спречавање криминалитета, треба нагласити да ови извори информација могу бити често осетљиви због природе информација које дају, статуса који имају у криминалној средини, околности у којима живе. Из овог разлога је неопходно да полицијски службеници посвете дужну пажњу заштити својих оперативних веза и сарадника из криминогених средина.

У страном литератури се могу наћи приступи који препоручују да се криминалистичко-обавештајна делатност полиције успостави на неколико нивоа како би имала свој пуни ефекат. За њено ефикасно примењивање у пракси препоручује се успостављање на: локалном, регионалном и националном (централном) нивоу. На свим нивоима неопходно је да се израде обавештајни производи: стратешка процена, тактичка процена, профил проблема и профил мете. Стратешка процена се доноси на основу евиденције о извршеним кривичним делима, резултата истраживања ставова грађана и података који су прикупљени од стране других локалних служби за потребе састанака Групе за стратешке задатке и координацију. Група за стратешке задатке и координацију се успоставља на централном нивоу. Старешка процена која се доноси од стране поменуте Групе помаже у дефинисању контролне стратегије и дефинисању (одређивању) приоритетних проблема. Тактичка процена се сачињава због дефинисања тактичких задатака. Њоме се на основу различитих података идентификују и прате трендови криминала, као и текуће оперативне претње, с циљем проналаска најбољих метода за реализацију приоритета које је Група за стратешке задатке и координацију успоставила. Профил проблема представља процену тренда одређене врсте криминалитета или опасних места. Он подразумева детаљну анализу проблема или претње, као и препоруке за даљи рад полиције – криминалистичко-обавештајни, превентивни, оперативни, репресивни или за успостављање партнерства са заједницом. И на крају, профил предмета обухвата процену особе или криминалне мреже, са

---

³²⁰ Симоновић, Б., Пена, У., *Op. cit.*, стр. 101.

препоруком за лишење слободе конкретних лица, као и заштиту потенцијално угрожених лица.³²¹

Применом специјалних истражних метода добијају се драгоцене информације за превенцију криминалитета, али и докази о извршеним кривичним делима. Значи, криминалистичко-обавештајни рад је данас строго законски формализован и има процесни-доказни значај. Обавештајна сазнања која су стечена применом специјалних истражних метода и техника могу да имају стратешки значај (о општим обележјима појава на националном нивоу, укључујући и транснационални криминал) и оперативни значај (конкретне информације о конкретним случајевима тешких облика криминала). Зависно од тога, оне и постају предмет стратешких или оперативних анализа, односно основа стратешких или оперативних прогноза. Да би криминалистичко-обавештајне информације биле преточене у смислене и тачне обавештајне податке, оне се кроз тзв. обавештајни циклус класификују, процењују, анализирају, интерпретирају, обједињују и у форми завршних обавештајних докумената (информације, извештаји, статистички прегледи трендова појава, билтени и сл.) достављају корисницима. Прикупљени обавештајни подаци уносе се и у одређене оперативне криминалистичке евиденције, опште или специјализоване базе података.³²² Дакле, информације прикупљене на терену пролазе кроз криминалистичко-обавештајни циклус који представља напредак у квалитативном и квантитативном сагледавању неке криминалне појаве (проблема, криминалне организације). Поступак рада са подацима је континуиран и због тога се зове циклус или круг. Завршетком једног, отпочиње нови циклус сагледавања и деловања на криминалну појаву. Суштина идеје је у потпуном сагледавању криминалне појаве, како би се олакшало доношење исправне одлуке у погледу деловања полиције. Основне фазе криминалистичко-обавештајног циклуса су: планирање и усмеравање криминалистичко-обавештајне делатности, прикупљање података, сређивање података, анализа података (коришћењем аналитичких техника и сачињавање аналитичког производа – извештаја) и дистрибуција извештаја менаџменту полицијске организације на основу које он може да донесе релевантне одлуке о деловању.³²³

6.1. Рад полиције заснован на криминалистичкообавештајном моделу и спречавање криминалитета

Криминалистичко-обавештајни рад је појам који добија свој прави смисао тек у 20. веку у Великој Британији. При његовом дефинисању полазимо од речи Intelligence, која се у теорији схвата на различите начине. Најчешће, ова реч означава обавештајну активност, обавештајни циклус или обавештајни податак. У британској литератури, Давид Картер (David Carter) одређује Intelligence као производ аналитичког процеса, где се прикупљени подаци из различитих извора процењују, применом логичких метода интегришу и из њих изводе закључци, процене и прогнозе развоја криминалног феномена.³²⁴ Џери Ратклиф (Jerry Ratcliffe) користи термин Criminal Intelligence, под

³²¹ Loyka, S., Faggiani, D., Karchmer, C., Protecting your community from terrorism, the strategies for local law enforcement series, vol. 4: The production and sharing of Intelligence, Washington D.C., U.S. Department of justice, Office of community oriented policing services, 2005., pp. 8–11.

³²² Мијалковић, С., Амићић, Г., Субошић, Д., Криминалистичко-обавештајна служба у Републици Србији – кривичнопроцесни и безбедносни аспекти, У: пројекат: Развој институционалних капацитета, стандарда и процедура за супротстављање организованом криминалу и тероризму у условима међународних интеграција, (бр. 179045; 2011–2018), Београд, 2011. године, стр. 475–476.

³²³ Симоновић, Б., Пена, У., Оп. cit., стр. 102.

³²⁴ Carter, D., Law Enforcement Intelligence: A Guide for State, Local, and Tribal Law Enforcement Agencies – second edition, U. S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services, 2009, pp. 9–14.

којим говори о стварању обавештајног знања о криминалитету на основу чега се доносе релевантне тактичке, оперативне и стратешке одлуке за рад органа безбедности у циљу његовог сузбијања.³²⁵

У теорији постоје две дефиниције које се користе за дефинисање криминалистичко-обавештајног модела. У ширем смислу полицијско-обавештајни модел подразумева скуп међусобно повезаних принципа, процедура, стандарда и метода који омогућују стално унапређивање ефективности и ефикасности оперативно-полицијских послова вођених посебно израђеним, одабраним и структурираним криминалистичко-обавештајним информацијама и на њима заснованим стратешким (дугорочним) и оперативним (краткорочним) одлукама. У ужем смислу полицијско-обавештајни модел обухвата систем управљања криминалистичко-обавештајним и планираним оперативно-полицијским пословима, по коме криминалистичко-обавештајне информације представљају основ за дефинисање приоритета, стратешких и оперативних циљева у области спречавања и сузбијања криминалитета и других безбедносно угрожавајућих појава, као и доношење одговарајућих одлука о оперативно-полицијским пословима и акцијама, рационалним ангажовањем расположивог људства и алокацијом материјално-техничких ресурса.³²⁶

Треба напоменути да по неким схватањима обавештајно вођена полиција (кроз примену криминалистичко-обавештајног модела) наглашава анализу као кључни објективни оквир за доношење одлука који посебну пажњу посвећује криминогеним жариштима, жртвама, повратницима у вршењу злочина и криминалним групама. Теоретичари сматрају да се применом криминалистичко-обавештајног модела у пракси доприноси смањење последица које производи криминалитет, пошто се на бази овог модела прикупљају информације које доприносе превенцији криминалитета, као и да се у великој мери утиче на спречавање криминалитета, што се превасходно постиже кроз стратешке и тактичке процене безбедности и њихову имплементацију у пракси.³²⁷

Келинг (Kelling) и Братон (Bratton) сматрају да је рад полиције заснован на обавештајним сазнањима борба против криминала вођена ефективним прикупљањем и анализом обавештајних сазнања, која има потенцијал да буде најважнија иновација у области провођења закона у 21 веку.³²⁸

Полицијско-обавештајни модел у пракси се спроводи кроз тзв. криминалистичко-обавештајни процес који је структурисан на дванаест основних функција, и то: стратешко и оперативно планирање, захтев, планирање криминалистичко-обавештајних послова, прикупљање, обрада, анализа, достављање, одлучивање, планирање оперативно-полицијских послова, спровођење, праћење, евалуација и управљање квалитетом. Овај процес на сличан начин је представљен и у ОЕБС-овом приручнику, са напоменом да не постоји неки универзални шаблон због постајања разлика у локалним и националним околностима. Ипак, како год криминалистичко-обавештајни процес био структурисан, он увек треба да буде заснован на квалитетном криминалистичко-обавештајном производу, а то је стратешка процена јавне безбедности.³²⁹

Стратешка процена јавне безбедности израђује се на највишем нивоу руковођења и управљања – стратешком нивоу. Она представља основу за даље стратешко и

³²⁵ Ratcliffe, J., *Intelligence Led Policing*, Willan publishing, London, 2016, pp. 3–7.

³²⁶ Костадиновић, Н., Клисарић, М., *Полицијско-обавештајни модел – приручник*. Министарство унутрашњих послова Републике Србије, Београд, 2016. године, стр. 3

³²⁷ Ratcliffe, J. H., *Intelligence-Led Policing*, 2nd Edition, Routledge, London/New York, 2016, pp. 66.

³²⁸ Kelling, G. L., Bratton, W. J., *Policing terrorism*, *Civic Bulletin* 43, No. 12, 2006, pp. 5.

³²⁹ OSCE, *Рад полиције заснован на обавештајним сазнањима – приручник*, Беч, 2017. године, стр. 8.

оперативно планирање. У првом делу обухвата стратешку анализу стања и кретања проблематике по свим линијама рада у Министарству унутрашњих послова. Други део резервисан је за предикцију (предвиђање). Такође, у оквиру другог дела бира се одређен број безбедносних приоритета и дају се препоруке за решавање приоритетних безбедносних проблема. Код израде стратешке процене се, поред општих научних метода, примењују и најмодерније методе и технике процене ризика и претњи. Те методе афирмисане су у оквиру полицијско-обавештајног модела, али и неких других сличних модерних концепата полицијског рада. Овај сегмент рада полиције занованог на обавештајним подацима даје стратешком планирању у полицији једну сасвим нову димензију. Тако настали стратешки документи су много садржајнији, прецизнији и, што је најважније, добро методолошки утемељени. Израда процене и дефинисање приоритета заснивају се на групном одлучивању и консензусу, чиме се превазилазе недостаци традиционалног начина стратешког одлучивања. Можемо закључити да полицијско-обавештајни модел доприноси бољем стратешком планирању у полицији. Стратешка процена јавне безбедности која је неминован пратилац криминалистичко-обавештајног процеса представља квалитетан, теоријски и методолошки добро утемељен стратешки документ. Као потврду свега овога можемо навести пример Републике Србије и њене полиције, која већ неколико година интензивно ради на имплементацији полицијско-обавештајног модела.³³⁰

Неопходно је нагласити да примена криминалистичко-обавештајног модела подразумева промене у начину рада полиције, као и промене у управљању полицијом. Што се тиче управљања полицијом, полицијско-обавештајни модел се односи на све области управљања радом полиције, и он се намеће као свеобухватан пословни модел. Овај модел се фокусира на систематско прикупљање и оцењивање података и информација путем дефинисаног поступка анализе, који их претвара у производе стратешке и оперативне анализе, а који служе као основа за унапређено, информисано и на доказима засновано одлучивање.³³¹

Дакле, полицијско-обавештајни модел представља начин управљања полицијским пословима заснован на криминалистичко-обавештајним информацијама. Криминалистичко-обавештајна информација јесте скуп прикупљених, процењених, обрађених и анализираних података, која представља основ за доношење одлука о обављању полицијских послова. Међутим, ово је само први формални корак за оснивање криминалистичко-обавештајног модела, који је код нас дефинисан као полицијско-обавештајни модел. Он представља основу за имплементацију модела полицијског рада вођеног криминалистичко-обавештајним информацијама. То значи почетак тешког и дугог процеса у којем је неопходно правилно разумевање кључних фактора у имплементацији модела. Имплементација полицијског рада вођеног криминалистичко-обавештајним информацијама зависи од модела криминалистичко-обавештајне делатности који формализује и повезује све криминалистичке структуре и процесе.³³²

Насупрот традиционалном реактивном приступу рада, у полицијско-обавештајном моделу се рад полиције усмерава на превенцију најтежих и најчешћих безбедносних проблема, на жаришне тачке, вишеструке повратнике и лица за која

---

³³⁰ Шире: Ђурђевић, З., Рацић, И., Евалуација имплементације полицијско – обавештајног модела у Министарству унутрашњих послова Републике Србије, у: Правни живот, Удружење правника Србије, књига 67, број 9, Београд, 2018 године, стр. 601 - 610.

³³¹ OSCE, Op. cit., стр. 9.

³³² Шербек, В., Доминантне карактеристике развијених криминалистичко-обавештајних модела и њихов утицај на полицијско-обавештајни модел у Републици Србији, У: Безбедност, вол. 59, бр. 1, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, Београд, 2017. године, стр. 31.

постоји висок ризик да постану жртве кривичних дела. То конкретно значи промену филозофије од кривичног дела према учиниоцу у филозофију од регистрованог, потенцијалног учиниоца према спречавању извршења кривичног дела.³³³

Аутори који заступају тезу о обавезном увођењу овог модела у полицијске системе на Балкану, наводе како је потребно да се у процес прикупљања информација, поред криминалистичке полиције, укључи и униформисана полиција. Мишљења смо да овакви ставови нису у потпуности оправдани, пошто је познато да је управо униформисана полиција, на неки начин, база података који се прикупљају са терена. Дакле, она је у целости укључена у прикупљање оперативних (криминалистичко-обавештајних) података, односно има могућност и овлашћења да буде укључена. Уколико се случајно у пракси појединих полицијских агенција дешава да униформисана полиција није укључена у прикупљање оперативних података, то свакако није недостатак целокупног система, него недостатак у организацији процеса рада, што никакав нови концепт неће променити, па ни нови модел управљања полицијом.

Из свега што смо навели, може се закључити да управљање полицијским структурама кроз полицијско-обавештајни модел има перпективу у смислу доприноса спречавању криминалитета. Такође, за све земље које желе ући у Европску унију, управљање полицијским структурама кроз полицијско-обавештајни модел представља један од услова који морају испунити у процесу придруживања. Даље, овај модел омогућава доношење важних стратешких докумената у циљу спречавања криминалитета. Првенствено мислимо на доношење старатешке процене јавне безбедности, која представља основни документ полиције у спречавању криминалитета. Исто тако, рад полиције који се заснива на криминалистичко-обавештајним подацима несумњиво даје резултат у погледу спречавања криминалитета уопште, а велики допринос може дати у борби против организованог криминалитета и организованих криминалних група.

6.2. Перспективе увођења полицијскообавештајног модела у полицију Републике Српске

Узимајући у обзир како је организован полицијски систем у Бих, те шта подразумева управљање полицијским структурама кроз полицијско-обавештајни систем, можемо претпоставити потенцијалне проблеме који ће стајати на путу имплементације овог модела. Дакле, све указује на чињеницу да постоји доста потенцијалних проблема који се могу појавити приликом увођења полицијско-обавештајног модела у полицијски систем БиХ. Увођење новог модела управљања у полицијске агенције полицијског система БиХ представљаће сигурно велики изазов за овај сложен некоординисан полицијски систем. Као што смо у ранијим излагањима објаснили, некоординираност полицијског система БиХ проистиче из неадекватне организације полиције у БиХ, која, као што смо рекли, није усклађена са Уставом БиХ. Оно што је посебно проблематично за организацију полицијских структура у БиХ јесте чињеница да је организација одступила од територијалне организације државе. То је преседан који се не може пронаћи ни у једној европској земљи. Затим, у оваквом укупном политичком амбијенту, који је бременит бројним политичким и националним потешкоћама, није рационално да се локалним полицијама наметне нека полиција са нивоа заједничких институција, а још при том такве агенције (СИПА) немају своје

---

³³³ Ђурђевић, З., Радовић, Н., Криминалистичка оператива, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2017. године, стр. 447.

организационе јединице на локалном нивоу (осим у четири града БиХ где постоје регионални центри). Поред евентуалних политичких и општих концептуалних проблема у организацији полицијских структура у БиХ, који ће се евидентно појавити, овај полицијски систем има и проблем да све његове полицијске агенције испоштују у свом раду неке од основних начела за остваривање недлежности полиције. Овде првенствено мислимо на једно од основних начела полицијског рада, тј. на начело познавања лица и територије. Ово сматрамо јер полицијске агенције које се налазе на нивоу заједничких институција немају своје локалне полицијске структуре, па је илузорно од њих очекивати да у свом раду доследно испоштују ово начело. Исто тако, без поштовања овог начела и сталног присуства на безбедносном сектору, немогуће је очекивати ефикасан рад ових полицијских структура и долазак до адекватних криминалистичко-обавештајних информација.

Управо пракса непоштовања одредаба Устава БиХ и тежња дела политичке елите за централизацијом полицијских послова, могла би представљати највећи проблем у имплементацији овог модела управљања полицијом. Ово тврдимо на основу искустава из протеклог периода, када су постојали покушаји да се кроз концепт рада полиције у заједници оствари, или барем покуша остварити, део ових тежњи, с тим што је увођење овог модела још погоднији моменат за остваривање ових тежњи. Ове претензије дела политичких елита у БиХ биће осујећене у самом зачећу, уколико полицијске агенције саме изграде потребне капацитете и своје управљање и организациону структуру прилагоде полицијско-обавештајном моделу, односно, да на јасан начин предоче да се по моделу који се предлаже већ деценијама одвија вршење полицијских послова на нашем подручју. Зато би Министарство унутрашњих послова Републике Српске требало да формално свој метод рада на решавању безбедносних проблема уоквири у овај модел, што у пракси већ функционише. Ово се јасно види из чињенице да је МУП Републике Српске још 2001. године формирао криминалистичко-обавештајно одељење на нивоу Управе криминалистичке полиције, а што је после тога имплементирано од најнижег (локалног) нивоа до највишег (републичког - централног). На тај начин, својом проактивношћу, полиција Републике Српске би осујетила потенцијална решења која би јој могла бити изнуђена кроз увођење овог модела, а све с циљем промене концепта управљања полицијом у БиХ.³³⁴

Поред поменутих потенцијалних проблема, на увођење полицијско-обавештајног модела велики утицај би могао имати делимични, или скоро потпуни, неуспех концепта рада полиције у заједници. Овај концепт дефинитивно није дао жељене резултате у полицијском систему БиХ, јер грађани очигледно немају довољно поверења у полицијске структуре, али није довољно прихваћен ни од стране полицијских службеника. Такође, у пракси се суштински у потпуности одустало од примене концепта рада полиције у заједници. Ово ће бити вероватно велики проблем, пошто се полицијско-обавештајни модел снажно треба ослањати на резултате концепта рада полиције у заједници. "Ако се полицијски систем Републике Србије узме као пример за разумевање полицијско-обавештајног модела, онда се може закључити да је овај модел зависан и повезан са концептом рада полиције у заједници. Ова тврдња се најбоље огледа у следећим запажањима: Једна од веома битних новина је јасно и недвосмислено опредељење полиције да у свом раду користи два релативно различита модела рада. У питању су модел рада полиције у заједници (енгл. Community policing) и полицијско-

³³⁴ Јовичић, Д., Шетка, Г., Перспектива полицијско-обавештајног модела у полицијском систему Босне и Херцеговине, У: Зборник радова са научног скупа: Усаглашавање правне регулативе са правним тековинама (ACQUIS COMMUNAUTAIRE) Европске уније – стање у БиХ и искуства других, Институт за упоредно право Београд и Истраживачки центар Бања Лука, Бања Лука, 2018. године, стр. 264.

обавештајни модел (енгл. Intelligence Led Policing – ILP). Полиција у заједници је модел рада полиције који је темељ за унапређење превентивног рада полиције, полицијске организације и управљања, система вредности у полицији и вредновања рада, афирмисања улоге заједнице у подизању нивоа безбедности и промоције идеје о већем учешћу заједнице и грађана у полицијском деловању. Суштина полицијско-обавештајног модела јесте да групе формиране за руковођење и управљање на стратешком и оперативном нивоу, на основу криминалистичко-обавештајних информација, доносе одлуке о спровођењу оперативних полицијских активности, утврђују приоритете и дефинишу стратешке и оперативне циљеве у супротстављању криминалитету и другим озбиљним безбедносним изазовима, стављајући тежиште на тероризам, организовани криминалитет, корупцију и тешка кривична дела. Поменути модели и концепти су комплементарни, међусобно повезани и зависни.³³⁵ Међутим, као што смо већ рекли, потребних резултата рада (који су засновани на концепту рада полиције у заједници), као и саме примене концепта, у пракси више нема. Пошто основу модела чине криминалистичко-обавештајне информације и оперативно-полицијска делатност, без адекватног нивоа поверења и сарадње са грађанима, биће тешко постићи жељене резултате кроз полицијско-обавештајни модел. Такође је битно поменути и поверење грађана у полицију, пошто се то у овим моделима значајно потенцира. Наиме, питање поверења грађана у полицију је много комплексније питање од онога што разматра полицијско-обавештајни модел и мишљења смо да се никаквим моделом не може значајније утицати на поправљање стања по овом питању. Потребно је предузети много других активности да би се ниво поверења грађана у полицију повећао.

Даље, у анализи евентуалних потешкоћа, проблема и околности под којима би се требао увести полицијско-обавештајни модел на подручју Републике Српске и Бих, не можемо се отети утиску да не можемо говорити о евентуалним предностима које би овај модел могао донети полицијским структурама у БиХ, пошто полиција и ради управо на овај начин – другачије није ни могуће. Значи, чини се да форсирање овог, назови новог, модела има само за циљ остваривање неких политичких циљева. А једино што би се његовим увођењем постигло било би остварење услова постављених у оквиру преговарачког поглавља 24, а била би испуњена и препорука ОСЦЕ. Пошто је то тако, не можемо а да се не запитамо, ако је то тако добро као што се нама представља – зашто онда на тај начин не остварити управљање полицијом у Немачкој? Јасно је да се код њих никада неће довести у питање аутономија полицијске власти која је у потпуности смештена у покрајинама, односно државама чланицама. Дакле, ако у једној Немачкој организација и функционисање полиције зависи од територијалне организације државе, онда се поставља питање зашто то није добро за БиХ? Следеће питање које се поставља јесте: да ли је уопште могуће применити овај тзв. нови модел полицијског обавештајног деловања? То неминовно води новом питању: колико ми треба још времена да изгубимо да бисмо схватили да се државна управа, па тиме и полиција може градити само на друштвеној реалности у којој се нека држава налази? Остаје нам само да констатујемо да се овакав полицијско-обавештајни модел може и треба имплементирати на успешан начин у полицијске агенције у БиХ, само поштујући аутономност сваке од њих, а пре свега ентитетских полицијских организација, пошто су оне за грађане најважније и прве на "удару" грађана. Једино тако се могу повећати капацитети за ефикасније деловање полицијских агенција у погледу спречавања криминалитета. Овај модел би можда могао и повећати ниво сарадње између полицијских агенција, ако не би било уплитања политичких интереса у његову реализацију. Пошто је у појединим полицијским

---

³³⁵ Ђурђевић, З., Рацић, И., *Op. cit.*, стр. 603.

агенцијама у БиХ, у протеклом периоду, дошло до стварања две или више паралелних линија рада, од једне линије рада, примена овог модела би могла имати позитиван утицај и у погледу концентрисања исте врсте послова у једну целину, а што би сасвим сигурно имало позитивне ефекте на укупан полицијски рад. Иако су ово у принципу питања организације, важно је нагласити да би само стриктна примена предложеног модела унутар сваке самосталне полицијске организације у БиХ позитивно утицала на побољшање вршења полицијских послова.³³⁶

7. Репресивна делатност полиције у функцији превенције криминалитета

Иако се већ значајно време говори о смањењу репресије и повећању нивоа превенције, не треба пренебрегавати чињеницу да репресивна делатност полиције даје значајан допринос спречавању криминалитета. Ову тезу није тешко образложити и доказати. Једноставно, у пракси се показало да уколико полиција има значајан успех у репресивној делатности, она на такав начин даје велики допринос одвраћању потенцијалних извршилаца кривичних дела од њихове криминалне активности. "Успешна репресивна делатност полиције одвраћа од вршења кривичних дела оне потенцијалне учиниоце који пре извршења кривичног дела разматрају колики им ризик прети да буду откривени и лишени слободе ако изврше кривично дело. Низак проценат расветљавања кривичних дела и неуспех у обезбеђивању квалитетних доказа може стимулисати такве потенцијалне учиниоце да врше кривична дела, што је посебно видљиво у срединама са високом стопом криминала, у којима полиција, због недостатка ресурса, није у могућности да осветли сва кривична дела са непознатим учиниоцем и пажњу усмерава ка кривичним делима са тежим последицама. Да би казна одвраћала потенцијалне учиниоце од вршења кривичних дела, потребно је да она буде извесна, довољно строга и брза".³³⁷ Дакле, велику улогу у одвраћању потенцијалних извршилаца кривичних дела има полиција, јер уколико је она ефикасна у откривању и документовању кривичних дела, утолико је већа вероватноћа да ће казна, која се изриче од стране судова, бити извеснија по учиниоце кривичних дела.

У демократским системима подручје репресије је сложено и најчешће се испољава у сфери антикриминалне активности као методе криминалне политике од стране државних органа управе и органа кривичног правосуђа, ради ефикасног постделиктног поступања, односно откривања кривичних дела и учинилаца, кривичног прогона, покретања, вођења и окончања кривичног поступка и извршења кривичних санкција, сузбијања прекршаја и сличних појава. Успешним сузбијањем криминалитета и реализовањем политике репресије на законит начин, остварују се и значајни превентивни ефекти (тзв. специјална – терцијарна превенција).³³⁸

Чезаре Бекарија (Cezare Beccaria) тврди да је један од најсигурнијих начина да се спрече злочини немогућност избегавања казне. Неизбежност казне, макар и благе, увек ће на човека снажније деловати него страх од теже казне, ако је праћен надом да ће је избећи.³³⁹ Дакле, он је сврху кажњавања сагледавао на начин да се кроз кажњавање учинилаца кривичних дела спречавају друга кривична дела. Он је казну, и извесност њене примене, сматрао превентивном мером која утиче на спречавање будућих кривичних дела. Исто тако, казну је сматрао једним од најсигурнијих начина спречавања криминала.

³³⁶ Јовичић, Д., Шетка, Г., *Op. cit.*, стр. 265–266.

³³⁷ Стојановић, З., Политика сузбијања криминалитета, Правни факултет, Нови Сад, 1991. године, стр. 54.

³³⁸ Кривокапић, В., Превенција криминалитета, Полицијска академија, Београд, 2002. године, стр. 43.

³³⁹ Beccaria, C., О злочинима и казнама (*Dei delitti e della pene*), Књижевни круг, Сплит, 1990. године, стр. 102.

Могућност откривања и проналаска учинилаца кривичних дела, откривања и обезбеђивања доказа и трагова кривичног дела, који могу бити уништени или оштећени на месту криминалног догађаја, у великој мери зависи од оперативности и брзине поступања полиције на месту извршења кривичног дела. За успешну репресију и превенцију криминалитета, од великог значаја је да полиција смањи време које је протекло од извршења кривичног дела до његовог откривања (расветљавања), а што у великој мери зависи од познавања лица и територије од стране припадника полиције. Сходно овом начелу за остваривање надлежности полиције неопходно је у пракси и прилагодити начин рада и функционисања полиције. Поред наведеног, ефикасно откривање кривичних дела и ефикасна репресивна делатност полиције зависи од њеног активног поступања на месту извршења кривичног дела, али и сарадње са грађанима и могућношћу да се у кратком периоду дође до квалитетних и правовремених информација.

На репресивну делатност полиције, тј. На утицај репресивне делатности полиције на спречавање криминалитета, велики утицај може имати већи број кривичних дела која полиција треба да расветли у неком краћем временском периоду. Дакле, уколико полиција има доста предмета у раду, ради на расветљавању већег броја кривичних дела, то неминовно успорава њен рад. Овакве ситуације доводе до тога да полиција не реагује довољно брзо у погледу прикупљања квалитетних доказа за покретање и вођење кривичног поступка, што самим тим утиче на одлагање казне за извршиоца кривичног дела. На овај начин се губи на хитности казне, пошто од момента извршења кривичног дела до изрицања казне учиниоцу кривичног дела, пролази дужи период. С друге стране, тремо поступање полиције и правосудног система, тј. већи протек времена од момента извршења кривичног дела до момента изрицања казне, доводи до губитка поверења грађана у полицију и њиховог интереса да сарађују са полицијом.

Репресивно поступање полиције, које се наравно може довести у везу са извесношћу казне, зависи у великој мери од стручности и техничке опремљености полиције, њене сарадње са грађанима и других фактора који утичу на успех у обезбеђивању доказа. Једна од битнијих претпоставки извесности казне јесте независност суда, полиције и тужилаштва од нелегалних утицаја на њихов рад. Ипак, нереално је очекивати да полиција сазна за сва извршена кривична дела, односно да расветли сва та дела и обезбеди довољне доказе за њих, јер би такво ангажовање захтевало далеко већи број запослених у полицији и другим органима правосуђа, веће трошкове за њихов рад, ширење овлашћења припадника полиције и задирање у слободу и права грађана у већој мери.³⁴⁰

Мере репресије су изворно мере принуде или притиска којима се реализује политика репресије у друштву, а које државни органи предузимају према грађанима или њиховим удружењима ради постизања одређених циљева, или одржавања постојећег, односно успостављања новог правног стања у појединим подручјима живота и рада. Мере репресије институционалног карактера које су засноване на уставу и закону предузимају државни органи с циљем обезбеђивања правилног функционисања јавног и правног поретка. Међу њима су посебно значајне постделиктне мере које предузимају полиција, јавно тужилаштво, суд, органи за извршење кривичних санкција, царина и инспекцијске службе како би сузбили криминалитет. Те мере имају антикриминални карактер и њих поједини органи предузимају у складу са криминалном политиком која се води у друштву. Уколико мере репресије резултирају успешним откривањем кривичног дела и учиниоца, ефикасним кривичним поступком, као и извршењем

---

³⁴⁰ Стојановић, З., *Op. cit.*, стр. 57.

кривичних санкција, оне могу имати значајан превентивни ефекат не само на учиниоца него и на могуће извршиоце кривичних дела. Такве мере репресије делују дестимулативно на остваривање криминалних тенденција појединаца и група.³⁴¹

Свако савремено друштво је заинтересовано да заустави криминал и ограничи његов обим на условно толерантан минимум. У остварењу овог циља, дакле, неопходно је комбиновано деловање полиције, што укључује и превенцију и репресију противправних понашања. При томе, наравно, треба тежити да обим превенције буде већи у односу на обим репресије, јер то у крајњем контексту повећава ниво прихваћености који грађани имају према полицији, што опет значи да већи ниво превенције утиче и на повећање нивоа легитимитета полиције. Међутим, реално говорећи, без репресије је немогуће замислити ефикасну борбу против криминалитета. Улогу репресије у спречавању криминалитета треба стално сагледавати у светлу чињенице да је за неке извршиоце кривичних дела једино репресија делотворна.

Иако се у данашњим условима све више инсистира на превенцији и минимизацији репресије, још увек опстају и традиционална мишљења на нивоу професионалног (практичног) принципа – да је "добра репресија најбоља превенција". У вези са превенцијом криминала, познат је принцип да је спречавање криминала основни (главни) посао полиције. Дакле, спречавање (превентива) криминала има предност. Тек ако се у том деловању не успе, приступа се сузбијању (репресији) криминала, а потом и хватању и привођењу учинилаца кривичних дела и прикупљању доказног материјала за оптужницу. С тим у вези је и принцип да је стање криминалитета мерило успешности полиције.

Истраживања показују да се кривична дела у значајној мери расветљавају захваљујући лишењу слободе учинилаца на месту извршења кривичног дела и захваљујући информацијама грађана који су идентификовали учиниоце по имену, адреси или броју регистарских таблица, што указује на чињеницу да стопа хапшења далеко више зависи од сарадње сведока и станара у суседству у пружању информација полицији. Иако медији приказују тестирање ДНК као истражно "супероружје" за полицију, мало је емпиријских истраживања која су испитивала његово коришћење од стране детектива или његов утицај на расветљавање убистава. Упркос развоју ДНК доказа, од 1960-их година присутан је тренд постепеног смањивања стопе расветљавања убистава на националном нивоу у САД, а тај тренд настављен је деведесетих година прошлог века и у 21. веку. Истраживање спроведено у њујоршкој полицији увидом у досијеа о убиствима на Менхетну између 1996. и 2003. године имало је за циљ да утврди колико често детективи користе ту врсту доказа у својим истрагама и како његово коришћење утиче на вероватноћу расветљавања случаја. Резултати су показали да су ту врсту доказа детективи ретко користили и да она није повезана са расветљеним случајевима. Детективи су користили ДНК као крајње средство када су сва друга средства била исцрпљена (у 40 случајева), због веома ниског процента расветљавања (28%). Коришћење тог доказа од стране тужиоца може објаснити тренд пораста прикупљања тих доказа од стране њујоршке полиције. Разлог раста, дакле, није коришћење тог доказа за полицијску истрагу убистава, већ могуће касније коришћење од стране тужиоца у кривичном поступку. То свакако говори у прилог јачању равнотеже између превентивне и репресивне полицијске делатности.³⁴²

³⁴¹ Кривокапић, В., Превенција криминалитета, Полицијска академија, Београд, 2002. године, стр. 43–44.

³⁴² Schroeder, A. D., White, D. M., Exploring the Use of DNA Evidence in Homicide Investigations: Implications for Detective Work and Case Clearance, доступно на: [162](https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/10986111, претражено: 10.10.2021.</p></div><div data-bbox=)

Један од начина на који репресивно деловање полиције може допринети спречавању кривичних дела јесте селективно сузбијање кривичних дела, односно успешно сузбијање оних кривичних дела која доприносе вршењу кривичних дела са тежим последицама. То су кривична дела којима се обезбеђују средства за вршење кривичних дела са тежим последицама, као и она којима се подстиче вршење кривичних дела са тежим последицама. Примери кривичних дела којима се обезбеђују средства за вршење кривичних дела са тежим последицама јесу неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, израђивање и набављање оружја и средстава намењених за извршење кривичног дела, недозвољена производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја. Углавном се ради о кривичним делима која омогућавају доступност опојних дрога и оружја, мада се у ту групу могу сврстати и нека друга средства, попут средстава за израду фалсификата новчаница, хартија од вредности, исправа итд. Примери кривичних дела којима се подстиче вршење кривичних дела са тежим последицама су: угрожавање сигурности, злостављање и мучење, насилничко понашање, основни облик насиља у породици, удруживање ради противуставне делатности, договор за извршење кривичног дела, изазивање националне, расне и верске мржње и нетрпељивости и сл. Неке од тих радњи су припремне радње код кривичних дела са тежим последицама.³⁴³ Дакле, репресивно деловање полиције у погледу кривичних дела која доприносе извршењу кривичних дела са тежом последицом има смисла и његов допринос у погледу превенције тежих кривичних дела има своју оправданост у пракси. На такав начин врши се репресијом предупредивање (спречавање) тежих последица које могу настати извршењем тежих кривичних дела.

Селективно откривање учинилаца кривичних дела од стране полиције као приступ за повећање успеха у сузбијању криминалитета подразумева примену мера и радњи које су усмерене ка обезбеђивању доказа о криминалној делатности оних лица која често врше кривична дела. Такав приступ користила је полиција у Вашингтону у оквиру "Пројекта за повратнике". Основана је посебна јединица полиције за откривање и лишавање слободе лица за која се сумњало да седмично учине пет или више кривичних дела, а посебно лица за која постоје две или више наредби за лишење слободе. Избор приоритета зависио је од могућности проналаска и лишења слободе учинилаца, сазнања о криминалним активностима тих лица у прошлости и садашњим криминалним активностима (њихова озбиљност и трајање), информација о боравишту лица која треба лишити слободе по наредби, понашању приликом ранијег хапшења, сарадњи са полицијом итд. Подаци су прикупљани из евиденција у полицији, од информатора на терену и од припадника полиције из других линија рада. Највећи број налога за хапшење издат је за бегунце од правосудних органа из суседних јурисдикција, или због кршења условне осуде и условног отпуста, јер их је било лако пронаћи помоћу информација полицајаца из суседних подручја. Полицајци нису користили другачију тактику у откривању и хватању повратника у односу на полицајце изван пројекта. Они су настојали да пронађу повратнике и доказе помоћу података из евиденција и од информатора, праћењем блиских лица, контролом поште и телефонских позива уз наредбу суда и сличне мере. Користили су операције купи/хапси (нпр. код илегалне продаје дроге), вршили су праћење и настојали да пронађу украдене предмете у поседу повратника. Само у неколико дужих истрага, углавном код високоорганизованог имовинског криминалитета, вршено је убацивање прикривених истражилаца у криминалне групе, док је већина лишења слободе спроведена на брзину, без претходне екстензивне истраге. Овим пројектом се показало да је активност полиције повећала

---

³⁴³ Вуковић, С., *Op. cit.*, стр. 294.

ветроватноћу хапшења повратника, пошто је 50% њих ухапшено у оквиру пројекта, а 15% ван пројекта. Повратници који су ухапшени у оквиру пројекта означени су као опаснији и активнији у својој криминалној делатности. Такође, као продукт пројекта појавио се и већи број осуђених повратника који су добили дуже затворске казне. Приговор који се упућивао овом пројекту се односи на то да је пројекат доста коштао, а да се активност полиције само усмеравала на извршиоце кривичних дела који су евидентирани у полицијским евиденцијама.³⁴⁴

Сагледавајући све наведено, можемо закључити да репресивна делатност полиције доприноси спречавању вршења кривичних дела. Ово тврдимо на основу изнесених ставова и наведених истраживања која су проведена у претходном периоду. Такође, сматрамо да би репресивна делатност полиције која је усмерена на извршиоце кривичних дела у пракси имала много веће ефекте у погледу спречавања кривичних дела, да је мање одбачених пријава полиције од стране тужилаштва. Велики број одбачених полицијских пријава од стране тужилаштва управо доводи до тога да извршиоци кривичних дела имају наду да ће избећи казну за дело које су извршили. Ако на то додамо и релативно благу казнену политику коју воде судови, онда можемо рећи да би репресивна делатност полиције имала много већи утицај на превенцију криминалитета да је ситуација другачија и на том пољу.

8. Проблеми у систему спречавања криминалитета

Друштво у коме живимо прате велики изазови и проблеми у многим сферама живота. Да ли су разлог догађаји из блиске ратне прошлости, менталитет, образовање, култура или нешто друго, питање је на које је тешко дати одговор. Спречавање криминалитета је такође област у којој се јавља доста проблема, а неке од најважнијих проблема ћемо описати у наредном излагању. Проблеме у систему спречавања криминалитета желимо апосторфирати, јер они могу бити превазиђени само уколико се спознају и расветле на прави начин. Критичко сагледавање тренутног стања у систему спречавања криминалитета је једни начин који омогућава превазилажење проблема и напредак у овој области.

8.1. Проблеми у нормативноправном уређењу

Превенција извршења кривичних дела у криминалистичкој теорији и пракси питање је које заокупља пажњу сваког озбиљног истраживача криминалних појава. Нажалост, дуго времена уназад у пракси супротстављања криминалитету од стране државних органа репресивна делатност имала је примат у односу на осмишљену и организовану активност друштва усмерену на његову превенцију. Један од битних разлога за такво стање у друштвеној пракси, по нашем мишљењу, јесте и чињеница да на легислативном пољу није учињен довољан и адекватан напор од стране одговорних државних субјеката да се нормирају како мере и активности усмерене на превенцију криминалитета уопште, тако и оне усмерене на превенцију извршења појединих кривичних дела. Осим тога што мора бити одређена са становишта правне науке и њених дисциплина, садржина превенције криминалитета мора бити и *de lege lata* одређена да

³⁴⁴ Martin, S., Sherman, L., ROP: catching career criminals, in: Glensor, R., Correia, M., Peak, K., Policing communities: understanding crime and solving problems, an anthology, Roxbury publishing company, Los Angeles, 1999, pp. 217.

би остваривала своју друштвену функцију. Законско третирање превенције криминалитета потребно је да би се избегле арбитарност и самовоља у поступању државних субјеката, пре свега у оним областима живота где може доћи до угрожавања и повреда слобода и права грађана. Дакле, постоји потреба да се превентивне мере и активности у што већој мери регулишу позитивноправним прописима, али и да таква регулатива буде сагласна са стањем у пракси, то јест у друштвеном животу. То значи да се од науке захтева да препозна проблеме праксе у спречавању кривичних дела, синтетизујући уочено у конкретне поступке којима би се превентивно деловало на потенцијалне учиниоце ових дела. Такође, неспорна је чињеница да сва кривична дела нису подједнако друштвено опасна, односно да поједини појавни облици криминалитета угрожавају друштвене вредности у већој мери или су учесталији од других. Супротстављање овим делима од стране надлежних субјеката формалне социјалне контроле остварује се са мање или више успеха. Стратегија супротстављања извршењу ових кривичних дела обухвата широку лепезу различитих мера и активности, како превентивног тако и репресивног карактера.³⁴⁵

За ефикасно функционисање сваког система, па тако и система превенције криминалитета, од великог значаја је његово адекватно нормативноправно уређење. Сам систем превенције је доста сложен, јер као што смо то раније видели, требао би да укључује велики број различитих друштвених субјеката и државних органа. У свету постоје различити примери нормативноправног уређења области спречавања криминалитета. Имамо примере земаља у којима се ова област уређује посебним законима којима се одређује улога сваког укљученог субјекта понаособ, али и примера где се доносе нормативни акти који се односе на спречавање појединих видова и облика криминалитета. Посебни закони се углавном доносе у земљама англосаксонског правног подручја, док се континенталним правним системима тежи нормативноправном успостављању јединственог система спречавања криминалитета. Међутим, иако у неким земљама имамо посебне законе који уређују ову област, можемо констатовати да у таквим земљама систем спречавања криминалитета није уређен на системски начин, него су закони којима се регулише ова област изашли ван те области и односе се на неке друге које примарно нису посвећене спречавању криминалитета.

У Сједињеним Америчким Државама и Уједињеном Краљевству су донесени закони који уређују поједине области којима се тежи превенцији криминалитета. Поред тога, у овим земљама је доста примера доношења наредби од стране локалних власти којима су се решили одређени проблеми у области криминалитета. Тачније, доношењем одређених прописа директно се утицало на спречавање криминалитета. Један од таквих примера описује Голдстајн у граду Гејнсвил. У току 1985. године је у том граду дошло до пораста броја извршених разбојништава у трговинама. Трагањем за узроцима пораста броја извршених разбојништава, полиција је установила да се разбојништва дешавају обично ноћу у оним продавницама у којима ради само један продавац. Када је то спознала, захтевала је од локалних власти да наложе трговачким ланцима да у току ноћи, у радњама, буду увек по најмање два запослена продавца. Локалне власти су то уважиле и донеле су пропис којим су наметнуле обавезу да у току ноћи, у радњама морају увек бити по два запослена радника. Након имплементације наредбе локалних власти, и њене примене од стране трговачких радњи, број разбојништава у граду Гејнсвил се смањио за 65%.³⁴⁶

³⁴⁵ Браковић, Ж., Значај легислативног уређења области превенције криминалитета, У: Дипломатија и безбедност, година II, вол. 2, број 2/2019, Београд, 2019. године, стр. 174.

³⁴⁶ Golstein, H., Problem-oriented policing, McGraw-Hill, New York, 1990., pp. 80-81.

Системско уређење превенције криминала захтева одређивање прецизне улоге свих субјеката друштва о прикупљању података о криминалу и другим појавама које су значајне за прогнозирање развоја криминала, планирање и програмирање превентивних активности, начина алокације ресурса и обезбеђивања редовног финансирања превентивних програма, начина и форме евалуације превентивних програма, као и остваривање партнерства у тим областима, посебно у спровођењу превентивних мера. За успешно поступање у превенцији криминала неопходно је нормативноправно уређење сарадње државних органа и међусобно и са недржавним субјектима који могу помоћи у отклањању криминогених фактора. Законом се могу прописати обавезни облици међусобне сарадње државних органа, као што је, на пример, полиција дужна да пружи помоћ другим државним органима у спровођењу њихових извршних одлука (пружање асистенција). Одговорност припадника полиције за непружање асистенција обезбеђује се кроз дисциплинске поступке, а на исти начин може се обезбедити одговорност других државних органа за предузимање мера у превенцији криминалитета.³⁴⁷ Занимљиво је сагледати овај став о успостављању одговорности других државних органа за непредузимање мера у превенцији криминалитета. На наведени начин би се сигурно успоставила већа одговорност у предузимању превентивних мера, али судећи по менталитету нашег поднебља, постоји велика вероватноћа да би ово произвело доста отпора код запослених у државним органима, те би ова мера могла бити и контрапродуктивна. Исто тако, негативно је и то што би услед отпора, прописане превентивне мере временом биле сведене на испуњавање формалности, што је чест случај у нашем целокупном државном апарату. Међутим, нормативноправно одређивање система спречавања криминалитета и успостављање система одговорности између његових субјеката био би свакако напредак у овој области. Питање је само колико постоји стварне политичке воље за успостављањем оваквог система и колико постоји средстава која би могла да се издвоје за један овакав систем.

Постоје и размишљања која иду у правцу да би за легислативно уређење превентивне делатности полиције било значајно на јасан начин одредити права и обавезе појединих организационих јединица Министарства унутрашњих послова.³⁴⁸ Дакле, сугерише се јасно дефинисање превентивне делатности појединих организационих јединица полиције. Овакве случајеве имамо најчешће у локалним полицијским структурама полицијског система у Сједињеним Америчким Државама где су у оквиру постојећих полицијских организација успостављене посебне јединице за превенцију криминалитета.³⁴⁹

Наравно, поред нормативноправног регулисања, као и успостављања посебних организационих јединица у оквиру полицијских агенција, кључни фактор у функционисању полиције у погледу спречавања криминалитета јесте начин рада полиције, или боље рећи примене онога што је прописано.

Слободан Милетић и Сретен Југовић указују на то да спречавање (превенција) криминалитета од стране полиције зависи и зависиће од развоја система друштвене превенције криминалитета, чији је саставни део. Тај систем тренутно припада категорији комплексних и неуређених система и карактерише га све веће одсуство закона којима би се превентивно парирало већ постојећим и будућим врстама и облицима криминалитета. У том систему је све доминантнији однос између закона и одсуства закона, а та празнина у правном поретку је деконститутивна за систем друштвене (и полицијске) превенције

³⁴⁷ Вуковић, С., *Op. cit.*, стр. 303–304.

³⁴⁸ Бранковић, Ж., *Op. cit.*, стр. 180.

³⁴⁹ Видети: Handbook on the crime prevention guidelines Making them work, Criminal Justice handbook series, United Nations, New York, 2010.

криминалитета и биће неопходно све брже доношење нових закона којима ће се стварати претпоставке за правовремено и потпуно превентивно супротстављање надолazeћим врстама и облицима криминалитета.³⁵⁰

Кроз реализовано истраживање смо добили ставове полицијских службеника који се односе делимично на правно регулисање превентивних полицијских овлашћења. У том делу истраживања смо сазнали да 112 или 31,91% полицијских службеника сматра да полиција поседује довољно полицијских овлашћења за вршење послова полиције којима се утиче на спречавање криминалитета, док 199 или 56,70% испитаника сматра да су полицији за ефикасан рад у погледу спречавања криминалитета потребна шира полицијска овлашћења, док њих 40 или 11,40% сматра како полиција не поседује довољно полицијских овлашћења за вршење послова полиције којима се утиче на спречавање криминалитета. Дакле, на основу наведених резултата можемо закључити да полицијски службеници сматрају да би за успешнију превенцију криминалитета било неопходно шире нормативноправно регулисање превентивних полицијских овлашћења.

8.2. Проблеми у организацији

Како смо могли видети, у нормативноправном смислу компактних система за спречавање криминалитета скоро да и нема. Следствено томе, у организационом смислу, систем превенције криминалитета чине посебни државни органи, на различитим нивоима државне организације, али који нису повезани у један јединствен систем. Обично се, у већини држава, успостављају посебни (специјализовани) органи који су задужени за усмеравање активности одређеног броја државних органа, као и провођење одређених стратегија и акционих планова. Искључиво ослањање на активности субјеката специјализованих за превенцију криминалитета, без ширег учешћа других државних органа и недржавних субјеката, може довести до незнатног учинка превентивних мера. Међутим, њихово непостојање или неадекватан положај, у смислу непостојања одговарајућих могућности које би обезбедиле успостављање партнерства са осталим субјектима значајним у превенцији криминала, може изазвати многобројне проблеме. Ти проблеми могу бити везани за имплементацију превентивних програма који су се показали као неефективни или чија корист није утврђена, пасивност државних органа у превенцији криминала и дуплирање напора у превенцији криминала.³⁵¹ Да су наведене констатације тачне, најбоље илуструје пример специјализованог тела за превенцију корупције у БиХ. Ово специјализовано тело је основано на нивоу заједничких институција БиХ и носи назив Агенција за превенцију корупције и координацију борбе против корупције БиХ. Главна активност овог тела је доношење и провођење акционих планова за борбу против корупције. Задњи акциони план који је донесен и проведен је био у периоду 2015–2019. Дакле, већ две године ово тело није донело, а логично ни спровело, нови акциони план. Овај пример нам само потврђује тезу да без учешћа других државних органа, приоритетно полицијских агенција, нема ни ефикасне превенције криминалитета. Да су ове тврдње тачне види се из самог извештаја Агенције где се у једном делу наводи: "... Евалуација Стратегије за борбу против

³⁵⁰ Милетић, С, Југовић, С., Право унутрашњих послова, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2009. године, стр. 219–220.

³⁵¹ Вуковић, С., *Op. cit.*, стр. 307.

корупције се не проводи због недовољних кадровских капацитета и законских претпоставки"³⁵².

У нашој земљи, о поменутих проблемима у организацији система спречавања криминалитета има сврхе говорити само са аспекта организације појединих државних органа који су укључени у превенцију криминалитета. У том погледу, као што смо и раније констатовали, можемо рећи да је полицијски систем у БиХ сложен и некоординиран полицијски систем, што нам довољно говори о његовој могућности да компактно делује у погледу спречавања криминалитета. Организација и начин функционисања појединих полицијских агенција у БиХ је таква да део полицијских агенција уопште нема локалне полицијске структуре. Дакле, те полицијске агенције немају могућност да уоче проблеме (као ни да дају одговор на њих) који на локалном нивоу погодују (доведе) до извршења кривичних дела. С друге стране, у погледу полиције Републике Српске, која је у нашем примарном фокусу, видели смо да она у свом организовању процеса рада на безбедносном сектору има недостатака који отежавају успостављање адекватног (боље рећи ефикасног) система превенције на територији Републике Српске. Такође, организационе промене које су у протеклом периоду условиле знатно повећање нивоа централизације целокупне полицијске делатности, смањиле су могућности локалних полицијских структура (полицијских станица) да на адекватан начин делују на факторе који погодују настанку криминалитета. Посебно бисмо истакли неправедно занемаривање обимнијег превентивног деловања полиције на безбедносном сектору.

У страним полицијским системима се углавном тежи децентрализацији организације система превенције криминалитета. Највећи део полицијских послова који се односе на превенцију криминалитета се преноси на локалне полицијске структуре које своје активности координирају са локалним властима. Истовремено им се оставља доста могућности у погледу предлагања одређених мера које доприносе спречавању криминалитета. Овакву праксу сматрамо добром. На пример у Француској, иако је она унитарна држава, у њеном полицијском систему су успостављене општинске полицијске снаге. На овај начин је извршена својеврсна децентрализација полицијске делатности. Измене законске регулативе су ишле у смеру да би се омогућило локалним полицијским структурама да учествују активније у систему превенције криминалитета. Мајлар (Maillard) и Рош (Roché) у свом делу наводе да се од почетка осамдесетих година прошлог века, у Француској, ради све више на укључивању локалних власти и локалних полицијских структура у систем превенције криминалитета. Такође, тврде да је унутар полицијског система Француске рад полиције у значајном делу децентрализован. Децентрализација се односи на то што полицијски службеници имају могућност да, на безбедносним секторима, учествују у планирању ангажовања, начину рада, начину ангажовања грађана, избору субјеката са којима се треба сарађивати у решавању проблема у локалној заједници, предлагању превентивних мера које треба предузети, пружању информација грађанима и другим активностима које су значајне за превенцију криминалитета итд. Дакле, локалним полицијским структурама је омогућена већа самоиницијативност у раду који се односи на превенцију криминалитета.³⁵³

Организовање процеса рада је важно за систем превенције криминалитета. Грешке у овом погледу се могу јавити ако је начин рада полиције на локалном нивоу

---

³⁵² Извештај о раду Агенције за превенцију корупције и координацију борбе против корупције за 2019. годину, Агенција за превенцију корупције и координацију борбе против корупције, Источно Сарајево, 2020. године, стр. 6.

³⁵³ Maillard, J., Roche, S., *Crime and Justice in France Time Trends, Policies and Political Debate*, European Journal of Criminology, 1(1), 2004., pp. 113-115.

организован тако да има негативан утицај на самоиницијативност у раду полицијских службеника. Требало би водити рачуна да, самоницијативност у раду полицијских службеника на локалном нивоу не буде исувише спутана крутим интерним правилима и формализованим начином рада кроз упутства, инструкције и депеше, а понекад и конкретне задатке у налогу за извршење службеног задатка. То је посебно важно уколико већ постоји значајно оптерећење припадника тих служби административним пословима. Какво је стање по питању самоиницијативности полицијских службеника у вршењу послова полиције којима се доприноси спречавању криминалитета, смо видели кроз истраживање које је проведено у оквиру ове докторске дисертације. Према ставовима полицијских службеника, њих 77 или 21,94% сматра да самоиницијативност у раду полицијских службеника не постоји, 103 или 29,34% није имало став по овом питању, а 171 или 48,72% испитаника сматра да самоиницијативност у раду полицијских службеника постоји. Дакле, стање је такво да нешто мање од половине испитаника сматра да постоји самоиницијативност код полицијских службеника у њиховом раду који се односи на спречавање криминалитета. Ови резултати нас упућују на закључак да очигледно постоје проблеми у организовању процеса рада у полицији који негативно утичу на самоиницијативност полицијских службеника.

Једним делом на проблеме у организовању процеса рада, на локалном ниво полицијске организације, може утицати и доношења одлука на вишим нивоима о мерама које треба предузети у превенцији криминалитета. Уколико се ове одлуке доносе без учешћа локалних полицијских структура које познају локалне прилике и околности, такве одлуке се могу неповољно одразити, не само на мотивацију полицијских службеника који треба да спроводе те мере, него и на сарадњу са грађанима и другим субјектима из локалне заједнице. Дакле, доношењем одлука на овакав начин, делимично се искључују локалне полицијске структуре из планирања и организовања система спречавања криминалитета. Дакле, увек када је могуће треба анализирати очекивања грађана и актуелне проблеме на локалном подручју, па онда на основу тога донети адекватне одлуке. Управо децентрализација полицијске делатности треба допринети доношењу одлука на описани начин.

У Сједињеним Америчким Државама су проведена истраживања о ефектима децентрализације патролне делатности полиције. Истраживања су проведена у у пет градова (Шарлоту, Лос Анђелесу, Санта Ани, Хартфорду и Мортланду). Резултати су показали да преношење овлашћења на непосредне руководиоце који усмеравају рад позорника и патрола на локалном подручју појачава њихову одговорност према локалној заједници. Децентрализовани рад позорника и патрола омогућава грађанима да упознају полицајце који раде на њиховом подручју и њихове непосредне руководиоце, што омогућава ефикасније пријављивање незаконитих догађаја (кривичних дела, прекршаја). Лично познанство полицајаца и грађана олакшава њихову узајамну комуникацију, с обзиром на успостављене пријатељске везе и односе. Таква познанства и начин комуникације корисни су нарочито код откривања и расветљавања тешких кривичних дела. Осим наведеног, децентрализација је омогућила да непосредни руководиоци и полицијски службеници идентификују властите интересе са интересима локалне заједнице, односно да дубље сагледају специфичне проблеме на локалном подручју.³⁵⁴

Наведено истраживање је показало да децентрализација може имати и одређене недостатке, као што је смањивање интересовања припадника полиције за стање безбедности и проблеме изван територије њихове одговорности, нарочито за проблеме

---

³⁵⁴ Више: Kerstetter, W., Децентрализација патролне делатности – једна процена, Избор, број 1., 1982. година, стр. 19-34.

на суседним подручјима. Зато непосредно виши руководиоци треба да координирају, усмеравају и подстичу сарадњу између сектора полиције са различитих безбедносних сектора, позорничких и патролних рејона. Сарадња је посебно неопходна између секторских радника и линијских служби криминалистичке полиције. Та сарадња треба да се огледа у размени сазнања о конкретним кривичним делима чије вршење треба спречити и размени мишљења о најпогоднијим превентивним мерама. Мере за превенцију разбојништава на подручј једног сектора могу довести до њиховог измештања на друга подручја. Припадници криминалистичке полиције који расветљавају разбојништава на подручју ширем од територије сектора или рејона, могу уочити сличности у начину извршења и ефекте измештања ако су утознати са мерама секторских радника. Они могу предложити мере превенције кривичних дела за чије расветљавање су специјализовани (кривична дела против живота и тела, против имовиће итд.) уз помоћ и мишљење полицијских службеника на безбедносном сектору који познају грађане на подручју где се врше та кривична дела.³⁵⁵

У погледу децентрализације полиције присутна су размишљања да она може проузроковати корупцију у полицији. Овакве ставове су износили у Сједињеним Америчким Државама поједини руководиоци у полицији почетком XX века. Они су сматрали да децентрализација полицијске организације доприноси ширењу корупције. Своју тврдњу су заснивали на томе што се децентрализацијом успостављају блиски контакти између полицијских службеника и грађана који се тешко могу контролисати. Како би се спречило ширење корупције из наведених разлога, у полицији уведена хијерармска организациона структура по угледу на војну организацију, са хијерархијским системом командовања и интерном контролом потчињених од стране виших нивоа руковођења. Понсар (Ponsaers) сматра да је тиме полицијска служба изгубила непосредни контакт са грађанима и умањила оперативност, а корупција наставила да се јавља и у централизованим структурама.³⁵⁶ Децентрализација не подразумева потпуну самосталност у поступању припадника полиције и њоме не треба угрозити постојеће механизме спољашње и унутрашње контроле полиције. Штавише, грађани стичу могућност да кроз непосредне контакте са припадницима полиције ефикасније контролишу њихов рад, поготово кроз организовање заједничких састанака са полицијом на којима се разматра стање безбедности и предлажу превентивне мере. Осим тога, децентрализација омогућава устаљивање контроле непосредних руководилаца над полицијским службеницима који обављају позорничку и патролну делатност, јер руководилац на локалном подручју има могућност да контролише исту групу полицијских службеника током дужег периода, што омогућава да обе стране утврде образац узајамно очекиваних и тражених понашања током обављања службених послова и задатака. Тако полицијски службеници могу упознати стил руковођења претпостављеног и правилно проценити када треба консултовати старешину код примене овлашћења. Руководиоци могу упознати слабости и врлине потчињених, што им може олакшати додељивање послова и задатака у складу са њиховим способностима.³⁵⁷

И на крају, велики проблем у деловању полиције као важном и неизоставном сегменту система превенције криминалитета представља недостатак довољног броја полицијских службеника. Овај проблем је један од кључних, јер без довољног броја

³⁵⁵ Вуковић, С., *Op. cit.*, стр. 310.

³⁵⁶ Ponsaers, P., Reading about "community (oriented) policing" and police models, in: *Policing: An International Journal*, Vol. 24, No. 4, 2001., pp. 474.

³⁵⁷ Kerstetter, W., *Op. cit.*, pp. 26.

полицјских службеника је немогуће очекивати функционисање система превенције криминалитета у нашој земљи.

8.3. Проблеми у управљању и руковођењу

Управљање као регулативна функција организације има темељни задатак да одреди циљ организације, да га операционализује на парцијалне циљеве и глобалне задатке те да постави стратегију за постизање циља и извршење задатака. Многи аутори на више различитих начина дефинишу управљање и приступају његовом објашњавању са различитих апеката, па се сходно томе појављује и велики број различитих дефиниција. Ипак, већина аутора даје управљању организацијско-теоријска и друштвено-економска одређења, тако да је код неких аутора управљање схваћено у ширем смислу.³⁵⁸ Поред стратегије и доношења одлука, улази се у домен руковођења, па долази до испреплитања те функције с функцијом руковођења. Често се управљање као функција изједначава са процесом доношења одлука. Међутим, руковођење се схвата као извршна функција управљања детерминисана процесом поделе рада, и у том смислу руководиоци различитих нивоа обављају четири темељна типа послова: планирање, организовање, вредновање и надзор. Руковођење мора бити такво да се њиме омогући искоришћавање свих ресурса организације и да се утиче на то да се сви радни процеси одвијају квалитетно, а све у сврху остваривања основног циља који су поставили они који управљају организацијом. Повезаност управљања и руковођења се огледа у следећим постулатима: управљање и руковођење у једној организацији морају се заснивати на истој филозофији, политици, циљу, стратегији и плановима; оба процеса се конкретизују у извршењу, од којег непрекидно тече повратна веза према руковођењу и управљању; оба процеса се односе на исте субјекте и исте ресурсе организације.³⁵⁹

Полицјски менаџмент има значајну улогу у сузбијању криминалитета. У ствари, носиоци полицјског менаџмента (руководиоци у полицји) морају да овладају вештином да препознају узроке криминалитета, а не само да сагледавају и усмеравају полицју да елиминира његове последице и, што је нарочито важно, морају рад организационих јединица полицје увезати и хармонизовати са делатношћу других друштвених субјеката у сузбијању криминалитета на путу који је јасно одређен Законом о кривичном поступку и полицјским законодавством. Они морају организовати полицју и обезбедити да се она стварно, у пракси, бори против криминалитета: превенцијом и репресијом, а никако, што се неретко дешава, да преферирају искључиво репресивну делатност.³⁶⁰ Дакле, задатак оних који управљају и руководе полицјом јесте да своје руковођење усмере у погледу превенције криминалитета, те тако да усмеравају и деловање својих потчињених.

У системима превенције криминала у којима не постоје посебна тела специјализована за превенцију на националном, регионалном и локалном нивоу може доћи до тешкоћа у управљању и руковођењу, тј. усмеравању и координацији превентивних активности. Међутим, проблеми могу настати и приликом честе промене политике превенције, честог мењања стратегије превенције криминала, као и постојања већег броја међусобно неусклађених стратегија усмерених ка превенцији појединих облика криминала. Од метода и стилова које користе руководиоци, у значајној мери

³⁵⁸ Новак, М-Сикавица, П., Пословна организација, Информатор, Загреб, 1992. године, стр. 218.

³⁵⁹ Јурина, М., *Op. cit.*, стр. 5.

³⁶⁰ Талијан, М., Ристовић, С., Основна полазишта у остваривању улоге полицје у сузбијању криминалитета, у: Крон, Л., Кнежић, Б., Криминал и државна реакција: феноменологија, могућности, перспективе, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, стр. 234.

зависи квалитет ангажовања службеника надлежних органа у превенцији криминала. Тако на пример, уздржан стил и аутократски метод у руковођењу и вредновање рада потчињених у складу са резултатима репресивне делатности, представљају велику препреку за ангажовање припадника полиције у превенцији. Уздржан стил се огледа у одсуству или слабој комуникацији са потчињена, избегавању сукоба мишљења са надређенима, строгом поштовању њихових ставова и јачању контроле као одговора на недисциплину полицајаца. Руководиоци таквог стила често нису упознати са проблемима потчињених на терену, јер ретко или скоро никада не траже иницијативе, мишљење и предлоге од њих. Због тога полицајци имају утисак да су издвојени, уместо да су део службе у којој раде. Узроци ниског морала, апатије и смањене ефикасности припадника полиције налазе се управо у изолацији руководиоца од стварних проблема и тешкоћа са којима се свакодневно суочавају полицајци на терену.³⁶¹

Уколико потчињени немају утицаја на процес одлучивања, као и уколико њихово деловање у пракси нема утицај на одлуке које доносе руководиоци, тешко се може очекивати њихово пуно залагање у спровођењу донетих одлука. Уздржани или бирократски стил у руковођењу огледа се у строгом поштовању интерних прописа, чак и оних од чијег поштовања не зависи смањивање стопе криминала и страха од злочина и који нису у директној вези са том функцијом. Неуспех у превенцији криминала последица је и аутократског метода руковођења који се одликује коришћењем формалног права на издавање наређења и санкционисање потчињених, тј. руковођење помоћу статусног, а не стварног ауторитета, заснованог на стручним квалитетима, искуству и професионалним способностима руководиоца.³⁶²

Да би се избегли нежељени ефекти уздржаног стила руковођења, неопходна је честа и непосредна комуникација између руководиоца и потчињених. То значи ангажовање непосредних сарадника, потчињених полицајаца и грађана у суседству у процени стања безбедности и решавању проблема. Неопходно је да руководиоци свакодневно одржавају радне састанке са непосредним сарадницима (замеником, помоћницима, вођама безбедносних сектора, шефовима смена у дежурној служби), како би се омогућило међусобно упознавање са актуелним проблемима у локалној заједници, као што су: учестало вршење кривичних дела, изражен страх од криминала код одређеног броја грађана, учестало нарушавање јавног реда и мира на одређеним локацијама у граду и слично. Том приликом, руководиоци би требало да омогуће да непосредни сарадници изнесу сопствене предлоге за решавање уочених проблема. Ако проблеме није могуће решити без додатних информација, непосредни сарадници треба да одрже састанке и консултације са потчињеним полицајцима. Тако полицајци с подручја сектора могу изнети своје виђење проблема и предлоге решења. Ако ни тада није могуће решити проблем, полицајци на безбедносном сектору могу организовати састанке са грађанима, изнети проблеме и позвати грађане да изнесу своје мишљење и предлоге решења. Када се пронађе адекватно решење, полицајци би требало да у најкраћем року известе непосредног старешину, а он руководиоца који има крајњу одговорност и овлашћење за доношење одлуке. Стивенс (Stevens) указује на значај таквог начина рада (руковођење потпуним квалитетом), јер он подразумева учешће припадника полиције на свим нивоима и учешће грађана у решавању проблема.³⁶³

³⁶¹ Благач, И., Приказ конференције "Управљање полицијом у 21. столећу у контексту нових концепата, у: Полиција и сигурност, година 23., број 2., Загреб, 2014. године, стр. 199.

³⁶² Стевановић, О., Руковођење и командовање, Полицијска академија, Београд, 1999. године, стр. 57–58.

³⁶³ Видети: Stevens, D., Community policing and managerial techniques: total quality management techniques, The Police Journal: Theory, Practice and Principles, 74(1), 2001, pp. 27-38.

8.3.1. Утицај начина вођења кадровске политике на спречавање криминалитета

Кадровска политика представља организовану друштвену делатност којом се обезбеђује утврђивање начела и мерила, изграђивања, избора и ангажовања кадрова, уз истовремено обезбеђивање оптималних услова за њихов рад и развој у процесу рада.³⁶⁴ Дакле, најпростије речено, кадровска политика подразумева исправан одабир кадрова и њихово распоређивање на она радна места која им, с обзиром на њихове стручне квалификације и резултате рада, припадају и на којим се може очекивати да ће дати најбоље резултате рада. Од кадровске политике зависи укупно функционисање сваког државног органа, па тако и полицијских агенција, а великим делом зависи и функционалност сваке полицијске агенције.³⁶⁵

Свако друштво и свака организација треба да зна да свако ко запоставља кадровску политику, сасвим сигурно доприноси пропадању такве организације и таквог друштва. Због тога се мора располагати опширним, специјализованим, тачним и ажурним подацима о кадровима укљученим у процес рада, као и добрим инструментима вредновања рада, што је одлика модерне кадровске политике. Остваривање кадровске политике је, значи, у непосредној вези са проналажењем квалификованих кандидата, и то у довољном броју, оном који може омогућити одређеној организацији да изабере кандидате који су најбољи за попуњавање упражњених радних места. Проналажење кандидата са потребним професионалним референцама је двосмеран процес, у коме су фактички партнери организација и кандидат. У овом процесу обе стране имају право избора. Пракса показује да се за кандидатима може трагати у оквиру саме организације, али наравно и ван ње на тржишту рада. Циљ проналажења најбољих кандидата није само да се они пронађу, већ би чак приоритет могао, чини се и морао, бити да се они дугорочно задрже у организацији. Попуњавање упражњених радних места адекватним кандидатима који могу одговорити свим изазовима посла који их на конкретном радном месту очекује, представља за менаџмент једно од најважнијих питања.³⁶⁶

Говорећи о кадровској политици неопходно је споменути и управљање људским ресурсима. Активности управљања људским ресурсима у полицији одвијају се у простору у коме се преплићу циљеви и интереси организације и циљеви и интереси запослених радника. Менаџмент полицијских организација мора подједнако водити рачуна и о једним и о другим циљевима, тежећи максималном задовољењу и једних и других. Остваривање и управљање поменутих интересима и циљевима одвија се у динамичном окружењу, у коме се дешавају честе промене.³⁶⁷ Међутим, те честе промене требају доприносити унапређењу општег стања кадрова у полицијским агенцијама. Сврха поменутих промена требају бити и бољи правилници о унутрашњој организацији радних места у полицијским агенцијама. Правилници требају гарантовати и омогућити да на кључна места у полицијским агенцијама буду распоређени најстручнији и најквалификованији.³⁶⁸

³⁶⁴ Марковић, Б., Наука о управљању, Правни факултет, Крагујевац, 2003. године, стр. 111.

³⁶⁵ Јовичић, Д., *Op. cit.*, стр. 61.

³⁶⁶ Јовичић, Д., Кадровање и кадровска политика, У: Зборник радова Универзитета Синергија Бијељина, Бијељина, 2009. године, стр. 163.

³⁶⁷ Амићић, Г., Специфичности управљања људским ресурсима у полицији Републике Српске, Интернационална асоцијација криминалиста, Бања Лука, 2009. године, стр. 55.

³⁶⁸ Шетка, Г., Утицај начина вођења кадровске политике у полицијским агенцијама у Босни и Херцеговини на стање безбедности, у: зборник радова "Европске интеграције: правда, слобода и безбедност", том 2, Криминалистичко-полицијска академија и Фондација "Ханс Зајдел", Београд, 2016. године, стр. 171.

Анализирајући доступну литературу, податке о стручним спремама запослених у полицијским агенцијама, те анализирајући правилнике о организацији и систематизацији радних места у полицијским агенцијама у БиХ, а који су нам били доступни, можемо извести закључак да се, нажалост, у протеклом периоду кадровска политика у полицијским агенцијама није проводила на адекватан начин. До овог закључка смо првенствено дошли након анализе правилника којима се одређује начин организације полицијских агенција у којима се, поред осталог, прописују и потребне стручне квалификације за обављање свих послова у агенцијама.³⁶⁹ Као пример да поједине стручне квалификације запослених у полицијским агенцијама не одговарају потребама полицијских агенција, могу се навести резултати истраживања који су објављени у раду Миреле Тешановић под насловом: "Управљање људским ресурсима у Министарству унутрашњих послова Републике Српске", у коме се, између осталог, наводи податак да: "у Министарству унутрашњих послова Републике Српске квалификациона структура запослених са вишом и високом стручном спремом је веома разноврсна и обухвата образовне профиле и стручне називе стечене на 82 образовне институције."³⁷⁰

Кадровска политика треба имати знатан утицај када се решавају питања унапређења, премештаја, деградација и разрешења припадника полицијских агенција у БиХ, а треба свакако имати на уму да је у провођењу ове активности одговорност руководилаца велика и да они морају поступати објективно. Управо утицај кадровске политике треба бити такав да онемогући својевољно поступање појединаца, јер би се на такав начин превентивно деловало на евентуалне коруптивне радње којим се појединци могу служити да би напредовали. При доношењу ових одлука не смеју постојати предрасуде, полна и национална дискриминација, нити протекција "по земљачкој линији" или страначкој и политичкој опредељености. Критеријуми за доношење одлука о распоређивању запослених морају бити унапријед утврђени стандарди и процедуре, а главни услови које радник мора испуњавати треба да су садржани у његовом персоналном досијеу. То би требало да буду подаци о врсти и степену стручне спреме, радном искуству, кретању у служби, дисциплинској прошлости, похвалама и наградама, годишњим оценама о раду, чину и слично. У Министарству унутрашњих послова РС одлуку, тј. решења о распоређивању радника, доносе министар унутрашњих послова и директор полиције. За Министарство унутрашњих послова РС је карактеристичан релативно велики број проведених поступака прераспорјеђивања радника у кратком периоду. Чланом 86. Правилника о унутрашњој организацији и систематизацији радних места у МУП-у РС је одређено да се, изузетно, на радно место привремено може распоредити овлаштено службено лице које не испуњава услове у погледу врсте или степена стручне спреме. Ова одредба је у широкој примени у свакодневном раду Министарства, па све више личи на правило уместо на изузетак. Тренутно је 143 запослених са ВШС распоређено на послове и задатке за чије обављање је предвиђена ВСС, а 269 радника са ССС на послове и задатке за чије обављање је предвиђена ВШС. У Министарству унутрашњих послова Републике Српске евидентан је, такође, проблем немогућности адекватног распореда радника којима је код Фонда ПИО РС утврђено постојање инвалидности и преостала радна способност. У Министарству унутрашњих послова је тренутно запослено 517 инвалида са преосталом радном способношћу, од

---

³⁶⁹ Шетка, Г., *Op. cit.*, стр. 236.

³⁷⁰ Тешановић, М., *Управљање људским ресурсима у Министарству унутрашњих послова Републике Српске, Полиција, безбједност, грађани*, бр. 1/08, МУП Републике Српске, Бања Лука, 2008. године, стр. 158.

којих 55 чека могућност адекватног распореда.³⁷¹ Ако на овакво стање додамо још чињеницу да је у претходних неколико година МУП Републике Српске са запосленим полицијским службеницима потписао преко 1000 споразумних прекида радног односа, онда нам је више него јасно да постоји евидентан проблем у кадровској политици полиције Републике Српске.

Начин вођења кадровске политике у полицијским агенцијама има значајан утицај на њихову активност у погледу спречавања криминалитета. Ову констатацију можемо потврдити простим логичким размишљањем. Уколико полицијска агенција не води исправну кадровску политику и ако дозволи да се на радним мјестима налазе нестручни кадрови, онда се не може ни очекивати да има адекватне резултате рада. То у погледу спречавања криминалитета значи да: ако нема стручних полицијских кадрова, онда нема ни доброг рада на терену у погледу спречавања криминалитета (може се рећи ни успеха у раду уопште). Такође, нестручни кадрови нису у могућности да уочавају проблеме у пракси који доводе до (погоднују) настанка криминалитета, нису у стању ни предложити мере за превазилажење тих проблема, и на крају, нису стручни за обављање полицијских послова на такав начин да својим радом на терену стварају услове, спроводе и делују у погледу спречавања криминалитета. Нажалост, евидентно је да тренутно у полицији Републике Српске има значајан број запослених са неадекватним квалификацијама за обављање послова полиције, те нам то не улива наду да таква структура запослених може допринети великом успеху полиције у погледу спречавања криминалитета. Дакле, неадекватне стручне квалификације запослених нам указују на проблем да се у полицијској организацији неадекватно проводе и редовне делатности полиције, а да не говоримо о специфичним активностима које требају бити усмерене на спречавање криминалитета у ширем друштвеном окружењу. Такође, ако се кадровској политици не придаје дужна пажња, у полицијским агенцијама се дешавају пропусти приликом одабира кадрова, распоређивања на места која им припадају сходно њиховим квалификацијама, али долази и до напредовања које није усклађено са њиховим квалификацијама и резултатима рада. Све наведено има велике последице по целокупну полицијску делатност, а сагласно томе и по делатност полиције која је усмерена на спречавање криминалитета.

8.3.2. Негативан утицај политике на управљање кадровима

Кроз утицај на кадровску политику полицијских агенција политика себи омогућава деловање на оперативни рад полиције. Да би политичке елите утицале на оперативни рад полиције, прво морају да остваре утицај на кадровску политику. Најдиректнији утицај на кадровску политику полицијских структура огледа се у мешању политике у унутрашња организациона и кадровска питања полицијских агенција. Утицај је у тој мери изражен да владајуће политичке елите играју значајну улогу приликом именовања високих руководилаца на најзначајније позиције у полицијској агенцији, а није неуобичајено ни то да се поједине организационе јединице успостављају да би се испунили захтеви политичара, наравно, првенствено оних који чине део власти. Даље, као пример се може навести и то да се приликом избора руководилаца за кључне позиције у полицијским агенцијама прво мењају услови који су законом прописани, а након тога се врши избор руководилаца. Ово се ради са циљем да би се стручне и образовне квалификације политички подобног лица ускладиле са законским прописима, како би он био лакше именован. Наведено представља велики утицај политике на рад

---

³⁷¹ Исто, стр. 158.

полиције, јер нарушава принципе који се морају поштовати приликом напредовања у полицијској служби, а брине то што се на најзначајније функције, у готово свим случајевима, доводе политички подобни кадрови, а не кадрови који су стручни и они који по својим образовним и стручним квалификацијама заслужују одређене позиције. Као пропратна појава оваквог стања јавља се велико незадовољство код запослених, који губе мотивацију у раду и своје послове почињу радити површно, само да би испунили одређену форму и захтеве. Лако се закључује да такав начин и приступ у раду запослених у полицијским агенцијама негативно утиче на њихову функционалност и ефикасност у раду. Поред напредовања, политика се све чешће, или скоро увек, меша у процес запошљавања нових кадрова у полицијским агенцијама. Такође, свој утицај она има и приликом селекције за одабир кадета за школовање, јер је и то један од начина "уласка" у полицијске агенције. Овај вид утицаја политике изузетно је штетан по кадровску политику, јер омогућава тзв. негативну селекцију. Негативна селекција има директан утицај на слабљење функционалности полицијских агенција.³⁷²

Као еклатантне примере мешања политике у кадровску политику полицијских агенција у БиХ можемо навести поједине резултате истраживања које је носило назив "Утицај организације полицијских структура у БиХ на стање безбедности", у коме је учествовало 740 полицијских службеника, од којих је њих 289 или 39,1% било из МУП-а Републике Српске. У наредном излагању следи приказ дела резултата поменутог истраживања.

Табела број 5. – Дистрибуција испитаника у односу на одговоре на питање: "Да ли политика утиче на постављање руководиоца у полицијским агенцијама?".

Питање: Да ли политика утиче на постављање уководца у полицијским агенцијама?	Број испитаника	
	ф	%
Да	663	89,6
Не	12	1,6
Немам став	65	8,8
Укупно	740	100

Утицај политике на вођење кадровске политике у полицијским агенцијама има апсолутно негативне последице по функционалност и ефикасност полицијских агенција. Политички утицај на кадровску политику подразумева довођење подобних кадрова на руководећа радна места. У таквим околностима ретко до изражаја долазе стручни и квалификовани радници, који имају богато радно искуство и завидне резултате рада. Политички подобни кадрови подразумевају и беспоговорно извршавање захтева од стране политичких елита, те стварају предуслове да се полиција може користити за остваривање циљева политичких елита. Испитаници, њих 89,6 % сматра да политика директно утиче на постављање руководиоца у полицијским агенцијама. Дакле, стање у полицијским агенцијама, које чине полицијски систем БиХ, такво је да политика директно утиче на постављање руководиоца у њима. Ово омогућава велики политички утицај на рад полиције, остваривање политичких циљева кроз поступање полиције,

³⁷² Шетка, Г., *Op. cit.*, стр. 507–508.

заштиту појединаца који су блиски политичким елитама и све друге негативности које могу наступити у таквим околностима.³⁷³

Табела број 6. – Дистрибуција испитаника у односу на одговоре на питање: "Сматрате ли да у вашој полицијској агенцији постоје кадрови који су неправилно одабрани за послове полицијских службеника?"

Питање: Сматрате ли да у вашој полицијској агенцији постоје кадрови који су неправилно одабрани за послове полицијских службеника?	Број испитаника	
	Ф	%
Да, таква је већина	242	32,7
Постоје	379	51,2
Не, нема таквих	28	3,8
Немам став	91	12,3
Укупно	740	100

Стање кадрова у полицијским агенцијама неопходно је утврдити, пошто смо већ установили да је утицај политике на кадровску политику евидентан. Међутим, није исправно тврдити да је тренутно стање кадрова условљено само утицајем политике, него су ту и други многобројни фактори. За ово истраживање је битно да се дође до показатеља о кадровима који су тренутно запослени у полицијским агенцијама, јер од њиховог рада зависи функционалност полицијских агенција и остваривање повољног стања безбедности. Резултати до којих смо дошли су забрињавајући, јер упућују на лоше стање кадрова у полицијским агенцијама. Негативности које може прузроковати лоше стање кадрова су многобројне, а углавном се свде на негативан утицај на стање безбедности и неефикасан рад полицијских агенција у обављању послова полиције. Укупно 83,9% испитаника тврди да у полицијској агенцији у којој су запослени, постоје кадрови који су неправилно одабрани за послове полицијских службеника. Ово значи да постоји изванредан број полицијских службеника, у целокупном полицијском систему БиХ, који по својим карактеристикама не заслужују да обављају поверене послове. Поготово је негативно то што 32,7% испитаника тврди да је већина запослених, у њиховој полицијској агенцији, неправилно одабрана за послове полицијског службеника. Ово су резултати који су недопустиво лоши.³⁷⁴

Негативан утицај политике на кадровску политику полицијских агенција је вишеструк. Превенствено се овај негативан утицај огледа у усмеравању оперативног рада полиције у смеру који одговара политичким елитама. Затим, утицај политике на кадровску политику ствара проблеме у кадровском потенцијалу полиције. Мешање у кадровску политику доприноси фаворизовању политички подобних кадрова у односу на оне који су квалитетни и стручни. Такође, политички утицај на кадровску политику обесмишљава планирање кадрова у полицијским агенцијама и у потпуности нарушава овај процес. Управљање људским ресурсима у полицији постаје практично бесмислено. Исто тако, утицај политике на кадровску политику доприноси стварању незадовољства међу запосленима, револту потчињених према надређенима и развоју апатије у полицијским организацијама. Под овим утицајем заинтересованост полиције за радне процесе слаби, мотивисаност за полицијску делатност опада, а послови се почињу обављати рутински; може се рећи да се рад полиције, под поменутиим утицајем, своди

³⁷³ Исто, стр. 282–283.

³⁷⁴ Исто, стр. 284–285.

само на формално испуњавање обавеза. У таквим околностима, перспектива спречавања криминалитета кроз вршење послова полиције је јако лоша.

8.3.3. Каријеризам као негативан фактор који утиче на ефикасност полиције у спречавању криминалитета

Каријера се може дефинисати као одредница индивидуалног професионалног развоја, односно индивидуалних професионалних успона и падова током радног века. Она се истовремено схвата и као низ повезаних или неповезаних послова, начина понашања, вредносних ставова и аспирација. Развој каријере је процес бројних, међусобно повезаних и усклађених активности, у којем се појединац и организација јављају као партнери у развоју индивидуалне каријере. Њоме се на најлогичнији начин обједињују индивидуални и организациони циљеви и интереси.³⁷⁵

Напредовање у каријери је нормалан процес који се дешава у радном веку сваког запосленог. Међутим, негативна појава која прати планирање и развој каријере у полицијским организацијама назива се каријеризам. Каријеризам представља настојање да се прави успех у раду замени стварањем привидног успеха, тј. да се манипулишући створи утисак о оствареном успеху много већем него што он то стварно јесте. Запослени који користе каријеризам за своје напредовање углавном се користе тзв. "екстремним каријеризмом", који се базира на схватању да су стручне и научне квалификације, као и године искуства, те резултати рада и компетентност недовољни за напредовање у каријери, него да је за напредовање неопходан и лични маркетинг. Поред наведеног схватања, постоје и она одређења која каријеризам поимају као делатност појединца која је усмерена ка лаком и брзом напредовању у служби, али не на основу сопствених вредности и заслуга у раду и професионалној каријери, него засновану на непотизму и додворавању онима од којих то зависи. Каријеризам апсолутно треба разликовати од здраве амбиције, која подразумева тежњу особе да уради нешто корисно, да преузме одговорност и произведе резултат који је често више од уобичајеног и очекиваног. С друге стране, каријеризам подразумева тежњу ка успињању и стварању доброг утиска о себи. Самим тим, напор који се улаже није усмерен на постизање резултата већ на креирање позитивног имиџа и одговарајуће импресије зарад личне проходности, односно успињања на хијерархијској лествици организације. Дакле, суштински се ради о крајње себичном интересу појединца.³⁷⁶

Ако се узме у обзир дефиниција и суштина каријеризма, можемо рећи да каријеризам представља негативан фактор који деструктивно утиче на ефикасност полиције у спречавању криминалитета. Наведено сматрамо зато што, као и у свим другим организацијама, каријеризам има негативне импликације и на рад полиције Републике Српске. Каријеризам у раду полиције производи нарушавање међуљудских односа, губитак радне мотивације у извршавању одговорних полицијских послова, а код запослених ствара осећај да се њихови резултати рада користе само за личну промоцију појединца како би они напредовали у каријери без ваљаног основа, а не за остваривање циљева полицијске организације. У таквим околностима полицијски службеници избегавају проактивни рад на терену и озбиљно могу угрозити деловање полиције које је усмерено на спречавање криминалитета.

³⁷⁵ Кулић, Ж., Талијан, М. М., Управљање људским ресурсима, Факултет за безбједност и заштиту, Бања Лука, 2010. године, стр. 317.

³⁷⁶ Bratton, K.V., Kacmar, K.M., Extreme Careerism: The Dark Side of Impression Management, in: The dark side of organizational behavior, Jossey-Bass, 2004, pp. 293.

Поред наведеног, каријеризам доприноси појави девијантних понашања од стране запослених, негативне селекције кадрова, појави корупције, негативног утицаја на кадровску политику, облика непрофесионалности и незаконитог рада, а доводи и до ширења утицаја политике на рад полиције, као и стварања свих осталих предиспозиција за развој негативних појава које имају негативне последице у погледу ефикасности рада полиције. Присуство каријеризма у полицијским организацијама је непожељно и има директан утицај на стварање неповољног радног амбијента и ефикасно вршење послова полиције. Такође, посматран у ширем контексту, каријеризам може бити један од фактора који латентно доприносе и стварању неповерења грађана у полицију. Самим тим, каријеризам има негативан утицај на делатност полиције која је усмерена на спречавање криминалитета.

Каријеризам представља један од фактора који има утицај на обликовање организационе структуре полицијске агенције, јер се у пракси могу пронаћи примери где се поједина радна места успостављају како би се задовољиле каријеристичке аспирације појединаца, које се заснивају на додворавању онима који одлучују о обликовању организационе структуре. Утицај каријеризма на обликовање укупне организационе структуре има негативне последице, које се манифестују у стварању неефикасне организације, која има великих проблема са функционалношћу и проблема у ефикасном извршавању послова из своје надлежности. Каријеризам доприноси и нестручном руковођењу од стране оних који су на одређена руководећа места дошли управо користећи се свим средствима, што представља метод напредовања екстремних каријериста. О негативном утицају неадекватне организационе структуре на смањење ефикасности полиције смо већ говорили, тако да нам утицај на организациону структуру јасно говори о негативном капацитету каријеризма који он има на вршење послова полиције и спречавање криминалитета.

Ако анализирамо стање у пракси, можемо рећи да каријеризам у полицијским организацијама настаје онда када се напредовање почиње заснивати на политичким одлукама уместо на постигнутим резултатима и стручним и професионалним карактеристикама. Пре таквог напредовања, руководиоци који су склони каријеризму почињу стварати услове за свој напредак. Ти услови се стварају обично кроз лажно приказивање стања криминалитета, тј. изношење нетачних статистичких показатеља о успешности рада полиције. Каријеристи на овај начин покушавају лажним приказивањем стања у области криминалитета да убеду надређене и своју околину како су организационе јединице којима они руководе, најуспешније. Ово стање се креира обично тако што се неправилно воде службене евиденције. Најчешћи модалитет у пракси је следећи: када грађанин пријави кривично дело, оно се не уписује у евиденцију дневних догађаја, да не би било унесено у укупан број извршених кривичних дела за дати период. У таквим случајевима, поготово ако се ради о "лакшим" кривичним делима, не заприма се пријава и не уписује се у евиденцију дневних догађаја. Напротив, у овим ситуацијама се од оштећеног узима изјава на околности извршеног кривичног дела, која се евидентира у евиденцију оперативно-тактичких мера и радњи која је интерног карактера и чији подаци не улазе у званичну статистику. Пријаве запримљене на овакав начин се не региструју у званичној статистици и о њима се не обавештава тужилаштво. Међутим, уколико се радом на терену дође до расветљавања кривичног дела за које је запримљена пријава на поменути начин (регистровано у интерној евиденцији), оно се тада евидентира у званичној евиденцији као расветљено кривично дело и постаје део званичне статистике (апсурд је тај што се на овакав начин омогућава да расветљеност у једном месецу буде већа и од 100%, јер ако се расветли већи број кривичних дела која

су регистрована у интерној евиденцији од броја запримљених пријава у званичној евиденцији, онда је таква ситуација неминовна).

Поред наведеног примера, за креирање "доброг" стања криминалитета може послужити и презентовање укупних резултата рада једне организационе јединице. Ово се ради на начин да се не износе појединачни показатељи о структури расветљених кривичних дела, с обзиром на њихову "тежину", него се само износе збирни показатељи. На овакав начин се ствара привид великог броја расветљених кривичних дела. Наравно, ако би се извршила структурална анализа расветљених кривичних дела, дошло би се до спознаје да су углавном расветљена "лакша" кривична дела.

Исто тако, није редак случај да се поједина расветљена кривична дела евидентирају тек у наредном месецу, а не у оном у коме су расветљена. Овоме се прибегава када је потребно фиктивно приказати да је у датом периоду стање криминалитета боље него у односу на исти период претходне године. На овакав начин се лажно приказује напредак у раду полиције у истом месецу текуће године у односу на прошлу.

Треба имати на уму важну чињеницу, која је од суштинске важности за стварно стање криминалитета, а то је да и ако се прихвате показатељи званичне статистике полицијских агенција (без обзира на који начин се воде), то не представља реалан одраз стања криминалитета, поготово расветљених кривичних дела. Да би се могло говорити о томе, потребно је испратити целокупан процес од запримања пријаве од стране полиције, преко обавештавања надлежног тужилаштва, до доношења одлуке суда у конкретном предмету. Дакле, у званичним статистикама полиције, под расветљеним кривичним делима се воде сва кривична дела за која је надлежном тужилаштву прослеђен извештај о откривању кривичног дела, без обзира да ли ће тужилаштво на основу тога извештаја подићи оптужницу или не. Међутим, и ако се подигне оптужница, требало би видети да ли ће суд лице које је оптужено прогласити кривим и изрећи му санкцију. Као што смо видели у претходним излагањима, значајан је број извештаја које тужилаштво одбаци као неосноване и уопште не нареди спровођење истраге. Када се све узме у обзир, изводи се закључак да је простор за манипулацију каријериста веома широк, а судећи по свему они тај простор и користе за своју промоцију.

Каријеризам је негативна појава која у полицијским организацијама ствара амбијент у коме појединац користи све резултате, успехе у раду и афирмативне догађаје за личну промоцију (нажалост, није тешко пронаћи овакве примере у пракси). Наведено стање узрокује размимоилажења између личних интереса појединца и полицијске организације, што представља кључну негативност. Појединци који су склони каријеризму, престају се бавити суштинским послом и побољшавањем резултата рада. Они своју пажњу усмеравају на личну промоцију и повезивање са сличним профилима људи унутар полицијске организације. Повезивањем сличних профила личности којима је каријеризам заједничка особина стварају се интересне заједнице (лоби групе), односно може се рећи "кланови", уз помоћ којих каријеристи долазе до високих позиција у полицијској организацији. Стварање кланова и интересних група у оквиру полицијских организација је опасно и штетно за целокупан државни и друштвени систем, као и безбедност државе и њених грађана.

У пракси полиције Републике Српске забележени су и примери у којима је особа склона каријеризму потписивала штетне споразуме са неким институцијама у БиХ и међународним институцијама у области образовања, а те одлуке су се тичале преноса надлежности у области полицијског образовања са ентитетског нивоа на ниво заједничких институција БиХ. Све је рађено ради личних интереса појединца. То су

можда и најгори примери екстремног каријеризма који су забележени. На срећу, на време су реаговале ентитетске институције, па је такав споразум стављен ван снаге.

Такође, битна одлика каријериста је да, када се једном позиционирају на хијерархијској лествици, онда своју снагу усмеравају на одржавање тзв. статуса quo. У полицијским организацијама то доводи до успостављања ниских стандарда у раду полиције, јер такви руководиоци избегавају било какав ризик у послу, јер би се, тежећи бољим резултатима, могло десити да се направе одређене грешке у раду, које би, по мишљењу каријериста, руководиоца могле стајати његове функције. Дакле, функционалност оваквих организационих јединица се своди на минимум. У томе треба и тражити кључан негативни утицај каријеризма на вршење послова полиције и њихов утицај на спречавање криминалитета. Каријеристи, водећи рачуна само о себи, свODE полицијску делатност на минимум и стварају атмосферу рутинског вршења послова полиције. У таквим околностима нема напретка у погледу спречавања вршења кривичних дела, као ни деловања у претпољу криминалитета и уклањања узрока који погодују настанку криминалитета.

8.4. Проблеми у образовању и обуци

Током развоја и усложњавања друштва и сама полицијска функција је постајала све комплекснија (ширење мандата, односно надлежност за све већи број послова), а обављање полицијских послова све сложеније и захтевније, тако да је захтевало неопходност поседовања, односно стицања одређеног корпуса знања, вештина, навика, а временом и усвајање одговарајућих вредности. Такође, у оквиру полицијских организација развијала се унутрашња подела рада, односно интерна специјализација за одређене врсте сродних полицијских послова, међу којима свакако посебно место заузимају послови превенције и сузбијања криминалитета. Као одговор на ове захтеве јавили су се различити облици полицијског образовања и обуке. Ниво, врсте, начин организације, квалитет и друга оспособљавања за обављање полицијских послова разликују се од земље до земље. Без обзира на све међусобне разлике, заједничко за све модерне полиције јесте да њихови припадници данас не могу да успешно обављају своје послове без стицања, али и сталног надграђивања и ажурирања релевантних знања, вештина и навика. То је неопходан предуслов професионализације полицијског занимања, али и усуд сваке организације у савременом изузетно динамичном друштвеном амбијенту "друштва које учи" и у коме су практично сви појединци предодређени на "доживотно учење" (longlife learning).³⁷⁷ У складу са овим, сматрамо да нема успешног вршења послова полиције без квалитетног полицијског образовања и обуке. Наравно, једноставно је закључити да без адекватне обуке и образовања нема ни могућности успешног спречавања вршења кривичних дела. Образовање и обука у полицији представља темељ успешног полицијског рада и деловања у пракси.

Полицијска обука у функцији је потреба полиције у борби против криминала, специфична је у односу на обуку у другим друштвеним делатностима, те нуди решења за ефикасну борбу против савремених безбедносних изазова. Оно што полицајац увек "мора знати" и "мора моћи" урадити, основа је на којој се успоставља систем полицијске обуке у демократском друштву. За разлику од образовања, као процеса пружања општег знања који има шире значење, полицијска обука по Robergu, Cranku и Kuykendallu

---

³⁷⁷ Бановић, Б., Талијан, М., Кешетовић, З., Улога образовања и обуке полиције у борби против организованог криминала – искуства ВШУП, у: Криминалистичке теме, број 3–4, Сарајево, 2003. године, стр. 36.

означава и "заснивање доношења одлуке *зашто* је нешто учињено у току обављања дужности". Док образовање има шире теоријско значење, које има изражен когнитивни аспект, а односи се на теоријске концепте питања и на алтернативна решења, по наведеним ауторима појам обука "може се дефинисати као процес подучавања појединца *како* да обавља посао тако што му се пружају релевантне информације о том послу". Обука се односи само на одређена питања, која су оријентисана на стицање одговарајућих психомоторичких вештина и способности неопходних за обављање одређених послова и задатака.³⁷⁸

Полицијска обука садржи три основне компоненте – знање, вештине и понашање. Све три компоненте обуке налазе се у корелацији, тако да сваки полазник током обуке стиче одређени ниво знања, вештина и способности, како би могао приступити ефикасном и делотворном обављању полицијских послова, без довођења у питање властитог интегритета и угледа целокупне полицијске организације у заједници. Основна компонента полицијске обуке јесте стицање нових знања. Уопштено, у ери глобализације, већи ниво знања омогућава брзи пренос информација и трансфер знања, уз остваривање виртуелне парадигме учења путем e-learning процеса (‘Police-online’ и ‘intranet’) и уз смањење неизвесности одвијања спознајних процеса. Знање се све више посматра као процес, а не као стање. У педагошком смислу знање се третира и процесом са израженим одгојним деловањем – где подучавање или настава укључују учење и способност стицања нових знања.³⁷⁹

Превенција криминала у великој мери зависи од знања и вештина које поседују лица одговорна за имплементацију превентивних програма. Дакле, образовање и обука лица која су носиоци главних активности у вези с провођењем програма за спречавање криминалитета су од великог значаја за успешну реализацију поменутих програма. Постоје примери земаља које су проводиле програме превенције криминала у којима се показало да се на различитим нивоима државне организације могу срести посебно именована лица одговорна за усмеравање и координацију превенције криминала. Ово је један од разлога због кога се превенција криминала изучава у наставним плановима и програмима специјализованих високошколских установа у којима се образују кадрови за рад у полицији, органима правосуђа и другим службама (службе социјалне заштите, приватног сектора безбедности и сл.).³⁸⁰ Запостављање превенције криминала у пракси не мора бити последица само одсуства обавезујућих правних норми, већ и дугогодишњег непостојања посебних наставних дисциплина и ширих садржаја посвећених тој области, посебно у току школовања и обуке припадника професија који директно учествују у њеној реализацији.³⁸¹ Анкета у полицијском департману у Тексасу (САД) показала је позитиван утицај обуке за примену стратегије *community-oriented policing* на ставове полицајаца. Чак 7.796 испитаника се сложило са предлогом да њихов департман усвоји и практикује стратегију *community-oriented policing*, неслагање је изразило 16.296 анкетираних, а 6.696 одговорило да не зна. Међутим, од укупног броја анкетираних полицајаца који су имали обуку у примени стратегије *community-oriented policing*, 8.896 је одговорило да њихов департман треба да усвоји и практикује ту стратегију, што

---

³⁷⁸ Roberg, R., Crank, J., Kuykendall, J., *Police and Society*, Office of public affairs Embassy of USA, Sarajevo, 2004, pp. 225.

³⁷⁹ Спахић, Т., Полицијска обука – темељ сигурности, у: *Безбједност, полиција, грађани*, Министарство унутрашњих послова Републике Српске, бр. 3–4/14, Бања Лука, 2014. године, стр. 84.

³⁸⁰ Cheurprakobkit, S., *Organizational impacts on community policing: management issues and officers perceptions*, in: *Crime Prevention and Community Safety: An International Journal*, Vol. 1, No. 1, 2001, pp. 45.

³⁸¹ Palmiotto, M.J., Birzer, M.L. and Unnithan, N.P., *Training in community policing: a suggested curriculum*, in: *International Journal of Police Strategies & Management*, Vol. 23, No. 1, 2000, pp. 10.

показује позитиван утицај обуке на њихове ставове.³⁸² Дакле, обука полицијских службеника позитивно утиче на развој и мењање њихове свести у погледу обављања послова полиције и доприноса посебних програма развоју и унапређењу полицијске делатности. Обука полицијских службеника и њихова специјализација у току обуке у погледу спречавања криминалитета, допринела би развоју њихове свести о спречавању криминалитета кроз вршење послова полиције. Овај закључак се намеће као логичан и требало би га у пракси потврдити, да би се могао узети као потпуно релевантан.

За реализацију програма превенције криминала неопходна су адекватна знања и вештине за прикупљање података о криминалу, познавање извора података, као и анализирање и прогнозирање криминала. Такође, потребна су знања о планирању и предвиђању превентивних активности, успостављању партнерства са грађанима и субјектима локалне заједнице и евалуацији превентивних мера, а нарочито знања о томе које су се то превентивне мере показале као успешне и под којим условима.³⁸³ Ортмајер (Ortmeier) потенцира да су способности комуницирања, идентификовања проблема, критичког размишљања и учешћа у тимском раду и решавању проблема кључне вештине потребне припадницима полиције за остваривање успешне сарадње са локалном заједницом.³⁸⁴ Дакле, ефикасно спречавање вршења кривичних дела захтева отворену комуникацију са грађанима, која треба да омогући откривање узрока и услова који погодују вршењу криминалитета. За све ово неопходно је да полицијски службеници имају изграђене вештине које ће им помоћи у комуникацији са грађанима. Поред наведеног, и овде се види колико је добра и успешна сарадња са грађанима неопходна за успешно вршење послова полиције у погледу спречавања криминалитета.

Као што смо могли видети, сматра се да у превенцији криминала значајну улогу имају различити облици обуке за полицијске службенике. Неке земље у систему обуке полицијских службеника посебну пажњу посвећују обукама за савладавање стреса, решавање конфликта без употребе средстава принуде, решавање кризних ситуација итд. Као пример се могу узети припадници интервентне полиције у Ајхштету у Немачкој, који током свог стручног оспособљавања имају посебан наставни предмет под називом Комуникација и превазилажење конфликта. Они се у оквиру овог предмета упознају са психологијом понашања људи. Такође, у школовању ових полицијских службеника се изучавају полицијски, правни и општи предмети, али постоји и посебна група наставних предмета која доприноси повећању њихових комуникативних способности и компетенција превазилажења конфликта. Припадници интервентне полиције се тако оспособљавају да психолошким средствима делују на противника, како услед њиховог понашања у кризним ситуацијама конфликт не би ескалирао и како би га ублажили. У оквиру предмета Комуникација и превазилажење конфликта у току првог образовног нивоа, предавачи који су обучени у Централној психолошкој служби Председништва полиције у Минхену, пружају основна знања на тему комуникације и конфликта. Током другог нивоа изграђују се основне и усавршавају постојеће

---

³⁸² Cheurprakobkit, S., Community policing: training, definitions and policy implications, in: Policing: An International Journal of Police Strategies and Management, Vol. 24, No. 5, 2002, pp. 716.

³⁸³ Rosenbaum, D.P., Community crime prevention: a review and synthesis of the literature, in: Justice Quarterly, Vol. 5, No. 3, 1988, pp. 327.

³⁸⁴ Ortmeier, P., Leadership for community policing: a study to identify essential officer competencies, in: The Choice, No. 2–3, 1999., pp. 125.

комуникативне способности кроз вежбе активног слушања, исправног постављања питања и аргумендовања.³⁸⁵

Циљ школовања и обуке у превенцији криминала јесте и да се отклоне стереотипи и предрасуде о превенцији криминала. Првенствено се мисли на погрешне ставове да су за превентивни рад надлежни социјални радници, да превентивни рад може довести до претераног ширења послова и задатака на "споредне" послове који одузимају пуно времена а дају мало резултата. Владимир Кривокапић је указивао да је у ранијем периоду велику кочницу у ангажовању полиције и других субјеката у превенцији криминала представљало широко распрострањено схватање да је криминалистика искључиво репресивна (постделиктна) наука о криминалу. Такво схватање је било у великој мери последица декларативног карактера законских норми које се односе на рад органа криминалистичке полиције и делимично органа кривичног правосуђа, које на уопштен начин обавезују те органе на превентивно поступање. Превентивна криминалистичка делатност је била минимално нормирана у правним прописима на уопштен начин, па је потпунија правна регулатива о превентивној делатности неопходна како би допринела садржајнијем конципирању превентивне криминалистике у научнотеоријском, практичном и едукативном смислу.³⁸⁶ Данас се, на високообразовним установама у Републици Српској изучавају предмети под називом: Криминалистичка превенција и прогностика, Криминалистичка стратегија и превенција, Превенција криминалитета. Дакле, свест се променила у односу на раније време. Међутим, проблем је недостатак јединственог система образовања у систему превенције криминалитета.

Школовање и обука полицијских службеника дају свој допринос промени традиционално сумњичавих ставова које поједини припадници полиције могу имати према грађанима (нпр. став "ми против њих"). Овакав став је изузетно важно променити кроз школовање и обуку полицијских службеника. Исправно формирано мишљење по наведеном ставу даје велики допринос у сарадњи и односима полиције и грађана.

Свака организација има специфичан систем вредности и неписаних норми понашања којима се регулишу односи између њених припадника и начин рада. У питању је својеврсна организациона култура чије вредности и норме понашања подржава већина запослених. Уколико су те вредности и норме понашања у складу са вредностима и нормама понашања које су стечене током обуке и школовања, већа је вероватноћа да ће примена стечених знања и вештина бити боља и обрнуто. Због тога посебну пажњу треба посветити раду са приправницима у службама чија је улога у превенцији значајна (у полицији, социјалној служби и др.). Младе полицијске службенике треба држати даље од старијих полицајаца који не верују у успех шире сарадње са грађанима. Практична обука приправника под вођством посебно обученог полицијског службеника треба да омогући упознавање приправника са кључним проблемима у превенцији криминала у локалној заједници, водећим грађанима и могућностима решавања тих проблема. Приправнике треба што више ангажовати у програмима превенције како би стечена знања и вештине током обуке и школовања проверили у пракси. За службенике који пре заснивања радног односа нису стекли знања и вештине неопходне за превенцију

---

³⁸⁵ Данзел, Г., Развој образовања полицијских службеника средњег ранга у Баварској: ток и структура, циљ, садржај, методе и специфичности образовања, у: Безбедност – теоријско стручни часопис Министарства унутрашњих послова Републике Србије, број 5, Београд, 2003. године, стр. 716.

³⁸⁶ Кривокапић, В., Превентивна криминалистика – од идеје до реализације, у: Безбедност – теоријско стручни часопис Министарства унутрашњих послова Републике Србије, број 3, Београд, 2003. године, стр. 342.

криминала, неопходно је организовати курсеве стручног усавршавања током рада у служби.³⁸⁷

С обзиром на то да систем превенције криминалитета у Републици Српској, евидентно, није успостављен на системски начин, тешко је говорити о систему образовања и обуке у систему криминалитета. Свакако да је то један од кључних проблема. Данас се углавном образовање и обука заснивају на активностима које проводе високообразовне установе и организационе јединице полиције Републике Српске задужене за обуку полицијских кадрова у МУП-у Републике Српске. Неопходно је напоменути да док је постојала Висока школа унутрашњих послова, као унутрашња организациона јединица МУП-а Републике Српске, није био успостављен јединствен систем образовања и обуке између ње, као образовне институције, и организационих јединица које су се бавиле обуком у полицији Републике Српске. Тај период, док је постојао ВШУП, могао је бити период у коме се могла створити база (основа) за јединствен систем образовања и обуке у систему спречавања криминалитета. То тада није урађено. Да се такав систем образовања и обуке успоставио, могао је сада служити као база за даљи развој и ширење на друге установе, које су могле чинити један шири систем, који би имао исти образовни циљ – образовање кадрова који ће се бавити у будућности спречавањем криминалитета. Међутим, стварност је таква да скоро све образовне установе, као и оне које се у полицији баве обуком, делују практично независно и свој допринос дају свака на свој начин. Дакле, јединственог система тренутно нема. Мислимо да то није добро и да би се стање, у коме би се створио јединствен систем образовања и обуке за спречавање криминалитета (наравно, ту не подразумевамо нужну централизацију, напротив, к мислимо на то да образовне установе самостално делују, али на основу заједничког плана и у координацији), позитивно одразило у пракси државних органа (првенствено полиције и правосуђа) у погледу спречавања криминалитета.

Ако се говори о систему обуке полицијских службеника, онда се наон увида у Наставни план и програм Полицијске академије, може рећи да је обука кадета скоро лишена садржаја који говоре о превенцији криминалитета. Проблем представља такво стање, јер смо видели да се свест полицијских службеника о значају спречавања криминалитета мења управо кроз њихову обуку. Дакле, поред тога што немамо успостављен усклађен и искоординиран систем образовања у систему превенције криминалитета, проблем представља и обука полицијских службеника који би на терену требали да се баве спречавањем (превенцијом) криминалитета. Посебно треба скренути пажњу на кадете Полицијске академије, јер ће они у својој пракси вршити послове полиције и тиме давати допринос спречавању криминалитета. Наравно да, у одређеној мери, они у својој обуци говоре о превенцији криминалитета, али као велики недостатак се сматра посебна област која о томе говори и кроз коју би се могла изграђивати њихова свест о спречавању криминалитета. Првенствено се ова констатација односи на развој њихових способности у погледу прикупљања података о криминалу, уочавања ситуација и околности које погодују настанку криминала, као и познавање извора података. Такође, на поменути начин би се унапредило и знање полазника о планирању и предвиђању превентивних активности, успостављању партнерства са грађанима и субјектима локалне заједнице, а све у циљу успешнијег вршења послова полиције у погледу спречавања криминалитета.

---

³⁸⁷ Вуковић, С., *Op. cit.*, стр. 318.

8.5. Проблеми мерења успешности превенције криминалитета

Систем превенције се, како смо видели, у пракси суочава са неколико проблема о којима смо већ говорили у овој дисертацији. Један од битних проблема у систему превенције јесте проблем мерења успешности превенције криминалитета. Овај проблем може бити дестимулишући за полицијске службенике који вршењем послова полиције утичну на спречавање вршења кривичних дела. Проблем настаје у њиховој дестимулацији на примени мера којима се врши спречавање криминалитета, јер се у њиховим резултатима рада не вреднују они које су постигли на плану спречавања криминалитета. Проблем код превенције криминалитета делимично лежи у чињеници да је превенцију (превентивне мере и активности полиције) тешко егзактно измерити у полицијској пракси. Ово је свакако још један проблем који доприноси мањем активизму припадника полиције који вршењем послова полиције утичу на спречавање криминалитета.

Иако је неподељено мишљење да је превенција најбољи начин и пут за сузбијање криминалитета, доста земаља нам показује да су у њима изостали импресивнији резултати у борби против криминалитета путем превенције. За то постоји више разлога, међу којима су најевидентнији: 1) превентивне активности се тешко могу употребити као мерило стварне ефикасности. Разлог је у томе што превентивне активности имају за резултат спречавање могућег криминалног догађаја и показују да се нешто није догодило, а могло се догодити. Тако, полиција не може да докаже своју ефикасност тамо где је идеално деловала, односно где је спречила да наступи кажњиво дело, а може је доказати тамо где је кажњиво дело наступило, ако га је открила и ухватила учиниоца. Намеће се потреба, те тиме и задатак менаџмента у полицији да пронађе методе за мерење ефикасности превентивног начина сузбијања криминалитета. Битна мерила могла би да буду умањење криминалитета или његових жртава, одсуство страха код грађана од криминалитета итд.; и 2) Није још увек успостављена равнотежа између (запостављене) превенције и (фаворизоване) репресије криминалитета. Такође, потребно је да превенција криминалитета буде више заступљена у обуци полицајаца и равноправно вреднована у пракси приликом награђивања, унапређења и слично.³⁸⁸

Ангажовање припадника полиције у превенцији зависи и од критеријума које руководиоци користе у процени њихове успешности. Вредновање рада бројем лица лишених слободе, бројем поднетих прекршајних и кривичних пријава, као и захтеви руководиоца упућени јавности да своја запажања о проблемима у вези с кривичним делима доставља дежурној служби, уместо полицајцу у суседству, подстиче репресивно поступање. Тиме се смањује радна мотивација позорника и секторских радника, а њихова улога чини пасивном, иако ангажовање у превенцији криминала захтева самоиницијативност и креативност на терену. Зато руководиоци треба да размотре друге показатеље успеха рада полицајаца, као што су број оперативних информација које су довеле до спречавања кривичних дела и број откривених и решених проблема који доводе до вршења кривичних дела. Руководиоци могу наредити и мере неподесне за решавање проблема или дати непрецизне и уопштене задатке позорницима и патролама. Посебно је значајан однос руководиоца према неетичком и незаконитом понашању потчињених. Толерисање таквог понашања у директној је супротности са очекивањем ширег ангажовања грађана у откривању и решавању проблема у локалној заједници, а

³⁸⁸ Талијан, М., Ристовић, С., Основна полазишта у остваривању улоге полиције у сузбијању криминалитета, у: Крон, Л., Кнежић, Б., Криминал и државна реакција: феноменологија, могућности, перспективе, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, стр. 239–240.

уз то неетичко поступање које руководиоци не оспоравају може постати правило понашања код једног броја потчињених.³⁸⁹ Наравно, не треба заобићи ни чињеницу да је још погубније понашање руководилаца које није у складу са полицијском етиком. Такође, баланс у односима озбиљно нарушава и екстремни каријеризам од стране руководилаца.

Посебан проблем мерења успешности превенције криминала од стране полиције кроз вршење послова полиције представља чињеница да се борба против криминала мери бројем извршених кривичних дела. Полицијске евиденције се баве само прикупљањем и бележењем регистрованих незаконитих радњи грађана. Евиденције о узроцима и околностима које погодују настанку криминалитета, као и евиденције о предузетим мерама и радњама о спречавању криминалитета, не постоје. Проблем представља и чињеница да и регистрована кривична дела (као и други преступи) не дају потпуну слику стања криминалитета на једном подручју. Ово сматрамо јер су многобројни фактори ризика ван било каквог система службених евиденција. Таквом стању свакако доприноси несистемско деловање, тј. непостојање јединственог система спречавања криминалитета у Републици Српској.

Повећање и смањивање броја регистрованих кривичних дела може бити последица мноштва економских, политичких, демографских, социјалних и других фактора, а не само активности једног субјекта. Пошто незваничне евиденције не обухватају знатан број извршених, али неоткривених и органима кривичног правосуђа непријављених кривичних дела, ради прецизније процене успеха превентивних мера полиције треба користити методе за откривање тамне бројке криминала, односно студије "самооптуживања" и студије о жртвама.³⁹⁰

Непостојање јединственог система спречавања криминалитета ствара проблеме у погледу мерења успешности појединих мера које се предузимају у погледу спречавања криминалитета. Несистемско поступање у пракси може довести до ситуација у којима се истовремено примењује већи број мера за спречавање криминалитета, како од стране полиције, тако и од стране других субјеката. У овим ситуацијама је скоро немогуће измерити успех појединих мера. Једноставно, одсуство јединственог система превенције, негативно утиче на мерење успешности појединих мера. Такође, несистемско и јединствено поступање у погледу примене појединих мера, може довести до премештања криминалне активности са подручје где се мере примењују, на подручја у којима се не примењују. То такође доприноси стварању погрешне слике о успеху појединих мера, као и стварним резултатима предузетих мера.

Поред наведених проблема, мерење успешности полиције у спречавању криминалитета се огледа и у чињеници да полиција не поседује јасне критеријуме по којима може установити допринос полицијских службеника овој делатности. Наравно, како нема тих могућности, онда се резултати рада полицијских службеника, у погледу спречавања криминалитета, не валоризују приликом њиховог оцењивања на крају године од стране надређених. Такође, пошто се активности полицијских службеника не вреднују на претходно поменути начин, самим тим се и не уважавају приликом каријерног напредовања полицијских службеника. Поменуте околности доприносе неактивности полицијских службеника у погледу спречавања криминалитета, или је боље рећи њиховог деловања у претпољу криминалитета.

---

³⁸⁹ Вуковић, С., *Op. cit.*, стр. 313–314.

³⁹⁰ Игњатовић, Ђ., *Криминологија*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2012. године, стр. 51.

8.6. Проблеми финансирања превенције криминалитета

С обзиром на економске прилике у Републици Српској и Босни и Херцеговини, финансирање свих активности, па тако и превенције криминалитета, представља проблем. Наравно, проблем би се могао превазићи када би се свест променила у довољној мери да финансирање превенције криминалитета директно допрноси економској користи друштва. Међутим, пре свега, проблем финансирања превенције криминалитета се огледа у недостатку финансијских средстава за покретање и реализацију различитих програма превенције криминалитета. Такође, реално се поставља и питање финансирања спречавања криминалитета уколико се ради о програмима за превенцију за чију је реализацију неопходно ангажовање додатног броја запослених. У таквим околностима проблем представљају како финансијска, тако и материјална средства. С друге стране, новац би се могао пронаћи, јер смо сведоци да се некада новчана средства улажу у ствари које и нису баш неопходне.

Висина буџетских средстава која је неопходно издвојити за финансирање превенције криминалитета се може посматрати кроз две могућности. Дакле, постоје две могућности финансирања превентивних активности. Прва је да се финансијска средства за превентивне активности издвајају из годишњих – буџетских средстава која добија сваки државни орган. Планирање висине тих средстава треба да се заснива на анализи криминала и прогнози његовог развоја, односно она треба да буду издвојена за јасно дефинисане превентивне програме којима се делује у правцу решавања или на други начин умањује утицај прецизно дефинисаних проблема који доводе до вршења кривичних дела. Често успешна реализација појединих превентивних програма захтева редован прилив финансијских средстава за дужи период до три, пет или више година. Нажалост, бројни фактори могу утицати на то да се финансијска средства не додељују планираном динамиком, односно да се преусмеравају на друге послове. На пример, повећање стопе криминала може довести до захтева за издвајање више финансијских средстава за репресивно поступање, посебно када је у питању појачано вршење терористичких активности и других тешких облика криминала. Политичке промене могу довести до издвајања више средстава за казнену политику која на кратак рок доноси видљиве резултате, упркос критикама у већем броју земаља на рачун ефеката затворског система за превенцију поврата и знатна финансијска средства потребна за функционисање затворских установа. Друга могућност је да се кроз посебне законе одреди висина средстава, за дужи период, којима ће се финансирати рад полиције и других државних органа и недржавних субјеката у превенцији криминала. То може дати већу гаранцију да ће прилив финансијских средстава, тј. спровођење програма превенције бити редовно. У зависности од нивоа власти (локални, регионални или републички) веома је значајно ангажовање специјализованих тела за превенцију криминала у изради прецизне анализе фактора који доводе до вршења кривичних дела и последица тих кривичних дела, као и евалуацији доприноса мера општинских и републичких служби смањењу кривичних дела и страха од злочина код грађана. На тај начин се средства ефикасније могу обезбедити и преусмерити ка ефективнијим програмима превенције.³⁹¹ Да би дошло до реализације финансирања превенције криминалитета кроз описане начине, неопходно је да у погледу спречавања криминалитета имамо добру сарадњу између локалних и републичких институција у Републици Српској. Нажалост, стварност је таква да у том погледу, у овом тренутку, није стање такво какво би требало бити. У неким случајевима је разлог различита

---

³⁹¹ Вуковић, С., *Op. Cit.*, стр. 322–323.

политичка опредељеност и политичка припадност носилаца власти на локалном и републичком нивоу, али пре свега непостојање довољно развијене свести о потреби провођења програма спречавања криминалитета. Такође, уз недовољно развијену свест о провођењу посебних програма превенције, непостојање јединственог система превенције је један од кључних разлога. Поред наведеног, многи други проблеми које власти превазилазе у току свог мандата, скрећу им пажњу на себе и преусмеравају њихову пажњу и финансијска средства на решавање тих проблема, тако да се за финансирање превенције криминалитета уопште (у појединим тренуцима) и не издвајају финансијска средства.

Финансијска средства су неопходна, како за реализацију програма превенције, тако и за његову евалуацију. Елиот указује на то да због висине трошкова није подесно да се ригорозна евалуација (образовање експерименталне и контролне групе, са вишегодишњим прикупљањем и анализом података) врши увек, али да сваки програм треба да буде предмет одређеног типа евалуације. Он подсећа на то да евалуацију треба прилагодити фази развоја у којој се програм налази. На почетку имплементације (обично од шест месеци до једне године) неразумно је очекивати процену ефеката одвраћања, па зато треба утврдити да ли је особље задужено за имплементацију програма стекло потребне квалификације (адекватну обуку), да ли су превентивне мере спроведене на планирани начин, да ли се врши прикупљање и регистровање података и да ли су мере у оквиру програма усмерене ка лицима у ризичним групама и локалној заједници за коју су планиране. Нажалост, како процењује Елиот, највећи број програма не остварује успех у тој фази. Зато он предлаже четири врсте евалуације: 1) евалуацију процеса (праћење); 2) евалуацију усмерености мера ка циљним факторима ризика и заштитним факторима; 3) евалуацију утицаја програма на промене фактора ризика и заштитних фактора; и 4) експерименталну евалуацију резултата.³⁹² Како смо малопре истакли, тренутно је у Републици Српској и БиХ проблем финансирати реализацију програма превенције, а о евалуацији онда не треба ни трошити речи. Наравно да без евалуације није могуће сагледати ни праве ефекте и допринос проведених програма превенције, па је логично да се врши евалуација на описани начин.

8.7. Проблеми који се јављају у пракси услед предузимања превентивних мера полиције које нису засноване на знању и науци

Да би била успешна, превенција се мора заснивати на претходном планирању и програмирању, при чему план и програм превенције мора бити одраз реалног стања у друштву, односно мора се ослањати и усклађивати са друштвеним и економским програмом развоја друштва. Основни циљ планирања и програмирања јесте да се очува интегритет што већег броја субјеката у његовом јединственом и систематизованом деловању.

Планирање и програмирање превенције криминалитета захтева усклађивање веома различитих веза и односа, утврђивање њихове акционе сразмерности у деловању и изналажење оних комбинација и садржаја за које постоји реална прогноза да ће резултирати успехом. Супротно, стихијно, неодмерено и самостално експонирање и деловање појединих елемената, представљало би импровизацију и доносило резултате који се унапред не би могли предвидети, и који, сасвим извесно, не би имали превентивне ефекте. Планирање и програмирање има за циљ да обезбеди међусобно усклађено деловање појединих субјеката ангажованих у заједничком превентивном

---

³⁹² Исто, стр. 324.

програму. Реч је о заједничком напору који не трпи импровизацију и неусклађеност у деловању, јер у том случају неће ни прогностички ни етиолошко-феноменолошки елементи, на којима се заснива планирање и програмирање, имати одговарајуће ефекте. Оно што је неопходно да би превенција била планска и научно осмишљена јесте да само планирање буде засновано на научној основи. Научна анализа на којој се заснива планирање и програмирање, као и прогнозирање криминалитета, представља полазну основу која треба да буде еластична, управо због тога што криминалитет представља неизвесан елемент у свом испољавању, на који утичу и многобројни међууслови. Због тога, планирање и програмирање не сме да буде круто, већ флексибилно, односно треба да буде прилагодљиво ситуацијама које је понекад и немогуће предвидети.³⁹³

Научна заснованост планирања и програмирања и практичног реализовања превенције основни је услов за њену успешност. Планирање превенције захтева претходну веома темељну обавештеност са више аспеката, пре свега с аспекта изучавања резултата етиолошког и феноменолошког истраживања криминалитета. Најпре треба да буду изучени услови криминалитета друштвеног садржаја, као и они посебни који се односе на личност извршиоца и основне карактеристике лица које су од значаја за криминално испољавање, јер социјални фактори само у међуусловљености са индивидуалним могу довести до криминалног испољавања. Социјални и индивидуални фактори криминалитета, који су као такви искуствено и научно верификовани, морају претходно бити уочени и научно промишљени, да би се на њих могло деловати одређеним криминалополитичким мерама, односно друштвеним мерама у ширем смислу.³⁹⁴ Само у оваквим околностима планско деловање полиције, у оквиру ширег контекста друштвеног система спречавања криминалитета, може дати адекватне резултате. У таквим околностима полиција кроз вршење својих послова, а који су у контексту ширег система превенције криминалитета, може дати свој пуни допринос спречавању криминалитета.

Истраживања која се врше у појединим наукама (социологији, криминологији, криминалној политици, социјалној патологији и др.) могу знатно да допринесу конципирању метода и средстава који ће се користити ради сузбијања и спречавања узрока и других криминогених основа за настајање криминалног понашања. Изучавање структуре личности, њених индивидуалних својстава, као и психичких особина и социјалних односа у које јединка ступа је такође веома значајно. Управо та међузависност и узајамна условљеност карактеристика лица и његових социјалних релација и особина утиче на понашање сваког појединца, при чему криминално испољавање зависи и од патолошких склоности и навика, одређених вредносних и моралних оријентација и друго. Посебан криминогени значај имају ментални поремећаји и девијације, при чему су неопходна психолошка, медицинска и слична сазнања о тим особинама личности. Без обзира на то што, на пример, ментални поремећај личности не води увек у криминалитет, таква стања су снажан реметилачки фактор личности, који деформише емоције и ствара друге патолошке девијације које су притајене дуго времена, али могу довести до криминалног испољавања и после дуже временске дистанце, тако да благовремено и адекватно реаговање умањује утицај одређених криминогених фактора, односно чини успешним одређене превентивне мере. Тек на бази проучавања свих тих карактеристика треба приступити сачињавању адекватних превентивних програма, јер превентивне мере које се предузимају на овом плану не би требало да буду произвољне, импровизоване, несистематичне, без

---

³⁹³ Кривокапић, В., *Op. Cit.*, стр. 123.

³⁹⁴ Исто, стр. 124.

дефинисаних циљева, прецизних задатака извршилаца и слично. Свако планирање превенције зависи од полазних теоријских основа, као и од социјалних и културних услова живота и развоја друштва. Општи циљ планирања превенције јесте спречавање инкриминисаног испољавања, које се састоји у откривању и сузбијању криминогених фактора.³⁹⁵

Инсистирање на планирању превенције криминалитета, које је засновано на науци, представља сасвим логично размишљање и стремљење. Једино се на такав начин може системски деловати у погледу спречавања криминалитета. Предузимање превентивних мера (програма) које су засноване на научним принципима једино има смисла, јер дугорочно даје резултате. Проблеми у пракси настају када се одступа од деловања које није засновано на науци. Деловање супротно ономе које је засновано на науци, онемогућава полицију и друге државне органе да у дужем периоду дају значајан допринос спречавању криминалитета. Примена мера које немају упориште у науци доприноси несистемском деловању које је практично одмах на почетку, дугорочно посматрано, осуђено на неуспех. Привид успеха стварају *ad hoc* мере које се доносе у складу са краткорочним потребама, које могу краткорочно дати одређене резултате. *Ad hoc* мере углавном дају резултате јер се кроз њих агресивно делује на један узрок који доводи до вршења криминалитета, али се не делује на околности и друге узроке који доводе до стварања тог узрока, или у садејству са њим утичу на појаву криминалитета. Такође, све краткорочне мере делују у ограниченом временском трајању и полиција престаје са њиховом применом. Дакле, све те краткорочне мере губе смисао у дужем периоду, а може се рећи и да демотивишуће делују на полицију, јер се резултати краткорочних мера схватају као показатељи да је нешто (неки узрок криминалитета) јако тешко, или немогуће, искоренити.

9. Перспектива Evidence-based policinga у спречавању криминалитета

Неколико задњих година, у области рада полиције, приметно је стремљење ка имплементацији идеје о раду полиције који је заснован на доказима – evidence-based policing. Као што обично бива, у научним круговима се јављају различита схватања и дефинисања овог појма. Међутим, сматрамо да је овај концепт, у смислу да ли је он нешто савим ново или не, најбоље тумачити у складу са речима Кнутсона (Knutsson) и Томпсонове (Tompson), који за овај концепт кажу: "концепт рада полиције који је заснован на доказима се огледа у успостављању стандарда шта то треба сматрати корисним и поузданим доказом, начинима како до тих доказа доћи, затим како их систематизовати и ставити на располагање полицији у њеној пракси".³⁹⁶ Дакле, суштина је успостављање базе података која ће поседовати најбоље стандарде рада полиције заснованог на доказима који ће бити примењив у пракси, а који ће олакшавати полицији њен рад, те га чинити успешнијим.

У протеклом периоду су извршена истраживања у овој области која су за циљ имала да се изврши евалуација ефикасности појединих полицијских пракси и тиме створи база знања коју припадници полиције могу консултовати приликом доношења одлука.³⁹⁷

---

³⁹⁵ Исто, стр. 125.

³⁹⁶ Knutsson, J., Tompson, L., *Advances in evidence-based policing*, Routledge, New York, 2018, pp. 4.

³⁹⁷ Neyroud, W., *Using an analysis of completed randomised controlled trials involving the police to develop a grounded theory on the factors contributing to high levels of treatment integrity in Police Field Experiments*, Dissertation, Wolfson College, University of Cambridge, 2017, pp. 77.

Концепт рада полиције заснован на доказима је већ дужи низ година предмет научне и стручне расправе на просторима англосаксонских земаља. Од првог појављивања концепта *evidence-based policing*, у литератури су до данас дате бројне дефиниције. Једна од дефиниција, која је новијег датума, јесте она коју је дала британска Полицијска академија. Према овој дефиницији, "рад полиције заснован на доказима јесте приступ који подразумева заједнички рад полицијских службеника и особља са припадницима академске заједнице, партнерима и колегама на стварању, процени и коришћењу најбољих расположивих доказа за информисање и оспоравање полицијских политика".³⁹⁸

Занимљиво је поменути дефиницију коју је дао Шерман (Sherman) који рад полиције заснован на доказима дефинише као метод доношења одлука о томе шта "функционише" у полицији: које праксе и стратегије остварују мисију полиције и које је најбоље примењивати. Ово представља систематичност примене истраживања на доношење одлука у полицији, засновано на 3Т принципу (*targeting* – циљање, *testing* – тестирање, *tracking* – праћење), што укључује примену статистичких доказа за проактивно управљање полицијом и управљање полицијским ресурсима. Циљање подразумева одређивање приоритета на основу концентрације злочина; тестирање укључује евалуацију полицијске праксе путем контролисаних експеримената, систематских испитивања, алгоритамских предвиђања; док праћење укључује процену ефикасности полицијских акција према постигнутим резултатима.³⁹⁹

Проблеми код примене овог концепта, боље рећи његовог схватања, појављују се у поимању (тумачењу) појма докази. Према речима Хјуеја (Huey), један од најчешћих разлога погрешне концепције рада полиције заснованог на доказима управо представља схватање појма доказа (*evidence*).⁴⁰⁰ Забуна се углавном ствара око овог појма, јер га многи посматрају у контексту доказивања кривичних дела. За разлику од традиционалног начина схватања појма докази, у контексту концепта рада полиције заснованог на доказима, под појмом доказа, суштински, се подразумева информација. Битно је схватити да се у овом смислу информацијом сматрају само оне информације које потичу из релевантних (поузданих – проверљивих) извора. Дакле, да би нешто могло бити информација (доказ) у овом концепту рада полиције, тј. да би се на тој информацији (доказу) могао заснивати рад полиције (доношење одлука полиције), мора потицати из поузданог извора. Тек такве информације се могу сврстати у базу информација (доказа) које ће бити у пракси полиције употребљаване приликом доношења одлука. Ако се суштински упустимо у тумачење појма доказа у овом концепту, онда нас све упућује на закључак да се, пре свега, резултати научних истраживања сматрају доказима (релевантним информацијама) у овом концепту рада полиције.

Један од основних принципа концепта рада полиције заснованог на доказима представља схватање да се квалитет донетих одлука у раду полиције повећава у складу са поузданошћу доказа који се користе. Дакле, приликом доношења одлука морају се користити најбољи докази (најпоузданији) који су у том тренутку доступни.⁴⁰¹

³⁹⁸ Spasić, D., Simonović, B., Police Officers' and Police Educators' Receptivity to the Concept of Evidence-Based Policing – A Comparative Study, in: *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 69(4), Ljubljana, 2018, pp. 301.

³⁹⁹ Sherman, L. W., The Rise of Evidence-Based Policing: Targeting, Testing, and Tracking, in: *Crime and Justice*, 42(1), 2013, pp. 379.

⁴⁰⁰ Huey, L., Blaskovits, B., Bennell, C., Kalyal, H., Walker, T., Identifying some misconceptions about evidence based policing: a research note, Policy Press, Bristol, 2019, pp. 53.

⁴⁰¹ Barends, E., Rousseau, D. M., Briner, R. B., Evidence-Based Management, Center for Evidence-Based Management, Amsterdam, доступно на: <https://www.cebma.org/wp-content/uploads/Evidence-Based-Practice-The-Basic-Principles.pdf>, претражено 11.2.2021. године.

Све што смо претходно образлагали о поимању доказа, у контексту рада полиције заснованом на доказима и истраживањима, која требају представљати основни начин доласка до доказа, потврђује се кроз дефиницију овог концепта коју су дали Лум (Lum) и Копер (Koper). Они рад полиције заснован на научним доказима схватају тако да сматрају како истраживања, студије евалуације, аналитички и научни процеси треба да имају "место за столом" приликом доношења одлука у полицији о тактикама, стратегијама и политикама".⁴⁰²

Иако је рад полиције заснован на доказима тренутно једна од најпопуларнијих тема научног дискурса у иностраној литератури, код нас овом концепту није посвећена пажња коју заслужује. Прегледом неких од водећих часописа из области рада полиције који се публикују у нашем региону, дошло се до закључка да не постоји ниједан чланак о раду полиције заснованом на доказима. У складу са тим, претходно спроведено истраживање (од стране Спасића и Симоновића 2018. године) о информисаности полицијских службеника и полицијских едукатора у Србији и Босни и Херцеговини о концепту рада полиције заснованом на доказима показало је да чак 56% полицијских службеника и полицијских едукатора у Србији није чуло за концепт рада полиције заснованог на доказима.⁴⁰³

За рад полиције заснован на доказима можемо слободно рећи да је нови концепт. Ово стога што позива на систематску, континуирану употребу резултата истраживања приликом доношења одлука у полицији, што раније није био случај. Поменута истраживања представљала су сјајне изузетке у односу на генерални начин вршења полицијске делатности. Од првог појављивања појма *evidence-based policing* у литератури, овај концепт је предмет анализе и научног промишљања у иностраној литератури, како његова епистемолошка, тако и његова методолошка страна. Посебна пажња посвећена је разматрању самог појма доказа. Према савременом схватању овог појма, под доказом се, у светлу новог концепта, подразумевају научна истраживања (квантитативна и квалитативна) спроведена уз поштовање стандарда научне методологије. Поред научних истраживања, докази могу бити и други подаци и информације, све док су прикупљени на систематичан и транспарентан начин. Незаобилазан елемент новог концепта је мерење перформанси полиције путем квалитативних индикатора, односно постигнутих резултата. Мерење перформанси полиције виталан је део даљег усмеравања полицијских пракси.⁴⁰⁴

Презентовани концепт рада полиције који је заснован на доказима у погледу спречавања кривичних дела, би могао наћи примену у пракси. Концепт би се могао примењивати у смислу да би требало направити базу информација (доказа) која би се користила у ситуацијама када је потребно предузети неке мере у погледу спречавања криминалитета. Дакле, када је потребно донети неку одлуку у раду полиције, која треба да се примењује у погледу спречавања криминалитета, користила би се ранија добра пракса и информације до којих се дошло кроз истраживање. Да ли је реално очекивати да се у догледно време овај концепт и начин рада примени у полицији, ако половина полицијских службеника и едукатора није ни чула за тај концепт? Ово питање, служећи се логиком, претпоставља негативан (одричан) одговор. Такође, није реално очекивати увођење оваквог концепта у рад полиције, када није решено доста проблема који оптерећују тренутни рад полиције. Треба размислити и о томе да ли има смисла

⁴⁰² Lum, C., Koper, C. S., *Evidence based policing: Translating Research into Practice*, Oxford University Press, New York, 2017, pp. 3–4.

⁴⁰³ Спасић, Д., Рад полиције заснован на доказима, у: Часопис Безбедност, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, број 3/2002, Београд, 2020. године, стр. 166.

⁴⁰⁴ Исто, стр. 180.

размишљати о овом концепту када нема јасно дефинисаног ни успостављеног система за спречавање криминалитета. Посебно желимо нагласити чињеницу о којој се јако мало говори и пише, а то је како би се и на који начин вршили послови полиције кроз примену овог концепта. Много је питања на која би требало дати јасне и прецизне одговоре да би се размишљало о увођењу новог концепта у рад полиције. Једноставно, поред свих тренутних проблема који се јављају у раду полиције, није реално очекивати увођење овог концепта у полицијску праксу.

Поред наведеног, треба узети у обзир и чињеницу да англосаксонска подручја углавном практикују овај концепт рада, и требало би размислити да ли примена новог концепта може дати резултате на нашим просторима. О овоме треба размислити уз обавезно уважавање карактера људи који живе на нашем поднебљу, њиховог менталитета, културе која је заступљена, традиције и осталих важних фактора. Мишљења смо да код увођења концепта рада полиције у заједници нису довољно уважавани ови фактори, па је тај концепт доживео неуспех у пракси полицијских структура у БиХ. Сматрамо да би рад полиције заснован на доказима могао да да свој допринос поступању полиције у пракси, али требало би бити опрезан приликом његовог увођења у БиХ. Пре свега, пракса је показала да се новине у раду полиције лоше прихватају и да оне често буду коришћене за неке друге сврхе, које немају додирних тачака са радом полиције. Првенствено мислимо на потенцијалну политизацију увођења концепта, јер сваки покушај увођења нечег новог са собом носи потенцијалне реформе које а priori подразумевају пренос надлежности са ентитетских полицијских агенција на ниво заједничких институција БиХ. Такође, велики проблем може представљати недостатак истраживања који је изражен у полицијској пракси. Као што смо могли видети, полицијски рад заснован на доказима треба да се заснива на информацијама које су настале као последица истраживања. Изузетно је мали број истраживања која нам дају информације о раду полиције у полицијском систему БиХ. Углавном се проведена истраживања односе на спознају одређених утицаја и ставова запослених у полицијским структурама. Суштинских истраживања о начину обављања полицијске делатности скоро да и нема. Даље, изражени проблем у начину организације појединих полицијских агенција, као и целокупног полицијског система БиХ, могао би представљати велики проблем приликом увођења концепта рада полиције заснованог на доказима. На проблем организационе природе се надовезује тренутни начин рада полиције на безбедносном сектору, без кога нема ни смисла уводити овај концепт. Тек када се у наредном периоду промени и побољша рад полиције на безбедносном сектору, можемо размишљати о увођењу било ког новог концепта у рад полицијских структура у БиХ.

10. Статистички показатељи о превентивним активностима полиције Републике Српске

У сврху доласка до статистичких показатеља који су потребни за израду докторске дисертације, обратили смо се 25.3.2021. године Одељењу за аналитику које се налази у оквиру Службе министра Министарства унутрашњих послова Републике Српске. Одговор, са делом података који се односе на стање криминалитета у Републици Српској за период 2010–2020. година и део доступних података који се сматрају (у МУП Републике Српске) превентивним активностима полиције Републике Српске, добили смо званично путем електронске поште 29.04.2021. године.

У табели број 7. од стране Одељења за аналитику МУП Републике Српске дат је преглед реализованих превентивних активности у периоду 2011-2020. године.

Интересантно је навести запажање по коме се види из презентованих (достављених) података да у МУП Републике Српске евиденције о превентивним активностима полиције подразумевају: "хватање лица у вршењу кривичног дела". Наравно, ако се сетимо да превентивне активности подразумевају активности полиције које су усмерене на деловање полиције у претпољу криминалитета, тј. деловање полиције на узроке и чиниоце који погодују вршењу кривичних дела пре извршења радње која представља кривично дело, онда никако затицање лица у вршењу кривичних дела није могуће сматрати превентивном активношћу полиције. Овом констатацијом немамо намеру умањити нити омаловажити способност полицији да значајан број извршилаца кривичних дела у протеклом периоду затекне у вршењу кривичног дела, него једноставно, ради прецизног тумачења добијених податка, морамо указати на чињеницу да се превентивним поступањем полиције не може сматрати број ухваћених учинилаца кривичних дела на месту извршења кривичног дела. Није сагласно са логиком сматрати број ухваћених починилаца кривичног дела на месту извршења превентивном активношћу, јер је, једноставно, кривично дело извршено. Након извршења кривичног дела, полиција предузима мере и радње које подразумевају реактивно деловање полиције, а не превентивно.

Табела 7. – Преглед реализованих превентивних активности у периоду 2011–2020.

Статистички подаци	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Бр ухваћених починилаца КД на месту извршења	413	359	311	296	265	237	257	279	242	220
- на основу властитих запажања	273	221	196	199	148	149	168	195	168	147
- на основу дојаве грађана	140	138	115	97	117	88	89	84	74	73
Бр легитимисаних лица	108.919	105.743	103.638	78.385	79.006	71.318	69.543	76.860	76.646	64.853
Бр изведених ОТМиР	4.715	5.046	3.874	2.199	2.509	2.269	3.015	4.095	3.603	2.745
- рација	312	171	279	169	246	226	184	221	354	288
- заседа	177	88	241	263	101	106	149	139	178	136
- блокада	284	237	279	192	271	303	440	383	388	292
- опсервација	3.942	4.543	3.075	1.575	1.953	1.686	2.424	3.490	2.925	2.143
Бр сачињених КОИ	32.632	34.109	34.090	32.560	30.489	24.227	22.558	18.593	20.471	20.406
Бр откривених КД на основу КОИ	1.341	1.311	1.412	1.117	1.157	1.047	1.138	874	1.052	1.105
Бр откривених починилаца на основу КОИ	1.468	1.425	1.430	1.070	1.049	930	1.060	873	1.053	1.134
ПДЗ послови:	1.538	2.670	1.746	2.312	1.996	2.985	2.255	2.985	2.231	1.583
-Број прегледа објеката	928	1.304	908	918	854	1.554	1.092	1.312	1.043	823
-Број прегледа терена	295	663	331	365	289	416	323	435	352	194
-Број прегледа лица	2	26	0	0	0	27	9	10	12	0
-Број превентивних прегледа	230	588	484	538	595	724	765	730	571	412
-Број прегледа МВ	-	-	-	0	49	92	8	14	34	7
-Број прегледа по дојави о постављеној експлозивној направи	-	-	-	1	24	7	10	5	2	9

Посматрајући достављене показатеље у периоду од 2011. године до 2020. године, лако се уочава да се број легитимисаних лица смањује, почевши од 2011. године ка 2020. години. У 2011. години број легитимисаних лица је износио 108.919 и почео се постепено смањивати у свакој наредној години, тако да је у 2020. годни износио 64.853 лица, што представља и најмањи број легитимисаних лица у посматраном периоду. Дакле, на крају овог периода број легитимисаних лица се у односу на 2011. годину смањило за око 40%. С обзиром на то да се легитимисање лица сматра једним од најприменљивијих превентивних полицијских овлашћења, овај податак можемо тумачити као мању посвећеност полиције у његовој примени. Такође, ово може бити и индикатор смањене активности полиције на безбедносном сектору, поготово у погледу примене овог полицијског овлашћења. То свакако није добар показатељ, јер је пракса показала да се многе недозвољене радње откривају и спречавају управо кроз примену легитимисања непознатих и сумњивих лица.

Број изведених оперативно-тактичких мера и радњи у претходном периоду има сличну закономерност као и податак који се односи на легитимисање лица. Највећи број оперативно-тактичких мера и радњи је извршен у 2011. години – укупно 4.715, док је тај број претежно опадао у наредним годинама, тако да је у 2020. години износио 2.745. Наравно, треба рећи и то да је било и одређених повећања у односу на 2011. годину, а то се десило само 2012. Године, када је број изведених оперативно-тактичких мера и радњи износио 5.046; у свим наредним годинама он је опадао. Уколико податак о извршеним оперативно-тактичким мерама и радњама сегментарно посматрамо, тј. рашчлањено на предузете: рације, блокаде, заседе и опсервације, опет долазимо до сличне закономерности – да се у почетним годинама посматраног периода углавном вршио већи број појединачно наведених оперативно-тактичких мера и радњи, док се касније тај број смањивао. Као изузетак се може навести 2018. година, када је извршено 3.490 опсервација, што је представљало значајан скок у односу на неколико претходних година. Једноставно, закључак може бити да је и примена оперативно-тактичких мера и радњи на безбедносном сектору у значајном паду у односу на почетак посматраног периода, што говори у прилог чињеници о мањој превентивној активности полиције, а повећању репресивне, јер то ћемо најбоље видети када ове податке упоредимо са процентом расветљених кривичних дела који је у сталном порасту.

Број сачињених криминалистичко-обавештајних извештаја само приказује наставак већ описаног тренда. У посматраном периоду највећи број сачињених КОИ извештаја је био у 2012. години – 34.109 извештај, и у 2013. години – 34.090 извештаја. У свакој наредној години тај број се смањивао, да би у 2019. годни износио 20.471 извештај, а у 2020. години 20.406 извештаја. Ово је податак који нам несумњиво указује на смањење оперативног потенцијала полиције, или боље рећи смањење оперативности полиције на терену (безбедносном сектору). За разлосима би требало трагати у наредном периоду, а узроке смањења оперативности полиције отклонити у што скоријем периоду. Једноставно, ово нису охрабрујући показатељи који нам указују на оперативну активности полиције која је усмерена на спречавање криминалитета. Наравно, неопходно је изнети запажање да ми из достављених података немамо индикаторе који нам указују колико се од ових КОИ односило на спречавање криминалитета, а колико на откривање извршених кривичних дела. С обзиром на достављене показатеље о томе колико је на основу КОИ откривено кривичних дела и њихових учинилаца, са правом се можемо запитати и какав је то реактивни рад полиције, јер по статистичким показатељима свега око 5% КОИ служи откривању кривичних дела, и приближно толико извршилаца. Нејасно је да ли остатак извештаја отпада на спречавање криминалитета или је једноставно без употребне вредности.

Према достављеним подацима, једино послови полиције који се односе на против-диверзиону заштуту су константни и у свим годинама посматраног периода се налазе на приближно истом нивоу. Показатељи нам говоре да се сваке године од стране полиције Републике Српске изврши између 1.500 и 2.700 ПДЗ прегледа. Наравно, ово је значајна превентивна активност полиције, а њен обим је знатан у претходном периоду.

Број извршених прегледа објеката је био највећи у 2016. години, када је извршено 1.554 прегледа, затим у 2018. години, када је извршено 1.312 прегледа и у 2012. години, када је извршено 1.304 прегледа. Најмањи број прегледа објеката у посматраном периоду је био 2020. године – 823 прегледа, што се може правдати пандемијом вируса који је погодио Републику Српску, затим 2015. године, када су извршена 854 прегледа и 2013. године, када је извршено 308 прегледа. С обзиром на укупне податке, можемо рећи да је у овом сегменту превентивног рада полиције евидентна константна активност полиције Републике Српске која се континуирано обављала у посматраном периоду, а која је значајна с аспекта спречавања криминалитета.

Број прегледа терена се на годишњем нивоу, у посматраном периоду, кретао од најмање 194 прегледа, колико је било у 2020. години, до 663 прегледа терена, колико је било највише, а извршено је у 2012. години. Приметно је да, по посматраним показатељима, после 2012. године, ни у једној наредној није извршено преко 435 прегледа, колико је извршено 2018. године. У свим осталим годинама је извршено скоро 50% мање прегледа терена у односу на 2012. годину. И овај податак нам једноставно указује на смањену активност полиције у годинама након 2012. године у погледу прегледа терена, који се једним делом може односити на спречавање криминалитета.

Показатељи о броју прегледа лица нам говоре о томе да постоје, по достављеним статистичким подацима, године у којима није прегледано ниједно лице. Једноставно је тешко замислити ситуацију у пракси у којој полицијски службеници нису прегледали ниједно лице у току године. Уколико је то стварно тачно, онда можемо рећи да је то јако лош показатељ вршења послова полиције, поготово оних који се односе на спречавање криминалитета. Према достављеним подацима, полиција није извршила преглед ниједног лица у 2013, 2014, 2015. и 2020. години. Наравно, за 2020. годину се на неки начин то може и разумети због пандемије вируса који је присутан на нашем подручју. Међутим, и у осталим годинама је приметан веома мали број легитимисаних лица. Највећи број прегледа лица је био у 2018. години, када је прегледано 27 лица.

Наредни показатељ коме желимо посветити пажњу јесте број извршених превентивних прегледа. По овом питању показатељи су такви да је уочљиво то како је највише превентивних прегледа извршено у 2017. години, њих 765, у 2018. години је извршено 730, док су 2016. године извршена 724 превентивна прегледа. У осталим годинама, осим 2012. године, извршено је око 550 радњи полицијских службеника који се кроз статистичке податке евидентирају као превентивни прегледи. Узимајући у обзир да су ово збирни подаци за целу полицијску организацију, сматрамо да је то недовољан број превентивних прегледа, јер се, практично, на дневном нивоу, у просеку, не десе ни два превентивна прегледа. Ово нам такође указује јасно на смањену активност полиције приликом вршења послова полиције који су усмерени на спречавање криминалитета.

Број прегледа моторних возила је такође податак који нам указује на недовољну активност полиције по основу примене овог полицијског овлашћења, пошто је изузетно мали број прегледа возила који су приказани у овим званичним подацима. Према достављеним подацима, највећи број прегледа моторних возила био је у 2015. години – 24 прегледа. У свим осталим годинама, на годишњем нивоу се деси око 10 прегледа. Мишљења смо да је преглед моторних возила веома битна мера која може дати резултат

у спречавању криминалитета, али се од стране полиције очигледно не примењује у довољној мери.

За разлику од претходних показатеља, који нас упућују на закључак да је активност полиције у погледу спречавања криминалитета на ниском нивоу, предмет наше анализе биће и други извештај који смо добили. У табели број 8. приказани су резултати рада полиције који су означени као рад полиције у заједници у периоду од 2014. до 2020. године.

Табела 8. - Преглед реализованих активности у погледу Рада полиције у заједници у периоду 2014–2020.

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Број одржаних састанака локалних форума за безбедност заједнице	97	123	78	107	102	107	126
Број одржаних састанака са представницима локалних заједница	1349	1078	1348	1139	1132	870	813
Број одржаних састанака са представницима заједница етажних власника	604	715	555	565	546	532	429
Број одржаних састанака са представницима просветно-образовних установа	1362	1412	1201	1184	1254	1316	708
Број одржаних састанака са другим субјектима	990	738	592	555	515	474	734
Број реализованих превентивних кампања	512	503	463	494	368	359	193
Број реализованих предавања у школама, локалној заједници и др.	1248	765	1010	1049	1158	1263	260
Број организованих "Дана отворених врата"	107	114	114	153	137	120	5
Број састанака у мултиетничким срединама	433	367	468	408	344	302	188
Број састанака са представницима верских заједница	847	825	978	909	935	806	674
Број обезбеђења етничких, мањинских и верских скупова и манифестација	537	650	703	639	692	580	231
Број остварених неформалних контаката у мултиетничким срединама	955	884	780	730	962	701	775

С обзиром на чињеницу да већ неколико година нема систематизованих радних места у полицији Републике Српске која се односе на примену концепта рада полиције у заједници, интересантно је да постоје активности које се бележе као активности полиције које се односе на примену овог концепта. Питање је логично: "Ко се бави овим активностима, ако нико није формално задужен?" Наравно, на који начин се проводе, и да ли се суштински проводе активности које се односе на примену концепта рада полиције у заједници, најбоље ће нам показати анкета која ће бити проведена међу полицијским службеницима. Не споримо ситуацију да се формално извештаји од стране полицијских службеника у погледу ове активности редовно подносе, само је питање да ли се суштински на терену нешто стварно дешава. Према информацијама из службе,

целокупан рад се заснива на формалном подношењу извештаја о "проведеним" активностима. Међутим, истраживање ће показати какво је стварно стање.

У достављеним подацима видимо да се води евиденција о броју одржаних састанака локалних форума за безбедност заједнице. Ову активност сматрамо веома битном у погледу спречавања криминалитета и доласка до важних информација на основу којих се могу предузети мере полиције које доприносе спречавању криминалитета. У посматраном периоду видимо да се просечно одржи око 100 састанака форума за безбедност заједнице. Међутим, с обзиром на чињеницу да у Републици Српској, према достављеном извештају МУП-а Републике Српске, има укупно 59 форума за безбедност заједнице (у толико општина и градова је до сада формирано форума), просечан број одржаних састанака нам указује на закључак да се у једној општини (граду) састанци форума одржавају једном – (евентуално) два пута годишње. Свакако, то је премало да би се постигли адекватни резултати у погледу спречавања криминалитета. На ово треба додати чињеницу да активност форума није само везана и усмерена на рад полиције, него и осталих субјеката друштвене заједнице, тако да се можемо запитати колико суштински један састанак у току године форума за безбедност грађана, доприноси спречавању криминалитета од стране полиције. Реално гледајући, јако мало ова активност суштински може утицати на вршење послова полиције који се односе на спречавање криминалитета.

Даље, у достављеном извештају се наводе активности полиције које се односе на састанке са представницима локалних заједница, представницима заједница етажних власника, са представницима просветно-образовних установа и са другим субјектима. Ово је свакако значајна активност на плану спречавања криминалитета и примене концепта рада полиције у заједници. Ако се гледа број реализованих састанака са наведеним циљним групама у току године, опет можемо закључити да је мало таквих састанака, ако се узме у обзир број васпитних установа, заједница етажних власника, локалних заједница. Такође, питање је колико се тих састанака односи на спречавање криминалитета, што у овом извештају није децидирано наведено, него су само збирно приказани подаци из базе података. Интересантно је напоменути и податак о одржаним састанцима са заједницама етажних власника, јер нам је мало познато да се ова активност проводи у облику организованих састанака. Углавном се ова активност, која се означава као састанци са представницима заједнице етажних власника, своди на интерну комуникацију позорника са председником заједнице етажних власника и чисто је информативног карактера. Суштински не доприноси у великој мери активностима полиције у погледу спречавања криминалитета.

Број реализованих превентивних кампања на годишњем нивоу није мали, али је приметан тренд опадања таквих активности, јер се из достављених података јасно уочава тренд смањења ових активности (највећи број ових превентивних кампања је одржан 2014. године – 512 кампања, док је у свакој наредној години тај број у опадању). Без обзира на смањење броја превентивних кампања, њихово провођење сматрамо позитивном активношћу у погледу спречавања криминалитета.

Активности које се односе на реализована предавања у школама, локалној заједници и др., "дане отворених врата", састанке у мултиетничким срединама и састанке са представницима верских заједница сматрамо добрим активностима, које доприносе јачању сарадње са заједницом и повећању степена поверења грађана у полицију. Међутим, према раније презентованим подацима видимо да се нису постигли неки значајни резултати у погледу јачања поверења грађана у полицију. Наравно, стварно (тренутно) стање ће бити најбоље осликано кроз наше истраживање.

Део извештаја који се односи на број обезбеђења етничких, мањинских и верских скупова и манифестација не треба сматрати посебном превентивном активношћу полиције, као ни активношћу која се реализује ради остваривања концепта рада полиције у заједници, пошто је обезбеђивање јавних скупова и спортских манифестација (ма од кога оне биле организоване) посао из надлежности полиције Републике Српске.

Број остварених неформалних контаката у мултиетничким срединама се креће у распону од 955 у 2014. години, до 775 остварених контаката у 2020. години. Из презентованих података је уочљив тренд смањења ових контаката. Разлога за смањење овог тренда може бити више. Нећемо их посебно анализирати, али ако имамо у виду да у Републици Српској, према попису из 2013. године живи 1.170.342 становника,⁴⁰⁵ онда можемо извести закључак да је ових контаката или недопустиво мали број или се не евидентирају ажурно. Немогуће је да око 4.000 полицијских службеника полиције Републике Српске који послове полиције обављају на територији која је насељена са преко милион становника у току године дана не успоставе ни 1.000 неформалних контаката у мултиетничким срединама, ако знамо да у целој Републици Српској има велики број мултиетничких средина.

11. Статистички показатељи о стању криминалитета у Републици Српској

Традиционално значајним извором секундарних података о криминалу сматрају се статистичке евиденције које воде званични органи задужени за његову контролу. С обзиром на природу органа који их прикупљају и на врсту података, разликују се евиденције полиције, евиденције тужилаштва и евиденције суда. У евиденцијама полиције евидентирају се подаци о кривичним делима која су пријављена полицији или која је полиција открила. У односу на остале врсте евиденција, у њима се налази највише јединица. Евиденције тужилаштва се односе на подигнута оптужења против учинилаца кривичних дела. Њих је увек мање од кривичних пријава, јер кривична пријава може бити одбачена или истрага може бити прекинута или обустављена. Евиденција правоснажно осуђених лица означава се као судска.⁴⁰⁶

Статистички подаци о криминалу које прикупља и води полиција, један су од основних параметара за процену обима и својстава тог феномена, што је истовремено једно од кључних полазишта за израду безбедносне процене за одређено подручје. Имајући то у виду, полицијски подаци о криминалу требало би да буду основ за планирање тежишних задатака и активности државе у спречавању и сузбијању те појаве. Исто тако, подједнако је важно и да статистика о криминалу буде средство за мерење ефикасности и ефективности организационих јединица полиције.⁴⁰⁷ Међутим, у сваком од наведених аспеката, подацима из полицијских евиденција треба приступати с одређеним опрезом. Наиме, оне не само да не дају стваран приказ обима криминала – што због тамне бројке криминала, што због праксе да се кривична дела склањају „са стране” у тзв. помоћне евиденције док се не расветле, већ се и учинак полицијске организације у његовом сузбијању не приказује објективно, због жеље да се прикаже што боља ефикасност у раду, пре свега у делу који се односи на приказ броја/процента расветљених кривичних дела. Тако се у пракси дешава да полиција подноси кривичне

⁴⁰⁵ Подаци Републичког завода за статистику Републике Српске.

⁴⁰⁶ Игњатовић, Ђ., Криминологија, Досије студио, Београд, 2011. године, стр. 54–55.

⁴⁰⁷ Марковић, Б., Драгаш, Д., Бојић, Б., Евидентирање криминала: разлиити аспекти, у: Полиција и правосудни органи као гаранти слободe и безбедности у правној држави, Криминалистичко-полицијска академија и Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Београд, 2017. године, стр. 310.

пријаве без одговарајућих доказа, што се у полицијским евиденцијама евидентира као расветљено кривично дело. Тужилаштва те пријаве одбацују, али се кривично дело и даље води како „расветљено”, како се проценат расветљених кривичних дела не би смањило.⁴⁰⁸

Стање криминалитета у Републици Српској је приказано у табели број 9, на основу података добијених од МУП Републике Српске.

Табела 9. – Стање криминалитета у Републици Српској у периоду 2011-2020.

Криминалитет	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Број евидентираних КД	10.340	11.413	11.252	10.347	9.783	9.457	8.959	7.848	7.611	7.211
Број под. извјештаја тужилаштву	9.081	10.054	10.077	9.239	8.643	8.143	7.546	6.656	6.448	5.981
Број пријављених лица	8.603	9.155	9.015	8.222	7.579	7.388	7.208	6.497	6.240	6.134
- малолетници	497	556	533	359	309	289	308	230	217	167
- повратници	2.374	2.496	2.550	2.312	2.026	1.890	1.996	1.798	1.831	1.979
Коефици. укупне расветљености (%)	70,8	72,8	72,3	72,9	74,8	77,8	81,8	82,3	84,0	86,4
Коефици. расветљености по НН (%)	52,1	53,9	53,1	54,2	56,5	59,7	63,6	63,3	67,0	70,2

Према достављеним званичним подацима МУП-а Републике Српске, уочљиво је да се у периоду од 2011. до 2020. године број евидентираних кривичних дела константно смањивао. Највећи број кривичних дела је извршен 2011. године када је евидентирано 10.340 кривичних дела. Гледајући од 2011. године, тренд евидентираних кривичних дела је у константном паду (сваке године се смањује), да би их у 2020. години било евидентирано 7.211, што у односу на 2011. годину представља смањење за 3.129 кривичних дела. Оправдано се можемо питати да ли је то реално, јер у поменутом периоду нису предузимане неке посебне мере на спречавању криминалитета, нити је успостављен системски приступ спречавању криминалитета од стране релевантних државних институција. Наравно, овај податак се може посматрати и тако да је полиција била изузетно ефикасна у спречавању криминалитета, па је број кривичних дела смањен, или да су нестални неки значајни фактори који погодују вршењу кривичних дела. Били бисмо срећни да је ситуација таква, али многобројни докази и стање у друштву нам показују да то сигурно није разлог смањења броја евидентираних кривичних дела од стране полиције. Право тумачење овог стања ћемо вероватно пронаћи након проведеног емпиријског истраживања.

Аналогно смањењу броја евидентираних кривичних дела у посматраном периоду, смањивао се и број извештаја поднетих тужилаштву. Највећи број поднетих извештаја тужилаштву је био 2011. године, када је поднесено 9.081 извештаја, и тај се број смањивао константно сваке године, да би закључно са 2020. годином износио 5.981, што представља смањење за 3.100 извештаја у односу на 2011. годину. Компарацијом броја евидентираних кривичних дела и броја поднесених извештаја тужилаштву, уочава се да

⁴⁰⁸ Милидраговић, Д., Милић, Н., Резултати и проблеми полиције опште надлежности у сузбијању криминала, у: Журнал за криминалистику и право, вол. 24, број 1, Криминалистичко-полицијски универзитет, Београд, 2019. године, стр. 67.

је поднесених извештаја сваке године за око 1.000 мање у односу на број евидентираних кривичних дела. Уколико се сетимо података које смо раније наводили, а то је да су: тужилаштво у односу на поднете извештаје полиције не покреће истрагу у 16,9% случајева, а након проведене истраге (у односу на поднете извештаје) оптужницу не подигне у 46,7% случајева, док је пресуда (у односу на поднете извештаје) мање за 49,6%. Дакле, узимајући пример 2020. године, регистровано је 7.211 кривичних дела, на основу тога извештаја је тужилаштву поднесено 5.981, што је за око 20% мање, а узимајући просек који смо раније навели, од 5.981 извештаја, судски епилог је вероватно доживело око 3.000 извештаја. Поредићи то са бројем регистрованих кривичних дела, видимо да скоро две трећине регистрованих кривичних дела не доживи судски епилог. Једноставно, питање ефикасности рада државних органа у погледу спречавања криминалитета је практично неизбежно и више него логично.

У погледу броја пријављених лица која су извршила кривична дела, број пријављених лица се такође смањује сваке године у односу на претходну. Највећи број пријављених лица је у 2011. години, када је износио 8.603 (од чега је 2.374 повратника у вршењу кривичних дела и 497 малолетних извршилаца кривичних дела), док је најмањи број пријављених лица да су извршила кривично дело био у 2020. години, 6.134 лица (од чега је 1.979 повратника у вршењу кривичних дела и 167 малолетних извршилаца кривичних дела). Из анализе достављених показатеља, иако се број пријављених лица константно смањује, један показатељ је интересантан, а тиче се повратника у вршењу кривичних дела. Тај показатељ је константан и он се не смањује, него се увек креће око 2.000 у свакој години посматраног периода. Закључак који се намеће као логичан је то да нешто није у реду са казном политиком (очигледно је блага), затим ресоцијализацијом, ефикасношћу у раду правосуђа и агенција за спровођење закона, мерама које се проводе у циљу спречавања криминалитета, и наравно, ефикасношћу мера које предузима полиција у погледу спречавања вршења кривичних дела од стране повратника. Ово свакако указује и на постојање проблема у контроли криминалитета од стране полиције, као и проблеме у ефикасном секторском начину рада полиције.

Посебну пажњу у достављеним подацима привлачи коефицијент расветљености кривичних дела, који непрестано расте од 2011. године, када је износио 70,8%, до 2020. године, када је досегао фантастичних 86,4%. Процент расветљених кривичних дела по непознатом учиниоцу је такође фантастично висок, јер је, такође, непрестано константно растао до 2020. године, када је досегао 70,2%. Колико су ови проценти о расветљености релевантни, најбоље нам може потврдити претходно поменути упоредна статистика о томе колико поднетих пријава од стране полиције уопште доживи било какав судски епилог. Видели смо да је пресуда за 49,6% мање у односу на број поднетих извештаја тужилаштвима. Ова велика расветљеност би била релевантна када би се односила на регистрована кривична дела која су доживела судски епилог у смислу да је учиниоцима изречена правоснажна осуђујућа пресуда, међутим, то није случај, јер полиција сматра кривично дело расветљеним када тужилаштву поднесе извештај о почињеном кривичном делу, без обзира какав ће судски епилог доживети тај извештај (да ли ће бити одбачен као неоснован, неће бити подигнута оптужница или се неће моћи доказати виност лица које је означено као извршилац кривичног дела).

ЧЕТВРТИ ДЕО

ПРИКАЗ СТРАНИХ ПОЛИЦИЈСКИХ СИСТЕМА И ЊИХОВОГ НАЧИНА ФУНКЦИОНИСАЊА У СПРЕЧАВАЊУ КРИМИНАЛИТЕТА

Начин организације и функционисања полиције и њено деловање у погледу спречавања криминалитета представља важну делатност у свим озбиљним земљама света. Како би се могли дати предлози за побољшање стања у овој области код нас, анализирали смо неколико полицијских система и начин њиховог функционисања у спречавању криминалитета. За анализу смо одабрали полицијски систем Француске јер он представља први модерни полицијски систем, али који је доживео неколико битних трансформација у погледу рада полиције полиције и вршења њених послова, како би овај полицијски систем био успешнији у погледу спречавања криминалитета. Даље, анализирали смо полицијски систем Немачке јер је то модел организације полиције по коме би могле бити организоване полицијске структуре у Босни и Херцеговини. У овом полицијском систему је поготово интересантан начин функционисања између различитих полицијских агенција, на различитим нивоима територијалне организације, а све посматрано у контексту спречавања криминалитета. Исто тако, анализирали смо полицијске системе у Великој Британији, Сједињеним Америчким Државама и Канади, јер смо желели сагледати начин функционисања англосаксонских полицијских система, те њихов начин функционисања у погледу превенције криминалитета. Ови полицијски системи су нам интересантни и из разлога што се у њима прво почео да примењује и функционише концепт рада полиције у заједници. Такође, програми превенције криминалитета у овим земљама имају дугу традицију, они се заснивају на проведеним истраживањима чији резултати су нашли примену у пракси, а имали су и утицај на начин функционисања полиције и вршења њених послова.

1. Француска

За полицијски систем Француске већина аутора истиче да је то први модерни полицијски систем који је изграђен у свету. Данашњу организациону структуру полиција у Француској добила је након реформи проведених 1966–1967. године. Последња значајнија реформа организације полиције у Француској проведена је 2008. године, а циљ јој је био усвајање неких принципа, заједничких и за остале земље Европске уније, што се посебно односило на измену улоге Националне жандармерије, у смислу смањења надлежности за војна питања, а јаснијег одређења према полицијским пословима. Основне полицијске организације у Француској су Национална полиција (*Police nationale*) и Национална жандармерија (*Gendarmerie nationale*) (сматрају се националним полицијским снагама), а трећи организациони облик који служи као допунски елемент полицијског система представљају општинске (комуналне) полиције (*Police Municipale*).⁴⁰⁹

Основна полицијска организација је Национална полиција, која је у целини под управом владе, односно преко свог генералног директора је подређена министру унутрашњих послова. Седиште Националне полиције је у Паризу, а у сваком департману налазе се јединице на чијем челу је префект департмана, који је подређен по

⁴⁰⁹ Zagrodzki, M., Police Reforms in France: 40 Years of Searching for a Model, in: *Securitologia*, No. 2/2017, 2017., pp. 45.

полицијским питањима Генералној дирекцији Националне полиције, али има значајну улогу у функционисању локалне управе у департману у целини. Национална полиција је надлежна за обављање полицијских послова у свим градовима са преко 20.000 становника.⁴¹⁰

Наредна полицијска организација која своју надлежност остварује на простору целе државе је Национална жандармерија, а за њен рад је до 2009. године био одговоран министар одбране, а од тада је и жандармерија у надлежности министра унутрашњих послова. Иако су поједине реформе ишле у правцу да се Национална жандармерија ослободи примеса војне службе, ипак се, са пуним правом, у овом тренутку може рећи да је то практично грана француских оружаних снага које су у надлежности Министарства унутрашњих послова. Поред послова које обављају у оквиру Министарства унутрашњих послова, припадници националне жандармерије имају, практично, додатне дужности у Министарству одбране. Послове из своје надлежности Национална жандармерија обавља у подручјима мањих градова, руралних и приградских подручја, тј. насеља која имају испод 20.000 становника.⁴¹¹ Због дела послова који се односе на оружане снаге, Национална жандармерија испуњава и низ војних и одбрамбених мисија. Углавном, жандармерија је у оквиру своје месне надлежности задужена за обављање следећих послова: провођење истрага у кривичном поступку под надзором правосуђа, одржавање јавног реда и мира на јавним скуповима и демонстрацијама, обављање послова полиције на мору, обезбеђење аеродрома, нуклеарних постројења и војних инсталација, пружање помоћи француским оружаним снагама у њиховим операцијама на тлу Француске и обављање дела послова који се тичу обезбеђења највиших званичника Француске и церемонија од државног значаја кроз послове које обавља Републиканска гарда (која је уједно и део Националне жандармерије).⁴¹²

Уз две наведене полицијске организације, постоји и трећи, допунски елемент полицијског система Француске, а то су општинске (комуналне) полиције. Општинске полиције финансирају се од стране општина (комуна) и одговорне су за свој рад градоначелницима. Дакле, надлежне су за територије села и мањих градова. Ради се о полицијским организацијама које имају веома ограничене могућности и овлашћења, која се углавном односе на одржавање и успостављање нарушеног јавног реда и мира, контролу локалног саобраћаја, санкционисање саобраћајних прекршаја, комуналне прописе о паркирању и слично. Њихова улога огледа се, пре свега, у превенцији, пошто своје послове и задатке обављају у униформама, што их чини чуварима мира. Значи, оне су помоћне полицијске снаге, али имају значајну улогу, пошто грађани када имају одређене потребе најчешће долазе прво у општинску полицију, а она онда процењује да ли је конкретан случај у домену општинске полиције или је потребно укључити неку од виших полицијских организација, нпр. судску полицију.⁴¹³

Велики број теоретичара у Француској, историју превенције криминалитета у овој земљи посматра као историју односа између "превенције" и "репресије". Међутим, сматра се да када се говори о превенцији криминалитета у Француској, онда се може рећи како се издвајају три главна историјска периода.

---

⁴¹⁰ Исто, стр. 46.

⁴¹¹ Gissler E., Ruat L., Schneider J., Reberry D., Evolution des effectifs de la police et de la gendarmerie nationales, La Documentation Française, 2017, pp. 4.

⁴¹² Zagrodzki, M., Que fait la police ? Le rôle du policier dans la société, 2nd ed., La Tour d'Aigues, Editions de l'Aube, 2017., 57-58.

⁴¹³ Roche, S., Police de proximité, Paris, Seuil, 2005., pp. 200-201.

Први период везује се за 1980-те године, када је на власт у Француској дошла левица. Овај период је карактеристичан по томе што се у њему доста говорило о односу превенције и репресије. Како је број извршених кривичних дела почео нагло да расте крајем 1970-их година, у Француској је, као и свуда у Европи, почела да се примењује политика спречавања криминала као одговор на ограничење традиционалног репресивног приступа, који је почео да губи своју сврсисходност. Нове политичке власти у Француској су донеле "нову политику спречавања криминала", која се огледала у ангажовању различитих служби на локалном нивоу, које је предводио градоначелник. Формирана је комисија градоначелника, чија је сврха била да се на прагматичан начин прекине стерилна идеолошка расправа о односу: превенција или репресија. Уместо тога, донета је одлука да се крене путем примене конкретних мера и стреми ка "обнављању превенције криминала". Нова политика је требало да буде заснована на активностима које се предузимају на локалном нивоу (укључујући разне агенције под јурисдикцијом локалних власти извештаја градоначелника). Првобитно је француска превенција криминала била првенствено социјална превенција – усмерена на решавање социјалних проблема у друштву који погодују настанку криминала. У том контексту овај вид превенције је био у значајној супротности са англоамеричким трендовима. Према овом моделу полиција је имала само мању улогу у спровођењу политике превенције, а такође и правосуђе је остало у другом плану.⁴¹⁴

Други период у развоју спречавања криминалитета у Француској је означен као "рехабилитација безбедности", а везује се за деведесте године прошлог века. У тој деценији, пажња је посвећена успостављању веза између социјалних мера које су се предузимале у циљу спречавања криминалитета и спровођења закона. Стога се наведени период може окарактерисати као "рехабилитација безбедности". Поменути период у Француској је обележило и то да је реч "превенција" замењена речју "безбедност", што се примарно дешавало у ситуацијама стварања локалних уговора о безбедности. Ове уговоре потписивали су градоначелник, префект (представник државе) и тужилац. Они су и даље били засновани на принципу локалног партнерства, али су подразумевали веће учешће полиције и судства. Даље, партнерство је проширено на неке нове актере, преваходно неке из приватног сектора или полуприватних институција. Такође, правосуђе је предузело поједине активности у погледу већег ангажмана у погледу спречавања криминалитета. Упоредо са развојем поменутих догађаја и активности, покренута је и реформа полиције која се огледала у увођењу нове филозофије рада – француског модела рада полиције у заједници (*police de proximite*). Основна идеја реформе полиције у Француској се заснивала на настојањима на приближавању полиције становништву.⁴¹⁵

Трећи период започео је 2002. године, када се политичка десница вратила на власт. Овај период је обележен оснивањем локалних савета за безбедност и превенцију криминала, слабљењем концепта "блиске полиције" и јачањем репресије кроз проширење овлашћења полиције у погледу спречавања тероризма и увођења нових преступа на јавним местима. Прва, уједно и важна промена односила се на начин рада полиције, када је проведена реформа чији је основни задатак био зауставити превише блиске односе полиције и грађана. Према речима министра унутрашњих послова: "Улога полиција у друштву не сме да се своди на то да полиција игра фудбал са младима, већ она треба да хвата криминалце." Истовремено, између 2002. и 2004. године, донесено је

⁴¹⁴ Wyvekens, A., The evolving story of crime prevention in France, in: Crawford, A., Crime Prevention Policies in Comparative Perspective, Willan Publishing, 2009, pp. 112.

⁴¹⁵ Исто, стр. 113.

неколико законских решења која су превасходно схваћена као примарно "репресивна". Полиција је у свом раду почела да примењује нове мере на спречавању тероризма, али поједине су биле усмерене и на спречавање других кривичних дела, поготово оне чије се извршење традиционално везује за неке специфичне друштвене групе (Роме, проститутке, просјаци или младе људе у приградским насељима). Поред наведеног, кроз одређена законска решења инкриминисане су поједине радње, чиме се желело одговорити на одређене проблеме који су почели заокупљати пажњу јавности. Као најбољи пример треба навести увођење новог кривичног дела – кривично дело вређања државне химне. Такође, донесени су и поједини закони у области правосуђа, којима су уведене нове мере које су се односиле на малолетнике. Тачније, тенденција се односила на проширење одговорности младих за учињене незаконите радње, са нагласком на спуштање старосне границе одговорности младих. У овом периоду усвојен је Закон о превенцији криминала. На локалном нивоу ојачана је улога градоначелника, коме је омогућено да оснује "савет за права и дужности породице" или сугерише подршку родитељима проблематичне деце, затим дата му је могућност да уводи нове мере и приступе на јавном месту. Важно је навести да је у овом периоду усвојен је Закон о јачању борбе против рецидивизма пунолетних и малолетних лица (усвојен 2007. године), који повећава минималне казне, док Закон о безбедносном задржавању и кривичној неодговорности с обзиром на ментални поремећај (усвојен 2008. године), прописао безбедносно задржавање осуђених лица и након издржане казне када процена указује да би та лица могла представљати опасност због екстремно високе вероватноће рецидивизма услед озбиљног поремећаја личности. Ово је надлежним државним органима омогућило да поменуто особе буду смештене у посебним центрима, где ће бити подвргнуте посебном третману и задржане све док буду схватане као потенцијално опасне за друштво.⁴¹⁶

Модел полиције у заједници, "блиске полиције – police de proximite", увео је доста новина у раду полиције. Поред промена које се односе на начин рада и функционисања полиције, десиле су се и промене у погледу вођења кадровске политике. Дакле, мимо модела који се експериментално почео примењивати од 1999. године, police de proximite захтевала је и нову политику у избору запослених. Наиме, због старости ефикасности и релативно дугог периода образовања младих полицајаца, француска Национална полиција није била у могућности да обезбеди буџет за запошљавање полицајаца, па су се поменуто мере почеле примењивати сукцесивно: прва фаза је била експериментална (1999. године реализована је у пет општина, а потом у 62 кварта са високим процентом делинквенције), док је друга фаза подељена у три периода током 2001. и 2002. године. Након 2002. године је модел пренесен на читаву територију Француске, а схваћен је као нови модел обезбеђивања сигурности грађана. Министарство је било принуђено да запошљава додатне кадрове, јер је доста полицијских службеника било упућено на неопходну обуку за полицајце у заједници. У тежњи да полиција буде што ближе популацији, запошљавање се вршило по територијалном критеријуму, а приоритет је дат младима људима из кварта са високим ризиком од криминалитета или пак младим људима страног порекла.⁴¹⁷

Када се узме у обзир да је статус новопримљених полицајаца за рад у заједници привремен, да су мало плаћени и да се суочавају са озбиљним проблемима на терену – тешко је направити одговарајући профил полицајца у заједници. Поред тога, радно време полицајца у заједници нарушавало је равнотежу између регуларне полиције и

⁴¹⁶ Wyvekens, A., Op. cit., pp. 114.

⁴¹⁷ Zagrodzki, M., Op. cit., pp. 47.

антикриминалне бригаде чији се, нарочито ноћни рад, разликује од јединице полиције у заједници. Министарство унутрашњих послова, постављајући различите актере на локални ниво, није успевало да направи кохеренцију поменутих служби, те су различити сервиси функционисали паралелно. Наравно, једно од питања у земљи која је и заговорник остваривања права човека, јесте и то да ли је принцип "више близине више и контроле" успостављен новим моделом полиције. На крају, евалуацију учинка деловања полиције у заједници вршила је сама полиција чија је професионална култура везана за традиционални модел полиције.⁴¹⁸

Иако је сматрана као "чудотворна" у борби против делинквенције, полиција у заједници *a la francaise* била је подложна бројним критикама. Анкете које су вођене у 12 градова, које су резултирале тајним извештајем генералне националне инспекције при полицији, указале су на то да је *police de proximité* извела само пола своје циљне мисије. Једна од највећих слабости на коју се указује, јесте недостатак средстава која нуде половична решења у: а) запошљавању (запошљавање младих на кратак рок, одсуство полиције у заједници током ноћи, када је делинквенција, уосталом, и највећа, итд.). Поред тога, приметно је неангажовање персонала да уђе у суштину реформе полиције, тј. да се од репресивног органа пређе на превентивно деловање полиције. Даље, недовољна запосленост и недовољна репрезентација на јавним местима доводи до тога да и сама полиција није "секуризована". Ако сама полиција нема довољно гаранција за властиту сигурност, на који начин ће она моћи да пружи сигурност грађанима?; б) у самој организацији поливалентне улоге полицајца (да патролира, да пише казне), пракса је показала да је та поливалентност више изузетак неголи правило. С друге стране, судећи према статистикама, чак и кад ниво притужби није тако баналан, добро функционисање полиције у локалној заједници управо због високог процента поднетих притужби може да се прикаже као пораст криминалитета или делинквенције.; д) недовољна ангажованост осталих државних актера на нивоу локалне заједнице, а пре свега локалних власти.⁴¹⁹

2. Немачка

Одређивање организације и појединих начина поступања полиције у Савезној Републици Немачкој утемељено је на уставном уређењу Немачке, која је сложена (федерална) држава састављена од 16 покрајина (федералних јединица), од којих свака поседује посебне основне полицијске службе које су у појединим земљама прилагођене њиховим посебностима и потребама. Одговорност за стање јавног реда и мира, те укупну безбедност грађана, као једна од најбитнијих делатности сваког друштва, сагласно унутрашњем уређењу Немачке, подељена је између појединих покрајина (држава) и савеза. "Немачки полицијски систем спада у координиране децентрализоване полицијске системе – свака савезна покрајина има своје министарство унутрашњих послова, док на савезном нивоу постоји свега неколико заједничких полицијских тела. Сложеност полицијског система у Немачкој последица је постојања посебних савезних полицијских снага и покрајинских полицијских снага."⁴²⁰

Савезне полицијске снаге имају ужу полицијску улогу од покрајинских полицијских снага. За полицијски систем Немачке се може рећи да је конципиран тако

⁴¹⁸ Ferret, J., *Police de proximité en France: une expérience de recherche institutionnelle à l'INRS (1998–2001)*, Les Cahiers de la sécurité intérieure, Paris, n° 46, 2001, p. 111.

⁴¹⁹ Видети: Roche, S., *Op. cit.*, 2005.

⁴²⁰ Кешетовић, Ж., Упоредни преглед модела обуке и школовања полиције, Виша школа унутрашњих послова, Земун, 2005. године, стр. 93.

да се полицијска власт налази у рукама савезних покрајина, док надлежност савезних полицијских организација обухвата подручје заштите уставом утврђеног поретка. Полицијски систем Немачке, по територијалном принципу, организован је на три нивоа: савезном, покрајинском и локалном. На савезном нивоу се налазе: Савезно министарство унутрашњих послова (у оквиру кога су смештене савезне полицијске агенције) и Стални савет министара унутрашњих послова. Полицијске агенције које функционишу на савезном нивоу, у вршењу појединих послова могу да помажу покрајинским полицијским снагама, само ако оне од савезних затраже помоћ у обављању сложених послова из своје надлежности. У таквим случајевима, савезне полицијске снаге подређене су покрајинским полицијским агенцијама и послове обављају под њиховом командом. У надлежности Савезног министарства унутрашњих послова се налази заштита унутрашње безбедности и заштита уставног поретка од насилног угрожавања, спречавање илегалних имиграција, борба против тероризма, послови цивилне заштите у случајевима елементарних непогода и природних катастрофа, унутрашњи управни послови, послови међуполицијске сарадње, заштита националне критичне инфраструктуре, доношење националних прописа у области унутрашњих послова, успостављање и одржавање информационо-комуникационог система полицијских агенција и спречавање свих облика злоупотреба у спорту. У оквиру Савезног министарства, за обављање послова из његове надлежности функционишу следеће савезне полицијске агенције: Савезна криминалистичка полиција, Савезна полиција, Савезна јавна служба, Савезна служба за ИТ, Савезна служба за цивилну заштиту и Савезна спортска полиција.⁴²¹

Ради очувања јединства међу свих елементима полицијског система, те како би се створио континуитет у питањима која су важна за савезну државу и националну безбедност, успостављен је и на савезном нивоу функционише Стални савет министара унутрашњих послова. Савет министара чине министри из сваке земље чланице (покрајине), односно сенатори, како у појединим земљама зову министре, који сарађују на принципу добровољности, а савезни министар је такође члан овог Савета. Савету министара председава савезни министар. Приликом доношења одлука у Савету, иако савезни министар има улогу председавајућег, једино он нема право гласа, док сви други покрајински министри имају право гласа. Министри унутрашњих послова су "службени господари", тј. главни претпостављени свим полицијским службеницима са правом надзора над свим полицијским службама и установама. Савет своју делатност проводи преко радних група које расправљају о начинима решења проблема Савеза или савезних покрајина. Министри унутрашњих послова су "службени господари", тј. главни претпостављени свим полицијским службеницима са правом надзора над свим полицијским службама и установама.⁴²² Најважније савезне службе за обављање полицијских послова су Савезна криминалистичка полиција и Савезна полиција.

Савезна криминалистичка полиција представља основну полицијску агенцију за борбу против најтежих облика криминалитета, који су првенствено усмерени на угрожавање уставног поретка и националне безбедности. У надлежности ове савезне полицијске агенције се налази спречавање вршења: свих облика организованог криминалитета, тероризма и екстремизма, међународне трговине дрогом, трговине људима, дечије порнографије, међународне незаконите трговине оружјем, муницијом и експлозивом, прања новца, привредног криминалитета (провођење финансијских

⁴²¹ Feltes, T., Marquardt, U., Schwarz, S., Policing in Germany: Developments in the Last 20 Years, in: Handbook on Policing in Central and Eastern Europe, 2013., pp. 95.

⁴²² Милетић, С., Полицијско право, Полицијска академија, Београд, 1997. године, стр. 231.

истрага), форензичка испитивања и криминалистичка вештачења; спречавање сајбер криминалитета, корупције; она води централну базу података и представља главну службу за међународну полицијску сарадњу. Потребно је посебно истаћи да ова савезна полицијска агенција може предузимати одређене мере и радње на подручју неке од шеснаест покрајина само по позиву покрајине, а и када се деси таква ситуација, савезна служба је подређена покрајинској. Ова служба је одговорна и за општи развој метода поступања полиције, те за стратегију сузбијања криминала у Немачкој.⁴²³

Савезна полиција је полицијска агенција која се налази у оквиру Савезног министарства унутрашњих послова, а у својој надлежности има: заштиту савезних граница до дубине од 30 километара; вршење послова обалске страже (обала Немачке је дуга 700 километара); контролу преласка државне границе у железничком саобраћају и обезбеђење железнице и путника у железничком саобраћају; спречавање претњи безбедности ваздушног саобраћаја, безбедност аеродрома, укључујући и ваздушни простор изнад аеродрома; обезбеђење објеката Савезне Владе и савезних министарстава, као и обезбеђење Савезног Уставног суда и Савезног суда правде; безбедност граница, одвијања саобраћаја, екологије, рибарења и надзор истраживачких радова на Балтичком и Северном мору; обављање полицијских дужности током ванредних ситуација; учешће у полицијским мисијама у организацији УН, ЕУ или других међународних организација; подршка Министарству спољних послова СР Немачке у обезбеђењу дипломатско-конзуларних представништава у иностранству; подршка Савезној криминалистичкој полицији приликом заштитних и ескортних задатака (обезбеђење личности); подршка Савезној служби за заштиту поретка; асистенција и помоћ у случајевима катастрофа и појединачних инцидената, подршка полицијским снагама покрајинских полиција, посебно при извођењу обимнијих операција и обезбеђењу великих манифестација.⁴²⁴

На покрајинском нивоу организације полиције Немачке налазе се министарства унутрашњих послова савезних покрајина. Већина стварне полицијске власти се налази у рукама управо покрајинских полиција, и то је она карактеристика која чини овај полицијски систем децентрализованим. Свака покрајина доноси законе којима уређује организацију својих полицијских снага и прописује овлаштења полиције. Постоје одређене разлике у организацији покрајинских полиција, али у свим покрајинама је образована јединствена основна структура која обухвата Министарство унутрашњих послова, којем су подређена полицијска председништва (територија сваке покрајине је подељена на одређени број председништава). Председништва имају управну, надзорну и организациону надлежност над полицијским снагама које функционишу у оквиру њих, за део покрајине за коју су основана. Председништва практично представљају највиши ниво организационе јединице полиције у покрајини. Покрајинске полицијске снаге су, у одређеној мери, различито организоване, али ипак покрајинске полиције се састоје од следећих организационих јединица: униформисане полиције, криминалистичке полиције, речне полиције, саобраћајне полиције и посебних јединица полиције. *Униформисана полиција* је надлежна за одржавање јавног реда и мира, спречавање и отклањање свих облика угрожавања безбедности, спречавање вршења прекршаја, спречавање вршења кривичних дела и провођење криминалистичких обрада у једноставнијим случајевима. *Криминалистичка полиција* се бави спречавањем и откривањем тежих облика кривичних дела и провођењем истрага у тим случајевима (тешке крађе, серијска кривична дела, разбојништва, кривична дела против живота и

⁴²³ Карас, Ж., Штрк, Д., Основни приказ организације и неких овласти немачке полиције, у: Полиција и сигурност, Загреб, 2002. године, стр. 346.

⁴²⁴ Frevel, B., Kuschewski, P., Police Organization and Police Reform in Germany: The Case of North Rhine-Westphalia, in: German Policy Studies, Vol. 5, No. 2., 2009, pp. 52.

тела, имовинска кривична дела итд.). *Речна полиција* врши надзор и контролу безбедности саобраћаја који се одвија на пловним путевима, тј. рекама, језерима и у лукама. *Саобраћајна полиција* обавља послове контроле и регулисања саобраћаја на саобраћајницама у покрајини, те одржавањем укупног стања безбедности саобраћаја, с тим што се за контролу и регулисање саобраћаја за посебне категорије путева – аутобанове (магистралне путеве без ограничења брзине) образују посебне организационе јединице саобраћајне полиције које имају само надлежност на тим саобраћајним деоницама и представљају практично специјализоване снаге саобраћајне полиције. И на крају, постоје *посебне јединице*, које су задужене за пружање помоћи редовним полицијским снагама у ситуацијама када оне од њих затраже помоћ, или када се процени да редовне снаге полиције својим капацитетима не могу одговорити на захтеве неке сложене ситуације.⁴²⁵

Локални ниво организације полиције у Немачкој чине локалне полицијске структуре, које су углавном формиране за вршење најпростијих полицијских послова. Њихов посао се углавном огледа у зајимању пријава од стране грађана о безбедносно интересантним догађајима, пружању информација грађанима, вршењу комуналних послова из надлежности градова и општина, а на одређени начин представљају и помоћне полицијске снаге полицији полицијског председништва. Ове полицијске снаге су значајне јер се налазе у сталном контакту са грађанима и укључене су у решавање неких административних проблема, као и саветовање грађана у одређеним административним стварима. Већи део надлежности ових полицијских структура се односи на комуналне прописе општина и градова. Локалне полицијске структуре су дужне да о свим сазнањима да је извршен прекршај или кривично дело о томе одмах обавесте покрајинске полицијске снаге.

У Немачкој стручњаци за спречавање криминалитета деле следећа гледишта: репресивна средства су неопходна за успешну борбу против криминалитета, али постоје и ограничавајући фактори који онемогућавају да се само репресијом успешно спречи криминалитет; све опције нерепресивног спречавања злочина нису у потпуности искоришћене и њих треба развијати; спречавање криминалитета задатак је читавог друштва са којим се суочава Савезна влада, покрајине, општине и сви други релевантни актери. Од раних 90-их, први савети за превенцију криминалитета основани су у општинама, а њихов искључиви задатак је било спречавање криминалитета. У Немачкој постоји око 2.000 тела за спречавање криминалитета. Спречавање криминалитета у Немачкој се заснива на превентивним активностима, које се, првенствено, спроводе на локалном нивоу. У Немачкој је прихваћено схватање да је криминалитет првенствено локална појава, па из тог разлога се и посвећује највећа пажња деловању на локалном нивоу. Самим тим што је фокус деловања усмерен на локални ниво, највећи део спречавања криминалитета се одвија на нивоу покрајина. Дакле, као што је то случај са вршењем полицијских послова, где је главна полицијска власт смештена на покрајинском нивоу, тако је случај и са спречавањем криминалитета. Међутим, и савезни ниво има своје значајно место у спречавању криминалитета. Савезна влада пружа преглед превентивног деловања на националном нивоу. Немачки форум за спречавање криминалитета основан је 2001. године, а његови чланови су представници политичких партија, привредници, чланови верских заједница и државне администрације. Савезна влада, покрајине, као и приватне компаније и удружења су оснивачи овог форума. Сврха оснивања овог форума је промоција спречавања криминалитета у свим њеним аспектима. Један од основних задатака овог форума је

---

⁴²⁵ Feltes, T., Marquardt, U., Schwarz, S., Op. cit., pp. 96.

умрежавање свих тела која су надлежна за спречавање криминалитета, као и успостављање сарадње између свих релевантних субјеката за превенцију криминалитета широм Немачке, као и пренос знања и информисање јавности о предузетим активностима на овом пољу. Такође, форум унапређује и подстиче превентивне програме, учествује у немачком конгресу превенције криминалитета, развија стратегије на националном нивоу и иницира националне награде за превенцију. Исто тако, форум унапређује и обуку и образовање у погледу превенције криминалитета, а бави се и међународном сарадњом.⁴²⁶

У немачким покрајинама успостављени су савети за спречавање криминалитета, а у оквиру криминалистичке полиције покрајинских министарстава унутрашњих послова формирана су одељења за превенцију криминалитета. Овим одељењима су подређене службе за превенцију криминалитета које су успостављене у окрузима, градовима и општинама. Пошто су покрајинска министарства унутрашњих послова надлежна за све полицијске послове, то у пракси значи да је покрајинска полиција надлежна за превенцију криминалитета. Покрајине могу у појединим случајевима делегирати надлежност савезним полицијским органима, док савезни министар унутрашњих послова има овлашћење да у случајевима ванредног стања преузме контролу над полицијом једне или више покрајина. Криминалистичке службе које функционишу у оквиру покрајинских министарстава унутрашњих послова прикупљају све значајне информације и документа у вези с превенцијом криминалитета, анализирају прикупљене информације, обавештавају све полиције у покрајини о трендовима криминала и доносе месечне планове за превенцију који се координирају на националном нивоу.⁴²⁷

Свака покрајинска криминалистичка служба има специјалне надлежности у погледу сарадње са произвођачима безбедносне опреме. Тако у покрајини Баден-Виртенберг служба развија стандарде за заштиту стакла, тестира отпорност опреме на пројектиле ватреног оружја и експлозиве, баварска служба бави се безбедношћу компјутерске технике, брава, врата и других препрека за заштиту од провала, док служба покрајине Хамбург сарађује са банкама и транспортним компанијама ради заштите новца и других вредности. Поступање полиције у превенцији криминала се уређује законима о полицији у покрајинама. У окрузима, градовима и општинама постоје центри за превенцију криминала који су повезани са саветодавним службама полиције у градовима. Центри спроводе и унапређују пројекте превенције самостално и у сарадњи са покрајинским министарствима и саветима за превенцију криминала.⁴²⁸

У Немачкој је покренут и програм под називом "Програм полицијског спречавања криминала и Савезне владе" чији је циљ едукација грађана и свих релевантних удружења и државних тела за спречавање криминала. Циљ овог превентивног програма је информисање и едукација грађана, као и едукација тела одговорних за спречавање криминалитета о разним облицима кривичних дела, као и свим опцијама превенције криминала. Фокус је на секундарној превенцији и превентивном раду полиције. У сарадњи покрајинских тела за превенцију, немачког форума за превенцију криминалитета и криминалистичких служби покрајинских полиција, развијен је и покренут софтвер за превенцију криминала. Сврха примене овог софтвера је управљање превенцијом, како би се остварила боља сарадња и поспешила размена информација и идеја. Помоћу софтвера се остварује бољи преглед постојећег превентивног деловања на

⁴²⁶ Преузето са: https://eucpn.org/sites/default/files/document/files/eucpn_crime_prevention_strategy_germany.pdf, посећено: 7.7.2021. године.

⁴²⁷ Frevel, B., Kuschewski, P., Op. cit., pp. 57.

⁴²⁸ Вуковић, С., Op. cit., стр. 331.

територији целе Немачке (на националном нивоу), а свим актерима који имају учешће у превенцији криминала се нуди кроз платформу умрежавања и објављивања нових идеја превентивног деловања.⁴²⁹

Поред свега наведеног, у Немачкој постоји велики број различитих програма чији је циљ спречавање криминалитета. Један од интересантних програма је пројекат који се бави сарадњом између полиције, служби социјалне заштите младих и служби социјалне заштите. Овај програм представља заједнички пројекат града Нирнберга и полиције Нирнберга. Програм финансира Баварско државно министарство запошљавања и социјалних питања, и породице. Фокус пројекта је на две теме: како побољшати сарадњу између полиције и органа социјалне заштите, и како побољшати системе за помоћ у кризним ситуацијама. За обе теме су формиран посебни тимови, у којима се налазе људи из науке и струке која је релевантна за решавање поменутих проблема. Концепт Пројекат за побољшање сарадње полиције и социјалних служби је првенствено усмерен на успостављање неперсонализоване и поуздане сарадње између полиције и социјалних служби, као и стварање комуникационе мреже између социјалних служби града и полиције. На овај начин се желела превазићи пракса из прошлости где се свака организација појединачно бавила својим случајевима без консулација са другим сродним службама. Размена информација између служби социјалног старања и полиције је подигнута на виши ниво, а сарадња је продубљена. У решавању појединих проблема који се односе на малолетне преступнике, полиција и центри за социјално старање делују заједно и покушавају изнаћи модалитете којима ће утицати на смањење малолетничке делинквенције.⁴³⁰

Покрајинско министарство унутрашњих послова Баден-Виртемберга и представници локалних власти у проводили програм под називом "Савез против десничарског екстремизма и насиља", а чији је циљ био спречавање насиља које узрокује ксенофобија. Основни циљ пројекта је било одвраћање особа од ксенофобног понашања, као и заштита сведока кривичних дела која су учинили припадници екстремних десничарских група. Мере које су спроведене у овом програму су последица процене коју је урадила полиција. У оквиру пројекта обављени су превентивни разговори са одређеним појединцима у циљу њиховог одвраћања од ксенофобичног понашања, затим прикупљане су информације о одређеним личностима и организацијама, потом су таргетирана криминогена жаришта на којима се појављивао већи број полицајаца у одређеним временским интервалима, предузимане су криминалистичке контроле терена итд. Полиција је кроз овај пројекат извршила класификацију лица у зависности од степена њихове припадности десничарским екстремистичким покретима, карактера личности, услова у којима живе, социјалног статуса, степена привржености десничарској организацији итд.⁴³¹

Занимљиво је навести и то да је покрајина Есен усвојила 2000. године закон који прописује ангажовање грађана у добровољној полицијској служби. Законом је предвиђено да у ту службу могу бити укључени сви који су напунили 21 годину, а да нису старији од 63 године. Селекцију чланова службе је вршила полиција. Чланови ове службе су имали овлашћење да могу легитимисати сумњива лица, затим лишавати слободе лица која би затекли у вршењу кривичног дела, а добијали су и надокнаду за свој ангажман. Главни задаци службе су се односили на присуство у подручјима у којима

⁴²⁹ Преузето са: https://eucpn.org/sites/default/files/document/files/eucpn_crime_prevention_strategy_germany.pdf, посећено: 7.7.2021. године.

⁴³⁰ Преузето са: <https://www.kriminalpraevention.de/files/DFK/sprachen/en/09selected-projects-2004.pdf>, посећено: 9.7.2021. године

⁴³¹ Исто.

није могуће обезбедити патроле полиције у жељеном обиму (јавни саобраћај, пешачке зоне, јавне манифестације) и контакт са грађанима. Обуку лица за добровољну полицијску службу, која траје најмање 50 часова, спроводе полицајци из активног састава када нису у служби. Временом се показало да је та служба значајно допринела спречавању криминалитета, провођењу криминалистичких истрага и контроли друмског саобраћаја.⁴³²

3. Велика Британија

Основна одлика полицијског система Велике Британије јесте у томе што у њему кључни елемент представљају локалне полицијске снаге. Те су снаге под пресудним утицајем органа локалних власти, тако да је и сама база полиције локална, а не државна. Дакле, полицијски систем Велике Британије је сложен и децентрализован полицијски систем.⁴³³

Када се говори о полицијском систему Велике Британије, треба прво рећи да је полиција Енглеске и Велса (изузев Лондона) једнако организована, тако да је подручје Енглеске и Велса подељено на грофовије (округе) и градске грофовије, којима на период од три године управљају изабрана већа. Грофовије се даље деле на дистрикте, те градске и сеоске општине, које имају своју самоуправу. Ова територијална подела на административне округе условила је постојање више самосталних полиција у Енглеској и Велсу. Сагласно томе, не рачунајући парохиске полицајце, полиција се организује као грофовијска, као градска и као комбинована полиција. Занимљиво је да свака грофовија и град не морају имати посебне полиције, тако да у Енглеској и Велсу има укупно 43 грофовијских, градских и комбинованих полицијских снага. Дакле, грофовијске или окружне полиције надлежне су искључиво унутар граница грофовије, при чему се у потпуности поштује начело територијалитета. Овим полицијама управља шеф, којег именује и контролише комитет за полицију конкретне грофовије. Градске полиције организују се за градове који имају више од 75.000 становника. Ти градови имају административну аутономију, а шефа полиције у великим градовима именује надзорни комитет. Комбинована полиција настаје фузијом двеју или више полиција, која може бити добровољна, а може се провести и по налогу министра за унутрашње послове. Шефа комбиноване полиције именују органи удружених градова или грофовија. Свакако да не треба изоставити ни парохиске полицајце који почивају на традиционалној установи констабла, а најчешће се састоје од једног или неколицине људи који се бирају на одређени период.⁴³⁴

У протеклих десет година десиле су се многобројне реформе полицијског система које су условиле да је велики број ранијих полицијских агенција престао са радом, а основане су неке које сада функционишу и имају у својој надлежности послове некадашњих полицијских агенција. Узимајући у обзир све промене које су се десиле у полицијском систему Уједињеног Краљевства, можемо рећи да је овај полицијски систем изграђен од четири врсте полицијских агенција: територијалних полицијских агенција, специјализованих полицијских агенција, националних агенција за провођење закона и осталих полицијских агенција. Територијалне полицијске агенције обављају већину полицијских послова у оквиру полицијског система Уједињеног Краљевства и практично представљају основну полицијску снагу. По подацима из 2013. године, у овом

⁴³² Вуковић, С., *Op. cit.*, стр. 333.

⁴³³ Видети: Brown, J., *Policing in the UK*, House of Commons Library, London, 2021.

⁴³⁴ Исто.

полицијском систему има укупно 45 територијалних полицијских агенција. Полицијска власт се суштински налази у рукама ових полицијских агенција, а оне своје послове обављају на подручју једног округа (графовије). Полиција у Шкотској се разликује од полиције у Енглеској и Велсу преваходно у кривичноправној процедури, па се то, наравно, одражава и на сам рад полиције, док је полиција Северне Ирске значајно другачије организована, јер је успостављена као јединствена полицијска служба. Полицијска служба Шкотске настала је реформом полиције у Шкотској, која је проведена 2013. године, а сматра се највећом полицијском агенцијом након Метрополитенске полиције, док се њена месна надлежност простире на целокупној територији Шкотске. Ова полицијска агенција је подељена на 14 локалних полицијских дивизија, на чијем челу се налазе команданти дивизија који су одговорни за стање безбедности у локалној заједници за коју су надлежни. Свака локална дивизија је састављена од полиције опште надлежности, криминалистичке полиције, саобраћајне полиције и полицијских службеника задужених за рад полиције у заједници. У седишту полицијске агенције су образоване основне организационе јединице које пружају подршку локалним полицијским снагама у обављању сложених послова.⁴³⁵ Полицијска служба Северне Ирске послове из своје надлежности обавља на целој територији Северне Ирске. Овом полицијском агенцијом руководи повереник за полицију Северне Ирске. Ова полицијска агенција је потпуно аутономна у обављању свих полицијских послова на територији за коју је одговорна. Полиција је територијално организована тако што је подељена на дистрикте, којих има укупно 8, и којима руководи главни инспектор, затим се дистрикти деле на округе, окрузи на подручја, а подручја на секторе. Оваква територијална организација је прилагођена потребама потпуног провођења концепта рада полиције у заједници. У последњих неколико година, у складу са новим структуралним реформама, руководилац једног подручја може да управља са више суседних подручја, како би се направиле додатне уштеде у буџету.⁴³⁶

Специјализоване полицијске агенције имају надлежност на ширем делу територије Уједињеног Краљевства од територијалних полицијских агенција, али ове агенције су малобројне и обављају једну специјализовану врсту послова, тако да немају велики значај у укупном уделу општих полицијских послова. Најзначајније специјализоване полицијске агенције су: Национална агенција за спречавање криминала, Британска транспортна полиција, Министарство одбране полиције и Цивилна нуклеарна полиција.⁴³⁷

Агенције за спровођење закона из појединих области и остале полицијске агенције, заједно са претходно описане две врсте полицијских агенција, чине полицијски систем УК. Део ових полицијских агенција, посебно пароксијски полицајци, свој рад заснивају на традиционалној установи констабла, а најчешће се састоје од једног или неколицине људи који се бирају на одређени период, чији су послови везани за надзор над спровођењем прописа из области локалних заједница у погледу комуналних послова.⁴³⁸

За полицију Велике Британије стоји констатација да стратегија њеног деловања иде у правцу стварања непосредног контакта и односа са грађанима у циљу изградње система рада полиције у заједници. Још 1960. године Министарство унутрашњих послова Велике Британије је формирало Комисију за превенцију и откривање криминала

⁴³⁵ Преузето са: <http://www.scotland.police.uk/>, посећено: 21.7.2021. године.

⁴³⁶ Преузето са: http://en.wikipedia.org/wiki/Police_Service_of_Northern_Ireland, посећено: 21.7.2021. године.

⁴³⁷ Видети: Allen, G., Harding, M., Police Service Strength, House of Commons Library, London, 2021.

⁴³⁸ Исто.

унутар полицијских департмана. Интенција Комисије се односила на сарадњу полиције са свим државним и недржавним субјектима у погледу спречавања криминалитета. Након оснивања поменутог тела, основана је и Стална конференција за превенцију криминалитета. Међутим, на почетку спречавању криминалитета се није придавала велика пажња. Примарна делатност полиције се првенствено односила на реактивно деловање полиције (по извршеном деликту).

Концепт превенције криминалитета почео је да се мења средином 1970-их година, када су Јединица за превенцију криминалитета и Јединица за истраживање и планирање Министарства унутрашњих послова донеле програм рада који показује да би се криминалитет могао смањити кроз рад полиције у друштвеном окружењу. Међутим, овакав приступ, чији је циљ био смањење могућности за криминалитет, био је у изразитој супротности са тадашњом владином политиком. Програм се заснивао на идеји да се криминалитета најбоље може контролисати уколико се пажња усмери на појединца, било пре неговог укључивања у криминалитет, или након што реализује криминалну активност, после извршеног деликта кроз ефикасну употребу система кривичног правосуђа. Ситуациона превенција је, у овом периоду, заузела примарно место у спречавању криминалитета. Средином 1980-тих година је покренут Програм безбедних градова, који се заснивао на ситуационој превенцији и који је дао значајне резултате у погледу спречавања криминалитета. Из овог програма потекла су три значајна закључка која су пренета у каснију политику и праксу: концепт ситуационе превенције треба користити као значајно средство контроле криминалитета; одговорност за "спречавање злочина" почива на целокупном друштву, а не само на полицији; "методологија" за спречавање злочина треба се заснивати на процени проблема (заснованој на утврђеним подацима), затим је неопходно донети планове за решавање спознатих проблема (утврдити могућа решења проблема) и након примене планираних решења неопходно је проценити ефекте примењених решења.⁴³⁹

Такође, Јединица за превенцију криминалитета је самостално започела програм истраживања, како у оквиру породица, тако и у школи, фокусиран на побољшање политике и праксе спречавања злочина. Године 1992. Министарство унутрашњих послова повукло је истраживаче из Јединице за превенцију криминалитета и успоставило Полицијске истраживачке групе које су имале за циљ да својим радом повећају утицај истраживања на полицијску политику и праксу. Полицијске истраживачке групе бавиле су се улогом полиције у спречавању криминалитета. Многа истраживања и студије које су проведене у периоду од 70-тих до 90-тих година прошлог века служиле су циљу унапређивања политике и праксе спречавања криминалитета. Истраживања и програми у области спречавања криминалитета су се наставили у Уједињеном Краљевству и касније, тако да је између 1985. године и 2000. године поднесено 120 извештаја о проведеним истраживањима која се односе на проблематику спречавања криминалитета.⁴⁴⁰

Као резултат поменутих истраживања развило се неколико програма који доприносе спречавању криминалитета, а и филозофија полицијског поступања се значајно променила. Такође, развијено је неколико стратегија спречавања криминалитета, а целокуна друштвена заједница је са одговорним субјектима укључена у ту делатност.

---

⁴³⁹ Laycock, G., Clarke, V. R., (2001). Crime Prevention Policy and Government Research: A Comparison of the United States and United Kingdom. *International Journal of Comparative Sociology*, pp. 236, доступно на

⁴⁴⁰ Исто, стр. 238.

На локалном нивоу од великог значаја за спречавање криминалитета је сарадња између полицијских службеника и свих релевантних субјеката (општинских власти и општинских служби, социјалних служби, здравствених установа итд.). Интересантно је навести то да радници који су задужени за стамбене послове у општинским органима приликом свог обиласка стамбених подручја евидентирају, обилазе и надзиру подручја која су означена као криминогена жаришта. Они су овлашћени да могу идентификовати проблеме и околности које погодују извршењу кривичних дела, те да о томе обавесте надлежне полицијске снаге. Поједине локалне заједнице су успоставиле посебне општинске службенике (официре за безбедност заједнице), чији је посао да буду спрега (координатори) између становника локалне заједнице и локалних полицијских снага, а све у циљу спречавања криминалитета.

Полиција у Енглеској и Велсу има многобројна овлашћења с циљем превенције криминалитета. По закону о злочину и нередима из 1998. године, савет локалних власти или шериф полиције могу поднети пријаву суду за издавање наређења због антисоцијалног понашања, ако се лице узраста десет и више година понашало на антисоцијалан начин, што је проузроковало узнемирење особе која није у домаћинству с тим лицем или је могло проузроковати то узнемирење, ако је то неопходно за заштиту грађана. Пре подношења пријаве савет и шеф полиције су дужни да се међусобно консултују. Суд може наредити туженом да се уздржи од одређених понашања у периоду не краћем од две године, мада наређење може бити укинута и пре рока уз сагласност подносиоца пријаве и туженог. Ако тужени неоправдано прекрши забрану, може бити осуђен у скраћеном поступку на казну затвора до шест месеци или новчану казну, а могу му бити изречене и обе санкције или може бити осуђен по оптужници на казну затвора до пет година или новчану казну, а могу му се изрећи и обе санкције.⁴⁴¹

Шеф полиције може тражити од суда и да изда наређење за сексуалне делинквенте ако је лице поступило на начин који даје оправдан разлог за уверење да је такво наређење неопходно за заштиту јавности од озбиљног угрожавања од стране тог лица. Суд може забранити туженом поступке који су неопходни за заштиту јавности за период не краћи од пет година, осим ако не постоји сагласност обе стране. Ако без оправданог разлога прекрши забрану, лице може бити осуђено на исти начин као и код кршења наређења због антисоцијалног понашања. Учиниоцем сексуалног деликта сматра се лице које је осуђено за сексуални деликт из дела 1. Закона о сексуалном деликту из 1997. године, које је ослобођено кривице за то дело због душевне болести или утврђене неспособности, које је упозорено од стране полицајца због таквог дела које је било дозвољено у време када је упозорење дато, или лице које је кажњено изван Уједињеног Краљевства за дело које је предвиђено као деликт по том законодавству, а представљало би сексуални деликт у односу на који би се примењивао наведени закон из 1997. године да је учињен у било ком делу УК. Такође, локална власт или шеф полиције може сачинити локални план полицијског часа за децу и донети објаву којом се за период од 90 дана забрањује деци испод 16 година да буду на јавном месту унутар означеног подручја током одређених сати ако нису под ефикасном контролом родитеља или одговорне особе која има 18 и више година, ако је то неопходно за одржавање реда, уз претходну консултацију шефова полиције унутар тог подручја. Ако оправдано верује да је дете прекршило забрану, полицајац је дужан да о томе информира надлежну локалну власт што пре и може довести дете на место где станује, осим ако би тиме

---

⁴⁴¹ Вуковић, С., *Op. cit.*, стр. 343.

изложио дете значајном повређивању. Истрага поводом кршења забране мора почети најкасније у року од 48 сати од када је локална власт информисана.⁴⁴²

Законом о озбиљном криминалу уведено је наређење за спречавање озбиљног криминалитета у правни систем Велике Британије. Закон о озбиљном криминалу Велике Британије из 2007. године прописује да Високи суд Енглеске и Велса може издати наређење за спречавање озбиљног криминалитета у трајању најдуже до 5 година лицу које има 18 или више година за које је уверен да је укључено у озбиљан криминалитет и када има разлоге да основано верује да ће наређење заштитити јавност спречавањем, ограничавањем или прекидањем учешћа те особе у озбиљном криминалитету у Енглеској и Велсу. Наређење може садржати забране, ограничења, захтеве и сличне услове које суд оцени као потребне за остваривање наведеног циља. Закон наводи да се укључивањем у озбиљан криминалитет сматра извршење озбиљног преступа у Енглеској и Велсу, олакшавање његовог извршења, па чак и понашање на начин који је вероватан да олакша његово извршење без обзира на то да ли је извршен. Листа озбиљних преступа је дата у оквиру истог закона, а међу њима су: илегална трговина дрогом и оружјем, трговина људима, проституција и сексуално искоришћавање деце, оружана пљачка, праће новца, превара, утаја пореза и пореска кривична дела, корупција и подмићивање, уцењивање, кривична дела против интелектуалне својине и еколошки криминал. Поступак за издавање таквог наређења може покренути јавни тужилац, тужилац за гоњење у области пореза и царине или директор Канцеларије за озбиљне преваре, као и јавни тужилац Северне Ирске за њено подручје. Истовремено, закон даје примере забрана, ограничења и захтева који се могу наметнути у наредби (али се не ограничава само на њих), као и оних које се не могу наметнути. Када су у питању физичка лица, наредба се може односити на њихово финансијско и друго пословање, имовину, радни аранжман, средства која користе за комуникацију или повезивање с другима, просторије којима имају приступ, коришћење просторија или ствари, путовање унутар Уједињеног Краљевства или у иностранство. Захтеви се могу поставити и правним лицима у вези с њиховим пословањем, споразумима које су потписали, обезбеђивањем добара и услуга, просторијама које користе, па чак и у вези са запошљавањем особља. Лицу се не може наредити да пружи информацију усмено, нити да пружи информацију којом се крши законска професионална дужност. Непоштовање наредбе представља преступ за који су прописане новчане казне и/или казне затвора у трајању чак и до 5 година. Таква наређења у оправданим случајевима могу бити корисна за спречавање тешких кривичних дела, међу којима и праћа новца.⁴⁴³

4. Сједињене Америчке Државе

Полицијски систем Сједињених Америчких Држава карактеристичан је по великом броју различитих полицијских организација. Постоје подаци да у овој земљи постоји 40.000 посебних полицијских организација, а угледна Енциклопедија британика наводи податак да се број полицијских организација углавном процењује на око 20.000, и да се знатна већина њих састоји од једног, два или три човека, који нису запослени с пуним радним временом, те да они и не примају плату за свој рад, већ неку врсту накнаде

---

⁴⁴² Исто, стр. 344.

⁴⁴³ Вуковић, С., Мијалковић, С, Бошковић, Г., Превенција праћа новца и финансирања тероризма – основне методе и могућности. У: НБП Журнал за криминалистику и право, број 16(2), Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2011. године, стр. 128–129.

за обављање дужности.⁴⁴⁴ Према подацима које наводе Дин Чемпион (Dean Champion) и Џорџ Раш (George Rush), у Сједињеним Америчким Државама је 1990. године постојало 16.961 институција које су обављале полицијске послове. Међу њима је било 12.288 полицијских институција на локалном нивоу, 3.093 институције на челу са шерифом, 1.531 специјална полицијска агенција и 49 државних полицијских агенција. Оне су укупно запошљавале 793.020 лица на неодређено време и 76.044 лица хонорарно, док су им трошкови износили близу 65 милијарди долара.⁴⁴⁵

Међутим, ако се полицијски систем САД, као веома сложен, покуша систематизовати и посматрати у контексту територијалне организације, онда можемо рећи да се он састоји од следећих нивоа: села и парохија, градова и општина, округа и грофовија, држава чланица и савезног.

Најнижи ниво у овом полицијском систему представљају полицијске организације које егзистирају на нивоу села и парохија. У надлежности ових полицијских организација је одржавање јавног реда и мира на њиховом подручју, поступање по одлукама судова и локалних власти, лишавање слободе учинилаца кривичних дела, одржавање локалних затвора, надзор над применом прописа локалних власти и слично. Овај облик организације полиције се постепено напушта, пошто се сматра да је застарео и нефункционалан.⁴⁴⁶

На наредном нивоу полицијског система САД се налазе полицијске организације које функционишу на нивоу градова и општина (обично су то насеља која имају више од 2.500 становника или која имају статус града). На овом нивоу полицијског система се организују полицијске агенције које су у оквиру своје месне надлежности задужене за обављање послова полиције. Бројност припадника општинских и градских полиција се разликује од града до града. Међутим, у појединим градовима се може десити да постоји и по неколико посебних градских полиција, а такође је могуће да једна полиција буде месно надлежна за више општина. Градским полицијама руководе шерифи или комесари, који за свој рад одговарају градским властима. Типична градска полиција се дели на секције и одсеке, а територијална на чете, десетине и патроле. Улогу позорника све више замењују моторизоване патроле које брзо стижу на место конкретног догађаја.⁴⁴⁷

На нивоу покрајина и округа (регионалном) постоје полицијске организације које се заснивају на постојању одељења шерифа са одређеним бројем полицајаца. У неким окрузима и покрајинама постоји шерифово одељење које се бави само обезбеђењем локалних судница. Међутим, у неким другим окрузима или покрајинама локални шерифи делују као ексклузивни орган за спровођење закона. Уопштено посматрајући послове које обавља окружна полиција, ове полицијске агенције се могу поделити у три категорије: прву категорију, која се бави широким спектром полицијских послова на територији целог округа; другу категорију, која се бави полицијским пословима само на појединим деловима округа, обично на основу уговора у посебним деловима округа; и трећу категорију, која у својој надлежности има обезбеђење појединих објеката округа,

---

⁴⁴⁴ Доступно на: <https://www.britannica.com/topic/police/The-history-of-policing-in-the-West>, посећено: 26.7.2021. године

⁴⁴⁵ Champion, D., Rush, G., Policing in the Community. Office of Public Affairs Embassy of the United States of America, Sarajevo, 2003, pp. 43.

⁴⁴⁶ Видети: Hickman, J. M., Reaves, A. B., Local Police Departments, U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, 2003.

⁴⁴⁷ Видети: Hyland, S. S., Davis, E., Local Police Departments 2016: Personnel, U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, 2019.

градских паркова, као и патролирање по цестама округа и пружање помоћи одељењима градских и општинских полиција.⁴⁴⁸

У 50 држава чланица има око 200 посебних полицијских организација. Приступ код формирања полиција на нивоу држава чланица је био различит, те су формиране једна или више различитих полицијских организација са различитом улогом. Њихова основна улога је била да врше контролу саобраћаја и друге редовне полицијске послове, са наглашеном потребом да једном професионалном структуром превазиђу слабости локалних полиција које су долазиле до изражаја. Те слабости су се огледале у корупцији, неефикасности, неспособности одупирања радничким штрајковима и слично. Данас, полицијске организације на нивоу држава чланица, имају надлежност на простору целокупне територије државе у погледу контроле и примене законских прописа. Генерално посматрано, ове полицијске агенције обављају послове изван јурисдикције окружног шерифа, као што су спровођење закона о саобраћају на државним аутопутевима, обезбеђење комплекса државног Капитола, заштите гувернера, обуке нових службеника за локалне полицијске снаге, а имају и могућност примене савремених научних метода у погледу откривања извршилаца кривичних дела. Државне полицијске агенције пружају помоћ локалним полицијским структурама у њиховом раду, а у случају озбиљих и сложених кривичних истрага, надлежне су за њихово провођење на територији целе државе.⁴⁴⁹

На савезном нивоу (највишем нивоу полицијског система САД) налазе се полицијске агенције које су надлежне за примену савезних закона. Прва савезна полицијска организација формирана је 1789. године, а то је била Служба савезних шерифа, затим Служба за истраживање фалсификата новца, која је поткрај деветнаестог века добила назив Тајна служба, и почела се повремено користити за обезбеђење председника САД. Истражни биро, од кога је касније настао ФБИ, формиран је 1905. године. Делокруг послова савезних полицијских агенција је прецизније одређен Кодексом Сједињених Америчких Држава о истрази и односи се на питања која су експлицитно у надлежности савезних власти. Међутим, савезни истражни органи добили су могућност ширег деловања у пракси након 2001. године и усвајања Акта Сједињених Америчких Држава о патриотизму. Такође, у надлежност ових полицијских агенција спадају сва тежа кривична дела (кријумчарење дроге, уметничких вредности и друге акцизне робе, фалсификовање новца, привредни криминалитет, организовани криминал, тероризам итд.) и кривична дела која имају међудржавни карактер или ако извршилац неког кривичног дела, по учињеном кривичном делу, напусти територију једне државе и побегне у другу државу како би избегао кривични прогон.

Савремена историја превенције криминала у Америци блиско је повезана са губитком вере у систем кривичног правосуђа, која се догодила након драматичног повећања стопе криминала шездесетих година прошлог века. Овај губитак вере изазван је скупом фактора, укључујући смањење јавне подршке систему кривичног правосуђа, повећање нивоа страха од криминала и криминолошка истраживања која су показала да су многи од традиционалних начина контроле криминала била недовољна и неефикасна да одговоре потребама друштва.⁴⁵⁰ Дакле, проведена истраживања су недвосмислено указала на лоше стање у погледу спречавања криминалитета. И међу истраживачима и носиоцима јавних функција постало је јасно да само кажњавање учинилаца кривичних

⁴⁴⁸ Доступно на: https://en.wikipedia.org/wiki/Sheriffs_in_the_United_States, посећено: 6.8.2021. године

⁴⁴⁹ Доступно на: [https://en.wikipedia.org/wiki/State_police\(United_States\)#List_of_States_Police](https://en.wikipedia.org/wiki/State_police(United_States)#List_of_States_Police), посећено: 6.8.2021. године

⁴⁵⁰ Curtis, L. A., Policies to Prevent Crime: Neighborhood, Family, and Employment Strategies. In: Annals of the American Academy of Political and Social Science, 1987, pp. 12.

дела не може утицати на смањење стопе криминала. Према тадашњих сватањима, поред наведеног, велики проблем је био и поверење друштва у правосудни систем. Занимљиво је да овај губитак вере у правосудни систем није био карактеристичан само за Сједињене Америчке Државе, него се сличан развој догађаја одвијао у Канади, Великој Британији, и другим западноевропским земљама, и из неких сличних разлога.⁴⁵¹

Због стања у тадашњем друштву формирано је неколико комисија које су разматрале актуелну проблематику и донеле закључак да је превазилажење проблема могуће уколико се буде деловало на узроке проблема (настанка криминалитета). Седамдесетих година прошлог века кренуло се у реализацију идеје укључивања заједнице у решавање проблема превенције криминалитета. Дакле, на спречавање криминалитета се кренуло деловати ван делокруга правосудног система, где је главни фокус био на улози заједнице у решавању (отклањању) узрока који доводе до појаве насиља и криминала. Фокус на суседство, породицу и радни статус грађана био је у средишту овог новог приступа за спречавање криминала, са посебним нагласком на најсиромашније градске заједнице. Непрофитне организације су биле главни инструменти за ово поступање. Неки од програма који су примењивани односе се на патроле у суседству, које су се тада почеле примењивати као иновативни начин поступања полиције у спречавању криминалитета. Сматра се да су ови програми дали одређене резултате, а који су подстакли институције на даље свеобухватније и системско деловање у решавању овог проблема. Многобројни програми превенције, који су касније проведени, били су познати као програми који су у свом фокусу имали спречавање криминалитета у заједницама.

Деведесетих година прошлог века наставило се радити на провођењу нове генерације програма превенције криминала у Сједињеним Америчким Државама. У овим програмима кључно место заузима наука, јер се почело са применом научне методологије. Фокус програма је и даље остао на локалној заједници, као и идентификацији и отклањању узрока који доводе до појаве криминалитета. У том периоду превенција криминала се нашла у центру пажње државе. Међутим, након великих улагања новца у поједине програме почело је негодовање значајног дела друштвене заједнице. До негодовања је дошло током и након усвајања Савезног закона о криминалу из 1994. године, што се сматра најскупљом иницијативом за спречавање криминала у историји државе. Званично познат као Закон о контроли насилног криминала и спровођењу закона, на крају је постао познат по одобрењу финансирања за нових 100.000 као и издвајању 10 милијарди долара за изградњу нових затвора. Такође, негде око 7 милијарди долара је одобрено за спречавање криминала, од чега је већина средстава коришћена за финансирање постојећих савезних програма.⁴⁵²

Доста пажње се у превенцији криминала посвећује ситуационој превенцији. Ситуациона превенција се издваја од осталих стратегија за спречавање криминала по свом посебном фокусу на окружење или место где се кривична дела дешавају, као и по свом фокусу на криминал. Овај облик превенције је заступљен у САД и схвата се као превентивни приступ који се фокусира на смањење могућности да се изврши кривично дело. Кроз примену програма заснованих на ситуационој превенцији се покушава утицати на перцепцију преступника о повећаном ризику и напору који су му потребни

---

⁴⁵¹ Bennett, T. H., Crime Prevention. In *The Handbook of Crime and Punishment*, edited by Michael Tonry. Oxford University Press, New York, 2011, pp. 156.

⁴⁵² Greenwood, P. W., *Changing Lives: Delinquency Prevention as Crime-Control Policy*. University of Chicago Press, Chicago, 2006, pp. 25.

да би се кривично дело извршило. Ситуациона превенција (програми засновани на овом принципу) се у САД проводи на нивоу локалних заједница.⁴⁵³

Поред многобројних програма превенције који се проводе на локалним нивоима, постоје и активности које се одвијају на националном нивоу. Због великог броја институција које постоје у Сједињеним Америчким Државама на свим нивоима власти, у програм превенције на националном нивоу је укључен већи број различитих институција. Међутим, једну од водећих улога у програму превенције на националном нивоу има Државни тужилац. Он одлучује о додељивању финансијских средстава за превентивне планове и програме, надзире њихово спровођење и трошење средстава, а овлашћен је да врши и евалуацију проведених програма.⁴⁵⁴

Међу организационим јединицама Министарства правде посебно значајну улогу имају Национални институт правде, Канцеларија за малолетничко правосуђе и превенцију делинквенције и Канцеларија за подршку полицијској делатности усмереној ка локалној заједници. Законом о контроли насилничког криминала и примени закона из 1994. године основан је Национални савет за превенцију криминала, у чијем саставу су: државни тужилац, министри за просвету, здравство, социјалне услуге, запошљавање, урбанизам и стамбену политику, финансије, унутрашње послове, пољопривреду, као и директор Канцеларије за националну политику контроле дрога. Тим законом прописано је да Савет врши ревизију трошења финансијских средстава из субвенција за програме којима управља и које координира. Савет је давао субвенције за програме ваншколске едукације, рекреације, менторство, старатељство, запошљавање, превенцију злоупотребе супстанци, превенцију злоупотребе деце и трудноће адолесцената. Молбу за додељивање тих средстава могли су поднети градови, окрузи, општине, школски одбори, колеџи, универзитети, приватна непрофитна тела, под условом да су у планирање укључили институције и становнике циљног подручја, посебно младе, и да постоји сарадња са њима и организацијама за младе, школама, здравственим и социјалним службама, локалном владом, предузећима и полицијом. У молбама треба показати на који начин ће планиране активности служити деци и младима, а приоритет имају организације заједнице и социјалне услуге које су координиране и где постоји тимски приступ смањивању припадности бандама, злоупотребе психоактивних супстанци и пружање алтернативе младима.⁴⁵⁵

На основу истих законских прописа тужилац је одобравао субвенције федералним јединицама, локалним властима, јавним и приватним телима за јачање јавне безбедности. Молба која се подноси тужиоцу за давање субвенције треба да садржи: дугорочну стратегију и план имплементације сачињен у консултацији са групама заједнице, приватним и јавним службама и у складу са државном стратегијом; илустрацију потребе за јавну безбедност; објашњење немогућности остварења циљева без федералне помоћи; идентификацију сродних иницијатива; уверење о координацији са сродним службама; нацрт почетне и текуће подршке заједнице; опис планова добијања подршке и континуитета предложеног програма; планове за преузимање трошкова из извора федералних и локалних власти код (пре)запошљавања додатног броја полицајаца; процену утицаја повећања ресурса полиције на остале делове кривичног правосуђа; објашњење начина коришћења субвенција у реоријентисању

⁴⁵³ Cornish, D. B., Ronald, V. C., Opportunities, Precipitators and Criminal Decisions: A Reply to Wortley's Critique of Situational Crime Prevention. In: Theory for Practice in Situational Crime Prevention, Vol. 16, Criminal Justice Press, New York, 2003., pp. 211.

⁴⁵⁴ Welsh, B., Farrington, D., The Future of Crime Prevention: Developmental and Situational Strategies. US department of justice, National institute of justice, 2010, pp. 31.

⁴⁵⁵ Вуковић, С., Op. cit., стр. 346.

циљева полиције ка делатности у локалној заједници; и гаранције да ће се запошљавати и чланови расних и етничких мањина и жене. Предвиђено је да тужилац може захтевати од примаоца субвенције неопходне податке ради праћења програма и њихове евалуације. Ако се прималац субвенције не придржава услова у одобреној молби, тужилац може опозвати и суспендовати субвенцију у целини или делимично. Уз сагласност Савета, тужилац је додељивао субвенције за развој свеобухватног модела програма превенције криминала на подручјима са хронично високом стопом криминала. Такође, полиција може тражити субвенције тужиоца за рад оријентисан ка заједници, односно запошљавању и обуци полицијских службеника, за набавку опреме, плаћање прековременог рада, учешће у тимовима за рану интервенцију и помоћ члановима заједнице. У развоју активности полиције у превенцији криминала значајна је сарадња Канцеларије за услуге полиције у заједници Министарства правде са професионалним организацијама, као што су Међународно удружење шефова полиције, Национално удружење шерифа, Полицијски извршни истраживачки форум и Полицијска фондација.⁴⁵⁶

У суштини, систем спречавања криминалитета у Америци се углавном одвија кроз провођење различитих циљано усмерених програма од стране државних институција и органа. Ови програми су усмерени на отклањање узрока настанка криминалитета. Углавном, државни органи са савезног нивоа одобравају средства и контролишу провођење програма, док су они који се налазе на локалном нивоу задужени за практичну примену и провођење програма. Поред наведеног, у Америци се често врши и евалуација проведених програма, како би се проверила њихова сврсисходност. Такође, упоредо са евалуацијом програма, проверава се и поверење грађана у рад полиције и ставови, како о раду полиције, тако и о предузетим мерама за спречавање криминалитета. Ако се утврди да поверење грађана у рад полиције није на потребном нивоу, онда се проводе активности и програми којима се делује на факторе који обликују ставове грађана о легитимитету полиције. Легитимитету полиције у америчком друштву се поклања велика пажња. Многобројна истраживања која су проведена у Америци од стране различитих институција владиног и невладиног сектора указала су на то да је легитимитет полиције кључан фактор од кога зависи ниво поверења грађана у рад полиције. Исто тако, легитимитет полиције утиче и на ниво добровољне сарадње грађана са полицијом. Резултати научних истраживања су показали да се људи придржавају закона и сарађују са институцијама власти када опажају те институције као легитимне.

5. Канада

Полицијски систем Канаде је прилагођен њеном државном уређењу. Овај полицијски систем је организован на три нивоа, и то: федералном, покрајинском и локалном. На федералном нивоу се налази најзначајнија полицијска организација у држави – Краљевска канадска коњичка полиција. Она на основу уговора са провинцијама, послове из своје надлежности обавља и на њиховим територијама, осим у три покрајине (које немају потписан споразум). Међутим, постоје уговори између појединих покрајина и ове полицијске агенције по којима ова федерална полицијска агенција обавља све полицијске послове на њиховој територији. Као таква, ова полицијска агенција практично је јединствена у свету. Постоји могућност да поједине покрајине, одустану од сагласности да федерална полицијска агенција примењује законе

---

⁴⁵⁶ Исто, стр. 347.

на њиховој територији и обавља све полицијске послове, али исто тако постоји могућност да и три провинције (које немају потписан уговор) промене свој статус. Пошто има статус националне полиције, ова федерална полицијска агенција првенствено је одговорна за провођење федералних закона на целој територији Канаде. Надлежност Краљевске канадске коњичке полиције подразумева широк спектар послова које она обавља, а између осталих се издвајају: спречавање вршења кривичних дела привредног криминала, фалсификовања новца, кријумчарења наркотика, организованог криминала, тероризма и свих активности које су у вези са подршком тероризму, заштита територијалног интегритета, обезбеђење важних државних личности (монарха, гувернера, премијера итд.), обезбеђење важних институција и објеката од националног значаја, обављање послова безбедности у вези са дипломатским мисијама и учешће у мисијама међународних полицијских снага. У провинцијама за које су надлежни они образују своје одреде и друге организационе јединице преко којих извршавају послове из своје надлежности. Служе као помоћне полицијске снаге локалним полицијама, јер им помажу у свим сложеним истрагама и пословима које нису у могућности да обављају саме. Ова полицијска агенција за свој рад одговара Државном тужиоцу Канаде за послове из надлежности федерације, а провинцијским тужиоцима и локалним органима власти за уговорене послове. На федералном нивоу се налази и Канадска гранична служба, која је надлежна за заштиту савезних граница, контролу и надзор преласка државне границе, послове који су у вези са царином и послове у вези са илегалним миграцијама становништва.⁴⁵⁷

Покрајински ниво подразумева постојање полицијских агенција на нивоу покрајина. Ово се првенствено односи на полицијске агенције које вршење полицијских послова нису повериле уговором Канадској краљевској коњичкој полицији. Посебне покрајинске полиције постоје у Онтарију, Квебеку и Њуфаундленду. По угледу на федералну полицијску агенцију, ове полицијске агенције обављају по основу уговора полицијске послове за рачун општина и градова који се налазе на њиховој територији. Онтарио је своју провинцијску полицију основао 1909. године, с примарним циљем да би решио проблеме северозападних рударских градова, али и да би ова полицијска агенција на територији Онтарија обављала опште полицијске послове. Визија ове полицијске агенције се данас огледа у заштити целокупног становништва провинције и развијању партнерских односа са грађанима, те очувању и унапређивању безбедности провинције. Провинцијска полиција Квебека је основана 1870. године, и у потпуности баштини културно наслеђе француске традиције. Територија провинције је подељена на дистрикте у којима су основане организационе јединице ове полиције које обављају опште полицијске послове. Провинцијска полиција Квебека пружа помоћ у раду локалним полицијским снагама, а самостално и без позива локалне полиције се укључује у њихов рад у свим случајевима када је извршено кривично дело са смртном последицом. Колико је различит приступ организацији полиције у канадским провинцијама (покрајинама), посебно илуструје пример Њуфаундленда. Ова полиција делује у главном граду провинције и већим насељеним местима (само повремено своје послове обавља на територији мањих општина и удаљених подручја), док у овим местима све полицијске послове обавља савезна полиција на основу уговора.⁴⁵⁸

На локалном нивоу постоје полицијске организације које послове из своје надлежности обављају у градовима и општинама. На овом нивоу се формирају и

---

⁴⁵⁷ Видети: National Police Services— Royal Canadian Mounted Police, Office of the Auditor General of Canada, 2011, The Report is available on website at www.oag-bvg.gc.ca.

⁴⁵⁸ Исто.

функционишу регионалне полиције које своје послове обављају на територији више општина које су се добровољно удружиле и споразумеле око тога. Највеће локалне полиције у Канади су полиција града Торонта и града Монтреала. Рад локалних полиција контролишу локалне власти, тачније градоначелници. На локалним нивоима постоје и полицијски одбори и слична тела која прате и контролишу рад полиције.

До осамдесетих година прошлог века превенција криминала у Канади се заснивала на кажњавању учинилаца кривичних дела. Међутим, након двадесет година предузимања такве стратегије спречавања криминала, увидело се да резултати нису очекивани. Након ове спознаје уложена су велика финансијска средства у рад полиције и правосуђа. Велика пажња је посвећена контроли криминалитета и предузимању превентивних програма како би се стопа криминалитета смањила. Међутим, упркос томе што је заустављен раст стопе криминалитета, проведена истраживања међу грађанима су указала на то да је и даље велики број оних грађана који имају страх да ће постати жртве злочина. Након тога, кренуло се у развијање система спречавања криминалитета у овој земљи. Први кораци су значили оснивање државних институција чији је основни задатак био да проводе програме који ће доприносити смањивању стопе криминалитета у Канади.

Једна од најзначајних институција у Канади која је формирана за спречавање криминалитета јесте Национални савет за превенцију. Рад ове институције је приоритетно био усмерен на спречавање криминалитета деце и малолетника.

Крајем деведесетих година прошлог века Национални савет за превенцију је реорганизован и основан је Национални центар за превенцију криминала, чија је основна делатност била да финансијски подржава спровођење Националне стратегије за безбедност заједнице и превенцију криминала. Центар је важна институција, јер је до сада финансирао преко 1.000 иницијатива локалних заједница које су биле усмерене на спречавање криминалитета и отклањање узрока криминалитета. Даље, Федерација канадских општина и Национални центар су, уз подршку Министарства правде, окончали двогодишњу успешну иницијативу за изградњу безбедних заједница, која је промовисала успешне стратегије у превенцији криминала кроз идентификацију и описивање проблема у заједници, као и кроз развој, спровођење и евалуацију акционих планова. Значајну улогу у превенцији криминала имају и Министарство јавног тужиоца, Краљевска канадска коњичка полиција, полиције у провинцијама и општинске полиције у градовима и другим насељима. Осим у провинцијама Онтарио и Квебек, послови полиције у провинцијама, уговором су пренети на федералну полицију. Највећи број припадника полиције је у саставу општинских полиција, 27% је у саставу федералне полиције, а 16% у саставу провинцијских полиција. Средином 1980-их година Федерација канадских општина је формулисала Националну филозофију за изградњу јачег и безбеднијег живота заједнице и основала Комитет за безбедност заједнице и превенцију криминала са задацима да: подстиче напоре у области превенције; доприноси федералним законодавним иницијативама у области превенције криминала и кривичног правосуђа; повећава разумевање превенције криминала међу изабраним функционерима локалних заједница у превенцији криминала и подстиче њихово учешће; као и да промовише социјалну политику усмерену ка уклањању корена криминала. Први пројекат за успостављање локалног савета за превенцију криминала почео је 1999. године. Главне активности и програми превенције криминала обухватају надзор у заједници, најчешће кроз програме суседске пажње или кварталског надзора, обележавања имовине и отежавања приступа објектима напада. Федерална полиција помаже у спровођењу великог броја програма, попут патрола у заједници, суседске пажње, провере безбедности пословних објеката и др. Полиција је успоставила

телефонске линије за слободне анонимне пријаве грађана у вези с илегалном трговином дрогом, преварама и кријумчарењима. Такве линије полиција је користила и раније како би добила анонимне информације од грађана у вези са имовинским и насилничким криминалом који нема елементе организованог криминала. Секција за царину и таксе федералне полиције сарађује са удружењем грађана (Crime Stoppers) у трагању за информацијама о сумњивим кријумчарским активностима и лицима умешаним у њих.⁴⁵⁹ У систему спречавања криминалитета у Канади учествује и Федерација канадских општина. Она је позвала федералну владу да узме већу улогу у подстицању проактивних, превентивних приступа у супротстављању криминалу и насиљу који треба да превазиђу садашњи нагласак на финансирању пројеката. У 2008. години Федерација је усвојила резолуцију у којој се позива Влада Канаде да: сарађује са провинцијама, територијама и општинама у конкретной и хитној акцији усмереној ка узроцима криминала и насиља, укључујући центре одговорности на највишем нивоу за усмеравање и праћење успеха; ангажује јавност и службе у заједници да поступају са узроцима криминала и насиља; побољша податке, као што су истраживања виктимизације криминалом, да усмери акције и успостави националне стандарде за податке и обуку како би обезбедила успех; обезбеди одрживо инвестирање у циљне услуге за спречавање криминала, укључујући подршку за општинске владе да негују сарадњу и стратегије засноване на доказима успеха; осигурају континуитет услуга усмерених ка узроцима криминала и осигурају да годишња повећања финансијских средстава за рад полиције буду усклађена са сличним повећањима за службе чије су активности усмерене ка узроцима насиља.⁴⁶⁰

Поред поменутих удружења и институција, постоје и многобројне непрофитне организације и удружења која дају свој допринос спречавању криминалитета. Једна таква организација је Канадска општинска мрежа за спречавање злочина, која представља непрофитну организацију засновану на добровољном чланству, а чији је циљ изградња капацитета и мобилизација канадских општина у циљу спречавања и смањења стопе криминала, те повећање нивоа безбедности локалних заједница. Ова мрежа је створена и подржава општине да улажу у ефикасне стратегије за спречавање криминалитета, а ради то на основу раније проведених истраживања и заједничке стратегије за спречавање криминалитета. Основна визија ове организације је сигурна, здрава и инклузивна канадска заједница без криминала и насиља. Канадска општинска мрежа је посвећена отклањању узрока који доводе до извршења кривичних дела, те примени програма који управо то омогућавају. Поменути програми укључују читав низ превентивних мера које доприносе неутралисању узрока који погодују вршењу криминалитета. Програми се заснивају на провођењу снажних акција и иновација у секторима као што су школство, становање, социјалне службе и службе за младе, здравствене установе и превентивне активности полиција.⁴⁶¹

Доста пажње се у Канади посвећује примени различитих стратегија и програма који за циљ имају смањење страха код грађана од криминала, као и спречавање вршења кривичних дела. Превасходно ти програми и стратегије се односе на смањење могућности за извршење злочина, као и подстицање развоја и примене рада полиције у заједници. Посебна пажња се посвећује отклањању могућности за вршење кривичних дела, што се често покушава кроз узајамно деловање заједнице са локалним полицијским снагама. Предузимају се различите мере и активности које за циљ имају одвраћање потенцијалних преступника од њиховог деловања, с једне стране, док се с друге стране

⁴⁵⁹ Вуковић, С., *Op. cit.*, стр. 350.

⁴⁶⁰ Исто, стр. 351.

⁴⁶¹ Доступно на: Canadian Municipal Network on Crime Prevention – Municipal World, претражено 10.7.2021. године.

ради на додатној заштити потенцијалних мета кривичних дела. Неке од мера се односе на инсталирање бољег осветљења неких делова локалних заједница, замену старих брава на улазним вратима, инсталирање алармних система и видео-надзора у пословним и стамбеним објектима, предузимање мера које стварају привид да празни станови изгледају уселени, боље одржавање зграда итд. У све програме који се проводе у заједници укључују се активно и локалне полицијске снаге. Поред полиције, припадници локалних заједница су активно укључени у ове програме. Као пример се може узети делатност активиста из заједнице који прате и пријављују сумњиве активности у свом суседству које могу довести до вршења кривичних дела. Процењује се како је у Канади негде око једне трећине припадника локалних заједница укључено у програме који доприносе безбедности заједнице и спречавању криминалитета. Њихова активност у заједници доприноси промени понашања потенцијалних жртава, затим промени начина функционисања заједнице (у смислу да то функционисање доприноси спречавању вршења кривичних дела), као и смањењу страха од криминала. Често се фокус програма усмерава на спречавање малолетничког криминалитета. Млади су често у фокусу, јер две трећине кривичних дела која они изврше, односи се на имовинске деликте. Углавном су то опортунисти извршиоци кривичних дела, у чијој структури извршилаца су 80% тинејџери старости од 12 до 17 година. Најчесталија кривична дела ових малолетних извршилаца се односе на крађе у продавницама, вандализаме и нека друга лакша кривична дела. Међутим, без обзира на тежину кривичног дела које изврше, њихов криминалитет изазива велико узнемирење у заједници и има утицај на укупну безбедност локалних заједница. Управо из тих разлога велика пажња се у програмима посвећује овој категорији преступника.⁴⁶²

У покрајини Британска Колумбија државни тужилац је основао саветодавни Одбор за рад полиције у заједници. Задатак овог одбора је да проучава примену концепта полиције у заједници, као и да даје сугестије и врши надзор над радом полиције. Саветодавни Одбор за рад полиције у заједници дефинише рад полиције у заједници као сталну обавезу полиције и заједнице да раде у партнерству перманентно на повећању нивоа безбедности у заједници. Од полиције захтева да свој посао обавља тако да већину проблема у заједници решава у сарадњи са локалном заједницом. За разлику од овог приступа, у Викторији се оснивају мање полицијске станице и усваја програм грађанског надзора над криминалом у којем волонтери патролирају градом. У оквиру дванаест принципа за рад канадске полиције наглашава се значај консултација са заједницом за размену информација о проблемима који доводе до вршења кривичних дела. Инсистира се највише на проактивном раду полиције и примени проблемски оријентисаног рада полиције.

Најбитнији документ, на коме се и заснива спречавање криминалитета у Канади, јесте Национална стратегија за спречавање криминала која представља основни вид сталних напора Владе Канаде у борби против криминала, а све у циљу изградње јачих институција и здравијих локалних заједница. Национална стратегија представља оквир политике за спречавање криминалитета у Канади. Такође, кроз овај документ се обезбеђује финансирање стратешких програма и пројеката који доприносе спречавању криминалитета у Канади, као повећавању нивоа знања о томе како функционише систем спречавања криминала у овој земљи. Ова стратегија омогућава одабир најефикаснијих

---

⁴⁶² Доступно на: <https://preventingcrime.ca/wp-content/uploads/2015/05/HornerReport1993.pdf>, претражено 10.7.2021. године.

пројеката и програма, тако што се кроз примену њене методологије идентификују посебни приоритети за финансирање.⁴⁶³

Један од основних циљева ове стратегије јесте да се искористи стечено знање из проведених програма и пројеката из прошлости, који су дали резултате у спречавању криминалитета, и да се настави са њиховом применом и унапређењем. Циљ је да се постигну конкретни резултати у локалним заједницама, те да се финансирањем адекватних програма смањи стопа криминалитета и прекршаја међу најугроженијим категоријама: децом и омладином (која показују више фактора ризика делинквентног понашања); повратницима у вршењу преступа у заједници; и аутохтоним заједницама и заједницама на северу Канаде (у којима је заступљена висока стопа криминала).⁴⁶⁴

---

⁴⁶³ Доступно на: <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/cntrng-crm/crm-prvntn/strtg-en.aspx>, претражено 10.7.2021. године.

⁴⁶⁴ Доступно на: <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/cntrng-crm/crm-prvntn/findng-prgrms/index-en.aspx>, претражено 11.7.2021. године.

ПЕТИ ДЕО

ИНТЕРПРЕТАЦИЈА РЕЗУЛТАТА ЕМПИРИЈСКОГ ИСТРАЖИВАЊА УТИЦАЈА ВРШЕЊА ПОСЛОВА ПОЛИЦИЈЕ НА СПРЕЧАВАЊЕ КРИМИНАЛИТЕТА

1. Полазне претпоставке

Претходне анализе и теоријска разматрања недвосмислено нам указују да је евидентан утицај вршења послова полиције на спречавање криминалитета. Међутим, спознали смо и доста негативних чинилаца који полицију спречавају да она буде ефикаснија у тој својој делатности. Приметно је да спречавање криминалитета мора бити синхронизована делатност између полиције и тужилаштва, али према тренутним показатељима, то није случај. Ово нам најбоље показују анализе званичних показатеља о раду тужилаштва, које смо интерпретирали и анализирали у једном од претходних делова ове дисертације. Исто тако, однос полиције и грађана, као и поверење које грађани имају у рад полиције, није на потребном нивоу. Истраживања која су вршили истраживачи и институције чији је фокус био на поверењу које грађани имају у рад полиције су нам показала да поверење грађана није на потребном нивоу. Према досадашњим показатељима, ниво поверења грађана у рад полиције треба бити на значајно вишем нивоу од тренутног, да би се могла успоставити неопходна сарадња на релацији полиција-грађани, како би полиција била ефикаснија у спречавању криминалитета.

Претпоставка да је полиција у пракси приоритетно посвећена примени превентивних полицијских мера и радњи, те учесталом коришћењу превентивних полицијских овлашћења, није се показала као тачна. Чак и евиденције које полиција води о овом делу своје делатности су, благо речено, дискутабилне. Стратешко деловање које је усмерено на проактивну делатност полиције практично да и не постоји. Већи део основних стратешких докумената или није донесен, или је са истеклим роком важења. На вршење послова полиције који су усмерени на спречавање криминалитета утичу многобројни фактори унутар полицијске организације. Неки од пресудних су: начин вођења кадровске политике, начин организације полиције, начин организације и функционисања полицијске делатности у пракси, међуљуски односи у организационим јединицама, однос између различитих линија рада у полицији итд. У свим набројаним сегментима смо кроз претходна излагања увидели доста нелогичности и недостатака, који кумулативно стварају лош амбијент за вршење послова полиције које је усмерено на спречавање криминалитета.

Пошто до сада постоје само истраживања која су се бавила појединим сегментима рада полиције који имају утицај на њену ефикасност у вршењу послова полиције, те како није вршено ниједно свеобухватно истраживање које је посвећено утицају вршења послова полиције на спречавање криминалитета, одлучили смо спровести анкетање о чијим резултатима ће у наредном излагању бити више речи.

Дакле, емпиријско истраживање утицаја вршења послова полиције на спречавање криминалитета, реализовано је кроз две анкете. Једна анкета (анкетни упитник) је служила за анкетање (прикупљање података) полицијских службеника и састојала се од 45 питања са понуђеним одговорима, док је друга анкета служила за анкетање грађана и обухватала је 19 питања са понуђеним одговорима. Истраживање је просторно фокусирано на подручје Републике Српске.

Анкетом која је била посвећена прикупљању ставова и мишљења грађана покушало се доћи до ставова везаних за стање криминалитета у Републици Српској, ефикасности полиције Републике Српске у спречавању криминалитета, професионалности у вршењу послова полиције, сарадњи између полиције и грађана и поверењу грађана у полицију, док се другом анкетом, где су испитаници били полицијски службеници, желело доћи до одговора на нека слична питања (на која су одговарали и грађани), а један део питања се односио на то да се изјасне о начину вршења послова полиције, утицају вршења послова полиције на спречавање криминалитета, утицају организације и начина функционисања полиције на спречавање криминалитета, сарадњи са тужилаштом Републике Српске, увођењу полицијско-обавјештајног модела у полицију Републике Српске, као и негативним факторима који утичу на рад полиције и спречавање криминалитета. Ставови полицијских службеника запослених у полицији Републике Српске се морају узимати као значајан репер у оцени вршења послова полиције, спречавању криминалитета, те функционалности и ефикасности полиције. Њихови ставови се морају уважавати, јер они поседују практична знања и искуство у обављању послова полиције и спречавању криминалитета, те познају све релевантне чињенице и околности које су битне за ово истраживање.

Емпиријско истраживање је имало за циљ постизање нивоа дескрипције научноемпиријске анализе утицаја вршења послова полиције на спречавање криминалитета, начина функционисања и ефикасности полиције у овом сегменту њене делатности, као и указивање на присуство појединих фактора који имају негативан утицај на ефикасност рада полиције који је усмерен на спречавање криминалитета. Као што је већ речено, ово емпиријско истраживање спроведено је анкетирањем, с циљем утврђивања ставова испитаника о следећем:

- потврдити у коликој мери полиција вршењем послова полиције доприноси спречавању криминалитета,
- утврдити да ли полиција поседује довољно полицијских овлашћења чијом применом доприноси спречавању криминалитета,
- утврдити у којој мери је полиција посвећена превенцији криминалитета,
- утврдити у коликој мери организација полиције и начин вођења кадровске политике утичу на вршење послова полиције и спречавање криминалитета,
- утврдити ниво сарадње између полиције и тужилаштва,
- утврдити ниво сарадње између полиције и грађана, као и ниво поверења које грађани имају у полицију,
- утврдити у коликој би мери нека нова филозофија поступања полиције допринела успешнијем раду полиције,
- утврдити допринос криминалистичко-обавештајног рада спречавању криминалитета,
- утврдити да ли постоји успостављен систем за спречавање криминалитета у Републици Српској у који су укључени сви релевантни органи,
- утврдити ниво обучености припадника полиције за вршење послова полиције,
- утврдити ниво самоиницијативности и самосталности појединих организационих јединица полиције у вршењу послова полиције у погледу спречавања криминалитета,
- утврдити поузданост начин вођења службених евиденција о стању криминалитета,
- утврдити квалитет вршења послова полиције,

- утврдити ниво и начин комуникације између грађана и полиције,
- утврдити у коликој су мери грађани задовољни радом полиције,
- утврдити у коликој су мери грађани задовољни стањем безбедности у Републици Српској,
- утврдити у коликој су мери грађани задовољни посвећеношћу полиције да својим превентивним радом допринесе спречавању вршења кривичних дела и других незаконитих радњи.

Резултати добијени овим емпиријским истраживањем приказани су табеларно и графички. Тумачење и објашњење резултата истраживања изведено је на основу свих података, кроз резултате анкете, где ће се табеларни и графички прикази коментарисати. За "обраду" података коришћен је софтверски пакет SPSS (Statistical Package for of Social Sciences), у који су имплементирани готово све статистичке методе, а који ће нам омогућити да од "сирових" улазних података добијемо резултате у виду графикона и табела. Прикупљени подаци, обрађени уз помоћ софтверског програма, омогућиће да добијемо потпуну и јасну слику стања, макар према резултатима анкетирања, пошто се види јасан став испитаника који су давали одговоре на питања која су произашла из проблема истраживања.

У анализи резултата анкета узета су у обзир мишљења о појединачним тврдњама, као и просечна стопа повољних одговора у вези са сваким аспектом за неколико тврдњи узетих заједно. Наведено је урађено како би се извукла јасна запажања која се на разумљив начин могу поредити између различитих група испитаника, а у анализи се даје предност тумачењу укупних резултата над тумачењем појединих тврдњи.

Ради јасније и прегледније компарације сличних питања из две анкете, слична питања (одговори полиције и грађана) ће бити обрађивана истовремено, те ће се и на такав начин тежити доношењу што исправнијих закључака и вредносних ставова који су битни за предметну анализу и укупно емпиријско истраживање.

Поузданост анкета је обезбеђена кроз примену стандардних статистичких тестова, а резултати су повезани са одређеним прагом толеранције грешке код узорка, што мора бити узето у обзир када се резултати анкете посматрају у односу на ширу популацију у Републици Српској. Праг толеранције код грешке узорка зависи од броја анкетираних и степена статистичке поузданости која се захтева при закључивању. У анализи резултата анкета, акценат је на оним резултатима за које је установљено да су статистички значајни, са нивоом поузданости до 95%.

У анкетама су на свако постављено питање били понуђени одговори, од којих се требало одредити за оне који су по мишљењу анкетираних најближи њиховом ставу и размишљању.

1.1. Слика узорка истраживања

Основни скуп (квантификовану слику) представља узорак од 704 испитаника на простору Републике Српске, од чега је 351 полицијски службеник, а 353 су грађани. Детаљније, део узорка који се односи на полицијске службенике чине:

- део узорка чине запослени у оквиру Полицијске управе Бања Лука, на које отпада 78 испитаника,
- део узорка чине запослени у оквиру Полицијске управе Приједор, на које отпада 31 испитаник,

- део узорка чине запослени у оквиру Полицијске управе Градишка, на које отпадају 34 испитаника,
- део узорка чине запослени у оквиру Полицијске управе Добој, на које отпада 29 испитаника,
- део узорка чине запослени у оквиру Полицијске управе Зворник, на које отпадају 32 испитаника,
- део узорка чине запослени у оквиру Полицијске управе Источно Сарајево, на које отпада 20 испитаника,
- део узорка чине запослени у оквиру Полицијске управе Требиње на које отпада 39 испитаника,
- део узорка чине запослени у оквиру Полицијске управе Бијељина, на које отпада 25 испитаника,
- део узорка чине запослени у оквиру Полицијске управе Фоча, на које отпада 31 испитаник,
- део узорка чине запослени у оквиру Полицијске управе Мркоњић Град, на које отпада 20 испитаника и
- део узорка чине запослени у седишту Министарства унутрашњих послова Републике Српске, на које отпада 12 испитаника.

1.1.1. Идентификација испитаника

Због јасније и недвосмислене слике узорка, односно основног скупа, детаљно су рашчлањени испитаници, и то полицијски службеници, према:

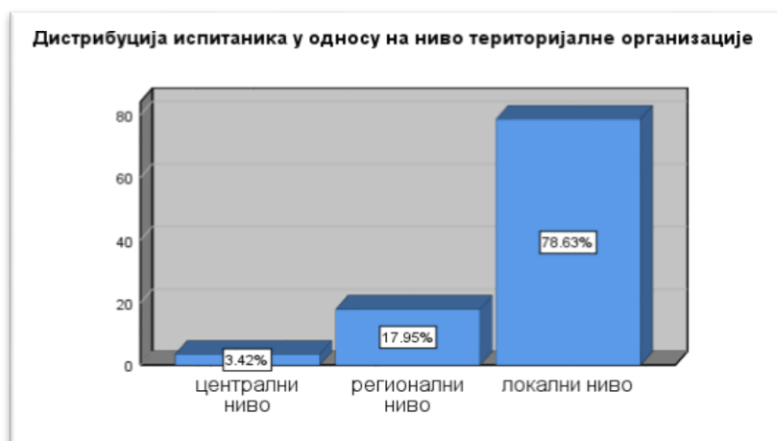
- нивоу територијалне организације МУП-а Републике Српске на коме су запослени,
- полицијској управи у којој раде,
- годинама старости испитаника,
- дужини радног стажа у полицији и
- стручној спреми испитаника.

За разлику од полицијских службеника, основни скуп испитаника који се односи на грађане детаљно је рашчлањен према:

- граду/општини у којој станују,
- полу испитаника,
- старости испитаника,
- радном статусу испитаника,
- дужини радног стажа испитаника,
- степену стручне спреме и
- националној припадности.

Ниво територијалне организације	Број испитаника	
	Ф	%
Централни (МУП у сједишту)	12	3.4
Регионални (полицијска управа)	63	17.9
Локални (полицијска станица)	276	78.6
Укупно	351	100.0

Табела број 1.1.1.1. – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на ниво територијалне организације на коме су запослени

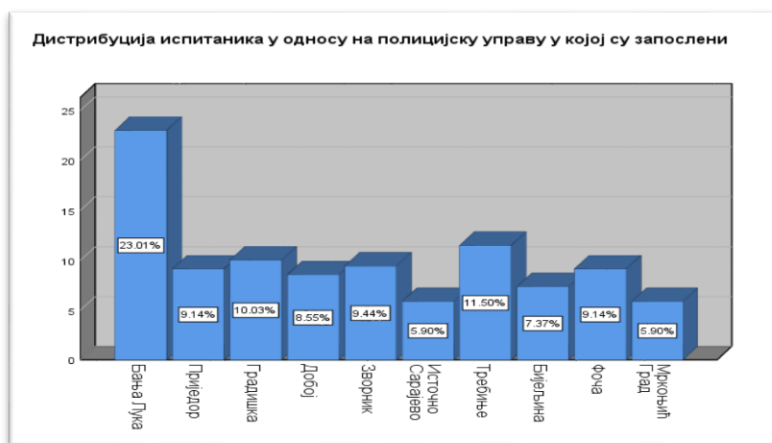
Слика број 1.1.1.1. – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на ниво територијалне организације на коме су запослени

Из презентоване табеле видљиво је да од укупног броја испитаника (351), њих 276 или 78,63% је запослено на локалном нивоу (полицијска станица) територијалне организације полиције Републике Српске, 63 или 17,95% испитаника је запослено на регионалном нивоу (полицијска управа), док је 12 или 3,42% испитаника запослено на централном нивоу територијалне организације МУП-а Републике Српске. У односу на истраживање које је спроведено, као и тематику коју оно третира, овај омјер испитаника у односу на територијални ниво агенције у којој су испитаници запослени, гарантује нам реалност код извођења закључака у погледу постављених питања. Ово сматрамо јер се највећи део послова полиције обавља на локалном нивоу полицијске организације, а и све остале мере, активности и програми превенције које се проводе у циљу спречавања криминалитета односе се управо на исти ниво. Даље, омер испитаника је такав да су у истраживању заступљена сва три нивоа територијалне организације полиције Републике Српске, што је опет за истраживање значајно, јер смо добили мишљења испитаника који послове полиције обављају на различитим нивоима територијалне организације.

Полицијска управа	Број испитаника	
	Ф	%
Бања Лука	78	23.0
Приједор	31	9.1
Градишка	34	10.0
Добој	29	8.5
Зворник	32	9.4
Источно Сарајево	20	5.9
Требиње	39	11.5
Бијељина	25	7.3
Фоча	31	9.1
Мркоњић Град	20	5.9
Централни ниво	12	3.4
Укупно	351	100.0

Табела број 1.1.1.2. – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на полицијску управу у оквиру које се налази организациона јединица у којој су запослени

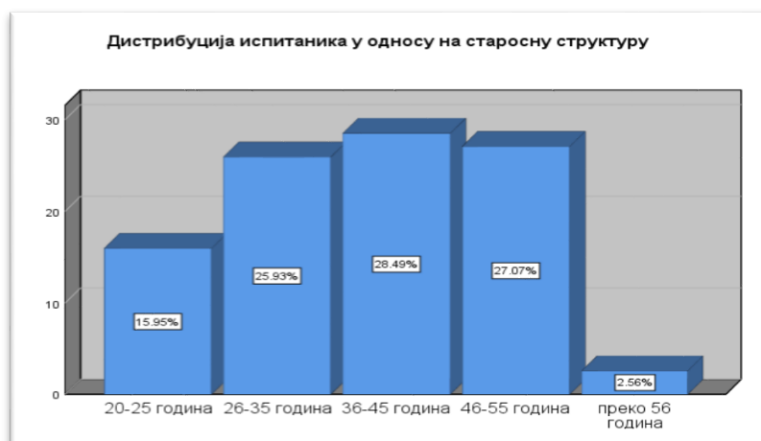

Слика број 1.1.1.2. – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на полицијску управу у оквиру које се налази организациона јединица у којој су запослени

Ради објективности истраживања и доношења релевантних закључака, неопходно је било добити мишљења запослених у полицији Републике Српске са целокупног простора који она оперативно покрива (целокупне територије Републике Српске). У ту сврху, истраживање је спроведено на нивоу свих десет полицијских управа МУП-а Републике Српске. Највише испитаника, њих 78 или 23,01%, обавља своје послове у оквиру организационе јединице која се налази у оквиру ПУ Бања Лука, затим 31 или 9,14% испитаника у оквиру ПУ Приједор, 34 или 10,03% испитаника у оквиру ПУ Градишка, 29 или 8,55% испитаника у оквиру ПУ Добој, 32 или 9,44% испитаника у оквиру ПУ Зворник, 20 или 5,90% испитаника у оквиру ПУ Источно Сарајево, 39 или 11,50% испитаника у оквиру ПУ Требиње, 25 или 7,37% испитаника у оквиру ПУ Бијељина, 31 или 9,14% испитаника у оквиру ПУ Фоча и 20 или 5,90 испитаника у оквиру ПУ Мркоњић Град. Дакле, овим истраживањем је покривена целокупна територија на којој полицијске послове врши полиција Републике Српске.

Старост испитаника	Број испитаника	
	Ф	%
20–25 година	56	16.0
26–35 година	91	25.9
36–45 година	100	28.5
46–55 година	95	27.1
преко 56 година	9	2.6
Укупно	351	100.0

Табела број 1.1.1.3. – Дистрибуција испитаника (полицјиски службеници) у односу на године старости

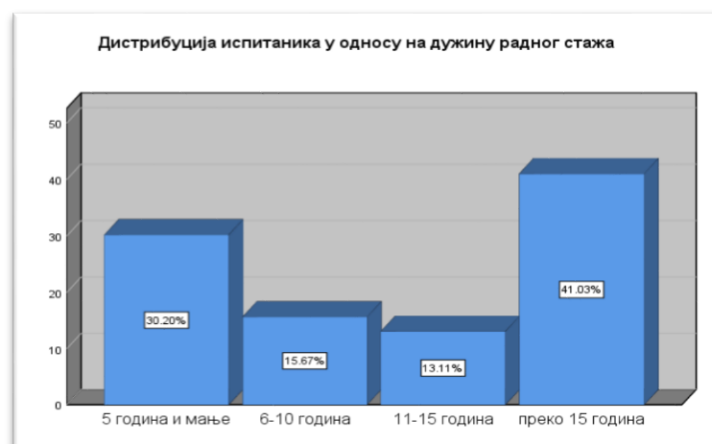

Слика број 1.1.1.3. – Дистрибуција испитаника (полицјиски службеници) у односу на године старости

Као важна чињеница у предметном истраживању може се испоставити старост анкетираних испитаника, па је сходно томе приказана старосна доб свих испитаника. С обзиром на старосну доб, сви испитаници, њих укупно 351, разврстани су у пет старосних група, почевши од 20 година старости. У погледу старосне доби настојало се да узорак буде такав да испитаници представљају групу која може гарантовати да се ради о испитаницима који се налазе у старосној доби која се сматра довољно зрелом, али истовремено активном и продуктивном. Посматрајући узорак са овог аспекта, можемо рећи да је овај критеријум задовољен на најбољи могући начин, пошто се већина испитаника налази у старосној доби која претпоставља довољно искуства, али и гарантује значајну активност и продуктивност. Узорак се са аспекта старосне доби испитаника може оценити као добро одабран, пошто је део популације који је заступљен у истраживању, неvezано за професију, свакако најактивнији и најпродуктивнији, те су подаци добијени од испитаника ове старосне доби најрелевантнији. Ово се тврди из разлога што се 91 или 25,93% испитаника налази у старосној доби између 26 и 35 година, док се 100 или 28,49% испитаника налази у старосној доби између 36 и 45 година, а 95 или 27,07% испитаника у старосној доби између 46 и 55 година. Дакле, збирно процентуално посматрано, 81,49% испитаника се налази у старосној доби између 26 и 55 година, што свакако одговара раније изнетим тврдњама.

Године радног стажа	Број испитаника	
	Ф	%
5 година и мање	106	30.2
6–10 година	55	15.7
11–15 година	46	13.1
преко 15 година	144	41.0
Укупно	351	100.0

Табела број 1.1.1.4. – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на године радног стажа

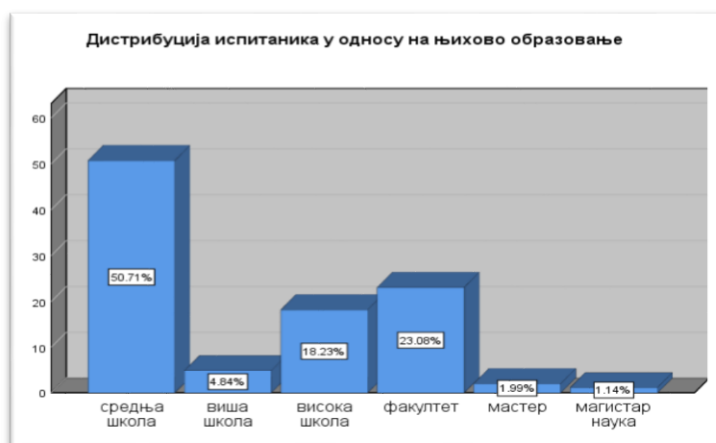

Слика број 1.1.1.4. – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на године радног стажа

Веома важна чињеница код провођења истраживања оваквог типа је свакако радно искуство испитаника које су они стекли у вршењу послова полиције. Из овог разлога сви испитаници у овом истраживању су полицијски службеници који су своје радно искуство стекли вршећи оперативно-стручне послове у полицији Републике Српске. Ово је једна од најбитнијих чињеница посматрана са аспекта добијања што релевантнијих одговора на постављена питања. На одређен начин радно искуство испитаника нам гарантује да су добијени одговори на постављена питања у анкети релевантни за доношење коначних закључака о проведеном истраживању. С обзиром на то да су се у претходном периоду десиле значајне промене у начину рада и поступања полиције, да су се дешавале значајне промене у правној регулативи која се односи на примену полицијских овлашћења, да су се дешавале честе и значајне промене у организацији полиције, као и то да су се примењивали и различити концепти рада полиције, утицај свега наведеног на вршење послова полиције и њен утицај на спречавање криминалитета, најбоље могу сагледати полицијски службеници са значајним радним искуством. Укупан узорак са аспекта дужине радног стажа можемо оценити као добро одабран јер, 144 или 41,03% испитаника има преко 15 година радног стажа, 46 или 13,11% испитаника има између 11 и 15 година радног стажа, 55 или 15,70% има од 6 до 10 година радног стажа, док 106 или 30,20% испитаника има 5 и мање година радног стажа. Овако одобран узорак, у односу на посматрани аспект (дужина радног стажа у вршењу послова полиције), гарантује да ће подаци добијени од испитаника бити релевантни и поуздани, јер већина испитаника поседује значајно радно искуство у примени послова полиције и сведок је свих промена које су се дешавале у прошлости.

Образовање испитаника	Број испитаника	
	Ф	%
средња школа	178	50.7
виша школа	17	4.8
висока школа	64	18.2
факултет	81	23.1
мастер	7	2.0
магистар наука	4	1.1
Укупно	351	100.0

Табела број 1.1.1.5. – Дистрибуција испитаника (полицјски службеници) у односу на стручну спрему

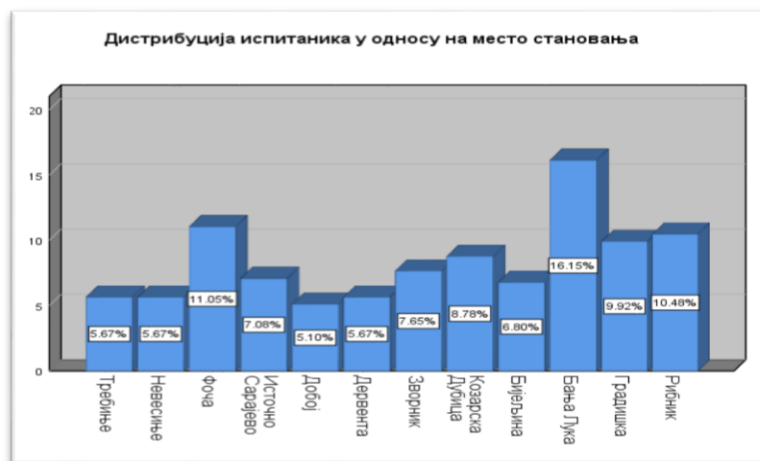
Слика број 1.1.1.5. – Дистрибуција испитаника (полицјски службеници) у односу на стручну спрему

Степен стручне спреме, наравно, има велики утицај на општу информисаност испитаника, као и на могућност поимања утицаја вршења послова полиције на спречавање криминалитета. Управо ова чињеница је била опредељујућа да се изврши дистрибуција испитаника по овом основу, тј. по степену стручне спреме. Из приказаних података се види да половину узорка чине високообразовани испитаници, па се узорак у овом погледу може оценити као добар, те се могу очекивати релевантни вредносни ставови који су корисни за доношење закључака о проведеном истраживању. Важно је напоменути да је овај број високообразованих, у узорку полицјских службеника, значајан из разлога што је већина анкетираних запослена на локалном нивоу полицјске организације (полицјским станицама), где је за већину радних места актом о систематизацији предвиђена средња стручна спрема, па имајући наведено у виду, узорак можемо оценити као добро одабран.

Након анализирања узорка који се односи на полицјске службенике, у наредном излагању ћемо презентовати узорак испитаника који је обухватао 353 грађана. Овај узорак је значајан из разлога што су се у проведеном истраживању настојали сагледати и ставови грађана који су важни за доношење релевантних закључака о предмету истраживања. Поједини ставови грађана су нам служили за проверу појединих тврдњи полицјских службеника, па је њихов значај утолико и већи.

Град/општина	Број испитаника	
	Ф	%
Требиње	20	5.7
Невесиње	20	5.7
Фоча	39	11.0
Источно Сарајево	25	7.1
Добој	18	5.1
Дервента	20	5.7
Зворник	27	7.6
Козарска Дубица	31	8.8
Бијељина	24	6.8
Бања Лука	57	16.1
Градишка	35	9.9
Рибник	37	10.5
Укупно	353	100.0

Табела број 1.1.1.6. – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на место становања

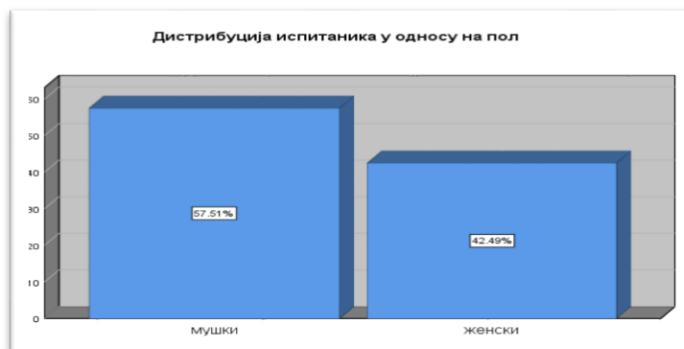

Слика број 1.1.1.6. – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на место становања

Кроз дистрибуцију узорка испитаника (грађана) се види да се настојало, као и код узорка који се односи на полицијске службенике, да целокупна територија Републике Српске буде обухваћена у проведеном истраживању. Узорак је равномерно распоређен у погледу места становања испитаника и односи се на дванаест градова/општина Републике Српске са њеног целокупног географског подручја. Овим истраживањем су обухваћени грађани који живе у следећим местима: Требињу 20 или 5,67% испитаника, Невесињу 20 или 5,67% испитаника, Фочи 39 или 11,05% испитаника, Источно Сарајеву 25 или 7,08% испитаника, Добоју 18 или 5,10% испитаника, Дервенти 20 или 5,67%, Зворнику 27 или 7,65% испитаника, Козарској Дубици 31 или 8,78%, Бијељини 24 или 6,80% испитаника, Бањој Луци 57 или 16,15% испитаника, Градишци 35 или 9,92% испитаника и Рибнику 37 или 10,48% испитаника.

Пол испитаника	Број испитаника	
	Ф	%
мушки	203	57.5
женски	150	42.5
Укупно	353	100.0

Табела број 1.1.1.7. – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на пол

Слика број 1.1.1.7. – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на пол

Пошто се тежило добијању што релевантнијих одговора на постављена питања, у проведеном истраживању настојало се да полна структура испитаника буде таква да омогућава равномерну заступљеност особа мушког и женског пола. Према ономе што можемо видети из претходне табеле, која се односи на дистрибуцију испитаника у односу на овај критеријум, видимо да је узорак добро одабран. У укупном узорку од 353 испитаника, особа мушког пола је 203 или 57,51%, док је особа женског пола 150 или 42,49%.

Старост испитаника	Број испитаника	
	Ф	%
мање од 30 година	89	25.2
од 30 до 50 година	185	52.4
преко 50 година	79	22.4
Укупно	353	100.0

Табела број 1.1.1.8. – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на старост

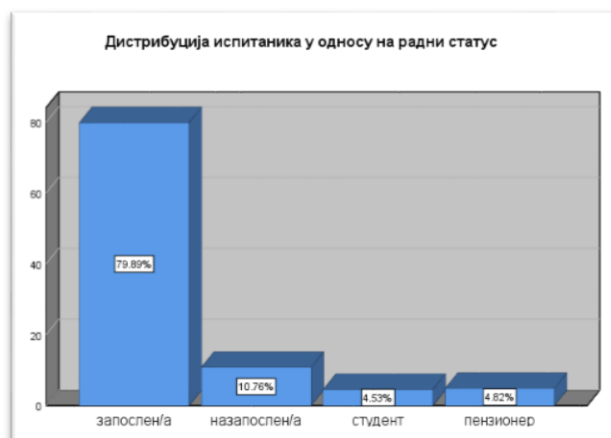

Слика број 1.1.1.8. – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на старост

У предметном истраживању старост испитаника, када се мисли на грађане, може имати значај за одговоре испитаника, па је сходно томе и приказана њихова старосна доб. С обзиром на старосну доб, сви испитаници, њих укупно 353, разврстани су у три старосне групе, почевши од 30 година старости. У погледу старосне доби настојало се да узорак буде такав да испитаници представљају групу која може гарантовати да се ради о испитаницима који се налазе у довољно зрелој старосној доби која може гарантовати исправне вредносне ставове у погледу предмета истраживања. Посматрајући узорак са овог аспекта, можемо рећи да је овај критеријум задовољен на добар начин, пошто се већина испитаника налази у старосним групама од којих се са великом вероватноћом може очекивати да имају исправне вредносне и искуствене ставове. Дакле, узорак се са аспекта старосне доби испитаника може оценити као добро одабран, пошто је већи део популације који је заступљен у истраживању старији од 30 година. Према старосној доби, узорак је структурисан тако да је 89 или 25,21% испитаника млађе од 30 година, 185 или 52,41% испитаника се налази у старосној доби између 30 и 50 година, док је 79 или 22,38% испитаника у старосној доби преко 50 година.

Радни статус	Број испитаника	
	Ф	%
запослен/а	282	79.9
незапослен/а	38	10.8
студент	16	4.5
пензионер	17	4.8
Укупно	353	100.0

Табела број 1.1.1.9. – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на радни статус

Слика број 1.1.1.9. – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на радни статус

С обзиром на то да се ради о грађанима као испитаницима у проведеном истраживању, чињеницу у вези с њиховим радним статусом смо сматрали као важну за релевантност одговора које ће нам дати на постављена питања. Сматрали смо да је важно имати већи број запослених у укупном броју испитаника, јер се на такав начин избегава могућност давања одговора, на постављена питања, који су мотивисани евентуалним незадовољством због те чињенице. С обзиром на то да се 282 или 79,98%

од укупног броја испитаника изјаснило да су запослени, сматрамо да је узорак у овом погледу веома добро одабран. Незапослених је 38 или 10,76% испитаника, студената је 16 или 4,53% од укупног броја испитаника, док је 17 или 4,82% пензионера.

Дужина радног стажа	Број испитаника	
	Ф	%
мање од 6 година	84	23.8
од 6 до 15 година	125	35.4
преко 15 година	100	28.3
незапослен	27	8.2
пензионер	17	4.2
Укупно	353	100.0

Табела број 1.1.1.10. – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на дужину радног стажа

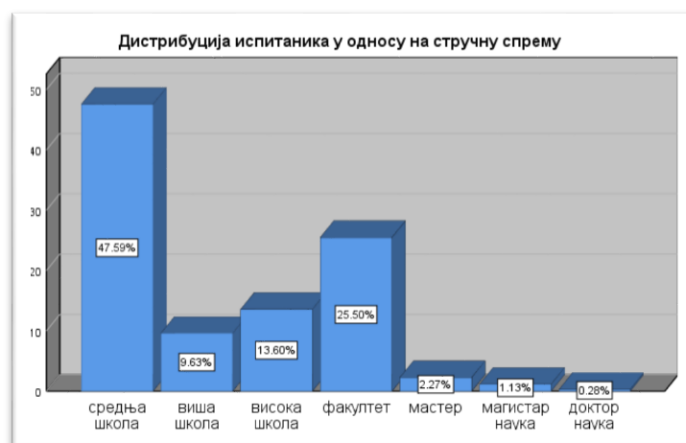
Слика број 1.1.1.10. – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на дужину радног стажа

И код групе испитаника која се односи на грађане, веома важна чињеница у провођењу истраживања оваквог типа је радно искуство испитаника. Наравно, с обзиром на то да у укупном узорку имамо скоро три четвртине запослених испитаника, тиме је и дужина радног стажа значајна чињеница за њихове одговоре на постављена питања. Ипак, претпоставка је да запослени грађани имају више доступних информација од незапослених, у контакту су свакодневно са значајним бројем људи од којих могу добити информације и чути њихова размишљања, а која се могу довести у везу с питањима постављеним у нашем анкетном упитнику. Укупан узорак са аспекта дужине радног стажа можемо оценити као добро одабран, јер 125 или 35,41% испитаника има од 6 до 15 година радног стажа, док 100 или 28,33% испитаника има преко 15 година радног стажа, а 84 или 23,80% испитаника има мање од 6 година радног стажа. Збирно посматрано, већи део испитаника, њих 225 или 63,74% има преко 6 година радног стажа, што се може сматрати значајном чињеницом за проведено истраживање и показује нам да је узорак у погледу дужине радног стажа грађана одабран на прави начин.

Стручна спрема	Број испитаника	
	Ф	%
средња школа	168	47.6
виша школа	34	9.6
висока школа	48	13.6
факултет	90	25.5
мастер	8	2.3
магистар наука	4	1.1
доктор наука	1	0.3
Укупно	353	100.0

Табела број 1.1.1.11. – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на стручну спрему

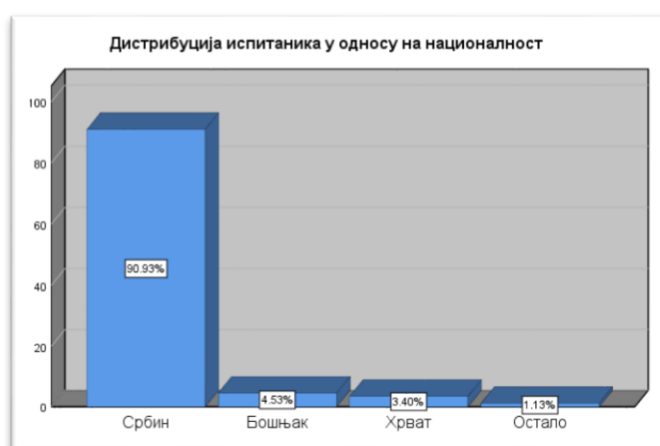

Слика број 1.1.1.11. – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на стручну спрему

Степен стручне спреме, наравно, има велики утицај на општу информисаност испитаника, као и на могућност давања релевантних одговора на питања постављена у истраживању. Такође, претпоставка је да перцепција грађана о појединим догађајима у њиховом окружењу и доношење закључака о тренутном стању и појавама у друштву, зависи од њиховог образовања. Управо ова чињеница је била опредељујућа да се изврши дистрибуција испитаника по овом основу, тј. у односу на њихов степен стручне спреме. Из приказаних података се види да преко половине узорка чине високообразовани испитаници, па се узорак у овом погледу може оценити као добар, те се могу очекивати релевантни вредносни ставови и расуђивање које је корисно за доношење закључака о проведеном истраживању. Детаљније посматрајући дистрибуцију испитаника у односу на степен њихове стручне спреме, видимо да 186 или 47,59% испитаника поседује средњу стручну спрему, 34 или 9,63% поседује вишу стручну спрему, док укупно 151 или 42,78% поседује високу стручну спрему. Посебно треба нагласити да се у укупном узорку налази 8 испитаника који су завршили мастер студије, затим да су у истраживању учествовала 4 испитаника са звањем магистра наука и један испитаник који има највећи степен стручне спреме (доктор наука).

Националност	Број испитаника	
	Ф	%
Србин	321	90.9
Бошњак	16	4.5
Хрват	12	3.4
Остало	4	1.1
Укупно	353	100.0

Табела број 1.1.1.12. – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на националност

Слика број 1.1.1.12. – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на националност

Историјске околности у Босни и Херцеговини у последњих тридесет година, као и комплексан однос који влада у том периоду на овим просторима између становништва различитих националности у свим сферама друштвеног живота, утицао је на то да је неопходно било извршити дистрибуцију испитаника у односу на њихову националност. Као што се може видети, 321 или 90,93% испитаника су се изјаснили као Срби, 16 или 4,53% као Бошњаци, док се 12 или 3,40% испитаника изјаснило као Хрвати, а из реда осталих је било 4 или 1,13% испитаника. Управо овако структурисан узорак, са преко 90% испитаника који се изјашњавају као Срби, сматрамо релевантним, јер се ради о истраживању које се односи на рад полиције Републике Српске. Овако структурисан узорак у погледу националности испитаника искључује негативне одговоре о раду полиције Републике Српске који би могли бити мотивисани различитом националном припадношћу испитаника који су учествовали у истраживању.

1.2. Одговори на анкетна питања

1. Питање: Полиција вршењем послова полиције доприноси спречавању криминалитета:	Број испитаника	
	Ф	%
у потпуности	46	13.1
у великој мери	286	81.5
незнатно	17	4.8
нема никакав утицај	2	0.6
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.1.а – Дистрибуција испитаника (полицјски службеници) у односу на Питање 1: Полиција вршењем послова полиције доприноси спречавању криминалитета?

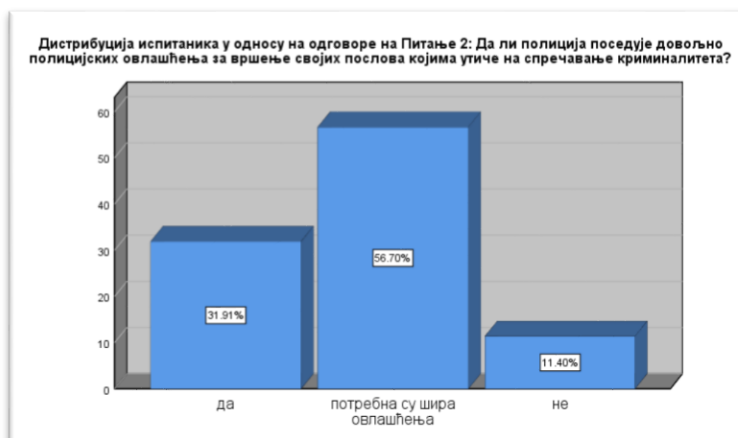

Слика број 1.2.1.а – Дистрибуција испитаника (полицјски службеници) у односу на Питање 1: Полиција вршењем послова полиције доприноси спречавању криминалитета?

Пошто је превасходни циљ овог истраживања био да се утврди утицај вршења послова полиције на спречавање криминалитета, истраживање је било логично почети питањем да ли полиција вршењем послова полиције доприноси спречавању криминалитета. Оправданост истраживања је потврђена у одговорима испитаника на прво питање, на које је 46 или 13,11% испитаника одговорило да полиција вршењем послова полиције у потпуности доприноси спречавању криминалитета, док је 286 или 81,48% испитаника става да полиција вршењем послова полиције у великој мери доприноси спречавању криминалитета. Дакле, укупно 332 или 94,59% испитаника сматра да полиција вршењем послова полиције даје допринос (у потпуности или у великој мери) спречавању криминалитета. Ако имамо у виду чињеницу да су се само 2 испитаника (0,57%) изјаснила да полиција вршењем послова полиције не остварује никакав утицај на спречавање криминалитета, онда то апсолутно потврђује став о оправданости овог истраживања.

2. Питање: Да ли полиција поседује довољно полицијских овлашћења за вршење својих послова којима утиче на спречавање криминалитета?	Број испитаника	
	Ф	%
да	112	31.9
потребна су шира овлашћења	199	56.7
не	40	11.4
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.2.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 2: Да ли полиција поседује довољно полицијских овлашћења за вршење својих послова којима утиче на спречавање криминалитета?

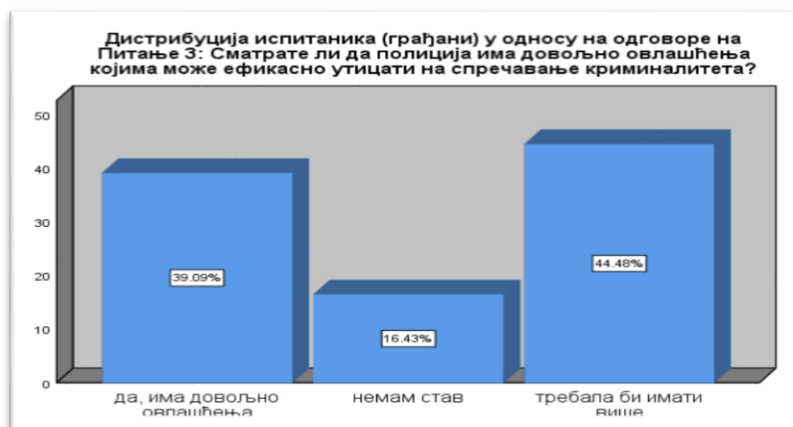

Слика број 1.2.2.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 2: Да ли полиција поседује довољно полицијских овлашћења за вршење својих послова којима утиче на спречавање криминалитета?

Како би се могао сагледати став полицијских службеника о њиховим могућностима да применом полицијских овлашћења ефикасно врше послове полиције, кроз истраживање се желело доћи до тог одговора. Ставове полицијских службеника о томе да ли полиција поседује довољно полицијских овлашћења за вршење својих послова којима утиче на спречавање криминалитета, сматрали смо важним, пошто се ради о професионалцима који та полицијска овлашћења свакодневно примењују. Анализом добијених одговора на ово питање, као резултат смо добили да 112 или 31,91% испитаника сматра да полиција поседује довољно полицијских овлашћења за вршење послова полиције којима се утиче на спречавање криминалитета, док 199 или 56,70% испитаника сматра да су полицији за ефикасан рад у погледу спречавања криминалитета кроз вршење послова полиције потребна шира полицијска овлашћења. Део испитаника, њих 40 или 11,40% сматра како полиција не поседује довољно полицијских овлашћења за вршење послова полиције којима се утиче на спречавање криминалитета. Дакле, на основу наведених резултата можемо закључити да полицијски службеници сматрају како би требали имати већи број полицијских овлашћења (шира полицијска овлашћења) како би ефикасније могли вршити своје послове и на такав начин утицати на спречавање криминалитета. Овакви ставови полицијских службеника нам указују на то да полицијски службеници очигледно сматрају како њихов капацитет у погледу ефикасног спречавања криминалитета није у потпуности искоришћен, а да би се то стање могло променити изменом правне регулативе која се односи на полицијска овлашћења, а чијом применом они врше послове полиције којима утичу на спречавање криминалитета.

3. Питање (грађани): Сматрате ли да полиција има довољно овлашћења којима може ефикасно утицати на спречавање криминалитета?	Број испитаника	
	Ф	%
да, има довољно овлашћења	138	39.1
немам став	58	16.4
требала би имати више	157	44.5
Укупно	353	100.0

Табела број 1.2.3.б – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на Питање 3: Сматрате ли да полиција има довољно овлашћења којима може ефикасно утицати на спречавање криминалитета?

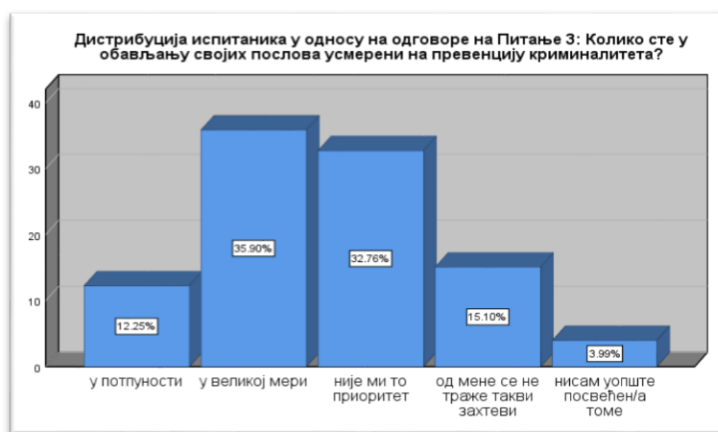

Слика број 1.2.3.б – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на Питање 3: Сматрате ли да полиција има довољно овлашћења којима може ефикасно утицати на спречавање криминалитета?

Перцепција грађана у погледу питања да ли полиција има довољно полицијских овлашћења којима може ефикасно утицати на спречавање криминалитета је таква да: 138 или 39,09% испитаника сматра да полиција има довољно полицијских овлашћења, 58 или 16,43% испитаника нема став о овом питању, док 157 или 44,48% испитаника сматра како би полиција требала имати више полицијских овлашћења да би могла ефикасније утицати на спречавање криминалитета. На основу ових резултата можемо рећи да и грађани имају сличну перцепцију као и полицијски службеници по овом питању, те да и они сматрају како би полицијски службеници требали имати више полицијских овлашћења како би могли ефикасно утицати на спречавање криминалитета.

3. Питање (полицијски службеници): Колико сте у обављању својих послова усмерени на превенцију криминалитета?	Број испитаника	
	Ф	%
у потпуности	43	12.3
у великој мери	126	35.9
није ми то приоритет	115	32.8
од мене се не траже такви захтеви	53	15.1
нисам уопште посвећен/а томе	14	4.0
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.3.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 3: Колико сте у обављању својих послова усмерени на превенцију криминалитета?

Слика број 1.2.3.а – Дистрибуција испитаника (полицјски службеници) у односу на Питање 3: Колико сте у обављању својих послова усмерени на превенцију криминалитета?

За предмет нашег истраживања и постављене хипотезе значајно је било утврдити колико су полицјски службеници уопште усмерени у обављању својих послова ка превенцији криминалитета. Ово питање је значајно јер се кроз одговоре на њега недвосмислено може сагледати одређење, како полицјских службеника, тако и целокупне полицјске организације ка превенцији криминалитета. На поменуто питање, 43 или 12,25% испитаника се изјаснило да је у обављању својих послова у потпуности усмерено на превенцију криминалитета, 126 или 35,90% испитаника је саопштило да је у великој мери усмерено на превенцију криминалитета приликом обављања својих послова, док се 115 или 32,76% испитаника изјаснило како им то није приоритет, 53 или 15,10% је рекло да се од њих не траже такви захтеви у њиховој организационој јединици, па самим тим се тиме и не баве, и на крају, 14 или 3,99% испитаника се изјаснило да уопште није посвећено превенцији криминалитета приликом вршења послова полицје. Збирно посматрано, можемо видети да је 51,85% испитаника дало претежно негативне одговоре на постављено питање. Дакле, с обзиром на одговоре испитаника, можемо закључити да већи део полицјских службеника у вршењу својих послова не поклања довољну пажњу превенцији криминалитета. Исто тако, као закључак се може извести да пажња полицјских службеника, приликом вршења послова полицје, није у довољној мери усмерена ка превенцији криминалитета, као ни ка отклањању узрока који доводе до (погуду) вршења кривичних дела.

4. Питање (грађани): Сматрате ли да је полицја у довољној мери посвећена спречавању (превенцији) криминалитета?	Број испитаника	
	Ф	%
у потпуности је посвећена	32	9.1
у великој мери је посвећена	70	19.8
није им то приоритет	140	39.7
није посвећена томе	111	31.4
Укупно	353	100.0

Табела број 1.2.4.б – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на Питање 4: Сматрате ли да је полицја у довољној мери посвећена спречавању (превенцији) криминалитета?

Слика број 1.2.4.б – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на Питање 4: Сматрате ли да је полиција у довољној мери посвећена спречавању (превенцији) криминалитета?

Након што смо видели ставове полицијских службеника о њиховој усмерености и тежњи да приликом вршења послова полиције доприносе превенцији криминалитета, у истраживању су нас занимали и ставови грађана о том питању. Приликом анализе одговора грађана на питање да ли је полиција, по њиховом мишљењу, у довољној мери посвећена спречавању (превенцији) криминалитета, добили смо занимљиве резултате по којима се види да грађани очигледно добро сагледавају тренутно стање. Грађани су се на постављено питање изјаснили тако да: њих 32 или 9,07% су мишљења да је полиција у потпуности посвећена превенцији криминалитета, 70 или 19,83% испитаника мисли да је полиција у великој мери посвећена превенцији криминалитета, 140 или 39,66% сматра како превенција криминалитета није приоритет у раду полиције, док 111 или 31,44% испитаника сматра како полиција није посвећена превенцији криминалитета. Ако се збирно погледају резултати, онда можемо рећи да су 71% испитаника претежно негативног става, тј. да 71% испитаника сматра како полицији није приоритет или није посвећена у свом раду превенцији криминалитета. Ову перцепцију грађана можемо оценити као ваљану, јер се у великој мери подудара са одговорима полицијских службеника о њиховој посвећености превенцији криминалитета приликом вршења послова полиције.

4. Питање: Колико се често у вашој организационој јединици примењују програми превенције појединих облика криминалитета?	Број испитаника	
	Ф	%
свакодневно	33	9.4
често	76	21.7
ретко	207	59.0
никада	35	10.0
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.4.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 4: Колико се често у вашој организационој јединици примењују програми превенције појединих облика криминалитета?

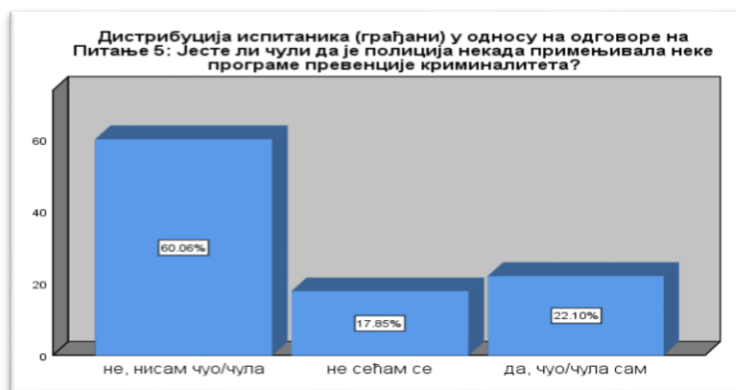
Слика број 1.2.4.а – Дистрибуција испитаника (полицјски службеници) у односу на Питање 4: Колико се често у вашој организационој јединици примењују програми превенције појединих облика криминалитета?

У теоријском делу дисертације смо се бавили питањима програма превенције и неопходности њихове примене у циљу спречавања криминалитета. Како смо истраживање углавном провели на локалном нивоу полицјске организације, где се и имплементирају сви програми превенције криминалитета, било је неопходно видети колико често се ти програми примењују. Као резултат смо добили то да 33 или 9,40% испитаника каже како се програми превенције појединих облика криминалитета у њиховој организационој јединици примењују свакодневно, 76 или 21,65% испитаника каже да се програми превенције примењују често, док је 207 или 58,97% испитаника тврдило да се програми превенције појединих облика криминалитета примењују ретко у њиховој организационој јединици, а 35 или 9,97% испитаника је заступало став да се програми превенције никада не примењују у организационој јединици у којој су они запослени. Ово сматрамо негативним показатељем, који нам не може гарантовати довољну ефикасност полицје у спречавању криминалитета, а потврђује и став да се у полицји Републике Српске у довољној мери не проводе програми превенције криминалитета.

5. Питање (грађани): Јесте ли чули да је полицја некада примењивала неке програме превенције криминалитета?	Број испитаника	
	Ф	%
не, нисам чуо/чула	212	60.1
не сећам се	63	17.8
да, чуо/чула сам	78	22.1
Укупно	353	100.0

Табела број 1.2.5.б – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на Питање 5: Јесте ли чули да је полицја некада примењивала неке програме превенције криминалитета?

Слика број 1.2.5.б – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на Питање 5: Јесте ли чули да је полиција некада примењивала неке програме превенције криминалитета?

Анкетирањем грађана у погледу њихових сазнања о спроведеним програмима превенције криминалитета од стране полиције, желели смо да добијемо информације о томе из једног другог угла – угла грађана. Интересовало нас је да ли су грађани некада чули да је полиција примењивала неке програме превенције криминалитета у месту у коме они живе. С обзиром да смо проводили истраживање у истим местима где смо анкетирали и полицијске службенике, ове резултате можемо узети као релевантне. На постављено питање грађани су се изјаснили на следећи начин: њих 212 или 60,1% је изнело став никада није чуло да је полиција некада примењивала неке програме превенције криминалитета у месту у коме они живе, 63 или 17,8% испитаника се не сећа да је некада чуло за програме превенције који су се примењивали од стране полиције, док је 78 или 22,1% испитаника се изјаснило да је чуло како је полиција примењивала неке програме превенције криминалитета у месту у коме они живе. Дакле, свега 22,1% грађана који су учествовали у истраживању је чуло да је полиција проводила програме превенције у месту у коме живе. Овај резултат можемо само тумачити као негативан у односу на учесталост провођења програма превенције криминалиета у локалним заједницама од стране полиције. Свакако да такво стање можемо окарактерисати као нешто што може код грађана формирати негативан став о раду полиције у погледу спречавања криминалитета.

5. Питање: Сматрате ли да је вршење послова полиције на безбедносном сектору у довољној мери усмерено на спречавање криминалитета?	Број испитаника	
	Ф	%
уопште није усмерено	60	17.1
ретко је усмерено	204	58.1
усмерено је у великој мери	75	21.4
у потпуности је усмерено	12	3.4
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.5.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 5: Сматрате ли да је вршење послова полиције на безбедносном сектору у довољној мери усмерено на спречавање криминалитета?

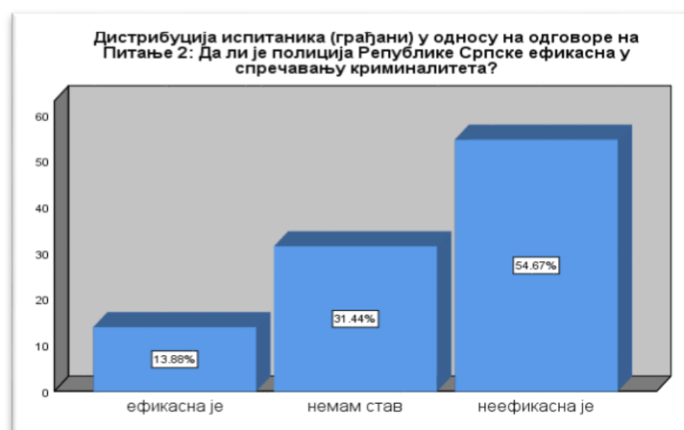

Слика број 1.2.5.а – Дистрибуција испитаника (полицийски службеници) у односу на Питање 5: Сматрате ли да је вршење послова полиције на безбедносном сектору у довољној мери усмерено на спречавање криминалитета?

Безбедносни сектор представља најважније место на коме се врше послови полиције и где се стварају (остварују) резултати полицијског рада. Уколико се нека активност полиције не одвија адекватно на безбедносном сектору, или полиција на безбедносном сектору занемари своје деловање по питању неког сегмента полицијске делатности, онда се не може очекивати да полиција буде успешна у вршењу тог дела свог посла. Из овог разлога, интересовало нас је мишљење испитаника и њихов вредносни став о томе да ли је у довољној мери вршење послова полиције на безбедносном сектору усмерено на спречавање криминалитета. Као одговоре на ово питање смо добили то да је: 60 или 17,09 % испитаника изнело мишљење како вршење послова полиције на безбедносном сектору уопште није усмерено на спречавање криминалитета, 204 или 58,12% испитаника сматра да је рад полиције на безбедносном сектору ретко усмерен на спречавање криминалитета, док је 75 или 21,37% испитаника супротног става и сматрају да је вршење послова полиције усмерено у великој мери на ову делатност, а 12 или 3,42% испитаника је става да је вршење послова полиције у потпуности усмерено на спречавање криминалитета. Дакле, испитаници су претежно негативног мишљења у погледу тога да је вршење послова полиције на безбедносном сектору у довољној мери усмерено на спречавање криминалитета, јер је укупно њих 75,21% изнело овакав став. Једини закључак који можемо извести на основу ових резултата је тај да полиција није у довољној мери усмерена у вршењу својих послова на безбедносном сектору на спречавање криминалитета. Ово сматрамо као веома лош показатељ о посвећености полиције да вршењем својих послова утиче на спречавање криминалитета.

2. Питање (грађани): Да ли је полиција Републике Српске ефикасна у спречавању криминалитета?	Број испитаника	
	Φ	%
ефикасна је	49	13.9
немам став	111	31.4
неефикасна је	193	54.7
Укупно	353	100.0

Табела број 1.2.2.б – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на Питање 2: Да ли је полиција Републике Српске ефикасна у спречавању криминалитета?

Слика број 1.2.2.б – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на Питање 2: Да ли је полиција Републике Српске ефикасна у спречавању криминалитета?

С обзиром на одговоре испитаника (полицијских службеника) на претходно питање, интересовало нас је да ли грађани сматрају да је полиција ефикасна у спречавању криминалитета. Како смо већ рекли, безбедносни сектор је место где полиција вршењем својих послова ствара своје резултате. Уколико је полиција вршењем својих послова на безбедносном сектору остварила адекватне резултате у погледу спречавања криминалитета, те резултате би грађани требали запазити. Међутим, претходно изнети резултати нам говоре да полиција очигледно није у довољној мери умерена да вршењем својих послова утиче на спречавање криминалитета, па је сходно томе интересантно сагледати како грађани оцењују ефикасност полиције у спречавању криминалитета. Компарација претходно изнетог резултата са ставом грађана о ефикасности полиције у погледу спречавања криминалитета нам јасно може указати на то какав став имају грађани о резултатима рада полиције. Као резултат одговора на питање постављено грађанима у проведеном истраживању, добили смо следеће: 49 или 13,88% испитаника сматра да је полиција ефикасна у спречавању криминалитета, 111 или 31,44% испитаника нема став о постављеном питању, док 193 или 54,67% испитаника сматра да је полиција неефикасна у спречавању криминалитета. Очигледно је да перцепција грађана одговара недовољној усмерености вршења послова полиције на безбедносном ка сектору спречавању криминалитета.

б. Питање: Да ли се ваша пажња, у току вршења ваших дневних задатака, усмерава у погледу превенције криминалитета?	Број испитаника	
	Ф	%
да, свакодневно	67	19.1
често	88	25.1
ретко	187	53.3
не, никада	9	2.6
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.6.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 6: Да ли се ваша пажња, у току вршења ваших дневних задатака, усмерава у погледу превенције криминалитета?

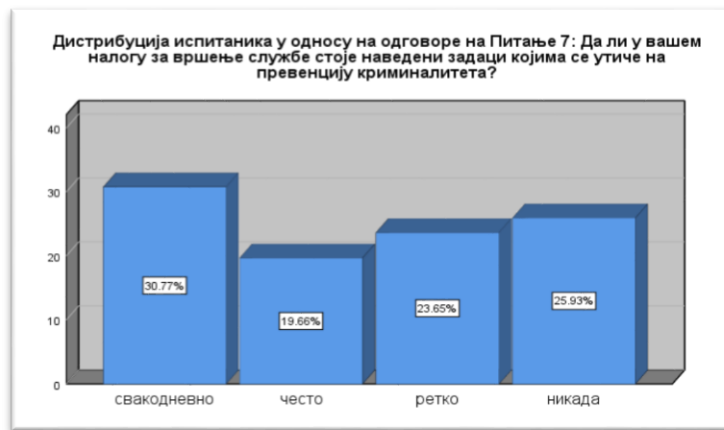

Слика број 1.2.6.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 6: Да ли се ваша пажња, у току вршења ваших дневних задатака, усмерава у погледу превенције криминалитета?

Како бисмо добили што потпунију слику о индивидуалној усмерености полицијских службеника да се у току вршења дневних задатака посвете спречавању криминалитета, желели смо сазнати колико се њихова пажња у току вршења дневних задатака усмерава у погледу превенције криминалитета. Такође, кроз одговоре на ово питање добићемо информације и о томе колико је полицијским службеницима остављено простора да своју пажњу усмере на превенцију криминалитета, јер је у последњих неколико година тренд да се полицијски службеници оптерећују појединим формалностима (испуњавање великог броја писмена и евиденција) које их удаљавају од суштинског полицијског поступања. И наравно, уколико нема индивидуалне посвећености полицијских службеника неком виду полицијске делатности, тешко је очекивати да полиција буде ефикасна у том сегменту рада. Резултати које смо добили на ово питање су такви да 67 или 19,09% испитаника каже како се њихова пажња у току вршења дневних задатака свакодневно усмерава у погледу превенције криминалитета, 88 или 25,07% испитаника је става да често пажњу у току вршења дневних задатака усмерава у погледу превенције криминалитета, док 187 или 53,28% испитаника има став да ретко своју пажњу у обављању свакодневних послова усмерава у погледу превенције криминалитета, 9 или 2,56% испитаника је изразило став да приликом обављања свакодневних послова своју пажњу никада не усмерава на превенцију криминалитета. Закључити се може ипак да, индивидуално посматрано, а с обзиром, ипак, на претежно негативне ставове испитаника (пошто се њих више од пола изјаснило у негативном контексту), полицијски службеници у току вршења својих свакодневних задатака своју пажњу не усмеравају у довољној мери на превенцију криминалитета.

7. Питање: Да ли у вашем налогу за вршење службе стоје наведени задаци којима се утиче на превенцију криминалитета?	Број испитаника	
	Ф	%
свакодневно	108	30.8
често	69	19.7
ретко	83	23.6
никада	91	25.9
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.7.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 7: Да ли у вашем налогу за вршење службе стоје наведени задаци којима се утиче на превенцију криминалитета?

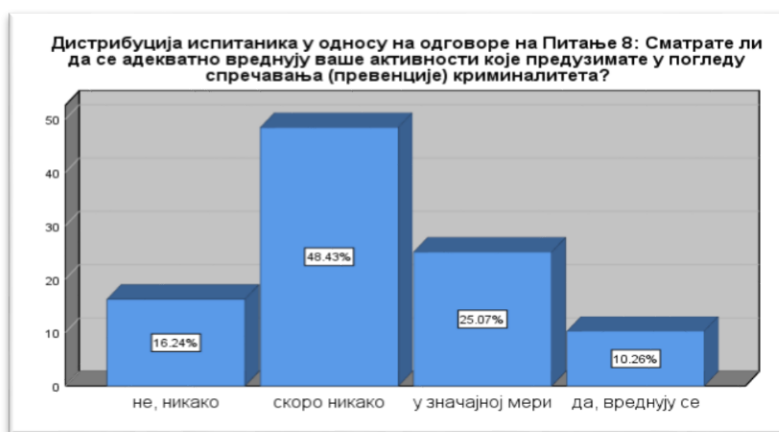

Слика број 1.2.7.а – Дистрибуција испитаника (полицјиски службеници) у односу на Питање 7: Да ли у вашем налогу за вршење службе стоје наведени задаци којима се утиче на превенцију криминалитета?

Усмереност полицјиских службеника ка спречавању – превенцији криминалитета у великој мери зависи од начина организације вршења послова полицје у свакој организационој јединици полицјиске агенције. Да бисмо могли адекватно сагледати опредељење појединих организационих јединица ка превенцији криминалитета, желели смо кроз истраживање доћи до сазнања која ће нам рећи управо нешто више о томе. Из тог разлога намера нам је била да кроз истраживање дођемо до податка, од полицјиских службеника, који ће нам указати на чињеницу да ли се у њиховим налозима за вршење службе налазе задаци којима се утиче на превенцију криминалитета. Резултати су такви да се: 108 или 30,70% испитаника изјаснило како се свакодневно у њиховом налогу за службу налазе задаци којима се утиче на превенцију криминалитета, 69 или 19,66% испитаника је изнело став да се у њиховим налозима за службу често налазе овакви задаци, док се 83 или 23,65% испитаника изјаснило како овакви задаци ретко буду у њиховом налогу за вршење службе, и 91 или 25,93% испитаника је изнело тврдњу да се у њиховом налогу за вршење службе никада не налазе задаци којима се утиче на превенцију криминалитета. Узевши у обзир ове резултате, видимо да је реално мали број организационих јединица у полицји које организују вршење службе на подручју које оперативно покривају на такав начин, тако да свакодневно у налозима за службу од полицјиских службеника траже извршавање задатака којима се утиче на превенцију криминалитета. Може се закључити да је за ефикасност полицје у погледу спречавања криминалитета неопходно да све организационе јединице свакодневно организују свој посао тако да се на њиховом подручју врше задаци којима се утиче на превенцију криминалитета, што тренутно није случај, и да је такво стање неопходно поправити.

8. Питање: Сматрате ли да се адекватно вреднују ваше активности које предузимате у погледу спречавања (превенције) криминалитета?	Број испитаника	
	Ф	%
не, никако	57	16.2
скоро никако	170	48.4
у значајној мери	88	25.1
да, вреднују се	36	10.3
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.8.а – Дистрибуција испитаника (полицјиски службеници) у односу на Питање 8: Сматрате ли да се адекватно вреднују ваше активности које предузимате у погледу спречавања (превенције) криминалитета?

Слика број 1.2.8.а – Дистрибуција испитаника (полицийски службеници) у односу на Питање 8: Сматрате ли да се адекватно вреднују ваше активности које предузимате у погледу спречавања (превенције) криминалитета?

Уважавање резултата које полицијски службеници постижу у свом раду је битна чињеница која се одражава на квалитет њиховог рада и њихову посвећеност послу. Уколико полицијски службеници спознају да се њихове активности не вреднују и уважавају на примерен начин, неминовно долази до губитка мотивације за рад и њихова радна активност се своди на задовољавање форме, а суштинско деловање и предан рад изостају. Тако је и у погледу вредновања њихових активности које су усмерене ка спречавању (превенцији) криминалитета. Кроз постављено питање које се односило управо на адекватно вредновање активности које проводе полицијски службеници у погледу спречавања (превенције) криминалитета, спознали смо следеће: 57 или 16,24% испитаника сматра да се никако не вреднују њихове активности које предузимају у погледу спречавања (превенције) криминалитета, 170 или 48,43% испитаника сматра да се скоро никако не вреднују њихове активности које предузимају у погледу спречавања (превенције) криминалитета, 88 или 25,07% испитаника сматра да се њихове активности које предузимају у погледу спречавања (превенције) криминалитета вреднују у значајној мери, док само 36 или 10,26% испитаника сматра да се адекватно вреднују њихове активности које предузимају у погледу спречавања (превенције) криминалитета. Лако је извести закључак да полицијски службеници очигледно нису задовољни како се од стране руководиоца вреднују њихове активности које предузимају у погледу спречавања (превенције) криминалитета. Дакле, мотивисаност полицијских службеника сигурно није на адекватном нивоу у погледу предузимања активности којима утичу на спречавање (превенцију) криминалитета.

9. Питање: Колико често ваше радне активности усмеравају на прикупљање информација које су значајне за превенцију (спречавање) криминалитета?	Број испитаника	
	Ф	%
свакодневно	64	18.2
често	89	25.4
ретко	194	55.3
никада	4	1.1
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.9.а – Дистрибуција испитаника (полицийски службеници) у односу на Питање 9: Колико често ваше радне активности усмеравају на прикупљање информација које су значајне за превенцију (спречавање) криминалитета?

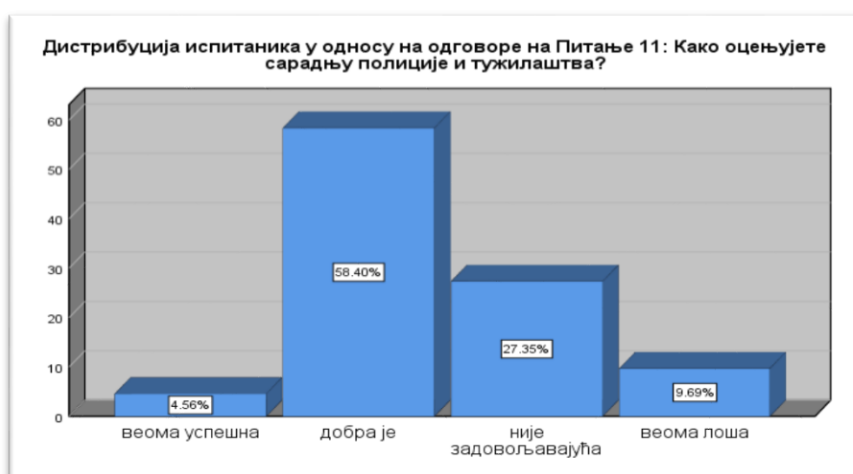

Слика број 1.2.9.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 9: Колико често ваше радне активности усмјеравате на прикупљање информација које су значајне за превенцију (спречавање) криминалитета?

Узимајући у обзир резултате које смо добили о спознаји полицијских службеника колико се уважавају њихове активности које предузимају у погледу спречавања (превенције) криминалитета, нису зачуђујући ни резултати које смо добили на постављено питање које се односило на то да нам полицијски службеници кажу колико су често њихове радне активности усмерене на прикупљање информација које су значајне за превенцију (спречавање) криминалитета. Знамо да без адекватне и добре информисаности полицијских службеника нема ни успешног полицијског рада који се односи на спречавање криминалитета. Дакле, само значајан број информација са терена гарантује ефикасан рад полиције у погледу спречавања (превенције) криминалитета. На постављено питање, 64 или 18,23% испитаника испитаника се изјаснило да свакодневно своје радне активности усмерава на прикупљање информација које су значајне за превенцију (спречавање) криминалитета, 89 или 25,36% испитаника се изјаснило да често своје радне активности усмерава на прикупљање таквих информација, док је 194 или 55,27 испитаника изнело став да ретко своје радне активности усмеравају на прикупљање информација које су значајне за превенцију (спречавање) криминалитета, а 4 или 1,14% испитаника је изнело став да никада не прикупљају наведене информације. Резултат нас упућује на закључак да више од пола испитаника своје радне активности не усмерава у довољној мери на прикупљање информација које су значајне за превенцију (спречавање) криминалитета. Ово нам јасно говори да стање, у погледу активности полиције која се односи на прикупљање преко потребних информација за спречавање криминалитета, није на задовољавајућем нивоу. Такво стање нам не може гарантовати неопходан ниво информација које ће полицији омогућити ефикасно вршење послова полиције које је усмерено на спречавање криминалитета. На крају, осврнућемо се на претходно изнете резултате где смо видели да су полицијски службеници свесни како се адекватно не вреднују њихове активности које предузимају у погледу спречавања криминалитета. Можемо слободно тврдити да то демотивише полицијске службенике да свој рад усмеравају у погледу прикупљања обавештења и информација значајних за спречавање криминалитета. Такво стање је неопходно поправити у што скоријем периоду како би се могао поправити и ниво ефикасности рада полиције усмереног на спречавање криминалитета.

11. Питање: Како оцењујете сарадњу полиције и тужилаштва?	Број испитаника	
	Ф	%
веома успешна	16	4.6
добра је	205	58.4
није задовољавајућа	96	27.4
веома лоша	34	9.7
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.11.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 11: Како оцењујете сарадњу полиције и тужилаштва?

Слика број 1.2.11.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 11: Како оцењујете сарадњу полиције и тужилаштва?

С обзиром на тужилачки концепт истраге, који се већ скоро двадесет година примењује у Републици Српској и БиХ, однос полиције и тужилаштва, њихова сарадња и координација је од велике важности за ефикасно поступање полиције, а самими тим и за ефикасно спречавање криминалитета. У проведеном истраживању смо имали неколико питања која су се односила на ову сарадњу. У погледу оцене сарадње полиције и тужилаштва, полицијски службеници сматрају: њих 16 или 4,56% испитаника сарадњу полиције и тужилаштва оцењује као веома успешну, 205 или 58,40% испитаника је оцењује као добру, 96 или 27,35% испитаника да није задовољавајућа, док је 34 или 9,69% испитаника оцењује као веома лошу. Дакле, уважавајући добијене резултате видимо да се већина полицијских службеника позитивно изразила по питању оцене сарадње између полиције и тужилаштва. Међутим, треба видети и остале резултате које ћемо добити након што сагледамо одговоре на следећа питања, па ћемо узимајући све у обзир донети закључак по питању односа полиције и тужилаштва.

12. Питање: Да ли тренутан ниво сарадње између полиције и тужилаштва доприноси ефикасном спречавању криминалитета?	Број испитаника	
	Ф	%
у потпуности доприноси	13	3.7
доприноси	103	29.3
нити доприноси, нити не доприноси	136	38.7
даје мали допринос	73	20.8
не доприноси	26	7.4
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.12.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 12: Да ли тренутан ниво сарадње између полиције и тужилаштва доприноси ефикасном спречавању криминалитета?

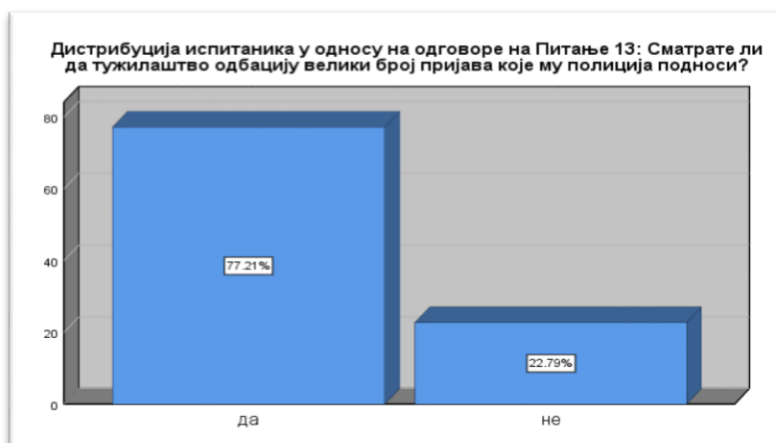

Слика број 1.2.12.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 12: Да ли тренутан ниво сарадње између полиције и тужилаштва доприноси ефикасном спречавању криминалитета?

У погледу тренутног нивоа сарадње између полиције и тужилаштва, интересовали су нас ставови испитаника о томе да оцене колико тренутни ниво сарадње између полиције и тужилаштва доприноси ефикасном спречавању криминалитета. Ставови испитаника су такви да 13 или 3,70% испитаника самтра како тренутни ниво сарадње између полиције и тужилаштва у потпуности доприноси ефикасном спречавању криминалитета, 130 или 29,34% испитаника сматра да тренутни ниво сарадње доприноси спречавању криминалитета, 136 или 38,75% испитаника су неутралног става и сматрају да тренутни ниво сарадње нити доприноси нити не доприноси спречавању криминалитета, 73 или 20,80% испитаника мисли да тренутни ниво сарадње између полиције и тужилаштва даје мали допринос спречавању криминалитета, и 26 или 7,41% испитаника сматра како тренутни ниво сарадње између полиције и тужилаштва не доприноси спречавању криминалитета. Интересантно је упоредити резултате које смо добили на претходно питање (једанаесто) и на ово (дванаесто). Иако се већина испитаника позитивно изразила о нивоу сарадње између полиције и тужилаштва, у погледу тога колико тренутни ниво сарадње између полиције и тужилаштва доприноси спречавању криминалитета, само се 33% испитаника позитивно изјаснило о утицају тренутног нивоа сарадње полиције и тужилаштва на спречавање криминалитета. Дакле, очигледно је да полицијски службеници сматрају како сарадња полиције и тужилаштва треба бити на вишем нивоу да би она могла имати већи утицај на спречавање криминалитета.

13. Питање: Сматрате ли да тужилаштво одбацује велики број пријава које му полиција подноси?	Број испитаника	
	Ф	%
Да	271	77.2
не	80	22.8
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.13.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 13: Сматрате ли да тужилаштво одбацује велики број пријава које му полиција подноси?

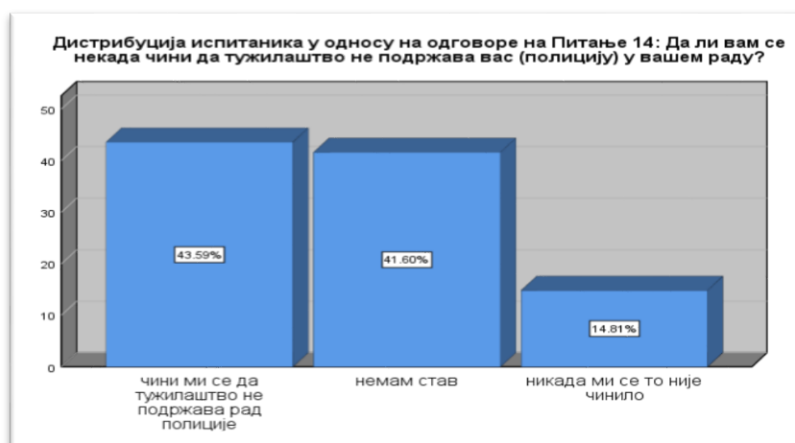

Слика број 1.2.13.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 13: Сматрате ли да тужилаштво одбацује велики број пријава које му полиција подноси?

Број одбачених пријава које полиција подноси тужилаштву представља сигуран (релевантан) показатељ о томе да ли постоје проблеми у сарадњи полиције и тужилаштва. Чим је у пракси присутан велики број одбачених поднесених пријава од стране тужилаштва, проблеми у сарадњи су евидентни. Као одговоре на постављено питање да ли тужилаштво одбацује велики број пријава које му полиција подноси, добили смо: 271 или 77,21% испитаника сматра да тужилаштво одбацује велики број пријава које му полиција поднесе, док 80 или 22,79% испитаника сматра да тужилаштво не одбацује велики број пријава које му полиција поднесе. Очигледно је да су полицијски службеници свесни чињенице да ипак тужилаштва одбацују велики број поднетих пријава, као и да у сарадњи између полиције и тужилаштва постоје очигледно проблеми.

14. Питање: Да ли вам се некада чини да тужилаштво не подржава вас (полицију) у вашем раду?	Број испитаника	
	Ф	%
чини ми се да тужилаштво не подржава рад полиције	153	43.6
немам став	146	41.6
никада ми се то није чинило	52	14.8
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.14.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 14: Да ли вам се некада чини да тужилаштво не подржава вас (полицију) у вашем раду?

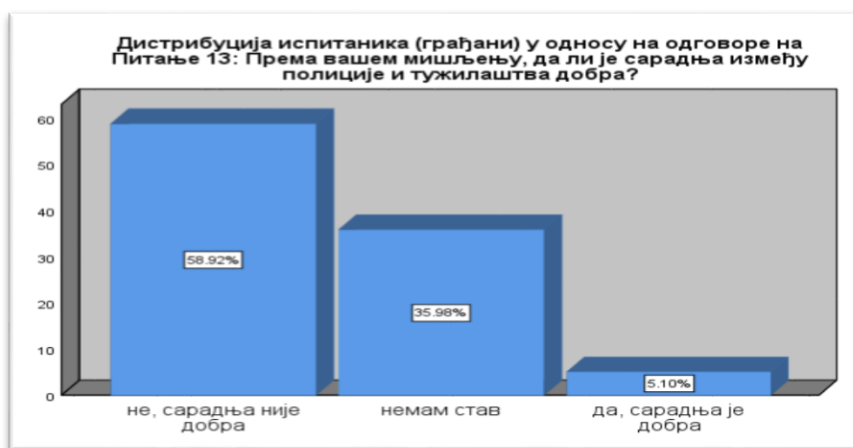
Слика број 1.2.14.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 14: Да ли вам се некада чини да тужилаштво не подржава вас (полицију) у вашем раду?

Поред изнетих ставова у претходним питањима, а који су се односили на сарадњу полиције и тужилаштва, интересовао нас је лични осећај полицијских службеника у погледу подршке коју им тужилаштво пружа у њиховом раду. Полицијске службенике смо питали да ли им се некада чинило да тужилаштво не подржава полицију (њих) у њеном раду. На ово питање је 153 или 43,59% испитаника изнело став да им се чини како тужилаштво не подржава рад полиције, 146 или 41,60% испитаника је изнело неутралан став по овом питању (немају став), а 52 или 14,81% испитаника се изјаснило да им се никада није чинило да тужилаштво не подржава полицију у њеном раду. Потпуно је очигледно да полицијски службеници немају осећај како их тужилаштво подржава у њиховом раду, јер је свега 14,81% испитаника изнело позитиван став на постављено питање.

Узимајући у обзир све резултате на питања постављена полицијским службеницима која су се односила на сарадњу између полиције и тужилаштва, можемо закључити да полицијски службеници сматрају како тужилаштво одбацује велики број пријава које му подноси полиција, затим да полицијски службеници сматрају како их тужилаштво не подржава у њиховом раду, као и да тренутни ниво сарадње између полиције и тужилаштва не доприноси у довољној мери спречавању криминалитета. Све наведено представља контрадикторне ставове у односу на прву тврдњу полицијских службеника, где су се они изјаснили позитивно по питању оцене сарадње између полиције и тужилаштва.

13. Питање (грађани): Према вашем мишљењу, да ли је сарадња између полиције и тужилаштва добра?	Број испитаника	
	Ф	%
не, сарадња није добра	208	58.9
немам став	127	36.0
да, сарадња је добра	18	5.1
Укупно	353	100.0

Табела број 1.2.13.б – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на Питање 13: Према вашем мишљењу, да ли је сарадња између полиције и тужилаштва добра?

Слика број 1.2.13.б – Дистрибуција испитаника (полицийски службеници) у односу на Питање 13: Према вашем мишљењу, да ли је сарадња између полиције и тужилаштва добра?

По питању сарадње између полиције и тужилаштва, интересантно је било сагледати и ставове грађана. Занимало нас је шта то грађани мисле о сарадњи између полиције и тужилаштва на основу својих схватања и информација које имају. О сарадњи полиције и тужилаштва грађани су изнели следеће ставове: њих 208 или 58,92% сматра да сарадња између полиције и тужилаштва није добра, 127 или 35,98% грађана се изјаснило да нема став по овом питању, док је само 18 или 5,10% испитаника изнело мишљење да је сарадња између полиције и тужилаштва добра. Дакле, према изнесеним ставовима грађана, више је него очигледно да грађани сматрају како сарадња између полиције и тужилаштва није добра. С обзиром на изнесене ставове полицијских службеника о ранијим питањима о сарадњи полиције и тужилаштва, можемо рећи да грађани имају сличну перцепцију као и полицијски службеници. Кажемо сличну, јер су на већину питања полицијски службеници одговорили претежно негативно.

15. Питање: У коликој мери начин организације полиције доприноси вршењу послова полиције?	Број испитаника	
	Ф	%
у потпуности	51	14.5
у великој мери	215	61.3
нити доприноси нити не доприноси	53	15.1
мало	29	8.3
никако не доприноси	3	0.9
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.15.а – Дистрибуција испитаника (полицийски службеници) у односу на Питање 15: У коликој мери начин организације полиције доприноси вршењу послова полиције?

Добра организациона структура и хармонично функционисање организационих јединица полицијске организације су један од основних предуслова за успешан и ефикасан рад полиције. Дакле, да би се могло очекивати да полиција буде ефикасна у вршењу својих послова којима се утиче на спречавање криминалитета, неопходно је да она има складну и функционалну организациону структуру. Начин организације полиције и начин организовања процеса рада на терену, представљају један од најзначајнијих фактора за ефикасно вршење послова полиције.

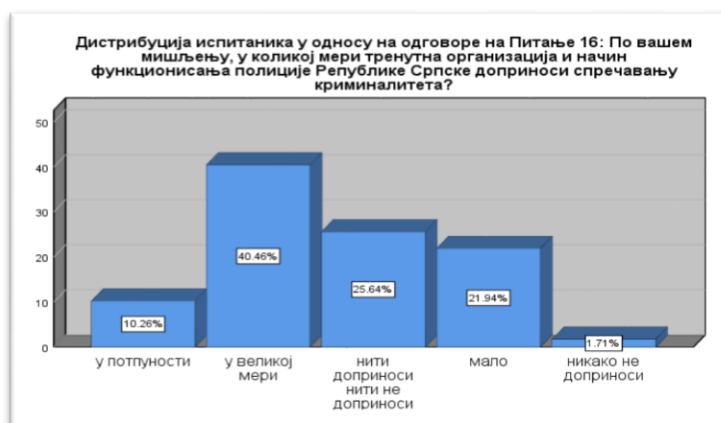

Слика број 1.2.15.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 15: У коликој мери начин организације полиције доприноси вршењу послова полиције?

Намера нам је била да кроз истраживање дођемо до сазнања колико су полицијски службеници свесни чињенице да организациона структура доприноси вршењу послова полиције. Ово је практично било кључно питање, од неколико питања у овом истраживању која се односе на утицај организационе структуре и начина организације полиције на вршење послова полиције и спречавање криминалитета. На питање да изнесу свој став у коликој мери начин организације полиције доприноси вршењу послова полиције, полицијски службеници су се изјаснили на следећи начин: 51 или 14,53% испитаника је става да начин организације полиције у потпуности доприноси вршењу послова полиције, 215 или 61,25% испитаника сматра да начин организације полиције у великој мери доприноси вршењу послова полиције, 53 или 15,10% испитаника мисли да начин организације полиције нити доприноси нити не доприноси (изразило је неутралан став) вршењу послова полиције, 29 или 8,26% испитаника је изнело став да начин организације мало утиче на вршење послова полиције, док је свега 3 или 0,85% испитаника изразило мишљење да начин организације полиције никако не доприноси вршењу послова полиције. Тумачењем ових резултата закључујемо да су полицијски службеници свесни колико начин организације полиције доприноси вршењу послова полиције, те да је преко 75% испитаника става да начин организације полиције има велики утицај на (ефикасно) вршење послова полиције.

16. Питање: По вашем мишљењу, у коликој мери тренутна организација и начин функционисања полиције Републике Српске доприноси спречавању криминалитета?	Број испитаника	
	Ф	%
у потпуности	36	10.3
у великој мери	142	40.5
нити доприноси нити не доприноси	90	25.6
мало	77	21.9
никако не доприноси	6	1.7
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.16.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 16: По вашем мишљењу, у коликој мери тренутна организација и начин функционисања полиције Републике Српске доприноси спречавању криминалитета?

Слика број 1.2.16.a – Дистрибуција испитаника (полицјски службеници) у односу на Питање 16: По вашем мишљењу, у коликој мери тренутна организација и начин функционисања полиције Републике Српске доприноси спречавању криминалитета?

Након спознаје о томе колико начин организације полиције доприноси вршењу послова полиције, логично је било утврдити колико, према мишљењу полицјских службеника, тренутна организација и начин функционисања полиције Републике Српске доприноси спречавању криминалитета. Ово сматрамо једним од важних питања у овом истраживању, јер се њиме долази до значајне спознаје о организацији полиције, начину њеног функционисања, функционалности целокупне полицјске организације, те оцени тренутних капацитета полиције за спречавање криминалитета. Као резултат на постављено питање, добили смо то да се: 36 или 10,26% испитаника изјаснило како тренутна организација и начин функционисања полиције Републике Српске у потпуности доприноси спречавању криминалитета, 142 или 40,46% испитаника сматра да тренутна организација и начин функционисања полиције Републике Српске у великој мери доприноси спречавању криминалитета, 90 или 26,64% испитаника је изнело неутралан став по овом питању, 77 или 21,94% испитаника сматра да тренутна организација и начин функционисања полиције Републике Српске у малој мери доприноси спречавању криминалитета, а 6 или 1,71% испитаника је изнело став да тренутна организација и начин функционисања полиције Републике Српске не доприноси спречавању криминалитета. Према овим резултатима, закључити се може да тренутна организација и начин функционисања полиције Републике Српске, према мишљењу половине полицјских службеника, доприноси спречавању криминалитета. Међутим, према ставовима друге половине испитаника (оних који су изразили неутралан или негативан став по овом питању), очигледно је да постоје неки проблеми у организацији и начину функционисања полиције.

17. Питање: У коликој мери тренутна организација криминалистичке полиције доприноси ефикасности полиције у погледу спречавања криминалитета?	Број испитаника	
	Ф	%
у потпуности	15	4.3
у великој мери	98	27.9
требала би више – треба је мењати	150	42.7
мало	84	23.9
никако	4	1.1
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.17.a – Дистрибуција испитаника (полицјски службеници) у односу на Питање 17: У коликој мери тренутна организација криминалистичке полиције доприноси ефикасности полиције у погледу спречавања криминалитета?

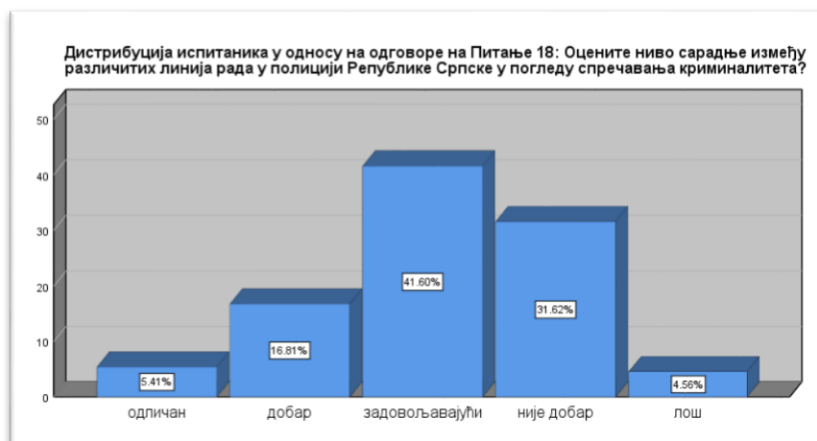

Слика број 1.2.17.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 17: У коликој мери тренутна организација криминалистичке полиције доприноси ефикасности полиције у погледу спречавања криминалитета?

С обзиром на честе промене у организационој структури полиције Републике Српске, које су се дешавале у протеклих десет година, кроз истраживање се желело доћи до ставова полицијских службеника о томе колико тренутна организација криминалистичке полиције доприноси ефикасности полиције у погледу спречавања криминалитета. У теоријском делу смо навели све промене које су се десиле у организацији криминалистичке полиције и представили смо тренутни начин њеног функционисања. Најзначајнија чињеница је то што је ова линија рада подељена и више не чини јединствену целину, а на локалном нивоу (у оквиру полицијских станица) више нема успостављених организационих јединица криминалистичке полиције. На наведено питање полицијски службеници су изнели следеће ставове: 15 или 4,27% испитаника сматра да тренутна организација криминалистичке полиције у потпуности доприноси ефикасном поступању полиције у погледу спречавања криминалитета, 98 или 27,92% испитаника сматра да тренутна организација криминалистичке полиције у великој мери доприноси ефикасном поступању полиције у погледу спречавања криминалитета, 150 или 42,74% испитаника изнело је став да би тренутна организација криминалистичке полиције требала више доприносити ефикасном поступању полиције у погледу спречавања криминалитета, те да би је требало мењати, 84 или 23,93% испитаника сматра да тренутна организација криминалистичке полиције у малој мери доприноси ефикасном поступању полиције у погледу спречавања криминалитета, и на крају, 4 или 1,14% испитаника сматра да тренутна организација криминалистичке полиције никако не доприноси ефикасном поступању полиције у погледу спречавања криминалитета. Кроз одговоре испитаника видимо да 67,81% испитаника износи претежно негативан став по питању утицаја тренутне организације криминалистичке полиције на спречавање криминалитета, те већина предлаже да би се тренутни начин организације криминалистичке полиције требао мењати. Ово сматрамо важном спознајом која нам опет указује на проблеме у начину функционисања и начину организације дела полицијске структуре, као и на потврђивање наших ставова које смо изнели у теоријском делу дисертације. Јасно видимо да полицијски службеници желе промене у организацији криминалистичке полиције, те да те промене сматрају неопходним за ефикасније поступање полиције у погледу спречавања криминалитета. Дакле, очигледно је да се тренутни начин организације криминалистичке полиције сматра, од стране полицијских службеника, једном од значајних препрека за ефикасније спречавање криминалитета.

18. Питање: Оцените ниво сарадње између различитих линија рада у полицији Републике Српске у погледу спречавања криминалитета?	Број испитаника	
	Ф	%
одличан	19	5.4
добар	59	16.8
задовољавајући	146	41.6
није добар	111	31.6
лош	16	4.6
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.18.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 18: Оцените ниво сарадње између различитих линија рада у полицији Републике Српске у погледу спречавања криминалитета?

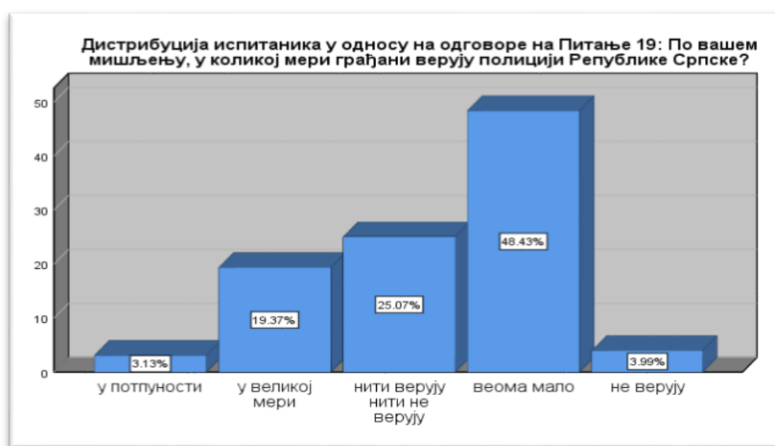
Слика број 1.2.18.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 18: Оцените ниво сарадње између различитих линија рада у полицији Републике Српске у погледу спречавања криминалитета?

С обзиром на то да је за ефикасан рад полиције, па тако и спречавање криминалитета, неопходна сарадња и координација свих линија рада у једној полицијској организацији, у истраживању смо настојали добити од полицијских службеника оцену о тренутном нивоу поменуте сарадње у полицији Републике Српске. Ниво сарадње између различитих линија рада у полицији Републике Српске у погледу спречавања криминалитета, полицијски службеници су овако оценили: њих 19 или 5,41% испитаника је сарадњу између различитих линија рада полиције Републике Српске у погледу спречавања криминалитета оценило као одличну, 59 или 16,81% испитаника је поменуто сарадњу оценило као добру, 146 или 41,60% испитаника сматра да је сарадња између различитих линија рада задовољавајућа, 111 или 31,62 испитаника је изнело став како сарадња није добра, док је 16 или 4,56% испитаника мишљења да је сарадња између различитих линија рада полиције у погледу спречавања криминалитета лоша. Ако погледамо наведене резултате, можемо увидети чињеницу да се већина испитаника изразила позитивно о тренутном нивоу сарадње између различитих линија рада у полицији Републике Српске у погледу спречавања криминалитета. Иако је резултат позитиван, треба нагласити да се ипак већина испитаника изјаснила како је ниво сарадње задовољавајући, што свакако говори о томе да се та сарадња може унапредити, а самим тим да се и ефикасност полиције у погледу спречавања криминалитета на основу поменуте сарадње може поправити.

19. Питање: По вашем мишљењу, у коликој мери грађани верују полицији Републике Српске?	Број испитаника	
	Ф	%
у потпуности	11	3.1
у великој мери	68	19.4
нити верују нити не верују	88	25.1
веома мало	170	48.4
не верују	14	4.0
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.19.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 19: По вашем мишљењу, у коликој мери грађани верују полицији Републике Српске?

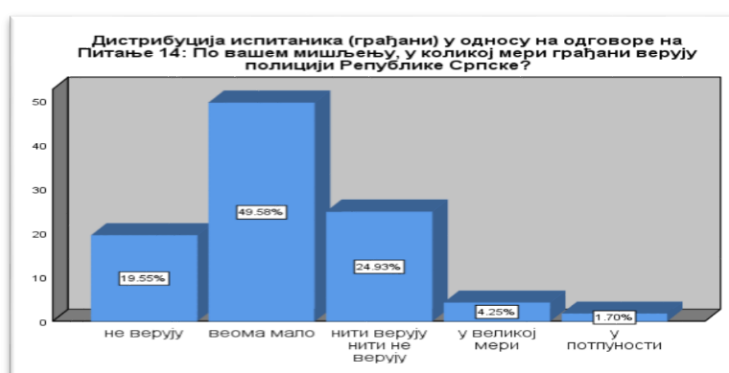

Слика број 1.2.19.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 19: По вашем мишљењу, у коликој мери грађани верују полицији Републике Српске?

Поверење грађана у рад полиције је значајно из више разлога, а пре свега јер од тог поверења зависи и ниво сарадње између полиције и грађана. Велики ниво поверења између полиције и грађана представља одличан основ за успешан оперативни рад полиције на терену. У истраживању смо настојали доћи до ставова полицијских службеника о томе колико они сматрају да им грађани верују. Поменуто смо сматрамо важним, јер ако полицијски службеници сматрају да им грађани не верују, онда вероватно у пракси неће бити ни иницијативе са њихове стране према грађанима у циљу успостављања међусобне сарадње. По основу овог питања, полицијски службеници сматрају: њих 11 или 3,13% да грађани у потпуности верују полицији Републике Српске, њих 68 или 19,37% сматра како грађани у великој мери верују полицији Републике Српске, 88 или 25,07% сматра да грађани нити верују нити не верују полицији Републике Српске, док је највећи број испитаника, 170 или 48,43%, става да грађани веома мало верују полицији Републике Српске, а њих 14 или 3,99% сматра да грађани не верују полицији Републике Српске. Наведени резултати се могу протумачити као недовољно добри, јер само око 22% полицијских службеника сматра како им грађани верују.

14. Питање (грађани): По вашем мишљењу, у коликој мери грађани верују полицији Републике Српске?	Број испитаника	
	Ф	%
не верују	69	19.5
веома мало	175	49.6
нити верују нити не верују	88	24.9
у великој мери	15	4.2
у потпуности	6	1.7
Укупно	353	100.0

Табела број 1.2.14.б – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на Питање 14: По вашем мишљењу, у коликој мери грађани верују полицији Републике Српске?

Слика број 1.2.14.б – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на Питање 14: По вашем мишљењу, у коликој мери грађани верују полицији Републике Српске?

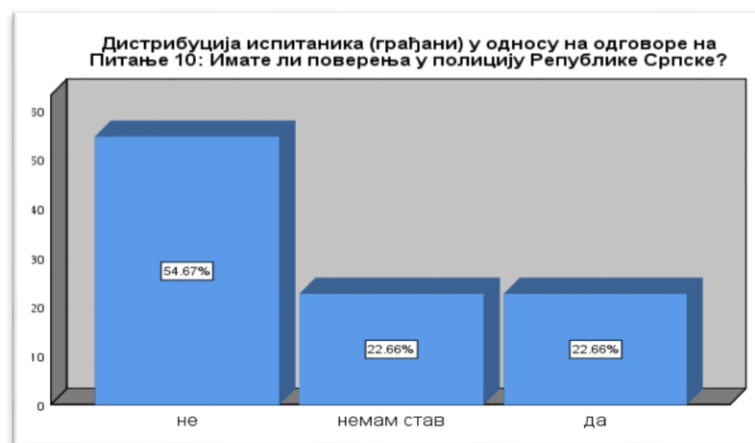
У току истраживања смо питање које се односи на ниво поверења грађана у полицију Републике Српске поставили и грађанима. Резултати су били следећи: 69 или 19,55% анкетираних грађана сматра да грађани не верују полицији Републике Српске, 175 или 49,58% грађана сматра да грађани веома мало верују полицији Републике Српске, 88 или 24,93% изјаснило се да грађани нити верују нити не верују полицији, 15 или 4,25% сматра да грађани верују полицији у великој мери, док је само 6 или 1,70% грађана става да грађани у потпуности верују полицији Републике Српске. Неведени резултати су више него забрињавајући, јер 69,13% испитаника (грађана) сматра да грађани не верују или веома мало верују полицији.

Као сасвим логично се можемо запитати какав је ниво сарадње који полиција може успоставити са грађанима који су се изјаснили да претежно немају поверење у рад полиције. Даље, поставља се питање како полиција на основу таквог поверења грађана може градити свој оперативни потенцијал који треба представљати основу за спречавање криминалитета. Очигледно је да у што скоријем периоду треба открити разлоге због чега је поверење грађана на оваквом нивоу, и што пре отклонити узроке који су довели до таквог стања.

Поредећи ове резултате са претходно презентованим (односи се на ставове полицијских службеника), видимо да полицијски службеници очигледно имају праву слику о томе колико им грађани верују.

10. Питање (грађани): Имате ли поверење у полицију Републике Српске?	Број испитаника	
	Ф	%
не	193	54.7
немам став	80	22.7
да	80	22.7
Укупно	353	100.0

Табела број 1.2.10.б – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на Питање 10: Имате ли поверење у полицију Републике Српске?

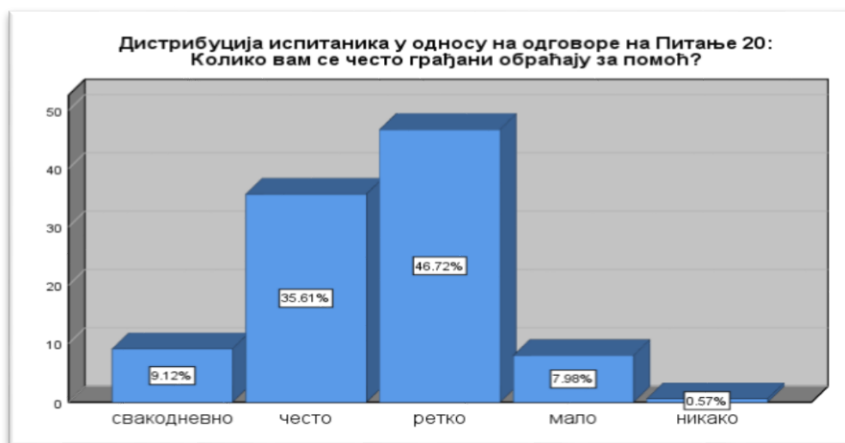

Слика број 1.2.10.б – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на Питање 10: Имате ли поверење у полицију Републике Српске?

Поред изнесеног става о томе колико грађани верују полицији Републике Српске, интересовао нас је и лични став грађана. Ово питање смо поставили као својеврсно контролно питање како бисмо проверили раније изнесене ставове о поверењу грађана у полицију. Одговори на ово питање су само потврдили раније ставове и раније изнете закључке, јер се 193 или 54,67% испитаника изјаснило да нема поверење у полицију, 80 или 22,66% испитаника се изјаснило да нема став по овом питању, а 80 или 22,66% испитаника је изнело став да има поверења у полицију Републике Српске. Дакле, лични ставови грађана су такви да се пола испитаника који су учествовали у овом истраживању изјаснило да немају поверење у полицију Републике Српске.

20. Питање: Колико вам се често грађани обраћају за помоћ?	Број испитаника	
	Ф	%
свакодневно	32	9.1
често	125	35.6
ретко	164	46.7
мало	28	8.0
никако	2	0.6
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.20.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 20: Колико вам се често грађани обраћају за помоћ?

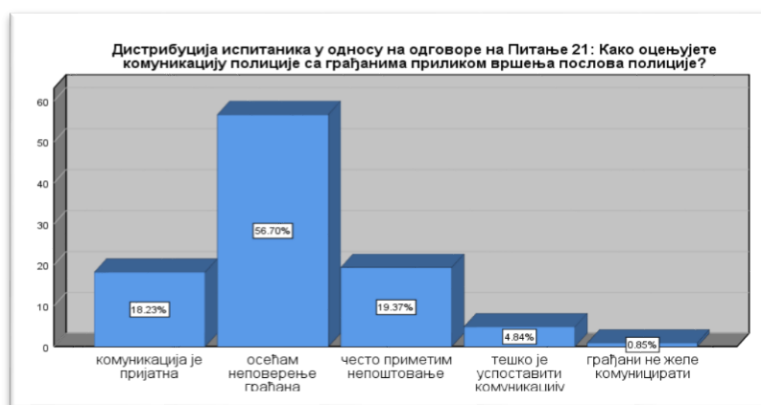

**Слика број 1.2.20.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 20:
Колико вам се често грађани обраћају за помоћ?**

Поверење грађана у рад полиције смо сагледали и са аспекта полицијских службеника, као и са аспекта самих грађана. Да бисмо могли ићи у даљу оцену овог поверења, у истраживању смо полицијске службенике питали колико често им се грађани обраћају за помоћ. Као резултат на ово постављено питање смо добили следеће: 32 или 9,12% испитаника се изјаснило да им се грађани свакодневно обраћају, 125 или 35,61% испитаника је рекло да им се грађани често обраћају за помоћ, 164 или 46,71% испитаника је изнело став да им се грађани ретко обраћају за помоћ, док је 30 или 8,55% испитаника тврдило како им се грађани мало или никако не обраћају за помоћ. Дакле, испод 50% полицијских службеника се изјаснило да им се грађани свакодневно или често обраћају, што свакако можемо тумачити као потврду раније изнетих ставова о поверењу грађана у полицију. Уколико грађани имају значајан ниво поверења у рад полиције, онда је претпоставка да се неће устручавати да комуницирају са полицијским службеницима, те их питати за помоћ. Уколико се то не дешава код више од половине полицијских службеника који су били испитаници у овом истраживању, онда је више него очигледно да нешто у односу (поверењу) између полиције и грађана није у реду.

21. Питање: Како оцењујете комуникацију полиције са грађанима приликом вршења послова полиције?	Број испитаника	
	Ф	%
комуникација је пријатна	64	18.2
осећам неповерење грађана	199	56.7
често приметим непоштовање	68	19.4
тешко је успоставити комуникацију	17	4.8
грађани не желе комуницирати	3	0.9
Укупно	351	100.0

**Табела број 1.2.21.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 21:
Како оцењујете комуникацију полиције са грађанима приликом вршења послова полиције?**

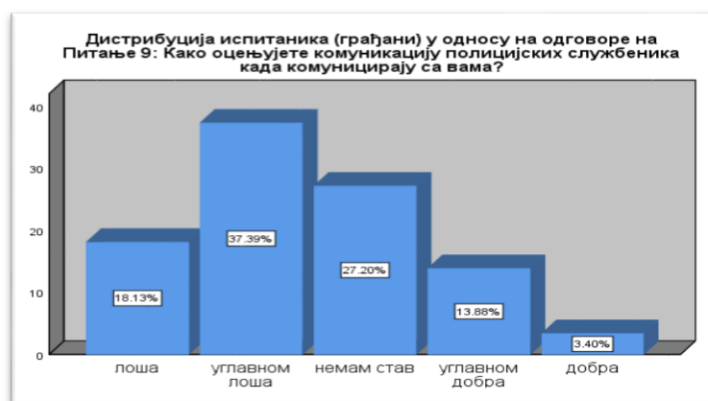

Слика број 1.2.21.a – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 21: Како оцењујете комуникацију полиције са грађанима приликом вршења послова полиције?

Комуницирање између полиције и грађана је важно за успостављање односа поверења, професионалности, ауторитета и других битних ствари за ефикасно вршење послова полиције од стране полицијског службеника. Лоша комуникација често је узрок проблема који се дешавају на релацији полицијски службеник – грађанин. Чести су примери да лоша комуникација, на поменутој релацији, може проузроковати озбиљне потешкоће полицијским службеницима у вршењу послова полиције, а може и указати на непрофесионалност и необученост полицијских службеника. Такође, лоша комуникација од стране грађана према полицијским службеницима може указати и на неповерење грађана према полицији, као и њихово непоштовање полицијских службеника или да су полицијски службеници изгубили ауторитет код грађана. Као одговоре на постављено питање о оцени комуникације са грађанима приликом вршења послова полиције, полицијски службеници су изнели следеће оцене: 64 или 18,23% испитаника је оценило да је комуникација коју имају са грађанима пријатна, 199 или 56,70% испитаника је изнело став да осећа неповерење грађана приликом комуникације са њима, 68 или 19,37% испитаника је изнело став да често приметите непоштовање од стране грађана у комуникацији са њима, 17 или 4,84% испитаника тврди да је тешко успоставити комуникацију са грађанима, а 3 или 0,85% испитаника се изјаснило да грађани не желе комуницирати са полицијом. И на основу ових резултата више је него јасно да већина полицијских службеника у самој комуникацији примећује неповерење које грађани имају према њима. То се може сматрати великим проблемом за успешно вршење послова полиције у погледу спречавања криминалитета, јер једноставно, без поверења грађана и адекватне сарадње са њима, нема ни ефикасног вршења послова полиције у погледу спречавања криминалитета.

9. Питање (грађани): Како оцењујете комуникацију полицијских службеника када комуницирају са вама?	Број испитаника	
	Ф	%
лоша	64	18.1
углавном лоша	132	37.4
немам став	96	27.2
углавном добра	49	13.9
добра	12	3.4
Total	353	100.0

Табела број 1.2.9.б – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на Питање 9: Како оцењујете комуникацију полицијских службеника када комуницирају са вама?

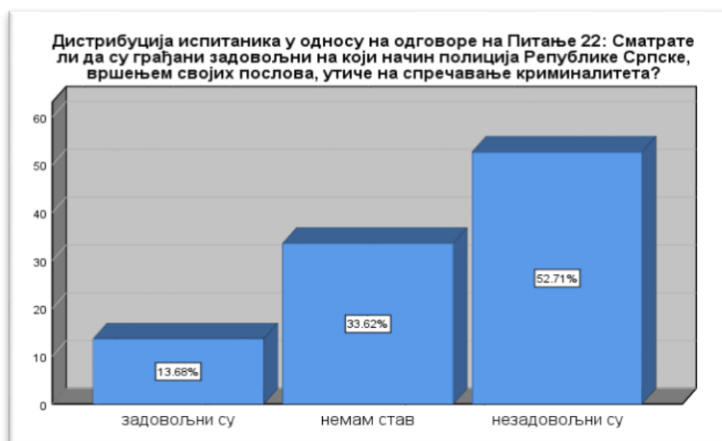

Слика број 1.2.9.б – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на Питање 9: Како оцењујете комуникацију полицијских службеника када комуницирају са вама?

Слично питање као полицијским службеницима, поставили смо и грађанима, а односило се на њихову оцену комуникације са полицијским службеницима. Видели смо да полицијски службеници уочавају неповерење грађана према њима, као и неуважавање. На слично питање, кроз одговоре грађана, видећемо да ли је присутна и лоша комуникација од стране полицијских службеника. На постављено питање да дају личну оцену комуникације са полицијским службеницима, грађани су се изјаснили на следећи начин: 64 или 18,13% испитаника се изјаснило да је приликом комуникације са полицијским службеницима та комуникација била лоша, 132 или 37,39% испитаника оцењује комуникацију са полицијским службеницима као углавном лошу, 96 или 27,20% испитаника је изнело неутралан став (немају став), 49 или 13,88% испитаника оцењује комуникацију са полицијским службеницима као углавном добру, док свега 12 или 3,40% испитаника оцењује комуникацију са полицијским службеницима као добру. Једини закључак који је могуће извести из ових резултата је тај да грађани очигледно нису задовољни комуникацијом коју приицом контакта са полицијом имају са полицијским службеницима. Мање од 20% испитаника се изјаснило да је имало добру или углавном добру комуникацију са полицијским службеницима, што је доста лоше. Дакле, сасвим је јасно да грађани нису задовољни начином на који са њима комуницирају полицијски службеници.

22. Питање: Сматрате ли да су грађани задовољни на који начин полиција Републике Српске, вршењем својих послова, утиче на спречавање криминалитета?	Број испитаника	
	Ф	%
задовољни су	48	13.7
немам став	118	33.6
незадовољни су	185	52.7
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.22.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 22: Сматрате ли да су грађани задовољни на који начин полиција Републике Српске, вршењем својих послова, утиче на спречавање криминалитета?

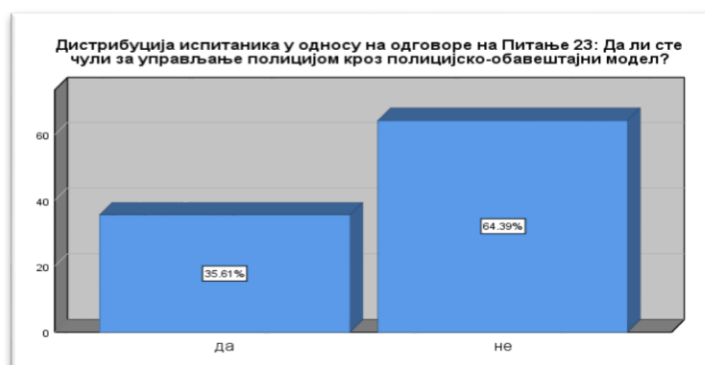

Слика број 1.2.22.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 22: Сматрате ли да су грађани задовољни на који начин полиција Републике Српске, вршењем својих послова, утиче на спречавање криминалитета?

Интересантно је спознати перцепцију полицијских службеника о томе шта мисле у коликој су мери грађани задовољни начином на који полиција утиче на спречавање криминалитета. Ова спознаја практично представља самокритичан став полицијских службеника о свом раду. Дакле, представља њихову перцепцију, процену у којој су мери грађани задовољни њиховим деловањем у погледу спречавања криминалитета. По основу овог питања, полицијски службеници су се изјаснили на следећи начин: 48 или 13,68% испитаника сматра да су грађани задовољни на који начин полиција Републике Српске, вршењем својим послова, утиче на спречавање криминалитета, 118 или 33,62% испитаника није имало став по овом питању, док је 185 или 52,71% испитаника изнело став да сматра како су грађани незадовољни на који начин полиција Републике Српске, вршењем својим послова, утиче на спречавање криминалитета. Ово представља још један лош показатељ, јер више од 50% испитаника сматра да грађани нису задовољни радом полиције, тј. како она вршењем својих послова утиче на спречавање криминалитета. Очигледно да су полицијски службеници сами свесни својих недостатака у раду, спознаје да полиција може бити доста ефикаснија у свом поступању, као и чињенице да очигледно мањак поверења које грађани имају у полицију, представља значајну препреку у ефикаснијем поступању полиције у примени њених послова и спречавању криминалитета.

23. Питање: Да ли сте чули за управљање полицијом кроз полицијско-обавештајни модел?	Број испитаника	
да	125	35.6
не	226	64.4
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.23.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 23: Да ли сте чули за управљање полицијом кроз полицијско-обавештајни модел?

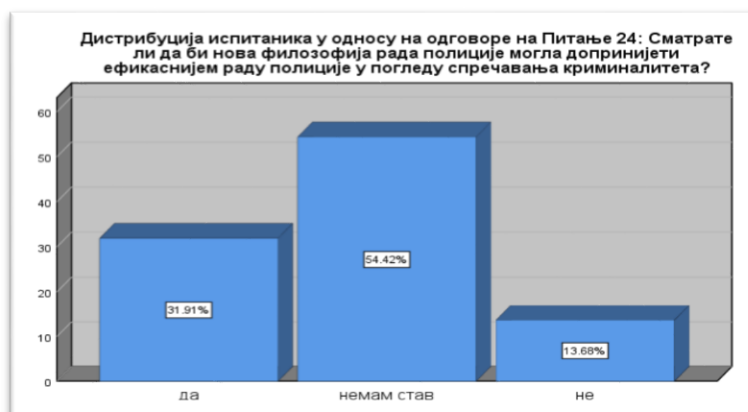

Слика број 1.2.23.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 23: Да ли сте чули за управљање полицијом кроз полицијско-обавештајни модел?

Управљање полицијом кроз полицијско-обавештајни модел је један од многобројних услова који ће бити постављени пред Републику Српску и БиХ на њиховом путу прикључења Европској унији. Поред тога, постоје значајна позитивна искуства која упућују на закључак да тај модел доприноси ефикаснијем поступању полиције у вршењу њених послова и спречавању криминалитета. Интересовало нас је да ли су полицијски службеници уопште чули за такав модел, јер се он тренутно имплементира у Републици Србији. Од укупно 351 анкетираниог полицијског службеника, њих 125 или 35,61% се изјаснило да је чуло (има сазнања) за управљање полицијом кроз полицијско-обавештајни модел, док се 226 или 64,39% испитаника изјаснило како није чуло за управљање полицијом кроз полицијско-обавештајни модел. Дакле, већина полицијских службеника уопште није чула за овај модел, тј. нема никаква сазнања о њему.

24. Питање: Сматрате ли да би нова филозофија рада полиције могла допринети ефикаснијем раду полиције у погледу спречавања криминалитета?	Број испитаника	
	Ф	%
да	112	31.9
немам став	191	54.4
не	48	13.7
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.24.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 24: Сматрате ли да би нова филозофија рада полиције могла допринети ефикаснијем раду полиције у погледу спречавања криминалитета?

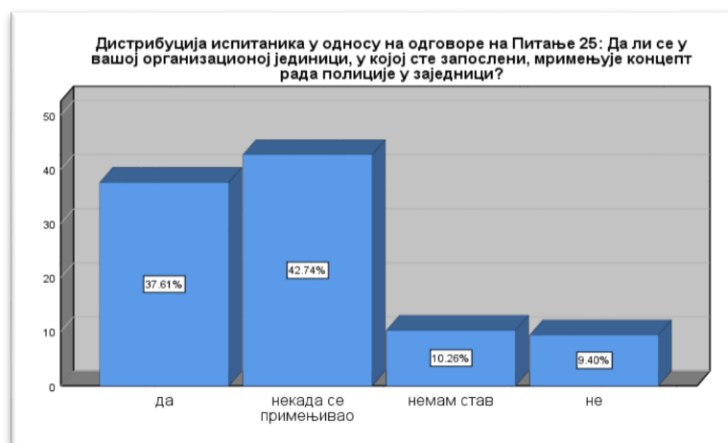
Слика број 1.2.24.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 24: Сматрате ли да би нова филозофија рада полиције могла допринети ефикаснијем раду полиције у погледу спречавања криминалитета?

Узимајући у обзир претпоставку да би ефикаснијем раду полиције у вршењу њених послова у погледу спречавања криминалитета могла допринети нека нова филозофија рада полиције, полицијским службеницима смо поставили питање да се изјасне да ли они сматрају да би нова филозофија рада полиције могла допринети ефикаснијем раду полиције у погледу спречавања криминалитета. На ово питање добили смо следеће одговоре: 112 или 31,91% испитаника сматра да би нова филозофија рада полиције могла допринети ефикаснијем раду полиције у погледу спречавања криминалитета, 191 или 54,42% испитаника није имало став по овом питању, а 48 или 13,68% испитаника сматра да нова филозофија рада полиције не би могла допринети ефикаснијем раду полиције у погледу спречавања криминалитета.

25. Питање: Да ли се у вашој организационој јединици, у којој сте запослени, примењује концепт рада полиције у заједници?	Број испитаника	
	Ф	%
да	132	37.6
некада се примењивао	150	42.7
немам став	36	10.3
не	33	9.4
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.25.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 25: Да ли се у вашој организационој јединици, у којој сте запослени, примењује концепт рада полиције у заједници?

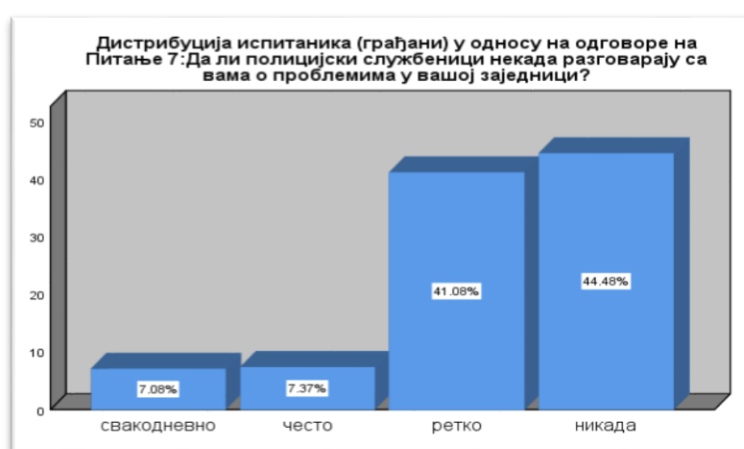
Слика број 1.2.25.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 25: Да ли се у вашој организационој јединици, у којој сте запослени, примењује концепт рада полиције у заједници?

Концепт рада полиције у заједници се почео имплементирати у Републици Српској 2004. године. Овај концепт је требао поставити темеље за успешнију сарадњу између полиције и грађана, те допринети развоју њихових партнерских односа. Сматрало се да је овај концепт значајан за бољу оперативност полиције, те самим тим значајан и за стварање претпоставки за успешније вршење послова полиције и спречавање криминалитета. Полицијске службенике смо питали да ли се у њиховој организационој јединици примењује концепт рада полиције у заједници и добили смо следеће одговоре: 132 или 37,61% испитаника се изјаснило потврдно, тј. да се концепт и даље примењује у организационој јединици у којој су запослени, 150 или 42,74% испитаника се изјаснило како се концепт рада полиције у заједници некада примењивао у њиховој организационој јединици, 36 или 10,26% испитаника се изјаснило да нема став

по овом питању, а 33 или 9,40% испитаника се изјаснило да се концепт не примењује у њиховој организационој јединици. Дакле, сасвим је очигледно да се концепт рада полиције у заједници не примењује у више од половине организационих јединица МУП-а Републике Српске, јер се на такав начин изјаснило 52% испитаника.

7. Питање (грађани): Да ли полицијски службеници некада разговарају са вама о проблемима у вашој заједници?	Број испитаника	
	Ф	%
свакодневно	25	7.1
често	26	7.4
ретко	145	41.1
никада	157	44.5
Укупно	353	100.0

Табела број 1.2.7.б – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на Питање 7: Да ли полицијски службеници некада разговарају са вама о проблемима у вашој заједници?

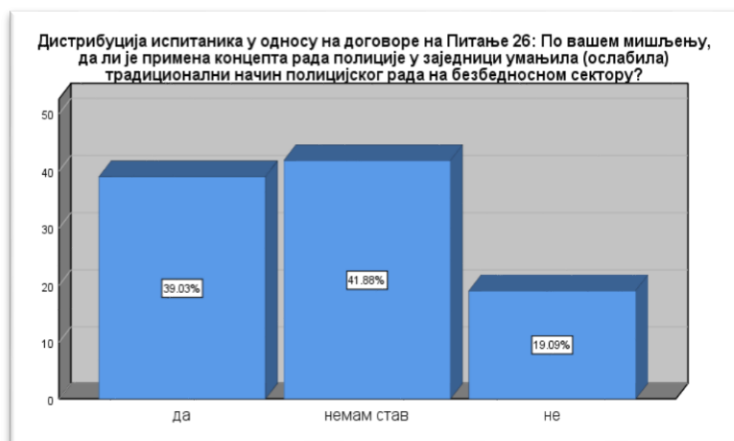

Слика број 1.2.7.б – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на Питање 7: Да ли полицијски службеници некада разговарају са вама о проблемима у вашој заједници?

Колико, како и на који начин се рад полиције у заједници тренутно примењује на терену, најбоље нам вероватно могу сведочити одговори грађана на питање да ли полицијски службеници некада разговарају са њима о проблемима у њиховој заједници. Као одговоре на ово питање смо добили следеће: 25 или 7,08% испитаника се изјаснило да полицијски службеници свакодневно разговарају са њима о проблемима у локалној заједници, 26 или 7,37% испитаника се изјаснило да полицијски службеници често разговарају са њима о проблемима у локалној заједници, 145 или 41,08% испитаника је одговорило да ретко полицијски службеници разговарају са њима о проблемима, док се 157 или 44,48% испитаника изјаснило како никада полицијски службеници не разговарају са њима о проблемима у локалној заједници. Из овакве структуре одговора испитаника можемо закључити да полицијски службеници скоро никада не разговарају са грађанима о проблемима у њиховим локалним заједницама, што нам практично говори да се концепт рада полиције у заједници на терену, од стране полицијских службеника, не примењује. Јер који други закључак можемо донети, ако имамо у виду чињеницу да се око 85% грађана изјаснило негативно по питању комуникације полицијских службеника са њима, у погледу проблема у њиховој локалној заједници.

26. Питање: По вашем мишљењу, да ли је примена концепта рада полиције у заједници умањила (ослабила) традиционални начин полицијског рада на безбедносном сектору?	Број испитаника	
	Ф	%
да	137	39.0
немам став	147	41.9
не	67	19.1
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.26.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 26: По вашем мишљењу, да ли је примена концепта рада полиције у заједници умањила (ослабила) традиционални начин полицијског рада на безбедносном сектору?

Слика број 1.2.26.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 26: По вашем мишљењу, да ли је примена концепта рада полиције у заједници умањила (ослабила) традиционални начин полицијског рада на безбедносном сектору?

Већ смо видели да се концепт рада полиције у заједници у већини организационих јединица полиције Републике Српске престао примењивати, или се, према тврдњама полицијских службеника, у малом броју и даље примењује, а с обзиром на то, интересовало нас је да ли је примена концепта рада полиције у заједници умањила (ослабила) традиционални начин полицијског рада на безбедносном сектору. Пошто се концепт рада полиције у заједници примењивао (примењује се негде још), а претпостављао је начин рада полиције који је требао имати озбиљан утицај на вршење послова полиције, треба видети да ли је тај утицај био позитиван или негативан. На постављено питање полицијски службеници су изнели следеће ставове: 137 или 39,03% испитаника сматра да је примена концепта рада полиције у заједници умањила (ослабила) традиционални начин полицијског рада на безбедносном сектору, 147 или 41,88% испитаника се изјаснило да нема став о овом питању, а 67 или 19,09% испитаника је изнело став да сматра како примена концепта рада полиције у заједници није умањила (ослабила) традиционални начин полицијског рада на безбедносном сектору.

Рад полиције на безбедносном сектору представља основу полицијског рада на коме се вршењем послова полиције у највећој мери утиче на спречавање криминалитета. Како смо видели по резултатима испитаника, концепт рада полиције у заједници је негативно утицао на рад полиције на безбедносном сектору, јер је само 19,09% испитаника мишљења да примена концепта рада полиције у заједници није умањила (ослабила) рад полиције на безбедносном сектору. Дакле, закључак према мишљењу испитаника је тај да је концепт рада полиције у заједници имао негативан утицај и на традиционални начин рада полиције на безбедносном сектору.

27. Питање: По вашем мишљењу, да ли је вршење позорничке и патролне делатности најважније за спречавање криминалитета на безбедносном сектору?	Број испитаника	
	Ф	%
да	264	75.2
немам став	29	8.3
не	58	16.5
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.27.а – Дистрибуција испитаника (полицийски службеници) у односу на Питање 27: По вашем мишљењу, да ли је вршење позорничке и патролне делатности најважније за спречавање криминалитета на безбедносном сектору?

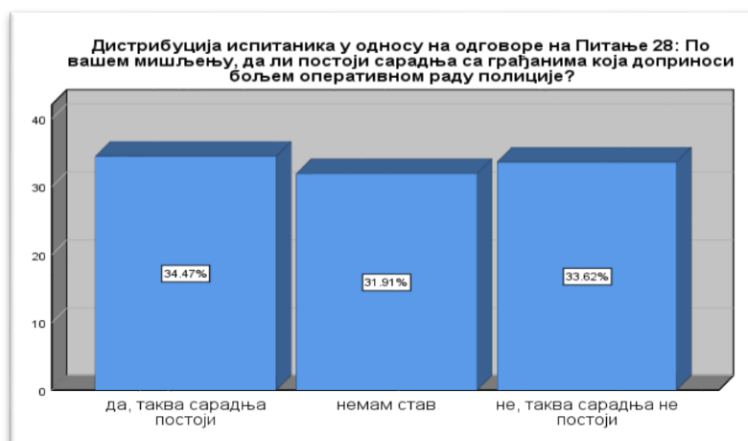

Слика број 1.2.27.а – Дистрибуција испитаника (полицийски службеници) у односу на Питање 27: По вашем мишљењу, да ли је вршење позорничке и патролне делатности најважније за спречавање криминалитета на безбедносном сектору?

Традиционалан начин обављања полицијске делатности на безбедносном сектору представља вршење позорничке и патролне делатности, која представља базичну активност полиције на терену. Вршењем позорничке и патролне делатности, стварају се услови за ефикасно деловање полиције у погледу спречавања криминалитета. То је јасан став скоро свих практичара и теоретичара који се баве изучавањем рада полиције. С тим у вези, питали смо испитанике да се изјасне о томе да ли је вршење позорничке и патролне делатности најважније за спречавање криминалитета на безбедносном сектору. Као одговор на постављено питање добили смо то да: 274 или 75,21% испитаника сматра како је вршење позорничке и патролне делатности најважније за спречавање криминалитета на безбедносном сектору, 29 или 8,26% испитаника није имало став по овом питању, а 58 или 16,52% испитаника сматра да вршење ових делатности није најважније за спречавање криминалитета на безбедносном сектору. Закључак је лако донети, а он гласи да је вршење позорничке и патролне делатности најважније за спречавање криминалитета на безбедносном сектору. Овај резултат нам сада указује на још једну важну ствар, а то је резултат који смо добили на претходно питање. Дакле, по резултатима на претходно питање добили смо констатацију да је примена концепта рада полиције у заједници утицала негативно на традиционалан начин рада полиције на безбедносном сектору, што значи да је негативно утицала и на вршење позорничке и патролне делатности, које се сматрају најважнијом делатности полиције за спречавање криминалитета на безбедносном сектору.

28. Питање: По вашем мишљењу, да ли постоји сарадња са грађанима која доприноси бољем оперативном раду полиције?	Број испитаника	
	Ф	%
да, таква сарадња постоји	121	34.5
немам став	112	31.9
не, таква сарадња не постоји	118	33.6
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.28.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 28: По вашем мишљењу, да ли постоји сарадња са грађанима која доприноси бољем оперативном раду полиције?

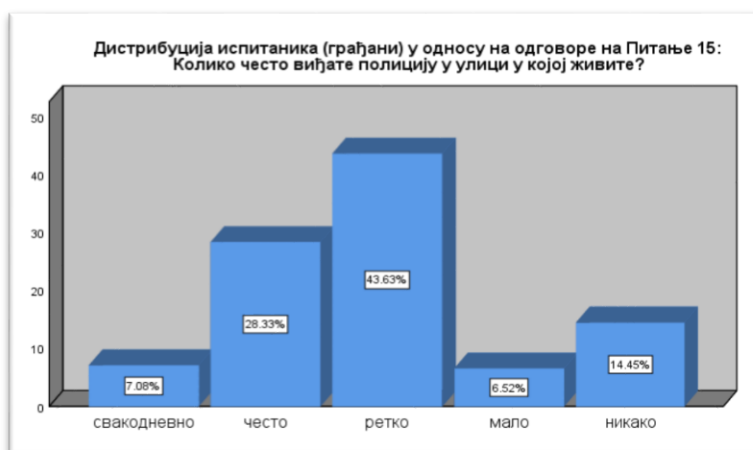

Слика број 1.2.28.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 28: По вашем мишљењу, да ли постоји сарадња са грађанима која доприноси бољем оперативном раду полиције?

Сарадња са грађанима која се може окарактерисати као таква да доприноси бољем оперативном раду полиције, представља веома важан чинилац успешног рада полиције у погледу спречавања криминалитета. У односу на постављено питање – да ли постоји сарадња са грађанима која доприноси бољем оперативном раду полиције, испитаници су се изјаснили на следећи начин: 121 или 34,47% испитаника је изнело став да таква сарадња постоји, 112 или 31,91% испитаника се изјаснило да нема став, а 118 или 33,62% испитаника сматра да таква сарадња не постоји. Дакле, само једна трећина испитаника сматра да постоји сарадња са грађанима која доприноси бољем оперативном раду полиције.

15. Питање (грађани): Колико често виђате полицију у улици у којој живите?	Број испитаника	
	Ф	%
свакодневно	25	7.1
често	100	28.3
ретко	154	43.6
мало	23	6.5
никако	51	14.4
Укупно	353	100.0

Табела број 1.2.15.б – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на Питање 15: Колико често виђате полицију у улици у којој живите?

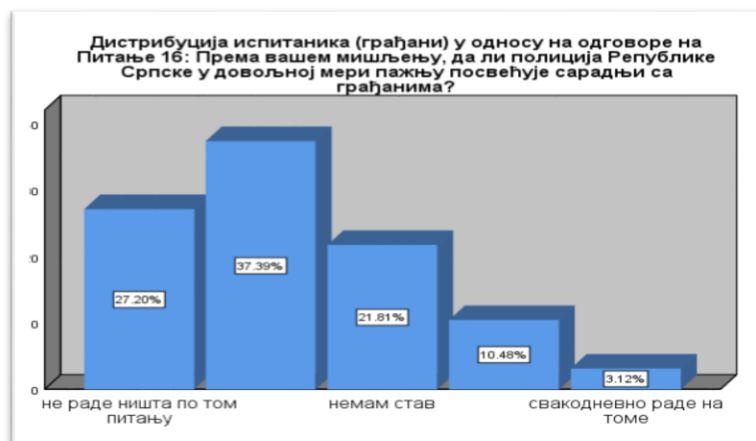

Слика број 1.2.15.б – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на Питање 15: Колико често виђате полицију у улици у којој живите?

Пошто смо видели резултате које смо добили на питања постављена полицијским службеницима о позорничкој и патролној делатности, те утицају рада полиције у заједници на рад полиције на безбедносном сектору, грађанима смо поставили питање које се односило на то да искажу свој став о томе колико често виђају полицију у улици у којој живе. Као одговоре на ово питање смо добили следеће резултате: 25 или 7,08% испитаника се изјаснило да свакодневно виђа полицију у улици у којој живи, 100 или 28,33% испитаника се изјаснило да често виђа полицију у улици у којој живи, 177 или 50,15% испитаника је изнело став да полицију виђа ретко или мало у својој улици, а 51 или 14,45% испитаника се изјаснило да никако не виђа полицију у улици у којој живи. Дакле, 64,60% испитаника је изнело негативан став по питању учесталости присуства полиције у улици у којој живи. Ово је сигуран показатељ да се на терену очигледно безбедносни сектор не покрива на начин да се на њему обезбеди учестало присуство полицијских службеника, јер ако полиција делује проактивно, онда би и вршење полицијске делатности на безбедносном сектору, кроз учесталост присуства полицијских службеника, свакако требало бити чешће. Разлози оваквом стању могу бити многобројни, а неки од њих су: недостатак довољног броја полицијских службеника, начин организације вршења полицијске делатности на станичном подручју, негативан утицај измењене филозофије полицијског поступања итд.

16. Питање (грађани): Према вашем мишљењу, да ли полиција Републике Српске у довољној мери пажњу посвећује сарадњи са грађанима?	Број испитаника	
	Ф	%
не раде ништа по том питању	96	27.2
врло мало раде на томе	132	37.4
немам став	77	21.8
некада се баве тиме	37	10.5
свакодневно раде на томе	11	3.1
Укупно	353	100.0

Табела број 1.2.16.б – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на Питање 16: Према вашем мишљењу, да ли полиција Републике Српске у довољној мери пажњу посвећује сарадњи са грађанима?

Слика број 1.2.16.б – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на Питање 16: Према вашем мишљењу, да ли полиција Републике Српске у довољној мери пажњу посвећује сарадњи са грађанима?

Да би сарадња између полиције и грађана била на потребном нивоу, неопходно је да полиција посвећује пажњу својој сарадњи са грађанима. Потребно је да полиција у вршењу својих свакодневних задатака успоставља комуникацију са грађанима, те да своје деловање усмери на захтеве грађана, поготово уколико се они жале на поједине проблеме који могу кулминирати вршењем кривичних дела. Овакав приступ полиције би свакако допринео бољој комуникацији и сарадњи између полиције и грађана. У проведеном истраживању желели смо сазнати ставове грађана о томе да ли полиција у довољној мери посвећује пажњу сарадњи са грађанима. Испитаници су се на постављено питање изјаснили на следећи начин: 96 или 27,20% испитаника се изјаснило да полицијски службеници не раде ништа по питању сарадње са грађанима, 132 или 37,39% испитаника је мишљења да полиција врло мало ради на развијању сарадње са грађанима, 77 или 21,81% испитаника је рекло да нема став, 37 или 10,48% испитаника је изнело став да полицијски службеници некада пажњу посвећују развијању односа са грађанима, док 11 или 3,12% испитаника сматра како полиција ради свакодневно на развијању односа са грађанима. Из презентованих резултата, више је него очигледно да грађани сматрају како полиција у довољној мери не посвећује пажњу сарадњи са грађанима, јер су на постављено питање изнели претежно негативан став. Негативан став на постављено питање је изнело 64,59% испитаника. Разлози зашто полиција није у довољној мери посвећена сарадњи са грађанима могу бити различити, а неки од вероватних су: преоптерећеност полицијских службеника разним захтевима од стране надређених у току радног времена, слаба мотивација полиције за развијање сарадње са грађанима (не уважава се то њихово деловање од стране руководиоца), непостављање захтева од стране надређених да се ради на изградњи односа са грађанима, непримењивање концепта рада полиције у заједици, недовољно присуство полиције на безбедносном сектору, вршење позорничке и патролне делатности на неадекватан начин, формално вршење полицијских послова без жеље да се оствари њихова суштина...

29. Питање: Колико у вашем раду често употребљавате превентивна полицијска овлашћења?	Број испитаника	
	Ф	%
свакодневно	30	8.5
често	105	29.9
ретко	201	57.3
никада	15	4.3
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.29.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 29: Колико у вашем раду често употребљавате превентивна полицијска овлашћења?

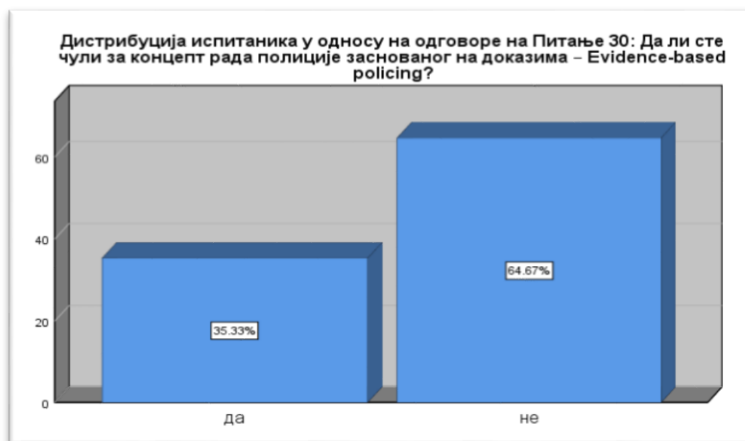
Табела број 1.2.29.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 29: Колико у вашем раду често употребљавате превентивна полицијска овлашћења?

Поред многобројних захтева које полиција треба да испуни у свом раду како би кроз вршење послова полиције била ефикасна у спречавању криминалитета, неопходно је да у свом раду преферира и примену превентивних полицијских овлашћења. Превентивна полицијска овлашћења требало би често примењивати у пракси од стране полицијских службеника, чиме би се ниво репресије смањило, а повећао ниво превентивног деловања. У проведеном истраживању смо питали полицијске службенике да нам кажу колико често у свом раду употребљавају превентивна полицијска овлашћења. Они су се изјаснили на следећи начин: 30 или 8,55% испитаника је изнело став да свакодневно у свом раду употребљава превентивна полицијска овлашћења, 105 или 29,91% испитаника сматра да често у свом раду примењује превентивна полицијска овлашћења, највећи број испитаника, њих 201 или 57,29%, се изјаснило да ретко употребљава превентивна полицијска овлашћења, а 15 или 4,27% испитаника је изнело став да никада не употребљава превентивна полицијска овлашћења у свом раду. Према резултатима које смо добили, можемо извести закључак да полиција у свом раду није довољно посвећена употреби превентивних полицијских овлашћења. Ова тврдња је заснована на томе што се преко 60% испитаника изјаснило да превентивна полицијска овлашћења у свом раду примењује ретко или никада. Можемо закључити да очигледно полиција у својој пракси, приликом вршења послова полиције, није у довољној мери посвећења превентивном деловању, него је усмерена на реактивно деловање. Таква пракса не гарантује велику ефикасност полиције у погледу спречавања криминалитета.

30 Питање: Да ли сте чули за концепт рада полиције заснованог на доказима – Evidence-based policing?	Број испитаника	
	Ф	%
да	124	35.3
не	227	64.7
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.30.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 30: Да ли сте чули за концепт рада полиције заснованог на доказима – Evidence-based policing?

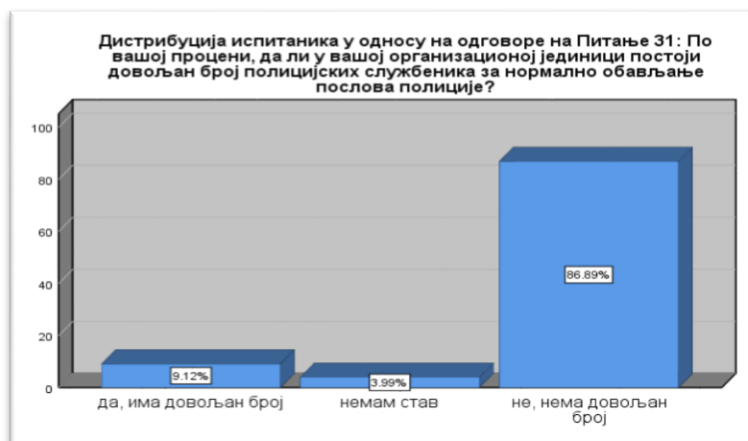

Табела број 1.2.30.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 30: Да ли сте чули за концепт рада полиције заснованог на доказима – Evidence-based policing?

Тежња практичара и теоретичара у свету је да се полицијски посао унапреди и да полиција достигне што већи ниво ефикасности у вршењу својих послова и спречавању криминалитета. У складу са тим, у неким западним земљама се развио нови концепт рада полиције заснованог на доказима – Evidence-based policing. Интересовало нас је да ли су полицијски службеници уопште чули да постоји такав концепт рада полиције. Као одговоре на ово питање смо добили следеће резултате: 124 или 35,33% испитаника се изјаснило да је чуло за концепт рада полиције заснованог на доказима, док се 227 или 64,57% испитаника изјаснило како није чуло за овај концепт рада полиције. Дакле, већина полицијских службеника није уопште ни чула за концепт рада полиције заснованог на доказима.

31. Питање: По вашој процени, да ли у вашој организационој јединици постоји довољан број полицијских службеника за нормално обављање послова полиције?	Број испитаника	
	Ф	%
да, има довољан број	32	9.1
немам став	14	4.0
не, нема довољан број	305	86.9
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.31.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 31: По вашој процени, да ли у вашој организационој јединици постоји довољан број полицијских службеника за нормално обављање послова полиције?

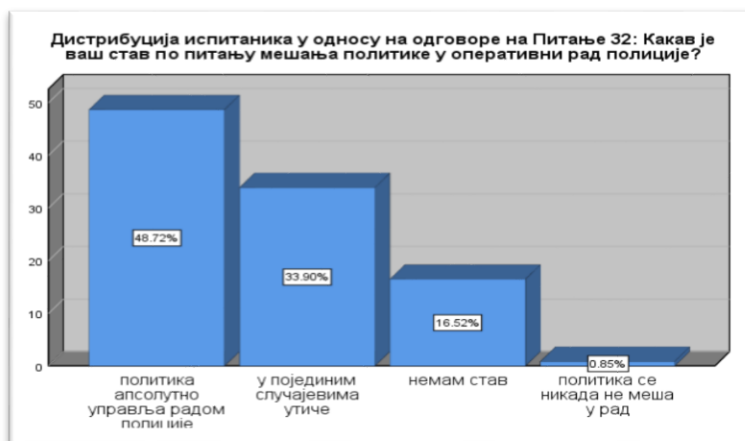

Табела број 1.2.31.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 31: По вашој процени, да ли у вашој организационој јединици постоји довољан број полицијских службеника за нормално обављање послова полиције?

Један од основних предуслова за нормално функционисање било које организације, па тако и полиције, представља адекватан број запослених. Сходно томе, да би полиција могла бити ефикасна у обављању својих послова, а самим тим и ефикасна у спречавању криминалитета, неопходно је да у свим организационом јединицама полиције Републике Српске има довољан број полицијских службеника. Интересовало нас је тренутно стање броја запослених у организационом јединицама полиције, па смо сходно томе питали полицијске службенике, у проведеном истраживању, да ли по њиховој процени у њиховој организационој јединици постоји довољан број полицијских службеника за нормално обављање послова полиције. Испитаници су се на ово питање изјаснили на следећи начин: њих 32 или 9,12% сматра да у њиховој организационој јединици има довољан број запослених полицијских службеника за нормално обављање послова полиције, 14 или 3,99% испитаника није имало став по овом питању, а 305 или 86,89% испитаника сматра како у њиховој организационој јединици нема довољан број запослених полицијских службеника за нормално обављање послова полиције. На основу ових резултата само се може извући један закључак, а то је да тренутно у полицији Републике Српске нема довољан број запослених полицијских службеника за нормално обављање послова полиције. Ово је свакако забрињавајуће, јер је тешко очекивати да полиција, услед недостатка довољног броја запослених полицијских службеника, може бити ефикасна у вршењу послова полиције и спречавању криминалитета. Разлози за недостакак довољног броја полицијских службеника су свакако велики одлив кадрова из полиције у протеклих пет година (то је тренд који је изражен; пре пандемије, велики број полицијских службеника је споразумно прекинуо радни однос са МУП-ом Републике Српске), вероватно и незадовољство радним окружењем и платама запослених, затим одлазак великог броја полицијских службеника у пензију, вероватно је на овакво стање утицао и начин вођења кадровске политике у полицији, која очигледно није била адекватна и није могла да реагује на поменута дешавања (одлазак великог броја запослених), затим неадекватно планирање кадрова итд.

32. Питање: Какав је ваш став по питању мешања политике у оперативни рад полиције?	Број испитаника	
	Ф	%
политика апсолутно управља радом полиције	171	48.7
у појединим случајевима утиче	119	33.9
немам став	58	16.5
политика се никада не меша у рад	3	0.9
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.32.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 32: Какав је ваш став по питању мешања политике у оперативни рад полиције?

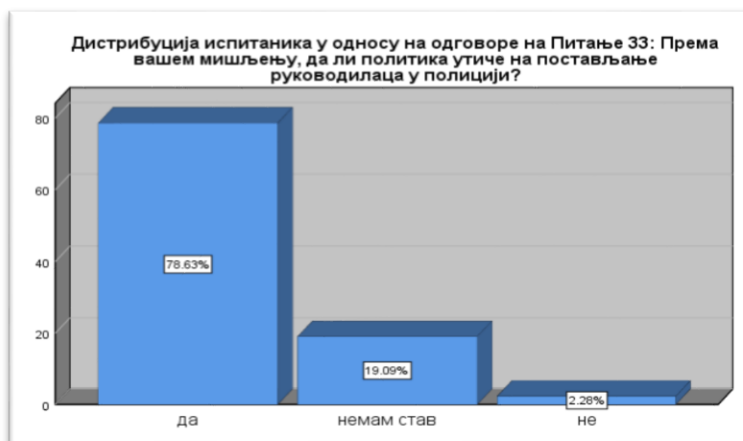

Табела број 1.2.32.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 32: Какав је ваш став по питању мешања политике у оперативни рад полиције?

У теоријском делу дисертације говорили смо о негативним утицајима на рад полиције и истакли да је најпогубије када политика има утицај на оперативни рад полиције. Такво деловање се сматра најдиректнијим мешањем у рад полиције и сигурно има велики утицај на ефикасност полиције, њену оперативност, рефлексије тог утицаја се манифестују и на слабење поверења грађана у рад полиције, укратко, политика има негативан утицај на рад полиције. Можемо рећи да је политички утицај на оперативни рад полиције један од основних негативних фактора који угрожавају ефикасан рад полиције у обављању њених послова и спречавају криминалитета. У проведеном истраживању смо питали полицијске службенике да изнесу свој став по питању мешања политике у оперативни рад полиције. Полицијски службеници су се изјаснили на следећи начин: 171 или 48,72% испитаника се изјаснило да политика апсолутно управља оперативним радом полиције, 119 или 33,90% испитаника сматра да политика у појединим случајевима утиче на оперативни рад полиције, 58 или 16,52% испитаника је изразило неутралан став, док свега 3 или 0,85% испитаника сматра да се политика никада не меша у оперативни рад полиције. На основу презентованих резултата могуће је закључити само једно, а то је да политика има велики утицај на оперативни рад полиције. Ово је свакако веома лоше, јер се доводи у питање начин на који полиција усмерава своје оперативне акције, по којим приоритетима се доводи у питање ефикасност рада полиције, ефикасно вршење послова полиције, а на крају ефикасност полиције у погледу спречавања криминалитета.

33. Питање: Према вашем мишљењу, да ли политика утиче на постављање руководиоца у полицији?	Број испитаника	
	Ф	%
да	276	78.6
немам став	67	19.1
не	8	2.3
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.33.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 33: Према вашем мишљењу, да ли политика утиче на постављање руководиоца у полицији?

Табела број 1.2.32.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 32: Према вашем мишљењу, да ли политика утиче на постављање руководиоца у полицији?

Да би политика имала могућност да утиче на оперативни рад полиције, неопходно је да се оствари једна основна претпоставка. Та претпоставка је да политика оствари велики утицај на постављање руководиоца у полицији. Дакле, ако политика има велики утицај на постављање руководиоца у полицији, тј. политичари одлучују директно ко ће бити руководилац у полицији, онда политичке елите имају велику могућност да касније остварују утицај на оперативни рад полиције. У проведеном истраживању смо питали полицијске службенике да се изјасне да ли, према њиховом мишљењу, политика утиче на постављање руководиоца у полицији. Као резултат на постављено питање добили смо: 276 или 78,63% испитаника је изнело мишљење да сматра како политика има утицај на постављање руководиоца у полицији, 67 или 19,09% испитаника није изнело свој став по овом питању, док је само 8 или 2,28% испитаника изнело мишљење да политика не утиче на постављање руководиоца у полицији. Лако се може увидети да полицијски службеници сматрају да политика утиче на постављање руководиоца у полицији. Ово само потврђује претходно изнети став испитаника о мешању политике у оперативни рад полиције, јер ако политика има утицај на постављање руководиоца у полицији, онда има и могућност да преко њих остварује утицај на оперативни рад полиције. Посебно забрињава веома мали број испитаника који су на постављено питање одговорили одрично, њих свега 2,28%, што нам говори да скоро не постоје полицијски службеници који мисле да политика не утиче на постављање руководиоца у полицији.

6. Питање (грађани): Сматрате ли да политика утиче на рад полиције?	Број испитаника	
	Ф	%
да, политика утиче на рад	301	85.3
политика утиче у малој мери на рад	27	7.6
не, политика не утиче на рад	9	2.5
немам став	16	4.5
Укупно	353	100.0

Табела број 1.2.6.б – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на Питање 6: Сматрате ли да политика утиче на рад полиције?

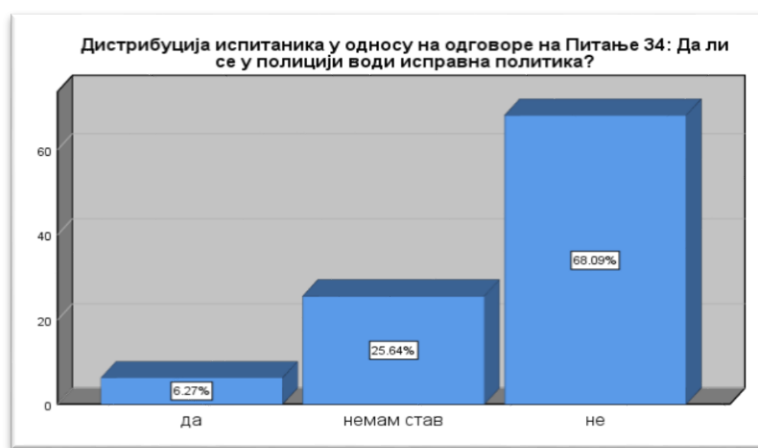
Слика број 1.2.6.б – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на Питање 6: Сматрате ли да политика утиче на рад полиције?

Поред ставова полицијских службеника о утицају политике на њихов рад, у проведеном истраживању смо желели сазнати ставове грађана по овом питању. Како се утицај политике на рад полиције може сматрати једним од главних фактора који негативно утичу на поверење грађана у рад полиције, тако смо желели сазнати став грађана по том питању. Као резултат смо добили следеће: 301 или 85,27% испитаника сматра како политика утиче на рад полиције, 27 или 7,65% испитаника сматра да политика у малој мери утиче на рад полиције, 9 или 2,55% испитаника мисли да политика не утиче на рад полиције, док 16 или 4,53% испитаника није имало став по овом питању. Више је него очигледно да су грађани уверени да политика утиче на рад полиције, јер се, ако се гледа збирно, 92,92% испитаника изјаснило како сматра да политика утиче на рад полиције. Овакав став грађана је негативан и сигурно има утицај на слабљење поверења грађана у рад полиције. То, свакако, представља озбиљну препреку за успостављање поверења на релацији полиција – грађани, а уједно и не доприноси сарадњи полиције и грађана. Ова чињеница нам говори и то да није могуће очекивати да полиција у грађанима, који сматрају да полиција већину својим послова обавља по диктату политичких елита, може имати искрене сараднике који ће јој дати велики број информација које су од велике важности за спречавање криминалитета. Овакав став грађана сигурно не доприноси ни ефикасном вршењу послова полиције који зависе од информација које полиција треба добити од грађана, тј. овакви ставови грађана

сигурно негативно утичу на оперативни рад полиције који је од великог значаја за спречавање криминалитета.

34. Питање: Да ли се у полицији води исправна кадровска политика?	Број испитаника	
	Ф	%
да	22	6.3
немам став	90	25.6
не	239	68.1
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.34.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 34: Да ли се у полицији води исправна кадровска политика?

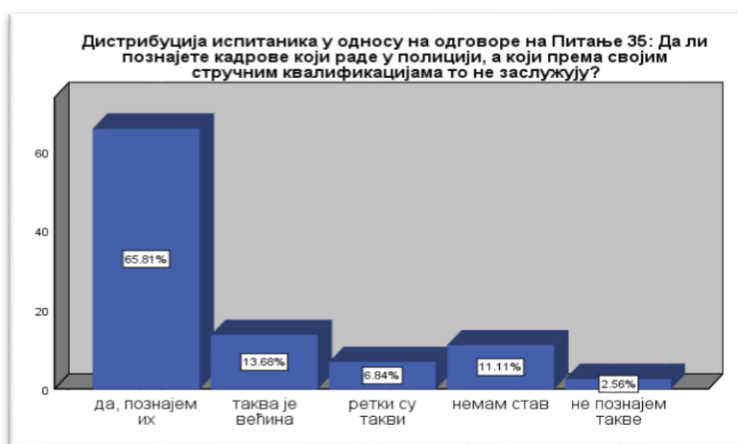

Табела број 1.2.34.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 34: Да ли се у полицији води исправна кадровска политика?

С обзиром на то да кадровска политика у једној организацији представља основ за њено успешно функционисање, намера нам је била да добијемо ставове полицијских службеника по основу овог важног питања. Кадровска политика се бави одабиром кадрова за рад у полицији, њиховим обучавањем, распоређивањем на адекватна радна места, праћењем њиховог рада у полицији, напредовањем и развојем каријере запослених, планирањем потреба за кадровима и многим другим важним пословима од којих зависи начин функционисања полиције. Пажњу у истраживању смо посветили томе да добијемо ставове полицијских службеника у погледу тога да ли се у полицији води исправна кадровска политика. На постављено питање испитаници су одговорили на следећи начин: 22 или 6,27% испитаника сматра да се у полицији води исправна кадровска политика, 90 или 25,64% испитаника није изнело свој став, а 239 или 68,09% испитаника сматра да се у полицији не води исправна кадровска политика. Према одговорима испитаника можемо донети закључак да је велики број негативних одговора на постављено питање и да полицијски службеници очигледно мисле, на основу својих сазнања и искустава, да се у полицији не води исправна кадровска политика. Овакав став не чуди, јер смо видели да већина полицијских службеника сматра да политика утиче на постављање руководиоца у полицији.

35. Питање: Да ли познајете кадрове који раде у полицији, а који према својим стручним квалификацијама то не заслужују?	Број испитаника	
	Ф	%
да, познајем их	231	65.8
таква је већина	48	13.7
ретки су такви	24	6.8
немам став	39	11.1
не познајем такве	9	2.6
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.35.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 35: Да ли познајете кадрове који раде у полицији, а који према својим стручним квалификацијама то не заслужују?

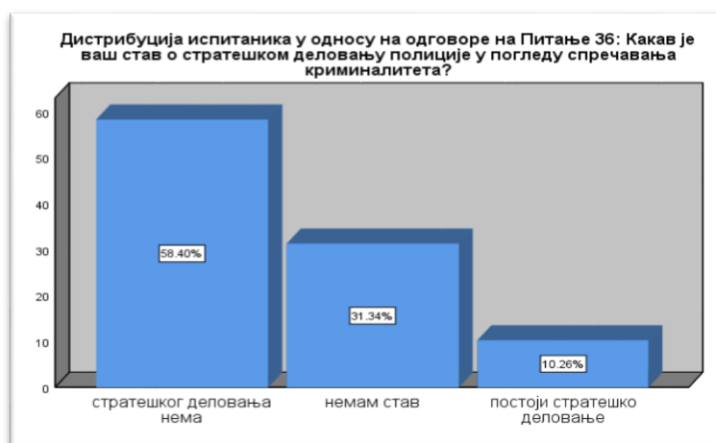

Табела број 1.2.35.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 35: Да ли познајете кадрове који раде у полицији, а који према својим стручним квалификацијама то не заслужују?

Парцепцију полицијских службеника о начину вођења кадровске политике у полицији смо на неки начин у истраживању проверили кроз питање које се односило на то да нам полицијски службеници кажу познају ли кадрове који раде у полицији, а који према својим стручним квалификацијама то не заслужују. Као одговоре на ово питање добили смо да се: 231 или 65,81% испитаника изјаснило како познаје кадрове који раде у полицији, а који према својим стручним квалификацијама то не заслужују, 48 или 13,68% испитаника сматра да већина полицијских службеника (кадрова) који раде у полицији, према њиховим стручним квалификацијама то не заслужују, 24 или 6,84% испитаника сматра да су ретки кадрови који према својим стручним квалификацијама не заслужују да раде у полицији, 39 или 11,11% није имало став по овом питању, а 9 или 2,56% испитаника се изјаснило да не познаје оне који раде у полицији, а који према својим стручним квалификацијама то не заслужују. Дакле, збирно посматрајући резултате, само 2,56% испитаника је изнело став да не познаје кадрове који у полицији раде, а да то не заслужују с обзиром на њихове стручне квалификације. Овакво стање можемо само окарактерисати као недопустиво лоше и закључити да су испитаници (полицијски службеници) кроз одговоре које су дали на ово питање само потврдили свој став да се у полицији не води адекватна (исправна) кадровска политика.

36. Питање: Какав је ваш став о стратешком деловању полиције у погледу спречавања криминалитета?	Број испитаника	
	Ф	%
стратешког деловања нема	205	58.4
немам став	110	31.3
постоји стратешко деловање	36	10.3
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.36.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 36: Какав је ваш став о стратешком деловању полиције у погледу спречавања криминалитета?

Табела број 1.2.36.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 36: Какав је ваш став о стратешком деловању полиције у погледу спречавања криминалитета?

Стратешко деловање полиције у погледу спречавања криминалитета је важно с обзиром на то да се кроз њега дефинишу правци и начини деловања полиције. Тешко је замислити систематско и успешно деловање у погледу спречавања криминалитета уколико нема јасно дефинисаног стратешког документа којим се то одређује. Кроз проведено истраживање смо питали полицијске службенике да нам изнесу свој став о стратешком деловању полиције у погледу спречавања криминалитета. Испитаници су се изјаснили на следећи начин: 205 или 58,40% испитаника је изнело став да стратешког деловања полиције нема у погледу спречавања криминалитета, 110 или 31,34% испитаника се изјаснило да по основу овог питања нема изграђен став, док је 36 или 10,26% испитаника изнело став да постоји стратешко деловање полиције које се односи на спречавање криминалитета. Како се само 10,26% испитаника изјаснило позитивно о овом питању, више је него очигледно да је највећи број испитаника свестан, или није сасвим сигуран, да стратешког деловања од стране полиције у погледу спречавања криминалитета нема. Ова спознаја нам говори о томе да стратешко деловање у погледу спречавања криминалитета очигледно не постоји. Недостатак стратешког документа, или више њих, који ће усмеравати полицијско деловање у правцу спречавања криминалитета, сигурно утиче и на начин вршења послова полиције. Дакле, док се у полицији не донесу стратешки документи који ће њено деловање усмеравати у погледу спречавања криминалитета, тешко је очекивати значајан ниво ефикасности полиције у погледу вршења послова полиције усмерених на његово спречавање. Наравно да се у пракси проводе акције које су често усмерене у погледу спречавања криминалитета, али без стратешких докумената тешко је замислити неко систематско и свеобухватно деловање које је неопходно за постизање високог нивоа ефикасности.

39. Питање: Да ли постоји у Републици Српској установљен систем за спречавање криминалитета у који су укључени сви релевантни државни органи?	Број испитаника	
	Ф	%
не, такав систем не постоји	118	33.6
немам став	197	56.1
да, такав систем постоји	36	10.3
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.39.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 39: Да ли постоји у Републици Српској установљен систем за спречавање криминалитета у који су укључени сви релевантни државни органи?

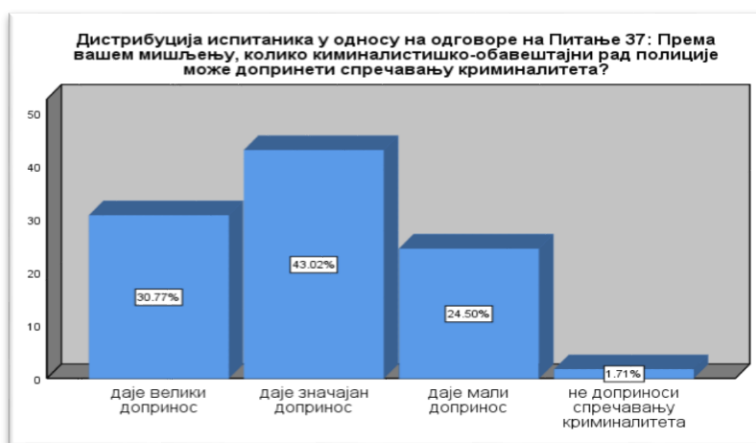

Табела број 1.2.39.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 39: Да ли постоји у Републици Српској установљен систем за спречавање криминалитета у који су укључени сви релевантни државни органи?

Након сагледавања ставова полицијских службеника о стратешком деловању полиције, желели смо сазнати став полицијских службеника о томе да ли по њиховим сазнањима и искуству у Републици Српској постоји установљен систем за спречавање криминалитета у који су укључени сви релевантни државни органи. Ставови полицијских службеника су били следећи: 118 или 33,62% испитаника сматра да не постоји у Републици Српској установљен систем за спречавање криминалитета у који су укључени сви релевантни државни органи, 197 или 56,13% испитаника није имало став по овом питању, док 36 или 10,26% испитаника сматра да постоји систем у Републици Српској за спречавање криминалитета у који су укључени сви релевантни државни органи. Као и у претходном анализираном питању, само у нешто већем проценту, свега 10,26% испитаника се позитивно изјаснило по овом питању. Више од пола испитаника није изнело став по основу овог питања, што представља помало збуњујући податак, јер се ипак ради о полицијским службеницима са значајним радним искуством у полицији. Међутим, веома мали број позитивних одговора на ово питање нам говори како су ипак полицијски службеници свесни да у Републици Српској не постоји установљен систем за спречавање криминалитета у који су укључени сви релевантни државни органи. Одсуство оваквог система нам не гарантује велики успех друштва у спречавању криминалитета, с једне стране, а с друге стране нам говори о томе како је највећи терет спречавања криминалитета управо пребачен на полицију, за коју смо установили да нема јасно дефинисано стратешко деловање у погледу наведеног.

37. Питање: Према вашем мишљењу, колико криминалистичко-обавештајни рад полиције може допринети спречавању криминалитета?	Број испитаника	
	Ф	%
даје велики допринос	108	30.8
даје значајан допринос	151	43.0
даје мали допринос	86	24.5
не доприноси спречавању криминалитета	6	1.7
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.37.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 37: Према вашем мишљењу, колико криминалистичко-обавештајни рад полиције може допринети спречавању криминалитета?

Табела број 1.2.37.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 37: Према вашем мишљењу, колико криминалистичко-обавештајни рад полиције може допринети спречавању криминалитета?

Пошто полицијски службеници свакодневно врше послове полиције и настоје тиме да утичу на спречавање криминалитета, значајно је сагледати њихов став о криминалистичко-обавештајном раду. Сматрали смо да је неопходно од практичара добити став о томе колико криминалистичко-обавештајни рад полиције може допринети спречавању криминалитета. На ово питање полицијски службеници су изнели следеће ставове: 108 или 30,77% испитаника је изнело став да криминалистичко-обавештајни рад полиције даје велики допринос спречавању криминалитета, 151 или 43,02% испитаника сматра да криминалистичко-обавештајни рад полиције даје значајан допринос спречавању криминалитета, 86 или 24,50% испитаника сматра да криминалистичко-обавештајни рад полиције даје мали допринос спречавању криминалитета, 6 или 1,71% испитаника мисли да криминалистичко-обавештајни рад полиције не доприноси спречавању криминалитета. Дакле, из одговора испитаника се јасно види да полицијски службеници сматрају да примена криминалистичко-полицијског рада даје велики или значајан допринос спречавању криминалитета.

38. Питање: Колико месечно (у просеку) поднесете криминалистичко-обавештајних извештаја?	Број испитаника	
	Ф	%
ниједан	83	23.6
мање од 5	222	63.2
више од 5	45	12.8
сваки дан по један	1	0.3
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.38.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 38: Колико месечно (у просеку) поднесете криминалистичко-обавештајних извештаја?

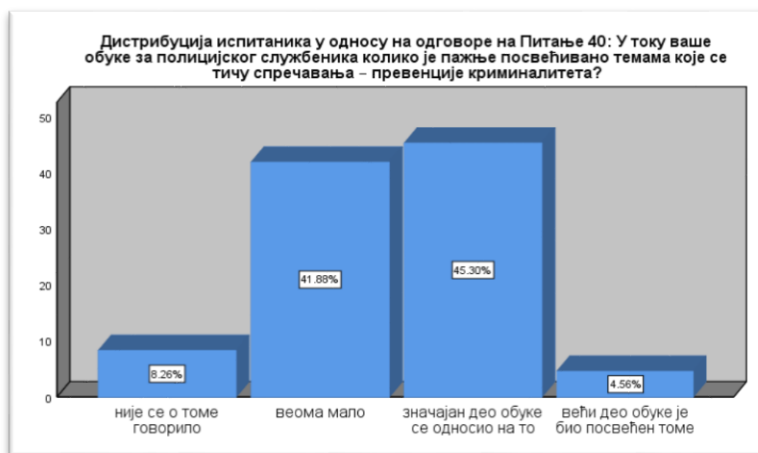

Табела број 1.2.38.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 38: Колико месечно (у просеку) поднесете криминалистичко-обавештајних извештаја?

С обзиром на то да полицијски службеници сматрају да криминалистичко-обавештајни рад даје велики допринос у спречавању криминалитета, интересантно је сагледати колико су полицијски службеници у пракси посвећени овој активности. У истраживању смо из тог разлога питали полицијске службенике колико они месечно (у просеку) поднесу криминалистичко-обавештајних извештаја. Полицијски службеници су се изјаснили на следећи начин: 83 или 23,65% испитаника се изјаснило да у току месеца не поднесе ниједан криминалистичко-обавештајни извештај, 222 или 63,25% испитаника се изјаснило да у току месеца поднесе мање од 5 криминалистичко-обавештајних извештаја, 45 или 12,82% испитаника се изјаснило да у току месеца поднесе више од 5 криминалистичко-обавештајних извештаја, а само 1 или 0,28% испитаника се изјаснио да сваки дан поднесе по један криминалистичко-обавештајни извештај. Дакле, збирно посматрано, око 85% полицијских службеника се изјаснило да у току месеца поднесе мање од 5 криминалистичко-обавештајних извештаја, што свакако није задовољавајући број који је потребан да би криминалистичко-обавештајни рад у пракси остваривао своју пуну улогу у спречавању криминалитета. Вероватни разлози за мали број криминалистичко-обавештајних извештаја који се поднесу појединачно од стране полицијских службеника у току месеца могу бити: раније тврдње полицијских службеника да је рад полиције на безбедносном сектору слабији него пре, да се позорничка и патролна делатност не обављају у довољном обиму, да је проактивно деловање полиције слабије, да полиција не ради довољно на успостављању релација између полиције и грађана, да грађани немају довољно поверења у рад полиције итд.

40. Питање: У току ваше обуке за полицијског службеника колико је пажње посвећивано темама које се тичу спречавања – превенције криминалитета?	Број испитаника	
	Ф	%
није се о томе говорило	29	8.3
веома мало	147	41.9
значајан део обуке се односио на то	159	45.3
већи део обуке је био посвећен томе	16	4.6
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.40.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 40: У току ваше обуке за полицијског службеника колико је пажње посвећивано темама које се тичу спречавања – превенције криминалитета?

Табела број 1.2.40.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 40: У току ваше обуке за полицијског службеника колико је пажње посвећивано темама које се тичу спречавања – превенције криминалитета?

Обука полицијских службеника је темељ на основу кога полицијски службеници треба да обављају своје делатности у пракси. Да би они имали представу на који начин и у ком обиму своју пажњу требају усмерити, у току вршења полицијске службе на терену у правцу спречавања (превенције) криминалитета, неопходно је да део њихове обуке буде посвећен управо тим темама. Како бисмо добили одговор на ово питање, у истраживању смо питали полицијске службенике да нам кажу да ли се у току њихове обуке за полицијског службеника пажња посвећивала темама које се тичу спречавања-превенције криминалитета. Као одговоре на ово питање полицијски службеници су нам рекли: 29 или 8,26% испитаника се изјаснило да се у току обуке није говорило о темама које се тичу спречавања (превенције) криминалитета, 147 или 41,88% испитаника се изјаснило да се у току обуке веома мало говорило о темама које се тичу спречавања (превенције) криминалитета, 159 или 45,30% испитаника се изјаснило да се значајан део обуке односио на теме које се тичу спречавања (превенције) криминалитета, и 16 или 4,56% испитаника се изјаснило да је већи део обуке био посвећен темама које се тичу спречавања (превенције) криминалитета. Ако узмемо у обзир резултате које смо добили, онда можемо закључити да су се полицијски службеници изјаснили претежно позитивно по основу овог питања, што упућује на закључак да се у току обуке полицијских службеника у значајној мери пажња посвећује темама које се односе на спречавање (превенцију) криминалитета.

41. Питање: Сматрате ли да евиденције о броју расветљених кривичних дела, које води полиција, дају праву слику о стању криминалитета?	Број испитаника	
	Ф	%
не, јер се не воде исправно	255	72.6
немам став	77	21.9
да, дају праву слику	19	5.4
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.41.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 41: Сматрате ли да евиденције о броју расветљених кривичних дела, које води полиција, дају праву слику о стању криминалитета?

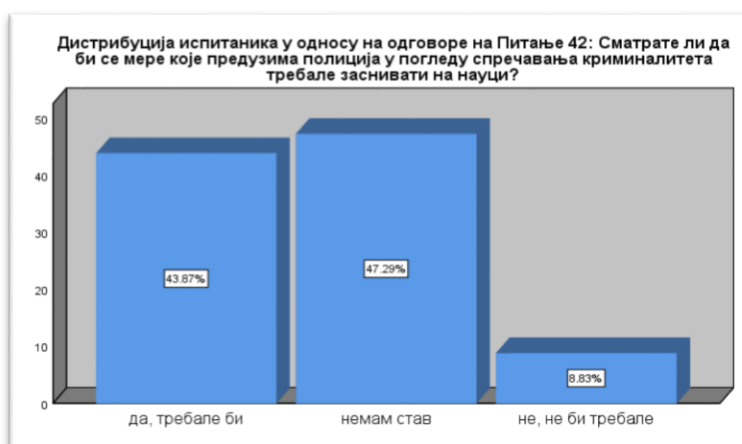
Табела број 1.2.41.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 41: Сматрате ли да евиденције о броју расветљених кривичних дела, које води полиција, дају праву слику о стању криминалитета?

Планирање мера и радњи које полиција треба предузимати у погледу спречавања криминалитета, те које ће послове полиције преферирати да примењује у ту сврху, полиција одређује на основу показатеља о стању криминалитета на неком подручју. Стање криминалитета се утврђује кроз евиденције које полиција води. Ако те евиденције нису тачне, уколико се из разлога популизма или неких других разлога фингирају, онда се доводи у питање вршење одређених послова полиције у сврху спречавања криминалитета. Дакле, евиденције које се воде у полицији представљају основу за планирање њене делатности у пракси. Како су полицијски службеници најбоље упознати са начином вођења ових евиденција, те њиховом веродостојношћу, питали смо их у истраживању да нам кажу да ли сматрају да те евиденције, које се воде у полицији, дају праву слику о стању криминалитета. На ово питање полицијски службеници су изнели следеће ставове: 255 или 72,65% испитаника је изразило став да евиденције о броју расветљених кривичних дела које се воде у полицији, не дају праву слику о стању криминалитета, јер се не воде исправно, 77 или 21,94% испитаника није изнело став по овом питању, док је 19 или 5,41% испитаника изнело став да евиденције о броју расветљених кривичних дела које води полиција, дају праву слику о стању криминалитета. Пошто се већина испитаника, њих 72,65%, изјаснило да се евиденције о броју расветљених кривичних дела воде на неисправан начин, те да као такве не дају тачан приказ стања криминалитета, може се извести закључак да се на основу таквих евиденција не може ни очекивати да полиција сврсисходно планира своје активности у

погледу спречавања криминалитета. Најчешћи разлог оваквом стању, нетачном вођењу евиденција о броју расветљених кривичних дела, јесте популизам руководиоца, условљавање политичких елита да се стање прикаже бољим него што то стварно јесте, као и каријеризам појединаца који управљају организационим јединицама (приказују стање бољим од стварног како би се истакли и лакше напредовали на основу таквих резултата).

42. Питање: Сматрате ли да би се мере које предузима полиција у погледу спречавања криминалитета требале заснивати на науци?	Број испитаника	
	Ф	%
да, требале би	154	43.9
немам став	166	47.3
не, не би требале	31	8.8
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.42.а – Дистрибуција испитаника (полицјски службеници) у односу на Питање 42: Сматрате ли да би се мере које предузима полиција у погледу спречавања криминалитета требале заснивати на науци?

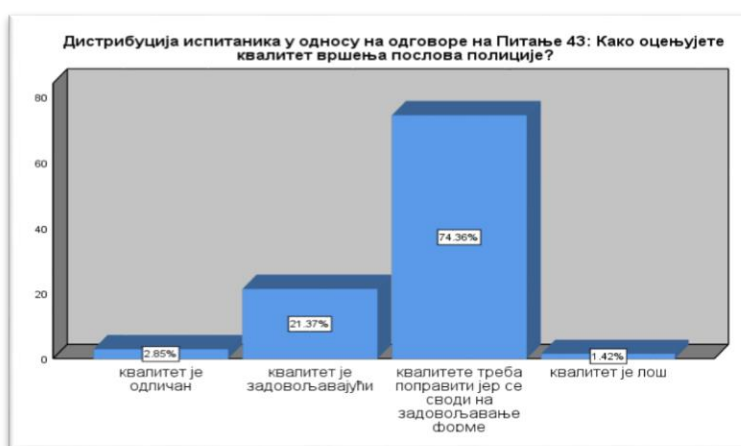
Табела број 1.2.42.а – Дистрибуција испитаника (полицјски службеници) у односу на Питање 42: Сматрате ли да би се мере које предузима полиција у погледу спречавања криминалитета требале заснивати на науци?

Предузимањем мера, од стране полиције, којима се утиче на спречавање криминалитета, полиција покушава направити позитивне резултате у тој области и поправити стање криминалитета. Исто тако, она покушава спречити извршење кривичних дела, да уопште не дође до њиховог извршења, као ни последица које настају извршењем кривичних дела. Свакако да ће мере које се предузимају имати веће резултате уколико су засноване на ранијим искуствима и научним достигнућима, као и резултатима проведених научних истраживања. Видели смо да је у неким земљама управо на основу научних истраживања заснован целокупан систем спречавања криминалитета. Полицијске службенике, у проведеном истраживању, питали смо да изнесу свој став о потреби да се мере које предузима полиција у погледу спречавања криминалитета заснивају на науци. Као одговоре смо добили следеће ставове: 154 или 43,87% испитаника се изјаснило да би се мере које предузима полиција у погледу спречавања криминалитета требале заснивати на науци, 166 или 47,29% испитаника није имало став по овом питању, док је 31 или 8,83% испитаника тврдило како се ове мере не требају заснивати на науци. Тумачећи резултате видимо да је највећи број испитаника

изнео неутралан став по овом питању, док је око 40% испитаника сматрало да се мере које предузимају требају заснивати на науци. Једноставно, без научног приступа нема озбиљног система спречавања криминалитета, што очигледно значајном броју полицијских службеника није јасно.

43. Питање: Како оцењујете квалитет вршења послова полиције?	Број испитаника	
	Ф	%
квалитет је одличан	10	2.8
квалитет је задовољавајући	75	21.4
квалитет треба поправити јер се своди на задовољавање форме	261	74.4
квалитет је лош	5	1.4
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.43.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 43: Како оцењујете квалитет вршења послова полиције?

Табела број 1.2.43.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 43: Како оцењујете квалитет вршења послова полиције?

Послови полиције представљају део функције полицијске организације чијим обављањем се остварује циљ њеног постојања. Дакле, вршењем послова полиције, полиција остварује своју функцију, која се једним делом односи и на спречавање криминалитета. Као што знамо, ове послове обавља полиција, применом полицијских мера и радњи и полицијских овлашћења, која представљају инструмент за деловање полиције у пракси. Како и на који начин, те колико се успешно и са коликим ентузијазмом ови послови обављају у пракси, најбоље знају полицијски службеници који их и примењују. Како смо видели, у структури узорка овог истраживања имамо доста квалитетан узорак у погледу радног искуства испитаника, јер око 70% испитаника има 6 година и више радног искуства у обављању послова полиције. У истраживању смо тражили да полицијски службеници оцене квалитет вршења послова полиције. Резултат је био следећи: 10 или 2,85% испитаника сматра да је квалитет вршења послова полиције одличан, 75 или 21,37% испитаника је оценило да је квалитет вршења послова полиције задовољавајући, 261 или 74,36% испитаника је оценило да се квалитет вршења послова полиције треба поправити, јер се свео на задовољавање форме, а 5 или 1,42% испитаника сматра да је квалитет лош. Оцену коју смо добили од стране полицијских службеника о

квалитету вршења послова полиције можемо тумачити као незадовољавајућу, јер брине нас тврдња полицијских службеника, њих 74,36%, да се вршење послова полиције своди на задовољавање форме. Такав квалитет вршења послова полиције нам не гарантује ефикасан рад полиције, нити нам улива поверење да ће полиција бити ефикасна у погледу спречавања криминалитета. Овај одговор доводи у питање ниво ефикасности полиције у вршењу њених основних функција. Разлоге можемо тражити у мотивацији полицијских службеника, начину руковођења, лошој кадровској политици, непрофесионалности појединих полицијских службеника, мотивацији запослених, негативном утицају политике на рад полиције, негативној селекцији кадрова, лошој комуникацији са грађанима (лошим предусловима за примену појединих полицијских овлашћења), едукацији полицијских службеника итд.

44. Питање: По вашем мишљењу, колико је ваша организациона јединица самостална у вршењу послова полиције у односу на организационе јединице на вишем нивоу полицијске организације?	Број испитаника	
	Ф	%
у потпуности је самостална	34	9.7
требала би више бити самостална	181	51.6
немам став	53	15.1
у потпуности је несамостална	83	23.6
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.44.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 44: По вашем мишљењу, колико је ваша организациона јединица самостална у вршењу послова полиције у односу на организационе јединице на вишем нивоу полицијске организације?

Табела број 1.2.44.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 44: По вашем мишљењу, колико је ваша организациона јединица самостална у вршењу послова полиције у односу на организационе јединице на вишем нивоу полицијске организације?

Самосталност организационих јединица у вршењу послова полиције, представља важну претпоставку за предузимање сврсисходних мера и радњи у погледу спречавања криминалитета на локалном нивоу. Самосталност у раду организационих јединица полиције нам гарантује да ће креативност и мотивисаност запослених доћи до изражаја, а делатност полиције бити усмерена на конкретне проблеме у локалној заједници. Какво је стање тренутно, питали смо полицијске службенике да нам се изјасне кроз питање колико је ваша организациона јединица самостална у вршењу послова полиције у односу

на организационе јединице на вишем нивоу полицијске организације. Као одговоре на ово питање смо добили следеће: 34 или 9,69% испитаника сматра да је организациона јединица у којој су запослени потпуно самостална у раду, 181 или 51,57% испитаника сматра да би њихова организациона јединица требала бити више самостална у раду, 53 или 15,10% испитаника није изнело став по овом питању, а 83 или 23,65% испитаника сматра да је њихова организациона јединица (у којој су запослени) у потпуности несамостална у односу на организационе јединице на вишем нивоу полицијске организације. Дакле, према одговорима испитаника се може извести закључак да организационе јединице нису довољно самосталне у вршењу својих послова у односу на оне које се налазе на вишем нивоу полицијске организације.

45. Питање: Да ли постоји у вашој организационој јединици самоиницијативност од стране полицијских службеника у вршењу послова полиције којима се доприноси спречавању криминалитета?	Број испитаника	
	Ф	%
не, не постоји	77	21.9
немам став	103	29.3
да, постоји	171	48.7
Укупно	351	100.0

Табела број 1.2.45.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 45: Да ли постоји у вашој организационој јединици самоиницијативност од стране полицијских службеника у вршењу послова полиције којима се доприноси спречавању криминалитета?

Табела број 1.2.45.а – Дистрибуција испитаника (полицијски службеници) у односу на Питање 45: Да ли постоји у вашој организационој јединици самоиницијативност од стране полицијских службеника у вршењу послова полиције којима се доприноси спречавању криминалитета?

Самоиницијативност полицијских службеника у вршењу послова полиције, којима се доприноси спречавању криминалитета, јесте једна од важних ствари, пошто се само самоиницијативношћу полицијских службеника може повећати ниво проактивног поступања полиције. Самоиницијативност полицијских службеника практично подразумева настојање полиције да делује на узроке који доводе до вршења кривичних дела, али и ефикасност у поступању полиције приликом вршења послова полиције. Према ставу полицијских службеника, они су се по питању самоиницијативности изјаснили на следећи начин: 77 или 21,94% испитаника сматра да самоиницијативност у раду полицијских службеника не постоји, 103 или 29,34% није имало став по овом питању, 171 или 48,72% испитаника сматра да самоиницијативност у раду полицијских

службеника постоји. Мишљења смо да је исподполовичан број позитивних одговора на ово питање лош показатељ самоиницијативности у раду полицијских службеника који својим вршењем послова требају утицати на спречавање криминалитета. Један од могућих узрока таквог стања јесте невредновање самоиницијативности од стране руководиоца.

17. Питање (грађани): Како оцењујете рад припадника полиције Републике Српске?	Број испитаника	
	Ф	%
одличан	11	3.1
врло добар	46	13.0
добар	91	25.8
немам став	106	30.0
лош	99	28.0
Укупно	353	100.0

Табела број 1.2.17.6 – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на Питање 17: Како оцењујете рад припадника полиције Републике Српске?

Слика број 1.2.17.6 – Дистрибуција испитаника (грађани) у односу на Питање 17: Како оцењујете рад припадника полиције Републике Српске?

И на крају, презентовање резултатаведеног истраживања закључићемо оценом, од стране грађана, рада припадника полиције Републике Српске. Као оцену рада припадника полиције Републике Српске грађани су изнели следеће: 11 или 3,12% грађана је оценило рад припадника полиције као одличан, 46 или 13,03% испитаника је рад припадника полиције оценило као врло добар, 91 или 25,78% испитаника је као добар оценило рад припадника полиције, 106 или 30,03% није изнело став по овом питању, док је 99 или 28,05% испитаника рад припадника полиције оценило као лош. Дакле, мање од 50% грађана је рад припадника полиције оценило позитивно, а значајан број њих није дао своју оцену. Разлог оваквом стању би управо могао бити тај који су полицијски службеници навели, њих већина, да полицијске послове обављају на начин да задовоље форму, док суштинско деловање изостаје.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Кроз целокупни рад (докторску дисертацију) смо настојали обрадити сва питања у вези са предметом истраживања. У нашим закључним разматрањима ћемо се прво осврнути на постављене хипотезе у овој дисертацији, бавићемо се њиховим потврђивањем на основу наших сазнања до којих смо дошли кроз теоретска разматрања, анализу доступних показатеља, законских прописа, ранијих истраживања која су проведена од стране истраживача и институција о појединим питањима, као и на основу резултата нашег проведеног истраживања. Након тога, саопштићемо неопходне предлоге *de lege ferenda*, који би могли утицати на то да полиција буде ефикаснија у обављању својих послова, што би за последицу имало позитиван утицај на спречавање криминалитета.

Успешно остваривање полицијске функције зависи од правилног и ефикасног вршења послова полиције. Како послови полиције представљају део полицијске функције, а обављају се кроз примену полицијских овлашћења, сасвим је јасно да је спречавање криминалитета директно везано за вршење послова полиције. Вршење послова полиције, у савременим полицијским организацијама, у великој мери је усмерено на превенцију криминалитета. Превенција криминалитета је условљена делатношћу полиције на терену (пракси), јер немогуће је до потребних сазнања о превенцији криминалитета (узрока и услова који погодују настанку криминалитета) доћи без адекватног секторског рада полиције. Исто тако, јасно је да су информације кључан елемент који утиче на оперативни капацитет полицијских агенција, а оне се могу сазнати само перманентним и преданим радом на терену и у комуникацији са грађанима. Кроз истраживање смо дошли до тога да су полицијски службеници претежно негативног мишљења у погледу закључка да је вршење послова полиције на безбедносном сектору у довољној мери усмерено на спречавање криминалитета, јер је укупно 75,21% испитаника изнело такав став. Сходно томе, једини закључак који се може исвести на основу таквог резултата јесте тај да полиција није у довољној мери усмерена, у вршењу својих послова на безбедносном сектору, на спречавање криминалитета. Даље, у погледу индивидуалне посвећености полицијских службеника да у току службе пажњу усмеравају у погледу превенције криминалитета, ставови испитаника су били претежно негативни (53,28% испитаника има став да ретко своју пажњу у обављању свакодневних послова усмерава у погледу превенције криминалитета), па се, с обзиром на претежно негативне ставове испитаника, може закључити да полицијски службеници у току вршења својих свакодневних задатака пажњу не усмеравају у довољној мери на превенцију криминалитета.

Стратешко деловање полиције у погледу спречавања криминалитета је важно с обзиром на то да се кроз њега дефинишу правци и начини деловања полиције. Тешко је замислити систематско и успешно деловање у погледу спречавања криминалитета уколико нема јасно дефинисаног стратешког документа којим се то одређује. Да би полиција у довољној мери била усмерена (опредељења) ка превенцији (спречавању) криминалитета, неопходно је да своје деловање заснива на стратешким документима. Међутим, кроз истраживање смо утврдили да 58,40% полицијских службеника има став да стратешког деловања полиције нема у погледу спречавања криминалитета, док је само 10,26% испитаника изнело став да постоји стратешко деловање полиције које се односи на спречавање криминалитета. Више је него очигледно да је највећи број испитаника свестан, или није сасвим сигуран, да стратешког деловања од стране полиције у погледу спречавања криминалитета нема. Недостатак стратешког документа,

или више њих, који ће усмеравати полицијско деловање у правцу спречавања криминалитета сигурно утиче и на начин вршења послова полиције којима се утиче на превенцију криминалитета.

Још један резултат који смо добили у току истраживања, а тиче се ставова грађана, нам јасно указује на то да полиција није у довољној мери усмерена на превенцију криминалитета. На питање како грађани оцењују ефикасност полиције у спречавању криминалитета, само 13,88% испитаника је сматрало да је полиција ефикасна у тој делатности. Дакле, перцепција грађана, на неки начин, само потврђује да полиција очигледно није у довољној мери усмерена на то да вршењем својих послова, на безбедносном сектору, утиче на спречавање криминалитета.

Пошто је превентивна делатност полиције практично незамислива без сарадње полиције и грађана, а и како се успешан оперативни рад заснива на тој сарадњи, кроз истраживање смо настојали доћи до сазнања у погледу ових важних чињеница за превенцију криминалитета. Поверење грађана у рад полиције је значајно из више разлога, а пре свега јер од тог поверења зависи и ниво сарадње између полиције и грађана. Према резултатимаведеног истраживања, видели смо да само око 22% полицијских службеника сматра како им грађани верују.

Основ за успостављање добрих релација између полиције и грађана треба да буде њихова међусобна комуникација. Лоша комуникација од стране грађана према полицијским службеницима може указати на неповерење грађана према полицији, као и њихово непоштовање полицијских службеника, као и да су полицијски службеници изгубили ауторитет код грађана. Већина полицијских службеника се на постављено питање о комуникацији са грађанима изјаснила да (56,70% испитаника) осећа неповерење грађана приликом комуникације, а 19,37% испитаника је изнело став да често примете непоштовање од стране грађана. Дакле, из очигледно негативних одговора на ово питање, можемо само закључити да је комуникација између полицијских службеника и грађана прожета неповерењем и непоштовањем полиције од стране грађана, те не даје здрав основ за успешно вршење послова полиције на безбедносном сектору. Такво стање нам не гарантује учинковитост полиције у погледу спречавања криминалитета.

На неки начин, поменуто стање нам потврђују и грађани, јер су се они на слично постављено питање изјаснили тако да мање од 20% испитаника сматра да је имало добру или углавном добру комуникацију са полицијским службеницима. Дакле, сасвим је јасно да грађани нису задовољни начином на који са њима комуницирају полицијски службеници. Овакав резултат је само потврдио претходно изнети став који смо узели на основу изнетих ставова полицијских службеника. Очигледно је да постоји значајан пробем у комуникацији између грађана и полиције.

Перцепција полицијских службеника о томе шта мисле грађани о учинковитости полиције у погледу спречавања криминалитета је таква да више од 50% испитаника (њих 57%) сматра да грађани нису задовољни радом полиције, тј. како полиција вршењем својих послова утиче на спречавање криминалитета. Очигледно је да су полицијски службеници и сами свесни својих недостатака у раду, да су дошли до спознаје да полиција може бити доста ефикаснија у свом поступању, као и свесни чињенице да очигледно мањак поверења које грађани имају у полицију представља значајну препреку у ефикаснијем поступању полиције у вршењу њених послова и спречавању криминалитета.

Вероватно разлог за овакав став полицијских службеника треба тражити и у нивоу сарадње полиције са грађанима. Пре свега мислимо на сарадњу која доприноси бољем оперативном раду полиције, што свакако представља веома важан чинилац

успешног рада полиције у погледу спречавања криминалитета. У проведеном истраживању свега 34,47% испитаника (полицијских службеника) је изнело став да између полиције и грађана постоји сарадња која доприноси бољем оперативном раду полиције. Дакле, само једна трећина испитаника сматра да постоји поменути облик сарадње са грађанима, што још једном потврђује став да се на таквим основама не може заснивати претерано успешно спречавање криминалитета.

Може се рећи да је сарадња са грађанима условљена усмеравањем пажње полицијских службеника ка решавању проблема грађана, као и ка тежњи да се са грађанима успостави однос поверења. У проведеном истраживању смо од грађана сазнали да тек око 10,48% испитаника сматра да полицијски службеници некада пажњу посвећују развијању односа са грађанима, док 3,12% испитаника сматра како полиција ради свакодневно на развијању односа са грађанима. Дакле, више је него очигледно да грађани сматрају како полиција у довољној мери не посвећује пажњу сарадњи са грађанима, јер су на постављено питање изнели претежно негативан став. По овом питању, негативан став је изнело 64,59% испитаника.

Опредељеност полиције ка превентивном деловању, најбоље се може спознати кроз учесталост примене превентивних полицијских овлашћења. Кроз проведено истраживање смо од полицијских службеника сазнали колико често у свом раду употребљавају ова овлашћења. Они су се изјаснили тако да преко 60% испитаника сматра како превентивна полицијска овлашћења у свом раду примењује ретко или никада. Дакле, полиција у свом раду очигледно није довољно посвећена употреби превентивних полицијских овлашћења. Овај резултат је само још једна чињеница која недвомислено упућује на закључак да полиција није у довољној мери посвећена превентивном деловању.

Анализирани статистички показатељи, које нам је доставио МУП Републике Српске, указали су нам на то да се број легитимисаних лица смањује, почевши од 2011. године ка 2020. години. Видели смо како се на крају овог периода број легитимисаних лица у односу на 2011. годину смањило за око 40%. С обзиром на то да се легитимисање лица сматра једним од најприменљивијих превентивних полицијских овлашћења, овај податак можемо тумачити као мању посвећеност полиције у његовој примени, што само потврђује претходно изнету констатацију о слабој посвећености полиције примени превентивних полицијских овлашћења. Затим смо видели да број изведених оперативнотактичких мера и радњи у посматраном периоду има сличну закономерност као и податак који се односи на легитимисање лица. Највећи број оперативнотактичких мера и радњи је извршен у 2011. години, укупно 4.715, док је тај број претежно опадао у наредним годинама, тако да је у 2020. години износио 2.745. Исто тако, и број сачињених криминалистичко-обавештајних извештаја нам показује исти тренд. У посматраном периоду највећи број сачињених КОИ је био у 2012. години, 34.109 извештај, па се смањивао сваке наредне године, да би у 2020. години износио 20.406 извештаја (за скоро 14.000 извештаја мање). Поготово је забрињавајуће што, према достављеним статистичким показатељима, свега око 5% КОИ служи откривању кривичних дела, и приближно толико извршилаца. Нејасно је да ли остатак извештаја отпада на спречавање криминалитета или је једноставно без употребне вредности. Тренд се наставља и код извршених прегледа лица, предмета и возила, јер је број извршених прегледа, по статистичким показатељима, недопустиво мали. Посебно треба апострофирати да се у целој полицијској организацији изврши на годишњем нивоу између 600 и 700 превентивних прегледа, што је просечно око 2 прегледа дневно на нивоу целокупне полицијске организације. А у погледу прегледа возила и лица можемо слободно рећи да се евиденције и не воде исправно, јер према достављеним показатељима, свега неколико

прегледа се уради на нивоу целокупне организације у току целе календарске године (сматрамо да се не воде исправно евиденције, јер је тешко поверовати да су подаци исправни, пошто би, ако би то био случај, ово било недопустиво лоше стање).

Након што узмемо у обзир све наведене резултате истраживања, статистичке показатеље, анализирану литературу и закључке до којих смо дошли, можемо констатовати да је потврђена *прва посебна хипотеза*, која је гласила: полиција Републике Српске није у довољној мери усмерена на обављање послова полиције којима се доприноси превенцији криминалитета.

Тужилачки концепт истраге који је у примени од 2003. године у Републици Српској, одредио је, у већем делу, начин вршења кривичне функције полиције. Део послова полиције који се односи на спречавање криминалитета везан је за одредбе Закона о кривичном поступку, или, можемо слободно рећи, за сарадњу полиције и тужилаштва. Тужилац руководи истрагом и надзире рад полиције у истрази. С обзиром на то, јасно је да активност полиције у великој мери зависи од сарадње са тужиоцем. Може се рећи да сарадња почиње у тренутку када полиција својим оперативним радом на терену дође до сазања да постоје основи сумње да је неко лице извршило кривично дело, о чему обавештава тужиоца. Управо у том моменту, изгледа, и настају почетни проблеми у поменутој сарадњи. Неким ранијим истраживањима се утврдило да очигледно постоји проблем у овој сарадњи, јер анализирајући статистичке показатеље Тужилаштва БиХ у периоду од 2010. до 2016. године, дошло се до закључка да су тужилаштва укупно запримила 217.096 пријава, од чега је у 148.998 случајева наређена истрага, што значи да је 68.071 или 31,36% (скоро једна трећина) пријава одбачено као неосновано и уопште није наређено покретање истраге. Даљом анализом и поређењем се дошло до податка да је пресуда за 45.178 или 30,32% мање у односу на наређене истраге, или их је за 113.276 или 52,18% мање у односу на пријаве које су запримила тужилаштва (процесуира се само једна половина свих поднетих пријава од стране полицијских агенција). До закључка да постоје проблеми у сарадњи полиције и тужилаштва дошло се на основу ових података, јер уколико се изгуби партнерски однос између полиције и тужилаштва, то се одмах рефлектује на ефикасност у реализацији послова полиције који су прописани Законом о кривичном поступку. Можемо слободно рећи да приликом извршавања послова полиције у складу са ЗКП-ом, полиција, користећи своја знања из криминалистике, оперативно-тактичким мерама и радњама обликује истрагу и ставља се, у практичном смислу, у улогу једног од главних чинилаца кривичног поступка. Полиција вршењем својих послова у истрази спроводи доказне радње, чиме прибавља доказе за успешно покретање и спровођење кривичног поступка. Дакле, уколико полиција нема адекватну сарадњу са тужилашвом, целокупни исход кривичног поступка се доводи у питање, као што смо могли видети и из резултата које смо навели.

Када је реч о проблемима који се јављају у сарадњи полиције и тужилаштва, неопходно је рећи да је један озбиљнији проблем у сарадњи чињеница да је број тужилаца недовољан да би се испунила улога коју су тужиоци добили у кривичном поступку увођењем тужилачког концепта истраге. Треба навести податак да у Републици Српској имамо 89 поступајућих тужилаца, а да на нивоу једне године имамо око 15.000 предмета. Једноставно је закључити да је скоро немогуће очекивати од тако малог броја тужилаца да одговоре на такве захтеве, без обзира на њихову стручност. Једноставно је немогуће да они толики посао физички испрате.

Настојали смо у проведеном истраживању доћи до ставова полицијских службеника о сарадњи између полиције и тужилаштва. У погледу оцене сарадње полиције и тужилаштва, већина полицијских службеника сарадњу оцењује као добру,

тако мисли њих 58,40%. Међутим, значајан број испитаника сматра да сарадња није задовољавајућа, 27,35% испитаника, док је 9,69% испитаника сарадњу оценило као веома лошу. Ипак, уважавајући добијене резултате, видимо да се већина послицијских службеника позитивно изразила по питању оцене сарадње између полиције и тужилаштва, али на то да има проблема у сарадњи између полиције и тужилаштва јасно нам указује податак што је ову сарадњу у негативном контексту окарактерисало (оценило) скоро 40% испитаника.

Кад се говори о сарадњи између полиције и тужилаштва, онда је важно утврдити колико та сарадња доприноси спречавању криминалитета. Кроз истраживање смо од полицијских службеника тражили њихову процену у коликој мери ова сарадња доприноси ефикасном спречавању криминалитета. С обзиром на њихове процене, видели смо да се само 33% испитаника позитивно изјаснило о утицају тренутног нивоа сарадње полиције и тужилаштва на спречавање криминалитета. Дакле, очигледно је да полицијски службеници сматрају како би ниво сарадње полиције и тужилаштва требао бити на вишем нивоу да би могао имати већи утицај на спречавање криминалитета. И на основу овога можемо закључити да очигледно постоје проблеми у сарадњи који су код полицијских службеника формирали негативне ставове по питању тренутног нивоа сарадње.

Значајан показатељ о природи сарадње између полиције и тужилаштва представља број одбачених пријава које полиција подноси тужилаштву. Уколико је тај број одбачених пријава већи (или значајан), утолико су значајнији проблеми у сарадњи између полиције и тужилаштва. Полицијски службеници су се кроз проведено истраживање изјаснили тако да њих 77,21% сматра да тужилаштво одбацује велики број пријава које му полиција поднесе. Више је него јасно да полицијски службеници имају свест о чињеници да тужилаштво одбацују велики број поднетих пријава, као и да у сарадњи између полиције и тужилаштва постоје очигледно проблеми. Овај податак је још један показатељ који нам указује на то да тренутно сарадња између полиције и тужилаштва није на нивоу који гарантује ефикасно спречавање криминалитета.

У погледу добијања што више ставова полицијских службеника о сарадњи полиције и тужилаштва, настојали смо доћи и до сазнања о личним утисцима полицијских службеника у погледу подршке коју им тужилаштво пружа у њиховом раду. Овде смо желели добити личне ставове полицијских службеника који су засновани на њиховом личном искуству, искуствима њихових колега и вредносним ставовима које су формирали вршећи свакодневно послове полиције и познајући целокупну ситуацију. Велики број полицијских службеника, њих 43,59% је изнело став да им се чини како тужилаштво не подржава рад полиције, 41,60% испитаника је изнело неутралан став по овом питању, док се свега 14,81% испитаника изјаснило да им се никада није чинило да тужилаштво не подржава полицију у њеном раду. Потпуно је очигледно да полицијски службеници немају осећај како их тужилаштво подржава у њиховом раду, јер је свега 14,81% испитаника изнело свој позитиван став о постављеном питању. Илузорно је очекивати да се у таквим околностима може десити да полиција буде ефикасна у вршењу своје кривичне функције, којом би допринела високом нивоу спречавања криминалитета.

Треба нагласити да, ако се узму у обзир сви резултати добијени из одговора на питања постављена полицијским службеницима, а која су се односила на сарадњу између полиције и тужилаштва, можемо закључити да полицијски службеници сматрају како тужилаштво одбације велики број пријава које им подноси полиција, затим да полицијски службеници сматрају како их тужилаштво не подржава у њиховом раду, као

и да тренутни ниво сарадње између полиције и тужилаштва не доприноси у довољној мери спречавању криминалитета.

У истраживању смо настојали доћи и до ставова грађана по питању сарадње између полиције и тужилаштва, јер смо то сматрали независним мишљењем некога ко не учествује у кривичном поступку. Ставови грађана су такви да њих 208 или 58,92% сматра да сарадња између полиције и тужилаштва није добра, док је само 18 или 5,10% грађана изнело став да сматра како је сарадња између полиције и тужилаштва добра. Потпуно је јасно да грађани сматрају како сарадња између полиције и тужилаштва није добра, а да су до тог закључка вероватно дошли с обзиром на своје лично искуство, професију којом се баве, информације до којих могу да дођу кроз свој посао, разговоре са другим грађанима, као и информације до којих долазе кроз средства јавног информисања. Према њиховом мишљењу, очигледно је да сматрају како се сарадња полиције и тужилаштва не одвија на високом нивоу.

Поред проведеног истраживања, прикупљања ставова полицијских службеника и грађана о сарадњи између полиције и тужилаштва, анализе ранијих истраживања која смо навели, извршили смо анализу процесних одлука у тужилаштвима Републике Српске за период од 2014. до 2018. године, и видели да је у овом периоду поднесено укупно 40.851 пријава од стране полиције Републике Српске. У посматраном периоду тужилаштва су, наредбом о неспровођењу истраге, одбацила 6.917 или 16,9% пријава. Након што су тужилаштва наредила спровођење истраге, и након што су полицијски службеници применили радње доказивања (извршили послове полиције у складу са Законом о кривичном поступку) под надзором тужиоца, подигнуто је укупно 21.785 оптужница. Из овога видимо да је оптужница у односу на поднете пријаве од стране полиције мање за 19.066 или 46,7%. Дакле, поредећи број пријава поднетих тужилаштвима са бројем донетих осуђујућих пресуда, долазимо до податка да је осуђујућих пресуда за 20.589 или 49,6% мање у односу на поднете пријаве. Према овим подацима се очигледно може довести у питање ефикасност полиције у вршењу послова полиције по Закону о кривичном поступку, јер је, просечно гледајући, свега 53,3% пријава резултирало подизањем оптужнице након проведених радњи доказивања. Исто тако, може се закључити да или полиција није довољно ефикасна у вршењу послова полиције, или тужилаштво није вешто и ефикасно у руковођењу радњама доказивања, јер изнети податак нам говори да у истрази тужилаштво и полиција, у скоро половини случајева, не прикупе довољно доказа за подизање оптужнице.

Према свему што смо навели, почевши од ранијих анализа званичних статистичких показатеља, резултатима проведеног истраживања, као и анализи статистичких показатеља о раду тужилаштва и полиције, можемо извести закључак да је потврђена *друга посебна хипотеза*, која је гласила: сарадња између полиције и тужилаштва у Републици Српској није на нивоу који је потребан за ефикасно спречавање криминалитета.

Поверење грађана у рад полиције је сложен однос који се успоставља између грађана и полиције. На поверење грађана у рад полиције утичу многобројни фактори од којих тај однос зависи. Скоро све полицијске организације покушавају да задобију поверење грађана, како би на основу тога створиле претпорставке за своје ефикасније деловање у пракси и успешно извршавање својих послова. У сврху побољшања односа између грађана и полиције, тачније у сврху придобијања већег поверења грађана, на теритрији Републике Српске, 2004. године, почело се са имплементацијом концепта рада полиције у заједници. Кроз овај концепт се покушала успоставити добра сарадња између полиције и грађана, изградити партнерски односи, те на основу тога повећати ниво поверења које грађани имају у рад полиције. Рад полиције који се усмерен ка заједници

подразумевао је остваривање високог нивоа партнерства између заједнице и полиције. Део концепта рада полиције у заједници, полицијске активности усмеравао је на изграђивање позитивних релација са грађанима, а делом је мењао начин рада полиције на безбедносном сектору. Међутим, дефинитиван крај концепта рада полиције у заједници, као нове филозофије полицијског поступања, у полицији Републике Српске је означен, након десетак година његове активне примене, када је 2017. године у Правилнику о организацији и систематизацији радних места у МУП-у Републике Српске, дошло до потпуног изостављања (укидања) радних места која су у свом називу имала одредницу "рад полиције у заједници". Од целокупног концепта је остало формално извештавање у месечним извештајима полицијских станица, које се своди увек на неколико реченица – боље рећи фраза без суштинске вредности.

Кроз истраживање смо добили потврду нашег става да је концепт рада полиције у заједници престао са својом суштинском применом. Ово су нам потврдили полицијски службеници који су углавном негативно одговорили на питање да ли се у њиховој организационој јединици примењује концепт рада полиције у заједници. Тачније, 37,61% испитаника се изјаснило како се овај концепт и даље примењује у њиховој организационој јединици. Практично, у већини организационих јединица, а напомињемо да је већина полицијских службеника запослена на локалном нивоу, концепт рада полиције у заједници се не примењује. Дакле, званично се у актима о организацији и систематизацији радних места не налазе радна места везана за овај концепт, а већина полицијских службеника (скоро две трећине), тврди како се овај концепт не примењује у њиховој организационој јединици. Практично, од придобијања поверења грађана које се требало заснивати на овом концепту, у протеклих неколико година, нема ништа.

Колико, како и на који начин се рад полиције у заједници тренутно примењује на терену, пошто је било полицијских службеника који су изнели став да се тај концепт у њиховим организационим јединицама примењује, најбоље су нам сведочили одговори грађана на питање да ли полицијски службеници некада разговарају са њима о проблемима у њиховој заједници. Укупно 85% грађана се изјаснило негативно по питању комуникације полицијских службеника са њима у погледу проблема у њиховој локалној заједници. Дакле, већина грађана у проведеном истраживању се изјаснила да полицијски службеници ретко или никада не разговарају са њима о проблемима у њиховој локалној заједници. Практично, ово је јасан показатељ који нам говори о томе да се концепт рада полиције у заједници не примењује на терену, али, што је још много важније, говори нам о чињеници да полицијски службеници мало раде на изграђивању позитивних односа са грађанима и придобијању њиховог поверења.

С обзиром на поменуте резултате који се односе на деловање полиције у погледу стварања поверења грађана у њен рад, кроз истраживање смо настојали доћи до конкретних одговора испитаника који би нам могли послужити за доношење коначног суда о поверењу грађана у рад полиције. Приликом квантитативне анализе добијених одговора испитаника утврдили смо да се, с обзиром на изнесени лични став грађана, половина испитаника изјаснила да нема поверења у рад полиције. Конкретно 54,67% испитаника се изјаснило да они лично немају поверења у полицију, 22,66% испитаника се изјаснило да нема став по овом питању, док се свега 22,67% испитаника изјаснило да има поверења у полицију. Дакле, лични ставови грађана су такви да пола испитаника који су учествовали у истраживању су се изјаснили како немају поверење у полицију.

Поверење грађана у рад полиције смо настојали сагледати са аспекта полицијских службеника, као и са аспекта грађана. Да бисмо могли ићи у даљу оцену овог поверења, у истраживању смо полицијске службенике питали колико им се често грађани обраћају

за помоћ. Као резултате на ово постављено питање смо добили следеће: 32 или 9,12% испитаника се изјаснило да им се грађани свакодневно обраћају, 125 или 35,61% испитаника је рекло да им се грађани често обраћају за помоћ, 164 или 46,71% испитаника је изнело став да им се грађани ретко обраћају за помоћ, док је 30 или 8,55% испитаника тврдило како им се грађани мало или никако не обраћају за помоћ. Дакле, испод 50% полицијских службеника се изјаснило да им се грађани свакодневно или често обраћају, што свакако можемо тумачити као потврду раније изнетих ставова о поверењу грађана у полицију. Уколико грађани имају значајан ниво поверења у рад полиције, онда се претпоставља да се неће устручавати да комуницирају са полицијским службеницима, те их питати за помоћ. Уколико се то не дешава, што је случај код више од половине полицијских службеника који су били испитаници у овом истраживању, онда је више него очигледно да нешто у односу (поверењу) између грађана и полиције није у реду.

Поред тога што смо грађане питали за њихов лични став (процену) о њиховом личном поверењу у полицију, тражили смо од њих да процене колико грађани, као колективитет, верују полицији. Грађани су направили процену по којој 19,55% анкетираних сматра да грађани не верују полицији, 49,58% грађана сматра да грађани веома мало верују полицији, 24,93% изјаснило се да грађани нити верују нити не верују полицији, 4,25% сматра да грађани верују полицији у великој мери, док је само 1,70% испитаника става да грађани у потпуности верују полицији. Неведени резултати су више него забрињавајући, јер према њима, 69,13% испитаника (грађана) сматра да грађани не верују или веома мало верују полицији.

Из свега што смо изнели, а везано је за поверење грађана у полицију, можемо недвосмислено закључити да је потврђена *трећа посебна хипотеза*, која је гласила: поверење грађана у полицију Републике Српске није на задовољавајућем нивоу.

Организациона структура представља један од основних елемената сваке организације, па је то случај и са полицијском. За ефикасно вршење послова полиције, као и уопште ефикасно деловање полиције у пракси, неопходно је да буде успостављена рационална, сврсисходна, функционална и логична организациона структура. Приликом њеног успостављања неопходно је да буду испоштовани сви најважнији принципи: кохезије и координације, поделе рада, повезаности послова по сличности, хијерархије, спроводљивости контроле итд. Дакле, да би полиција могла бити довољно ефикасна у вршењу својих послова, неопходно је да њена организациона структура буде успостављена на рационалан, функционалан и логичан начин, уз поштовање свих неопходних принципа. До сазнања о томе колико су полицијски службеници свесни чињенице да организациона структура доприноси вршењу послова полиције и спречавању криминалитета, дошли смо кроз проведено истраживање. С обзиром на то да су резултати били такви да је 14,53% испитаника било става да начин организације полиције у потпуности доприноси вршењу послова полиције, а 61,25% испитаника да начин организације полиције у великој мери доприноси вршењу послова полиције, видимо да је 75% испитаника изнело став да начин организације полиције има велики утицај на (ефикасно) вршење послова полиције. Дакле, полицијски службеници имају потпуну спознају о томе колико организациона структура полиције доприноси вршењу послова полиције и колики утицај она има на ефикасно спречавање криминалитета.

Након спознаје о томе колико начин организације полиције доприноси вршењу послова полиције, логично је било утврдити колико, према мишљењу полицијских службеника, тренутна организација и начин функционисања полиције Републике Српске доприноси спречавању криминалитета. Ово сматрамо једним од важних питања у овом истраживању, јер се њиме долази до значајне спознаје о организацији полиције, начину њеног функционисања, функционалности целокупне полицијске организације,

те оцени тренутних капацитета полиције за спречавање криминалитета. Како смо видели раније, на ово питање је око 51% испитаника изнело став да тренутна организациона структура и начин функционисања полиције, према мишљењу испитаника, у потпуности или у великој мери доприноси спречавању криминалитета. Како је значајан број испитаника био неодређеног става по овом питању, према резултатима истраживања се може закључити да тренутна организација и начин функционисања полиције Републике Српске, према мишљењу полицијских службеника, доприноси спречавању криминалитета. Међутим, према ставовима друге половине испитаника (оних који су изразили неутралан или негативан став по овом питању), очигледно је да постоје неки проблеми у организацији и начину функционисања полиције.

Иако све линије рада које постоје у полицији, дају свој допринос ефикасном вршењу послова полиције и спречавању криминалитета, ипак је највећа одговорност на линији рада криминалистичке полиције. Пошто су се у прошлости често дешавале промене у организационој структури полиције Републике Српске, истраживање нам је послужило да дођемо до ставова полицијских службеника о томе колико тренутна организација криминалистичке полиције доприноси ефикасном вршењу послова полиције који су усмерени на спречавање криминалитета. Одговори испитаника су били такви да је њих 67,81% изнело претежно негативан став по питању утицаја тренутне организације криминалистичке полиције на спречавање криминалитета, а већина је закључила да би се тренутни начин организације криминалистичке полиције требао мењати. Дакле, очигледно је да полицијски службеници који свакодневно врше послове полиције и који су упознати са утицајем тренутне организације криминалистичке полиције на спречавање криминалитета, сматрају како је неопходно мењати тренутни начин организације криминалистичке полиције. Овакви резултати истраживања нам потврђују мишљење да су промене, које су се десиле у организацији криминалистичке полиције у претходном периоду, очигледно негативно утицале на начин функционисања криминалистичке полиције, јер је ова линија рада подељена на више делова и не чини јединствену целину, док на локалном нивоу (у оквиру полицијских станица) више нема успостављених (засебних) организационих јединица криминалистичке полиције. Резултати су потврдили изнесене ставове у теоријском разматрању и указали на проблеме у начину функционисања и начину организације дела полицијске структуре. Очигледно је да полицијски службеници желе промене у организацији криминалистичке полиције, а да те промене сматрају неопходним за ефикасније поступање полиције у погледу спречавања криминалитета.

Координација и сарадња између свих линија рада у полицијској организацији представља један од основних фактора за ефикасан начин рада полиције. Успешно спречавање криминалитета је незамисливо без сарадње и садејства свих основних и унутрашњих организационих јединица једне полицијске организације. Наравно, успешно спречавање најтежих и организованих облика криминалитета захтева и много ширу сарадњу, тј. сарадњу коју можемо означити као међуполицијску, која се одвија на нивоу једне државе, али свакако и ону која се односи на међународну полицијску сарадњу. У provedеном истраживању полицијски службеници су изнели своје мишљење о тренутном нивоу сарадње између различитих линија рада у полицији Републике Српске. Према њиховом мишљењу видели смо да већина полицијских службеника има позитиван став о тренутном нивоу сарадње између различитих линија рада у полицији Републике Српске у погледу спречавања криминалитета, пошто је око 65% испитаника сарадњу оценило једном од позитивних оцена.

Узимајући у обзир наведене резултате и закључке који проистичу из њих, може се рећи да је *четврта посебна хипотеза* потврђена, а она је гласила: тренутни начин

организације полиције Републике Српске утиче, у довољној мери, на ефикасно вршење послова полиције и спречавање криминалитета.

На спречавање криминалитета од стране полиције може утицати велики број негативних фактора, који њено деловање могу учинити мање ефикасним. Сматра се да је одсуство јасног дефинисања и одређивања улоге свих субјеката друштва који би требали учествовати у систему спречавања криминалитета значајан негативни фактор који утиче на ефикасно поступање полиције. Пре свега, одсуство јасно дефинисаног и компактног система спречавања криминалитета може бити јасан показатељ одсуства стварене политичке воље за његово успостављање. С обзиром на сложеност Босне и Херцеговине, подељеност између политичких елита различитих народа који живе у њој, многобројне функционалне проблеме у држави, уопште не чуди што систем за спречавање криминалитета не постоји. Ово се, наравно, рефлектује и на рад полиције Републике Српске, па сигурно доприноси и смањењу њене ефикасности у вршењу послова који су усмерени на спречавање криминалитета. Стање у БиХ је такво да можемо говорити само о нормативноправном уређењу појединих државних органа који су задужени за спречавање криминалитета, али не можемо говорити о нормативноправном уређењу система спречавања криминалитета. Дакле, у Босни и Херцеговини (и Републици Српској) нема посебних прописа којима се успоставља један јединствен систем који је усмерен на спречавање криминалитета, а у чијем саставу се налазе органи чије су надлежности јасно дефинисане.

Даље, поред очигледних проблема у нормативноправном уређењу и организацији система превенције криминалитета, у пракси се јављају и проблеми који су последица руковођења унутар полицијских организација. Ови проблеми се сматрају значајним, јер погрешан начин руковођења код полицијских службеника проузрокује незаинтересованост за посао, апатију, демотивисаност и сл. Пракса је показала да се губитак жеље за радом код полицијских службеника јавља најчешће због лошег управљања и руковођења, фаворизовања подобних, а не квалитетних радника (полицијских службеника), занемаривања мера и радњи које доприносе спречавању криминалитета, лоше кадровске политике, мешања политике у оперативну делатност полиције, израженог каријеризма код руководиоца итд.

Мотивисаност полицијских службеника најбоље се може сагледати кроз њихову самоницијативност. Настојали смо кроз истраживање доћи управо до овог податка, јер нам он даје одговор на питање да ли је радно окружење полицијских службеника такво да негативно утиче на њихов рад. Самоиницијативност полицијских службеника је од велике важности за спречавање криминалитета, јер то нам гарантује да полицијски службеници делују на узроке који доводе до вршења кривичних дела, а с друге стране јамчи ефикасност у поступању полиције приликом вршења њених послова. Истраживање нам је показало да се мање од 50% полицијских службеника позитивно изјаснило о постојању самоницијативности у организационој јединици где су они запослени. Овакви резултати представљају несумњиво лош показатељ самоницијативности у раду полицијских службеника. Они нам указују на то да су евидентно присутни проблеми у пракси који демотивишу полицијске службенике.

Једна од значајних активности која се проводи унутар полицијске организације, а која има велики утицај на њен начин функционисања, јесте кадровска политика. Запостављањем кадровске политике, или њеним погрешним вођењем, стварају се проблеми у раду полиције који смањују њену ефикасност. Дакле, начин вођења кадровске политике у полицијским агенцијама има значајан утицај на њихову активност у погледу спречавања криминалитета. У истраживању, на постављено питање да ли се у полицији води исправна кадровска политика, полицијски службеници су одговорили на

следећи начин: 22 или 6,27% испитаника сматра да се у полицији води исправна кадровска политика, 90 или 25,64% испитаника није изнело свој став, а 239 или 68,09% испитаника сматра да се у полицији не води исправна кадровска политика. Према одговорима испитаника можемо донети закључак да је број негативних одговора на постављено питање велики и да полицијски службеници очигледно мисле, на основу својих сазнања и искустава, да се у полицији не води исправна кадровска политика.

Парцепцију полицијских службеника о начину вођења кадровске политике у полицији смо на неки начин у истраживању проверили кроз питање које се односило на то да нам полицијски службеници кажу познају ли кадрове који раде у полицији, а који према својим стручним квалификацијама то не заслужују. Као договоре на ово питање добили смо да се: 231 или 65,81% испитаника изјаснило како познаје кадрове који раде у полицији, а који према својим стручним квалификацијама то не заслужују, 48 или 13,68% испитаника сматра да већина полицијских службеника (кадрова) који раде у полицији, према њиховим стручним квалификацијама то не заслужују, док су остали испитаници изнели позитивне ставове о овом питању. Дакле, збирно посматрајући резултате, само 2,56% испитаника је изнело став да не познаје кадрове који у полицији раде, а да то не заслужују с обзиром на њихове стручне квалификације. Овакво стање можемо само окарактерисати као недопустиво лоше и закључити да су испитаници (полицијски службеници) кроз одговоре које су дали на ово питање само потврдили свој став да се у полицији не води адекватна (исправна) кадровска политика.

На који начин се води кадровска политика, као и да ли је уопште могуће да полиција буде ефикасна у свом раду, директно зависи од броја запослених. Ово тврдимо јер основни предуслов за нормално функционисање било које организације, па тако и полицијске, представља адекватан број запослених. Сходно томе, да би полиција могла бити ефикасна у обављању својих послова, а самим тим и ефикасна у спречавању криминалитета, неопходно је да у свим организационом јединицама полиције Републике Српске има довољан број полицијских службеника. Према одговорима испитаника стање је такво, да се: 32 или 9,12% изјаснило како сматра да у њиховој организационој јединици има довољан број запослених, 14 или 3,99% испитаника није имало став по овом питању, а 305 или 86,89% испитаника сматра како у њиховој организационој јединици нема довољан број запослених полицијских службеника за нормално обављање послова полиције. На основу ових резултата само се може извући један закључак, а то је да тренутно у полицији Републике Српске нема довољан број запослених полицијских службеника за нормално обављање послова полиције. Ово је свакако забрињавајуће, јер је тешко очекивати да полиција, услед недостатка довољног броја запослених полицијских службеника, може бити ефикасна у вршењу послова полиције и спречавању криминалитета. Разлози за недостатак довољног броја полицијских службеника су свакако велики одлив кадрова из полиције у протеклих пет година (то је тренд који је изражен; пре пандемије, велики број полицијских службеника је споразумно прекинуо радни однос са МУП Републике Српске), вероватно и незадовољство радним окружењем и платама запослених, затим одлазак великог броја полицијских службеника у пензију, вероватно је на овакво стање утицао и начин вођења кадровске политике у полицији, која очигледно није била адекватна и није могла да реагује на поменута дешавања (одлазак великог броја запослених), затим неадекватно планирање кадрова итд.

Утицај политике на рад полиције може представљати велики проблем за несметано деловање полиције у пракси. Посебан проблем представља стање у коме политика може имати утицај на оперативни рад полиције. Такав утицај се сматра најдиректнијим мешањем у рад полиције и негативно утиче на све аспекте полицијског

рада, од њене ефикасности, оперативности, а посебно је штетно то што на такав начин долази до слабљења (губљења) поверења грађана у рад полиције. Политички утицај на оперативни рад полиције један од основних негативних фактора који угрожавају ефикасан рад полиције у обављању њених послова и спречавају криминалитета. У проведеном истраживању, о утицају политике на оперативни рад полиције, полицијски службеници су се изјаснили на следећи начин: 171 или 48,72% испитаника се изјаснило да политика апсолутно управља оперативним радом полиције, 119 или 33,90% испитаника сматра да политика у појединим случајевима утиче на оперативни рад полиције, 58 или 16,52% испитаника је изразило неутралан став, док свега 3 или 0,85% испитаника сматра да се политика никада не меша у оперативни рад полиције. Дакле, сасвим је јасно да полицијски службеници сматрају како политика има велики утицај на оперативни рад полиције.

Да би политичке елите утицале на оперативни рад полиције, прво морају да остваре утицај на кадровску политику која се води у полицијским агенцијама. Најдиректнији утицај на кадровску политику полицијских структура огледа се у мешању политике у унутрашња организациона и кадровска питања полицијских агенција. Ако политика има велики утицај на постављање руководиоца у полицији, тј. политичари одлучују директно ко ће бити руководилац у полицији, онда политичке елите имају велику могућност да касније остварују утицај на оперативни рад полиције. У проведеном истраживању смо питали полицијске службенике да се изјасне да ли, према њиховом мишљењу, политика утиче на постављање руководиоца у полицији. Како је 276 или 78,63% испитаника изнело мишљење да сматра како политика има утицај на постављање руководиоца у полицији, закључити се једино може да полицијски службеници сматрају да политика директно утиче на постављање руководиоца. Дакле, ако политика има утицај на постављање руководиоца у полицији, онда је разумљив и став полицијских службеника да политичке елите имају утицај на оперативни рад полиције. Приликом тумачења резултата из одговора на ово питање посебно забрињава чињеница да је веома мали број испитаника који су на постављено питање одговорили одрично, свега њих 2,28%, што нам говори да скоро не постоје полицијски службеници који мисле да политика не утиче на постављање руководиоца у полицији.

Даље, истраживање нам је показало да грађани сматрају како политика утиче на рад полиције, како се изјаснило њих 92,92% од укупног броја испитаника. Дакле, према резултатима истраживања сасвим је јасно да су грађани уверени да политика утиче на рад полиције. Овакав став грађана је проблематичан са аспекта поверења грађана у рад полиције. Сматрамо да овакав став грађана представља озбиљну препреку за успостављање поверења на релацији полиција – грађани, што представља проблем који се манифестује на ефикасно вршење послова полиције. У таквом стању нереално је очекивати да полиција у грађанима може имати искрене сараднике који јој могу дати важне инфомације битне за спречавање криминалитета.

Да постоје фактори који негативно утичу на ефикасно вршење послова полиције, о томе нам најбоље сведоче ставови полицијских службеника о квалитету вршења послова полиције. У истраживању су полицијски службеници оценили, њих 261 или 74,36%, да квалитет вршења послова треба поправити, јер је обављање послова полиције сведено на задовољавање форме. Очигледно је присутна демотивација код полицијских службеника, а чему су допринеле негативности које се јављају у полицијској пракси. Разлоге оваквом стању можемо вероватно тражити у мотивацији полицијских службеника, начину руковођења, лошој кадровској политици, непрофесионалности појединих полицијских службеника, негативном утицају политике на рад полиције, негативној селекцији кадрова, каријеризму руководиоца, лошој комуникацији са

грађанима, обуци полицијских службеника, недостатку довољног броја запослених, несамосталности организационих јединица у раду итд.

Примери каријеризма у полицијским структурама се све чешће могу пронаћи. Руководиоци који су њему склони теже лако и брзом напредовању у служби, али не на основу сопствених вредности и заслуга у раду и професионалној каријери, него свој напредак заснивају на непотизму и додворавању онима од којих њихово напредовање у служби зависи. Руководиоци који су склони каријеризму покушавају створити привид како је њихова организациона јединица посебно успешна у раду. Ово најчешће раде на начин да евиденције о стању криминалитета, на подручју за које су одговорни, не приказују на тачан начин. Таква активност појединаца има далекосежне негативне реперкусије на целокупну полицијску организацију у погледу вршења послова полиције. Наведено сматрамо, јер се планирање мера и радњи које ће полиција предузимати у погледу спречавања криминалитета, одређује на основу показатеља о стању криминалитета на неком подручју. Ако те евиденције нису тачне, уколико се из разлога популизма или нечијег каријеризма фингирају, онда се доводи у питање сврха вршења одређених послова полиције у погледу спречавања криминалитета. Дакле, евиденције које се воде у полицији представљају основу за планирање њене делатности у пракси. Пошто су полицијски службеници најбоље упознати са начином и веродостојношћу вођења ових евиденција, у истраживању смо од полицијских службеника тражили да изнесу свој став по том питању. Из добијених резултата истраживања је више него очигледно да се евиденције не воде на веродостојан начин, јер 255 или 72,65% испитаника је изразило став да евиденције о броју расветљених кривичних дела, које се воде у полицији, не дају праву слику о стању криминалитета, јер се не воде исправно, 77 или 21,94% испитаника није изнело став по овом питању, док је само 19 или 5,41% испитаника изнело став да евиденције о броју расветљених кривичних дела, које води полиција, дају праву слику о стању криминалитета. Дакле, на основу оваквих резултата потпуно је јасно да се службене евиденције о стању криминалитета не воде на исправан начин, те да не дају праву слику стања криминалитета. Ово нам само потврђује став да очигледно постоје руководиоци који покушавају стање безбедности, у подручју за које су одговорне организационе јединице којима руководе, представити много бољим него што то стварно јесте. Очигледно је у полицијској пракси такво стање да се због интереса појединаца, тј. популизма руководиоца, вероватно у неким случајевима и условљавања политичких елита да се стање прикаже бољим него што то стварно јесте, као и каријеризма појединаца који управљају организационим јединицама, стање криминалитета приказују у званичним евиденцијама бољим од стварног, што свакако има негативан утицај на квалитет вршења послова полиције.

Сматрамо да смо свим наведеним резултатима и образложењима која смо дали на основу њих доказали *пету посебну хипотезу*, која је гласила: постоји значајан број фактора који негативно утичу на квалитет вршења послова полиције Републике Српске и спречавање криминалитета.

С обзиром на то да смо видели како се концепт рада полиције у заједници више не примењује у раду полиције, барем не на начин како је то било када је та филозофија рада уведена у полицију Републике Српске, интересовали су нас ставови полицијских службеника о евентуалном увођењу новог концепта у рад полиције. Прецизније, желели смо сазнати да ли полицијски службеници сматрају да би нека нова филозофија рада полиције, или управљање полицијом на неки други начин, допринело ефикаснијем раду полиције у погледу спречавања криминалитета. Полицијски службеници, њих 112 или 31,91% изнело је да сматрају како би нова филозофија рада полиције могла допринети ефикаснијем раду полиције у погледу спречавања криминалитета, 191 или 54,42%

испитаника није имало став по овом питању, а 48 или 13,68% испитаника сматра да нова филозофија рада полиције не би могла допринети ефикаснијем раду полиције у погледу спречавања криминалитета. Квантитативно тумачећи резултате, видимо да само 13,68% испитаника сматра да нова филозофија рада полиције не би допринела ефикаснијем раду полиције у погледу спречавања криминалитета.

Евентуално увођење новог модела управљања у полицијске агенције у БиХ, сигурно ће представљати велики изазов за овај сложен некоординиран полицијски систем. Према искуству других држава, а узимајући у обзир чињеницу да ће то бити услов који БиХ мора испунити на свом путу прикључења Европској унији, управљање полицијом кроз полицијско-обавештајни модел могло би позитивно утицати на ефикасно вршење послова полиције у погледу спречавања криминалитета. Ово сматрамо јер основу овог модела практично представља криминалистичко-обавештајни рад на терену и прикупљање информација од стране полицијских службеника, те каснија обрада тих информација и доношење стартешких одлука на основу таквих информација. Дакле, полицијским активностима се управља на основу криминалистичко-обавештајних информација које се прикупљају на терену, које се касније аналитички обрађују, те постају "финални производ" на основу кога се доносе одлуке о полицијској делатности. Ово би могло имати посебну предност ако узмемо у обзир чињеницу да се тренутне евиденције о стању криминалитета не воде на исправан начин и не дају стварну слику стања криминалитета. Увођењем овог модела би се превазишао и тај проблем.

Исто тако, у прилог увођењу овог модела говори и чињеница да је у појединим полицијским агенцијама у БиХ, у протеклом периоду, дошло до стварања две или више паралелних линија рада, од једне линије рада, па би примена овог модела могла имати позитиван утицај и у погледу концентрисања исте врсте послова у једну целину, а што би сасвим сигурно имало позитивне ефекте на укупан полицијски рад. Иако су ово у принципу питања организације, важно је нагласити да би само стриктна примена предложеног модела унутар сваке самосталне полицијске организације у БиХ позитивно утицала на побољшање вршења полицијских послова. Полицијско-обавештајни модел би допринео и бољој сарадњи полиције и грађана, тј. сигурно би се повећала настојања полицијских службеника да успоставе што боље односе са грађанима, како би могли доћи до што релевантнијих криминалистичко-обавештајних информација. Ово је од посебног значаја, јер смо видели да у истраживању 73,79% полицијских службеника сматра да криминалистичко-обавештајни рад полиције даје велики или значајан допринос спречавању криминалитета.

Узимајући у обзир резултате истраживања (ставове полицијских службеника), као и теоријске анализе које смо раније навели, сасвим изван позитиван утицај на ефикасније вршење послова полиције, те уважавајући искуства земаља у којима функционише полицијско-обавештајни модел, сматрамо да је потврђена **шеста посебна хипотеза**, која гласи: увођење полицијско-обавештајног модела у полицију Републике Српске омогућило би ефикаснији начин вршења послова полиције и спречавање криминалитета.

Уважавајући теоријска сазнања која смо презентовали, резултате истраживања које смо навели, резултате презентованих анализа, претходна истраживања у вези с нашим предметом истраживања, као и чињеницу да смо потврдили све посебне хипотезе, закључујемо да је потврђена **општа хипотеза**, која гласи: Квалитетно вршење послова полиције доприноси спречавању криминалитета, а зависи од законите и ефикасне примене полицијских овлашћења, начина организације и функционисања полиције, сарадње између полиције и тужилаштва, сарадње између полиције и грађана,

те унутрашњих и спољашњих фактора који директно утичу на ефикасно вршење послова полиције.

На основу презентованих резултата емпиријских истраживања, сагледавања свих проблема који утичу на ефикасно вршење послова полиције и спречавање криминалитета, те узимајући у обзир да су потврђене све постављене хипотезе, дошли смо до одређених сазнања која ћемо презентовати као наше препоруке:

а) У погледу остваривања генералне превенције криминалитета, неопходно је да полиција кроз вршење послова полиције на ефикаснији начин допринесе спречавању и расветљавању кривичних дела. Узимајући у обзир приметно велики број извештаја које тужилаштво одбацује, потребно је на ефикаснији начин да се прикупљају докази за успешно покретање и вођење кривичног поступка. С обзиром на тужилачки концепт истраге, ово је само могуће уколико се отклоне евидентни проблеми у сарадњи између полиције и тужилаштва. Да би дошло до боље сарадње између полиције и тужилаштва, неопходно је да се отклоне, у што скоријем периоду, узроци који доводе до грешака у њиховом раду. Потребно је да се изврши анализа међусобне сарадње, те да се укаже на учестале пропусте у раду и полиције и тужилаштва. Исто тако, треба пронаћи модалитет како би се повећао број поступајућих тужилаца, јер тренутно стање је такво да је број тужилаца недовољан да би се испунила улога коју су тужиоци добили у кривичном поступку увођењем тужилачког концепта истраге.

б) У погледу смањења броја напада на полицијске службенике приликом вршења послова полиције, неопходно је донети мере које би утицале на унапређење поступања полицијских службеника. Пре свега, потребно је отклонити факторе који оптерећују рад полицијских службеника, а који могу бити озбиљни узроци њихове виктимизације. Пре свега, треба подићи ниво обучености полиције, тј. успоставити потпуно јасан систем обуке полицијских службеника. Пошто тренутно у полицији Републике Српске, у организационом смислу, егзистирају две сличне организационе јединице које се баве стручном обуком запослених (Управа за полицијску обуку и Центар за обуку), у погледу стручног усавршавања треба отклонити све нејасноће и евентуалне сукобе надлежности. Такође, приметно је да се на специјалистичке обуке увек шаљу исти полицијски службеници, као и да се због преоптерећености полиције, у процес специјалистичке обуке не шаље довољан број запослених. Такво стање треба променити у скоријој будућности. Исто тако, обуком би се требали бавити кадрови са адекватним образовним и стручним квалификацијама. Обука полицијских службеника, да би имала своју употребну вредност и допринела њиховој заштити од евентуалне виктимизације, требала би: на јасан начин организовати стручно усавршавања запослених; обезбедити да кроз специјалистичке видове обуке пролазе сви запослени у одређеним периодима каријере; уважавати захтеве праксе приликом дефинисања планова и програма обуке; обуку реализовати уз већу примену научних метода; неопходно је да се за обуку запослених одаберу адекватани кадрови (који ће се на својим радним местима налазити захваљујући својим образовним и стручним компетенцијама, а не по казни или из неких других разлога); потребно је код руководиоца развити свест о значају организационих јединица које се баве обуком – да их престану сматрати "казненим одељењима"; обуку запослених проводити у суштинском смислу, а не ради задовољавања форме.

в) У циљу ефикаснијег поступања полиције (вршења њених послова и спречавања криминалитета) неопходно је да се преиспита начин вођења кадровске политике. Погрешан одабир кадрова, њихова неадекватна обука, распоређивање на неадекватна радна места, напредовање без основа, имају значајан негативан утицај на све полицијске организације. Пошто смо несумњиво у истраживањима дошли до показатеља који сведоче о девијацијама у вођењу кадровске политике у полицији,

неопходно је да се анализирају узроци који доводе до таквог стања. Пре свега, треба дужну пажњу посветити одабиру полицијских кадрова, пошто је тај процес често под утицајем политичких елита и разних видова протекције. Такође, учили смо да проблем представља и протекција приликом напредовања у служби, те је неопходно предузети мере које такво стање могу што пре променити. Посебну пажњу треба обратити на распоређивање кадрова на радна места која им, према њиховим стручним и образовним квалификацијама, не припадају. Све наведено има директан утицај на начин вршења послова полиције од стране полицијских службеника. У циљу решавања поменутих проблема, требало би: извршити адекватно планирање људских ресурса (прецизно установити потребе за потребним профилима кадрова, њихов број, одлив кадрова по основу пензионисања итд.); прецизирати временски период у којем одређени број кадрова треба обезбедити; извршити селекцију и регрутовање нових кадрова без протекције; по пријему кадрова обезбедити им адекватну социјализацију и стручну обуку; перманентно радити на стручном оспособљавању запослених; систематизацију радних места вршити по стварним потребама, а не по захтевима личне природе и интересима појединаца; кадрове распоређивати на радна места која им припадају сходно њиховим образовним и стручним квалификацијама; успоставити мерила за напредовање у полицијској служби и спречавати напредовање на основу протекције; предузети мере које ће кадровску политику ослободити утицаја политичких елита.

г) У циљу ефикаснијег вршења послова полиције, неопходно је извршити стандардизацију примене полицијских овлашћења. Њоме би се избегле девијације које се јављају приликом вршења послова полиције кроз примену полицијских овлашћења. Стандардизација би требала бити уведена на начин да прецизира поступање полиције, али не да се њеним увођењем онемогући или ограничи поступање полицијским службеницима. Оваквим начином стандардизације примене полицијских овлашћења допринело би се ефикаснијем вршењу послова полиције, полицијски посао би се поједноставио и допринело би се ефикаснијем раду полиције.

д) Неопходно је извршити рационализацију радних процеса у полицији. Када ово кажемо, превасходно имамо у виду чињеницу да је у претходном периоду дошло до усложњавања радних процеса, превасходно због организационих промена које су се десиле у полицији Републике Српске. Ради се о томе да је од линије рада криминалистичке полиције, створено неколико нових линија рада, а на локалном нивоу су укинута организационе јединице криминалистичке полиције. Ово је довело и до слабљења контролне активности, тј. стручног и инспекцијског надзора ове линије рада на локалном нивоу (нивоу где се врши највећи број послова полиције и превасходно остварује спречавање криминалитета). Требало би у наредном периоду извршити обједињавање у исту линију рада свих радних процеса који се односе на активности криминалистичке полиције, те успоставити посебне организационе јединице ове линије рада на локалном нивоу (у свим полицијским станицама).

ђ) Неопходно је за ефикасније вршење послова полиције и спречавање криминалитета унапредити рад полиције на безбедносном сектору, а пре свега већу пажњу посветити вршењу позорничке и патролне делатности. Треба анализирати све негативне факторе који утичу на слабљење поменутих делатности, и отклонити их у што краћем периоду. Руководиоци у полицијским станицама би требали предузети мере које би мотивисале полицијске службенике да у току вршења позорничке и патролне делатности настоје суштински обављати своју дужност, а не само формално испуњавати радне задатке. Сетимо се да је значајан број полицијски службеника у истраживању изнео став да полицијски службеници полицијске послове обављају на начин да би само задовољили форму. Треба анализирати узроке који доводе до демотивисања запослених

и отклонити их. Исто тако, полицијске службенике треба ослободити једног дела формалности (подношења великог броја извештаја који само служе у статистичке сврхе, без праве употребне вредности), које само оптерећују њихов рад и не остављају им довољно простора за посвећено обављање послова полиције на безбедносном сектору.

е) Неопходно је да се, очигледна, централизација свих радних процеса у полицији, која је довела до значајног нивоа несамосталности у раду локалних полицијских структура (полицијских станица) промени. Централизовање радних процеса, као и централизација доношења одлука на свим нивоима полицијске организације, неопходно је да се мења, јер има негативне реперкусије на брзину и ефикасност у вршењу послова полиције, те мотивацију полицијских службеника у извршавању њихових делатности. Она негативно утиче и на планирање дугорочних превентивних активности. Мора се локалним полицијским структурама (организационим јединицама) дати више самосталности у њиховом раду и планирању мера и радњи, те требају смањити захтеве за активности које се примењују *ad hoc*, како би се краткорочно побољшало стање криминалитета, а зенемарило дугорочно деловање у погледу тога.

ж) Неопходно је радити на унапређивању односа између полиције и грађана. Пре свега, ово је важно јер смо кроз емпиријско истраживање видели да су лошег нивоа поверења у рад полиције свесни и сами полицијски службеници, а такав њихов став су само потврдили грађани. Дакле, потребно је успоставити бољи ниво комуникације са грађанима, на безбедносном сектору више радити на успостављању бољих релација са грађанима, учествовати више у решавању њихових проблема како би се задобило њихово поверење, а неопходно је и деловати у пракси на начин да нема заштићених и повлашћених грађана, те на такав начин разбити ту предрасуду код грађана. Исто тако, неопходно је да се дневна активност полицијских службеника на безбедносном сектору одвија на начин да се од њих, кроз вршење редовних послова и задатака, тражи усмеравање пажње ка изграђивању бољих односа са грађанима. Да би полицијски службеници могли своју пажњу усмерити у наведеном правцу, требало би: смањити захтеве од стране надређених у току радног времена (мислимо на захтеве који се односе на испуњавање великог броја формалности), мотивисати полицијске службенике тако што ће се, од стране руководиоца, ценити и вредновати њихове активности које предузимају у циљу успостављања бољих релација са грађанима, пред полицијске службенике постављати јасне захтеве да требају радити на изграђивању поменутог односа, кроз повећање броја заослених у полицијским станицама побољшати присуство полиције на безбедносном сектору.

з) Неопходно је радити на ефикаснијем провођењу оперативне контроле и прикупљању довољног броја оперативних информација, како би се оперативни рад на терену подигао на виши ниво, чиме би полиција могла дати значајан допринос у погледу спречавања вршења кривичних дела. У том циљу, потребно је радити на успостављању оперативних веза у криминалним срединама, али и на успостављању што боље сарадње са грађанима који су спремни поделити своје информације и сазнања о безбедносно интересантним појавама и лицима са полицијом. Дакле, потребно је суштински радити на планском и систематском провођењу криминалистичко-обавештајне делатности у свим организационим јединицама полиције, али исто тако и вршити озбиљну проверу и анализу прикупљених информација са терена.

и) Непоходно је радити на испуњавању претпоставки за увођење полицијско-обавештајног модела у полицију Републике Српске, а након тога радити и на имплементацији овог модела. У погледу тога, треба ојачати оперативни рад на терену,

учинити ефикаснијим криминалистичко-обавештајни рад, те прикупити искуства суседних полицијских организација, пре свега Србије, у погледу функционисања полицијско-обавештајног модела. Потребно је убрзано радити на увођењу овог модела, како би се спречила ситуација у којој би он био наметнут као обавеза, а његова се имплементација у полицијском систему БиХ покушала искористити за остваривање циљева унитаризације полиције у БиХ.

ј) Ради ефикаснијег вршења послова полиције усмерених на спречавање криминалитета, неопходно је радити на изради стратешких докумената који би за циљ имали ефикасније поступање полиције. Доношењу ових докумената би требала претходити емпијска истраживања и анализа прикупљених података, као што је то био случај у Великој Британији, Сједињеним Америчким Државама итд. Коз доношење стратешких докумената требало би тежити успостављању организованог система спречавања криминалитета у Републици Српској у који би требали бити укључени сви релевантни државни субјекти.

к) Неопходно је да се планирање превенције, тј. планирање превентивних активности на терену и провођење адекватних превентивних програма одвија на основу процена које су реалне и које се заснивају на стварним и релевантним показатељима. У том циљу неопходно је вршити контролу вођења службених евиденција о стању криминалитета, спречити њихово неправилно вођење, те онемогућити да се стање криминалитета (безбедности) на неком подручју приказује нерелано бољим него што је то случај.

л) Неопходно је пронаћи модалитет по коме ће се превазићи проблем мерења успешности превенције криминала од стране полиције кроз вршење послова полиције. Тренутно стање у коме се полицијске евиденције састоје само од прикупљених и убележених незаконитих радњи грађана, нам не омогућавају мерење превенције. Евиденције о узроцима и околностима које погодују настанку криминалитета, као и евиденције о предузетим мерама и радњама о спречавању криминалитета, не постоје. Дакле, неопходно је успоставити и ове евиденције, како би се поставили реални услови за мерење доприноса у превенцији полиције. Исто тако, кроз успостављање јединственог система спречавања (превенције) криминалитета би се избегла ситуација да се исте мере, усмерене на превенцију криминалитета, примењују од стране неколико субјеката истовремено, што би такође допринело успешнијем мерењу превенције. Поред овога, требало би успоставити јасне критеријуме у полицији по којима би се могао установити допринос полицијских службеника овој делатности.

љ) У току анализе званичних статистичких показатеља смо установили да се статистички подаци евиденција из, који се односе на превентивна полицијска овлашћења, и предузете превентивне мере и радње, не воде на исправан начин. Неопходно је да се у наредном периоду више пажње посвети вођењу ових евиденција, да се оне воде на исправан начин, као би имале своју употребну вредност и могле служити за озбиљну анализу и доношење исправних одлука у погледу спречавања криминалитета.

м) Емпиријским истраживањем смо установили да је у пракси очигледно евидентан мањак броја запослених полицијских службеника у свим оргнизационим јединицама. Неопходно је у наредном периоду предузети активности у погледу повећања броја запослених, поготово у полицијским станицама, како би се послови полиције могли обављати на ефикасан начин, чиме би се позитивно утицало на спречавање криминалитета.

ЛИТЕРАТУРА

1. Allen, G., Harding, M., *Police Service Strength*, House of Commons Library, London, 2021.
2. Андонов, О., *Основи на криминалистичко разузнавање и криминалистичка анализа*, Астра принт, Скопје, 2012. године.
3. Андонов, О., Станковић-Пејновић, В., *Криминалистичко-обавештајни рад – теоријски и практични приступ савременог рада полиције*, У: Војно дело, број 3., Министарство одбране Републике Србије, Београд, 2014. године, стр.147–159.
4. Алексић, Ж., Шкулић, М., Жарковић, М., *Лексикон криминалистике*, Дигитал Дизајн, Београд, 2004. године.
5. Амићић, Г., Ћибић, Д., *Полицијска тактика*, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2011. године.
6. Амићић, Г., *Специфичности управљања људским ресурсима у полицији Републике Српске*, Интернационална асоцијација криминалиста, Бања Лука, 2009. године.
7. Andreescu, V., Keeling, D. G. *Explaining the public distrust of the police in the newest European Union Countries*. International Journal of Police Science and Management. 14 (3). 2012, pp. 219–245.
8. Alpert, G., Piguero, A., *Community policing: Contemporary readings*, Prospect Heights, Waveland Press, 1998.
9. Бановић, Б., Бејатовић, С., *Радње органа унутрашњих послова у преткривичном и претходном кривичном поступку и њихова доказна вредност*. У: Зборник радова "Место и улога полиције у преткривичном и претходном кривичном поступку", Београд, 2004. године, стр. 17–31.
10. Бановић, Б., *Кривично процесно право*, Службени гласник, Факултет безбедности, Београд, 2008. године.
11. Бановић, Б., *Примена специјалних истражних техника у превенцији и репресији тешких облика криминала*. У: Зборник радова "Тешки облици криминалитета и државна реакција", Интернационална асоцијација криминалиста: Министарство правде Републике Српске, Бања Лука, 2013. године, стр. 34–46.
12. Бановић, Б., Илић, А., *Медијска слика безбедносних разлика у школама*. У: Зборник радова "Безбедносни ризици у образовно васпитним установама". Факултет безбедности, Београд, 2012. године, стр. 167–181.
13. Бановић, Б., *Руководећа улога јавног тужиоца у преткривичном поступку*. У: Ревија за кривично право и криминологију, број 1, Београд, 2006. године, стр. 73–90.
14. Бановић, Б., Лајић, О., *Полицијска принуда и прикупљање обавештења у претходној истрази*. У: Правни живот, вол. 9, 2006. године, стр.787–900.
15. Бановић, Б., Кешетовић, Ж., *Претпоставке за нову улогу полиције у преткривичном и претходном кривичном поступку*, У: Зборник радова "Казнено законодавство: прогресивна или регресивна решења". Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2005. године, стр. 341–354.
16. Бановић, Б., Кесић, Т., Лајић, О., *Могући правци промене улоге полиције у кривичном поступку*. У: Безбедност- Полиција- Грађани, број 1, Бања Лука, 2005. године, стр. 56–70.

17. Бановић, Б., *Место и улога полиције у сузбијању тешких облика криминала*, У: Зборник радова "Тешки облици криминала". Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2004. године, стр. 65–84.
18. Бановић, Б., Талијан, М., Кешетовић, З., *Улога образовања и обуке полиције у борби против организованог криминала – искуства ВШУП*, У: Криминалистичке теме, број 3-4, Сарајево, 2003. године, стр. 35–50.
19. Бановић, Б., *Међусобни односи и компетентност органа предистражног поступка*, У: Правна држава и стручност процесних субјеката као инструмент супротстављања криминалитету, зборник радова, Правни факултет Крагујевац и Ханс Зајдел фондација, Крагујевац, 2015. године, стр. 75–89.
20. Бановић, Б., *Својство овлашћеног тужиоца према Законику о кривичном поступку*, У: Годишњак Факултета безбедности, Факултет безбедности, Београд, 2016. године, стр. 233–249.
21. Бановић, Б., *Ефикасност надлежних државних органа у откривању и гоњењу учинилаца кривичних дела насилничког имовинског криминалитета*, У: Безбедност, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, број 3/2019, Београд, 2019. године, стр. 73–87.
22. Бановић, Б., Специфичности криминалистичке контроле и криминалистичке обраде кривичних дела привредног криминалитета, У: зборник радова: "Сузбијање криминалитета", Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, 2004. године, стр. 173–188.
23. Бошковић, М., Матијевић, М., *Криминалистика оператива*, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2007. године.
24. Бабовић, Б., *Полиција у светском поретку*, НЕА, Београд, 1997. године.
25. Богдановић, Б., *Два века полиције у Србији*, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, Београд, 2002. године.
26. Бејатовић, С., *Нове тенденције у науци кривичног процесног права и кривичнопроцесно законодавство Србије*, Ревизија за криминологију и кривично право, год. 46, бр. 3/2008, Београд, 2008. године, стр.
27. Бачанин, Н., *О јавним овлашћењима*, У: Правни систем Србије и стандарди Европске Уније и Савета Европе, књига III, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу - Институт за правне и друштвене науке, Крагујевац, 2008. године.
28. Бајичић, В., *Полиција као субјекат откривања и доказивања кривичних дела и међународни правни стандарди у поступању*, У: Безбедност-Полиција-Грађани, часопис Министарства унутрашњих послова Републике Српске, број 1-2/16, Бања Лука, 2016. године, стр. 84–97.
29. Боровец, К., *Стратегија полиције у заједници и њезин утицај на страх од криминала, перцепцију криминалитета и јавног нереда у Хрватској – докторска дисертација*, Свеучилиште у Загребу, Едукацијско – рехабилитацијски факултет, Загреб, 20102. године.
30. Barthel, C., Heidemann, D., *Dienststellenentwicklung – die Aufgabe des Höheren Polizeivollzugsdienstes*. In: Stierle J., Wehe D., Siller H. (eds) *Handbuch Polizeimanagement*, Springer Gabler, Wiesbaden. 2017.

31. Bennett, T. H., *Crime Prevention*. In *The Handbook of Crime and Punishment*, edited by Michael Tonry. New York: Oxford University Press, 2011.
32. Brown, J., *Policing in the UK*, House of Commons Library, London, 2021.
33. Благач, И., *Приказ конференције "Управљање полицијом у 21 стољећу у контексту нових концепата"*, у: Полиција и сигурност, година 23., број 2., Загреб, 2014. године, стр. 197–204.
34. Битем, Д., Бојл, К., Увод у демократију, Креативни центар, Београд, 1997. године.
35. Bratton, K.V., Kacmar, K.M., *Extreme Careerism: The Dark Side of Impression Management*, in: *The dark side of organizational behavior*, Jossey-Bass, 2004., pp. 291-308.
36. Varends, E., Rousseau, D. M., Briner, R. B., *Evidence-Based Management*, Center for Evidence-Based Management, Amsterdam, доступно на: <https://www.cebma.org/wp-content/uploads/EvidenceBased-Practice-The-Basic-Principles.pdf>.
37. Вессариа, С., *О злочинима и казнама (Dei delitti e della pene)*, Књижевни круг, Сплит, 1990. године.
38. Bayley, D., *Patterns of policing – A comparative international analysis*, New Brunswick: Rutgers University Press, 1990.
39. Бранковић, Ж., *Значај легислативног уређења области превенције криминалитета*, У: Дипломатија и безбедност, година II, вол. 2, број 2/2019, Београд, 2019. године, стр. 173–187.
40. Brown, V., Benedict, W. R., *Perceptions of the Police: past findings, methodological issues, conceptual issues and policy implications*. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*. 25 (3)., 2002., pp. 543-580.
41. Водинелић, В., *Криминалистика, откривање и доказивање – теоретски и практични криминалистички и доказни проблеми – I том*, Факултет за безбедност и општедруштвена самозаштита, Скопје, 1985. године.
42. Вучинић, Б. Н., *Људска права, безбедност заједнице и сигурност појединца*, У: Људска права за неправнике, Филозофски факултет Свеучилишта у Загребу, Загреб, 2013. године, стр. 97–109.
43. Васиљевић, Р., Саламадија, М., *Улога полиције у тужилачком моделу истраге*, У: Безбедност-Полиција-Грађани, МУП Републике Српске, број 1-2/2015, Бања Лука, 2015. године, стр. 183–196.
44. Вуковић, С., *Превенција криминала*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2017. године.
45. Вуковић, С., Мијалковић, С., *Допринос припадника полиције сопственој виктимизацији*, Зборник радова "Угрожавање безбедности припадника полиције, узроци, облици и мере заштите", Полицијска академија, Београд, 2003. године, стр. 288–301.
46. Вуковић, С., Мијалковић, С., Бошковић, Г., *Превенција прања новца и финансирања тероризма – основне методе и могућности*. У: НБП Журнал за криминалистику и право, број 16(2), Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2011. године, стр. 117–131.
47. Greenwood, P. W., *Changing Lives: Delinquency Prevention as Crime-Control Policy*. University of Chicago Press, Chicago, 2006.

48. Гламочак, М., *Police de proximite у француској – изазов за традиционалну централизацију полициј*, У: зборник радова: "Рад полиције у заједници", Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2004. године, стр. 121–129.
49. Гаћиновић, Р., *Корени настанка полиције у модерној држави*, НБП – Журнал за криминалистику и право, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2015. године.
50. Гаћиновић, Р., *Модел савремених полицијских организација*, У: Часопис за његовање демократске политичке културе "Култура полиса", бр. 18., Култура – Полис, Нови Сад, 2012. године, стр. 234–247.
51. Гаћеша, Д., *Полиција, надлежност, организација, руковођење*, Удружење дефендолога Републике Српске, Бања Лука, 1998. године.
52. Гаћеша, Д., *Оперативни рад полиције на безбједносном сектору*, Удружење дефендолога Републике Српске, Бања Лука, 2001. године.
53. Glensor, R., Correia, M., Peak, K., *Policing communities: understanding crime and solving problems, an anthology*, Roxbury publishing company, Los Angeles, 1999.
54. Garland, D. *Ideas, institutions and situational crime prevention*. In A. Von Hirsch, D. Garland, and A. Wakefi (Eds.), *Ethical and social perspectives on situational crime prevention*, Oxford: Hart publishing, pp. 1–17, 2000.
55. Golstein, H., *Problem-oriented policing*, McGraw-Hill, New York, 1990.
56. Gissler E., Ruat L., Schneider J., Reberry D., *Evolution des effectifs de la police et de la gendarmerie nationales*, La Documentation Française, 2017.
57. Dvoršek, A., *Kriminalistična strategija*, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, 2008,
58. Dvoršek, A., *Relations between criminal investigation strategy and police management*, In: Varstvoslovje, Vol 3–4 (8), 2006, pp. 235–242.
59. Данзел, Г., *Развој образовања полицијских службеника средњег ранга у Баварској: ток и структура, циљ, садржај, методе и специфичности образовања*, У: Безбедност – теоријско стручни часопис Министарства унутрашњих послова Републике Србије, број 5, Београд, 2003. године, стр. 716–727.
60. Дмичић, М., *Федерални елементи уставноправног уређења Босне и Херцеговине као сложене државе*, Годишњак Правног факултета у Бања Луци, бр. XXVII – XXVIII, Бања Лука, 2007. године, стр. 145–159.
61. Димитријевић, М., Симић, М., Ђорђевић, С., *Увод у право*, Правни факултет Крагујевац, Крагујевац, 2006. године.
62. Ђурђевић, З., Совтић, С., *Управљање људским ресурсима у полицији с посебним освртом на организационе јединице криминалистичке полиције*. У: Зборник радова "Структура и функционисање полицијске организације, традиција, стање и перспективе (III)". Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2014. године, стр. 83–95.
63. Ђурђевић, З., Радовић, Н., Вуковић, С., *Police integrity and standards of work profile of crime police investigators*. У: Зборник радова "Дани Арчибалда Рајса". Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2013. године, стр. 159–167.
64. Ђурђевић, З., Радовић, Н., *Криминалистичка оператива*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2017. године.
65. Ђурђевић, З., Радовић, Н., *Криминалистичка оператива*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2015. године,
66. Ђурђевић, З., Рацић, И., *Евалуација имплементације Полицијско-обавештајног модела у Министарству унутрашњих послова Републике Србије*, У: Правни

- живот, број 9/2018, том I, Удружење правника Србије, Београд, 2018. године, стр. 601–611.
67. Ђукић, Б., Шетка, Г., Ђукић, П., *Аспекти безбедности у локалним заједницама у Републици Српској*, Европски дефендологија центар, Бања Лука, 2015. године, стр. 129-139.
  68. Ђукић, Б., Шетка, Г., Ђукић, П., *Значај субјеката неформалне социјалне контроле у функцији безбедности локалних заједница*, У: зборнику радова са научног скупа "Субјекти система безбедности у остваривању безбедносне функције државе", Факултет за безбедност и заштиту, Бања Лука, 2015. године, стр. 181–194.
  69. Ђурић, М., Социологија Макса Вебера, Напријед, Загреб, 1987. године.
  70. Жарковић, М., Бановић, Б., *Кривично законодавство као инструмент сузбијања трговине људима*, У: Зборник радова "Савремене тенденције класичне репресије као инструмент сузбијања криминалитета", Универзитет Синергија, Бијељина, 2010. године, стр. 199–214.
  71. Жарковић, М., *Криминалистичка тактика*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2009. године.
  72. Зекавица, Г. Р., *Постанак државе и први облици полицијске организације у старом веку*, у: НБП – Журнал за криминалистику и право, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2018. године, доступно на: <https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/0354-8872/2018/0354-88721801001Z.pdf>
  73. Zagrodzki, M., *Police Reforms in France: 40 Years of Searching for a Model*, in: *Securitologia*, No. 2/2017, 2017., pp. 45-54.
  74. Zagrodzki, M., *Que fait la police ? Le rôle du policier dans la société*, 2nd ed., La Tour d'Aigues, Editions de l'Aube, 2017.
  75. Игњатовић, Ђ., *Криминологија*, Номос, Београд, 1996. године.
  76. Игњатовић, Ђ., *Криминологија*, Досије студио, Београд, 2011. године.
  77. Игњатовић, Ђ., *Криминологија*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2012. године.
  78. Илић, Б., Бановић, Б., *Полиција и нова решења у Законику о кривичном поступку*, У: Зборник радова "Нова решења у казненом законодавству Србије и њихова практична примена", Српско удрушење за кривичноправну теорију и праксу, Београд, 2013. године.
  79. Иветић, С., Миладиновић, А., *Јавна безбедност*, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2013. године.
  80. Илић, Г. П., Бановић, Б., *Полиција и нова решења у Законику о кривичном поступку*, У: Нова решења у казненом законодавству Србије и њихова практична, Београд, 2013. године.
  81. Јовичић, Д., Шетка, Г., *Перспектива полицијско-обавјештајног модела у полицијском систему Босне и Херцеговине*, У: Зборник радова са научног скупа: Усаглашавање правне регулативе са правним тековинама (ACQUIS COMMUNAUTAIRE) Европске уније – стање у БиХ и искуства других, Институт за упоредно право Београд и Истраживачки центар Бања Лука, Бања Лука, 2018. године, стр. 255–269.
  82. Јовичић, Д., *Организација и надлежност полиције*, Факултет за безбедност и заштиту, Бања Лука, 2008. године.
  83. Јовичић, Д., *Организација и надлежност полиције*, Факултет за безбедност и заштиту Бања Лука, 2011. године.

84. Јовичић, Д., Шетка, Г., *Организација и надлежност полиције*, Факултет за безбедност и заштиту, Бања Лука, 2015. године.
85. Јовичић, Д., Шетка, Г., *Организација и надлежност полиције*, Фрагомарк, Бања Лука, 2018. године.
86. Јовичић, Д., *Кадровање и кадровска политика*, У: Зборник радова Универзитета Синергија Бијељина, Бијељина, 2009. године, стр. 161–168.
87. Јовичић, Д., *Утицај транзиције на рад органа државне управе Републике Српске, с посебним освртом на полицију*, Факултет за безбедност и заштиту, Бања Лука, 2007. године.
88. Јовичић, Д., *Улога полиције Републике Српске у имплементацији Дејтонског мировног споразума*, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2005. године.
89. Јовичић, Д., *Настанак и развој Министарства унутрашњих послова Републике Српске*, Часопис "Безбедност, полиција, грађани", МУП Републике Српске, бр. 1/05, Бања Лука, 2005. године, стр. 22–23.
90. Јовичић, Д., *Јавна безбедност*, Факултет за безбедност и заштиту, Бања Лука, 2011. године.
91. Јовичић, Д., Шетка, Г., *Јавна безбедност*, Факултет безбедносних наука, Бања Лука, 2020. године.
92. Jovicic, D., Setka, G., *Legal aspects of Police organization in Bosnia and Herzegovina*, In: Thematic conference proceedings of International scientific conference "Archibald Reiss Days", Volume II, University of Criminal Investigation and Police Studies, Belgrade, 2019, pp. 79–89.
93. Јовичић, Д., Шетка, Г., *Број припадника полиције у односу на број становника – политичко и/или полицијско питање*, У: Часопис Безбедност-Полиција-Грађани, Министарство унутрашњих послова Републике Српске, број 2/09, Бања Лука, 2009. године, стр. 59–71.
94. Јовичић, Д., Пилиповић, В., *Јавна безбедност*, Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад, 2017. године.
95. Јовичић, Д., *Безбедносни сектор и/или рад полиције у заједници*, У: Журнал за безбедност и кримналистику, Факултет безбедносних наука, Универзитет у Бањој Луци, година 2, број 1., Бања Лука, 2020. године, стр. 20–33.
96. Јовичић, Д., *Увод у право*, Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад, 2018. године.
97. Јурина, М., Јурковић, С., Пушељић, М., *Елементи организације полиције*, Министарство унутрашњих послова Републике Хрватске, Загреб, 1999. године.
98. Јовановић, Ј., Тодоровић, С., *Речник правних термина*, Савремена администрација, Београд, 2004. године.
99. Јурина, М., *Руковођење и организацијско понашање*, Министарство унутарњих послова Р. Хрватске, Загреб, 1994. године.
100. Jackson, J., Bradford, V., *Crime, policing and social order: on the expressive nature of public confidence in policing*. The British journal of sociology. 60 (3), 2009, pp. 493–521.
101. James, A., *The path to enlightenment: Limiting costs and maximizing returns from intelligence-led policy and practice in public policing*, in: Policing: A Journal of Policy and Practice, Oxford University Press, 2017.

102. Јовичић, Д., *Увод у право*, Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад, 2018. године.
103. Кунић, П., *Управно право – општи и посебни дио*, Правни факултет, Бања Лука, 2001. године.
104. Кунић, П., *Управно право – посебни дио*, Правни факултет у Бања Луци и Факултет за безбедност и заштиту Бања Лука, Бања Лука, 2008. године.
105. Кунић, П., Тенденције у имплементацији Дејтонског споразума, Годишњак правног факултета, број 24, Бања Лука, 2000. године, стр. 91-100.
106. Каран, С., *Институције Босне и Херцеговине у области безбедности уставноправни оквир*, Часопис "Безбедност, полиција, грађани", бр. 3–4/10, Бања Лука, 2010. године, стр. 342-356.
107. Каран, С., *Надлежност институција Босне и Херцеговине у области безбедности – политички и уставноправни аспекти*, Часопис "Безбедност, полиција, грађани", МУП Републике Српске, бр. 1/08, Бања Лука, 2008. године, стр. 102–113.
108. Кулић, Д., *Овлаштено службено лице као субјекат истраге у кривичнопроцесном законодавству Босне и Херцеговине*, Правна ријеч, Правни факултет, бр. 15/2008, Бања Лука, 2008. године, стр. 373–401.
109. Крстић, О., *Криминалистичка превенција и прогностика*, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2005. године.
110. Кесић, Т., *Међународни стандарди поступања полиције у кривичним стварима*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2014. године.
111. Кривокапић, В., *Превенција криминалитета*, Полицијска академија, Београд, 2002. године.
112. Кривокапић, В., *Превенција криминалитета*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2004. године.
113. Кривокапић, В., *Превенција криминалитета*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2008. године.
114. Кривокапић, В., *Превенција криминалитета теоријско-криминалистички приступ*, Nade design, Београд, 2008. године.
115. Кривокапић, В., Крстић, О., *Криминалистичка тактика II*, Полицијска академија, Београд, 1999. године
116. Кораћ, Х., Ивановић, Р. А., Беговић, А., *Превенција криминалитета*, Универзитет у Новом Пазару, Београд, 2010. године.
117. Коларић, Х., Ивановић, Р. А., Беговић, А., *Превенција криминалитета*, Универзитет у Новом Пазару, Београд, 2010. године.
118. Костадиновић, Н., Клисарић, М., *Полицијско-обавештајни модел – приручник*. Министарство унутрашњих послова Републике Србије, Београд, 2016. године.
119. Kelling, G. L., Bratton, W. J., *Policing terrorism*, Civic Bulletin 43, No. 12, 2006.
120. Kerstetter, W., *Децентрализација патролне делатности – једна процена*, Избор, број 1., 1982. година.
121. Knepfer, P., *Criminology and Social Policy*, Sage Publications Ltd., London, 2007.
122. Кулић, Ж., Талијан, М. М., *Управљање људским ресурсима*, Факултет за безбедност и заштиту, Бања Лука, 2010. године.
123. Кешетовић, Ж., *Упоредни преглед модела обуке и школовања полиције*, Виша школа унутрашњих послова, Земун, 2005. године.
124. Kanduč, Z., *On Various Aspects of Prevention in the Post-Modern Society, in: Crime Policy, Crime Control and Crime Prevention – Slovenian Perspectives*, Faculty of

- Criminal Justice and Security, Gorazd Meško and Helmut Kury (eds.), University of Maribor, Slovenia, 2009.
125. Кржалић, А., *Ставови грађана о полицији*, Резултати истраживања јавног мњења за БиХ, Центар за сигурносне студије, Сарајево, 2016. године.
  126. Кривокапић, В., *Превентивна криминалистика – од идеје до реализације*, у: Безбедност – теоријско стручни часопис Министарства унутрашњих послова Републике Србије, број 3., Београд, 2003. године, стр. 340–352.
  127. Карас, Ж., Штрк, Д., *Основни приказ организације и неких овласти немачке полиције*, у: Полиција и сигурност, Загреб, 2002. године, стр. 342–353.
  128. Кицо, А., *Стратешки документи у супротстављању организованом криминалу као пријетњи безбедности Босне и Херцеговине*, У: Безбедност – Полиција – Грађани, година XI, број 3–4/15, Министарство унутрашњих послова Републике Српске, Бања Лука, 2015. године, стр. 211–224.
  129. Knutsson, J., Tompson, L., *Advances in evidence-based policing*, Routledge, New York, (2018)., pp. 1–9.
  130. Костадиновић, Н., Клисарић, М., *Полицијско-обавештајни модел – приручник*. Министарство унутрашњих послова Републике Србије, Београд, 2016. године.
  131. Kelling, G. L., Bratton, W. J., *Policing terrorism*, Civic Bulletin 43, No. 12, 2006.
  132. Lum, C., Cooper, C. S., *Evidence based policing: Translating Research into Practice*, Oxford University Press, New York, 2017.
  133. Loyka, S., Faggiani, D., Karchmer, C., *Protecting your community from terrorism, the strategies for local law enforcement series*, The production and sharing of Intelligence, Washington D.C., U.S. Department of justice, Office of community oriented policing services, vol. 4, 2005.
  134. Laycock, G., Clarke, V. R., *Crime Prevention Policy and Government Research: A Comparison of the United States and United Kingdom*. International Journal of Comparative Sociology, 2001., pp. 235–255.
  135. Legarre, S., *The historical background of the police power*, Journal of Constitutional Law, Vol. 9., pp. 749–751.
  136. Лабаш, Д., Краљ, Д., Штрк, Д., *Организирање као функција управљања у полицијској постаји*, У: Полиција Сигурност, година 28, број 3., Загреб, 2019. године, стр. 353–366.
  137. Loubet del Bayle, J. L., Questions sur les origins de la police, Proces, 1984.
  138. Labuet del Bayle, J. L., Police et Societe, Presses de l' Institut d' Etudes de Toulouse, Toulouse, 1989.
  139. Лештанин, Б, Божић, В., Никач, Ж., *Правни оквир за успостављање криминалистичко-обавештајног модела према срединама ЕУ*, У: Зборник радова са научног скупа: Усаглашавање правне регулативе са правним тековинама (ACQUIS COMMUNAUTAIRE) Европске уније – стање у БиХ и искуства других, Институт за упоредно право Београд и Истраживачки центар Бања Лука, Бања Лука, 2018. године, стр. 241–254.
  140. Mayhew, C., *Violence in the Workplace – Preventing Armed Robbery: A Practical Handbook*, Research and public policy series, No. 33, Australian Institute of Criminology, Canberra, 2000.
  141. Mikulan, M., *Preprečujmo kriminal skrupaj*, Mihelač, Ljubljana, 1997.
  142. Милетић, С., *Полицијско право*, Полицијска академија, Београд, 1997. године.
  143. Милетић, С., *Полицијско право*, Полицијска академија, Београд, 2003. године.
  144. Милетић, С., *Основи јавне безбедности – послови и начин рада*, Виша школа унутрашњих послова, Земун, 2004. године.

145. Милетић, С., Југовић, С., *Право унутрашњих послова*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2009. године.
146. Милетић, С., *Коментар Закона о полицији*, Службени гласник, Београд, 2009. године.
147. Марковић, Б., *Наука о управљању*, Правни факултет, Крагујевац, 2003. године.
148. Марковић, Г., *Устав Босне и Херцеговине*, Зборник радова "Увод у политички систем БиХ – изабрани аспекти", Сарајевски отворени центар и Фондација Конрад Аденауер, Сарајево, 2009. године.
149. Милосављевић, Б., *Наука о полицији*, Полицијска академија, Београд, 1998. године.
150. Mawby, R. I., *Comparative policing issues: The British and American System in International Perspective*, Unwin Hyman, London, 1990.
151. Митровић, Д., Гајић, Г., *Ефикасност кривичног законодавства у сузбијању криминалитета са акцентом на тужилачки концепт истраге*, У: Зборник радова "Криминалистичко-кривично процесне карактеристике истраге према Закону о кривичном поступку у протеклој деценији", Интернационална асоцијација криминалиста, Бања Лука, 2012. године, стр. 246–259.
152. Milidragović, D., Milić, N., Banović, V., *Motivators in the work of police officers*, in: Thematic conference proceedings of international significance: Archibald Reiss days, Vol. 2., Academy of criminalistic and police studies, Belgrade, 2017, pp. 65–74.
153. Мојовски, Т. Ц., Кулић, Ж. В., *Прилог расправи о појму полиције*, полицијске професије и право политичког организовања припадника полиције, У: Часопис "Култура полиса", посебно издање бр 2., Нови Сад, 2012. године, стр. 33–46.
154. Маслеша, Р., *Полиција – организација и функционисање у демократском друштву*, Факултет криминалистичких наука, Сарајево, 1999. године.
155. Маслеша, Р., *Полиција и друштво*, 2008. године, доступно на: <http://cerovic.files.wordpress.com/2014/02/policija-i-drustvo-skripta.pdf>, претражено: 24.7.2019. године.
156. Модли, Д., *Органи унутрашњих послова у примјени члана 154. ЗКП*, Министарство унутрашњих послова хрватске, Загреб, 1990.
157. Милидраговић, Д., *Угрожавање безбедности припадника полиције у извршавању полицијских послова*, У: Часопис Безбедност, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, број 3/2015, Београд, 2015. године, стр. 196–212.
158. Милидраговић, Д., Милић, Н., *Резултати и проблеми полиције опште надлежности у сузбијању криминала*, у: Журнал за криминалистику и право, бол 24., број 1., Криминалистичко-полицијски универзитет, Београд, 2019. године, стр. 72–86.
159. Милић, Н., Субошић, Д., *Решавање локацијских проблема у функцији оптимизације ангажовања полицијских ресурса*, У: зборник радова "Структура и функционисање полицијске организације: традиција, стање и перспективе", том 2., Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2013. године, стр. 233–250.
160. Милошевић, М., Достић, С., *Сарадња граничних полиција земаља ЕУ - пример СР Немачке и Пољске*, у: "Страни правни живот", бр. 2/09, Београд, 2009. године, стр. 253–270.

161. Милић, Н., *Актуелни проблеми организације и функционисања полицијске испоставе*, у: *Право и форензика у криминалистици*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2010. године, стр. 115–128.
162. Марковић, Б., Драгаш, Д., Бојић, Б., *Евидентирање криминала: различити аспекти*, у: *Полиција и правосудни органи као гаранти слободе и безбедности у правној држави*, Криминалистичко-полицијска академија и Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, београд, 2017. године, стр. 309–330.
163. Милетић, С, Југовић, С., *Право унутрашњих послова*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2009. године.
164. Милетић, С., Појмовник полицијског права, друго издање, Службени гласник, Београд, 2001. године.
165. Манојловић, Д., Стевановић, Д., *Одреднице и исходишта криминалистичко-обавештајне службе*, У: *Безбедност*, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, вол. 49, број 1, Београд, 2007. године, стр. 76–98.
166. Милидраговић, Д., Милић, Н., *Резултати и проблеми полиције опште надлежности у сузбијању криминала*, у: *Журнал за криминалистику и право*, вол 24, број 1, Криминалистичко-полицијски универзитет, Београд, 2019. године, стр. 63–81.
167. Мијалковић, З., Вуковић, С., *Стратегијска документа као основа за дефинисање стандарда и процедура за превенцију и сузбијање савремених проблема националне безбедности*, У: *Супротстављање савременом организованом криминалу и тероризму I*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2011, стр. 2–17.
168. Мијалковић, С., Амићић, Г., Субошић, Д., *Криминалистичко-обавештајна служба у Републици Србији – кривичнопроцесни и безбедносни аспекти*, У: *пројекат: Развој институционалних капацитета, стандарда и процедура за супротстављање организованом криминалу и тероризму у условима међународних интеграција*, (бр. 179045; 2011–2018)., Београд, 2011. године, стр. 473–486.
169. Мијалковић, С., *Trash Intelligence као метод обавештајно-безбедносног рада*, у: *часопису Безбедност*, број 1/15, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, Београд, 2015. године, стр. 5-32.
170. Милић, Н., Субошић, Д., *Решавање локацијских проблема у функцији оптимизације ангажовања полицијских ресурса*, у: *зборник радова "Структура и функционисање полицијске организације: традиција, стање и перспективе"*, том 2., Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2013. године, стр. 233–250.
171. Masse, T., O'Neil, S., Rollins, J., *Information and Intelligence (Including Terrorism) Fusion Centers*, Science Publishers, Inc., New York, 2008.
172. Maillard, J., Roche, S., *Crime and Justice in France Time Trends, Policies and Political Debate*, European Journal of Criminology, 1(1), 2004., pp. 111-151.
173. Neyroud, W., *Using an analysis of completed randomised controlled trials involving the police to develop a grounded theory on the factors contributing to high levels of treatment integrity in Police Field Experiments*, Dissertation, Wolfson College, University of Cambridge, 2017.
174. Новак, М-Сикавица, П., *Пословна организација*, Информатор, Загреб, 1992. године.

175. Niggli A. M., *Rational Choice and the Legal Model of the Criminal*, in: *Rational Choice and Situational Crime Prevention*, Graeme Newman, Ronald V. Clarke, Giora S. Shoham, (eds), Ashgate, Aldershot, 1997, pp. 34–39.
176. Никач, Ж., Лештанин, Б., *Нови Закон о полицији и примена средстава принуде*, У: Војно дело, вол. 69, бр. 1., Београд, 2017. године, стр. 191–209.
177. Нинчић, Ж., *Криминалистичка контрола у функцији супротставања криминалитету*, У: Безбедност, број 2, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, Београд, 2019. године, стр. 111–133.
178. Нинчић, Ж., *Прикривене операције у функцији сузбијања организованог криминала*, У: Војно дело, вол. 71, број (2), Министарство одбране Републике Србије, Београд, 2019. године, стр. 82–96.
179. Ortmeier, P., *Leadership for community policing: a study to identify essential officer competencies*, in: *The choice*, No. 2–3, 1999.
180. O'Mahony, P., *The Risk Faktors Prevention Paradigm and the Causes of Youth Crime: a Deceptively Useful Analysis?*, *Youth Justice*, 9(2), 2009., pp. 100–114.
181. Palmiotto, M., *Community Policing: A Police-Citizen Partnership*, Routledge, New York, 2011.
182. Palmiotto, M.J., Birzer, M.L., Unnithan, N.P., *Training in community policing: a suggested curriculum*, in: *International Journal of Police Strategies & Management*, Vol. 23, No. 1, 2000., pp. 8–21.
183. Папеш, Д., Павлек, И., *Како се проводи криминалистичка контрола*, Београд, 1973. године, стр. 32–33.
184. Поповић, П., Шетка, Г., *Садејство различитих линија рада у полицији Републике Српске у погледу спречавања тероризма*, у: Зборник радова са регионалне конференције: "Регионална сарадња у сузбијању прекограничног криминала: савремени изазови тероризма и мигрантске кризе", Факултет безбедносних наука, Бања Лука, 2018. године, стр. 195–211.
185. Палачков, Р., *Проблеми рада полиције на локалном подручју*, у: часопис НБП, 13(3), Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2008. године, стр. 129–147.
186. Пена, У., *Нови концепт рада полиције у заједници и његова имплементација у БиХ*, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2006. године.
187. Пена, У., *Рад полиције у заједници и његова имплементација са посебним освртом на БиХ*, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2006. године.
188. Пушељић, М., Магушић, Ф., *Управа и полиција*, У: часопису "Полиција и сигурност", Министарство унутарњих послова Републике Хрватске, број 3–4, Загреб, 2008. године, стр. 211–223.
189. Пушељић, М., Јелински, М., *Полицијски системи – остваривање полицијске функције кроз структуру*, Министарство унутрашњих послова Републике Хрватске, Загреб, 2007. године.
190. Пусић, Е., *Наука о управи*, Школска књига, Загреб, 2002. године.
191. Рађеновић, О. М., *Право посебних управних поступака*, Правни факултет, Бања Лука, 2009. године.
192. Rogarsky, G., *Identifying "deterable" offenders: implications for research on deterrence*, *Justice Quarterly*, No. 19, Vol 3, 2002, pp. 431–452.
193. Ponsaers, P., *Reading about "community (oriented) policing" and police models*, in: *Policing: An International Journal*, Vol. 24, No. 4, 2001., pp. 470–497.
194. Phillips, L., Votey, L. H., *Crime Control in California*. *The Journal of Legal Studies*, No. 4, Vol 2, 1975, pp. 322–335.

195. Roberg, R., Crank, J., Kuykendall, J., *Police and Society*, Office of public affairs Embassy of USA, Sarajevo, 2004.
196. Rosenbuam, D.P., *Community crime prevention: a review and synthesis of the literature*, in: Justice Quarterly, Vol. 5., No. 3., 1988, pp. 323–345.
197. Roche, S., *Police de proximité*, Paris, Seuil, 2005.
198. Ratcliffe, J., *Intelligence Led Policing*, Willan publishing, London, 2008,
199. Ratcliffe, J., *Intelligence Led Policing*, Willan publishing, London, 2016,
200. Ratcliffe, J. H., Strang, S., Taylor, R., *Assessing the success factors of organized crime groups*, In: Policing: an International Journal of Police Strategies and Management, Vol. 37, No. 1, 2014, pp. 206–227.
201. Ratcliffe, J. H., *Intelligence-Led Policing*, 2nd Edition, Routledge, London/New York, 2016.
202. Симоновић, Б., *Теоретски и практични аспекти имплементације полиције у заједници*, Београд, Виша школа унутрашњих послова, 2005. године,
203. Симоновић, Б., *Рад полиције у заједници (Community Policing)*, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2006. године.
204. Симоновић, Б., *Криминалистика*, Правни факултет, Крагујевац, 2004. године.
205. Симоновић, Б., *Криминалистика – треће измењено и допуњено издање*, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, 2012. године.
206. Симоновић, Б., Пена, У., *Криминалистика*, Правни факултет Универзитета у Источно Сарајеву, Источно Сарајево, 2010. године.
207. Симоновић, Б., *Стандардизација и акредитација као један од начина професионализације полиције и криминалистичке службе*, У: часопис "Безбедност", Министарство унутрашњих послова Републике Србије, број 1-2/2009, Београд, 2009. године, стр. 233–248.
208. Субошић, Д., *Организација и послови полиције*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2017. године.
209. Shepard, R. E., *Police: History*, *Encyclopedia of Crime and Justice*, доступно на: <http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-3403000181.html>, претражено: 14.7.2018. године.
210. Сахацић, М., *Природа политичког система у босни и Херцеговини*, У: Зборник радова "Увод у политички систем БиХ – изабрани аспекти, Сарајевски отворени центар и Фондација Konrad Adenauer, Сарајево, 2009. године.
211. Симоновић, М., Симоновић, Н. М., *Кривично процесно право – треће измењено и допуњено издање*, Факултет за безбедност и заштиту, Бања Лука, 2009. године.
212. Симоновић, М., *Практични коментар Закона о кривичном поступку*, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2005. године,
213. Стојановић, З., *Коментар Кривичног законика*, ЈП "Службени гласник", Београд, 2009. године.
214. Спахић, Т., *Полицијска обука – темељ сигурности*, у: Безбедност, полиција, грађани, Министарство унутрашњих послова Републике Српске, бр. 3–4/14, Бања Лука, 2014. године, стр. 87–101.
215. Спахић, Т., *Развој националних полиција у Европи*, СУР Printing company, Сарајево, 2012. године.
216. Спасић, Д., *Рад полиције заснован на доказима*, у: Часопис Безбедност, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, број 3/2002, Београд, 2020. године, стр. 162–185.
217. Стојановић, З., *Политика сузбијања криминалитета*, Правни факултет, Нови Сад, 1991. године.

218. Субошић, Д., *Организација и послови полиције*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2017. године.
219. Симовић, М., Дмичић, М., *Устав Републике Српске – шесто издање*, Графомарк, Бања Лука, 2005. године.
220. Стевановић. О., *Руковођење и командовање*, Полицијска академија, Београд, 1999. године.
221. Скакавац, З., *Криминалистика тактика*, Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад, 2021. године.
222. Стевановић, О., Субошић, Д., Мијалковић, С., *Одбрамбена функција полиције као садржај наука одбране*, у: Војно дело, вол 64., бр. 2., Министарство одбране Републике Србије, Универзитет одбране у Београду – Институт за стратегијска истраживања, Београд, 2012. године, стр. 225-235.
223. Sherman, L. W., *The Rise of Evidence-Based Policing: Targeting, Testing, and Tracking*, in: *Crime and Justice*, 42(1), 2013, pp. 377–451.
224. Sherman, L. W., Farrington, D. B., Welsh, D., *Evidence based crime prevention*, Routledge, New York, pp. 165–197.
225. Spasić, D., Simonović, B., *Police Officers' and Police Educators' Receptivity to the Concept of Evidence-Based Policing – A Comparative Study*, in: *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 69(4), Ljubljana, 2018., pp. 299–309.
226. Steffensmeier, J. D., *Organized Crime in Pennsylvania: A Decade of Change*, *Pennsylvania Crime Commission*, Printed In the Commonwealth of Pennsylvania, Harrisburg, 1990.
227. Stevens, D., *Community policing and managerial techniques: total quality management techniques*, *The Police Journal: Theory, Practice and Principles*, 74(1), 2001, pp. 26-41.
228. Schroeder, A. D., White, D. M., *Exploring the Use of DNA Evidence in Homicide Investigations: Implications for Detective Work and Case Clearance*, доступно на: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/10986111>, претражено: 10.10.2021.
229. Tonry, M., Farrington, D., *Building a Safer Society: Strategic Approaches to Crime Prevention*, The Beckley Foundation of Drug Policy Programme, Briefing paper fourteen, *Crime and Justice*, 19 (1), 1995, pp. 1–20.
230. Tremblay, R., Craig, W., *Developmental juvenile delinquency prevention*, *European Journal on Criminal Policy and Research*, 5(2), 2000, pp. 33–49.
231. Tsolakidou, S., *The Police in Ancient Greece*, доступно на: <http://greece.greekreporter.com/2013/05/30/the-police-in-ancient-greece/>, претражено: 21.4.2018. године.
232. Талијан, М., Божовић, Б., *Зачеци и почетни период полицијске службе у Босни и Херцеговини*, Часопис "Полиција, безбедност, грађани", МУП Републике Српске, бр. 1/05, Бања Лука, 2005. године, стр. 9–21.
233. Талијан, М., Ристовић, С., *Основна полазишта у остваривању улоге полиције у сузбијању криминалитета*, у: Крон, Л., Кнежић, Б., *Криминал и државна реакција: феноменологија, могућности, перспективе*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, стр. 229–247.
234. Тешановић, М., *Управљање људским ресурсима у Министарству унутрашњих послова Републике Српске*, Полиција, безбедност, грађани, бр. 1/08, МУП Републике Српске, Бања Лука, 2008. године, стр. 149–170.

235. Тегелтија, М., *Тужилачка истрага*, Безбедност–Полиција–Грађани, бр. 1–5/2005, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2005. године, стр. 162.
236. Tombs, S., Whyte, D., *The Shifting Imaginaries of Corporate Crime*, In: *Journal of White Collar and Corporate Crime*, Vol. 1(1), 2020, pp. 16–23.
237. Ferret, J., *Police de proximité en France: une expérience de recherche institutionnelle à l'ITHESE (1998-2001)*, Les Cahiers de la sécurité intérieure, Paris, n° 46, 2001, pp. 97–117.
238. Flynn W. D., *Defining the "Community" in Community Policing*, Monograph, 1998.
239. Фалцић, А., Јањић, М., *Сарадња тужиоца и ОСЛ полицијских агенција са аспекта ефикасности откривања и доказивања кривичних дјела према закону о кривичном поступку БиХ*, Правне теме, бр. 3/2014, Сјеница, 2014. године, стр. 55-69.
240. Feltes, T., Marquardt, U., Schwarz, S., *Policing in Germany: Developments in the Last 20 Years*, in: *Handbook on Policing in Central and Eastern Europe*, 2013., pp. 93-113.
241. Frevel, B., Kuschewski, P., *Police Organization and Police Reform in Germany: The Case of North Rhine-Westphalia*, in: *German Policy Studies*, Vol. 5, No. 2., 2009, pp. 49-89.
242. Хацовић, Д., Кржалић, А., Ковачевић, А., *Преглед стања у области полиције у Босни и Херцеговини*, Центар за сигурносне студије, Сарајево, 2013. године.
243. Hirtenlenher, H., Pauwels, L., Meško, G., *Is the effect of perceived deterrence on juvenile offending contingent on the level of self-control?*, *British Journal of Criminology*, 54 (1), 2014., pp. 128–150.
244. Hudson, J., *Institutional trust and subjective well-being across the EU*. KYKLOS, 59 (1), 2006, pp. 43–62.
245. Hyland, S. S., Davis, E., *Local Police Departments 2016: Personnel*, U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, 2019.
246. Hope, T., *Community crime prevention*. In Torny, M., Farrington, D., *Building a safer society: Strategic approaches to crime prevention*, IL: The University of Chicago Press, Chicago, 1995., pp. 21–90.
247. Huey, L., Blaskovits, B., Bennell, C., Kalyal, H., Walker, T., *Identifying some misconceptions about evidence based policing: a research note*, Policy Press, Bristol, 2019., pp. 51–59.
248. Hickman, J. M., Reaves, A. B., *Local Police Departments*, U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, 2003.
249. Clarke, R., Newman, G., *Police and the Prevention of Terrorism*, *Policing*, 1 (1), 2007., pp. 9–20.
250. Calinki, P., *Сарадња полиције са грађанима*, У: Зборник радова "Рад полиције у заједници", Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2004. године, стр. 215–224.
251. Carter, D., *Law Enforcement Intelligence: A Guide for State, Local, and Tribal Law Enforcement Agencies – second edition*, U. S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services, 2009.

252. Cornish, D. B., Ronald, V. C., *Opportunities, Precipitators and Criminal Decisions: A Reply to Wortley's Critique of Situational Crime Prevention*. In: Theory for Practice in Situational Crime Prevention, Vol. 16, Criminal Justice Press, New York, 2003.
253. Curtis, L. A., *Policies to Prevent Crime: Neighborhood, Family, and Employment Strategies*. In: Annals of the American Academy of Political and Social Science, 1987, pp. 9–18.
254. Cheurprakobkit, S., *Organizational impacts on community policing: management issues and officers perceptions*, in: Crime Prevention and Community Safety: An International Journal, Vol. 1, No. 1, 2001., pp. 43–54.
255. Champion, D., Rush, G., *Policing in the Community*. Office of Public Affairs Embassy of the United States of America, Sarajevo, 2003.
256. Cox, S. M., *Police: Practices, Perspectives, Problems*, Allyn and Bacon, Boston, 1996.
257. Cordner, G.W., *Community policing: elements and effects*, in Alpert, Waveland Press, Prospect Heights, IL, 1998., pp. 45–62.
258. Џунић, Б., *Превентивне активности у циљу спречавања и сузбијања криминалитета са освртом на стратегијски оквир Републике Србије*, У: Право – теорија и пракса, број 7–9 /2018, Нови Сад, 2018. године, стр. 59-60.
259. Шербек, В., *Доминантне карактеристике развијених криминалистичко-обавештајних модела и њихов утицај на полицијско-обавештајни модел у Републици Србији*, У: Безбедност, вол. 59, бр. 1, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, Београд, 2017. године, стр. 16–35.
260. Шарац, М., Лучић, Д., Римско приватно право, доступно на: https://intranet.pravst.hr/dokumenti/rimsko_privatno_pravo_knjiga.pdf, ретражено: 17.7.2020. године.
261. Шетка, Г., Ђукић, Б., *Утицај организације полиције Републике Српске на практичну примјену концепта рада полиције у заједници*, У: Зборник радова са међународне научне конференције "Безбедносна истраживања – приступи, концепти и политика, Факултет безбедности Скопље, Охрид, Република Македонија, 2015. године, стр. 231–244.
262. Шетка, Г., Ђукић, П., *Модел полицијског система као фактор ефикасности обављања послова полиције*, У: Правне теме, Часопис Департмана за правне науке универзитета у Новом Пазару, Универзитет у Новом Пазару, година 6, број 12, Нови Пазар, стр. 47–60.
263. Шетка, Г., Ђукић, П., *Допринос полицијско-обавештајног модела бољој стратешкој процени јавне безбедности*, У: Зборник радова са научног скупа: Усаглашавање правне регулативе са правним тековинама (ACQUIS COMMUNAUTAIRE) Европске уније – стање у БиХ и искуства других, Институт за упоредно право Београд и Истраживачки центар Бања Лука, Бања Лука, 2020. године, стр. 417–428.
264. Шетка, Г., *Утицај политике на функционалност полицијских агенција у Босни и Херцеговини*, у: Годишњак Факултета безбедности, Београд, 2017. године, стр. 499–516.
265. Шетка, Г., Димовски, З., Ђукић, П., *Перцепција односа полиције и грађана у контексту безбедности заједнице*, У: Безбедност, полиција, грађани, Министарство унутрашњих послова Републике Српске, бр 2/17, Бања Лука, 2017. године, стр.147–164.
266. Шетка, Г., *Утицај начина вођења кадровске политике у полицијским агенцијама у босни и херцеговини на стање безбедности*, у: Зборник радова "Европске

- интеграције: правда, слобода и безбедност", том 2, Криминалистичко-полицијска академија и Фондација "Ханс Зајдел", Београд, 2016. године, стр. 167–181.
267. Шетка, Г., *Утицај организације полицијских структура у Босни и Херцеговини на стање безбедности*, Факултет за безбедност и заштиту, Бања Лука, 2016. године.
268. Шетка, Г., Јовичић, Д., *Сарадња полицијских агенција и тужилаштва у БиХ*, У: Зборник радова "Полиција и правосудни органи као гаранти слободе и безбедности у правној држави", Криминалистичко-полицијска академија и Фондација Ханс Зајдел, Том 2, Београд, 2017. године, стр. 51–64.
269. Шетка, Г., *Дискреционо право одлучивања у полицији*, Часопис "Безбедност, полиција, грађани", МУП Републике Српске, бр. 3–4/11, Бања Лука, 2011. године, стр. 374–383.
270. Шетка, Г., *Спољашња формална контрола рада полиције*, Часопис "Безбедност, полиција, грађани", МУП Републике Српске, бр. 3–4/10, Бања Лука, 2010. године, стр. 573–585.
271. Шетка, Г., Јовичић, Д., *Организација полицијског система у Босни и Херцеговини*, Зборник радова са међународне научне конференције "Дани Арчибалда Рајса", Том 3, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2017. године, стр. 64–73.
272. Шетка, Г., *Допринос функција полиције остваривању правне функције државе*, Зборник радова са међународног научног скупа: Кривично законодавство између праксе и прописа и усклађивање са европским стандардима, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Милићи, 2017. године, стр. 311–320.
273. Шетка, Г., Ђукић, П., *Принуда као елемент препознатљивости полицијске функције са освртом на позитивноправна рјешења у Републици Српској*, Правне теме, 9/2017, Нови Пазар, 2017, стр. 73–84.
274. Шетка, Г., Јовичић, Д., *Начела кривичног и прекршајног поступка за поступање полиције Републике Српске*, CIVITAS, 8(2), Нови Сад, 2018, стр. 116.
275. Шетка, Г., Вуковић, М., Поповић, П., *Резултати рада полицијских агенција и тужилаштва у Босни и Херцеговини као показатељ њихове стручности*, Зборник радова са научног скупа: Супротстављање савременим облицима криминалитета – анализа стања, европски стандарди и мере за унапређење, том 3, Криминалистичко-полицијска академија и фондација „Ханс Зајдел”, Београд, 2015. године, стр. 66–79.
276. Шетка, Г., Јовичић, Д., *Сарадња полицијских агенција и тужилаштва у Босни и Херцеговини*, Зборник радова са научног скупа: "Полиција и правосудни органи као гарант слободе и безбедности у правној држави", том 2, Криминалистичко-полицијска академија и фондација „Ханс Зајдел”, Београд, 2017. године, стр. 52–62.
277. Шетка, Г., *Полицијски систем БиХ између своје функционалности и нефункционалности*, Зборник радова са међународног научног скупа: "Дани Арчибалда Рајса", Криминалистичко-полицијска академија, том 2, Београд, 2016. године, стр. 193–202.
278. Шетка, Г., *Позорничка и патролна делатност у функцији превенције криминалитета на безбедносном сектору*, У: Годишњак Факултета безбедности, Факултет безбедности, Београд, 2018. године, стр. 467–468.

279. Wyvekens, A., *The evolving story of crime prevention in France*, in: Crawford, A., *Crime Prevention Policies in Comparative Perspective*, Willan Publishing, 2009, pp.110–129.
280. Welsh, B., Farrington, D., *The Future of Crime Prevention: Developmental and Situational Strategies*. US department of justice, National institute of justice, 2010.
281. Welsh, B., Farrington, P. D., *Crime Prevention and Public Policy*, In: The Oxford Handbook of Crime Prevention, 2012.
282. Welsh, C. B., Pfeffer D. R., *Reclaiming Crime Prevention: A Revisionist American History*, In: School of Criminology and Criminal Justice, Northeastern University, 2011, pp. 78–96.
283. *Handbook on the crime prevention guidelines Making them work*, Criminal Justice handbook series, United Nations, New York, 2010.
284. *National Police Services—Royal Canadian Mounted Police*, Office of the Auditor General of Canada, 2011,
285. Група аутора, *Кривична област – истражни поступак*, Модул 1, Високи судски и тужилачки савјет БиХ, Сарајево, 2006. године.
286. *Перцепција јавности о стању безбедности и повјерење према субјектима безбедности – извјештај о истраживању*, Факултет за безбедност и заштиту, Бања Лука, 2013. године.
287. Закон о кривичном поступку Републике Српске, Службени гласник Републике Српске, број 53/12, 91/2017, 66/2018 и 15/2021.
288. Закона о полицији и унутрашњим пословима, Службени гласник Републике Српске, број 57/2016, 110/2016, 58/2019 и 82/2019.
289. Инструкција о вршењу увиђаја саобраћајних незгода, Министарство унутрашњих послова Републике Српске, Бања Лука, 2019. године.
290. *Извештај о раду Агенције за превенцију корупције и координацију борбе против корупције за 2019. годину*, Агенција за превенцију корупције и координацију борбе против корупције, Источно Сарајево, 2020. године
291. <https://definingthecommunityincommunitypolicing1998.pdf> (policeforum.org),
292. <https://www.oxfordhandbooks.com>,
293. <http://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi>,
294. [http://sr.wikipedia.org/sr/Ентитет_\(политика\)](http://sr.wikipedia.org/sr/Ентитет_(политика)),
295. http://sr.wikipedia.org/sr/Босна_у_средњем_веку,
296. <http://www.defendologija.com/>
297. <http://www.scotland.police.uk/>
298. <http://www.kpa.edu.rs/>
299. <http://www.mup.hr>
300. <http://www.policija.si>
301. <http://www.police.gov.hk>
302. <http://www.defendologija.com>
303. <http://http://www.tuzilastvobih.gov.ba/>,
304. www.oag-bvg.gc.ca.
305. <https://ccj.asu.edu/>,
306. Canadian Municipal Network on Crime Prevention – Municipal World,
307. <https://preventingcrime.ca/wp-content/uploads/2015/05/HornerReport1993.pdf>,

308. <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/entrng-crm/crm-prvntn/strtg-en.aspx>,
309. <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/entrng-crm/crm-prvntn/fndng-prgrms/index-en.aspx>.

ПРИЛОЗИ

Прилог 1

АНКЕТНИ УПИТНИК (А)

Поштовани,

Ово истраживање се врши ради израде докторске дисертације под називом "Утицај вршења послова полиције на спречавање криминалитета", стога Вас молимо да искрено одговорите на постављена питања у овом упитнику и на тај начин дате свој допринос научном делу докторске дисертације.

Молимо вас да свако питање пажљиво прочитате и на њега дате одговор који представља ваш стручни и лични став о предметној проблематици, јер ваша знања, искуства и ставови ће дати значајан допринос нашем научноистраживачком раду.

Део питања у овом анкетном упитнику се односи на ваш социјални статус и приватност, али ово истраживање подлеже свим етичким начелима, те је стога анонимно. Питања су таквог карактера да ни на један начин не могу угрозити безбедност организације у којој радите, нити интегритет онога ко врши попуњавање. Резултати ће бити уопштени и користиће се само у научне сврхе.

Подаци о испитанику:

А) На ком нивоу територијалне организације МУП-а Републике Српске сте запослени (заокружите један од понуђених одговора):

- а) централном (МУП у сједишту)
- б) регионалном (полицијска управа)
- в) локалном (полицијска станица)

Б) Ако сте запослени на регионалном или локалном нивоу територијалне организације МУП Републике Српске, наведите којој полицијској управи припада ваша организациона јединица:

- ПУ _____

В) Наведите којој старосној групи припадате (заокружите један од понуђених одговора):

а) 20–25 година   б) 26–35 година   в) 36–45 година   г) 46–55 година   д) преко 56 година

Г) Колико година сте запослени у МУП-у Републике Српске (заокружите један од понуђених одговора)?

- а) 5 година и мање   б) 6 до 10 година   в) 11 до 15 година   г) преко 15 година

Д) Наведите вашу највишу стручну спрему коју поседујете (заокружите један од понуђених одговора):

- а) средња школа б) виша школа в) висока школа г) факултет д) мастер
- ђ) магистар наука е) доктор наука

ПИТАЊА:

У питањима која следе, молимо вас да заокружите слово испред понуђеног одговора који сматрате најисправнијим и најприближнијим вашем ставу и размишљању о том питању.

- 1. Полиција вршењем послова полиције доприноси спречавању криминалитета:**
  - а) у потпуности,
  - б) у великој мери,
  - в) незнатно,
  - г) нема никакав утицај.

- 2. Да ли полиција поседује довољно полицијских овлашћења за вршење својих послова којима утиче на спречавање криминалитета?**
  - а) да,
  - б) потребна су шира овлашћења,
  - в) не.

- 3. Колико сте у обављању својих послова усмерени на превенцију криминалитета?**
  - а) у потпуности,
  - б) у великој мери,
  - в) није ми то приоритет,
  - г) од мене се не траже такви захтеви,
  - д) нисам уопште посвећен/а томе.

- 4. Колико се често у вашој организационој јединици примењују програми превенције појединих облика криминалитета?**
  - а) свакодневно,
  - б) често,
  - в) ретко,
  - г) никада.

- 5. Сматрате ли да је вршење послова полиције на безбедносном сектору у довољној мери усмерено на спречавање криминалитета?**
  - а) уопште није усмерено,
  - б) ретко је усмерено,
  - в) усмерено је у великој мери,
  - г) у потпуности је усмерено.

- 6. Да ли се ваша пажња, у току вршења ваших дневних задатака, усмерава у погледу превенције криминалитета?**
- а) свакодневно,
  - б) често,
  - в) ретко,
  - г) никада.
- 7. Да ли у вашем налогу за вршење службе стоје наведени задаци којима се утиче на превенцију криминалитета?**
- а) свакодневно,
  - б) често,
  - в) ретко,
  - г) никада.
- 8. Сматрате ли да се адекватно вреднују ваше активности које предузимате у погледу спречавања (превенције) криминалитета?**
- а) не, никако,
  - б) скоро никако,
  - в) у значајној мери,
  - г) да, вреднују се.
- 9. Колико често ваше радне активности усмеравају на прикупљање информација које су значајне за превенцију (спречавање) криминалитета?**
- а) свакодневно,
  - б) често,
  - в) ретко,
  - г) никада.
- 10. Приликом вашег годишњег оцењивања од стране надређеног руководиоца, у којој мери он уважава активности које сте предузимали у погледу превенције криминалитета?**
- а) не уважава уопште,
  - б) мало,
  - в) у довољној мери,
  - г) у потпуности уважава.
- 11. Како оцењујете сарадњу полиције и тужилаштва?**
- а) веома успешна,
  - б) добра је,
  - в) није задовољавајућа, мора се поправити,
  - г) веома лоша.
- 12. Да ли тренутан ниво сарадње између полиције и тужилаштва доприноси ефикасном спречавању криминалитета?**
- а) у потпуности доприноси,

- б) доприноси,
  - в) нити доприноси, нити не доприноси,
  - в) даје мали допринос,
  - г) не доприноси.
- 13. Сматрате ли да тужилаштво одбацује велики број пријава које му полиција подноси?**
- а) да,
  - б) не.
- 14. Да ли вам се некада чини да тужилаштво не подржава вас (полицију) у вашем раду?**
- а) чини ми се некада да тужилаштво не подржава рад полиције,
  - б) немам став,
  - в) никада ми се то није чинило.
- 15. У коликој мери начин организације полиције доприноси вршењу послова полиције?**
- а) у потпуности,
  - б) у великој мери,
  - в) нити доприноси нити не доприноси,
  - г) мало,
  - д) никако.
- 16. По вашем мишљењу, у коликој мери тренутна организација и начин функционисања полиције Републике Српске доприноси спречавању криминалитета:**
- а) у потпуности,
  - б) у великој мери,
  - в) нити доприноси нити не доприноси,
  - г) мало,
  - д) никако не доприноси.
- 17. У коликој мери тренутна организација криминалистичке полиције доприноси ефикасности полиције у погледу спречавања криминалитета?**
- а) у потпуности,
  - б) у великој мери,
  - в) требала би више – треба је мењати,
  - г) мало,
  - д) никако.
- 18. Оцените ниво сарадње између различитих линија рада у полицији Републике Српске у погледу спречавању криминалитета?**
- а) одличан,
  - б) добар,
  - в) задовољавајући,
  - г) није добар,

д) лош.

19. По вашем мишљењу, у коликој мери грађани верују полицији Републике Српске?

- а) у потпуности,
- б) у великој мери,
- в) нити верују нити не верују,
- г) веома мало,
- д) грађани не верују полицији.

20. Колико вам се често грађани обраћају за помоћ?

- а) свакодневно,
- б) често,
- в) ретко,
- г) мало,
- д) никако.

21. Како оцењујете комуникацију полиције са грађанима приликом вршења послова полиције?

- а) комуникација је пријатна,
- б) осећам неповерење грађана,
- в) често приметим непоштовање од стране грађана,
- г) тешко је успоставити комуникацију са грађанима,
- д) грађани не желе комуницирати.

22. Сматрате ли да су грађани задовољни на који начин полиција Републике Српске, вршењем својих послова, утиче на спречавање криминалитета?

- а) задовољни су,
- б) немам став,
- в) незадовољни су.

23. Да ли сте чули за управљање полицијом кроз полицијско-обавештајни модел?

- а) да,
- б) не.

24. Сматрате ли да би нова филозофија рада полиције могла допринети ефикаснијем раду полиције у погледу спречавања криминалитета?

- а) да,
- б) немам став,
- в) не.

25. Да ли се у вашој организационој јединици, у којој сте запослени, примењује концепт рада полиције у заједници?

- а) да,

- б) некада се примењивао,
- в) немам став,
- г) не.

26. По вашем мишљењу, да ли је примена концепта рада полиције у заједници умањила и ослабила традиционални начин полицијског рада на безбедносном сектору?

- а) да,
- б) немам став,
- в) не.

27. По вашем мишљењу, да ли је вршење позорничке и патролне делатности најважније за спречавање криминалитета на безбедносном сектору?

- а) да,
- б) немам став,
- в) не.

28. По вашем мишљењу, да ли постоји сарадња са грађанима која доприноси бољем оперативном раду полиције?

- а) да, таква сарадња постоји,
- б) немам став,
- в) не, таква сарадња не постоји.

29. Колико у вашем раду често употребљавате превентивна полицијска овлашћења?

- а) свакодневно,
- б) често,
- в) ретко
- г) никада.

30. Да ли сте чули за концепт рада полиције заснованог на доказима – Evidence-based policing)?

- а) да,
- б) не.

31. По вашој процени, да ли у вашој организационој јединици постоји довољан број полицијских службеника за нормално обављање послова полиције?

- а) да, има довољан број,
- б) немам став,
- в) не, нема довољан број.

32. Какав је ваш став по питању мешања политике у оперативни рад полиције?

- а) политика апсолутно управља радом полиције,
- б) у појединим случајевима утиче,

- в) немам став,
- г) политика се никада не меша.

33. Према вашем мишљењу, да ли политика утиче на постављање руководиоца у полицији?

- а) да,
- б) немам став,
- в) не.

34. Да ли се у полицији води исправна кадровска политика?

- а) да,
- б) немам став,
- в) не.

35. Да ли познајете (или сте чули) кадрове који раде у полицији, а који према својим стручним квалификацијама то не заслужују?

- а) да, познајем их,
- б) таква је већина,
- в) постоје неки ретки случајеви,
- г) немам став,
- д) не познајем такве.

36. Какав је ваш став о стратешком деловању полиције у погледу спречавања криминалитета?

- а) стратешког деловања нема,
- б) немам став,
- в) постоји стратешко деловање.

37. Према вашем мишљењу, колико криминалистичко-обавештајни рад полиције може допринети спречавању криминалитета?

- а) даје велики допринос,
- б) даје значајан допринос,
- в) даје мали допринос,
- г) не доприноси спречавању криминалитета.

38. Колико месечно (у просеку) поднесете криминалистичко-обавештајних извештаја?

- а) ниједан,
- б) мање од 5,
- в) више од 5,
- г) сваки дан по један.

39. Да ли постоји у Републици Српској успостављен систем за спречавање криминалитета у који су укључени сви релевантни државни органи?

- а) не, такав систем не постоји,

- б) немам став,
- в) да, такав систем постоји.

40. Утоку ваше обуке за полицијског службеника колико је пажње посвећивано темама које се тичу спречавања – превенције криминалитета?

- а) није се о томе уопште говорило,
- б) веома мало,
- в) добар део обуке се односио на то,
- г) већина обуке је посвећена томе.

41. Сматрате ли да евиденције о броју расветљених кривичних дела, које води полиција, дају праву слику о стању криминалитета?

- а) не, јер се не воде исправно,
- б) немам став,
- в) да, дају праву слику стања криминалитета.

42. Сматрате ли да би се мере које предузима полиција у погледу спречавања криминалитета требале заснивати на науци?

- а) да, требале би,
- б) немам став,
- в) не, не би требале.

43. Како оцењујете квалитет вршења послова полиције?

- а) квалитет је одличан,
- б) квалитет је задовољавајући,
- в) квалитет треба поправити јер се своди на задовољавање форме,
- г) квалитет је лош.

44. По вашем мишљењу, колико је ваша организациона јединица самостална у вршењу послова полиције у односу на организационе јединице на вишем нивоу полицијске организације?

- а) у потпуности је самостална,
- б) требала би више бити самостална,
- в) немам став,
- г) у потпуности је несамостална.

45. Да ли постоји у вашој организационој јединици самоиницијативност од стране полицијских службеника у вршењу послова полиције којима се доприноси спречавању криминалитета?

- а) не, не постоји,
- б) немам став,
- в) да, постоји самоиницијативност.

Прилог 2

АНКЕТНИ УПИТНИК (Б)

Поштовани,

Ово истраживање се врши ради израде докторске дисертације под називом "Утицај вршења послова полиције на спречавање криминалитета", стога Вас молимо да искрено одговорите на постављена питања у овом упитнику и на тај начин дате свој допринос научном делу докторске дисертације.

Молимо вас да свако питање пажљиво прочитате и на њега дате одговор који представља ваш стручни и лични став о предметној проблематици, јер ваша знања, искуства и ставови ће дати значајан допринос нашем научноистраживачком раду.

Део питања у овом анкетном упитнику се односи на ваш социјални статус и приватност, али ово истраживање подлеже свим етичким начелима те је стога анонимно. Питања су таквог карактера да ни на један начин не могу угрозити безбедност организације у којој радите, нити интегритет онога ко врши попуњавање. Резултати ће бити уопштени и користеће се само у научне сврхе.

Подаци о испитанику:

А) Наведите град – општину у којој станујете:

_____

Б) Наведите ваш пол (заокружите један од понуђених одговора):

а) мушки,   б) женски.

В) Наведите којој старосној групи припадате (заокружите један од понуђених одговора):

а) мање од 30 година   б) 30–50 година   в) преко 50 година.

Г) Какав је ваш радни статус (заокружите један од понуђених одговора)?

а) запослен/а   б) незапослен/а   в) студент   г) пензионер.

Д) Наведите дужину вашег радног стажа (заокружите један од понуђених одговора)?

а) мање од 6   б) 6–15 година,   в) преко 15 година   г) незапослен

д) пензионер

Ђ) Наведите вашу највишу стручну спрему коју поседујете (заокружите један од понуђених одговора):

а) средња школа   б) виша школа   в) висока школа   г) факултет   д) мастер

ђ) магистар наука   е) доктор наука.

Е) Наведите вашу националност (заокружите један од понуђених одговора):

а) Србин   б) Бошњак   в) Хрват   г) Остало: _____.

ПИТАЊА:

У питањима која следе, молимо вас да заокружите слово испред понуђеног одговора који сматрате најисправнијим и најприближнијим вашем ставу и размишљању о том питању.

- 1. Како оцењујете стање безбедности у Републици Српској?**
  - а) стабилно,
  - б) задовољавајуће,
  - в) незадовољавајуће,
  - г) угрожено
  - д) немам одговор.

- 2. Да ли је полиција Републике Српске ефикасна у спречавању криминалитета?**
  - а) ефикасна је,
  - б) немам став,
  - в) неефикасна је.

- 3. Сматрате ли да полиција има довољно овлашћења којима може ефикасно утицати на спречавање криминалитета?**
  - а) да, има довољно овлашћења,
  - б) немам став,
  - в) требала би имати више.

- 4. Сматрате ли да је полиција у довољној мери посвећена спречавању (превенцији) криминалитета?**
  - а) у потпуности је посвећена томе,
  - б) у великој мери је посвећена,
  - в) није им то приоритет,
  - г) није посвећена томе.

- 5. Јесте ли чули да је полиција некада примењивала неке програме превенције криминалитета?**
  - а) не, нисам чуо/чула,
  - б) не сећам се,
  - в) да, чуо/чула сам.

- 6. Сматрате ли да политика (политичари) утиче на рад полиције?**
  - а) да, политика утиче на рад полиције,
  - б) политика утиче у малој мери на рад полиције,
  - в) не, политика не утиче на рад полиције,
  - г) немам став.

- 7. Да ли полицијски службеници некада разговарају са вама о проблемима у вашој локалној заједници?**
- а) свакодневно,
  - б) често,
  - в) ретко,
  - г) никада.
- 8. Колико често комуницирате са полицијом?**
- а) свакодневно,
  - б) често,
  - в) ретко,
  - г) никада.
- 9. Како оцењујете комуникацију полицијских службеника када комуницирају са грађанима?**
- а) лоша,
  - б) углавном лоша,
  - в) немам став,
  - г) углавном добра,
  - в) добра.
- 10. Имате ли поверења у полицију Републике Српске?**
- а) не,
  - б) немам став,
  - в) да.
- 11. Јесте ли некада полицији пријавили неког учиниоца кривичног дела?**
- а) не,
  - б) скоро никада,
  - в) јесам једном,
  - г) пријавио/ла сам више пута.
- 12. Да имате сазнања о томе да неко жели извршити кривично дело, да ли бисте то пријавили полицији?**
- а) да,
  - б) нисам сигуран/на
  - в) не.
- 13. Према вашем мишљењу, да ли је сарадња између полиције и тужилаштва добра?**
- а) не, сарадња није добра,
  - б) немам став,
  - в) да, сарадња је добра.

14. По вашем мишљењу, у коликој мери грађани верују полицији Републике Српске?

- а) грађани не верују полицији,
- б) веома мало,
- в) нити верују нити не верују,
- г) у великој мери,
- д) у потпуности.

15. Колико често виђате полицију у улици у којој живите?

- а) свакодневно,
- б) често,
- в) ретко,
- г) мало,
- д) никако.

16. Према вашем мишљењу, да ли полиција Републике Српске у довољној мери пажњу посвећује сарадњи са грађанима?

- а) не раде ништа по том питању,
- б) врло мало раде на томе,
- в) немам став,
- г) некада се баве тиме,
- д) свакодневно раде на развијању односа са грађанима.

17. Како оцењујете рад припадника полиције Републике Српске?

- а) одличан,
- б) врло добар,
- в) добар,
- г) немам став,
- д) лош.

18. Да ли сте задовољни стањем јавног реда и мира на простору на коме живите?

- а) да,
- б) делимично,
- в) немам став,
- г) не.

19. По вашем мишљењу, да ли је полиција у потребној мери обучена за обављање њеног посла?

- а) да,
- б) само делимично,
- в) немам став,
- г) не.

БИОГРАФИЈА

Кандидат Гојко Шетка је рођен 19.3.1984. године у Зеници. Основну школу је завршио у Берковићима, а у Требињу је завршио средњу школу - гиманзију "Јован Дучић".

На Високој школи унутрашњих послова у Бањој Луци је дипломирао 27.4.2007. године, као први у својој генерацији и стекао звање: дипломирани правник унутрашњих послова. Дана 7.4.2009. године завршио је специјалистичке студије из кризног менаџмента на факултету Безбедности Универзитета у Београду и стекао звање: специјалиста струковни менаџер безбедности. Даље, 29.2.2012. године на Правном факултету Универзитета у Источном Сарајеву одбранио је магистарску тезу под називом "Улога полиције Републике Српске у прекршајном поступку" и стекао звање: магистр правних наука.

Од јула 2007. године до октобра 2017. године је био запослен у Високој школи унутрашњих послова, Управа за полицијско образовање - Министарство унутрашњих послова Републике Српске. У Високој школи унутрашњих послова у Бања Луци је био сарадник (асистент) на предметима Организација и надлежност полиције, Надзор над радом полиције, Рад полиције у заједници, Тероризам и Систем безбедности и заштите, а од школске 2013/14 године је био предавач за полицијску групу предмета и изводио наставу на предмету Организација и надлежност полиције. Од октобра 2017. године је запослен на Факултету безбједносних наука Универзитета у Бањој Луци, где је изабран у звање вишег асистента на ужу научну област: Организација и послови полиције. На Факултету безбједносних наука је асистент на предметима: Организација и надлежност полиције, Надзор и контрола над радом полиције и безбедносних агенција, Јавна безбедност и Полицијска тактика.

Учествовао је на мноштво семинара, обука, округлих столова, научностручним скуповима и конференцијама од домаћег и међународног значаја, а објавио је до сада 2 уџбеника, 4 монографије и 59 научних и стручних радова из области организације и послова полиције, рада полиције у заједници, прекршајног права и безбедности. Такође, учествовао је у изради неколико пројеката и више пута је био члан различитих комисија и радних група.

Ожењен је и отац двоје деце.

ИЗЈАВА АУТОРА О ОРИГИНАЛНОСТИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Ја, Гојко Шетка, изјављујем да докторска дисертација под насловом:

"Утицај вршења послова полиције на спречавање криминалитета"

која је одбрањена на Правном факултету

Универзитета у Крагујевцу представља *оригинално ауторско дело* настало као резултат *сопственог истраживачког рада*.

Овом Изјавом такође потврђујем:

- да сам *једини аутор* наведене докторске дисертације,
- да у наведеној докторској дисертацији *нисам извршио/ла повреду* ауторског нити другог права интелектуалне својине других лица,
- да умножени примерак докторске дисертације у штампаној и електронској форми у чијем се прилогу налази ова Изјава садржи докторску дисертацију истоветну одбрањеној докторској дисертацији.

у Крагујевцу, 22.03.2022. године,

потпис аутора

ИЗЈАВА АУТОРА О ИСКОРИШЋАВАЊУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Ја, Гојко Шетка,

дозвољавам

не дозвољавам

Универзитетској библиотеци у Крагујевцу да начини два трајна умножена примерка у електронској форми докторске дисертације под насловом:

"Утицај вршења послова полиције на спречавање криминалитета"

која је одбрањена на Правном факултету

Универзитета у Крагујевцу, и то у целини, као и да по један примерак тако умножене докторске дисертације учини трајно доступним јавности путем дигиталног репозиторијума Универзитета у Крагујевцу и централног репозиторијума надлежног министарства, тако да припадници јавности могу начинити трајне умножене примерке у електронској форми наведене докторске дисертације путем *преузимања*.

Овом Изјавом такође

дозвољавам

не дозвољавам¹

¹ Уколико аутор изабере да не дозволи припадницима јавности да тако доступну докторску дисертацију користе под условима утврђеним једном од *Creative Commons* лиценци, то не искључује право припадника јавности да наведену докторску дисертацију користе у складу са одредбама Закона о ауторском и сродним правима.

припадницима јавности да тако доступну докторску дисертацију користе под условима утврђеним једном од следећих *Creative Commons* лиценци:

- 1) Ауторство
- 2) Ауторство - делити под истим условима
- 3) Ауторство - без прерада
- 4) Ауторство - некомерцијално
- 5) Ауторство - некомерцијално - делити под истим условима
- 6) Ауторство - некомерцијално - без прерада²

у Крагујевцу _____, 22.03.2022. године,

потпис аутора

---

² Молимо ауторе који су изабрали да дозволе припадницима јавности да тако доступну докторску дисертацију користе под условима утврђеним једном од *Creative Commons* лиценци да заокруже једну од понуђених лиценци. Детаљан садржај наведених лиценци доступан је на: <http://creativecommons.org.rs/>